THOMAE RUDDIMANNI
INSTITUTIONES
GRAMMATICAE LATINAE

CURANTE

GODOFREDO STALLBAUM.

PARS PRIMA

ETYMOLOGIAM CONTINENS.

Pessime de pueris merentur praeceptores, qui aut regulas nullas tradunt, aut certe statim abiiciunt, et magnifice promittunt, fore ut usu loquendi discantur constructiones. Nam illi, qui non norunt regulam, etiamsi legunt exempla in auctoribus linguae, tamen loqui non satis audent, quia non habent certam rationem, ad quam dirigant compositionem verborum. Quare publice debebant in tales *praeceptores* poenae constitui, qui praecepta fastidiunt. Omnino enim danda est opera, ut tam diu in arte detineantur adolescentes, donec perfecti grammatici, donec architecti sermonis et absoluti artifices evaserint.

Melanchthon.

LIPSIAE
SUMPTIBUS C. H. F. HARTMANNI.
MDCCCXXIII.

GRAMMATICAE
LATINAE
INSTITUTIONES.

Grammatica[1]) est ars recte loquendi scribendique. Partes Grammaticae sunt quatuor, Orthographia, Prosodia, Etymologia et Syntaxis.

Prima de Literis, *Secunda* de Syllabis, *Tertia* de singulis Vocibus, *Quarta* de Vocibus coniunctis, seu Oratione, agit.

[* *Quamvis naturae ordine Orthographia primum, ac Prosodia secundum in re Grammatica locum sibi vindicent; nobis tamen, ob maiorem docendi discendique facilitatem, commodius visum est de Etymologia prius et Syntaxi, posteriusque de Orthographia et Prosodia tractare.*]

Grammaticae pars prima.
De Etymologia.

Etymologia[2]) est ea Grammaticae pars, quae singularum vocum naturas et proprietates explicat.

Voces communiter in octo Classes distribuuntur[3]), quae alio nomine *Partes orationis*[4]) appellantur.

Ex his quatuor sunt *Declinabiles*; aliae item quatuor *Indeclinabiles*.

1) Nomen habet a Graeca voce Gramma [γράμμα] i. e. *Litera*, sic dicta, quod a literis capiat initium. Proprie igitur nomen *Grammaticae* convenit Orthographiae, sed per Synecdochen arti universae tribuitur. *Voss.*

2) Ita cum vulgo hanc Grammaticae partem nominamus, quam melius cum Varrone *Analogiam* dixerimus.

3) Alii plures, alii pauciores vocum classes constituunt; nos receptissimam earum divisionem, eamque satis commodam, retinendam censuimus.

4) Quia ex his omnis oratio conficitur.

Declinabiles dicuntur, quae per casus vel tempora in fine possunt variari; scil. *Nomen*[5]), *Pronomen*, *Verbum*, *Participium*.

Indeclinabiles, quae non possunt in fine eo modo[6]) variari; nempe, *Adverbium*, *Praepositio*, *Interiectio*, *Coniunctio*.

LIBER PRIMVS.

De Nomine.

Nomen est pars orationis, quae rem primario[7]) sine tempore[8]) significat.

Nomen est, aut *Substantivum*, aut *Adiectivum*.

Substantivum[9]) est, quod verbo iunctum per se perfectam efficit sententiam: ut *homo*, *equus*, *arbor*. Nam perfecta sententia est, *homo ridet*, *equus currit*, *arbor floret*.

Adiectivum[10]) est, quod verbo iunctum non efficit sententiam perfectam, nisi substantivum aut expresse ponatur, aut animo tacite intelligatur: ut *bonus*, *velox*, *fertilis*. Nec enim perfecta erit sententia, *bonus ridet*; nisi *homo*, *Petrus*, aut simile, vel addas, vel intelligas.

Nomen *substantivum* est, vel *Proprium*, vel *Appellativum*.

Proprium est, quod uni rei singulatim convenit[11]): ut, *Paulus*, *Edinburgum*, *Tamesis*.

---

5) Quaedam tamen nomina non variantur in fine, ut aptota, et monoptota: quaedam etiam verba in uno tantum tempore usurpantur. Id autem non ex harum vocum natura, sed ex loquentium consuetudine provenit.

6) Alio enim modo, nempe per gradus, Adverbia etiam variantur.

7) Addimus *primario*, ut distinguatur a Pronomine. Pronomen enim, cum pro Nomine (ut vox ipsa indicat) positum sit, primario quidem nomen respicit, secundario autem rem significat. *V. Voss. Anal.* 1. 8.

8) Hoc est, sine adsignificatione temporis, quo differt a Verbo et Participio. Nam nomen interdum quidem tempus significat: ut, *annus*, *dies*; *antiquus*; *novus*: sed Verbum et Participium *adsignificant* tempus, h. e. primariae suae significationi addunt significationem temporis; seu praesentis; ut, *amo*, *amans*; seu praeteriti; ut, *amavi*, *amatus*; seu futuri; ut, *amabo*, *amaturus*; ubi tempus non est propria vocis significatio; sed ad propriam significationem adiunctio temporis. *Voss.*

9) Substantivum ita dicitur, quia per se in oratione substitit.

10) Adiectivum sic vocatur, quia non substitit per se in oratione, sed substantivo adiicitur.

11) Plures quidem eodem nomine dicuntur; ut, *tres Roberti Reges Scotorum*: sed singulatim tamen prius huic, postea alii, ac deinde alii, datum fuit nomen *Roberti*: non autem universe, rationeque habita communis naturae, quemadmodum fit in Appellativis.

Appellativum est, quod multis est commune: ut, *homo, urbs, fluvius.*

Nominis Accidentia sunt novem, *Genus, Casus, Numerus, Persona, Declinatio, Motio, Comparatio, Species* et *Figura*[12]).

Genus est, discrimen nominis secundum sexum, vel eius in structura Grammatica imitatio.[13])

Genera nominum sunt tria: *Masculinum*; ut, *hic vir, hic annus*: *Femininum*; ut, *haec femina, haec mensa*: *Neutrum*; ut, *hoc animal, hoc templum.*

Quaedam nomina habent haec tria genera, et dicuntur *omnis generis*: qualia sunt omnia fere *Adiectiva*; ut, *hic bonus, haec bona, hoc bonum*; *hic* et *haec mitis*, et *hoc mite*; *hic* et *haec* et *hoc felix.*

Quaedam habent duo genera: et dicuntur vel *generis communis*, cum idem scil. nomen, pro diversitate sexus, nunc in masculino, nunc in feminino usurpatur: ut, *hic* et *haec parens.* Vel *dubii generis* appellantur, cum varium nimirum eidem nomini genus arbitrarius auctorum usus imponit: ut, *hic* aut *haec dies*; *hic* aut *hoc vulgus*[14]); *haec* aut *hoc atriplex*; *hic*, aut *haec*, aut *hoc animans.*

Caetera habent unum genus tantum.[15])

Nominum genera duplici modo cognoscuntur, vel, 1. Ex eorum *significatione*, per *regulas generales*: vel 2. Ex

---

12) Ex his duo postrema omnibus orationis partibus communia sunt: *Numerus* autem partibus declinabilibus. *Genus, Casus, Declinatio* non Nomini tantum accidunt, sed Pronomini etiam et Participio: ut, *Persona* Nomini, Pronomini et Verbo. *Motio* denique et *Comparatio* solis fere Adiectivis competunt. Illa fit per Genera; ut, *doctus, docta, doctum*; haec per Gradus; ut, *doctus, doctior, doctissimus.* Imo et quaedam Substantiva moventur, sed Genere tantum Masculino et Feminino; ut, *Dominus, domina; Poeta, poetria; Leo, leaena.*

13) Discrimen generis propter convenientiam Adiectivi et Substantivi inquiritur. Genus autem aliud est *naturale*, aliud *Grammaticum. Naturale* est, quod nominibus pro diversitate sexus tribuitur; ut, *puer, puella*: naturaliter enim duo sexus, adeoque et duo tantum genera sunt. *Grammaticum* vero triplex est genus: *Masculinum*, quo Latine loquentium consuetudo maribus quasi ea omnia accenset, quae marium instar construuntur: *Femininum*, quo pro femellis ea quasi accipiuntur, quae eandem quo femellae structuram sunt nacta: *Neutrum* denique (quod duorum generum naturalium negatio est,) quo nihil aliud intelligitur, quam rerum vocabula hoc genus sortita, non ut alia, ad marium aut femellarum similitudinem, sed tertio aliquo sibique peculiari modo, construi solere.

14) Dubii autem generis sunt, non tantum nomina quaedam sexu carentia: ut, *margo, finis, linter*, etc. sed nonnulla etiam, quibus sexus quidem inest, sed nulla eius ratio habetur: ut, *serpens, dama, lynx* etc.

15) Etiam nomina *Epicoena*, de quibus mox in Reg. IV. dicetur.

ipsorum *terminatione*, per *regulas speciales*; suo utrasque ordine deinceps tradendas.

CAP. I.

De Generibus Nominum.

Regulae Generales.

1. Quae maribus solum tribuuntur, mascula sunto.

Omnia nomina, quae solis maribus, aut virili specie conceptis conveniunt, sunt masculini generis.

Sub hac regula continentur,

1. Nomina virorum propria: ut, *hic Carolus.*
2. Appellativa solis viris data: ut, *Pater.*
3. Gentilia, seu populorum nomina substantiva[16]: ut, *Persa*, *Tros.*
4. Multa nomina, quae licet utrumque sexum includant, adiectivum tamen masculinum duntaxat admittunt: ut, *homo*, *fur*[17].
5. Nomina Spirituum, et Deorum Ethnicorum: ut, *Michael*, *Satanas*[18], *Mars*[19].

---

16) Haec atque eiusmodi gentilia, substantiva ideo appellamus, quod (quamvis naturaliter quidem adiectiva sint, vocibus *vir* aut *femina* intellectis) non tamen recipiant communem adiectivorum motionem: ut, *Tros*, *Cres*, *Thrax*, *Lacon*, *Sunamita*; quorum feminina sunt, *Troas*, *Cressa*, *Threissa*, *Lacaena*, *Sunamitis*. Item *Persa*, *Macedo*, *Acarnan*, quae nullum ex se substantivum femininum efformant; ut necesse fere in his sit ad possessiva recurrere; *mulier Persica*, *Macedonica*, etc.

17) Multa sunt nomina, significatione quidem communis, constructione vero masculini tantum generis; qualia sunt haud pauca in *a*: ut, *advena*, *accola*, *indigena*, *scriba*, *agricola*, *pincerna*, *verna*; quaedam in *o*: ut, *bibo*, *caupo*, *cachinno*, *epulo*, *congerro*, *homo*, *latro*, *lurco*, *praedo*, *susurro*; in *l*: ut, *pugil*, *exul*; in *r*, ut, *fur*; in *as*, ut, *vas*; in *es*, ut, *cocles*, *eques*, *pedes*, *praeses*; in *ex*, ut, *artifex*, *opifex*, etc. quae quanquam et de feminis dici possunt, nunquam tamen cum adiectivis femininis iuncta inveniuntur. Neque huic observationi obstat, quod Sulpitius, apud Cic. Fam. IV. 5. *Quoniam homo nata fuerat*, et Plaut. Poen. V. 4. 67. *Fures estis ambae*, et Terent. Eun. II. 3. 28. *Si qua est habitior paullo*, *pugilem esse aiunt*; dixerunt. In his enim adiectiva, vel ad voces generales, *femina* vel *feminae*, vel ad earum propria de quibus loquuntur, sunt referenda: non aliter quam si, *Animal nata fuerat*; aut, *Mancipia estis ambae*, dixissent: nemo enim propterea *animal*, aut *mancipium*, feminina esse pronunciaverit.

18) His adde nomina monstrorum a Poetis virili specie confictorum ut, *Centaurus*, *Minotaurus*.

19) Nomina Deorum, cum de rebus quibus praesident, sumuntur, genus suum retinent: ut, *Mars*, pro *bello*; *Bacchus*, pro *vino*; *Vulcanus*, pro *igne*. Idem quoque de Dearum nominibus tenendum: ut, *Ceres*, pro *frumento*; *Tellus*, pro *terra*; *Laverna*, pro *fure*, Auson. Epist. IV. ult.

6. Nomina brutorum animantium virilis sexus, tum appellativa, tum propria: ut, *equus*, *Bucephalus*, *Hylax*[20]).

2. Esto femineum, quod femina sola reposcit.

Omnia nomina, quae solis feminis, aut feminina specie conceptis conveniunt, sunt feminini generis.

Haec regula complectitur,

1. Nomina propria mulierum: ut, *haec Maria*.
2. Appellativa solis mulieribus attributa: ut, *mater*.
3. Gentilia, seu populorum nomina substantiva, solis mulieribus convenientia: ut, *Troas*; *Sicelis*.
4. Nomina Dearum Ethnicarum: ut, *Venus*[21]).
5. Nomina brutorum animantium feminini sexus, sive appellativa, seu propria: ut, *equa*; *Thoe*; *Lycisca*.

3. Sit commune duum, sexum quod signat utrumque.

Omnia nomina, quae sub una terminatione maribus et feminis ita conveniunt, ut pro maribus masculino, pro feminis feminino genere usurpentur, sunt communis generis: ut, *hic* et *haec parens*; *hic* et *haec canis*.

Nomina autem communis generis hisce versiculis continentur[22]):

Coniux atque *parens*, *infans patruelis et haeres*,
Affinis, *vindex*, *iudex*, *dux*, *miles et hostis*,

---

20) Nomina quaedam, proprie actiones aut status hominum significantia, cum pro hominibus ipsis accipiuntur, eodem quo prius genere adhibentur: ut, *operae*, pro *operariis*; *vigiliae*, pro *vigilibus*; *copiae*, pro *exercitu*, feminina: *servitia*, pro *servis*; *matrimonio*, pro *matronis*, vel *uxoribus*, (Iustin. III. 3. 8.) neutra. Huc etiam spectare videntur, *mancipium*, *scortum*, *prostibulum*, quae quanquam a primaria sua significatione deflexa, de viris aut feminis nunc semper fere usurpentur, neutrum tamen, quod primum habebant, genus retinent.

21) Huc refer nomina Nympharum, Musarum, Gratiarum, Furiarum, etc. ut, *Calisto*, *Calliope*, *Aglaia*, *Tisiphone*. Item monstra feminea facie depicta: ut, *Siren*, *Sphinx*, etc.

22) Ex his, quae quinque prioribus versibus memorantur, Alvaro, Vossio, Danesio, etc. debemus, qui et omnia idoneis exemplis confirmant. E reliquis, quinque addidit summus Grammaticus R. Iohnsonus, App. p. 51. et Addit. p. 30. *Cliens* autem male, ab eodem, auctoritate fulcitur Arg. Mil. glor. ap. Plautum. Hic enim *clientam*, non *clientem*, emendatiores codices exhibent. Firmius hac in re testimonium Charisii, qui p. 77. *cliens* communis esse generis diserte affirmat. His adiecimus (annuente ipso Vossio) vocem *Martyr*, quam in utroque genere constans Ecclesiasticorum usus admisit. Adduntur ab Ursino *contubernalis et familiaris*, substantive posita: de quibus tamen testimonia proferri oportuit. Caeterum in hunc censum referenda *satelles* et *index*, ostendit illud veteris Poetae ap. Cicer. de Divin. 1. 47. *Iovis pinnata satelles:* et illud Val. Max. II. 5. *Antiquorum simplicitas certissima index.*

Augur et antistes[23]), *iuvenis, conviva, sacerdos,*
Municepsque, vates, adolescens, civis, et auctor,
Custos, nemo, comes, testis, sus, bosque, canisque,
Interpresque, cliens, princeps, praes, martyr, et obses[24]).

4. Multa, quibus sexus promiscuus, unaque vox est,
Nomina sunt, quorum genus est a fine petendum.

Nomina brutorum animantium, quae sub uno vocabulo, unoque genere, utrumque sexum comprehendunt, terminationum regulas plerumque sequuntur: ut, *hic elephantus; haec vulpes; hic passer; haec aquila; hic salmo; haec balaena.*

Eiusmodi nomina vulgo **Epicoena**,[25]) seu *Promiscua*, appellantur; qualia sunt multa ferarum, plurima avium, omnia fere piscium et insectorum nomina, in quibus sexus differentia vel difficilius discernitur, vel rarius atten-

---

23) Dicimus etiam in feminino *antistita*.

24) De communibus hisce, Observ. 1. Quaedam natura sua substantiva esse; ut, *bos, sus, canis*, etc. quaedam verius adiectiva: ut, *patruelis, adolescens, conviva, princeps;* etc., quae non videntur natura adsciscere femininum, sed quia per Synthesin vel Ellipsin ad vocem *femina* attenditur. Obs. 2. Distinguendas esse auctoritates Poetarum a prosae scriptoribus, rariorum a receptioribus. Quamvis enim Stat. Theb. IX. 629. *Augur cassa futuri.* Et Ovid. Heroid. XI. 48. *Et nova miles eram,* dixerint: non tamen ideo soluta oratione ea feminine adhibenda censuerim. Obs. 3. Veteribus etiam communia fuisse, *puer, socrus, nepos, deus;* ut exemplis docent Charisius, Priscianus, Nonius, et alii.

25) Haud recte (ut mihi quidem videtur) Epicoenis nominibus a quibusdam accensentur, 1. Voces generaliores: ut, *bestia, avis, proles, soboles, liberi, catulus.* Pari enim ratione, *animal, iumentum, pecus*, et similia neutra; item, *corpus, substantia, creatura*, cum de rebus animatis dicuntur, inter Epicoena numerari possunt. Neque 2. In hoc album referenda sunt, *mancipium, scortum, prostibulum*, quae de hominibus per tropum dicuntur, eodem modo quo vir aut femina *corculum* aut *suavium, deliciae* aut *amores*, nominantur; et Ter. 3. Eun. 1. 2. 5. meretricem *ignem*, Catull. XL. 14. eam *lupanar*, appellant. Nec 3. denique, cum Sanctio, Scioppio, Ursino, Epicoenis adiunxerim humanae actionis, conditionis et officii nomina, quae adiectiva feminina respuere videntur, qualia sunt *advena, indigena, incola, pugil, fur, latro*, etc. Haec enim (ut accuratissimus Perizonius observat) non proprie ipsos homines notant, sed quandam eorum qualitatem, quae in utrumque sexum potest cadere. Huc adde, quod quamvis haec nomina vix unquam adiectivo feminino iuncta reperiantur; non ideo tamen, de muliere diserte loquens, *novus incola, strenuus agricola, fur manifestarius*, cum Sanctio dicere ausim. Aliter certe Phaedrus, cui Fab. 1. 6. 6. *rana* etiam incerti sexus *quaedam stagni incola*, non *quidam*, appellatur. Atque ob hanc unice rationem, Cl. Iohnsonus vocem *homo*, et recte quidem meo iudicio, Epicoenorum numero exulare iussit; quod nusquam *mulierem, hominem probum, malum, formosum*, dictam legamus. Restat igitur, ut ea solum et proprie Epicoena statuantur, quae sub una terminatione, unoque genere

ditur. Quotiescunque autem alteruter sexus certo designatur, voces *mas* aut *femina* plerumque adduntur.

5. Menses cum Ventis generi coniunge virili.

Nomina Mensium et Ventorum masculina sunt: ut, *hic Aprilis*; *hic Aquilo*.[26])

Not. Tamen omnia Mensium, multa Ventorum[27]) nomina adiectiva potius, quam substantiva esse.

6. Masculeum Fluvii nomen Montisque repone:
Saepe tamen norma est finalis syllaba utrique.

Nomina Fluviorum et Montium sunt masculini generis: ut, *hic Tiberis*;[28]) *hic Othrys*.[29])

Exc. Multa tum Fluviorum, tum Montium nomina, eorum praesertim, quae in *a*, *e* et *um* finiuntur, genus suum

---

Grammatico, utrumque sexum ita comprehendant, ut iis adiectivum adiungi possit terminatione conveniens ei generi, non item sexui, de quo agitur. Ita Plinius N. H. VIII. 55. *Lepus* (ait) *solus superfoetat*. Item IX. 51. *Mus marinus in terra scrobe effosso parit ova*. Item XXX. 7. *Sistit* (alvum) *anatum mascularum sanguis*. Varro, R. R. III. 12. *Qui lepus dicitur, cum sit praegnans, tamen concipere*. Sed eiusmodi exempla rariora sunt; nam qui planius pleniusque loquuntur, sexus discernendi gratia voces *mas* et *femina* saepius adiecerunt: idque non in Epicoenis modo, sed aliis etiam animalium nominibus: ut, *agnus mas idemque femina*, apud Liv. XXXIII. 11. *Mares homines*, Plaut. Poen. V. 5. 32. *Femina piscis*, Ovid. Art. II. 482. *Bos femina*, Plin. VIII. 46. *Canis femina*, Iustin. 1. 4. 10. *Feminae sacerdotes*, Gell. XIII. 20. Interdum et in Epicoenis hae voces animo reticentur: ut, *Elephantus gravida*, ap. Plaut. Stich. 1. 3. 14. *Mures praegnantes repertae*, ap. Plin. X. 65. *Singulae anseres non plus quater in anno pariunt*, ap. Varr. R. R. III. 10. Caeterum ad Epicoena etiam referenda sunt nomina quaedam animalium dubii generis; qualia sunt, *anguis*, *grus*, *lynx*, *talpa*, *dama*, etc. in quibus cum generis Grammatici diversitas, non ex sexus discrimine, sed auctorum arbitrio pendeat, male ea Vercpaeus, Kirkwodus noster, aliique, inter communia recensuerunt.

26) Sic *Libs*, *Caesias*, *Etesiae*, *Ornithiae*, et alia Ventorum nomina, de quibus Gellius 11. 22.

27) Ut *Africus*, *Subsolanus*, *Iapyx*, i. e. *Iapygius*, in quibus *ventus* intelligitur. V. Voss. Anal. 1. 10.

28) Fluviorum nomina in *er*, *on*, *os*, *us*, item in *as* primae, tam terminatione quam significatione masculina sunt: ut, *Ister*, *Thermodon*, *Ismenos*, *Tagus*, *Eurotas*. Masculina etiam sunt omnia in *is*, *ys* et *ar*, itemque in *as* et *es* tertiae, licet terminationis sint femininae, aut neutrae: ut, *Albis*, *Tigris*, *Phasis*, *Halys*, *Arar* (vel *Araris*) *Euphrates*, *Ganges*, *Araxes*, *Melas*. *Iader* tamen Lucano IV. 405. neutrum est. *Nar* quoque, in plerisque codicibus, Ciceroni, ad Attic. IV. 15. neutri generis est, aliis omnibus masculini.

29) Sic *Othrys nudus*, Ovid. Met. XII. 512. *nemorosus*, Lucan. VI. 338. *nubilus*, Stat. Achill. 1. 238. Graecis tamen femin. ἡ Ὄθρυς. Strab. IX. p. 298.

ex terminatione accipiunt: ut, *haec Matrona;*[30]) *haec Lethe, haec Styx; hoc Plemmyrium; haec Aetna; haec Rhodope;*[31]) *hoc Soracte;*[32]) *hoc Pelion.*[33])

7. As partesque dabis maribus: sit at *uncia* dempta.

As, et eius partes et composita, cuiuscunque sint terminationis, masculina sunt. *As; bes; semis* et *semissis: triens; quincunx.* Sic *decussis; centussis.*

Exc. *Uncia*, semper femininum est.[34])

8. Iungito femineis nomen Regionis et Urbis;
Praecipue quod in *n* ternae fit, *us os*ve secundae.
Est *Tuder* atque *Argos* neutrum, quibus adiice *Gadir.*
Rarius hic *Marathon* capit, et *Pharsalus, Abydos.*
Mascula in *us* ternae, *Pontus, Sasonque, Canopus,*
Atque *Tunes, Tecmon.* Hic, at hoc vult saepius *Anxur.*

Nomina Regionum[35]) et Urbium feminina sunt: ut, *haec Britannia; haec Persis; haec Roma, haec Carthago.* In quibus et innumeris aliis eadem est et significationis et terminationis regula.

Haec autem regula, quatenus generalis est, in iis praecipue regionum et urbium nominibus locum habet, quae terminatione quidem masculina, significatione vero feminina sunt; qualia sunt plurima nomina in *us* vel *os*

---

30) *Allia, Elbula, Arethusa* in femin. tantum reperiuntur. V. Iohns. App. p. 24. quibus addit Sol. Lowaeus, *Luppia, Sequana* et *Vistula.* Contra, *Addua, Bagrada, Cremera, Gela* et *Trebia* tantum masculino: itemque (Iohnsono inobservata) *Rutuba, Macra* et *Cinga*, Lucan. II. 422, et 426. et IV. 21. Utroque autem genere *Duria, Druentia, Garumna, Marsya, Mosella.*

31) Sic *Ida, Calpe, Pyrene*, etc. At *Ossa, OEta*, vel *OEte*, interdum masculina leguntur, Ovid. in Ibin. 285. Lucan. I. 389. Virg. Cir. 350. Id. Cul. 202. Ovid. Met. IX. 165. et 204. Senec. Herc. fur. 133. Claudian, XXXVII. 66. (Variant tamen in his editiones.) Horum imitatione ductus Solin. c. 5. *Vulcano Aetna sacer est*, dixit, non temere ipse imitandus. Nomina autem Montium in *on, as, os*, et *us*, et *es* primae exeuntia, non significatione magis, quam terminatione masculina sunt: ut, *Cytheron, Atlas, Athos, Caucasus, Leucates*, (Virg. VIII. 676.) Item adversante licet terminatione, *Lucretilis*, Horat. Car. I. 17. 1. et *Eryx*, et montis et urbis nomen, Virg. Aen. XII. 701. Ovid. Fast. IV. 478. Vid. et Cluver. Sicil. antiq. p. 239.

32) Plinius tamen, VII. 2. accusativo *Soractem*, et XXXI. 2. *Soracten*, a nominativo *Soractes*, ut videtur masc. gen. declinavit.

33) At *Altus Pelion* Ovidius dixit, Metam. VII. 224.

34) Item eius composita similiter exeuntia: ut, *semuncia, sescuncia. Teruncius* vero masc. *nonuncium* neutrum, terminatio ostendit.

35) Sub regionum nominibus insulae quoque comprehenduntur: in utrisque autem vox generalis *terra* respicitur. Iohns. p. 27.

secundae declinationis, vel in *n* tertiae desinentia: ut, *haec Aegyptus; haec Corinthus; haec Samos; haec Pylos; haec Troezen, haec Eleusin, haec Lacedaemon.*

Reliqua vero urbium (et, si qua sunt, regionum) nomina terminationum regulas plerumque sequuntur: ut, *hic Sulmo*[36]), *hic Agragas*[37]), *hoc Londinum; hoc Zeugma; hoc Reate, Praeneste, Caere*[38]); *hoc Albion, Ilion*[39]); *hoc Tibur; hoc Hispal; hoc Illiturgi; hoc Aepy.* Item singulari carentia; *hi Parisii, Veii; hae Athenae, Gades; haec Susa, Hierosolyma.*

Huc quoque referri possunt barbara urbium nomina non declinata, utpote neutra, per Reg. XI. generalem; qualia sunt *Cim, Suthul, Dibitach, Callet*[40]), *Nepet*, etc.

Exc. 1. *Argos, Tuder et Gadir*, urbium nomina, neutra sunt[41]).

Exc. 2. *Marathon, Pharsalus et Abydos*, plerumque feminina[42]), nonnunquam tamen masculina inveniuntur[43]).

Exc. 3. Nomina urbium in *us* tertiae declinationis fere masculina sunt: ut, *hic Pessinus, untis, Selinus, Hydrus*[44]).

Exc. 4. *Pontus*, nomen regionis[45]), *Sason*, parvae

---

36) Sic *Hippo*, Liv. XXIX. 3. Sil. III. 259. *Narbo*, Plin. III. 4. Mela, II. 5. *Croto*, Liv. XXIV. 2.

37) Sic *Taras*, Lucan. v. 376.

38) Sic *Bibracte, Teate, Tergeste, Ateste, Condate, Arelate, Tridente, Apeneste, Nepete.*

39) Et similia in *on* secundae declinationis. In quibusdam tamen Ovidii exemplaribus, Heroid. I. 47. Art. I. 363. Met. XIV. 466. *Ilion disiecta, defensa, cremata*, legitur.

40) Perperam vero Iohnsonus hanc urbem feminino adhibitam putat, ex illo Plinii III. 1. *Stipendiaria Callet; Stipendiaria* enim illic urbis proprium est, quo nomine et alia ab eodem scriptore paulo inferius memoratur.

41) Horat. Car. I. 7. 9. Sil. VI. 645. Sal. Hist. II. 4. Festus autem Avienus, Descr. orb. v. 610. *Gadir* femin. extulit.

42) Ovid. Met. VII. 434. Lucan. VI. 350. Ovid. Heroid. XVIII. 127.

43) Stat. Theb. V. 431. *Ab adserto Marathone.* Id. XII. 617. *Clarum Marathona.* Liv. XXXIII. 34. *Pharsalo excepto.* Virg. Georg. I. 207. *Ostriferi Abydi.* Auson. Epist. IX. 29. *Hellespontiaci Abydi.*

44) Sic Cic. de Arusp. resp. 13. *Pessinuntem violatum.* Liv. XXXIII. 20. *Selinunte recepto.* Lucan. V. 375. *Avius Hydrus.* Id. IX. 40. *Meritum Phyeunta rapinas.* Sil. VIII. 631. *Calaber Sipus.*

45) Sive Asiaticae, in qua Mithridates regnavit, Cic. pro leg. Manil. 9. *Ex eodem Ponto*, sive Europaeae, in qua exulavit Ovidius, Ovid. de Pont. IV. 12. 34. *Invisus Pontus.*

insulae nomen[46]; *Tunes*[47], *Tecmon*[48], oppidorum nomina, vix alio quam masculino reperiuntur. *Canopus*, uni Melae[49]) femininum, aliis omnibus masculinum est[50]).

Exc. 5. *Anxur*, oppidi nomen, nusquam feminino, interdum masculino[51]), at neutro frequentius usurpatum invenimus[52]):

Not. Ex his multa feminino ponuntur, propter subauditam vocem generalem *urbs*[53]): ut, *pulcherrima Narbo*[54]), *Praeneste*[55]) *sub ipsa*.*[56])

9. Arbor femineis dabitur: sed mas *oleaster*,
Et *rhamnus*: petit hic potius *cytisus*que *rubus*que:
Hic quandoque *larix*, *lotus* volet, atque *cupressus*:
Hoc quod in *um*, *suber*que, *siler*, dant *robur acer*que.

---

46) Lucan. II. 627. *Calaber Sason.* Sil. VII. 480. *Hadriaci Sasonis.* Plinius tamen, III. 26. mutata terminatione, *Sasonis piratica statione nota*, in femin. dixit.

47) Liv. XXX. 9. *Occupat relictum Tuneta.*

48) Liv. XLV. 26. *Clausum Tecmonem recepit.*

49) Lib. II. c. 7. *Parva Canopos, Nili ostio, quod Canopicum vocant, obvia.*

50) Virg. Geo. IV. 287. Ovid. Met. XV. 828. Lucan. VIII. 543. Iuven. XV. 46. Stat. Silv. II. 7. 70. Sil. XI. 433. Grat. Cyneg. 43.

51) Mart. V. 1. *Candidus Anxur.* Et X. 51. *Splendidus Anxur.*

52) Horat. Sat. I. 5. 26. *Anxur impositum saxis.* Liv. IV. 59. *Ad Anxur oppugnandum.* Et V. 13. *Anxur receptum.* Et alibi semper, teste Vossio.

53) Praecipue ea quae in *o* et *us* tertiae desinunt: ut, *Hippo nova*, Plin. III. 1. *Venusta Sirmio*, Catull. XXIX. 12. *Tarraco vitifera*, Sil. III. 369. *Parnasia Castulo*, Id. III. 391. Sic *Gravidam Amathunta metalli*, Ovid. Met. X. 531. *Subdita Sipus montibus*, Lucan. V. 377. *Hierichuntem palmetis consitam*, Plin. V. 14. *Rhamnus parva*, Mela, II. 3. Ut difficile dictu sit, utri potius haec generi iungenda sint. Etiam nomina in *e* tertiae, et *on* et *um* secundae, feminino interdum per Synthesin τοῦ *Urbs*, leguntur: ut, *Gelida Praeneste*, Iuven. III. 190. *Ilion defensa*, Ovid. supra cit. *Lugdunum tuam*, Sidon. car. V. *Campana in Benevento*, Auson. Epig. LXIX. *Elatium propior*, Plin. V. 26. Quaedam etiam urbium nomina, ob subauditam vocem *oppidum*, neutra usurpata observat Iohnsonus: ut, *Obulco remotum*, Plin. III. 1. *Carrea quod*. Id. III. 5. *Trapezus liberum*. Id. VI. 4. Addit Lowaeus *Myus*, ob illud Pliu. V. 29. *Myus quod primo condidisse Iones narrantur.* Addere poterat et *Amphipolis liberum*, ap. eund. IV. 10. Verum in locis hisce omnibus praecedit fere vox ipsa *oppidum*: neque Plinium in Accusativo *Obulco*, *Carrea*, etc. dicturum quisquam existimaverit.

54) Martial. VIII. 72.

55) Virg. Aeneid. VIII. 561.

* 56) *Lesbos* quandoque masculinum reperiri voluit Despauterius, Vossius, Iohnsonus et alii, ex illo Ovid. Met. XI. 55. *Et Methymnaei potiuntur littore Lesbi*, quemadmodum in MSS. quibusdam et editione Veneta anni 1486. Vossius se legisse testatur. Verum in antiquiore

Nomen arboris [57]) femininum est; ut, *haec pomus*, *haec pirus*.

Exc. 1. Masculina sunt *oleaster* [58]), *Rhamnus* [59]).

Exc. 2. *Cytisus*, *rubus*, saepius quidem masculina [60]), interdum tamen feminina inveniuntur.

Exc. 3. *Larix*, *lotus*, *cupressus*, in masculino nonnunquam, sed longe frequentius in feminino adhibentur [61]).

Exc. 4. Quae in *um* desinunt, neutra sunt: ut, *buxum* [62]), *ligustrum*. Neutra item sunt *suber* [63]), *siler*, *robur*, *acer* [64]), * [65]).

---

editione Veneta, anno 1474, itemque Aldina, Heinsiana, omnibusque quas viderim aliis, *Methymnaeae* habetur. * Genus quoque suum variare, *Corinthus* a Scioppio, *Coriolus* a Vossio, *Epidaurus*, *Haliartus*, *Pylos*, *Sestos*, *Zacynthus* ab Ursino, traduntur: at hi, vel nulla, vel corrupta, vel male intellecta scriptorum loca sententiae suae testes adferunt.

57) Sub nominibus arborum, *frutices* etiam, seu *arbusculae*, continentur.

58) Sic Virg. Geo. II. 182. *Oleaster plurimus*. Et Aen. XII. 766. *sacer Fauno*. Et Plin. XVI. 44. *ex quo*. Item in optimis, tam editis quam scriptis, Ciceronis codicibus, Verr. 3. 23. *In oleastro quodam*, non *quadam*, quod Vossius vult legendum. Ut mittam diminutivum *oleastellus*, ap. Columellam, XII. 49. Addunt nonnulli alia arborum nomina in *ster*, seu *aster*: ut, *pinaster*, *pirastér*: at prius Plinius diserte femininum facit, XIV. 20. et XVI. 10. posterius nulli probo auctori nominatum reperio.

59) Plin. XXIV. 14. Graecis tamen fem. testante Ursino.

60) *Cytisus canus aspectu*, Plin. XIII. 24. *Utraque cytisus*, Colum. IX. 4. * *Rubus* Sereno, XV. 10. Gell. XIX. 12. Prudentio, Apoth. 70. (addit Vossius, Columellae et Senecae,) femininum est. At Virg. Ecl. III. 89. Plin. XVI. 37. Id. XXIV. 14. Colum. XI. 3. Pallad. 1. 34. masculinum.

61) *Larix* masc. est Vitruvio II. 9. *Lotus* Martiali, VIII. 51. et Cic. Fam. VII. 20. quemadmodum Victorius et Graevius legendum existimant. *Cupressus*, non tantum Ennio, referente Gellio, XIII. 20. sed etiam Celso, VI. 13. At haec aliis omnibus feminina.

62) In UM terminata saepius arborum fructiferarum fructum: ut, *malum*, *pomum*, *prunum*; sterilium vero lignum vel materiam: ut, *hebenum*, *buxum*, etc. significant: interdum tamen pro ipsis arboribus accipiuntur: ut, *pomum* ap. Tibull. 1. 1. 8. *buxum* ap. Ovid. Art. III. 691. In melioribus tamen codicibus *densae buxus*, in aliis *densus buxus*, hic legi notat Cl. Heinsius.

63) Despauterius, ex mendoso Plinii loco, XVI. 25. §. 41. *suber* interdum mascul. esse existimavit.

64) His vulgo addunt *thus*, pro arbore thurifera: verum cum hoc significatu, nullum ei adjectivum adjunctum reperiatur, satius esse ab ejus genere statuendo abstinere, Vossius, Farnabius aliique monuerunt. Certe Priscianus, p. 646. ex Solino ei femininum tribuere videtur: quod et diserte *aceri* ibidem adscribit.

* 65) *Platanon* Despauterius, *dumus* Methodista Gallus masculinis adiungit: uterque, me iudice, praeter rationem: nulla quippe iis peculiaris arbor, sed hoc quaevis spina, illo locus platanis consitus significatur. * *Libanus*, pro arbore thurifera, et ipsum Latinis auctoribus inusitatum voca-

denique sub tribus terminationibus: ut, *albus*, *alba*, *album*; *acer*, *acris*, *acre* [74]).

15. Pro fixo positum, genus optat mobile fixi.

Adiectivum pro se et substantivo subaudito positum, eius est generis cuius est substantivum subauditum: ut, *hic molaris*, supple *lapis*; *haec patria*, supple *terra*; *hoc triste*, supple *negotium*. [Hoc supplemento vocis *negotium* abstinendum est. G. St.]

Regulae Speciales.

A.

16. Haec dat A quod primae est: sed neutrum *Pascha* requirit.
Hadria mas aequor, pariterque *cometa*, *planeta*:
Mascula et interdum *talpam damam*que videbis.

Nomen in A primae declinationis femininum est: ut, *haec mensa*.

Exc. 1. *Pascha*, neutrum est [75]).

Exc. 2. *Hadria* [76]); *cometa*, vel potius *cometes*; *planeta*, masculina sunt [77]).

---

74) Adiectiva hoc pacto inflexa undecim vulgo numerantur; *acer*, *alacer*, *celer*, *celeber*, *saluber*, *volucer*, *campester*, *equester*, *pedester*, *paluster*, *silvester*. Quibus addunt Despauterius *sequester*, Phocas *mediocer*, Priscianus *ludicer*. At *sequester* fere substantive accipitur, tam in 2da quam 3tia. Nam quem Silius VI. 347. *pacis sequestrem*, alii *sequestrum* appellant. *Mediocer* nusquam iam invenimus, sed *mediocris*, *-is*, *-e*. *Ludicer*, vel potius *ludicrus*, *-a*, *-um*, tantum inflectitur. Ex superius etiam memoratis, quaedam, licet rarius, *is* pro masculino habent: ut, *acris vomitus*, Cels. VIII. 4. *vir alacris*, Virg. Aen. V. 380. *volucris somnus*, Sil. X. 352. *Silvestris ager*, Colum. III. 11. *campestris locus*. Id. III. 13. * Notandum porro quaedam adiectiva secundae inveniri, quae e Graecis arrepta, eorum more terminationem *os* aut *us* communis generis habeant: ut, *Lectica octophoro ferebatur*, Cic. Verr. V. 11. *Nave thalamego*, Sueton. Iul. 52. Sic Vitruv. III. 2. *aedis dipteri symmetriam*. 1. 6. *turrim octogonon*. IX. 1. *diagonios linea*, IV. 2. *triglyphos imagines*, dixit. Quibus addo *diphthongus*, in quo *syllaba*, *perimetros* et *diametros*, in quibus ἡ γραμμή, seu *linea*, intelliguntur.

75) Declinandum vero *Paschae* in prima declinatione, non, ut vulgo, *Paschatis* in tertia, ex usu Ecclesiasticorum docet Vossius, Anal. 1. 20. Dubitat tamen Ursinus, To. 1. p. 250. an *Paschae primi* vel *primae* sit dicendum, et an *tria* vel *tres Paschas*.

76) Pro urbe autem femininum est, Sil. Ital. VIII. 439.

77) His addit Iohnsonus *Mandragora* et *Echinometra*, quae masculina adhibuit Plin. XXV. 13. et IX. 31. Verum illi forsan recti fuerint *mandragoras*, *echinometres*: priore certe, ex optima Harduini Edit. utitur, eod. lib. XXV. c. ult. *stigmata in facie mandragoras illitus delet*.

Exc. 5. *Talpa; dama;* Virgilio [78]) masculina sunt, aliis [79]) feminina [*80]).

17. Sit neutri generis per A quicquid tertia flectit.

In A tertiae declinationis neutrum est: ut, *hoc dogma.*

E.

18. Haec petit E primae, neutrum deposcit E ternae.

In E primae declinationis femininum est: ut, *haec epitome* [81]).

In E tertiae neutrum: ut, *hoc mare.*

I. U. Y.

19. Dant quibus I fines, Y vel U, sunt omnia neutra.

In I, Y, et U neutra sunt: ut, *hoc sinapi; hydromeli; misy; moly; cornu* [82]).

O.

20. Hic dat O: femineis *halo* cum *caro* dantur et *echo;*
Quaeque in IO, seu sint verbo, seu nomine nata,
Rem (numeris demptis) aliquam sine corpore signant.

In O masculinum est: ut, *hic sermo.*

Exc. 1. Feminina sunt, *halo* [83]), *caro, echo* [84]).

---

78) Geo. 1. 183. *Talpae oculis capti.* Et Ecl. VIII. 28. et Geo. III. 539, *Timidi damae.* De his V. Perizon. ad Sanct. p. 52.

79) Addunt quidam *Panthera*, non tantum nullo exemplo, sed etiam contra Plinii mentem, qui VIII. 17. mares docet *pardos* appellari.

* 80) *Manna*, pro cibo Israelitico, neutrum esse et indeclinabile docent Despauterius, Vossius, et alii: pro micis autem thuris Plinius declinabili et feminino usus est, XII. 14. et XXIX. 6. * *Mammona* neutrum itidem et indeclinabile facit post Ant. Nebrissensem Despauterius. At Vossius rectius masculinis asseruit: est enim proprie divitiarum Deus, ac *Mammonas* potius, quam *Mammona*, scribendum. * Vocem *Pandectae* masculinum esse contendunt, Ant. Augustinus, Hen. Stephanus [de abusu ling. Lat. p. 12–15. G. St.] Vossius et alii, eo quod Graece sit οἱ πανδέκται. Pro feminino autem stant Is. Casaubonus, Giphanius, idem mutata sententia Vossius, et, cuius omnibus maior auctoritas, Imp. Iustinianus, Inst. 1. 10. §. 11. V. Voss. Anal. iii. 19. et de vit. serm. IX. 18.

81) Palladius tamen, Octob. tit. 14. *aloes epatici*, nescio quo pacto, bis extulit.

82) Haec haud prorsus indeclinabilia esse, ostendimus lib. II. reg. 25, et 66, et lib. III. reg. 8.

83) Graecis, ἡ ἅλως, vel ἅλων. V. Senec. Nat. Q. 1. 2.

84) *Echo* ideo fem. esse vult methodi auctor, quod *Echo* femina in vocem, secundum Ovidium, fuerit transmutata: quasi (ait Urainus T. 1.

Exc. 2. Feminina etiam sunt nomina in IO, rem incorporalem significantia: sive verbalia sint: ut, *oratio; opinio*: sive a nomine derivata: ut, *communio; ditio; perduellio; rebellio; talio.*

† At quae in IO rem corporalem 85) aut numeros significant, masculina sunt, ac proinde regulam generalem sequuntur: ut, *pugio; scipio; titio; papilio; vespertilio; unio* 86): item *ternio, quaternio, senio* 87).

21. Adiice femineis DO, GO: sed mascula *cudo,*
Harpago, sic *ordo*, simul *udo*, *tendo*, *ligo*que.
Rarius haec *margo* vati est, hic saepe *cupido.*
Arrhabo cum *cardo* muliebria vix imitanda.

Exc. 3. A regula nominum in O excipiuntur etiam in DO et GO finientia, quae feminina sunt: ut, *haec arundo; haec imago.*

† Masculina tamen sunt: *cudo; harpago* 88); *ordo; udo; tendo* 89); *ligo.*

† *Margo*, frequentissime est: Iuvenali autem 90) femininum. *Cupido*, pro *amoris Deo*, mas. est. per Reg. 1. pro *cupiditate* vero Poetis saepe est masc. Oratoribus autem semper femininum.

† *Arrhabo*, Varroni; *cardo*, Graccho 91) feminina

---

p. 254) non contra fabula de *Echo*, ut Daphnes, Syringis, et aliae, ex nomine *echus* esset conficta.

85) *Coenatio, portio, contignatio, habitatio, mansio, potio, regio, legio, concio*, et si qua alia sunt eiusmodi, quamvis nunc pro rebus fere corporalibus accipiantur, feminina tamen sunt, eo quod primaria sui notione, non tam res ipsas, quam *coenandi, partiendi*, etc. actiones significasse videantur. At *optio* (quod pro *optatione* femin.) pro eo, qui *centurioni adiutor* dabatur a Tribuno, masculinum est.

86) *Unio* pro *monade*, ap. Tertullianum, et pro *cepa* uno capite constanti, ap. Columellam, XII. 10. masc. etiam videtur: pro *concordia* autem, seu coalitione, barbarum est.

87) *Duernio, quinquernio, octernio*, quae addunt N. methodi auctor, et Iohnsonus, itidem barbara sunt.

88) Hanc vocem cum universo Grammaticorum coetu masculinum posuimus: quamvis eam nusquam, neque in recto, neque cum adiectivo iunctam, reperiam.

89) Frequens apud medicos vocabulum, at veteribus illis prorsus incognitum.

90) Apuleio etiam sequioris aetatis scriptori fem. Met. II. p. 40. et IV. p. 103. et lib. de mund. p. 729. ut Aemil. Macrum et Rabirium a Nonio citatos omittam.

91) Item Granio apud Nonium. Hallucinantur autem cum Despauterio Iohnsonus, qui existimarunt *cardo* Boethio quoque lib. III. pros. 10. femininum esse. Eo enim in loco (*summa, cardo atque causa expetendorum omnium*) *summa* tanquam substantivum, additoque inciso, est legendum,

sunt; at cum alii omnes masculine utantur, priscos illos vix imitandos censuerim *92).

C. L. M. T.

22. Quod fit in L, vel T, C, vel M, neutralibus adde:
Mascula *sol*, *mugil*, ceu *sal*, quod rarius hoc vult.

In C et T. item L et M neutra sunt: ut, *hoc lac* 93), *hoc caput*; *hoc animal*; *hoc scamnum*.

Exc. 1. *Sol*, *mugil*, masculina sunt.

Exc. 2. *Sal*, saepius masculinum est, interdum neutrum: in plurali, *sales*, tantum masculinum est.

N.

23. Masculeum capit N. Finita in MEN dato neutris,
Quaeque secunda creat, cum *gluten* et *inguen* et *unguen*:
Addideris *pollen*. *Sindon* petit haec, et *aedon*;
Alcyonem iunges, data postea queis comes *icon*.

In N masculina sunt: ut, *hic paean*, *hic pecten*, *hic delphin*, *hic canon*.

Exc. 1. Finita in MEN neutra sunt: ut, *hoc carmen*. Sic *gluten*, *inguen*, *unguen*, *pollen* 94).

---

ut paullo superius, *omnium expetendorum summa atque causa*. Neque rectius se habere videtur quod idem Iohnson. Addit p. 82. et suo et D. Shavisii codice legi affirmet ap. Plin. VI. 30. *meridiana cardine*: omnibus enim, quas ultra sedecim eius auctoris editiones lustravi, *meridiano* constanter legitur.

92) * *Talio* masculinum adhibuit Tertullianus, eumque secutus Laur. Valla: sed potiorem esse Gellii auctoritatem, qui femininis adiunxerit, notat Vossius. * *Carbo* feminino usurpat Ulpianus, I. 55. §. 7. ff. de legat. 3. *Ad carbones coquendas atque conficiendas*: at eum nos imitari, apud alios omnes masculini usus, et diminutivum *carbunculus*, prohibent. * Cuius generis sit *unedo*, ambigit Vossius: sed quum arborem significet, atque in DO finiatur, cur femininis nequeat apponi, haud video. Adstipulari Plinius videtur, qui XV. 24. de *unedone* loquens, paucis interiectis, mox addit, *Iuba auctor est quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia esse eas*: nisi quis ad *arbor*, vel *arbutus*, quae praecesserant, τὸ *eas* velit referri. * *Grando*, virile est Varroni ap. Nonium, at non imitandum.

93) Neutrum quoque est *halec*, vel (ut potius scribendum) *alec*, nunquam vero femin. quod Priscianus, Despauterius aliique existimarunt: nam *alecem*, ap. Martialem, XI. 28. venit ab *alex*, quo Plinius saepius utitur. V. Iohns. p. 56.

94) Vid. Reg. 30. * Neutrum quoque est *sanguen*, pro *sanguis*, apud antiquos, Lucret. I. 837. Cic. de Fin. V. 11. e veteri Poeta; Gell. (ex Catone) III. 7.

Exc. 2. Item nomina secundae in *on* Graeca: ut, *hoc symbolon; symposion;* quae latinis in *um* efferuntur[95]).

Exc. 3. Feminina sunt; *sindon; aëdon*[96]); *alcyon*[97]); *icon*[98]); *[99])

AR.

24. Postulat AR neutrum: sed masculeum *salar* optat.

Desinentia in AR neutra sunt: ut, *hoc calcar*.

Exc. *Salar*, masculinum[100]) est. *[1])

ER.

25. ER capit hic. Neutrum plantae fructusve requirunt:
At *tuber* hic fructus; *tuber* quemcunque tumorem
Significans neutrale petit; cumque *ubere spinther,*
*Ver*que, *cadaver*, *iter*. Dabit hic aut haec tibi *linter*.

In ER masculinum est: ut, *hic liber; hic imber*.

---

95) Multa tamen herbarum gemmarumque nomina, in *on* secundae desinentia, feminina extulit Plinius, ob intellectas voces communes, *herba, planta et gemma*. V. Iohns. p. 40.

96) V. Senec. Octav. v. 915. et Agam. v. 670. Quamobrem et Vossius, apud Petron. c. 131. *sylvestris aëdon*, non, uti in vulgatis, *sylvester iaedon*, vel *aëdon*, vult legendum.

97) Virg. Geo. I. 399. Val. Flacc. IV. 45. Senec. Agam. v. 680. nec audiendus Servius, qui hic et haec *alcyon* dici notavit.

98) Graecis nempe ἡ εἰκών. Hanc autem vocem nusquam a probo auctore Latinis literis prolatam reperio: nam, pro *iconas*, quod ex Plin. XXXIV. 4. adducunt, meliores libri *iconicas* habent. ap. eund. quidem VIII. 54. *fictas cera icones*, ex coniectura edidit Harduinus; at aliter aliis omnibus is locus exhibetur.

* 99) *Python* dubii generis a Despauterio, Lilio aliisque existimatur: at eos decepit male intellectus Tibulli locus, II, 27. ubi *Delphica Python* (vel, ut Broukhusius legit, *Pytho*) non de serpente ab Appolline interempto (quod masc. semper est generis) accipitur, sed de urbe in Phocide, quae postea *Delphi* est appellata. * *Achrochordon*, verrucae species, femininum est Celso, V. 28. 14. Item *Ischaemon* et *Potmagiton*, herbarum nomina tertiae declinationis, Plinius XXV. 2. et XXVI. 8. feminina adhibuit, respiciens, ut alibi solet, vocem *herba:* cuius generis, atque ob eandem rationem, *cotyledon* herba existimatur.

100) V. Auson. Mosell. 88. et Sidon. Apoll. Epist. II. 2. Neque qui huius vocis meminerit, his quenquam antiquiorem reperio.

* 1) *Lucar*, pro *ave*, et fem. gen. a quibusdam acceptum, merum esse somnium ostendit Vossius: pro *pecunia* autem *quae e lucis collecta ludis impendebatur*, neutrum esse ex Tertulliano et veteri inscriptione idem probat. * *Bacchar*, quod vulgo femininum faciunt, neutrum est Plinio, XXI. 6. Nempe *baccharis* eidem dicitur, XII. 12. quod femininum est, et errori ansam praebuit. * *Iubar*, non tantum apud Ennium, sed etiam Cor. Severum in Aetna, v. 332. masc. inveniuntur: at apud optimum quemque constanter neutrum.

Exc. 1. Fructuum aut plantarum nomina neutra sunt: ut, *piper*, *cicer*, *papaver*[2]).

+ *Tuber*, prima brevi, femininum est, per Reg. IX. pro fructu eius arboris masculinum. *Tuber* vero prima longa, neutrum est, et varia habet significata [3]).

Exc. 2. Neutra etiam sunt, *uber*, *spinther*, *ver*, *cadaver*, *iter*.

Exc. 3. *Linter*, et masculinum [4]) et femininum [5]) invenitur. *[6])

OR.

26. Hic dat OR. Haec *arbor*: *cor*, *ador*que, hoc *marmor*, et *aequor*.

In OR masculina sunt: ut, *hic calor*.

Exc. 1. Unicum est femininum, *arbor*.

Exc. 2. Quatuor neutra sunt: *cor*, *ador*, *marmor*, *aequor*[7]).

UR.

27. Hoc dat UR. Hic *furfur* capiet, cum *vulture turtur*

In UR neutra sunt: ut, *hoc murmur*.

---

2) Antiquioribus, Plauto, Catoni et Varroni, *papaver* interdum masculinum est. * Plinius autem XXVI. 8. *Laver condita et cocta*, in fem. dixit, ob generalem, ut videtur, vocem, *herba*. * Idem quoque, in eadem periocha, neutro genere, *siser utile stomacho*, et masc. vel fem. *tres siseres*, extulit. XX. 2. * *Cucumer* (quod masc. esse volunt) nominativo exolevit, pro quo *cucumis* dicitur.

3) De arbore Plinius XVI. 25. *tuberes peregrinae*; de eius fructu Sueton. in Domit. 16. *oblatos tuberes*, dixerunt. *Tuber* autem pro fungo, terrae callo, aut quovis tumore, neutrum esse, haud necesse est exemplis confirmare.

4) Cato R. R. c. 11. *lintres duos*. Tibull. II. 5. 34. *exiguus linter*, Vell. Paterc. II. 107. *lintre appulso*.

5) Liv. XXI. 26. *lintrium paratarum*. Id. ibid. 27. *lintres aptatas*. Caes. B. G. VII. 60. *lintres has*. Ovid. Fast. VI. 778. *coronatae lintres*.

* 6) *Accipiter* fem. ap. Lucret. IV. 1003. Et * *uter* neutr. ap. Lucilium, referente Nonio, vix imitandum videtur. * Et nihilo magis *aër*, quod Ennius ap. Gellium, XIII. 20. feminino, ac quidam aetatis mediae scriptores neutro, ut et *aether*, adiunxerunt. Idemque de *cancer* existimandum, quod non tantum Ecclesiastici nonnulli, sed etiam Cl. Quadrigarius, teste Prisciano, neutrum adhibuerunt. * *Verber*, quod neutris vulgo accensent, nusquam iam nominandi casu invenimus.

* 7) Nomina in *or* olim fuisse neutra ostendit Nonius ex illo Plauti, Merc. V. 2. 19. *Nec calor nec frigus metuo*. Id quod Ausonium imitatum in Coron. Profess. 10. *Et decor egregiae commemorat patriae*, tradunt Scaliger et Vossius. At rectius Vinetus, qui *decora* ibi legit. Veteres etiam neutrum comparativorum in *or* efferebant. Sic *Senatusconsultum*

Exc. Tria sunt masculina; *furfur, vultur, turtur*[8]). *[9])

AS.

28. AS petit haec. Neutrum est *vas vasis*, queisque Pelasgi
Dant *atis* in patrio: quibus *antis*, mascula sunto:
Adiicito quotquot format tibi flexio prima.

In AS feminina sunt: ut, *haec pietas*.

Exc. 1. *Vas, vasis*, neutrum est[10]).

Exc. 2. Neutra etiam sunt nomina Graeca, quae genitivum per *atis* formant, penultima correpta: ut, *artocreas, erisipelas*.

Exc. 3. Graeca genitivum in *antis* mittentia masculina sunt: ut *adamas, elephas*.

Exc. 4. Masculina etiam sunt nomina primae in *as*: ut, *pareas, asterias, tiaras*[11]). *[12]).

---

prior, apud Val. Antiatem, et *bellum Punicum posterior*, ap. Cass. Heminam, notat Priscianus, p. 767.

8) Buchananus tamen Psal. LXXIV. 19. *turturis tuae* dixit, femellam scil. cum optimis interpretibus respiciens. Mirum vero est Servium in illo Virg. Eclog. I. 59. *Nec gemere aeria cessabit turtur ab ulmo, turtur* femin. existimasse, cum et sensus et syllabae modulus reclament.

* 9) *Guttur* et *murmur* olim masculina fuisse ex Plauto, Naevio et Varrone ostendit Nonius. V. Plaut. Mil. III. 2. 22. Aul. II. 4. 25.

10) *Vas, vadis*, et *as, assis*, masculina; *fas* et *nefas* neutra esse, per Reg. I. 7. et 11. intelligitur. * Neutris etiam adiicit Despauterius ex Prisciano *Ceras; Ceradis*, loci cuiusdam nomen. Ego vero neque hoc vocabulum ap. Priscianum, aut quenquam alium, sic declinatum reperio, neque vocem ullam in *as*, cuius genit. in *adis* exeat, neutri generis legisse me memini. Apud Solinum c. 10. invenio quidem, *Ceras chryseon promontorium, Byzantio oppido nobile*; quod Plin. IV. 11. *Chrysoceras*, et IX. 15. *Promontorium aurei cornus*, appellat. Utrumque autem *Ceratos*, vel *Chrysoceratos* declinatur, utpote Graecis promontorium, τοῦ χρυσοῦ κέρατος. V. Strabonem. lib. VII. p. 320.

11) De his vid. Lucan. IX. 721. Plin. X. 60. Virg. VII. 257. Huc adde gemmarum vel lapidum nomina: ut, *Capnias, Eurotias, Chalazias, Carcinias, Grammatias, Icterias, Ostracias, Myrmecias*, quae tamen Plinio XXXVII. 9, 10, 11. (negante licet Vossio Anal. I. 28.) plerumque feminino ponuntur, respicienti, ut solet, vocem generalem *gemma*. Ob quam etiam rationem *androdamas* et *argyrodamas*, licet tertiae, ac in *antis* genitivum formantia, femininis adiunxit, XXXVII. 10. *Dionysias* autem, quod femininum quoque adhibuit Plin. XXXVII. 10. si Vossio credimus, non est huius loci, utpote *adis* genitivo habens. Solinus tamen, cap. 40. genus, et forte declinationem mutans, *Dionysias fuscus*, dixit.

* 12) *Adamas* in fem. se reperisse putat Johnsonus, ap. Plin. XXXVII. 10. *Adamas quadrata*. Verum *quadrata* ad *androdamas*, quod praecesserat, pertinere ostendit optima Harduini editio. * *Aetas* olim masculi-

ES.

29. Haec dabit ES. Capient *ales* hic haecve, *palumbes*,
Atque *dies*; sed mas proles: mas *poples* et *ames*;
Fomes, *pes*, *paries*, *palmes* cum *limite stipes*,
Queis addes *trames*, *termes*, cum *gurgite cespes*;
Et quae fonte fluunt Graio: sed neutra capessunt
Hippomanes, *panaces*, *nepenthes*, sic *cacoethes*.

In ES feminina sunt: ut, *haec sedes; haec res.*.

Exc. 2. Dubii generis sunt, *ales* [13]); *palumbes* [14]); *dies*. *Dies* tamen Oratoribus saepius masculinum [15]): pro longo autem tempore Poetis fere femininum [16]); in plurali semper masculinum est [17]).

Exc. 2. *Meridies*, a *medius* et *dies* compositum, tantum masculinum est.

---

num fuisse ex Plauti Trinum. IV. 8. 88. probat Nonius. Sed lectio loci eius incerta.

13) *Ales* proprie adiectivum est, ut *volucris*. De genere eius substantive usurpati haec invenio. 1. Pro ave in genere, aut plurali numero, fere semper femininum est. 2. De homine aut Deo alato semper masculinum: ut, *aureus ales* ap. Stat. Th. I. 544. de Perseo, *Cyllenius ales* ap. Claud. XXXIII. 77. de Mercurio. 3. Pro ave particulari masc. gen. nunc masculinum, nunc femininum legitur: ut, *ales Phoebeius*, de corvo, Ovid. Met. II. 544. *albus ales*, de cygno, Horat. Car. II. 20. 10. *cristatus ales*, de gallo, Ovid. Fast. I. 455. Contra, *ales argentea*, de corvo, Ovid. Met. II. 536. *ales famelica*, de milvo, Plin. X. 10. *longaeva ales*, de Phoenice, Claud. XXXV. 88. *ales superba*, de pavone, Mart. XIV. 67. 4. Pro ave denique fem. gen. semper femininum est: ut, *Daulias ales*, pro philomela, Ovid. Heroid. XV. 154. *ales exterrita*, de columba, Virg. Ae. V. 505. Excipitur una aquila, de qua Poetae, sive ob eius avis dignitatem, sive marem respicientes, interim masc. ut Virg. Aen. XII. 247. *fulvus Iovis ales*. Stat. Th. VIII. 675. *flammiger ales*, Horat. Car. IV. 4. I. *ales minister fulminis*: interim et feminino, *regia ales*, Ovid Met. IV. 362. *lapsa coelo*, Virg. Aen. I. 394. *digna Iove*, Manil. I. 443. dixerunt.

14) *Palumbes*, an *palumbis*, recte dicendum, dubitat Vossius: ego vero *palumbes* ap. Plin. X. 58. *palumbis* nusquam reperio. Genere masc. utitur Plin. X. 35. et Plaut. in Bacch. I. 1. 17. ut Lucilium et Pomponium ap. Nonium omittam, fem. autem Virg. Ecl. I. 58. et Ecl. III. 69.

15) Iisdem quoque aliisque scriptoribus, etiam pro *certo* ac *definito tempore*, feminino frequenter usurpatur. Quod autem *hesterna* aut *hodierna dies* dicturum se neget Kirkwodus noster; non advertisse videtur ita locutum Livium, XXVII. 13. et LX. 9. et XLIV. 38. ut mittam *crastina die* (cuius eadem ratio est) ab eodem dici, XXVI. 86. et XXVII. 88.

16) Pro *longo* tamen *tempore*, masculino adhibuerunt Statius, Theb. I. 638. — *Longumque in secula digne Promeriture diem.* — Et Lucanus III. 138. — *Non usque adeo permiscuit imis Longus summa dies.* —

17) In plurali autem femininum extulisse videtur Tibullus III. 6. 32. *Venit post multos una serena dies*, quemadmodum, cum Passeratio, Grae-

Exc. 3. Masculina etiam sunt duodecim nomina Latina tertiae declinationis: *poples*, *ames*[18]), *fomes*, *pes*[19]), *paries*, *palmes*, *limes*, *stipes*, *trames*, *termes*, *gurges*, *cespes*[20]).

Exc. 4. Masculina denique sunt omnia in *ES* Graeca; sive primae sint declinationis: ut, *cometes*, *achates*[21]), *aromatites*[22]); sive tertiae, ut, *lebes*, *magnes*, *acinaces*[23]).

---

vio, et aliis, legendum arbitror: quanquam Scaligerana, Delphinensis et Broukhusiana Editt. *multos* praeferant.

18) *Ames* vulgo masc. Grammatici statuunt, ob analogiam Genitivi *amitis* (Vid. Horat. Epod. II. 33.)

19) Sic eius composita *semipes*, *sesquipes*. * *Compes* tamen, quod iam vix recto invenitur, femininum fuisse ostendit Ablativus *compede*; ut, *dura compede*, Horat. Epod. IV. 4. *Magna compede*, Iuven. XII. 80. nec imitandus Lactantius, qui Mort. Pers. c. 22. n. 3. *Compedes parati*, dixit. * *Quadrupes* proprie adiectivum est, atque a Substantivo subaudito genus trahit. Pro *equo* enim masc. est. Virg. Aen. III. 541. *curru succedere sueti Quadrupedes*: item pro *cervo*, Id. Aen. VII. 500. *Saucius quadrupes*. Pro *bestia quavis* femininum est. Id. Ecl. V. 25. *Nulla quadrupes*. Cic. Nat. Deor. II. 44. *Vasta quadrupes*. Sed in neutro etiam, *animal* respiciens, Plinius posuit, VIII. 25. *malum quadrupes*: et XI. 36. *pennatum et volucre quadrupes*. Et in plur. Col. XI. 2. *quadrupedia castrandi tempus idoneum* nominat. * *Sonipes* et *cornipes* non alio quam masc. gen. leguntur, quia *equus* semper intelligitur. * *Pes* (vel, ut in libris meis habetur, *pedis*) pro *pediculo*, femininum Plautum extulisse docet Nonius. At eo significatu masculinum adhibuit Nonius, et Varro R. R. III. 9.

20) Quidam his adiiciunt *tudes*, *trudes* et *merges*. *Tudites* quidem pluraliter nominat Festus, sed nullo adiuncto adiectivo: Severus autem in Aetna, v. 559. *tudibus* utitur, a Nom. *tudes*, *tudis*, unde diminutivum *tudicula*. *Trudes* item *trudis* declinat Tacit. Annal. III. 46. 7. nullus autem (quod sciam) *truditis*. *Merges* quidem *mergitis* declinatur (V. Virg. Geo. II. 517.) quod tamen contra analogiam Plinius feminino adhibuit, XVIII. 30. nemo autem masculino. * *Aries* et *verres*, quae his addidit Despauterius et alii masc. sunt, per Reg. I. *Aries* autem pro *machina bellica*, item pro *signo coelesti* acceptum, idem genus retinet, utpote a similitudine animalis dictum. * Ad eandem quoque Reg. I. referenda sunt, *cocles*, *eques*, *hospes*, *indiges*, *praeses*, *praestes*, *pedes*, *veles*. * Ad Reg. 3. *antistes*, *comes* etc. * *Bes* ad Reg. 7. pertinet. * *Coles* masc. regula exclusimus, puerorum verecundiae consulentes.

21) Plinius tamen eiusmodi nomina in **tes**, vel **ites**, lapides vel gemmas significantia, pro diverso tractationis modo, vel masculina, vel feminina posuit. Lib. enim XXXVI. quo lapides describit, masculino; lib. autem XXXVII. quo gemmas, feminino fere utitur. Nimirum in illis respexit vocem *lapis*, in his *gemma*, vel, ut quidam voluit, Graecum λίθος, quod utroque genere reperitur.

22) Eiusmodi vinorum nomina proprie adiectiva sunt: ut, *abrotanites*, *absynthites*, *thymites*, *cydonites*, *melitites*, etc. in quibus Graeci ὁ οἶνος respexerunt. Latini autem masculinum, quod apud illos habebant, genus retinuerunt; sive τὸν οἶνον, quae Linacri est opinio, respicientes; sive potius, quae Despauterii et Vossii sententia est, ea tanquam substantiva iam facta existimantes. Certe hoc Plinii, XIV. 16. *Vinum e punicis, quod rhoiten vocant*, itemque hoc Columellae, XII. 38. *Vinum aliud*

Exc. 5. Haec autem Graeca neutra sunt; *hippomanes*, *panaces*[24]), *nepenthes*[25]), *cacoethes*[26]).

IS.

80. IS dabo femineis. Sunt mascula *piscis* et *axis*,
Glis, *callis*, *vermis*, *vectis*, *mensis*, *cucumisque*,
Mugilis et postis, cum *sanguine*, *fascis*, *et orbis*,
Fustis item, *collis*, *caulis*que, *et follis*, et *ensis*,
Serpentemque notans *cenchris*, cum *vomere*, *torris*.
In NIS finitum Latium, *lapis*, *unguis*, *aqualis*.

In IS feminina sunt: ut, *haec avis*, *haec vallis*.

Exc. 1. Multa sunt masculina; viz. *piscis*, *axis*[27]), *glis*[28]), *callis*[29]), *vermis*, *vectis*, *mensis*, *cucumis*, *mugi-*

---

myrtiten sic temperato, vix aliter quam per Appositionem, quam vocant, explicari possunt; eodem modo quo *sidus Perseus* vel *Andromeda*, *tempus magister multorum*, et ap. eund. Plinium XIV. 6. *Vinum indigena*, et Gell. II. 24. *vinum alienigena*, dicuntur. Caeterum vix imitandus Palladius videtur, qui sibi terminationem cum *vino* genere convenientem comminiscens, Feb. tit. 81. *vinum myrtite*, et Iul. tit. 6. *vinum scyllite*, dixerit.

23) Ita scribendum, non *acinaeis*, Graecis enim est ἀκινάκης, ut ex Herodoto, Xenophonte, Diodoro, Plutarcho, Platone, Suida, Luciano et aliis, ostendit Dausquius in Orthograph. part. II. p. 6. et Voss. Anal. I. 28.

24) Sic Plin. XXVI. 15. § 90. *Ipsum panaces in vino potum — appositumque cum melle.* Et XXXV. 4. §. 11. *Panaces numerosum et diis adscriptum.* Celsus tamen V. 27. 12. *Panaces cum lacte contusa* in fem. dixit. Quod autem idem Plinius, XXV. 18. §. 165. *panacis Chironiae radix;* et XXVIII. 17. §. 78. *admixta modice panace*, feminino itidem adiuncto, proferat, a recto *panax* (quod Iohnsono observatum) duxisse videtur. Eo enim, XIX. 12. §. 62. et Accusativo semper *panacem*, XII. 26. §. 57. XIX. 8. §. 50. XXV. 5. §. 19. utitur.

25) Sic Plin. XXV. 2. *Nepenthes illud nobile.*

26) His addit Iohnsonus *sesamoides* ex Plin. XXII. 25. et XXV. 5. item, *trichomanes* Plin. XXII. 22. §. 30. Mirum vero est Plinium huic voci in eadem sententia genus confundere, XXVII. 18. §. 111. *Trichomanes adianto similis est, exilius modo nigriusque.* Ita enim in 19 Editt. habetur, et in his binis Dalechampii, utraque Harduini, tribus Frobenianis; item Commeliniana, Elzeviriana, Hackiana, etc. * His forsan et addi poterunt, *antipathes*, *diphyes*, *eumeces*, et *eusebes* lapidum, seu gemmarum nomina: licet ea Plinius more suo feminina efferat: XXXVII. 10. §. 54. *antipathes nigra:* et Ibid. §. 57. *diphyes candida et nigra:* et §. 58. *eumeces capiti apposita.* Laelius autem, antiquus poeta ap. Apuleium in Apol. p. 455. *antipathes illud quaerito*, dixit. Nimirum haec proprie adiectiva sunt; ut et *Soloecophanes*, quod Alvarus quoque neutris adiecit.

27) Nec imitandus Palladius, qui I. 9. *axes quernae* dixit.

28) *Glis*, *glitis*, pro *tenaci terra*, femin. et *glis*, *glissis*, pro *lappa*, seu *carduo*, neutr. plane barbara esse ostendit post Despauterium Vossius.

29) *Callis* feminino a Livio positum observat Nonius, XXII. 14.

lis (et contracte *mugil*), *postis*, *sanguis*, *fascis*, *orbis*, *fustis*, *collis*, *caulis*, *follis*, *ensis*, *cenchris*, genitivo *cenchris*: [at *cenchris*, *cenchridos*, femininum est[30]).] *vomis*, vel *vomer*, *torris*, *lapis*, *unguis*, *aqualis*[31]), [32]).

Masculina etiam sunt nomina Latina in NIS exeuntia:

XXII. 14. *Per devias calles*: quo modo etiam exhibent Iani Gruteri, et utriusque Gronovii editiones. In aliis tamen *devios calles* habetur, quod Lipsius et Gothofredus, suffragante etiam Iohnsono, in *devios colles* mutatum voluere.

30) De hoc Plin. X. 52. *cenchris sola*; de illo Lucan IX. 712. *cenchris lapsurus*, dixerunt.

31) Femininum adhibuit Plautus, Mil. III. 2. 40.

32) Masculinis etiam addunt Grammatici, *sotularis*, *acinacis*, *cassis*, *sentis*, *cossis*, *vepris*, *pollis*, *delphis*. At. 1. *Sotularis*, plane nihili est vocabulum, ex prava lectione loci, ap. D. Hieronymum, ortum, uti dudum Alvarus, Vossius, Methodista Gallus, etc. monstrarunt: quo magis mirum est Grammaticos nostrates, Kirkwodum, Deixium et Wattium, id pueris iterum obtrudere voluisse. 2. De *acinaces* supra dictum. 3. *Casse*, Ablativus, tantum ap. Senec. 4. *Sentem*, Accusativus, apud Columellam occurrunt: aliis omnibus pluraliter efferuntur. 5. *Cosses* plurale et apud solum Plinium legitur. 6. De *vepris*, Vid. post, libr. I. reg. 47. et lib. 3. Reg. 22. 7. *Pollis*, sive masc. cum Phoca et Grammaticorum vulgo, sive femininum cum Charisio statuas, haud multum referre arbitror; cum haec vocis terminatio iam fere exoleverit, atque pro eo *pollen pollinis* in neutro Celsus utatur, V. 19. §. 4. quemadmodum et Caesar et Probus ap. Priscianum declinandum pronuntiant. Quocirca nec cum Sereno XL. ult. *madida polline* dixerim. 8. Idem de *delphis* dicendum, quod apud solum Avienum, mediae aetatis scriptorem, invenias; pro quo veteres illi *delphin* aut *delphinus* semper dixerint. * Meliore iure huc referenda sunt, 1. *ovis*, quod pro *multa quadam* veteribus masculino tantum genere dictum, notant Agellius, Festus et Nonius. 2. *Colis* vel *coles*, pro *pampino*, masc. ap. Varr. R. R. I. 31. et Colum. V. 6. item pro *caule* rapae, brassicae et similium, ut *coles rapicii*, ap. Caton. R. R. c. 35. 3. *Echeneis*, quod masculinis asseruit Iohnsonus ex Plin. IX. 25. addere poterat et XXXII. 1. passim. * Ad reg. 15. referenda sunt multa nomina in is, natura adiectiva, quae absolute posita, quoniam substantivum virile in iis latet, masculina habentur, qualia sunt *aequalis*, *mortalis*, pro *homine*, *popularis*, *rivalis*, *sodalis*, *familiaris*, *contubernalis*, *affinis*, *aedilis*, *consularis*, *patruelis*, *tribulis*, *etc.* Idem tenendum de *annalis*, in quo *liber*, *molaris*, *specularis*, in quibus *dens* vel *lapis*, concipe. Sic *maialis*, in quo *porcus*; *iugalis*, in quo *equus*; *Aprilis*, *Quintilis*, *Sextilis*, in quo *mensis*, intelliguntur. Adiiciunt denique Vossius, Ursinus, etc. *natalis*, masculinum, quamvis *dies*, quod dubii generis est, subaudiatur. Obducit Iohnsonus *natali tua* ap. Martial. X. 27. Male; illic enim optimi quique codices, et in his antiquissimus manu exaratus in Bibliotheca Iuridica Edinb. *tuo* praeferunt. *Novales* feminino posuit Virg. Georg. I. 71. respiciens *terras*. Alioquin apposito substantivo dicitur *novalis ager*, et absolute *novale*, subaudi *solum* vel *arvum*. His addi potest et *aqualis*, cui masculino *urceus*, feminino *matella*, aut tale quid, mente reticetur.

ut, *panis*, *crinis*[33]), [34]). Graeca vero in NIS feminina sunt: ut, *tyrannis*, *coronis*.

31. Hic aut haec *finis*, *clunis*, cum *torque*, *canalis*,
Dant, *scrobis*, ac *anguis*: *corbis* muliebre praeoptat:
Masculeo potius gaudent *pulvis*, *cinis*, *amnis*.

Exc. 2. A regula etiam excipiuntur nomina sequentia dubii generis: *Finis*, *clunis*, *torquis*, *canalis*, *scrobis*, vel *scrobs*, *anguis*, *corbis*, *pulvis*, *cinis*, *amnis*.

Ex his autem sex priora, licet saepissime feminina, paulo tamen frequentius masculina inveniuntur[35]). *Finis*

---

33) Olim muliebri usus Plaut. Mostell. I. 3. 69. *capiundas crines*, et Atta in Epigr. teste Nonio. * *Funis* quoque veteribus femininum fuisse ostendit *funis aurea* ap. Lucret. II. 1154. confirmante eam lectionem, non tantum Nonio, sed etiam A. Gellio XII. 20. V. Voss. Anal. I. 29.

34) *Bipennis*, vox Latina, femininum est per Reg. 15. proprie enim adiectivum est, subauditurque *securis*. * *Unicornis* tamen inter masculina retulit Melanchthon, Gram. p. 36. Plinius quidem XI. 46. *unicorne animal*. et VIII. 21. *unicornes boves*, dixit: apud alium probatum auctorem vocem illam haud reperio.

35) De frequentiore, in *finis*, *clunis*, *torquis*, *scrobis* et *anguis*, masculini usu, Grammatici fere consentiunt: non adeo tamen raro, ac quidam opinantur, horum nonnullis femininum adhibetur. * Nam Virg. Aen. II. 254. *haec finis Priami*: et Aen. V. 384. et XII. 793. *quae finis*: et Aen. III. 145. *quam finem*: et V. 327. *ipsam finem*: Horat. Car. II. 18. 30. *fine destinata*: et Epod. XVII. 36. *quae finis*: et ipse Cicer. de Leg. II. 22. *quae finis*: ut omittam Varronem, Cassium, Caelium, Attium et Lucretium, quibus istud genus placuisse Nonius testatur. * Sic Horat. Sat. I. 2. 89. *pulchrae clunes*: Cels. VII. 29. *clunes repellendae*. Plin. VIII. 8. *in clunes extremas*: et XXIX. 6. extr. *exacuta clune*. * Ovid. Fast. I. 601. *torquis adempta*: Propert. IV. 10. 44. *torquis unca*: Gell. IX. 13. *torquem detractam*: Apul. Florid. c. 12. *aurea torqui*. * Ovid. Met. VII. 243. *scrobibus duabus*: Plin. XVI. 31. ext. *in sua scrobe*. Tac. An. XV. 67. 4. *scrobem angustam*. Lucan. VIII. 756. *exigua scrobe*. Nisi haec potius sint a Nominativo *scrobs*: eo enim casu *scrobis* apud solum Columellam reperio V. 6. et V. 10. et priore loco masculinum, unde diminitivum *scrobiculus* ap. Varronem. * Tibull. I. 9. 70. *iratae anguis*: Ovidi Met. Fac. 39. *mediae angues*: Val. Max. I. 3. *anguem petitam*. Tacit. Ann. XI. 11. 5. *unam anguem visam*. * *Canalis* feminino melius quam masc. proferri, ait Servius ad Virg. Geo. III. 330. Isidorus XV. 8. quibus assentiri Vossius videtur, eiusque vestigia prementes methodi auctor, Leodius, Annotatores Oxonienses, Ursinus, et Th. Gorallus sive Io. Clericus, ad Severi Aetn. v. 127. At rectius Ios. Scaliger, et Iohnsonus, quibus usitatius masculinum affirmatur. Pro illis stant *canalis perpetua*, *canalibus quas*, *canales angustas*, ap. Varr. R. R. III. 11. 7. et 5. *canalem rotundam* ap. Caton. R. R. 18. *diversas et rigidas canales*, ap. Sever. Aetn. 127. et 149. (Ita enim legendum, non cum Iohnsono, *diversos*, et *rigidos*.) et diminutivum *canalicula*, ap. Lucilium et A. Gell. XVII. 11. Pro his contra pugnant, Liv. XXIII. 31. *canali uno*. Stat. Silv. I. 2. 205. *demerso canali*. Cels. I. 4. *largo*

vero, pro *limitibus agrorum* masculino tantum legitur. *Corbis* feminino [36]); *pulvis, cinis, amnis,* masculino [37]), longe usitatius usurpata reperimus [38]).

OS.

32. OS maribus detur. Sunt neutra *chaos, melos, os, os:*
Postulat haec *arbos, cos, dos,* et origine Graeca
Orta *eos, arctos, perimetros* cum *diametro.*

In OS masculina sunt: ut, *hic flos, hic ros.*

---

canali. Colum. IX. 5. *exstructo canali.* Plin. XXXIII. 4. §. 21. *hi canales:* et VIII. 10. *ipso canali;* ut omittam Senec. Epist. 108. et Nat. Q. III. 11. et 20. et 27. et IV. 2. item Vitruv. VIII. 6. Pallad. I. 18. Apul. Met. VI. p. 18?. et 188. et Met. IX. p. 278. et Ulpian. L. 3. §. 2. ff. de rivis: ac denique diminutivum *canaliculus* ap. Colum. VIII. 10. et 15. Cels. VIII. 8 et 20. extr. et Vitruv. VII. 1. et X. 14.

36) *Corbis* masc. facit Priscianus, p. 652. et ita quidem Hirtius B. Hisp. c. 5. *corbes plenos*, et Colum. XI. 2. extr. *pabulatorium corbem*, et Prudentius Enchirid. v. 145. *corbes bis seni.* At femininum probat Caper, p. 2248. Ciceronis enim est pro Sext. 38. *messoria corbe:* et eiusdem Colum. VI. 3. *corbis pabulatoria:* et hinc diminutivum *corbula*, quo usus Cato R. R. 11. et Caecil. etiam et Varro, teste Nonio. Quod autem ex Petronio, c. 33. *cum corbe in qua*, adferunt Vossius et Iohnsonus, meliores codices *in quo* habent.

* 37) Ennius *pulvis vasta, pulvere fulva*, Propert. 1. ult. 6. *pulvis Etrusca*: et Id. II. 10. 35. *horrida pulvis:* caeteri omnes masculine utuntur, confirmatque diminut. *pulvisculus.* Pro *pulvere* autem *nostra*, quod ex Propert. I. 19. 22. citat Iohnsonus, in emendatioribus *nostro* legitur. * *Acerba cinis*, Catul. LXVI. 90. *cinere multa*, Lucret. IV. 924. *lixiva cinis*, Scribon. Larg. c. 226. et 230. et Seren. c. 44. *cinis placidula*, Auson. Parent. 27. *iucunda cinis*, Virg. Cir. v. 285. ut alios taceam a Nonio citatos: sed longe frequentior, et plurali perpetuus, masculini usus. * *Amnis ulla* habet Plautus Merc. V. 2. 18. Addit Nonius e Naevio, *amnis inflexa;* ex Accio *alta amni;* ex Varrone, R. R. III. 4. (al. 5.) *altera amnis:* verum in libris meis *alter* legitur: et quidem adeo rarus feminini usus, ut Iohnsonus masculinum millenis vicibus superare existimet.

38) Despauterius dubiis addit *halcyonis*, quod nusquam occurrit. Silius quidem Ital. XIV. 275. *halcyones* habet, nullo adiectivo apposito: alii *alcyon, alcyone*, vel *alcedo*, feminino semper genere, appellant. * *Lapis* femininum ap. Ennium, * *messis* ap. Lucilium, et *volucris* ap. Cicer. Div. II. 30. masculina, in exemplum vix trahenda videntur. * *Retis*, pro *rete* olim masc. Sic *uvidum retem* dixit Plaut. Rud. IV. 3. 5. ita enim legit Priscianus, p. 759. Varro quoque R. R. III. 5. *obiecto rete*, et Plin. XI. 24. §. 28. *scutulato rete*, nisi hoc licenter a recto *rete* declinatum sit. Idem tamen Varro. loc. cit. *rete cannabina* in fem. extulit. * *Testis*, pro *testiculo*, solum masc. ut *testes vulpini* ap. Plin. XXVIII. 12. pro eo autem qui testimonium profert, commune est: ut et *civis, hostis, canis*, etc. per Reg. 3. * Composita ab *asse* masculina esse supra ostendimus Reg. 7. olim tamen quasi neutra essent et indeclinabilia a veteribus nonnunquam usurpata, observat accuratissimus Gronovius, de pecun. vet. 1. 8. adducitque in eam sententiam Varronem L. L. 8. *A tressis virilia multi-*

Exc. 1. Quatuor neutra sunt; *chaos*[39]), *melos*[40]), *os, oris; os, ossis*[41]).

Exc. 2. Tria Latina feminina sunt: *arbos* vel *arbor, cos, dos*[42]). Item, haec Graeca; *eos, arctos*[43]); *perimetros, diametros*[44]), [45]).

US *secundae et quartae declinationis.*

33. Nomen in US mas est, seu quartae sive secundae.

In US tam secundae quam quartae declinationis, masculina sunt: ut, *hic annus, hic vultus.*

34. Haec *domus* et *vannus*, pro fructu *ficus*, et *alvus*,
Sic *humus* atque *manus*, poscunt: *acus* addito quartae,
Porticus atque *tribus.* Capit hoc *virus, pelagus*que.

Exc. 1. In secunda declinatione feminina sunt; *van-*

---

tudinis hei tresseis, *et* heis tressibus, *cum sit singulare* hoc tressis: A. Gell. XV. 19. ex Varrone, *Illum qui norunt, volunt emere millibus centum; te qui novit, nemo centussis:* Stat. Silv. IV. 9. 9. — *Mihi constitit decussis.* Ita enim utrobique habere MSS. non *centussi, decussi*, ut in vulgatis repositum. Haec autem per Ellipsin dici, pro emere *aere* vel *pondere centussis, decussis*, ibidem docet vir summus: ac proinde non leviter eos errare, qui in illo Vatinii ad Cic. Fam. V. 10. *Simius non semissis homo;* et illo Persii V. 76. *Dama est non tressis agaso; semissis* et *tressis* adiectiva esse putant, ac propterea in Accus. dici posse *hominem semissem* aut *tressem*, cum non aliter utroque loco dicatur, quam in illo Plauti, Poen. 1. 2. 168. *Non ego homo trioboli sum.*

39) Extra neutrum usurpasse Ovidium quidam existimant Met. XIV. 404. *Nocte Deos Erebonque Chaonque convocat:* sed ibi *Ereboque Chaoque* plerique vett. habent, teste Heinsio.

40) *Melos* olim masculinum fuisse ex Accio, Pacuvio et Varrone probat Nonius; nisi his *melos*, pro *melus*, scriptum, ea ratione qua *avos, aequom*, pro *avus, aequum*, antiqui dicebant.

* 41) *Epos* invariabile est, atque idcirco neutrum per Reg. 11.

* 42) *Paederos* quoque et *Paneros*, gemmarum nomina, Genitivum in *otis* formantia, Plinio feminina sunt. De hoc XXXVII. 10. §. 66. *Paneros qualis sit, carmen in eadem*, etc. De illo, eod. lib. c. 9. §. 46. *Laudatissima est in Indis — proxima apud Aegyptios, — tertia in Arabia, verum scabra, — ipsae molliores sunt, — vitia earum.* Ut mirum sit id negare Leodium, Animadv. in Iohns. p. 33. Non ignoro in his Plinium, ut solet, *gemmam*, respexisse: neque Solinum c. 46. *paederotem Arabicum*, aut Salmasium in loc. *de altero paederote*, dicentes, damnaverim.

43) Sic *crastina Eos*, ap. Ovid. Heroid. III. 57. *sicca arctos*, ap. eund. Trist. 1. 2. 29.

44) Sic Vitruv. 1. 6. pr. *magna perimetros:* Macrob. Som. Scip. 1. 20. *altera diametros alteram vincit.* Pro his autem vulgo dicunt *diametrus, perimetrus*, vel, *diameter, perimeter*; at sine veterum (ut Vossius notat) auctoritate.

45) *Bos, custos* et *sacerdos*, communia per Reg. 3. *glos*, item *Delos, Rhodos, Ilios*, etc. feminina, per Reg. 2. et 8.

nus, alvus[46]), *humus*. In quarta autem; *manus*, *porticus*, *tribus*. Item, *domus*, partim secundae, partim quartae: *ficus*, tam secundae quam quartae[47]): [Pro *morbo* autem vulgo masculinum statuitur.] *Acus* denique quartae femininum est. *Acus* autem *aci*, secundae, masculinum. At *acus, aceris*, tertiae et neutrum est[48]).

Exc. 2. In secunda declinatione duo sunt neutra: *virus, pelagus*[49]).

35. Nomen in OS Graecum, quod in US mutare Latini
Saepe solent, normam sequitur plerumque virilem:
Femineum sed multa petunt: ut, *abyssus, eremus,*
*Antidotus*que, *pharus, dialectus, carbasus:* adde
Ex *odos* et *pthongos* genitum, quaeque a generali
Voce genus plantae et gemmae capiunt muliebre.

Exc. 3. Ex nominibus Graecis in OS terminatis, quae Latino more plerumque in US exeunt, plurima quidem, Graecorum consuetudinem secuta, masculina sunt: ut, *cyathus, gyrus, dialogus, bolus*[50]).

---

46) *Alvus* olim masculinum fuisse ex Calvo, Cinna, Accio, Laberio et Catone probant Charisius p. 61. et Priscianus p. 654 et 718. at proximo seculo solius feminini usus praevaluit. In quibusdam quidem Columellae codd. X. c. 146. *materno alvo*, legitur: in aliis tamen *arvo* habetur.

47) *Ficus* priscis quoque virile fuit: id quod ostendit illud Lucilii, citante Nonio, *Sicuti cum primos ficus propola recenteis Protulit et pretio ingenti dat primitu' paucos.* Addit Vossius et diminutivum *ficulus*, ap. Plaut. in Stich. V. 4. 8. At ibi *ficulis* in Ablativo legitur, ut nescias recte ne *ficulus* sit, an *ficula*. At (quod Vossium fugisse videtur) rem certissimam facit Varro, qui L. L. VIII. p. m. 117. Hi et Hae Ficei dicere iubet. Idem tamen Plautus, et optimi quique solo feminino adhibuerunt. Quo etiam in genere *ficus*, pro *corporis vitio*, a fructus similitudine dicto, ponendum existimat Iohnsonus, legendumque adeo ap. Martial. I. 66. *Dicemus ficus, Caeciliane, tuas*, non, ut vulgo, *tuos*; adductus praecipue illo Iuvenalis, de eodem morbo loquentis, II. 13. *Caeduntur tumidae, medico ridente, mariscae:* ubi *fici* intelligi, ac proinde femininum hoc etiam significatu esse, ingeniose nec sine summa veri similitudine vir accuratissimus contendit. Non est vero, quod id sibi primo animadversum putet, idem enim iamdudum ad L. Vallae Elegant. 1. 4. Bad. Ascensius observaverat. [Etiam *paragraphus* femininum esse, docere studuit Henr. Stephan. de abusu Ling. Lat. p. 16.]

48) Quarta etiam et fem. genere, pro *palea*, usus est Columella, II. 10. *Ac durissimae quidem acus resectae separataeque erunt a cudentibus.*

49) Despauterium aliosque, *pelagus* interdum masculine usurpatum existimantes, fefellit prava editio Val. Flacci 1. 169. in qua *Pelagum quantos aperimus in usus*, legebatur: melioribus enim libris *pelagus* ibi habetur.

50) Medici tamen de *terra* quadam *bolus Armena* dicunt; quamvis et aliud *terrae* genus *bolum verum* iidem appellent.

† Multa autem, Graecorum itidem imitatione, feminina sunt: ut,

1. *Abyssus, eremus*[51]; *antidotus*[52]; *pharus*[53]; *dialectus*[54]; *carbasus*[55], *[56].

2. Ex *odos* et *pthhongos* composita: ut, *periodus, methodus, diphthongus, monophthongus*[57].

3. Quaedam gemmarum seu lapidum pretiosorum nomina, quae ob vocem generalem *gemma* intellectam, feminino genere posita videntur: ut, *amethystus, chrysolithus*[58]: sic *crystallus, sapphirus, chrysophrasius, leucochrysus, topazius*[59].

---

51) *Abyssus* et *eremus*, non alio quam Ecclesiasticorum scriptorum, Prudentii, Alcimi Aviti, Tertulliani, D. Hieronymi, etc. usu sunt commendata.

52) Gell. XVII. 16. *Antidotus celebratissima.* Seren. LXII. 9. *Antidotus Mithridatica:* antiquiores *antidotum* in neutro fere utuntur.

53) Sic Stat. Silv. III. 5. 101. *Pharus aemula Lunae*, Propert. II. 1. 30. *Ptolemaeeae Phari*, et Iuvenal. XII. 76. *Tyrrhenam Pharon.* Sueton. autem, Claud. 20. extr. masculino dixit, *in exemplum Alexandrini Phari.* Ita enim in pluribus melioribusque libris, et in his MS. haud spernendae notae, invenio; non, quod Vossius, aliique eius fidem secuti, affirmant, *Alexandrinae.* Ei quoque lectioni favere videtur, quod Graecis (fatente Vossio) masculinum sit, et Pammelius in codice MS. ap. Tertullian. de Poenit. c. 12. *duobus salutis humanae quasi pharis*, non *duabus*, repererit. Adducunt praeterea Sabellicus et Despauterius illud Rufi Avieni in Arat. *Romuleique phari fauces illaesa reliquit.*

54) Sueton. Tib. 56. *Illa molesta dialectos.*

55) *Carbasus*, quamvis Phocas masculinum statuat, p. 1706. nusquam fere iam extra femininum invenitur. In nonnullis quidem Val. Maximi codicibus, 1. 1. 7. *quem optimum carbasum*; in aliis autem *quam optimam* legitur. Amm. Marcellini, *summos carbasos*, XIV. 27. dicentis, parvi facienda est auctoritas.

56) His adde *plinthus*, vel *plinthos*, fem. Vitruv. III. 3. * Addit Iohnsonus *cephus*, animalis nomen, ap. Plin. VIII. 19. *Quas cephos vocant, quarum pedes*, etc. at praestantissima Harduini Editio κήπους literis Graecis exhibet.

57) Nomirum haec duo Graecis adiectiva sunt, δίφθογγος, μονόφθογγος, i. e. *bisonus, unisonus*, quibus συλλαβὴ, *syllaba*, ut antea diximus, intelligitur. Adiectiva quoque sunt quaedam ex praecedentibus, *abyssus, eremus, antidotus, dialectus;* Graecis, ἄβυσσος, i. e. *fundo carens*, sub quo λίμνη, *lacus*, vel tale quid; ἔρημος, i. e. *desertus*, sub quo γῆ, *terra;* ἀντίδοτος, i. e. *contra datus*, sub quo δύναμις, *potentia*, ut vult Ursinus, vel melius forte πόσις, *potio;* διαλέκτος denique, i. e. *separatus*, sub quo γλῶσσα, *lingua*, latere intelligenda sunt.

58) *Amethystus* masculino utitur Isidorus: at Plin. XXXVII. 9. § 40. *amethysti Indicae;* et Ovid. Art. III. 181. *purpureas amethystos;* non, ut Iohnsonus legit, *purpureos*, Vid. Heins. in loc. * Sic Plin. Ibid. c. 9. §. 42. *Chrysolithi Indicae — variae — deterrimae — optimae — perspicuae:* et §. 43. *chrysolithon* XII. *pondo a se visam:* quamobrem et femininum praefert Vossius. Propertius tamen II. 13. 44. *quos chrysolithos*, Prudentius, Psychom. 855. *chrysolithus interlitus auro;* et Plin. XXXVII. 7.

† Caetera autem eiusmodi fere masculina sunt: ut, *beryllus*, *carbunculus*, *opalus*, *pyropus*, *smaragdus*[60]).

4. Quaedam denique plantarum seu fructuum nomina, ob subauditam vocem *planta:* ut, *papyrus*, *biblus*, *nardus*, *byssus*, *hyssopus*[61]), *costus*[62]), *crocus*[63]), [64]), etc. [65]).

† Reliqua vero plerumque sunt masculina ut, *asparagus*, *elleborus*, *intybus*, *raphanus*[66]), etc. [67]).

US *tertiae declinationis*.

36. Postulat US neutrum, quoties id tertia flectit.

In US tertiae declinationis neutra sunt: ut, *hoc littus*, *hoc onus*.

---

§. 28. *fumido chrysolitho similes*; (uti in optima Harduini vetustioribusque Edd., legitur) dixerunt. * *Hyacinthus* gemma Plinio itidem femininum est: at *hyacinthus* flos Virgilio et Columellae masculinum. Contra Graeci; nam de *gemma* Epiphanius ὑάκινθος ὑποπορφυρίζων dixit; de *flore* Theocritus ἀγραπτὰ ὑάκινθος.

59) His adde, *Baroptenus*, *belus*, *belioculus*, *carchedonius*, *exebenus*, *sanderesus*, *trichrus:* item *Apsyctos*, *astrios*, *chaleophonos*, *chalcosmaragdos*, *cyanos*, *leucophthalmos*, *lycophthalmos*, *phycuros*, *polyzonos*, *tanos*, *zeros*. V. Plin. XXXVII. 5, 8, 9, 10, 11.

60) Sic *Melichrysos*, *melichloros*, *phloginus*. V. Plin. Ibid.

61) Plin. XXXIII. 5. *Aegyptia papyrus*, Martial. III. 2. *madida papyro*. Virg. Cir. v. 88. *docta papyro*. * Lucan. III. 222. *flumineas biblos*. * Horat. Car. II. 11. 16. *Assyria nardo*. Plin. Id. Epod. XIII. 12. *Achaemenia nardo*. * Cels. IV. 4. 2. *hyssopus cocta*. * *Byssus* Graecis est femininum, at eo in genere idoneum apud Latinos exemplum non suppetit.

62) Lucan. IX. 917. *Eoa costus*. Graecis tamen κόστος masculinum est, teste Ursino.

63) Apul. Met. X. p. 352. *vino crocus diluta*.

64) Inveniuntur et haec fere omnia in neutro, *papyrum*, *nardum*, *hyssopum*, *costum*, *crocum*.

65) Adde *Acanos*, *acaros*, *acinos*, *ampelos*, *anagyros*, *anonymos*, *buglossos*, *buphthalmos*, *chamaecissos*, *cyclaminos*, *capnos*, *crethmos*, *cactos*, *cynosbatos*, *cynoglossos*, *crataeogonos*, *cyperos*, *elaphoboscos*, *holochrysos*, *mastos*, *melilotos*, *periclymenos*, *peplos*, *spodos*, *strychnos:* quae Plinius fere feminina, servata Graeca terminatione, adhibuit. V. Iohnsoni App. p. 33 et 34. et Addit. p. 29. Iunge et ab eo omissa, *cyssanthemos pota*, Plin. XXVI. 15. et *peristereos apposita*, Ibid. et *Erycina thopsos*, Lucan. IX. 919.

66) *Raphanus* tamen Graecis, Theophrasto, Hist. Plant. VII. 2. et Suidae in voc. femininum est.

67) *Amaracus* utroque in genere Plinius utitur, XIII. 1. *Cyzicena amaracus:* et XXI. 11. *amaracus, quem Phrygium vocant*. Eidem et neutrum est *amaracum*, XXI. 22. * *Tithymallus* Sereno, XLVII. 12. femininum, Plinio et aliis masculinum. * Idem Plin. XXVI. 11. *centunculus decocta:* et XXIV. 15. *centunculus tritus* dixit. * *Cylisus*, fruticis nomen Columellae bis femininum, aliis omnibus masculinum est. * *Halus*, *halicacabus*, *holcus*, *polygonus*, *sampsuchus*, *silybus*, Plinio feminina, *sabucus* Sereno. V. Iohns. App. p. 38.

37. Femineum voluere *palus*, *subscus*que, *salus*que,
Quaeque *senex*, *iuvenis*, cum *servio*, nomina formant,
Et *virtus*, *incus*. At mascula sunt *lepus* et *mus*,
Et *pus* compositum: petit at muliebre *lagopus*.

Exc. 1. Pauca nomina in US tertiae declinationis feminina sunt [videlicet genitivum in *utis* s. *udis* terminantia]: viz. *palus*, *subscus*, *salus*, *senectus*, *iuventus*, *servitus*; [a *senex*, *iuvenis* et *servio* derivata]: *virtus*, *incus*.

Exc. 2. Masculina sunt *lepus*, *mus*. Item, composita ex *pus*, seu ποῦς Graeco, i. e. *pes*: ut, *tripus*, *chytropus*. † Femininum autem est *lagopus* 68).

Dubia in US.

38. Hic aut haec donant *balanus*, *specus*, atque *phaselus*,
Barbitus, atque *penus*, *grossus*: sed *grus*, *atomus*que
Femineum potius cupiunt; *colus* adde, virile
Quod raro invenies: muliebre at contra *camelus*
Est ubi nonnunquam videas. Vult hic dare *vulgus*,
Sed magis hoc. Ternae *specus* et *penus* addito neutris.

1. Nomina in US sequentia sunt dubii generis: *hic* aut *haec balanus* 69), *specus* 70), *penus* 71), *phaselus* 72),

---

68) *Lagopus cibis gratissima*, Plin. X. 48. * *Lagopus sistit alvum e vino pota*, Id. XXVI. 8. nempe hic *herba*, illic *avis*, intelligitur.

69) *Balanos Sardianos*, Plin. XV. 23. *Pressa tuis balanus capillis*, Horat. Car. III. 29. 4. Sic et Graecis (quibus muliebre solum existimavit Vossius et Methodi auctor) Dioscoridi quidem femininum at Diphilo apud Athenaeum masculinum est. Vid. Harduinum ad Plin. loc. cit.

70) *Densus specus*, Ovid. Met. III. 29. *Vasto specu*, Liv. VII. 6. *effossi specus*, Tac. Ann. XII. 57. 2. *Specus ultima*, Sil. VI. 276. *Specum remotam latebrosamque*, Gell. V. 14. Sed paulo frequentius masculinum.

71) *Penus* extra tertiam declinationem masculino usitatius quam feminino statuere videntur Vossius et Iohnsonus. Rectius vero Methodi auctor et Ursinus, qui femininum praeferunt. Masculinum enim apud solum Plautum et Prudentium reperio; illum, Pseud. 1. 2. 45. *penus annuus*, et Truc. II. 2. 19. *penos annuos*; hunc contr. Symmach. II. 918. *penu pro virginis ulciscendo*, dicentes. Feminino autem non tantum Lucilius, Pomponius et Naevius ap. Nonium utuntur; sed Iureconsulti, Ulpianus, Marcianus, Paulus et Scaevola in lib. XXXIII. tit. 9. Pandectarum *de penu legata*; apud quos, praeter ipsam tituli inscriptionem, *penus praestita, certa, consumpta, esculenta, potulenta*, *penus quae Romae sit*, *penum meam*, etc. passim invenias. Adde *longa penus*, ap. Auson. Idyll. III. 28. et *penum regiam*, ap. Pacat. in Paneg. Theod. c. 12. Charisius denique, p. 57. illo Virgilii, Aen. I. 703. *ordine longam cura penum struere*, femininum probat; pro quo nunc *ordine longo*, apud Gellium vero IV. 1. utrumque legitur.

72) Catullo IV. 1. Cicer. Att. XIV. 16. Auson. Idyll. X. 221. masculinum: At Stat. Silv. V. 1. 245. Lucan. V. 518. Mart. X. 30. femi-

barbitus[73]), *grossus*[74]), *Specus* autem et *penus* tertiae, neutra sunt[75]).

2. *Grus*[76]), *atomus*[77]) saepius feminina, rarissime masculine leguntur. *Colus*, uni Catullo[78]), *Camelus*, soli Plinio[79]) femininum est.

3. *Vulgus*, vel masculini est, vel neutri[80]) generis[81]), at saepius neutri[82]).

---

ninum. Addit Vossius, Ovid. Pont. I. 10. 39. *fractae phaselo*: at ibi *fragili* Heinsius legit. *Phaselus*, vel *faselus*, pro legumine, masculinum facit Despauterius, quo etiam inclinat Methodi auctor: Columella tamen lib. X. v. 377. *faselus longa* dixit. *Phaseolus* vero, *sive faseolus* (quod idem esse vulgo existimant) masculino tantum legi Iohnsonus testatur.

73) Horat. Car. I. 1. 34. et alibi masc. Ovid. Heroid. XV. 8. feminin.

74) Celsus V. 12. extr. Pallad. Mart. tit. 10. masculino; Plinius vero, nec uno in loco, feminino, utuntur.

75) V. cap. III. reg. 12 et 26.

76) Masculino utitur Horat. Sat. II. 8, 87. et Laberius ap. Nonium: alias femin. est.

77) Ciceroni constanter femin. est; Vitruvius autem II. 2. *atomos quos*, et Lactantius de ira Dei, c. 10. *atomorum quos*, in masc. extulerunt. Memoratur et *atomi congesti coacervatique* ap. Senec. Nat. Q. VII. 13. Sed meliores libri illic *congestae coacervataeque* legunt. Graecis nempe femininum est, proprieque adiectivum; ἄτομος, i. e. *insecabilis*, cui οὐσία, vel ἰδέα, a Vossio intelligitur.

78) Carm. LXII. 311. *Colum retinebat amictum*: quidam tamen codices *amictum* habent. Addunt quoque ex Propertio, IV. 9. 48. *Lydo colo*; et IV. 1. 74. *dextro colo*: item ex Tibullo, I. 3. 86. *pleno colo*, At veram locis istis lectionem, *Lyda*, *dextra*, *plena*, asseruit Broukhusius.

79) Negat Vossius, eumque secuti Methodi auctor, Ursinus et Leodius, *camelus* usquam femininum reperiri. At Harduinus, Not. et Emend. ad Plin. VIII. Num. 50. optimis Plinii codicibus MSS. *camelus* ubique genere femineo nominatum testatur: pro quo libri impressi masculinum pravo consilio substituerunt. Graecos nimirum Plinius imitatur, quibus κάμηλος haud raro femininum profertur. Sic XI. 37. *Camelus una ex iis, quae non sunt cornigera, in superiori maxilla primores non habet*, editi etiam plerique nobis exhibent. Hoc unicum femininum exemplum existimavit Iohnsonus: at plura suppeditat loco superius cit. accuratissima Harduini editio. Immerito igitur damnat Vossius Bruyerium Campegium (addere potuit et Ang. Politianum in elegantissima Herodiani versione, lib. IV. c. 30.) femininum utentem.

80) *Vulgum* in Accus. genere virili dixere Sallustius, Iug. 76. Virg. Aen. II. 99. Sil. XIV. 129 et 287. Curtius IX. 1, 20. Horat. Sat. II. 3. 62. et ita locutos Varronem, Accium et Sisennam docet Nonius. Neutrum tamen longe usitatius est; quanquam masculinum praeferat Charisius p. 31.

81) *Sexus* vel potius *secus*, neutrum quoque reperitur, non tantum ap. Plaut. Rud. I. 2. 19. *Virile secus nunquam ullum habui*; et Sallust. Hist. II. 7. *virile et muliebre secus*: sed etiam Liv. XXVI. 47. Tacit. Annal. IV. 62. 3. Et Hist. V. 13, 5. etc. V. omnino Gronov. ad Liv. loc.

YS.

39. Nomen in YS Graecum est, genus et sibi femineum vult.

In YS desinentia Graeca sunt, et feminini generis: ut, *haec chelys*, *haec chlamys* [83]).

S *praecedente diphthongo.*

40. *Aes* neutrale petit: *laus*, *fraus*, muliebria sunto.

Aes, cum *ae* diphthongo, neutrum est. *Laus*, *fraus*, feminina sunt.

S *praecedente consonante.*

41. S dato femineis, si consona ponitur ante.
Mascula sed *pons*, *fons*, *mons*, *seps*, dum denotat anguem;
Et queis P praeit S polysyllaba, *forcipe* dempto,
*Dens*que, *chalybs*, cum *gryphe*, *rudens*, quod rarius haec vult.
Hic aut haec *serpens* dat, *scrops*, *stirps* truncus, *adeps*que.
Dans *animans* genus omne, tamen muliebre praeoptat.

In S, praecedente consonante, feminina sunt: ut, *haec trabs*, *puls*, *hyems*, *mens*, *stips*, *ars*.

Exc. 1. Masculina sunt: *pons*, *fons* [84]), *mons*, *seps*,

---

cit. item Voss. Annal. I. 31. Iohnson. App. p. 49. et nos infra lib. III. reg. 12.

82) Dubiis adiiciunt Despauterius et alii, *alvus*, *arquus*, sive *arcus*, pro *iride*; *intybus*, *lecythus*, *pampinus*, *paradisus*, et *pharus*. De *pharus* et *alvus* supra dictum. * *Arcus*, *intybus* et *pampinus* optimi quique solo masculino utuntur: quae autem ex vetustis scriptoribus contra citantur, non magis iam imitanda censuerim, quam *fimus*, quod Apuleius Met. VII. extr. *metus* quod Ennius femin. adhibuerunt: aut *humus*, *limus*, *lembus*, *lepus*, *agnus*, *socrus*, *supparus*; quorum genera priscos illos confudisse Priscianus testatur, p. 658. * *Paradisus* et *lecythus*, licet Graecis feminina, patres tamen Ecclesiastici, Hieronymus et Augustinus, masculina usurparunt. Prius bonis auctoribus inusitatum: posterius quidem, sed literis Graecis, expressit Cic. Attic. I. 14. *Nosti illas ληκύθους*, eumque imitatus Plinius iunior, Epist. I. 2.

83) * *Cachrys* masculino utitur Plinius, XXVII. 13. *admixto cachry*: alibi tamen et saepius fem. XXIV. 11. *Cachrys*, — *haec*, — *quae*, — *resinosa*: et XXII. 22. *admixta cachry.*

84) Interdum feminino adhibitum quidam putant, propter illud Plau-

C

[at pro *sepimento*, femininum est.] Masculina etiam sunt nomina in PS. plures syllabas quam unam habentia: ut, *hydrops*, *merops*[85]), *epops*. At *haec forceps*, regulam servat[86]). Masculina porro sunt, *dens*[87]), *chalybs*, *gryps*[88]), *rudens*, quod Plautus et Vitruvius[89]) in feminino extulerunt[90]).

Exc. 2. Dubii generis sunt, *hic* aut *haec serpens*; *scrobs*, *adeps*, *stirps* pro *trunco arboris*[91]); at pro *progenie*, vel *origine generis*, tantum femininum est[92]).

---

ti, Stich. V. 4, 26. *Tibi propino decuma fonte.* At vide Interpretes, qui eum locum aliter legunt.

85) *Chamaerops* autem, ab eo compositum, femininum est Plinio, XXVI. 9. *chamaerops ex vino pota*, ob nullam aliam, credo, rationem, quam quod generale, *herbam*, respiceret.

86) Ita docent Vossius, Ursinus et Iohnsonus. At scrupulum haud levem iniicit, non solum quod Priscianus dubium faciat, p. 657. sed etiam quod ap. Celsum VII. 12. inveniamus, *Recta forceps ducenda est.* Et ibid. *Forcipe ad id facto, quam ῥιζάγραν Graeci vocant.* Et VIII. 4. *Forcipe ad id facto colligenda sunt:* quemadmodum in optimis, Lindeniana et Almeloviana Editt. legitur. Aldina quidem, Oporiniana et aliis; *forfex ducenda*, et *forfice facta* habetur. Sed, quod Philander ad illud Vitruvii observavit, X. 2. *Ad rechamum autem imum ferrei forfices religantur; forcipes* aut *forpices*, pro *forfices*, legendum existimans: idem hic quoque habere locum videtur. *His enim* (inquit) *incidimus aut tondemus; illis vero ad focum utimur, aut calidum fornacibus et tenemus et versamus, tenaculas a tenendo vocantes.* Eadem et Servii distinctio est, ad Virg. Aen. VIII. 453. Caeterum *forceps* femin. est Ovidio, Met. XII. 277. *forcipe curva:* et Novio apud Priscian. *callida forcipe.*

87) *Dens* Apuleio muliebre positum tradit Iohnsonus, App. p. 54. illud credo inhuens eius auctoris in Apologia, p. m. 563. *Dentes splendidas: ignosce munditiis.* At *splendidas* ibi verbum est, non adiectivum, pro *splendidas facis:* quod etiam et Ursinum T. 1. p. 237. et Methodi auctorem fefellit.

88) Sic *gryphas fabulosos reor*, inquit Plin. X. 49.

89) Plaut. Rud. IV. 3, 1. *Dum hanc quam trahis rudentem complico.* Vitruv. X. 21. *rudentibus per quarum aspiritates*, etc. Natura adiectivum est, cui *funis* intelligitur, quod propterea veteribus femininum quoque fuisse colligit Vossius. *Rudens* autem aliis scriptoribus, Catullo, Virgilio, Ovidio, Lucano, Silio; eidemque Vitruvio X. 18. masculinum est.

90) *Bidens* quoque, pro *instrumento fossorio*, masc. est Virgilio Geo. II. 355. pro *ove* autem eidem femin. Aen. IV. 57. et XII. 170. Sed id etiam utrobique adiectivum est: sub hoc enim *ovis*, sub illo *ligo*, *rastrus*, vel *raster*, latere intelligitur. Vid. Sanctium, p. 631. * Male his addit Iohnsonus, App. p. 54. *bisons*. *Villosi* quidem *bisontes* in masc. dixit Seneca in Hippol. v. 64. et *bisontes iubatos*, Plin. VIII. 15. at hoc a recto est *bison*, quo utitur Martialis de Spectac. Epig. 23.

91) *Serpens* natura adiectivum, cui masculino *anguis*, femin. (et hoc saepius) *bestia* intelligendum est. * *Scrobs*, sive *scrobis*, potius masculinum esse vult Servius, ad Virg. Geo. II. 50 et 288. laudatque Plautum et Ciceronem ita locutos. Columella et Plinius promiscue utuntur, saepius tamen masculino. V. supra ad Reg. 81. * *Adeps* virile semper est Plinio,

Exc. 5: *Animans* omni in genere reperitur, rarius autem in masculino, frequentius in feminino vel neutro[93]).

X.

42. Haec petit X. *Ax, ex* maribus polysyllaba iunge:
Dic tamen haec *fornax, smilax, carex,* velut *halex,*
Et cum prole *panux,* et *forfex* atque *supellex.*

In X litera finita feminina sunt: ut, *pax, lex, pix, vox, lux, falx, lanx, arx.* Sic *cicatrix, celox, balux.*

Exc. 1. Nomina polysyllaba in AX et EX desinentia masculina sunt: ut, *thorax, frutex.*

† Ex polysyllabis autem in AX et EX, sequentia femi-

Sereno, et Palladio: Celso frequentius femininum, Columellae promiscuum. * *Stirps,* pro *trunco arboris,* Virgilio fere masculinum, Geo. II. 379. *admorso stirpe;* et Aen. XII. 208, 770, 781. *imo stirpe, stirpem sacrum, lento stirpe:* et ita, ante eum, Ennius et Pacuvius. Reliquis vero femininum usitatius est. Nam Cic. Tusc. III. 6. *altas stirpes stultitiae.* Horat. Car. III. 29, 37. *stirpes raptas.* Cato R. R. 40. *stirpem praecisam.* Colum. II. 2. ext. *praefractas stirpes,* dixerunt. * Quod vero *stirps,* etiam pro *progenie,* Pacuvius virile posuerit, nemo iam sequendum eum arbitrabitur.

92) * *Scobs,* sive *scobis,* tantum femininum esse volunt Vossius et Ursinus: et ita quidem Celsus, VIII. 2. Colum. IV. 29. et VII. 10. et XII. 43. et Plin. XXXIV. 11, 18. et alibi saepius, utuntur. Palladius tamen Feb. I. 17. in masculino dixit, *educto omni scrobe.* * *Frons,* quod pro *anteriore parte capitis;* dubiis Despauterius aliique accensent, cum optimis quibusque semper femininum sit, non est quod Titinnium, Pacuvium, Catonem, Plautum, aut Caecilium, masculino apud Nonium et Gellium utentes, imitemur. * *Lens, lentis,* quoque, licet eidem Titinnio masculinum, solo tamen feminino, cum Virg. Geo. I. 228, et Plin. XXII. 25. §. 70. et Seren. XVII. 5. adhibuerim. * *Lendes* (quod et singulari privant) masculinum faciunt Charisius et Diomedes. Serenus tamen VI. 14. muliebri dixit, *Unde maris lendes capite deducit iniquas.* * *Continens* masculinum adhibuit Cicero, Acad. IV. 33. *Mare dissimile est proximo ei continenti:* in quo, cum adiectivum sit, *ager* Iohnsonus intelligendum putat. Aliter et plene Nepos, II. 3, 2. *continentem terram* appellat. * Masculina etiam sunt, *nefrens,* quia *porcellus; torrens, confluens* et *profluens,* quia *fluvius* vel *liquor; oriens et occidens,* quia *Sol; tridens* vel *raster,* vel antiquum *sceptrus,* substantiva sub iis latentia, masculina sunt.

93) In masculino utuntur, Cicero, de Univ. c. 6. *reliquos animantes,* et Horat. Sat. II. 1, 40. *quenquam animantem:* in femin. praeter multos alios, idem Cicero de Nat. D. II. 47. *Animantum aliae coriis tectae sunt; aliae villis vestitae, aliae spinis hirsutae;* et alibi saepius. In neutro denique *animantia,* idem de Univ. c. 4. ac Plinius II. 63. aliique usurpant. In hoc *negotium,* i. e. *res;* in isto *bestia;* in illo *homo,* aut animal quoddam masculini generis, intelligi videatur. [Cf. Goerenz. ad Legg. p. 82.]

nina sunt: *fornax*, *smilax*, *carex*, *halex*, *panax*, idem quod *panaces*[94]), *opopanax*, *forfex*[95]), *supellex*[96]).

43. Mascula sunto *calix*, *phoenix*, pro vermeque *bombyx*,
Et *coccyx*, *fornix*, et *onyx* vas, aut lapis unde
Vas fit; *oryx*, *tradux*, *grex* his adiunge *calyx*que.
Femineo interdum data *tradux* cum *grege* cernes.

Exc. 2. Masculina etiam sunt sequentia in X: *calix*, *phoenix*, *bombyx*: {pro *materia* autem *vestis bombycinae*, femininum est[97]);] *coccyx*[98]), *fornix*; *Onyx*, pro *lapide alabastrite*, aut *vase* inde confecto, [at pro *gemma*, tantum femininum[99]);] *oryx*, *tradux*, *grex*, *calyx*[100]).

† *Grex* tamen apud Lucretium, et *tradux* apud Columellam feminina[1]) inveniuntur[2]).

---

94) Vid. supra ad Reg. 29. n. 24.

95) Vitruvius tamen X. 2. *ferrei forfices* in masculino extulit, nisi illic, quod paulo ante meminimus, *ferrei forcipes*, cum Philandro, legendum.

96) His adiungi iubet Goclenius Probl. Gramm. II. 15. pro figura Rhetorica, vocem *Climax*, perstringitque P. Ramum, Iul. Scaligerum, et Nath. Chytraeum masculine utentes. Nempe Graecis est ἡ κλίμαξ femin. * Addit post Priscianum Despauterius *vibex*: at *vibix* nominativo potius dicendum existimant Vossius et Scioppius, eo quod genitivi penultimam habeat productam, quam *icis* ab *ex* corripere soleat. Eidem autem Vossio error obrepsit, qui id recte inter virilia referri scribit. Nam plane femininum est Persio IV. 49. *multa vibice*: et Seren. XLIV. 8. *atras vibices*: ut praeteream *vibices quantas*, ex Plauti Fugitivis a Varrone citatum, L. L. VI. 3.

97) De *vermiculo* Martial. VIII. 33. *bombyx pendulus*, Plin. XI. 23. *bombyces vestitos*. De *materia* autem, seu *veste bombycina*, idem Plin. ibid. *Assyria bombyce*. Nec repugnat illud Propertii, II. 2. 25. *Arabio lucet bombyce puella*. Illic enim, per Metonymiam, animal pro eius opificio est positum.

98) Ut Graecis, ita Plinio, X. 9. virile est, *coccyx avidus ex natura*, etc.

99) Pro *gemma* Plin. XXXVII. 6. octies feminino usurpat. Pro *lapide* autem, seu *vase*, Catullus, LXIV. 83. *vester onyx*. Horat. Carm. IV. 12, 17. *parvus onyx*, in masculino. Nec aliter Propert. II. 10, 30. Statius Syl. I. 2, 149. Lucan. X. 116. Plin. XXXVI. 7. Martial. XI. 51. Idem tamen Martialis femininum adhibuit, VII. 94. *Unguentum fueras*, *quod onyx modo parva gerebat*: neque propterea constantem omnium librorum lectionem, cum Scriverio aut Vossio, sollicitandum censuerim.

100) Graecis tamen (ut notat Vossius) est femininum, ἡ κάλυξ.

1) Lucretii est, II. 661. *Buceriaeque greges*; Columellae autem, V. 6. *traduces mittendae*. Idem tamen, IV. 29. *tradux qui*: et v. 7. *novi traduces*: et Plin. XVII. 23. *traduces bini*, — *quaterni*, *inter se obvii*, — *una conciliati*, — *obiter rigorati*, solo masculino utuntur.

2) Masculinis addi potest, * *Dorx*, — *cis*, (idem quod *dorcas*, seu

Dubia in X.

44. Haec modo femineis, maribus modo iuncta videbis;
Calx pro parte pedis metave laboris, et *hystrix*,
Imbrex; *sardonychem* iungas, *rumicem*, *silicem*que:
Hic mage vult *cortex*, et *obex*, cum *pumice varix*;
Haec potius *limax*, *lynx*, et cum *sandice perdix*:
Atriplici neutrum melius dabo quam muliebre.

Exc. 3. Haec nomina in X sunt dubii generis: *hic* aut haec *calx*, tam pro *calcaneo*, quam pro *fine* vel *meta*: [pro *lapide cocto* tantum femininum est[8]):] *hic* aut

---

caprea) ap. Gratium in Cyneg. v. 200. *pavidosque iuvat compellere dorcas*: Item *Larynx*, i. e. *guttur*, (*Graecis ὁ λάρυγξ*, *Physicis* recentioribus usitatissimum vocabulum. * Despauterius et alii his adiiciunt, *mastix*, *spadix*, *Eryx*, *esox* et *volvox*. 1. *Mastix*, —*igis*, a Graeco *μάστιξ*, i. e. *flagellum*, nulli probo auctori usitatum reperio. *Mastyx*, —*ichis*, pro *resina lentisci arboris*, feminino utitur Serenus, XXIV. 21. et XXV. 16. masculino autem Palladius, Octob. 14. Malim tamen cum Plinio *mastiche mastiches* dicere. 2. *Spadix* Graecis quidem masculinum, ὁ *σπάδιξ*, *avulsum palmae termitem cum fructu* significans, teste Gellio II. 26. et III. 9. Latinis autem fere adiective sumitur, pro *colore rutilo* seu *punico*, ut ap. Virg. Geo. III. 81. *honesti spadices*, et Grat. Cyneg. v. 532. *spadices Ceraunii*: quibus *equi* intelligitur. 3. De *Eryx* superius dictum ad Reg. 6. (4) *Esox* et *volvox*, (hoc *vermis*, illud *piscis* nomen,) apud Plinium quidem IX. 15. et XVII. ult. sed genere non indicato, inveniuntur: pro *volvocem* porro, posteriore loco, Harduinus *volucre* ex suis MSS. edidit: idem tamen *esox*, pro quo *exos* alii legendum volebant, ex iisdem confirmat. * *Irpex* an *irpix*, *tomex* an *tomix*, *tumex* an *tumix* dicendum sit, ambigitur; nec de genere cuiusque satis constat. *Irpicem* vel *hyrpicem* in feminino nominat Servius ad Virg. Geo. I. 95. *instrumenta*, inquit, *quam rustici hyrpicem vocant*: *irpices* vero Festus in voce; et Varro, L. L. 4. 21. cui et masculinum videtur; protinus enim addit, *Sirpices postea a quibusdam dicti*; eodemque in genere Cato R. R. c. 10. *urpicem unum*, mutata prima litera, dixit. *Tomice iuncea aut palmea ligato*, in femin. habet Colum. XII. 32. et *tomice circumlita*, Plin. XVII. 10. A recto autem videtur *tomix*, quod propius accedit ad *θῶμιγξ* Graecorum, illis itidem femin. *Tumex*, vel *tumix*, virile ex vett. glossis Vossius facit. * *Diorvx*, i. e. *fossa ex fluvio aliquo ducta*, nescio quo iure S. Lowaeus et principes Lexicographi masculinis adiiciunt. Vocem certe uni Latinorum Melae III. 8. idque sine generis indicio, nominatam reperio. Graecis vero, unde tracta est, Theophrasto Hist. plant. lib. IV. c. 8. et Straboni, lib. V. p. 244 et 245. et lib. XVII. p. 788. et aliis, *διῶρυξ* semper femininum est.

8) Pro *parte pedis*, in mascul. protulerunt soli (quod inveniam) Persius, Sat. III. 105. *rigidos calces*; et Apuleius, Met. VII. p. 223. *validos calces*. Nam quod adiiciunt ex Virg. Aen. XI. 714. *quadrupedem ferrato calce fatigat*; non modo plurium MStorum fides, teste Pierio, sed etiam Servii, Charisii Noniique auctoritas, *ferrata* in fem. legendum confirmant. Huc adde quod eadem loquendi forma, *ferrata calce* ter usus est Silius, VII. 696. et XIII. 169. et XVII. 541 Et Stat

haec hystrix[4], *imbrex*[5], *sardonyx*[6], *rumex*[7], *silex*[8], [9].

Sylv. V. 2, 115. *nuda calce.* * Pro *extremitate rei*, vel *meta*, Varro ap. Nonium *candidum calcem* dixit. At Vitruv. X. 21. *ad imam calcem:* et Lucret. VI. 91. *supremae calcis:* et eodem fere sensu, Plin. XVII. 21. *cum sua calce avelli.* In illo autem Cicer. Tusc. I. 8. variant tam scripti quam editi codices; nam Gronovius Gebhardum secutus, *Video calcem ad quem cum sit decursum*, etc. Davisius vero *ad quam*, exhibuerunt. Cui posteriori lectioni faveret illud ex eiusdem Libris de Repub. a Seneca Epist. CVIII. depromptum, *Quoniam sumus ab ipsa calce eius interpellatione revocati;* nisi et hic quoque *ab ipso* in quibusdam esset scriptum. * *Calx* pro *materia lapidis cocti* semper femin. est: ut *calx viva*, Plin. XXIX. 2. *calx macerata*, Id. XXXVI. 23. et Vitruv. VII. 2. *calce sola.* Lucret. VI. 1066. Olim tamen et mascul. fuisse ostendit deminutivum *calculus:* pro quo in lusu, quem latrunculorum vocant, masculino citat Nonius, ex Plauti Poen. IV. 2, 86. *Prius disperibit faxo, quam unum calcem civerit:* quanquam in plerisque tam editis quam scriptis *unam* legi Vossius observet. Ob haec igitur, libratis utrinque rationibus, feminini in omnibus usum praetulerim.

4) Plinio fem. VIII. 35. *Hystrices spina contectas:* et Calpurn. Ecl. VI. 13. *hirsuta spinosior hystrice barba.* Claudiano autem masc. XIV. 4. *cognitus hystrix.*

5) *Meas confregisti imbrices* in fem. habet Plaut. Mil. II. 6, 24. At masc. Plin. XVII. 14. extr. *inter duos imbrices.* Praefert tamen femininum Servius ad Virg. Geo. IV. 296.

6) Fem. semper utitur Plin. ut XXXVII. 6. *Sardonyches Indicae — Arabicae — faeculentae*, etc. et Persius I. 16. *cum natalitia sardonyche.* Masc. autem Martialis IV. 28 *Indos sardonychas:* et IX. 60. et X. 87. *sardonichas veros:* et XI. 38. *miserum sardonycha.* Utroque vero Juvenalis VII. 143. *conducta sardonyche;* et VI. 380. *densi sardonyches.*

7) Masc. auctori Moreti, v. 73. *faecundusque rumex.* Fem. Plin. XI. 8. *excepta rumice.*

8) Oratores fere masculino, Poetae vero indiscriminatim aut masculino, aut feminino utuntur. Sic Plin. XXXVI. 22. *silices nigri, — scalpti, — incorrupti, — silex pallidus. — globosus, devinctus*, etc. Suet. Cal. 37. *durissimi silicis.* Lucret. I. 572. *validi silices.* V. 314. *avulsos silices.* Catull. LXI. 5. *acuto silice.* Ovid. Met. II. 706. *durum silicem* Ibid. v. 199. *immotus silex.* Juven. III. 271. *percussum silicem.* Sil. I. 491. *silex incitus.* Stat. Sylv. III. 1, 122. *indomitus silex.* Manil. V. 281. *fracturo silici.* Contra Virg. Aen. VI. 471. *silex dura*, 602. *atra*, VIII. 233. *acuta.* Geo. II. 189. *silicem invisam.* Ecl. I. 15. *silice nuda.* Ovid. Met. IX. 613. *rigidas silices.* Manil. I. 354. *silice dura.* Claudian. XXXIII. 201. *religiosa silex.* XLVIII. 42. *anhela.* XLIX. 20. *cocta.* V, et LVII. 4. LX. 7, 1. LXXXVII. 7. Apul. Met. VI. p. 197. *praeacutas silices.*

9) Addunt vulgo *ramex, culex*, et *natrix.* At (1) *Ramex* nusquam iam femin. invenitur. (2) Citatur ex Plauti Casin. II. 3, 22. *cana culex:* at aliter illic viri docti legendum putant. (3) *Natrix* a Phoca masculinis tribuitur; nempe quia, *natrix violator aquae*, habet Lucanus, IX. 723. alioquin *violatrix* dicturus: atqui, ut eiusmodi argumentum haud prorsus ex firmissimis est, ita Lucilius ap. Nonium, *natricem crassam et capitatam*, dixit. Est et *natrix* herbae nomen, ap. Plin. XXVII. 12. quod et feminino (quamvis ibi genus non indicetur) eum, usu ferente, dicturum credibile est.

Item, *cortex*[10]; *obex*[11]; *pumex*[12]; *varix*[13]: quae raro feminina inveniuntur.

Item, *limax*[14]; *lynx*[15]; *sandix*[16]; *perdix*[17]: quae multo frequentius in feminino, quam masculino occurrunt.

---

10) Virg. Ecl. VI. 62. *amarae corticis.* Id. in Cul. v. 281. *cortice amara.* Auct. Moret. v. 98. *numerosa cortice.* Seren. XXX. 15. *cortex derepta.* Id. XLVI. 4. 5. *cortex decocta, trita, circumlita.* Et LXIV. 18. *pinea cortex.* Adde, ex optima Heinsiana eamque secutis editt. Ovid. Met. IV. 375. *conducta cortice:* et VIII. 762. *discussa cortice:* et X. 512. et XIV. 630. *fissa cortice:* etsi in nonnullis ex hisce locis dissentiant, in postremo autem omnes conveniant libri. Ut praeteream Plinium Valerianum ap. Vossium; itemque illud Lucret. IV. 48. *Quae quasi membrana vel cortex nominitanda est,* a Nonio citatum; in quo adiectivum ad *membrana* posse referri notat Iohnsonus. Eiusdem tamen Virgilii est Aen. VII. 742. *raptus cortex;* et Geo. II. 74. *medio cortice;* et Ovid. Met. I. 554. *novo cortice.* Sic *cortice sicco, tumido, lento, rugoso, obducto, derepto,* ap. eund. Fast. II. 649. IV. 128, 608. Heroid. V. 28. Art. I. 286. Amor. I. 14, 12. Nec aliter Horatius, Claudianus, Celsus, Columella, et, plurimis in locis, Plinius.

11) Masculinum tuentur Sil. Ital. IV. 24. *fidos obices.* Tacit. Ann. XIII. 39, 7. *obices subversi.* Id. Hist. III. 30, 1. *ferrati obices.* Senec. Herc. fur. v. 237 et 999. *abrupto* et *disiecto obiice.* Claudian. V. 23. *abrupto obiice.* Prudent. Cath. IX. 74. *obice repulso.* Id. Apoth. 752. *duro obiice.* Id. Ham. 868. *vitreo obiice:* et 902. *nullo obiice.* Pro fem. autem adferunt Vossius et Ursinus Plaut. Pers. II. 2, 21. *hanc obicem.* Virg. Aen. X. 377. *magna obiice.* Plin. Paneg. c. 47. *nullae obices.* Sidon. Epist. VII. 1. *nostra obice;* et Id. Car. II. 493. *cerea obex.* Quibus adde Liv. IX. 2. *sua obice.* Claudian. XX. 34. *victa obiice.* Gell. XVII. 11. extr. *quadam obice:* et (suffragantibus, teste Heinsio, 12. MSS.) Ovid. Met. XIV. 780. *obiice firma:* quamvis aliis *firmo* editum sit. Caeterum, licet hoc pacto aequiparatae videantur utrinque rationes, primas tamen Grammatici masculino tribuunt.

12) *Pumex* femin. solus Catullus adhibuit, I. 1. *Libellum arida modo pumice expolitum,* euphoniae gratia, ut videtur, dicens.

13) Masc. protulit Celsus, II. 8. *varix ortus:* et VII. 31. *orti varices, — eorum varicum qui, — per totum varicem* Quod vero ex Horatio adducunt Despauterius, Calepinus et R. Stephanus, *succiso varice,* nusquam legitur. Femin. autem usus Senec. Epist. 78. *dum varices exsecandas praeberet,* et etiam Celsus, VII. 17. extr. *varices quarum,* consentientibus omnibus quas viderim Editt. Aldina, anni 1528. Tornaesiana, 1549. H. Stephani, 1567. Oporiniana, 1552; itemque Ronsaeana, Lindeniana et Almeloveniana: non *varices quorum,* quod Vossius legendum volebat. Confirmatque ap. eund. deminutivum *varicula,* quod invitis, quos nominavimus libris, Vossius in *carnicula* ibat mutatum. Adde et pro eod. genere illud Quintil. XI. 3. *Qui solitum id facere Ciceronem velandarum varicum gratia tradit.* Errat igitur Phocas, qui *hic varix* solum declinat; neque mihi satis causae subesse videtur, cur usitatius masculinum Vossius, Methodista Gallus, aliique pronunciarent.

14) Columellae masc. est, X. v. 324. *Implicitus conchae limax.* Femin. vero Plautus ap. Varr. L. L. VI. 3. *limaces lividas:* et Plin. XXIX. 6. §. 36. *Limacis inter duas orbitas inventae ossiculum:* et XXXII. 1. §. 1. *Limaci magnae similis Echeneis,* dixerunt.

Denique *atriplex*, Macro [18]) quidem, inferioris aetatis poetae, femininum est; neutrum vero Plinio [19]), cuius maior et potior auctoritas * [20]).

---

15) Uni Horatio masc. Car. II. 13. ult. *timidos lyncas.* Aliis femin. Virg. Ecl. VIII. 3. *stupefactae carmine lynces.* Geo. III. 264. *variae lynces.* Aen. I. 323. *maculosae tegmine lyncis.* Stat. Theb. IV. 272. *geminae lyncis*, v. 657. *effrenae lynces*: et Theb. VII. 661. *aurata lynce.* Plin. XXVIII. 8. *peregrinae lynces, — quae clarissime omnium quadrupedum cernunt. — ungues earum,* etc.

16) *Sandix*, vel *sandyx*, masculinum quidem est Gratio Cyneg. v. 86. *Libyco fucantur sandice pinnae;* femin. vero Plinio, XXXV. 6. *Pingentes sandice sublita:* et Vopisco in Aureliano, *sandyx Indica.* Galeno etiam est ἡ σάνδιξ.

17) Ut Graecis utriusque est generis, ὁ, sive ἡ πέρδιξ: ita Latinis, masc. quidem Stat. Sylv. II. 4, 20. *Quique refert iungens iterata vocabula perdix:* et Varroni, *perdices Baeotios* dicenti, ap. Nonium. Frequentius tamen femin. Nam Ovidii est, Met. VIII. 237. *garrula perdix.* Martial. III. 58, 15. *picta perdix.* Seren. XXIII. 4. *ius perdicis apricae.* Apic. de Opson. VI. 3. *perdix concisa*, et *perdix elixa.* Utroque genere utitur Plin. X. 33. sed virili (ut Iohnsonus notat) de maribus; muliebri de femellis loquens. Eodem modo et Varro, R. R. III. 11. *Perdices* inquit, *quae voce maris audita concipiunt*, sexum, uti videtur, respiciens.

18) Sic enim ille, XXVIII. 7. *Atriplicem tritam cum nitro, melle et aceto, Dicunt appositam calidam sedare podagram.*

19) Lib. XX. c. 20. *Atriplex et silvestre et sativum est;* et mox, *iuxta id. — ex eo, — id nasci, — id infundi, — bibendum dedit.* Mirum autem videri potest, Plinium, qui etiam nominibus herbarum in u m, haud raro femininum tribuere soleat, huic voci neutrum voluisse adiungere. Hanc vero eius rei tradit rationem Methodi auctor, quod olim, teste Festo, *atriplicum* dicebant. Mihi potius nomen aliquod generale Plinius videtur respexisse, ut *olus*, aut simile quod neutri generis vocabulum. Sic enim Columella, XI. 3. *Olus atriplicis, quod Graeci vocant ἀτράφαξιν.* Certe Palladius, Apr. t. 3. et Iul. t. 2. accusativo *atriplicem* dixit: nec Medici Botanicique scriptores alio nunc genere quam feminino utuntur.

* 20) Alia nomina in X apud vetustiores utroque genere adhibita notantur. * Sic *crux* masc. Ennio, *malo cruce*, teste Nonio. * *Lux* quoque virile est, non tantum Varroni, referente eodem Nonio: sed etiam Plauto, Aul. IV. 10, 18. *luce claro:* et Cistell. II. 1, 49. et Ter. Adel. V. 3, 55. *cum primo luce.* Et ita locutum tradit Nonius ipsum Cic. Off. II. *Et cum prior ire luce claro non queo:* et Offic. III. *Luce claro in foro saltet.* Verum prior ex his locis non invenitur: pro posteriore autem, *Luce palam in foro saltet*, eius lib. c. 24. nunc legitur. * *Cimex* dubium facit Sol. Lowaeus, ob eam praecipue rationem, puto, quod Plin. XXIX. 4. §. 17. de hoc animali loquens, *Argumento*, inquit, *quod dicant gallinas, quo die id ederint, non interfici ab aspide: carnesque* e a r u m *percussis plurimum prodesse.* At illic e a r u m, neque typographi vitio (quod Iohnsonus existimavit) pro e o r u m suppositum: neque ad *cimices*, sed ad *gallinas*, est referendum. Caeterum *cimex* alioquin semper masculinum esse ostendit idem Iohnsonus, non ap. Plinium modo loc. cit. undecies: et XXX. 14. *cum cimice trito:* et XXXII. 10. *suffitu necat eos:* sed etiam ap. Varr. R. R. I. 2. *nulli cimices.* Petron. c. 98. *ipsos cimices.* Seren. XXXV. 4. *attritus cimex;* et LI. 8. *cimex tritus, — horridus attactu, — gustu commodus.* Adde et Columell. VI. 18. *deusti cimicis nidor.* Quo magis mirum est, Vossio, de huius vocis genere subdu-

I, Ae, A et E *pluralia.*

45. I maribus plurale dabis: muliebre sed Ae vult:
Ast A, et E Graecum, cupiunt neutralibus addi.

Nomina singulari carentia, in I masculina sunt: ut, *hi liberi*: in Ae feminina: ut, *hae cunae*: in A neutra: ut, *haec arma.*

Neutra etiam sunt quaedam nomina Graeca in E pluraliter desinentia: ut, *haec mele, cete, Tempe* [21]).

Alia Nomina, vel toto singulari, vel eius Nominativo carentia.

46. In reliquis primo numero primive carentum
Recto, animo qualem vocum natura reposcat,
Concipito talem: sic a *prece prex* tibi forma.
Hic dat *casse* tamen, dat et *impete; verbere* vult hoc;
Hic *veprem, pecudis* capit haec; hae postulat *Idus.*
Caetera sunt alio melius memoranda libello.

In aliis nominibus, sive toto singulari, sive eius nominativo carentibus, talis mente fingendus est nominativus, qualem vocum analogia requirat; indeque, ex supra traditis terminationum regulis, genus inveniendum. Hoc pacto, *precis*, feminini generis est; quia si quem unquam nominativum habuerit, is *prex* videtur fuisse, adeoque et generis feminini, per Regulam de nominibus in X. Sic *iniussu* ablat. sing. masc. *fores*, nom. plur. fem. *feminis*, genit. sing. neutr. ab inusitatis nominativis sing. *iniussus, foris, femen*, etc.

Exc. Hi Ablativi *casse* masc. *impete* masc. *verbere* neutr. ab obsoletis nominativis, *cassis, impes* vel *impetis* et *verber*: item accus. *veprem*, masc. [22]) genit. *pecudis*

---

bitanti, masculini exemplum non succurrisse. Non ignoro in plerisque Editt. Plinii XXXII. 10. §. 47. fem. inveniri, *Suffitus urentium eas* (sanguisugas) *necat cimices invectas.* Verum in quibusdam vett. libris *invectos* ostendit Dalechampius; itaque legendum mavult Harduinus. * *Latex* feminino positum ab Actio, *Non calida latice lautus*, notat Priscianus, p. 658. * Qui etiam vetustissimos scriptores, in *cervix, fornax, frutex*, ut et in multis aliarum terminationum nominibus, genera confudisse testatur, Ibid.

21) De his vid. lib. II. Reg. 3. et lib. III. Reg. 12.

22) Lucret. tamen IV. 60. *spoliis vepreis volitantibus auctas*, in fem. dixit. At, *hirsuti vepres* habet Virg. Geo. III. 444. et Aen. VIII. 645. *sparsi vepres*: et Horat. Epist. I. 16, 8. *benigni vepres*: et Colum. XI. 3. *hunc veprem.* An autem inde deminutivum sit *vepreculus*, an quod Lexi-

femin. ab antiquo nomin. *vepres* vel *vepris*, et *pecus* [23]): item nom. plur. *Idus*, fem. ab inusitato sing. *Idus*: contra quam earum vocum terminationes postulabant. Sed de his aliisque eiusmodi nominibus defectivis, fusius in cap. tertio agemus.

CAP. II.

De Regulari Nominum Declinatione.

Declinatio [1]) est, vocum per suos casus et numeros variatio.

Casus est, certa vocis in declinando terminatio.

Casus sunt sex: *Nominativus*, *Genitivus*, *Dativus*, *Accusativus*, *Vocativus* et *Ablativus* [2]).

---

cographi omnes memorant *veprecula*, incertum. Ex eo enim Ciceron. pro Sext. 33. *ex vepreculis extracta nitedula*, utrumlibet efficias. Illud vero L. Pomponii ap. Nonium, *vepra est veprecula*, nimiam vetustatem redolere videtur.

23) Forte et his antiqui Nominativi fuerint, *veper*, quae Capri, et *pecudis* vel *pecudes*, quae Vossii sententia est.

1) Declinationis vox trifariam sumitur. (1) *Latissime*, pro quacunque terminationis variatione; sive per genera: ut, *iustus*, *-a*, *-um*, quae *Motio* dicitur; sive per gradus: ut, *iustus*, *iustior*, *iustissimus*, quae *Comparatio* nominatur. (2) *Late*, pro quavis inflexione vocis declinabilis, sub qua *Coniugatio* etiam comprehenditur. (3) *Proprie* et *stricte*, pro ea tantum vocis variatione, quae per casus et numeros fit: quo significatu hic accipitur. Varro autem sub Declinatione etiam *speciem*, seu Derivationem vocum, includit; ut, a *iustus*, *iustitia*; quam *Declinationem voluntariam* appellat: ut et illam quae fit per genera, gradus, numeros, casus, modos, tempora et personas, *naturalem*. Idem rursus *naturalem* nominum *declinationem* in *Directam* dividit et *Transversam*. *Directa* est, quae fit a casu recto in rectos; ut in motione et comparatione: *Transversa*, quae a recto fit in casus obliquos; de qua declinatione nunc agimus.

2) *Casus* aliis nominibus etiam appellantur. (1) Ab ordine, *primus*, *secundus*, *tertius*, etc. (2) Ab usu: sic primus, *Nominativus* dicitur, et *casus nominandi*; secundus, *Genitivus*, *possessivus*, *patrius*, *casus gignendi* et *interrogandi*; tertius, *Dativus*, *acquisitivus*, et *dandi casus*; quartus, *Accusativus*, *incusativus* et *causativus*; quintus, *Vocativus*, *salutatorius*, et *casus vocandi*; sextus, *Ablativus*, *comparativus*, et *auferendi casus*. (3) A proprietate aliqua peculiari: Sic Nominativus *Rectus* dicitur, quia ipse quasi rectus stare; reliqui vero, quia ab eo cadere vel deflecti videntur, *obliqui*. Sic Ablativus *Latinus* nuncupatur, quia Latinorum est proprius; Graeci enim Ablativum non habent. Notandum vero haec et multa alia nomina technica, a Grammaticis excogitata, non omnibus aut semper accurate congruere; sed ex maiore parte, aut frequentiore usu, desumpta esse.

Ex his Nominativus **Rectus** dicitur, caeteri **Obliqui** [3]).

Numerus est, unius et multorum distinctio.

Numeri igitur sunt duo; *Singularis* et *Pluralis.*

Singularis est, qui rem unam, *Pluralis*, qui res plures significat: ut, *homo*, *homines.*

Declinationes sunt quinque; *Prima*, *Secunda*, *Tertia*, *Quarta* et *Quinta.*

Earum differentiae ex Genitivo singulari vulgo petuntur: Genitivus enim Primae plerumque [4]) in *ae* diphthongon, Secundae in *i*, Tertiae in *is*, Quartae in *us*, Quintae denique in *ei*, desinit.

Declinatio alia est *Regularis*, alia *Irregularis.*

Declinatio Regularis est, quae certas et communes declinandi regulas observat.

Declinatio Irregularis est, quae a regulis hisce communibus recedit.

Declinationum *Regulae* duplices sunt; vel *Generales*, sive omnium Declinationum communes; vel *Speciales*, sive suae cuiusque Declinationis propriae.

Regulae Generales.

1. Compositum simplexque modo flectuntur eodem.
Demitur *exsanguis*, nec non *Capricornus*, et *angiportus*, et orta *manus*; quae pluraque postea dicam.

Nomina composita eodem modo declinantur quo simplicia: ut, *pes, pedis*; *bipes, bipedis.*

Exc. At *exsanguis*, in Genitivo habet *exsanguis*, licet simplex *sanguis sanguinis* faciat. Sic *Capricornus, Capricorni* flectitur, quamvis *cornu* sit quartae. *Angiportus*, Ciceroni quidem et Horatio quartae, Plinio vero secundae, Vitruvio utriusque declinationis est: at *portus* semper quartae. Item *unimanus*, et caetera ex *manus* com-

---

3) Aliis *Vocativus* etiam *rectus* casus censetur; non tam quod Nominativo plerumque similis sit, quam quod, Nominativi instar, rem non oblique, sed directe significet, atque in ordine Grammatico, sive naturali, contra quam in caeteris obliquis fit, semper ante verbum ponatur.

4) Dixi *plerumque;* in multis enim aliter accidit: nam in E primae, *es;* in O tertiae, feminarum propria, *us* in Genitivo frequentius habent, servata, unde orta sunt, Graecorum terminatione. Alias quoque in aliis Genitivis anomalias deprehendere est. Accurate igitur hac in re acturo, non ex Genitivi solum, sed et plurium casuum conformatione, praesertim in defectivis, faciendum est iudicium.

posita, sunt secundae declinationis, quamvis *manus* sit quartae.

℟ Reliqua melius in sua quaeque declinatione declarabuntur [5]).

2. Rectum in compositis tantum variato: priorem
Immotum *alteruter* crebro tenet, ac *olusatrum.*

In compositis rectus tantum casus declinatur, sive in altera, sive in utraque parte compositi sit: ut, *iuris-peritus, iuris-periti, iuris-perito,* etc. [6]); *res-publica, rei-publicae, rei-publicae, rem-publicam,* etc. [7]).

Exc. *Alter-uter* tamen *alter-utrius, alter-utri,* etc. saepius declinatur; minus usitate *alterius-utrius, alteri-utri,* etc. Sic *olus-atrum, olus-atri,* etc. interdum *oleris-atri* [8]).

3. In neutris primus, quartus, quintus similes sunt:
Queis in *a* pluralis semper, cum flectimus, exit.
Ambo, duo, at legem spernunt, et paucula Graeca.

Nomina neutrius generis, in quacunque declinatione, habent tres casus similes, nominativum, accusativum et vocativum, in utroque numero: et hi casus, si declinentur, pluraliter in *a* exeunt [9]): ut, *lignum, corpus, tonitru:* et pluraliter, *ligna, corpora, tonitrua.*

---

5) Qualia sunt *paterfamilias, materfamilias,* licet simplex *familia, familiae* tantum declinetur. Sic *ambiens ambientis* in Genitivo facit; *iens* vero *euntis. Unicaulis* et *par* Adiectiva, in Ablativo tantum *i:* at *caulis, caule; impar, compar, dispar e* vel *i* habent. *Pater* tertiae est et eius composita Latina: at composita Graeca sunt secundae, V. Reg. 29.

6) Sic *tribunus-plebis, tribuni-plebis, tribuno-plebis,* etc. *senatus-consultum, senatus-consulti,* etc. *utervis, utriusvis, utrivis, utrumvis,* etc. *quidam, cuiusdam, cuidam,* etc.

7) Duo vero hic sunt notanda. (1) Quotiescunque alter nominativorum caret aliquo casu, totum compositum eodem carebit. Sic *ius-iurandum* non habet Genitivum, Dativum et Ablativum plurales, quia *ius* illos casus vix habet: *unusquisque* caret Vocativo, ut *quisque; sui-ipsius* Nominativo et Vocativo, ut *sui.* (2) Utrosque rectos integros esse oportet: ideoque *puerpera* et *leopardus,* ex posteriore tantum parte declinantur; quia posterior pars compositi, *lea* et *pueri,* paululum mutatur. Sic *Diespiter, Marspiter,* non declinant priorem rectum, quia posterior, *piter,* pro *pater,* corrupte dicitur. *Ros-marinus* autem *roris-marini, rori-marino,* recte flectitur: at *rosmarinum, rosmarini* facit; quia hic posterior pars neutrius generis est, quod in adiectivis quasi obliquum censetur. V. Vos. Anal. II. 20.

8) De his vid. Voss. loc. cit. et Anal. IV. 7. * *Duo* etiam in compositis *duodecim, duodevicesimus, duodeviceni, duoetvicesimus,* non mutatur.

9) Si prorsus indeclinabilia sunt, haud necesse est ut in plurali *a* habeant; ut, *centum, mille, tot, quot, pondo, nequam.*

Excipe, *ambo, duo:* item, *cete, mele, pelage*, Graeca vocabula [10]).

4. Est primo quintus similis. Sed Graecus *s* aufert
Saepe; velut *Thoma, Theseu, Panthu, Pari, Palla.*

Vocativus utriusque numeri similis est nominativo: ut, *penna, puer, panis, vultus, spes*: o *penna, puer, panis, vultus, spes*; et pluraliter, o *pennae, pueri, panes, vultus, spes* [11]).

Exc. Nomina Graeca in S literam terminata, saepe in vocativo eam abiiciunt: ut, *Thomas*, o *Thoma* [12]); *Theseus*, o *Theseu* [13]); *Panthus*, o *Panthu* [14]); *Paris*, o *Pari* [15]); *Pallas*, o *Palla* [16]), virorum propria.

5. Syncopa plurali nonnunquam fit Genitivo.

Syncopa aliquando fit in genitivo plurali, idque in omni declinatione, praeterquam quinta [17]): ut *coelicolum*, pro *coelicolarum* [18]); *deum*, pro *deorum* [19]); *coelestum*, pro

---

10) Sic *cacoethe*, pro morbo, ap. Plin. XXII. 25. et XXIV. 10. etc. Haec autem, quamvis pluraliter sint his tantum casibus usitata, ac proinde invariabilia; quia tamen in singulari, *cetus, pelagus, cacoethes* (ac etiam *melos* vel *melus* apud antiquos) declinantur, non inepte sub exceptionem cadunt. Tralata porro sunt omnia ex consuetudine Graecorum, qui κήτεα, μέλεα, πελάγεα dicunt, et contracte κήτη, μέλη, πελάγη.

11) In plurali hoc perpetuum, ut et in quartae et quintae singulari. De nominibus autem secundae in us, suo loco post dicetur.

12) Sic omnia in as et es primae.

13) Sic omnia in eus per *eu* diphthongon terminata.

14) Virg. Aen. II. 322 et 429. Sic *Melampus*, o *Melampu*, Stat. Theb. III. 546 et 573. At *Oedipu* ab *Oedipus* (quod alii adducunt) non reperio.

15) Sic *Moeris, Phyllis, Amaryllis; o Moeri, Phylli, Amarylli; Capys, Tiphys, Tethys; o Capy, Tiphy, Tethy.* Interdum tamen in his servatur Nominativi terminatio; ut, o *Thais*, o *Mysis*. In es tertiae saepius *s* retinent: ut, *Achilles, Socrates*, o *Achilles* et *Achille*, o *Socrates* et *Socrate*.

16) A Nominativo *Pallas, Pallantis*, Evandri filius, Ovid. Fast. I. 521. At *Pallas, Palladis*, i. e. *Minerva*, in Vocativo *Pallas* facit, Stat. Theb. II. 704.

17) Olim quidem in Genit. plur. quintae dicebant *specieum, luxurieum, materieum*, extrita *r* litera, testibus Charisio, p. 18. et Diomede, p. 281. Sed in hisce nominibus, non eam tantum inflectendi rationem, sed istuncce ipsum casum posterior ac purior aetas abolevit. V. Reg. 71.

18) In prima declinatione Syncope praecipue locum habet in Patronymicis: ut, *Aeneadum, Dardanidum*; pro *Aeneadarum, Dardanidarum*: aut in compositis in *cola* et *gena* terminatis: ut, *ruricolum, terrigenum*; pro *ruricolarum, terrigenarum*.

19) In neutris secundae Syncope vix apud alios quam Scriptores antiquissimos reperitur, cuiusmodi exempla quaedam notat Cicero, Orat.

coelestium[20]), *currum*, pro *curruum*[21]). Est autem Syncope ablatio literae vel syllabae de medio dictionis.

6. Plurali terno similis vult esse Latinus.

Dativus et ablativus plurales omnium declinationum semper sunt similes; ut, *pennis*, *pueris*, *panibus*, *vultibus*, *diebus*.

Regulae Speciales.

Prima Declinatio.

7. Prima dat AS, ES, E, rectis, et A, flexio fines.

Prima declinatio quatuor habet nominativi singularis terminationes, AS, ES, E et A: quarum tres priores tantum Graecae sunt: ut, *Aeneas*, *Anchises*, nomina virorum; *Circe*, feminae nomen: ultima tum Graeca, tum Latina: ut, *philosophia*; *mensa*[22]).

---

c. 46. ut, *meûm factûm putet*, — *exitiûm examen*, — *consiliûm*, *auguriûm atque extûm interpretes*, — *prodigiûm horriferûm*, *portentûm pavos*, — *de iudicio armum*, etc. pro *factorum*, *exitiorum*, etc. Sic Titinnius in Veliterna, *Omnium vitium expertem*: Pacuvius in Periboea, *regnum imperator*. Plaut. Rud. III, 6, 28. *verbum sat est*: et Curcul. I. 2, 5. *unguentum odor*, more iam vix imitabili, dixerunt. * Neque facile cum iisdem adiectiva quaedam sic concisa adhibuerim; qualia sunt Ennii, *amici maiorûm meum*; Pacuvii, *aeternum morum sator*; Plauti Pseud. II. 3, 12. *doctum hominum consilia*: et Poen. v. 2, 102. *tuum parentum nomina*; Terentii, Heaut. Prol. 27. *iniquum* et *aequum oratio*: quanquam *magnanimum*, *superum*: item propria *Teucrum*, *Graium Argivum*, *Danaum*, *Pelasgum*, *Tyrrhenum*, *Massylum*, etc. cum Virgilio aliisque, carmine scribenti haud invitus concesserim. Videsis Dausquium Orthogr. Vol. 1. p. 147. et seqq. * In masculinis secundae Syncope satis frequens est, non Poetis modo, sed etiam Oratoribus, aliisque; ut, *deum*, *socium*, *liberum*, ap. Cicer. Liv. et Plin. pro *deorum*, etc. Quin et ipse Cicero loc. superius cit. se *fabrum*, *procum*, *duumvirum*; non vero *fabrorum*, *procorum*, *duorumvirorum*, dicturum affirmat. * In re autem pecuniaria, mensuris et numeralibus, haec concisio usitatior videtur: ut, *nummum*, *sestertium*, *denarium*, *talentum*, *modium*, *medimnum*, *senum*, *septenum*, *quinquagenum*, etc. potius quam *numorum*, etc.

20) De his in tertia declinatione dicetur.

21) Syncope in quarta rarior est.

22) Addunt quidam ex Scriptoribus Ecclesiasticis quintam terminationem AM: ut, *Adam*, *Abraham*; *Adae*, *Abrahae*: sed hi Genitivi sunt tanquam ab *Adas*, *Abrahas*. Aliter enim indeclinabilia videntur. V. lib. III. Reg. 8. [Addo, saepe ab accusativis singularis numeri tertiae declinationis formatos esse nominativos primae decl. v. c. *Salamina*. vid. Salmas. Exercitt. Plin. 32. Davis. ad Cic. Tus. I, 46. G. St.]

8. *Ae* genitivus habet: veteres quem saepe per *ai*
Solvere, nonnunquam per et *as* finire solebant;
Quo mage *familias* compostum nunc quoque gaudet.
E sed more suo transibit in *es* tibi Graecum.

Genitivus singularis desinit in *ae* diphthongon: ut, *Aeneae*, *Anchisae*, *mensae*.

† Veteres frequenter *ae* in *ai* per duas syllabas dissolvebant: ut, *aulai*, pro *aulae*; *Lunai*, pro *Lunae*; *pictai*, pro *pictae*. [Plura dabit Osann. Analect. Crit. p. 109. sq.]

† Vetustissimi Scriptores ad imitationem Graecorum genitivum etiam in *as* terminarunt: ut, *auras*, pro *aurae*[23]; *vias*, pro *viae*[24]. * A *familia* composita *as* saepius quam *ae*, genitivo habent: ut, *pater-familias*; *mater-familias*[25].

Exc. Nomina in E Graeco more genitivum in *es* mittunt: ut, *Circe*, *Circes*[26].

9. *Ae* quoque vult ternus: dat et *e* cui rectus in
E fit.

Dativus etiam desinit in *ae* diphthongum: ut, *Aeneae*, *Anchisae*, *Circae*, *mensae*.

---

23) Et hanc esse antiquam lectionem in illo Virg. Aen. XI. 801. *Nihil ipsa neque* AURAS, *nec sonitus memor*, testatur Servius; citatque ex Sallustio, *castella* CUSTODIAS *thesaurorum*, pro *custodiae*. Apud Plinium quoque est, XXXVI. 5. *In vase autem quod caelatum est*, PANDORAS *genesin appellavit*; nisi Graecis elementis exaratum putas: quemadmodum in C. Nepotis Timol. c. ult. *αὐτοματίας* sacellum legimus, quod tamen *automatias* literis Latinis scriptum Dausquius opinatur.

24) Neque ea tantum quae Graecis in δα, θα, ρα exeunt, sed etiam alia, ut *Alcmenas*, *Dianas*, *escas*, *monetas*, *Latonas*. Vid. Priscian. p. 679. Dausq. Vol. 1. p. 92. et Voss. Anal. II. 8.

25) In plurali etiam *patres* aut *matres familias* potius dicunt quam *familiarum*. V. Charis. p. 82. ext. et Rami Schol. Gramm. p. m. 161. Livius autem, testante Gronovio ad lib. XXXIV. c. 2. semper fere *pater* aut *mater familiae* utitur: et ita Varro R. R. III. 3. et Colum. VI. 36. Neque tamen *familiae* ab his Dativo positum, eodem modo quo *pater mihi est*, cum Servio, loc. proxime cit. existimem: quamvis et *patribus familiis* a Cicerone dictum Priscianus, p. 679. meminerit.

26) Inveniuntur quoque Genitivi, *Circae*, *Penelopae*, *Hecatae*, [Horat. Epist. I. 2, 23 et 28. Plin. VII. 2. et Tibul. I. 2, 52.] At ii a Nominativis, *Circa*, *Penelopa*, *Hecata*, provenisse censendi sunt.

† Nomina in E quandoque *e* simplex in dativo retinent: ut *Penelope*, *Cybele*[27]).

10. *Am* faciet quartus. Finita per AS vel A Graeca *An* quandoque volunt. *En* ES, E, rarius *em*, dant.

Accusativus finitur in *am*: ut, *mensam*.

Exc. 1. Nomina in AS, Historicis quidem raro, Poetis vero saepius, accusativum per *an* formant: ut, *Aeneam*, vel *Aenean*. Graeca autem propria in A, a solis Poetis, idque metri fere gratia, in *an* terminantur: ut, *Maian*, *Aeginan*, feminarum nomina; pro *Maiam*, *Aeginam*.

Exc. 2. In ES et E finita accusativo *en* habent: ut, *Anchisen*, *Circen*. * Interdum, licet rarius, in *em* desinentia inveniuntur[28]).

11. *A* sextus donat. Capit *e* quod finit in ES, E.

Ablativus in *a* desinit: ut, *Aenea*, *mensa*.

Exc. Nomina in ES et E terminata, ablativum in *e* faciunt: ut, *Anchise*, *Circe*[29]).

---

27) Hic verus est ejusmodi nominum Dativus: ut Virg. Aen. XI. 768. *Forte sacer Cybele Chloreus:* et Martial. XI. 8, 5. *Penelope licet esse tibi:* (ita enim potiores codices praeferunt:) Et vet. Inscript. ap. Reinesium, Class. XIV. Num. 85. D. M. IULIAE. EPIGONE. RARISSIMAE. FEMINAE. TI. IVLIVS. EVPORVS. CONIVGI. BENEMER. CVM. QVA. VIX. A. XXX. Alioquin, cum in *ae* diphthongum finitur (quod longe quidem frequentius fit) a Nominativo in A ductus existimandus est: quemadmodum in Rudimentis ostendimus.

28) Multa (negante licet Despauterio) *em* accusativo habentia, congessit Iohnsonus, Appar. p. 72 et 78. quorum tamen nonnulla per *en* in melioribus libris exhibentur. Ipse quoque (si recte se habeant libri mei) *Epirotem*, *Messenem*, *Prienem*, *Syenem*, *Hesionem*, *Semelem*, etc. ap. Livium, Vitruvium et Hyginum reperi.

29) Nomina in ES et E Latini haud raro per A extulerunt. Sic in Nom. *Atrida*, Propert. II. 11, 1. *Aeeta*, Cic. Tusc. III. 12. Ovid. Heroid. XII. 29. *Philocteta*, Cic. Fin. II. 29. pro *Atrides*, *Aeetes*, *Philoctetes*. Accus. *Scipiadam*, Horat. Sat. II. 1, 17. *Philoctetam*, Cic. Fin. V. 11. *Lycambam*, Terentianus de metr. v. 736. pro *Scipiadem*, *Philoctetem*; *Lycamben*. Vocat. *Aeacida*, Ennius, Ovid. Heroid. III. 87. et Met. VII. 798. et Silius, XIII. 706. *Atrida*, Horat. Sat. II. 3, 187. *Anchisa*, Virg. Aen. III. 475. *Apella*, Plaut. Poen. V. 4, 101. *Oresta*, Ovid. Trist. I. 4, 22. et Senec. Agam. v. 917. et 933. *Thyesta*, Martial. IV. 49. Cic. Tusc, III. 39, etc. ut ea omittam in quibus A quam ES usitatior est; ut, *geometra*, *Geta*, *Lapitha*, *Melicerta*, *Persa*, *propheta*, *Scytha*, etc. vel, *geometres*, *Getes*, *Lapithes*, etc. Parique modo in femininis, Nom. *Andromacha*, Accius ap. Non. Sen. Troad. 907. *Ariadna*, Catull. LXII. 54. *Eurydica*, Ennius ap. Cic. Div. I. 20. *Thra-*

12. Primus pluralis fit in *ae:* Genitivus in *arum.*

Nominativus pluralis exit in *ae* diphthongon, genitivus in *arum:* ut, *etesiarum; cometae, cometarum; epitomae, epitomarum; mensae, mensarum.*

13. Tertius *is* poscit. Cupiunt tamen haec magis *abus*; *Filia, mula, duae, liberta, equa, nata, dea, ambae.*

Dativus, ac proinde ablativus, pluralis desinit in *is:* ut, *etesiis, cometis, epitomis, mensis.*

Exc. Pauca substantiva *abus* hisce in casibus frequentius[30]) habent: *filia* et *nata, mula, liberta, equa, dea:* differentiae scil. causa, ne de maribus sermo videatur[31]). Item adiectiva semper *duae* et *ambae.*

14. Accusativus pluralis semper in *as* fit.

Accusativus pluralis terminatur in *as*: ut, *etesias, cometas, epitomas, mensas.*

---

ca, Horat. Epist. I. 3, 3. Virg. Aen. XII. 335. Genit. *Hesionae*, Virg. Aen. VIII. 157. *Pasiphaae*, Cic. Div. I. 42. *Penelopae*, Ibid. IV. 29. extr. [Vid. et sup. Not. 26.] Accus. *Andromacham*, Cic. Divin. 1, 13. Sen. Troad. 576. *Hesionam*, Val. Flacc. IV. 164. *Penelopam* Lucilius, et Plaut. in Stich. I. 1, 1. *Circam*, Id. Epid. IV. 2, 34. Vocat. *Semela*, Accius in Thereo. Abl. *Circa*, Horat. Epod. XVII. 17. *Andromacha*, Cic. Tusc. III, 22. Propert. II. 16, 2. *Eurydica*, Ennius, etc. Adde et ea in quibus E. vel A promiscue, vel hoc etiam magis, Latini utuntur; ut, *Atalanta, Creta, Europa, Helena, Hybla, Hypermestra, Libya, Nemea, Nympha, OEta, Grammatica, Musica, Rhetorica*, etc. Vel, *Atalante, Crete*, etc. Caeterum in his omnibus Latinae obliquorum casuum terminationes a Latinis, Graecae a Graecis nominativorum terminationibus, semper promanare existimandae sunt. V. Quintil. I. 9. Priscian. p. 641. Dausq. Vol. 1. p. 56, 61, et seqq. Voss. Anal. II. 2. De nominibus autem Graecis in AS, quae a Latinis in A terminata iidem commemorant; ut, *Euthias, Euthia; Hermagoras, Hermagora; Iarbas, Iarba; Marsyas, Marsya*, etc. vix attinet hic dicere, cum nullum inde obliquis eorum casibus oriatur discrimen.

30) Non tamen semper. Nam Ennius in Androm. *Filiis propter te obiecta sum innocens Nerei:* et Plaut. Poen. v. 3, 9. *Mihi tuisque filiis:* et Stich. IV, 1, 61. *Gratulabor vostrum adventum filiis;* pro *filiabus*, dixerunt: et similiter Ovid. Met. XIII. 661. *Totidem natis*, pro *natabus:* et Varro R. R. II. 1. *Ex his equis qui nati pulli, non plus triennium vivunt:* et Plin. XI. 41. *Tenuissimum* [lac] *camelis, mox equis*, pro *equabus.* Addunt ex Varrone Vossius, Anal. II. 4. et Sciopp. Gramm. Philosoph. p. m. 66. *diis* et *mulis*, pro *deabus, mulabus.*

31) His vulgo adiiciunt *animabus;* innixi, ut videtur, illo Senecae, lib. 2. declam. 2. *Quaedam animabus suis redemerunt maritorum suorum salutem.* At, quanquam ita habere melioris notae codices affirmet ma-

gero et *fero*; ut, *laniger*; *opifer*[43]), etc. His adde, *liber*, *liberi*, priore longa, sive adiectivum, pro *eo qui sui iuris est*; sive substantivum, pro *Baccho*. [At *liber* prima brevi, tam pro *interiore arboris cortice*, quam pro *codice*, *libri* facit.] *Dexter* denique, vel *dexteri* vel *dextri* declinatur, saepius *dextri*[44]).

Exc. 2. Quando genitivus terminatur in duo *ii*, solet alterum causa metri interdum abiici: ut, *Antonius*, *Antoni*; *tugurium*, *tuguri*, pro *Antonii*, *tugurii*[45]).

Exc. 3. Pauca Graeca in OS, quae a nominibus Atticae dialecti in ῶς veniunt, genitivum quandoque in *o* faciunt: ut, *Androgeos*; *Athos*[46]); *Androgeo*, *Atho*[47]).

---

42) In tertia etiam declinatur *Iber*, *Iberis*: at hoc pro eo qui sit ex Iberia inter Colchos et Armeniam; *Iber* vero *Iberi* pro Hispano accipi vult Priscianus, p. 698 et 784. Sed hoc discrimen veteres negligunt. Nam Tacitus hanc orientis gentem *Iberos* constanter appellat [Vid. Annal. VI. 33. et XII. 44, etc.] et Claudianus XXI. 155. *mistis hic Colchus Iberis*, et Val. Flaccus, VII. 235. *cui vadis Ibero coniux?* de eadem dixerunt. Porro *Celtiberum iuventus* ap. Liv. XXIV. ult. vel tertiae est, vel secundae per Syncopen, pro *Celtiberorum*.

43) Adde et *semifer*, *semiferi*, ap. Ovid. Met. II. 633. et Stat. IX. 220. pro *semiferus*, a *fera* compositum.

44) Not. quae ex hisce nominibus adiectiva sunt, in fem. et neut. *e* itidem retinere: ut, *prosper*, — *pera*, — *perum*, etc. alia autem eam perdere: ut, *pulcher*, — *chra*, — *chrum*; *aeger*, — *gra*, — *grum*, etc. *Dexter*, autem — *tera*, — *terum*, vel — *tra*, — *trum*; ad exemplum genitivi facit.

45) Hanc Apocopen, quam vocant, vix in aliis nominibus in IUS, praeterquam propriis, sibi Poetae permittunt: unde *lani*, pro *lanii*; *gladi*, pro *gladii* haud facile reperies. [Falsa haec. Emendabis ex adnot. Bentleii ad Ter. Andr. 2, 1, 20. Heusinger. et Gernhard. ad Cic. Offic. 2, 16. coll. Schneideri Gr. Lat. II, 1, p. 59. G. St.] Veteres autem pro duplice *ii* unum solito maius scribebant, id quod in antiquis libris et lapidibus observare est, ut *DIs* pro *Diis*, *PropertI* pro *Propertii*.

46) Sic Virg. Aen. VI. 20. *In foribus letum Androgeo.* Idem tamen Aen. II. 392, et Ovid. Met. VII. 458, *Androgei*, utuntur. Propertius vero II. 1, 64. Accus. *Androgeona* ab *Androgeo*, — *onis* in tertia declinat. Invenimus etiam Nom. *Atho*, Liv. XLIV. 11. Dat. *Atho*, Pomp. Mela II. 7. Accus. *Athon*, Plin. VII. 2. Val. Max. I. 6. et *Atho*, Virg. Geo. I. 332. Catull. LXIV. 46. Liv. XLV. 30. [et V. Flacc. I. 664. uti Vossius aliique legendum contendunt; invitis tamen membranis, quibus *Athon* scriptum est, teste Heinsio] et *Athonem*, Cic. ap. Priscian. p. 710. Abl. denique *Atho*, Livius habet, citante Vossio; *Athone*, Cic. Fin. II. 34.

47) Olim et genitivum nominum Graecorum, ad eorum exemplum, in *u* terminabant; unde in frontispicio fabularum Terentii, *Graeca Menandru*, *Graeca Apollodoru*, pro *Menandri*, *Apollodori*, legimus: et ap. Fannium in Periegesi, *Pro merito Graii Criu dixere metopon*: et ap. Liv. XLIV. 8. *turrim Eudieru locum appellant*; pro *Crii*, *Eudieri*.

17. *Unus*, *uter*, *neuter*, cum *solus* et *ullus* et *alter*,
Atque *alius*, *totus*, *nullus*, licet omnibus olim
Quae reliquis par norma fuit, nunc in genitivo
Dant *ius*, *i* terno, nullo discrimine flexus.

Haec sequentia adiectiva genitivum in *ius*, dativum in *i* terminant, tam in prima, quam in secunda declinatione: *unus*, *una*, *unum*; *unius*, *unius*, *unius*; *uni*, *uni*, *uni*. Sic, *uter*[48]); *neuter*; *solus*; *ullus*; *alter*; *alius*; *totus*[49]); *nullus*.

✝ Veteres haec nomina, ut alia adiectiva primae et secundae declinationis flectebant, *uni*, *unae*, *uni*; *uno*, *unae*, *uno*[50]), etc.

18. Tertius et sextus formantur in *o* tibi casus.

Dativus et ablativus in *o* desinunt: ut, *magistro*, *vento*, *regno*.

19. Postulat *um* quartus: quandoque per *on* loco Graeca.

Accusativus exit in *um*: ut, *magistrum*, *ventum*[51]).

Exc. Nomina Graeca, quae in OS vel US desinunt, accusativum nonnunquam faciunt in *on*[52]: ut, *Delus* vel *Delos*, *Delum* vel *Delon*[53]).

---

48) Sic ejus composita, *uterque*, *utervis*, *uterlibet*, *utercunque*, *alteruter*: quibus adiungi et *neuter* potest, est enim quasi *ne uter*. [Ne miseris, libri auctorem saepius *neutni* pro *neutrius* scripsisse, scito illam formam apud Varronem reperiri. G. St.]

49) At *totus* prima brevi, a *tot*, *toti*, — *tae*, — *ti*; et *toto*, — *tae*, — *to* facit, ut *quotus*.

50) Ut Plaut. Truc. I. 2, 38. *coloris ulli*, Terent. Eun. V. 6, 8. *Mihi solae ridiculo fuit.* Id. Heaut. II. 3, 30. *Alterae dum narrat.* Severus in Aetn. 207. *corporis ulli.* Et ipse Cic. Div. II. 13. *aliae pecudis iecur nitidum atque plenum, aliae horridum et exile.* Similia ex Gellio, Apuleio et aliis videsis ap. Dausquium Orthogr. I. p. 94. Voss. Anal. IV. 6. Danes. I. 15.

51) Antiquissimi scriptores haec in *om* terminabant, a prisco nimirum nominativo in *os*: ut, *morbos*, *morbom*, pro *morbus*, *morbum*: et ita, praeeunte *v*, *cervom*, *servom*, pro *cervum*, *servum*, praeceptores suos scripsisse tradit Quintil. I. 7.

52) Cave igitur putes accus. *Meleagron*, ap. Ovid. Met. VIII, 270. a recto *Meleager* esse; is enim ductus est a *Meleagros*, quo idem eod. lib. v. 515. utitur, indeque similiter vocativus *Meleagre*, ap. eund. Heroid. IX. 151. V. mox Notam 54.

53) Accusativos in *ea*, a nominibus in *eus*, ad tertiam declinationem, ad quam proprie spectant, reiecimus. Vid. supra Reg. 15. Not. 32. et post, Reg. 48.

20. US, si rectus habet casus, per *e* vertito quintum.
At *populus* dat et *us*. DEUS immutabile perstat.
Filius i *Genius*que petunt, in IUSque Latina
Propria. Sed quintum, doctas imitatus Athenas,
Servat in US recto similem quandoque Poeta.

Nomina in US faciunt vocativum in *e*: ut, *ventus*, *vente*[54]).

Exc. 1. *Populus*, *popule* vel *populus* habet[55]).

Exc. 2. DEUS, *o* DEUS absque mutatione facit[56]).

Exc. 3. *Filius*, *Genius*[57]): item nomina propria Latina in IUS[58]) ut, *Iulius*, *Propertius*, abiiciunt *us*, *o fili*[59]), *o Geni*, *o Iuli*, *o Properti*[60]).

---

54) In vocativis *Evandre*, *Tymbre*, *Leandre*, (apud Virg. Aen. II. 55. et Aen. X. 394. et Ovid. Heroid. XIX. 1.) et similibus, noli Metathesin, seu transpositionem literarum, cum quibusdam existimare, pro *Evander*, *Tymber*, *Leander*. Sunt enim a nominativis *Evandrus*, *Tymbrus*, *Leandrus*; quibus, a Graecis in *os*, *Εὔανδρος*, *Τύμβρος*, *Λέανδρος*, traductis, Latini interdum utuntur. Sic *Evandrus*, Virg. Aen. VIII. 100. 313. *Evander*, Id. Aen. X. 515. *Leandrus*, Martial. Spect. XXV. 3. *Leander*, Id. Epig. XIV. 181. *Teucrus*, Virg. III. 108. aliis *Teucer*. *Meandrus*, Ovid. Met. II. 246. *Meander*, Lucan. VI. 475. *Meleagros*, Ovid. loc. supra cit. *Meleager*, Hygin. Fab. 174. etc. Sic et *puere* in vocat. pro *puer*, ab antiquo *puerus*, Afranius, Caecilius, et Plautus Merc. V. 2, 71 et 89. Pseud. I. 2, 37. et alibi saepius, dixerunt: V. Dausq. Vol. 1. p. 72. Voss. Anal. II. 5. Charis. p. 11 et 64. Priscian. p. 692.

55) Cic. Epist. ad Octav. med. *Quantum te, popule Romane, de me fefellit opinio.* Quintilian. Declam. 302. *Tum te, popule, iudicii tui poeniteret.* Contra Lucan. II. 116. *Degener o populus:* et Liv. I. 24. *Audi Iupiter, audi pater patrate populi Albani; audi tu populus Albanus.* Verum in illo Lucani, *o* potest cum nominativo iungi, ut ap. Terent. Phor. II. 1, 10. *O vir fortis atque amicus:* ap. Livium vero *populus Albanus* forte more Atticorum, pro *popule Albane*, est dictum. V. Voss. Anal. II. 5. et Not. seq. 61. Interea Phocas, p. 1710. *populus* in vocat. praeferre videtur. *Populus* autem *arbor*, prima longa, *popule* tantum facit, Ovid. Her. V. 27. *Popule, vive precor.*

56) Neque enim imitandi videntur Tertullianus adv. Marc. 1. extr. et Prudent. Hamart. v. 931. *o Dee* in voc. declinantes.

57) Sic Tibull. IV. 5. 9. *Magne Geni cape thura libens, votisque faveto.*

58) Alia in IUS, quae non sunt propria, *ie* habent; ut, *tabellarius*, *o tabellarie*; *pius*, *o pie*. Quibus etiam accedunt epitheta: ut *Delius*, *o Delie*, Colum. R. R. X. 224. *Tirynthius*, *o Tirynthie*, Stat. Silv. III. 1. *Euius*, *o Evie*, Colum. loc. cit. et Stat. Theb. II. 72. item possessionem vel familiam notantia; ut, *Saturnius*, *o Saturnie*; *Laertius*, *o Laertie*. Sic *Cythereie vesper*, ap. Auson. Idyll. VIII. 25. Haec enim per se propria non sunt. Unde perperam Priscianus, p. 739. pro exemplo, quod vetustissimi propria in IUS in *ie* quoque terminarint,

Exc. 4. Poetae, Atticorum imitatione, quibus vocativus semper similis est nominativo, *us* interdum in vocativo retinent: ut, *fluvius*, *Latinus*, apud Virgilium; *Memmius*, apud Lucretium; *o patricius sanguis*, apud Persium; pro *fluvie*, *Latine*, *Memmi*, *patricie*, etc. [61]).

---

producit vocativum *Laertie*, ex gemino loco veteri. Neque enim nunc aliter loqui licere ostendunt Vossius Anal. II. 5, et Ursinus Tom. 1. p. 161. Confer et Scioppium, Praef. Gram. Philos. qui acriter eos incusat, qui *Castri*, *Austri*, pro *Castrie*, *Austrie*, scribendum volunt. Laberium vero, *manuari*, pro *manuarie*, ap. Gell. XVI. 7. aut Grammaticum illum, ap. eund. XV. 5. *vir egregi*, pro *egregie*, dicentes, nemo iam imitandos censuerit. * His denique addit Ursinus propria Graeca in IUS, quae *ie* in vocativo retinere videntur: ut, *Sperchius*, *o Sperchie*, Stat. Achill. I. 628. *Olmius* vel *Hormius*, *o Olmie*, seu *Hormie*, Id Theb. VII. 284. non *Sperchi*, *Olmi*. Verum cum haec duo, penultima producta, efferantur, an alia item Graeca in IUS penultima correpta exeuntia, qualia sunt *Eusebius*, *Gregorius*, *Athanasius*, etc. ad eorum exemplum conformanda sint, dicendumque adeo *Eusebie*, an *Eusebi*; *Gregorie*, an *Gregori*, mihi adhuc in incerto relinqui videtur. *Eusebi* quidem usus Erasmus, et in sacris Pontificiis *Sancte Protasi* invenimus. At veterum neutram in partem exempla occurrunt.

59) Primitus tamen haec in *ie* terminabant: ut, *Saturni filie*, ap. Liv. Andronicum: sic etiam *Antonie*, *Aemilie*, etc. quibus postea, brevitatis causa *e* per Apocopen fuit ablata. V. omnino Voss. Anal. II. 5.

60) Sic *Caius*, *Pompeius*, vel, ut potius scribendum arbitror, *Caïus*, *Pompeïus*, *o Caï*, ut Mart. II. 30. *Quod peto da Caï; non peto consilium*: et *o Pompeï*, tribus syllabis, ut Ovid. Pont. IV. 1, 1. *Accipe, Pompeï, deductum carmen ab illo*, etc. vel etiam binis, diphthongo posteriore: Horat. Car. II. 7, 5. *Pompei, meorum prime sodalium*, Confer Voss. l. cit. * Nec virorum tantum, sed alia etiam propria habent: ut, *Mincius*, *o Minci*, fluvii; *Larius*, *o Lari* [Virg. Geo. II. 159.] lacus; *Maius*, *o Mai* [Auson. in Eclogar.] mensis nomen. Nec tamen Reusnerus *Maie* a nom. *Maius* dixit.

61) Vid. Virg. Aen. VIII. 77. [ibique Servium coll. Prisciano p. 789. ed. Putsch. G. St.] et XII. 192. Lucret. 1. 45. [al. *Memmiada*,] Pers. I. 61. Sic, *o Pompilius sanguis*, Horat. Art. 292. *oculus meus*, Plaut. Pers. V. 1, 18. *meus ocellus*, Id. Asin. III. 3, 74. et Poen. I. 2, 153. *meus molliculus caseus*, Id. Poen. I. 2, 154. *Audi tu populus Albanus*, Liv. I. 24. *Sacrificus comas dilecta tege populo*, Senec. Herc. fur. 894. *Nereidum chorus alme*, Sidon. Car. XXII. 18. *plus notus Nile per ortum*, Id. Car. VII. 44. *Nate plenus datorum*, Auson. Ephem. Orat. 27. *Christe*, — *Dominus*, *filius*, — *ex vero verus*, Ibid. 80. *Maxime*, *facunde*, — *mentem bonus*, — *lingua catus*, *ore canorus*, *Cape munus triste parentum*, Id. Parent. XVII. 11. *Anne novus*, *novus anne veni*, *renovate veni Sol*, Id. Idyll. VIII. 1. pro *Pompilie*, *ocule*, *ocelle*, *mollicule casee*, *Albane*, *sacrifice*, *chore*, *nate*, *plene*, etc. Similiter in sacris, *Sancta Trinitas*, *unus Deus*, — : et *Agnus Dei*, *qui tollis peccata mundi*, *miserere nobis*, pro *une*, *agne*. Huc adferunt illud Virg. Aen. 1. *Adsis laetitiae Bacchus dator*: verum antiquis exemplaribus *adsit* persona tertia se Pierius reperisse testatur. In eo autem eiusd. lib. v. 668. *Nate*, *mea magna potentia solus*, τὸ *solus* cum seq. clausula, *qui tela Typhoea temnis*, construendum, nec (ut alii tradunt)

21. Primus pluralis capit *i*. Vult patrius *orum*;
Graecus et *on* raro. *Is* ternus, quartus et *os* dat.

Nominativus pluralis desinit in *i*[62]): ut, *ventus*, *venti*; *Deus*, *Dei*, vel potius *Dii*[63]). Genitivus in *orum*: ut, *ventorum*, *Deorum*[64]).

Exc. Nomina Graeca quandoque suo more *on* habent: ut, *Georgica*, *Georgicon*.

Dativus terminatur in *is*: ut, *ventis*[65]), *deis*, saepius *diis*. Accusativus in *os*: ut, *ventos*, *deos*.

22. *Ambo*, *duo*, neutri generis sunt masculeique:
Mas *o* vel *os* quartus donat: vult tertius *obus*.

† *Ambo* et *duo* singulari carent; pluraliter autem sic declinantur. Nom. *ambo*, *duo*; *ambae*, *duae*; *ambo*, *duo*. Gen. *amborum*, *duorum*, vel *duum*; *ambarum*, *duarum*; *amborum*, *duorum*, vel *duum*. Dat. *ambobus*, *duobus*; *ambabus*, *duabus*; *ambobus*, *duobus*. Accus. *ambos*, *duos*

---

pro *sole* positum videtur. Caeterum superioribus exemplis adducti Nebrissensis, Despauterius, etc. ex his *fluvius*, *chorus*, *agnus* et *Latinus* geminum vocandi casum habere volunt: addunt Phocas, Sulpitius et Lilius, nescio quibus auctoribus, *lucus* et *vulgus*. Alii autem in his Antiptosin, sive casuum nominativi pro vocativo Enallagen statuunt: quemadmodum contra vocativus pro nominativo interdum usurpatur; ut in illo Virg. Aen. II. 282. *Quibus Hector ab oris Exspectate venis*: clariusque in illo Pers. III. 28. *Stemmate quid Thusco ramum millesime ducis*, *Censoremve tuum vel quod trabeate salutas*; pro *exspectatus*, *millesimus*, *trabeatus*.

62) Olim nominativum pluralem, ad differentiam genitivi singularis, in *ei* terminabant: ut, *amicei*, *magnei*, *captivei*, *puerei*: quod et discrimen servandum praecipiunt P. Nigidius ap. Gell. XIII. 25. et Lucilius ap. Quintil. I. 7. improbat tamen ipse Quintilianus. Vetustioribus etiam in *ae*, propius terminationi Graecae *οι*, qua vetustissimi usi, is casus exiit: ut, *Pilumnae*, *populae*. Sic *lirae*, ap. Plaut. Poen. I. 1, 9. *bolae* gemmae nomen, ap. Plin. XXXVII. 10. §. 55. et in quibusdam exemplaribus fabula Terentiana *Adelphae* inscribitur.

63) Et contracte *Di* et in dat. et abl. *Dis* pro *Diis*. *Dei* autem retinuit Varro, R. R. 1. 1. *Dei facientes adiuvant*; et, uno et altero loco, Gronoviana Livii editio, XXV. 29. et XXVIII. 12. aliter vero *Dei* et *Deis* solis fere Poetis (quibus *Dii* et *Diis* nunquam dissyllaba sunt) in usu remansere. Vid. Propert. IV. 1, 5. Ovid. Trist. I. 2, 59. Lucan. I. 629. et IX. 1101. Proprie autem *Dii* et *Diis* a *Dius* vel *Divus* veniunt, non a *Deus*.

64) Quando Syncope in hoc casu locum habeat, supra docuimus, Reg. 5.

65) De nominibus festorum aliisque in *ia* desinentibus, quae *orum* quandoque in genitivo plurali, *ibus* vero in dativo et ablativo semper habent, postea in Reg. 61. dicetur.

(et rarius *ambo*, *duo*[66]);) *ambas*, *duas*; *ambo*, *duo*. Vocativi nominativis, ablativi dativis similes sunt.

Tertia Declinatio.

23. Tertia multimodis inflexio finibus exit.
Is Latius genitivus habet; sed *os*, *us*ve Pelasgus.

Tertia Declinatio plurimas habet terminationes[67]), literas vero finales tredecim; viz. quinque vocales, A. E. I. O. Y. octo consonantes, C. D. L. N. R. S. T. X.[68]). Quorum exempla sequentibus regulis habentur.

---

66) * *Ambo* pro *ambos*, notat Charisius (p. 96.) ex Afranio, ex Terent. And. II. 2, 8. ex Virg. Ecl. VI, 18. et Geo. IV. 88. et Aen. XII. 348. Adde Plaut. Amph. I. 2, 8. Liv. VII. 19. XXVI. 7 et 26. XXVII. 27. XXX. 14. XXXV. 22. XXXVIII. 53. XL. 46. XLI. 18. et XLV. 19. Martial. VII. 40. Sil. Ital. IV. 175. et XVII, 427. Censorin. de die nat. c. 18. * *Duo* itidem pro *duos* habent Cic. Fam. III. 4. et VII. 25. ad Attic. IV. ult. Tusc. I. 46. Terent. Adel. V. 8, 23. Virg. Aen. XI. 285. Liv. VI. 42. extr. XXIII. 40. XXVIII. 11. XXX. 17. XXXV. 21. et XXXIX. 2. Terentian. de Metr. v. 1. Prudent. Apoth. v. 706. Confer Charis. p. 49. Priscian. p. 745. Stewichium ad Veget. II. 6. et III. 15. Pierium ad Virg. loc. cit. Gronov. ad Liv. XXXV. 21. Graev. ad Sueton. Claud. XIV. [Quod rarius *ambo* et *duo* dici contendit, contrarium affirmant de bonis scriptoribus Gronovius et Graevius l. c. G. St.] Drakenb. ad Sil. loc. cit. in primis vero Voss. Anal. II. 6, etc. * Porro *duo* muliebri genere accipi annotavit Scipio Gentilis, in his Pauli I C. verbis, L. 10. §. 17. ff. de grad. et adfin. *Tritavia similiter numerata faciet personas triginta duo.* Et paullo superius, *Personas complectitur triginta duo.* Imo pro genitivo quoque poni, in illis Scaevolae, l. ult. §. 1. ff. de legat. 2. *Quas* [res] *aestimationis constiterit esse universas duo millium aureorum*, pro *duorum*, monuit post Ant. Contium Vossius. * Olim quoque *dua*, pro *duo*, in neutro dixerunt. Sic Accius apud Cicer. Orat. 46. *Video sepulcra dua duorum corporum.* Quod quamvis, ut suo aevo vitiosum, damnet Quintilianus, I. 5. *duapondo* tamen iunctim recte dici ibidem ostendit. * Fallitur autem Iohnsonus, qui p. 83. Plautum *ambo* fem. usum putat, pro *ambae*, Rud. IV. 4, 7. sermo enim illic non ad feminas, sed ad viros dirigitur.

67) Despauterius et alii terminationes, sive syllabas finales, tertiae recensent septuaginta et unam: Prisciano autem, qui quantitatis etiam prosodiacae rationem habet, adeoque ex A S longa et A S brevi (itidemque in aliis) duas terminationes facit, numerus ultra octoginta excrevit. Caeterum vix operae pretium est, aut has aut illas sigillatim enumerare: hic tantum adnotare sufficiat: 1. Tertiam omnes aliarum declinationum terminationes, praeter U M et U, in se continere, multasque praeterea habere sibi peculiares, ut, C. L. N. etc. 2. Ex his multas esse factas literarum vel syllabarum rejectione: olim enim pro *lac*, *animal*, *ligo*, *vultur*, *trabs*, *ars*, etc. *lacte*, *animale*, *ligon*, *vulturis*, *trabes*, *artis*, etc. dicebant.

68) Ex his quinque rariores sunt, I. Y. C. D. T. ac I quidem et Y nominum duntaxat Graecorum: ut, *hydromeli*, *moly*: D Barbarorum:

Genitivus Latine semper in *is* exit[69]; more autem Graeco, quo Latini in vocibus Graecis haud raro utuntur, genitivus interdum in *os*[70]) terminatur: ut, *Phyllis, Phyllidos;* interdum in *us*: ut, *Calisto, Calistus*[71]).

A et E.

24. Semper A mittit *atis*. Vertes E per *is* genitivo.

1. In A seu MA Graeca sunt, et addita *tis* syllaba genitivum faciunt: ut, *stemma, stemmatis*[72]).

---

ut, *David*, *Bogud*. In C autem duo tantum sunt vocabula Latina, *lac* et *hàlec*; in T tria, *caput*, *sinciput* et *occiput*.

69) Genitivus interdum numero syllabarum nominativo par est: ut, *mare*, — *ris*; *rupes*, — *pis*; *navis*, — *vis*: plerumque una syllaba longior; ut, *sermo*, — *onis*: rarius duabus; ut, *iter*, *itineris*; *biceps*, *bicipitis*; *supellex*, *supellectilis*.

70) Graeca genitivum in *os* mittentia, sunt, 1. Quorum iste casus *d* assumpto crescit: ut, *Arcas*, — *adis*, vel — *ados*; *Daphnis*, — *idis*, vel — *idos*; *Aeneis*, — *eidis*, vel — *eidos*. 2. Quae Graece per *os* pure, i. e. praeeunte vocali, declinantur: ut, *poesis*, *poeseos*, sive *poesios*, *Tethys*, *Tethyos*. 3. Rarissime in aliis: ut, *Strymonos*, *Sphingos*; a *Strymon*, *Sphinx*. Addit Ursinus, *onychos* ab *onyx*; *Babylonos* a *Babylon*. *Panos* autem a *Pan*, fere semper dicitur, ut distinguatur a Latina voce, *panis*, — *nis*. Hyginus tamen, Fab. 224. etiam de rusticorum Deo, *Panis* extulit. NOT. vero 1. Terminationem *os*, praecedente consona, fere solis Poetis in usu esse. NOT. 2. Terminationem *is* etiam Poetis in hisce nominibus magis frequentari, praeterquam in poematum nominibus, et in Patronymicis, quibus prosa scribentes raro admodum utuntur. NOT. 3. Genitivum per *os* pure declinatum, tam Poetis quam aliis, usitatiorem ac Latinum parisyllabum in *is* videri; i. e. *poeseos*, vel — *ios*, potius quam *poesis*, dici. *Tiphyos*, *Tethyos*, *chelyos*, Poetis semper, aliis etiam frequentius quam *Tiphyis*, *Tethyis*, *chelyis* usurpata putem. Tacitus tamen *Cotyis*, Annal. II. 67, 3 et 4. et III. 33, 4. utitur.

71) Vulgo addunt et genitivum Graecum, a nominibus propriis in ES, interdum in *i* terminari: ut, *Achilli*, Virg. Geo. III. 91. et Aen. I. 30. *Oronti*, Id. Aen. I. 220. *Ulyssi*, Id. Aen. II. 90. Stat. Silv. II. 1, 118. *Pericli*, Pers. IV. 3. *Neocli*, Nepos, II. I. *Aristoteli*, *Ariobarzani*, *Iphicrati*, *Themistocli*, *Theophani*, Cic. Attic. XIII. 28. et Ibid. XIII. 2. Orat. c. 56. Fam. V. 12. et Ibid. IX. 1, *Empedocli*, *Euripidi*, *Hierocli*, Gell. IV. 11. VII. 16. et IX. 5. Item *Achillei*, Horat. Car. I. 15, 34. et Epod. XVII. 14. *Ulyssei*, Id. Car. I. 6, 7. et Epod. XVII. 16. vel *Ulyssei*, Id. Epist. 1. 6, 63. et Ep. I. 7, 40, etc. pro *Achillis*, *Ulyssis*, *Periclis*, etc. Verum is genitivus in *i* Graecus non est, sed mere Latinus, atque ab antiquis nominativis in US vel EUS, quibus Latini olim utebantur, profectus. Vid. Charis. p. 107. Priscian. p. 703. Voss. Anal. II. 9. Dausq. Orthog. Vol. I. p. 95. et Vol. II. p. 22. Ursin. Tom. I. p. 206 et 221.

72) *Oxygala* cum Plinius neutro utatur, XXVIII. 9. §. 35. *oxygalactis* quoque in genitivo declinaturus fuisse videtur, ad imitationem scil. Graecorum, quibus ὀξύγαλα neutrum est, et ὀξυγάλακτος facit.

2. In E finita mutant *e* in *is*: ut, *monile*, *monilis*.

I et Y.

25. Dant *itis* orta *meli*. Sed *yos* per Y clausa requirunt.

1. In I finientia plerumque indeclinabilia sunt: ut, *gummi*[73]; *zingiberi*[74]. Quaedam tamen Graeca, a *meli* (seu μέλι, i. e. *mel*) composita, faciunt genitivum in *itis*: ut, *hydromeli*, *hydromelitis*; *oxymeli*, *oxymelitis*[75].

2. Graeca in Y faciunt *yos*: ut, *misy*, *misyos*[76]; *moly*, *molyos*[77].

O.

26. Addito *nis* post O. Dat *inis* muliebre DO, GOque
Ordo velut *margo*, cum *cardine Apollo*, *Cupido*,
*Turbo*que non proprium: cupit his *homo*, *nemo*que iungi.

Columellae tamen, R. R. II. 8. *oxygala*, *oxygalae*, in prima inflectitur.

73) *Sinapi* quoque vulgo indeclinabile statuunt; genitivum autem *sinapis*, a recto ejusdem terminationis deductum volunt. Verum Charisius, p. 83. *Sinapi*, inquit, *per omnes casus similiter effertur*, *genitivo tantum S litera adjicitur*, *huius sinapis*: et ita Celsus, elegantissimus Latinitatis auctor, in genitivo *sinapis*, in nominativo autem *sinapi*, constanter utitur: lib. vero v. c. 18. §. 12. habet *sinapis contriti*, quod a recto *sinapis* deflecti vix potest: (male enim, me iudice, Iohnsonus Addit. Append. p. 62. *sinapis* hic masculino adhibitum colligit, quod Columellae, R. R. X. v. 122. Plauto, Pseud. III. 2, 28. aliisque qui eo fine utuntur, semper femininum est.) Idemque de *lacrymosi sinapis*, ap. Seren. XXXIII. 4. est existimandum. Huc adde quod Graecis σίνηπι, σινήπιτος declinetur: quam inflexionem ut Latini prorsus refugerent, nulla quod sciam analogia cogit.

74) Ita enim, aut *zingiberis*, illud rectius vocari, quam cum vulgo, *zingiber*, aut *zinziber*, ostendit Vossius, Vit. Serm. I. 12.

75) Vid. Plin. XXVI. 8. §. 34. XXIV. 19. extr. XXV. 13. §. 106. et alibi saepius. Palladius minus probatus auctor, *oxymelle* in ablativo a recto *oxymel* (ut videtur) declinat, Nov. tit. 7. Idem tamen Aug. t. 13. *omphacomeli*, et Octob. 17. *aenomeli* indeclinabilia facit.

76) *Misy* inter indeclinabilia recenset Iohnsonus, App. p. 18. At diserte ei genitivum *misyos* dat Plin. XXXIV. 11. §. 27. item Celsus, V. 19. §. 7, 8, 15, 27. et v. 20. init. et VI. 6. §. 27. et eod. 13. §. 2. Neque dubitem, quin usu ferente, alia in Y eodem pacto declinassent, *moly*, herbae nomen; *napy*, i. e. sinapi Aegyptium: item *Aepy*, *Dory*, urbium nomina; quae vulgo Grammaticorum ἄκλιτα statuuntur.

77. *Sory* autem *soreos* Celsus declinat, VI. 9. Graecos nimirum imitatus, quibus est σῶρυ, σώρεως. Vid. Galen. de simpl. medic. facult. IX. 21 et 34.

R.

29. R capit *is*. *Far ris*, *Lar tis* proprium maris; *hepar*
Hepatos efficiet. *Cris* mobile *cer* dat. At *imber*
Bris petit et menses, simul *Insuber*: adde *saluber*,
Et *celeber*. Per *tris ter* formes omne Latinum,
Et *pater* et *mater* Danaum. Dat *eris later*, et *cor*
Cordis, *iter itineris*: *Iovis* optat *Iuppiter* usque.
Robur oris, *iecur* atque *femur* tibi praebet *eburque*.

Nomina in R genitivum formant adiecto *is*: ut, *par*, *paris*; *anser*, *anseris*; *dolor*, *doloris*; *Gadir*, *Gadiris*; *guttur*, *gutturis*; *martyr*, *martyris*.

Exc. 1. *Far* gemino *r* facit *farris*, *Lar*, viri nomen, *Lartis* [87]. [At pro *deo domus praeside*, *laris* habet.] *hepar*, *hepatis* vel *hepatos*, vox Graeca.

Exc. 2. Tria adiectiva in CER, *e* amisso, *cris* formant: *acer*, *acris*; *alacer*, *alacris*; *volucer*, *volucris* [88].

Exc. 3. Similiter quaedam in BER, *bris* faciunt, viz. *imber*, *imbris*; *September*, *October*, *November*, *December*, mensium nomina [89]; *Insuber*, *Insubris*: item adiectiva *saluber*, *celeber* [90].

Exc. 4. Eodem pacto nomina Latina in TER, *e* in genitivo perdunt: ut, *uter*, *utris*; *accipiter*, *accipitris*. Item duo Graeca, *pater*, *patris* [91]; *mater*, *matris* [92]. Caetera in TER Graeca, *e* retento, *eris* habent: ut, *aër*, *aë*-

---

87) Servio ad Virg. Aen. VI. 842. itemque Ausonio in Technopeg. *Lars* appellatur; *Lar* tamen agnoscunt Charisius, p. 110. et Priscianus, p. 645. *Lar* pro deo familiari, genitivo *Laris*, pro praenomine Tolumnii, aut Porsennae, *Lartis* facere diserte tradentes. *Lar* etiam apud Livium, IV. 58. in veteribus libris scriptum testatur Sigonius; et ita apud Cicer. Philipp. IX. 2. ex optimis tam cusis quam exaratis codicibus magnus Graevius restituit, quamvis a Grutero aliisque hic *Lartes*, illic, et a plerisque quidem, *Lars* editum sit.

88) Addunt nonnulli *mediocer*: quod nusquam iam invenitur, sed, ut supra monuimus, *mediocris*.

89) Despauterius Priscianum secutus, haec ab *imber* vult esse composita. Rectius vero Cl. Vossius, cui *ber* parelcon tantum, sive productio vocis videtur, ut in *saluber* a *salus*, *tuber* a *tumeo*, *Mulciber* a *mulceo*.

90) Alia in *ber*, *beris*, faciunt; *uber*, *uberis*; *suber*, *suberis*; *Mulciber*, *Mulciberis*, et *Mulciberi*; *Iber*, *Iberis* et *Iberi*, etc. V. supra Reg. 16. n. 37 et 42.

91) Sic composita eius Latina, *Marspiter*, *Diespiter*, *semipater*. At plane Graeca sunt secundae declinationis: ut, *Antipater*, *Sosipater*.

92) *Linter*, *lintris*, Graecae etiam originis facit post Priscianum Despauterius: sed potior Vossii sententia, cui vox mere Latina statuitur.

ris; aether, aetheris; crater, crateris. Later etiam, quamvis vox Latina, *lateris* facit.

Exc. 5. Tria nomina paulo longius a regula deflectunt: *cor* quod *cordis; iter* quod *itineris* [93]); *Iupiter* quod *Iovis* [94]) facit.

Exc. 6. Quatuor denique in UR terminata, *u* in *o* mutato, *oris* habent: *robur, roboris; iecur, iecoris* [95]); *femur, femoris: ebur, eboris.*

AS.

30. Postulat AS *atis*. Sed *mas maris*, *as* dabit *assis*.
Hoc *vas vasis* habet, *vas* hic *vadis*. *Antis* habento
Mascula Graeca; volunt per *adis* muliebria poni;
Arcas item: sed *atis* capiunt neutralia Graeca.

Nomen in AS genitivum mittit in *atis* penultima longa: ut, *aetas, aetatis; Maecenas, Maecenatis,* viri nomen [96]).

Exc. 1. *Mas* facit *maris; as, assis; vas,* neutrum, *vasis, vas,* masculinum, *vadis.*

Exc. 2. Nomina Graeca, pro vario ipsorum genere, varium genitivum accipiunt. Nam

1. Masculina habent *antis*: ut, *gigas, gigantis; Pallas, Pallantis,* viri proprium.

2. Feminina *adis*: ut, *lampas, lampadis; Pallas, Palladis.* Item *Arcas, Arcadis* [97]).

3. Neutra faciunt *atis* penultima brevi: ut, *artocreas, artocreatis; buceras, buceratis* [98]).

---

93) Quia olim dicebant *itiner*, quo usus Plautus, Merc. V. 2, 72. Contra *iteris* ab *iter* habet Naevius, ap. Nonium.

94) Ab antiquo nominativo *Iovis*, quo non solum Ennius, et Caecilius et Actius, ap. Priscianum, p. 695. sed etiam Hyginus, Fabb. 53 et 54. sunt usi. Apuleii quoque est, Met. IV. p. 137. *Quem tremit ipse Iovis quo numina terrificantur.* *Iupitris* autem pro *Iovis*, et *Iupitre*, pro *Iove*, in antiquioribus eiusdem Hygini Editt. Astron. II. 4 et 13. et alibi, se reperisse testatur Tho. Munckerus.

95) Legitur etiam *iecinoris* vel *iocinoris*, ab exoleto nominativo *iecinus* vel *iocinus*.

96) Una vox Latina *atis* facit penultima brevi, *anas, anatis.*

97) His addit Despauterius, *Ceras, Ceradis*, loci cuiusdam neutr. gen. nom. At vid. supra, cap. I. Reg. 28. n. 10.

98) * *Melas* tam morbi genus, ap. Celsum, V. 28. §. 19. quam fluvii nomen, ap. Livium, XXXVI. 12. et XXXVIII. 40. *Melanis* vel *Melanos* facit, a Graeca voce *μέλας, μέλανος*, i. e. *niger*. Item eius composita *epimelas*, et *mesomelas*, gemmarum nomina, ap. Plin. XXXVII. 10. §. 58. extr. et ibid. §. 63. extr.

ES.

31. ES mutabis in *is.* *Mansues*, *locuples*que, *quies*que,
Etis amant: iunges *Cres* et dissyllaba Graeca:
Is proprium sed saepe tenet. Per *etis* *teges* exit,
Et *seges*, *interpres*, *praepes*, *paries*que, *abies*que;
Indiges, atque *aries*, *perpes*, *teres* ac *hebes*, addo.

In ES finita mutant *es is*: ut, *nubes*, *nubis*; *rupes*, *rupis*.

Exc. 1. Tria nomina Latina habent *etis*, penultima longa: *mansues*, *mansuetis* [99]); *locuples*, *locupletis*; *quies*, *quietis*: item eius compositum, *inquies*. *Requies* autem genitivo *requietis* in tertia, vel *requiei* in quinta facit [100]).

¶ *Etis* etiam penultima longa habent multa nomina Graeca: unum monosyllabum, *Cres*, *Cretis*; reliqua fere dissyllaba: ut, *magnes*, *magnetis*; *tapes*, *tapetis*. Sic *Crates*, *Mendes*, *Laches*, virorum nomina. Ex his autem quaedam *etis*, vel *is* faciunt: ut, *Chremes*, *Chremetis*, vel *Chremis*; *Dares*, *Daretis*, vel *Daris*; *Thales*, *Thaletis*, vel *Thalis* [1]): sed *etis* usitatius est [2]).

Exc. 2. *Etis* penultima brevi habent nomina sequentia: *teges*, *seges*, *interpres*, *praepes*, *paries*, *abies*, *Indiges*, *aries*, *perpes*, *teres*, *hebes*.

---

99) *Mansues* rarum est, pro quo *mansuetus* usitate dicitur. Varro autem, ap. Nonium, et (qui obsoletis delectatur) Apuleius, Met. XI. p. 369. *mansues*, *mansuis*, declinant.

100) Sic, *requietis intervalla*, Cic. Fin. I. 15. *requie mora*, Sallust. Hist. Fragm. I. 20. pro *requiei*: sic, *requietem corporibus afferre*, Cic. Fin. V. 19. *peto requiem spatiumque furori*, Virg. Aen. IV. 433. *anxiferas curas requiete relaxas*, Cic. Div. I. 18. *Quod caret alterna requie durabile non est*, Ovid. Heroid. IV. 89. Olim etiam et simplex *quies* in quinta declinabant, teste Prisciano, p. 703. qui et ex Afranio, *potitur quie*, et ex Naevio, *somno operiuntur et suavi quie*, exempli loco nobis adfert.

1) Sic Terent. And. I. 5, 13. *Chremetis affinitatem effugere*, Ibid. II. 2, 31. *Puerum conveni Chremis*. Ac similiter accus. *Chremetem*, Ibid. III. 3, 1. et *Chremem*, Eun. IV. 4, 56. Sic accus. *Dareta*, ap. Virg. Aen. V. 460, 463 et 476. et *Daren*, Ibid. v. 456. quod tertiae Servius, primae autem Vossius, Anal. II. 3. declinationis facit. Sic *Philolaches*, *Philolachetis* et *Philolachis*; *Philolacheti* et *Philolachi*; *Philolachetem* et *Philolachem*; *Philolachete* et *Philolache*, Plautus in Mostell. promiscue utitur: itemque in prima, Ibid. II. 1, 27. *Philolachae*. Sic Iuvenal. XIII. 184. *Thaletis*, Cic. Div. I. 4. *Thalem*, et Div. II. 27. et de Orat. III. 34. *Thalem*, et Nat. Deor. I. 3. *Thale*. Sic *Eutyches*, *Eutychetis* et *Eutychis*, ap. Ecclesiasticos Scriptores.

2) Alia in ES Graeca, trium aut plurium Syllabarum, regulam fere sequuntur: ut, *Aristoteles*, *Alcibiades*, *Demosthenes*, *Pericles*, *Palamedes*, *Socrates*, *Themistocles*, etc.

32. Caetera masculei generis, communis, et omnis,
ES per *itis*, non dicta, *tudes* cum *mergite*, mutant:
At *verres verris*, *vates vatis* capit. Ortum
A *sedeo* dat *idis*. *Merces* volet *edis* et *haeres*.
*Pes*que *pedis*, *Cereris*que *Ceres*, *bes bessis* habebit.

Exc. 3. Reliqua nomina, sive masculini, sive communis, seu denique omnis generis, prius non memorata, mutant ES in *itis* in genitivo penultima brevi: masculina; ut, *eques*, *palmes*: communia; ut, *miles*, *antistes*: omnis generis, sive adiectiva; ut, *ales*, *dives*, *sospes*: *equitis*, *palmitis*, etc.

Item, *tudes*, *tuditis*, vel *tudis* [3]), de cuius genere nondum satis constat: *merges*, *mergitis*, quod femininum potius est quam masculinum.

† At *verres*, masculinum, habet *verris*; *vates*, commune, *vatis* facit, iuxta regulam principalem.

Exc. 4. A regula denique abeunt, sed diverso modo, 1. Composita a verbo *sedeo*, quae *idis* faciunt penultima brevi: ut, *praeses*, *praesidis*; *obses*, *obsidis*. 2. Duo quae *edis* habent penultima longa: *merces*, *mercedis*; *haeres*, *haeredis*. 3. *Pes*, quod facit *pedis* penultima brevi; et eius composita, *quadrupes*, *quadrupedis*; *sonipes*, *sonipedis*, etc. 4. *Ceres*, quod *Cereris*; *bes*, quod *bessis* habet.

IS.

33. IS similem gignit patrium. *Cassis*que, *lapis*que,
Atque *capis*, *promulsis*, *idis*, cum *cuspide* donant.
Sanguis inis; *pulvis* dat *eris*, *vomis*, *cinis*, et quae
Saepe tenent primam *cucumis* cum *pubere* legem.
Dis, *lis* atque *Quiris*, *Samnis* formantur in *itis*.
Glis gliris. *Semis* manet, aut *semissis* adoptat.

Nomen in *is* habet genitivum similem nominativo: ut, *auris*, *auris*; *ovis*, *ovis*.

Exc. 1. Haec nomina Latina *idis* faciunt penultima correpta: *cassis*, *cassidis* [4]); *lapis*, *lapidis*. Sic *capis*, *promulsis*, *cuspis* [5]).

---

3) *Tudites* nominat Festus malleos a tundendo dictos, unde et cuidam cognomen Tuditano fuit: hinc etiam *tuditantia corpora* dixit Lucretius, II. 1142. At vid. supra, cap. 1. reg. 29. n. 20.

4) *Cassis*, *cassis*, masc. gen. pro *reti* in nominativo vix reperitur.

5) Addunt Deixius noster et alii, *promuscis*, *promuscidis*. Sed in

Exc. 2. *Sanguis sanguinis* facit [6]).

Exc. 3. Tria habent *eris e* brevi [7]): *pulvis, cinis, vomis.* At *pubis*, sive *pubes* [8]), *pubis* habet in genitivo, sed saepius *puberis*: sic eius compositum, *impubis*, vel *impubes, impubis*, et usitatius *impuberis* facit [9]). Item, *cucumis, cucumis*, et saepius *cucumeris* [10]).)

Exc. 4. Quatuor *itis* accipiunt penultima longa: *Dis, ditis; lis, litis; Quiris, Quiritis; Samnis, Samnitis.*

---

melioribus exemplaribus Plinii, apud quem solum ea vox habetur, VIII. 7. *proboscidem*, non *promuscidem*, legimus. Est autem *proboscis* vox Graeca, ad reg. seq. pertinens.

6) Ab antiquo nominativo *sanguen*, de quo cap. 1. reg. 28. n. 94. Huc refertur et *pollis*, quod in nominativo vix usitatum ostendimus, c. 1. reg. 30. n. 32. *Pollinem* quidem in acous. habet Cato R. R. 56. et Plin. XVIII. 9. XIX. 5. et XXII. 25. At hoc a recto *pollinis* forte deductum, aut, quod magis placet, *pollen* illis masculinum fuerit, ut, *pecten, lien*: neque enim propterea cum Vossio, Anal. I. 29. *pollis* potius quam *pollen* dicendum, ob ea quae supra dicta sunt, existimarim.

7) Nempe, quia olim dicebant *pulver, ciner.* *Vomer* autem et *vomis* optimis auctoribus promiscue adhibetur: illo enim non tantum Lucretius, I. 315. sed Virgil. etiam, Geo. I. 46. Tibull. I. 11. 49. Ovid. Fast. IV. 927. Pont. II. 7. 43. Remed. 172. Lucan. III. 192. Colum. II. 4. et VI. 15. Plin. XVIII. 19. extr. hoc vero non solum Cato, R. R. c. 135. sed et Virg. Geo. I. 162. Colum. II. 2. et II. 14. utuntur.

8) *Pubis* Caesar, quam *pubes*, adiective dicere maluit, teste Prisciano, p. 707. et in recto etiam *impubis* utitur Plinius, XXIII. 7. §. 64. extr. *Pubes* tamen praetulit Probus: et ita *pubes* C. Nepos, X. 4. et Cic. pro Rabir. 11. et *impubes*, Ovid. Fast. II. 239. recepere: nec aliter fere Iurisconsulti loquuntur. *Puber* vero, et *impuber*, antiquorum, iamdudum exolevisse, nec nisi apud Grammaticos tantum reperiri notant Vossius, Anal. I. 36. et Ursinus, Tom. I. p. 178.

9) Ut *pubis* et *impubis* (sive *pubes* et *impubes* mavis) de personis dicta longe frequentius *puberis* et *impuberis* declinantur: ita rebus aliis μεταφορικῶς adiuncta saepius *pubis* et *impubis* inflexa videntur. Sic Ovid. Met. III. 422. *impubes genas*; et Met. IX. 416. *impubibus annis*, et Virg. Aen. VII. 382. *impubes manus*, et Aen. IX. 751. *impubes malas*, et Val. Flacc. VI. 695. *impubem iuventam*; et Horat. Epod. V. 13. *impube corpus*; et Sil. Ital. II. 111. *impubem malas.* Idem tamen, Horat. Car. II. 9, 15. *impubem Troilon.* et Virg. Aen. V. 546. *impubis Iuli*: At Aen. XII. 413. *puberibus foliis*, habent.

10) Non possum assentiri Servio ad Virg. Geo. IV. 122. eiusque sententiam probanti Vossio, Anal. I. 26. qui aiunt, cucumeris *neotericis tantum in usu esse; at secundum idoneos auctores* cucumis, cucumi, *etc.* declinari. Nam, ut demus neotericorum nomine signari Plinium, (quod Vossius innuit,) vel etiam Columellam; quorum prior promiscue *cucumis* aut *cucumeris*, posterior fere semper *cucumeris* utitur: certe in hunc numerum referri nequit Varro, qui R. R. I. 2. *cucumerem anguinum* nominat; aut Celsus, qui passim *cucumeris*, nusquam (quod sciam) *cucumis* in genitivo adhibuit. In plurali autem *cucumeres*, nunquam *cucumes*, usitatum reperio: etsi nominativus sing. *cucumer* nemini Scriptorum in usu sit.

Exc. 5. *Glis, gliris* facit [11]). *Semis*, vel neutrum est, et indeclinabile; vel masculinum, et *semissis* in genitivo habet [12]).

---

11) *Glis glissis* et *glis glitis* barbara esse supra notavimus ad cap. I. reg. 30. n. 28.

12) *Semis*, ut docet Festus, est a Graeco ἥμισυ, non per metathesin literarum, ut Iohnsonus voluit, App. p. 55. sed per Apocopen ultimae, atque *s* in aspirationis locum substituta, ut *septem* pro ἑπτά, *sylva* pro ὕλη. Natura igitur adiectivum, sed ad morem multorum aliorum usu intercedente in substantivum neutri generis transiit, simili modo quo *aequum, bonum, verum*, pro *aequitate, bonitate, veritate*, aut, quod propius ad rem accedit, *medium* et *dimidium*, pro *medietate*, in neutro posita accipiuntur. Diversum ab hoc, licet idem voce, *semis* masculini generis videtur: id enim primum *semissis*, ex *semis*, generatim et indistincte *dimidium* significante, et *as* sive *assis* conflatum, post ad compendium pronuntiandi *semis*, pro *semissis*, i. e. *dimidium assis*; ut, *bes*, pro *duo essis, dues*, i. e. *duae assis tertiae partes*, dictum. [Confer Voss. Anal. I. 29. et II. 8. praecipue vero Gronov. de pec. vet. I. 8. p. 15. et IV. 17. p. 382.] Postquam vero non ad rem pecuniariam modo, sed ad alias res quascunque per partes divisibiles significandas, *as* sive *assis* adhibitum est, tum quoque *semis*, sive *semissis*, ab eo compositum, generaliore hoc sensu accipi, atque cum priore illo *semis* non voce tantum, sed et significatione etiam congruere coepit. His demum rationibus, licet ipsis Latinae linguae auctoribus haud observatis, effectum arbitror, ut *semis*, pro *dimidio assis*, semper masculinum, et casibus variatum; absolute autem, pro *rei cuiuscunque medietate*, interdum neutrum, et invariabile; interdum masculinum, et *semissis, semissi*, etc. declinatum, inveniamus. Rem vero, quoniam eam et ex utraque parte controversam video, exemplis nonnullis firmare visum est. Et primum, ut *semissem* et *semisses*, apud auctores passim occurrentia omittam, quae masculina quidem esse, sed a nominativo *semissis* inflexa volunt; Labeo (contra quam docet Iohnsonus loc. cit.) eo in genere, et recto, *semis* diserte extulit, L. 9. ff. de vulg. et pupill. substit. *Ut unus semis apud te maneat, alterius semissis pro his partibus inter heredes paternos divisio fiat.* Et Africanus ibid. L. 35. *Si per bonorum possessionem semis ei ablatus sit.* Et ita aliis in locis Iureconsulti. Item Volusius Maecianus de *asse*, p. m. 396. *In semisse sunt unciae sex, sextantes tres, quadrantes duo, triens et sextans, quincunx et uncia: deest assi alter semis.* Ad alterum quod attinet: *semis* neutro et indeclinabili utuntur, Cato R. R. 18. *Foramina longa pedes tres semis, et exscalpta digitos sex. Ab solo foramen primum pede uno semis.* Celsus, V. 18. § 11. *Quod habet cerae* P. III. *panacis* P. *semis — plumbi combusti* P. 1. *et semis.* Vitruv. V. 6. extr. *Longitudo foraminum trium et semis.* Palladius, Ian. t. 10. *Latitudine pedum duorum et semis.* Et ita alibi saepius hi auctores. Sic etiam Columella, V. 1. *Pars dimidia* [efficit] *pedes quatuordecim millia et quadringentos, hoc est, semis.* Et Valentinianus et Martianus Impp. L. 10. Cod. de metat. et epidem. *Duas semis domos suas immunes habeant.* Et mox: *Unam semis domum suam habeant nullis hospitiis praegravatam.* Et Iul. Frontinus de Aquaeduct. Romae, lib. 1. p. m. 223. *Ductus eius habet longitudinem a capite ad urbem passuum* LX. *millium* DCCX. *et semis, rivo subterraneo passuum* LIV. *millium* CCLXVII. *semis.* Ut frustra sint Vossius, eumque secuti Methodi au-

34. Ex Graecis pars sumit *eos* vel *ios* genitivo:
Pars adsciscit *idis* vel *idos*: nonnulla sed *idis*:
Pars *inis*, pars *entis* habet: *Charis* at *Charitis* vult.

Nomina Graeca in *is* variis modis formant genitivum.

1. Multa genitivum faciunt in *eos*, vel interdum *ios*: ut, *haeresis*, *haereseos*, vel *haeresios*; *metropolis*, *metropoleos*, vel *metropolios*[13]). Saepe etiam genitivum Latino more nominativo similem habent, *haeresis*, *metropolis*.

2. Plurima habent *idis* vel *idos* penultima brevi: ut, *Iaspis*, *Iaspidis*, vel *Iaspidos*[14]); *Paris*, *Paridis*, viri proprium; *Themis*, *Themidis*.

3. Tria capiunt *idis* pennltima longa, *Psophis*, *Psophidis*, nomen urbis; *Crenis*, *Crenidis*; *Nesis*, *Nesidis*, insularum nomina.

---

ctor et Annotatores Oxonienses, qui veteres non nisi in recto *semis* usurpasse, nec quenquam vulgato Bibliorum interprete antiquiorem sic locutum existimant. Vid. et Iohns. App. p. 55 et 118. et Addit. p. 30. Hanc rem, utpote in se perobscuram, et Grammaticorum litibus multum vexatam, fusiore hic explicatione dignam putavimus.

13) Talia fere sunt, 1. A Graeca voce *polis*, i. e. *urbs* composita; ut, *Constantinopolis*, *Hadrianopolis*, *Hierapolis*, *Heliopolis*, etc. urbium; *Tripolis*, *Pentapolis*, *Decapolis*, etc. regionum a numero urbium appellatarum nomina. 2. Appellativa in *sis* exeuntia; ut, *basis*, *eclipsis*, *ellipsis*, *genesis*, *hypocrisis*, *metamorphosis*, *paralysis*, *paraenesis*, *phrenesis*, *phthisis*, *synopsis*, *synaxis*, *syntaxis*, etc. Sic *Aphaeresis*, *Antithesis*, *Antiphrasis*, *Catachresis*, *Dialysis*, *Ectasis*, *Ecthlipsis*, *Metalepsis*, *Prolepsis*, *Syllepsis*, *Synaeresis*, etc. Figurarum nomina Grammaticis et Rhetoricis celebrata. At *paropsis*, *proboscis*, *absis*, *-idis* habent.

14) *Idis* in genitivo plerumque habent alia a praecedentibus nomina, 1. Multa appellativa; ut, *aegis*, *pixis*, *aspis*, *tyrannis*, *cenchris* (pro ave), *coronis*, *pyramis*, etc. 2. Pleraque propria; ut, *Eupolis*, *Daphnis*, *Paris*, *Chrysis*, *Lais*, *Thais*, *Phyllis*, *Amaryllis*, etc. 3. Omnia patronymica, poematum nomina, et gentilia feminina: ut, *Aeolis*, *Inachis*, *Nereis*, *Atlantis*, *Aeneis*, *Achilleis*, *Thebais*, *Theseis*, *Aemonis*, *Sicelis*, *Libystis*, *Atthis*, etc. Sed primi et secundi generis nomina saepius per *idis*, tertii vero per *idos*, ut alibi diximus, longe frequentius efferuntur.
* Not. Ex his quaedam genitivum interdum nominativo similem facere: ut, *Adonis*, *Adonidis*, vel *Adonis*. Sic *Ibis*, *Iris*, *Isis*, *Maeotis*, *Osiris*, *Phalaris*, *Serapis*, *Themis*. *Nemesis* solum *Nemesis*, *Syrtis* saepius *Syrtis* habere videtur: *Tiberis*, *Tiberis*; at contractum *Tibris*, *Tibridis* facit. *Tigris*, pro fluvio, saepius *Tigris*; pro animali, semper *tigridis*; pluraliter vero *tigres* frequentius declinatur.

4. Pauca *inis* penultima itidem longa: ut, *Eleusis, Eleusinis; Salamis, Salaminis*, urbium nomina [15]).

5. Pauca habent *entis:* ut, *Simois, Simoëntis*, fluvii nomen; *Pyrois, Pyroëntis; Opoëis, Opoëntis*, contracte, *Opus, Opuntis* [16]), urbis nomen.

6. Postremo, unum nomen accipit *itis* penultima brevi; *Charis, Charitis*.

OS.

85. OS *ti* interponit. *Glos, mos, flos, ros* facit *oris*.
Quod dat et *or*, servat quod ab *ar* venit. *ossis os* optat;
Os oris; *custos custodis, bos bovis.* *Ois*
Thos, Minos et *Tros* capiunt, quibus additur *heros.*

Nomen in OS facit genitivum interponendo syllabam *ti* inter *o* et *s*: ut, *sacerdos, sacerdotis; nepos, nepotis.*

Exc. 1. Quinque genitivum in *oris* faciunt penultima longa: *glos, gloris* [17]); *mos, moris; flos, floris; ros, roris; os, oris*. *Oris* etiam habent quae aliter et saepius in *or* desinunt: ut, *honos*, vel *honor, honoris; labos*, vel *labor, laboris.* At *arbos*, vel *arbor, arboris* facit penultima brevi.

Exc. 2. Tria peculiarem habent genitivum: *os, ossis; custos, custodis; bos, bovis.*

Exc. 3. Quatuor Graeca nomina faciunt *ois*: *thos, thois; Minos, Minois* [18]); *Tros, Trois; heros, herois* [19]).

---

15) Quia nimirum aliter in IN exeunt, *Eleusin, Salamin*. *Atys*, adolescens Phrygius a Cybele adamatus, *Atyos;* et *Attis, Attidis*, vel *-idos;* et *Attin*, vel *Atthin, Attinis* seu *-thinis*, declinatum invenitur.

16) Vid. reg. mox seq. 87.

17) Ita Charisius, p. 27. et Priscianus, p. 710. inflectunt; quidam vero *glos, glotis:* at tutius eius obliquis omnino abstineri monet Vossius.

18) Sallustius tamen *Minonis* dixit, teste Prisciano, p. 710. a nominativo *Mino*.

19) Reliqua Graeca, excepto *bos*, regulam sequuntur; *rhinoceros, monoceros; rhinocerotis*, etc. Sic *Eros, Anteros, Phileros, Chryseros*, virorum propria, *aegoceros* quoque *aegocerotis* facit (Vid. Lucret. VI. 614.) quamvis id neget Vossius, Anal. II. 8. qui *aegoceri* in secunda tantum inflecti, ut ap. Germanicum in Arat. v. 894. et Lucan. X. 213. existimat.

US.

36. Vult *oris* US patrio: medius gradus exit in *oris*.
Dant *eris hulcus*, *olus*, *vellus*, *Venus* et *genus*, atque
Viscus, *opus*, *foedus*, *scelus* et cum *pondere vulnus*,
Munus, *onus*, *sidus*: *latus* his *funus*que *vetus*que,
Rudus, *acus* simul atque *glomus* neutralia iunge.

US facit *oris* penultima brevi: ut, *pectus*, *pectoris*[20]).

Exc. 1. Comparativa faciunt *oris*, penultima longa: ut, *melius*, *melioris*[21]).

Exc. 2. Viginti nomina mutant *us* in *eris*, *e* brevi: *hulcus*, *hulceris*; *vellus*; *Venus*; *genus*; *viscus*; *opus*; *foedus*; *scelus*; *pondus*; *vulnus*; *munus*; *onus*; *sidus*; *latus*; *funus*; *vetus*; *rudus*: item, *acus*, *aceris*; (quod in quarta etiam et feminino genere declinatur[22]): *glomus*, (quod quandoque masculinum in secunda *glomi* facit[23]).

37. *Uris* habet *tellus*, veluti monosyllaba. *Grus*, *sus*,
Dant *uis*. *Intercus* dat *utis*: *Liguris Ligus* optat.
Pus ortum dat *odis*. Loca Graeca feruntur in *untis*.
Subscus atque *incus udis* voluere *palus*que:
Caetera femineo generi sociata sed *utis*.

---

20) Quae *oris* faciunt sedecim tantum recensentur, ab Ursino hoc tetrasticho comprehensa:

Dedecus atque *decus*, *facinus*, cum *corpore*, *foenus*,
Hinc *lepus*, et *frigus*, *pectus littus*que, *nemus*que,
Et *penus* et *pignus*, *tempus*, cum *stercore*, *tergus*,
Ac *pecus* ex sese *pecudis pecoris*que relinquens.

Quae cum numero quidem pauciora sint, quam quae *eris* in genitivo habent; quidam ex his regulam, ex illis exceptionem constitui volunt. Mihi autem parvo discrimine referre videtur, utroscunque hac in re sequaris.

21) Sequuntur enim, ut omnia adiectiva neutra, thema ipsorum masculinum aut commune.

22) Vid. supra cap. 1. reg. 34. n. 48.

23) *Glomus*, *glomi*, damnat Vossius, Vit. Serm. I. 20. in illo etiam Horatii Epist. I. 13, 14. quaedam editt. *globos*, aliae *glomos*, nonnullae

Exc. 3. *Uris* penultima longa accipiunt *tellus*; et haec monosyllaba, *crus*; *ius*; *mus*; *pus*; *rus*; *thus*[24]) * *Uris* quoque (sed *u* brevi) habet *Ligus*; aliter *Ligur*[25]).

Exc. 4. *Uis* habent duo monosyllaba: *grus*; *sus*.

Exc. 5. In *odis* exeunt a *pus*, seu πoῦς Graeco, composita: ut, *tripus*, *tripodis*; *OEdipus*, *OEdipodis*, viri nomen[26]).

Exc. 6. In *untis* declinantur nomina Graeca urbium: ut, *Trapezuntis*; *Opus*, *Opuntis*[27])

Exc. 7. *Udis* penultima longa habent haec tria feminini generis: *subscus*; *incus*; *palus*[28]).

Exc. 8. *Utis* denique penultima longa accipiunt reliqua feminini generis nomina quinque: *virtus*; *salus*; *servitus*; *iuventus*; *senectus*: * unum quoque nomen adiectivum (sed penultima brevi) *intercus*, scil. *aqua*.

YS.

38. YS dat *yos*; pars sumit *ydis*; nonnulla sed *ynis*.

In YS terminata Graeca sunt, et genitivum formant in *yis*, vel *yos*: ut, *Capys*, *Capyis*, vel *Capyos*; *Tiphys*, *Tiphyos*, virorum nomina: *Tethys*, *Tethyos*; *chelys*, *chelyos*.

Exc. 1. Quaedam habent *ydis*, vel *ydos*, *y* correpta:

---

glomus praeferunt: quod postremum et Bentleius amplectendum, et singulari positum censet; Cruquius vero plurali, adeoque et quartae putat. *Glomus* autem per secundam extulit Philomelae auctor. * Olim similiter *faeneris* ac *pigneris* dixere: unde remanserunt *faenero* vel *faeneror*, *pignero*, *oppignero*, etc.

24) *Glus* (cuius et meminit Ausonius in Technopeg.) *glutinis* facere ait Charisius, p. 27. At id a recto est *gluten*, quo, sive *glutinum*, nunc solum utimur.

25) *Et nunc tonse Ligur*, Lucan. I. 442. Cicero autem pro Sext. c. 31. *Ligus iste*. Pers. quoque (et feminino) VI. 7. *Mihi nunc Ligus ora intepet*: et Sall. Hist. II. *Corsa*, *Ligus mulier*, teste Prisciano, p. 715.

26) *OEdipus* etiam *OEdipi* habet in secunda, vid Iohns. App. p. 111. Sic et *Melampus*, *Melampodis* et *Melampi*, quamvis (ut ait Vossius) posterioris exemplum vix inveniatur. *Polypus*, *polypi* tantum; *tripus* vero solum *tripodis*; *Antipus*, *Antipodis*; *lagopus*, *lagopodis*, facit.

27) Sunt autem haec contracta ex όεις in οῦς, Τραπεζόεις, Τραπεζοῦς; Τραπεζόεντος, Τραπεζοῦντος: Ὀπόεις, Ὀποῦς; Ὀπόεντος, Ὀποῦντος. Sic *Emmaus*, *Hydrus*, *Phicus*, *Philus*, *Amathus*, *Sipus*, *Selinus*, *Hierichus*, pro quo etiam in nominativo *Hiericho* dicitur.

28) Addunt vulgo *pecus*, *pecudis*. At vid. cap. I. reg. 46. et cap. III. reg. 14.

ut, *chlamys*, *chlamydis*, vel *chlamydos*; *pelamys*, *pelamydis*, vel *pelamydos*.

Exc. 2. Pauca faciunt *ynis*, vel *ynos*, *y* longa: ut, *Trachys*, *Trachynis*, vel *-ynos*, urbis nomen; *Phorcys*, *Phorcynis*, vel *-ynos*, Medusae pater[29]).

AES, AUS et EUS.

39. *Aes aeris*, *praes praedis* habet: *laus frausque* dat *audis*:
EUS *eos*; at per *eiis* flectit per *eique* secunda.

Ex nominibus in S praecedente diphthongo desinentibus

1. *Aes* facit *aeris*, *praes*, *praedis*.
2. *Laus*, *laudis*; *fraus*, *fraudis*.
3. In EUS finita capiunt *eos*: ut, *Tereus*, *Tereos*; *Orpheus*, *Orpheos*, virorum propria[30]). At haec frequentius in secunda declinantur, *Tereï*, *Orpheï*, tribus syllabis, aut *Terei*, *Orphei* duabus; a nominativo in *eiis* dissyllabo[31]).

BS, PS, LS, MS.

40. Si *B*, *P*, praeit S, medians dabit *i* genitivum.
E per *i* sed *coelebs*, et in *eps* polysyllaba vertunt.
A *caput* orta petunt *cipitis*: dabit *aucupis auceps*:
Cinyphis aspirat *Cinyps*: sic *gryps* quoque *gryphis*.
Optat *hyems hyemis* patrio, *puls* denique *pultis*.

1. Nomina in BS et PS, interposito *i* faciunt genitivum: ut, *trabs*, *trabis*; *plebs*, *plebis*[32]); *chalybs*, *chalybis*; *seps*, *sepis*; *Aethiops*, *Aethiopis*.

---

29) Dicimus etiam *Trachyn*, *Phorcyn*. Priscianus autem *Phorcys*, *Phorcyos*; *Phorcyn*, *Phorcynis* declinat, p. 690.

30) Sic Martial. IV. 49. *Prandia saevi Tereos*: et XIX. 75. *Flet Philomela nefas incesti Tereos*. Val. Flacc. I. 131. *Peleos in thalamos vehitur Thetis*. Stat. Theb. VIII. 478. *Vos praeda cruenti Tydeos*: et idem alibi multis in locis. Dativo autem in *ei* usus Virgilius, Ecl. IV. 56. *huic mater quamvis*, *atque huic pater adsit*: *Orphei Calliopea*, *Lino formosus Apollo*: et Geo. IV. 545 et 553. *Inferias Orphei*. Sic *Persi*, ap. Liv. XL. 25. et alibi saepius, restituit Gronovius, pro quo vulgo *Perseo*: sed hoc a *Perses* tertiae ductum videtur.

31) Sic Virg. Ecl. VI. 78. *Terei artus*. Ibid. 42. *furtum Promethei*. Ovid. Fast. VI. 737. *iniuria Thesei*. Propert. II. 21. 24. *Persei uxor*; *ei* in diphthongon contracto. At vid. supra reg. 15. n. 32.

32) Dicitur etiam in recto *plebes*. Vid. Cic. Leg. III. 3. Sall. Ca-

Exc. 1. *Coelebs*, e in i mutato, *coelibis* facit. Sic etiam polysyllaba in EPS: ut, *adeps*, *adipis*; *Princeps*, *principis*. * *Auceps* vero, *aucupis* facit.

Exc. 2. Composita a *caput* formant *cipitis*: ut, *biceps bicipitis*; *praeceps*, *praecipitis*; *anceps*, *ancipitis*[33]).

Exc. 3. *Cinyps* denique, assumpta *h*, sive aspiratione, *Cinyphis* facit, fluvii et pueri nomen: item, *gryps*, *gryphis*[34]).

2. Unum nomen in LS, *puls*, *pultis* facit: item unum in MS, *hyems*, *hyemis*.

NS, RS.

41. NS et RS, *s* dempto, *tis* dabit apte.
Dis vult *glans*, *nefrens*, capitis *lens*, et folium *frons*,
Libriquepens, *concors*, et caetera *corde* creata.
Untis iens capit atque *quiens*: sed ab *ambio* legem
Participans spernit. *Tiryns Tirynthis* habeto.

Nomina in NS et RS, *s* abiecto, et addito *tis*, genitivum efficiunt: ut, *gens*, *gentis*; *dodrans*, *dodrantis*; *pars*, *partis*; *mors*, *mortis*.

Exc. 1. Pauca sumunt *dis*: viz. *glans*, *glandis*, et eius compositum, *iuglans*, *iuglandis*; *nefrens*, *nefrendis*; *lens*, *lendis*: [at *lens die Linse*, *lentis* facit:] *frons*, *frondis*: [at *frons die Stirn*, *frontis*:] *libripens*, *libripendis*. Item composita a *cor*: ut, *concors*, *concordis*; *misericors*, *misericordis*.

Exc. 2. *Iens* et *quiens*, participia verborum *eo* et *queo*, cum suis compositis, habent *untis*: sic *iens*, *euntis*; *quiens*, *queuntis*; *rediens*, *redeuntis*; *nequiens*, *nequeun-*

---

til. 34. Lucan. III. 58. VII. 760. IX. 254, Sil. VIII. 271. et IX, 636. Liv. I. 20. II. 21. Et genitivo *plebei*, vel *plebi* in quinta, Liv. II. 33, 56 et 58. et alibi passim. Similiter et *seps* et *sepes* invenimus: unde illud Ausonii in Technop. *Bucolico sepes dixit Maro, cur Cicero seps*?

33) Olim in nominativo *ancipes*, *praecipes* dixerunt; indeque analogice fluxisse usitatos genitivos, *ancipitis*, *praecipitis*, ut a *sospes*, *sospitis*, existimat post Priscianum Vossius, quem vid, Anal. II. 7. et Etymol. in voc. *anceps*. Prisci etiam in genitivo *ancipis*, *praecipis* dixerunt, a nominativo *anceps*, *praeceps*, ut iidem volunt. Caeterum an a *caput*, an a *capiendo* haec ducta fuerint, Vossius et Ursinus ambigere videntur.

34) Addit Ursinus *cinips*, *ciniphis*, insecti genus, nullo auctore laudato; et Geo. Valla *catelips*, *cateliphis*; *sciraps*, *sciraphis*: quorum prius apud Graecos solum, posterius nusquam reperio.

tis. ✝ At *ambiens*, aliorum participiorum more, *ambientis* facit [35]).

Exc. 3. *Tiryns*, *h* assumpto, facit *Tirynthis*.

T.

42. A *caput* est capitis: sic *sinciput*, *occiput* exit.

Unum nomen in T, *caput*, *capitis* facit: eodemque modo duo eius composita, *sinciput*, *sincipitis*; *occiput*, *occipitis*.

X.

43. X in *cis* muto. Dant *gis lex*, *frux*, *aquilex*, *rex*,
Grex, *remex*: comitare volunt quae plurima Graeca.
Effer *onyx onychis*. Quaedam formantur in *actis*.

Nomina in X terminata mutant *x* in *cis*: ut, *fax*, *facis*; *faex*, *faecis*; *nutrix*, *nutricis*; *nux*, *nucis*; *merx*, *mercis*.

Exc. 1. Haec sex in genitivo *gis* accipiunt: *Lex*, *legis*; *frux*, *frugis* [36]); *aquilex*, *aquilegis*; *rex*, *regis*; *grex*, *gregis*; *remex*, *remigis* [37]).

☞ Ex nominibus Graecis plurima regulam sequuntur: ut, *Aiax*, *Aiacis*; *Pollux*, *Pollucis*, virorum nomina; *lynx*, *lyncis*; *bombyx*, *bombycis* [38]).

Multa vero genitivum in *gis* formant: ut, *strix*, *strigis*; *Phryx*, *Phrygis*; *larynx*, *laryngis* [39]).

Exc. 2. *Onyx*, *h* adscito, *onychis* facit: sic eius compositum *sardonyx*, *sardonychis* [40]).

---

35) Nempe quia non *ambeo*, sed *ambio* dicitur.

36) *Frux* in nominativo fere exolevit.

37) Addunt vulgo *impetix*, *impetigis*; quam vocem apud unum Festum Pompeium reperio. Certe pro eo *impetigo*, *impetigo*, *impetiginis*, Celsus et Plinius constanter utuntur.

38) Sic *Abax*, *Atax*, *Atrax*, *Arctophylax*, *colax*, *corax*, *cordax*, *panax*, *opopanax*, *smilax*, *styrax*, sive *storax*: et *phoenix*, *Cilix*, *hystrix*, *perdix*, *sandix*: item *Cappadox*, *Bebryx*, *calyx*, *Eryx*, *Naryx*, penultima brevi. Sic et *Aiax*, *Phaeax*, *Syphax*, *thorax*, *Thrax*; item *Myrmex*, *phoenix*, *spadix*, penult. longa.

39) Similiter *gis* habent *harpax*, *Iapyx*, *Iazyx*, *oryx*, *ortyx*, *pompholix*, *Styx*, *Lelex*, et (de quo nota seq.) *dioryx*, correpta penultima. Quibus adde nomina peregrina, seu barbara, *Allobrox*, *Biturix*; et *Ambiorix*, *Dumnorix*, *Orgetorix*, *Vercingetorix*, et similia apud Caesarem et alios virorum propria: Et producta penultima, *coccyx*, *Iynx*, *meninx*, *phalanx*, *Sphinx* et *Syrinx*. ✱ Addunt vulgo *mastix*, *mastigis*, et eius composita *Homeromastix*, *Virgiliomastix*, penultima itidem longa. At vid. supra, cap. 1. reg. 43. n. 2.

Exc. 3. Quaedam nomina Graeca habent *actis*: ut, *Hylax*, *Hylactis*; *Bibrax*, *Bibractis*[41]).

44. *E* per *i* mutabunt polysyllaba: quam retinebunt
Myrmex, et *vervex*, *aquilex*, *halex*que, *Lelexque*,
Et *seco* quae genuit. *Nivis* at, *noctis*que, *senis*que,
Nix capiunt, *nox* atque *senex*: formare *supellex*
Vultque *ctilis*. *Coniunx*, vel *coniux*, *coniugis* edit.

Exc. 4. Nomina in EX plurium syllabarum mutant *e* in *i* brevem: ut, *pollex*, *pollicis*; *remex*, *remigis*, quod supra dictum.

† Et his autem *e* retinent: *Myrmex*, *Myrmecis*, Graece *formica*; *vervex*, *vervecis*; *aquilex*, *aquilegis*; *halex*, *halecis* [hoc superius, illud modo memoratum:] *Lelex*, *Lelegis*, viri et populi nomen: item composita a verbo *seco*; *foenisex*, *foenisecis*; *resex*, *resecis*[42]), [43]).

Exc. 5. Quatuor peculiari modo formant genitivum: *nix*, *nivis*; *nox*, *noctis*; *senex*, *senis*; *supellex*, *supellectilis*[44]).

Exc. 6. *Coniunx*, seu *coniux*, *coniugis* facit[45]).

---

40) Adde *mastix*, *mastichis* Sereno et Isidoro, (*masticis* Palladio, Octob. tit. 14.) At vid. supra, cap. 1. reg. 43. n. 2. * *Dioryx*, *diorychis* quoque flectendum contendit Pintianus in Melam, III. 8. incessitque Herm. Barbarum *dioryge* eo in loco legentem: διώρυξ quidem διώρυχος Graecis, Herodoto, Thucydidi, Theophrasto et aliis, inflectitur: Straboni autem frequentius διώρυγος. Quin et multa Graeciae vocabula illud pati, ut cum Latina fiunt, χ in *g* mutent, in loc. notat Is. Vossius.

41) Adde composita ab ἄναξ: ut, *Astyanax*, *Callionax*, *Demonax*, *Hipponax*, virorum nomina. * Unum nomen in *x*, *xis* facere *Bryax*, *Bryaxis*, docet Despauterius: at ei rectum esse *Bryaxis*, genitivum vero *Bryaxis*, vel *Bryaxidis*, ex Plinii XXXIV. 7 et 8. et XXXVI. 5. ostendit Vossius, Anal. II. 9. Vitruvio autem, Praef. lib. VII. *Bryaxes* appellatur.

42) Adde *narthex*, *narthecis*, stirpis nomen, ap. Plin XIII. 22. §. 42. Latine *ferula*. * Ninivita aliique adiciunt *Celex*, *Celecis* fluvii nomen, testem adhibentes Hermolaum Barbarum in Plin. VI. 1. Sed auctorem magis idoneum desidero.

43) Alia composita a monosyllabis in EX, non mutant *e* in *i*: ut, *exlex*, *illex*, i. e. qui sine lege vivit, *exlegis*, *illegis*. Sic *prorex*, *interrex*, *segrex*, i. e. *segregatus*; *proregis*, etc. et (quod vix in usu est) *seminex*, *seminecis*.

44) Olim *supellectilis* in nominativo dicebant, et *supellectile*, unde plurale *supellectilia*. Sic etiam veteribus, *ninguis*, seu *nivis*, et *senis*, nominativi erant. Sed et a *senex* olim *senecis* flexerunt, unde *senecio* et *senectus*, et proprium *Seneca*, teste Vossio.

45) *Coniunx* scribendum volunt Priscianus, D. Augustinus, Velius Longus et Cassiodorus, qui vocem a *coniungo* deducunt: Phocas vero,

Dativus singularis.

45. Exit in *i* ternus casus: per *e* flexus et olim.

Dativus singularis tertiae declinationis in *i* desinit: ut, *panis*, *pani*[46]).

☞ Olim etiam per *e* extulerunt: ut, *Esuriente leoni ex ore exsculpere praedam*, Lucil. *Haeret pede pes*, Virg. pro *esurienti*, *pedi*[47]).

Accusativus singularis.

46. Finit in *em* quartus. Petit *im* sibi *ravis*, *amussis*,
Vis, *cucumis*que simul, *tussis*, *sitis* atque *sinapis*,
Cannabis et *gummis*, *buris*, coniunge *mephitim*.
Adde urbes, aliosque locos, amnesque, deosque,
IS quibus est recto: sed et haec dant *in* quoque quarto.

Accusativus in *em* desinit: ut, *panis*, *panem*[48]).

Scaurus, Charisius, Nisus et Beda, quibus a *coniugo* derivatur, *coniux* praeferunt. Ab his e recentioribus stant Manutius et Cellarius; ab illis Despauterius, Dausquius et alii.

46) Ita etiam ut inflectantur feminarum propria in O, ut, *Didoni* non *Dido*, Vossius et Ursinus praecipere videntur. * *Ity* in dativo pro *Ityi* habet Hyginus, Fab. 45. *Tereo ostendebatur in prodigiis Ity filio suo mortem a propinqua manu adesse.*

47) Plura eiusmodi videas, ap. Auson. Popmam, de usu antiq. locut. I. 9. Sciopp. Gramm. Phil. p. 74. n. 1. Voss. Anal. II. 10. Danes. Paralip. p. 52. Ursin. Tom. 1. p. 124. Perizon. in Sanct. p. 38.

48) Propria in ES Graeca, interdum *en* in accusativo habent: ut, *Astyagen*, *Daren*, *Euphraten*, *Gangen*, *Hydaspen*, *Niphaten*, *Oresten*, *Pyladen*, *Phraaten*, *Tigranen*, *Tiridaten*. Vid. Iohns. App. p. 73. Add. de *Socraten*, Cic. Tusc. III. 4. *Callisthenen*, Ibid. c. 10. *Hippocraten*, *Epicyden*, *Lacumacen*, ap. Liv. XXIV. 31. XXV. 23. 26. et XXIX. 30 et 31. Iohnsonus licentiam Poeticam putat. Ego potius, Prisciano, VI. col. 705. et Vossio Anal. II. 3 et 20. assentior, qui hanc eius rei tradit esse rationem, quod olim haec etiam in prima declinabant, *Astyages*, *Astyagae*, etc. Nam, ut taceam non Poetas modo, sed etiam Historicos (ni libri fallant) ita usos; certe inveniuntur *Bootae*, ap. Ovid. Art. II. 55. Lucan. II. 722. Martial. IV. 3. Iuven. V. 23. apud Hygin. vero Astron. III. 24. *Bootis*: et ap. Cic. Nat. Deor. II. 42. in dativo *Booti*. Sic Plin. VI. 26. et VIII. 59. extr. Tacit. Annal. XV. 7, 8. Iustin. XLII. 3. extr. *Euphratis*: at Stat. Theb. VIII. 290. *Euphratae*. Sic *Persi* in dat. habet Liv. XLII. 25, 49, 52. XLIII. 7, 8. et XLV. 19. a recto, ut videtur, *Perses*: Cic. tamen in Rull. II. 19. *Persae* in genitivo extulit: et in ablat. Ibid. c. 33. *Persa*. Sic Liv. XXV. 23. *Epicydae*: at XXVI. 30. *Epicydis*. Sic Gell. XIV. 1. *Socratae* et *Ar-*

Exc. 1. Haec nomina Latina in IS habent *im*: *ravis*; *amussis*; *vis*; *cucumis*[49]); *tussis*, *sitis*; *sinapis*; *cannabis*; *gummis*[50]); *buris*[51]); *mephitis*[52]).

¶ *Im* quoque accipiunt nomina propria, non Graeca modo (de quibus postea) sed Latina etiam et peregrina in IS exeuntia. 1. Urbium et aliorum locorum: ut, *Bilbilis*[53]); *Maraeotis*; *Syrtis*. 2. Fluviorum: ut, *Tiberis*; *Baetis*[54]). 3. Deorum: ut, *Anubis*, *Apis*, *Osiris*, *Serapis*. Sed haec etiam, Graecorum more, haud raro per *in* declinantur: *Bilbilin*, *Baetin*, *Serapin*, etc.

47. Saepius *im turris*, *puppis* cum *reste securis*:
Em, sed et *im* quandoque volunt sibi *febris aqualis*,
Et *navis*, *pelvis*, *clavis*; sic *lens*, *strigilis*que,
*Sementis*que, *cutis*. Cumulant his plura vetusti.

Exc. 2. Sequentia in IS nomina, et unum in NS accusativum in *em* et *im* faciunt, sed diverso modo: nam *im* longe frequentius habent, *turris*; *puppis*; *restis*; *securis*[55]). Saepius vero *em*: *febris*; *aqualis*; *navis*; *pelvis*[56]); *clavis*; *lens*; *strigilis*[57]); *sementis*; *cutis*[58]).

---

tisthenae in plurali dixit; alii (quod sciam) omnes in tertia declinant. Porro haec nomina primae etiam fuisse, indicat eorum vocativus in *e* plerumque productus, ut recte colligit Vossius, Anal. II. 8.

49) Cum autem genitivus crescit *cucumeris*, recte accus. *cucumerem* facit.

50) Utimur (et saepius) in nominativo *sinapi*, *gummi*. Vid. hui. cap. reg. 25.

51) Despauterius *burem* quoque in accus. dici, sed nullo teste adhibito, docet.

52) *Im* tantum habentibus addit Ursinus, sed nullo auctore laudato, *decussis* et *centussis*: certe *decussem* habet Vitruv. III. 1. et *centussem* Persius, v. ult. alioquin analogice *centussi* dicturus.

53) Sic *Illiberis*, *Illiturgis*, *Murgis*, Hispaniae oppida; quae aliter in *i*. exeunt, nec casibus variantur.

54) Sic *Acis*, *Araris*, *Albis*, *Athesis*, *Fabaris*, *Ligeris*, *Liris*, *Sicoris*, *Tanais*, *Phasis*, *Tibris*, (qui et *Tiberis*) *Tigris*, etc. Sed ex his *Phasis*, *Tibris* et *Tigris* genitivo fere crescunt, *Phasidis*, *Tibridis*, etc. ac proinde, *Phasidem* forte, *Tibridem*, etc. habere possunt, per reg. seq. Sic etiam *Maeotis*, et *Maraeotis*, lacuum nomina, *Maeotis*, et *Maeotidis*; *Maeotim*, *Maeotin*, *Maeotidem*, et *Maeotida*. V. Iohns. App. p. 105. et *Maraeotim*, Curt. IV. 7, 9. et Plin. V. 10. *Mareotida* Stat. Sylv. III. 2, 108. Si quis autem ex his pleraque inter Graeca aut quasi Graecissantia nomina velit recenseri, non multum repugnabo.

55) Negat Vossius *securem* se legere meminisse: at est ap. Virg. Aeneid. XI. 656. teste, qui locum hunc adducit, Prisciano, in VII. col. 758: quanquam in plerisque tam scriptis quam excusis codicibus *securim*

* Vetustissimi Scriptores plura alia in *im* terminabant: ut, *avim*, *aurim*, *eratim*, *messim*, *ovim*, *pellim*, *pestim*, *vallim*, *vitim*, etc. quae notare potius quam imitari convenerit[59]).

48. Impure in patrio casu crescentia Graeca
Saepe et *Tros*, *Minos*, *heros*, quartum per *a* formant.
EUS *ea* vult. Vix *em* dato *Pan*, cumque *aethere delphin*.

Accusativus nominum Graecorum ad sequentes fere canones reduci potest.

I. Nomina Graeca, quorum genitivus crescit in *is* vel *os* impurum, *i. e.* praecedente consonante, accusativum saepe in *a* faciunt: ut, *Agamemnon*, *Agamemnonis*; *Agamemnonem*, vel *Agamemnona*, nomen viri: *lampas*, *lampadis*, vel *lampados*; *lampadem*, vel *lampada*[60]).

---

ibi nunc legitur. *Securem* quoque ex Cicer. in Verr. V. 47. citat Iohnsonus, quemadmodum in sua et Gronoviana Editt. repererat; (addere etiam potuit, Graeviana et Gruteriana:) etsi et illic libri nonnulli *securim* praeferant.

56) Vossius Nonium secutus, *pelvim* solum reperiri existimat: at *pelvem* non modo ap. Apul. Met. IX. p. 270. sed etiam ap. Celsum, nec uno in loco, habetur. V. eum IV. 24. et VI. 9. extr. Confirmat quoque ablativus *pelve*, ap. eund. IV. 17. et Petron. c. 70. ut contra, *pelvi* habet Plin. XXVIII. 8. et XXXI. 3.

57) *Strigilem* habet Celsus, VI. 7. §. 1. *strigilim* tanquam frequentius nominat Nonius.

58) *Cutim*, Quintiliani est, X. 2. et Apuleii in Apol. p. 485. Celsus, III. 21. utroque utitur; alii fere *cutem*. * *Aqualim* habet Plaut. Curcul. II. 3, 33. *clavim* idem Mostell. II. 1, 57. et Tibull. II. 4, 31. teste, qui locum adfert Charisio, col. 101. *febrim*, Cic. Fam. VII. 26. init. Sueton. Tit. 10. et Horat. Sat. II. 3, 294. *lentim*, Cato, R. R. c. 35. et Varro, ap. Charis. loco proxime laudato: *sementim* Cato, R. R. 27 et 30. et Colum. R. R. XI. 2. *navim* denique in plerisque veteribus codd. ap. Virg. Aen. V. 283. testatur Pierius, quanquam Varro, ap. Charis. loc. cit. *navem* per *e* proferre iubeat. * *Torquis* quoque et *bipennis im* nonnunquam habere volunt Ninivita et Lilius, at neutrius exemplum iam extare monet Iohnsonus.

59) Non tamen damnem *cratim* et *praesepim*, quibus usus est Plautus, Poen. V. 2, 65. et Curcul. II. 1, 13. pro posteriore autem nunc fere *praesepe* dicimus. * Huc referri potest et *partim*, a *pars*, quod vulgo adverbiis annumeratur.

60) *A* praecipue locum habet in accusativis nominum Graecorum, in AN, ON, OR, AS, IS, OS, US, YS et YX: ut, *Titana*, *Babylona*, *Hectora*, *Pallada*, *Amaryllida*, *rhinocerota*, *Amathunta*, *Trachyna*, *Styga*: rarius in aliis, in X vel ES, vel S, praevia consonante: ut, *thoraca*, *Syringa*, *Dareta*, *Aethiopa*, etc. V. Ursin. Tom. 1. p. 206. Illud praeterea observandum, hanc terminationem solis fere Poetis pecu-

His adde tria, in *is* purum, seu praecedente vocali, genitivum finientia: *Tros*, *Trois*, *Troem*, et *Troa*; *Minos*, *Minois*, *Minoem* et *Minoa*; *heros*, *herois*, *heroem* et *heroa*.

Tria porro sunt quae per *a* fere solum flectuntur: *Pan*[61]); *aether*, *delphin*; *Pana*, *aethera*, *delphina*, vix *Panem*, *aetherem*, *delphinem*[62]).

II. Nomina in EUS diphthongum terminata, accusativum faciunt in *ea*: ut, *Theseus*, *Thesea*; *Tydeus*, *Tydea*[63]).

49. At maribus Graiis fuerit si finis IS, YSve,
Quartus in *im* vel in *ym* non crescens saepius exit;
Aut *in* et *yn*; raro per *idem* cernes, *ida* nunquam.
Vult *ida* femineum, vel *idem*; sed rarius *im* dat.
Se sed in *os* purum patrius cum terminat, *m*, *n*,
S vice si recti pones, formes tibi quartum.

---

liarem esse: sed non ita tamen, quin et illi *em* nonnunquam adhibeant et e contrario soluta oratione scribentes *a* (licet raro) utantur, ut Iohnsonus, App. p. 99 et 108. adversus Vossium et Methodistam Gallum ostendit.

61) Ut distinguatur a Latina voce, *panem*. Vid. supra ad reg. 23. n. 70.

62) Addit Deixius noster *Paean*, *Paeana*: et ita quidam longe frequentius; *Paeanem* tamen dixit Cicero, de Orat. I. 59. *Aera* quoque in accus. semper dicendum, non *aërem*, quidam volunt. At *aërem patentem* habet Vitruvius, IX. 9. et *prementes aërem*, idem X. 12. Item Celsus, III. 7. §. 2. *multum et purum aërem*: et IV. 7. extr. *purum aërem recipere*: et Plin. XVIII. 1, *ipsum aërem*. Sic *proximum aërem*, *ipsum aërem*, *aërem marem iudicant*, et *tenuissimum aërem* habet Seneca, N. Quaest. I. 3. II. 29. III. 14. et VII. 24. Huc accedit quod Charisius, lib. 1. col. 97. veteres *aërem* ait, non item *aetherem* sed *aethera*, dixisse. *Aëra* tamen non Poetis modo, sed aliis etiam usitatius videtur. Vid. Plin. II. 38 et 45. X. 23. et XXXI. 3. Petron. c. 127. Senec. N. Q. VII. init. Apul. de doctr. Plat. p. 575. et de Deo Socrat. p. 679. apud Ciceronem quoque ipsum, de Nat. Deor. I. 10 et 15. *aëra*, (non ut in quibusdam, *aërem*,) emendatiores codd. exhibent.

63) Hic verus est, et (apud Poetas saltem) longe usitatissimus eorum nominum accusativus: aliter vero, cum per *eum* declinatur, a recto in *ëus* divisis syllabis, atque secundae declinationis, illum accusativum traxisse censenda sunt. V. supra ad reg. 15. n. 32. In hoc nimirum Latinam, in illo Graecam consuetudinem sequuntur. Interdum, licet rarissime, et contra utriusque linguae, ut Vossius ostendit, analogiam, *eon* habent; ut, in illo Ovidii in Ibin, v. 600. *Strymoniae matres Orpheon esse ratae:* neque propterea, adversus MStorum et vett. codd. fidem, cum quibusdam, *Orphea te esse*, idem vir summus legendum pu-

III. Nomina Graeca in IS vel YS[64]), masculini generis[65]), terminata, si genitivum in *is* vel *os* impurum declinant, accusativo *im* vel *in*, et *ym* vel *yn* habent non crescentem; rarius vero *idem*, nunquam *ida* admittunt: ut, *Paris*, *Paridis* vel *Paridos*; *Parim* vel *Parin*; interdum *Paridem*[66]), nunquam *Parida*; *Daphnis*, *-idis* vel *-idos*; *Daphnim* vel *Daphnin*, raro *Daphnidem*, nunquam *Daphnida*[67]).

IV. In IS vel YS feminina, impure declinata, saepius *idem* vel *ida*, et *ydem* vel *yda*; raro autem *im* vel *in*, aut *ym* vel *yn* habent: ut, *Elis*, *-idis* vel *-idos*, *Elidem*, *Elida* et *Elin*; *Aulis*, *-idis* vel *-idos*, *Aulidem*, *Aulida* et *Aulim*; *chlamys*, *chlamydem* vel *chlamyda*[68]),

---

tat; Heinsii quoque, *Orpheon* in *Orpheos* mutantis, emendationem, eandem ob causam, vix probaturus. * Inveniuntur etiam accusativi *Achillea*, ap. Lucan. X. 523. *Eteoclea*, ap. Stat. Theb. VII. 539. et *Agathoclea*, ap. Auson. Epig. VIII. ab antiquis nominativis (uti videtur) *Achilleus*, *Eteocleus*, *Agathocleus*. V. quae de eiusmodi nominibus superius diximus, reg. XXIII. * Porro Virgilius, Aen. XI. 243. crasin Graecorum imitatus, *Diomede* in accusativo extulit, pro *Diomedea*, vel *Diomedem*, testibus Servio et Pierio: illi enim Διομήδεα in Διομήδη contrahunt. Idem denique Virg. ad imitationem Ionicae dialecti, qua horum nominum accusativus in ῆα terminatur, *e* ante *a* nonnunquam producit, *Ilionea*, *Idomenea*, Aen. I. 611. et III. 122. V. Voss. Anal. II. 7.

64) Hoc pacto visum est, cum accuratissimo Iohnsono, App. p. 101. et seqq. accusativos nominum Graecorum in IS vel YS, ex vario eorum genere potius constituere, quam eos cum Vossio, Ursino, aliisque, a Graeco nominativi accentu arcessere; cuius notitia, uti tironibus penitus incomperta, ita doctorum saepe memoriam fugere soleat.

65) Nullum mihi in YS masculini generis nomen succurrit, cuius genitivus exeat in *os* impurum, praeter *Phorcys*: et forte huius quoque genitivus *Phorcynos*, et accus. *Phorcynem*, vel *Phorcyna*, a recto sunt *Phorcyn*, ut supra reg. 38. ex Prisciano notavimus. Itemque de *Trachys*, *Gortys*, et si quae similia sunt, femininis, *ynos* et *yna* habentibus, existimandum est. Caetera, quod sciam, masculina, et pleraque etiam feminina in YS, per *os* purum declinantur, ac proinde ad canonem Vtum pertinent.

66) Negat H. Stephanus *Paridem* usquam reperiri: sed contrarium monstrat Vossius ex Virgil. Aen. V. 370. et Iuven. VI. 87. et Cicer. Epist. ad Octav. et Suet. Ner. c. 54. Addit Iohnsonus et ex Tacit. Hist. XIII. 19, 5. Hanc autem terminationem Latinos haud prorsus refugisse, ostendunt *Eupolidem*, ap. Pers. I. 124. *Adonidem*, ap. Claudian. XI. 16. *Nabidem*, ap. Livium, XXXII. 21. et Iustin. XXXI. 3. ut ab iisdem observatum.

67) Ad hunc canonem sola referenda sunt, hominum, deorum et fluviorum propria. Et hominum quidem, ut modo vidimus, quaedam *idem* recipiunt: Deorum vero aut fluviorum, (si Iohnsoni solertiae fidendum sit,) nulla, praeter unum *Phasidem*, ap. Solinum, c. 81. non magnae auctoritatis scriptorem.

68) Ita Vossius et Ursinus declinant: at Iohnsonus a nullo auctore

non *chlamyn*; *Phyllis*, *Phyllidem* vel *Phyllida*, non *Phyllim* vel *Phyllin*[69]), feminae nomen.

V. At Graeca nomina in IS aut YS, tam masculina quam feminina, genitivum in *os* purum mittentia accusativum formant mutando *s* nominativi in *m* vel *n*: ut, *metamorphosis*, *eos* vel *-ios*, *metamorphosim* vel *-in*; *Erinnys*, *-yos* vel *yis*, *Erinnym* vel *-yn*; *Halys*, *-yos* vel *-yis*, *Halym* vel *-yn*, fluvii et viri nomen[70]).

---

chlamyda prolatum affirmat. Pro illis tamen facere satis videtur, quod in eo casu plurali *chlamydas* inveniamus ap. Persium, VI. 46. indeque deductum nominativum singularem *chlamyda*, *-dae* ap. Apuleium, Met. XI. p. 383. eodem modo quo *lampada* Plautus Cas. IV. 4, 16. *cassida*, Virgil. Aen. XI. 775. et *cratera*, idem Apul. Florid. XX. p. 821. in prima extulerunt, ab accusativis sing. tertiae, *lampada*, *cassida*, *cratera*.

69) Ex nominibus ad hunc canonem spectantibus, 1. *Idem* et quandoque *ida*, nunquam vero *im* vel *in* habent Appellativa in *idis* vel *idos* crescentia; ut, *absis*, *aclis*, *aegis*, *aspis*, *cenchris* (pro ave) *coronis*, *diplois*, *endromis*, *iaspis*, *paropsis*, *pixis*, *proboscis*, *periscelis*, *pyramis*, *tyrannis*, etc. 2. Saepius *ida*, raro *idem*, nunquam *im* aut *in*, habent Patronymica et librorum nomina: ut, *Atlantis*, *Aeolis*, *Aeetis*, *Athamantis*, *Chryseis*, *Cisseis*, *Cadmeis*, *Iasis*, *Inachis*, *Latois*, *Minois*, *Nicteis*, *OEbalis*, *Phorcynis*, *Peneis*, *Phoronis*, *Tantalis*, *Thaumantis*, *Tyndaris*, etc. item *Aeneis*, *Achilleis*, *Thebais*: quibus adde (apud Poetas praesertim) gentilia et quasi patronymica feminina: ut, *Atthis*, *Aemonis*, *Aganippis*, *Amazonis*, *Erymanthis*, *Libystis*, *Pharsalis*, *Memphitis*, *Sarmatis*, *Sicelis*, etc. 3. Caetera feminarum nomina genitivo crescentia, Poetis fere *ida*, aliis scriptoribus, in quibus et Comicos numero, *idem* saepius habent: ut, *Amaryllis*, *Bacchis*, *Byblis*, *Chrysis*, *Chloris*, *Doris*, *Eris*, *Mysis*, *Phyllis*, *Salmacis*, *Thais*, *Lais*, *Briseis*, etc. item regionum et aliorum locorum nomina: ut, *Chalcis*, *Colchis*, *Locris*, *Phocis*, *Persis*, *Propontis*, etc. † Ex femininis tamen crescentibus, *im* vel *in* solum habentia notat Iohnsonus, *Ibis*, *Isis*, *Semiramis*, *Syrtis*, *Tibris*, *Themis*, *Thetis*, *Tigris*, tam pro animali, quam pro fluvio. *Elis* vero (ut idem observat) *Elin* habet et *Elidem*, *Aulis*, *Aulim*, *Aulidem* et *Aulida*; *Maeotis*, *Maeotim*, *Maeotin*, *Maeotidem* et *Maeotida*. *Iris*, pro Dea vel Nympha, aut arcu coelesti, *Irim* tantum habet; pro planta *irim* vel *iridem*. Denique gemmarum nomina in *itis* (de quibus non meminit Iohnsonus) qualia sunt, *cadmitis*, *capnitis*, *ceritis*, *galactitis*, *hammitis*, *nebritis*, *ostracitis*, *phoenicitis*, *selenitis*, et plurima alia ap. Plin. XXXVI. 10, 11. quamvis ei scriptori per *idis* vel *idos* inflectantur, accusativo tamen *in* tantum habent: ut, *anthracitide*, *dendritide*, *chelenitides*, *ostracitidi*: at *ostracitin*, *sauritin*, etc. Confer supra, reg. 34. n. 14.

70) Ad canonem quintum pertinent, 1. Nomina feminina in *polis* et *sis* exeuntia, qualia superius ad reg. 34. n. 13. memoravimus. 2. Propria quaedam in *is*, tam masculina quam feminina: ut, *Leucaspis*, et (si fides Despauterio) *Anacharsis*, virorum nomina. Sic *Alcestis*, *Lachesis*, *Opis*, *Procris*, etc. feminarum: item *Charybdis*, *panegyris*, *capparis*, *magydaris*, *pristis*, etc. quorum genitivus nominativo similis: quamvis *Alcestidis* Buchananus noster, *Anacharsidis* Faber in Lexico declinent. 3. Omnia fere in YS finita utriusque generis: ut, *Atys*, *Ca-*

Ablativus singularis Substantivorum.

50. Sextus *e* vult: quibus at rectus per E clauditur
i dant,
(Propria ni fuerint:) AL et AR neutralia iunge.
Deme *iubar*, *sal*, *far*, *par* fixum, *nectar* et *hepar*.
Sed solet has leges migrare licentia vatum.

Ablativus tertiae nominum substantivorum exit in *e*: ut, *panis*, *pane*.

Exc. 1. Nomina in E, et neutra in AL et AR terminata, ablativo *i* habent: ut, *ovile*, *ovili*; *cervical*, *cervicali*; *laquear*, *laqueari*[71]).

† At propria in *E* retinent *e* in ablativo: ut, *Praeneste*, *Reate*, *Caere*; *Soracte*[72]).

† Item haec in AL et AR finita; *iubar*, *iubare*; *sal*, *sale*; *far*, *farre*; *par*, substantivum, *pare*[73]); *nectar*, *nectare*; *hepar*, *hepate*[74]).

† Poetae denique *e* pro *i* utuntur; ut, *laqueare* apud Virgilium: *mare* apud Ovidium [75]); pro *laqueari*, *mari*.

51. *I* quoque dant *in* et *im* tantum facientia quarto.
Cannabis at, *Boetis*, *Tigris* voluistis utrumque.
Ym quibus in quarto est, *ye* dant, aut *m* modo
demunt.

---

pys, *Cotys*, *Dictys*, *Tiphys*, virorum, *Gerys*, *Halys*, *Metys* fluviorum, *Othrys*, montis, *Tethys* Deae, *chamadrys*, *chamapitys*, *stachys*, herbarum nomina.

71) Una atque eadem horum ablativorum ratio videtur esse: ut scil. a nominativis et accusativis (similiter alioquin exituris) distinguerentur: nam in AL et AR olim in *ale* et *are* terminabant, et pleraque, ut Ursinus notat, primitus adiectiva erant.

72) De propriis istiusmodi vide cap. III. reg. 9. n. 58.

73) Sic Ovid. Fast. III. 193. *Cum pare quaeque suo coeunt volucresque feraeque*; et Fast. IV. 98. *Et docuit iungi cum pare quemque sua*: et similiter *compar* substantive acceptum, notante Iohnsono, in illo Martialis, VI. 77. *Atlas cum compare mulo*; vel, ut in melioribus legitur, *compare gibbo*.

74) Addunt quidam *gausape*, quo ablativo utitur post Lucilium Horat. Sat. II. II. 8, 11. Utrum vero illud sit a nominativo *gausapes*, vel *gausapis*, an a *gausape*; quod rursum alii declinabile statuunt, alii indeclinabile, dubium. V. Voss. Anal. I. 35. Ursin. p. 187. * *Mane* autem ablativo *mane* retinere notat Iohnsonus: ut, *sub obscuro mane*, Colum. VII. 12. *a mane diei*, Hirt. B. Afric. c. 42. at vide cap. III. reg. 20.

75. *Sub laqueare domus* — Virg. Cul. 63. *Exiguum pleno de mare*

Exc. 2. Nomina in IS, quorum accusativus in *im* vel *in* tantum de habent *i* solum in ablativo: ut, *vis, vim, vi; sitis, sitim, siti*[76]); *haeresis, haeresim* vel *haeresin, haeresi.*

† E tamen nonnunquam habent, *canabis, cannabi,* vel *cannabe*; *Baetis, Baeti,* vel *Baete; Tigris, Tigri, Tigre,* vel *Tigride*, fluviorum nomina[77]).

Exc. 3. Nomina in YS, quorum accusativus in *ym* aut *yn* exit, ablativum in *ye*, quandoque etiam in *y* faciunt: ut, *Atys, Atye*, vel *Aty*, nomen viri; *Tethys, Tethye*, vel *Tethy*, Deae nomen[78]).

52. Dant *e* vel *i* sexto queis quartus in: *em* vel in *im* fit.
Excipe sed *restis*, quod *e* semper, cum *cute*, donat.
I mage *sementis, frigilis* petit atque *securis*.
Quod simul *im* vel *idem* format, capit *i* sibi raro.

Exc. 4. Nomina in IS, accusativo *em* vel *im* habentia, ablativum similiter in *e* vel *i* faciunt: ut, *turris, turre*, vel *turri; clavis, clave*, vel *clavi*[79]). † At *restis,*

---

demit aquae, Ovid. Trist. v. 2, 20. Vid. eund. in Ibin. v. 198. Plaut. Mil. IV. 7, 26. et Lucret. I. 162. et ita olim alios praeter Poetas locutos docet Charisius lib. I. col. 44 et 111. *Rete* etiam in ablat. utitur, non tantum Plautus, Rud. IV. 13, 81. Ovid. vid. Fast. V. 371. et Halieut. v. 23. sed etiam Plin. XI. 24, §. 28, et XXXII. 2, §. 5. et Sueton. Ner. 30. nisi hoc potius a nominativo *retis*, quo idem Plautus et Varro utuntur, videatur deflexum. V. cap. I. reg. 31. n. 38.

76) *Site* tamen ap. Boetium, lib. III. metr. 12. pro *siti*, notat Dausquius: *base* quoque, pro *basi*, habet Plin. XXXVI. 5. at neutrum facile imitandum existimem. *Sinape* etiam in ablativo habet Varro, R. R. I. 59. sive hoc sit a recto *sinapis*, sive a *sinap*, quo utitur Columella, XII. 54.

77) Sic Pers. V. 146. *torta cannabe*. Liv. XXVIII. 21. *superato Baete amni*. Tac. Annal. VI. 37, 5. *Euphrate et Tigre inclytis amnibus circumflui*, sc. *campi*. Claudian. VIII. 43. *quantum distant a Tigride Gades*. Addit Deixius noster, Ursinus et alii, *Arare* ab *Araris*: at is ablativus (a Caesare quidem B. G. I. 13 et 17. adhibetur,) a recto est *Arar*, quo idem, ibid. 12. Tibull. I. 8, 11. Lucan. V. 476. Sil. XV. 502. et Claudian. XVII. 53. utuntur. Confer et Voss. Anal. II. 11.

78) Ut Liv. 4. 37. *Capuam ab duce eorum Capye appellatam.* Id. XLII. ult. *Cum Cotye Thessalonicam est profectus.* Tacit. Annal. II. 65, 1. *A Cotye dimissa sunt auxilia.* Sil. Ital. V. 395. *Ceu pater Oceanus cum saeva Tethye Calpen Herculeam ferit.* Rursus, carmen Catulli LXI. de *Aty* inscribitur: et Liv. I. 3. *Latino Alba ortus, Alba Atys, Aty Capys, Capy Capetus*, [V. Voss. Anal. II. 11. init.] quanquam illic *Atye* et *Capye* Gronovius legendum contendit.

cutis, reste, cute, tantum habent. *Semente* vero, *strigile* et *secure* raro inveniuntur[80]).

℞ Graeca in IS, quorum accusativum in IM, vel *idem*, desinere supra diximus, *i* in ablativo rarissime admittunt: ut, *Paris, Parim,* et *Paridem, Paride,* vix *Pari; Aulis, Aulim,* et *Aulidem, Aulide,* vix *Auli*[81]).

53. Haec quoque dant *e* vel *i: finis,* cum *rure, supellex,*
Occiput et *vectis*: per UBI cum quaeritur, urbes,
Et *pugil,* et *mugil* iungas. Per *e* saepius effer,
I raro, *civis, classis, sors, anguis* et *imber,*
Unguis, avis, postis, fustis, simul *amnis* et *ignis.*
Usus plura tulit priscus, quae respuit aetas
Cultior. *I* tantum sexto retineto *canalis.*

Exc. 5. Sequentia nomina, licet in accusativo *em* solum habeant, ablativum tamen faciunt in *e* vel *i*: e quibus quinque priora, *finis; rus; supellex; occiput; vectis, e* vel *i* ex aequo fere admittunt. Item nomina urbium, cum per UBI adverbium quaestio fieri possit: ut, *habitat Carthagine, Tibure, Sicyone;* vel *Carthagini, Tiburi, Sicyoni,* etc.[82]). Quibus forte addi etiam possunt *pugil; mugil* vel *mugilis*[83]).

---

79) Sic *cucumis*, quia in accus. *cucumim* et *cucumerem*, in ablativo pariter *cucumi* et *cucumere* habet. Hoc Celsi est, VI. 7. §. 8. et Plinii, XIX. 8. §. 41. extr. illud eiusdem Plinii, XX. 9. §. 40.

80) Priscianus, lib. VII. col. 767. eumque secuti Sulpitius, Despauterius, Ursinus et alii, *strigili* in ablativo tantum dici volunt: Iohnsonus etiam, quanquam fateatur Plinium in lib. dub. serm. *strigile* quoque admittere, negat tamen in libris qui nunc supersunt, *strigile* uspiam reperiri. Verum illud diserte ap. Columellam habetur, VI 31. *Papulae usque eo strigile raduntur, quoad eliciatur sanguis.* * *Secure* ex Ovid. Epist. Cydipp v. 117. adfert idem Iohnsonus: in multis tamen et praestantioribus codicibus *securi* illic legitur. * *Sementi* habet Colum. II. 9 et 12. et XI. 2. *semente* Ovid. Fast. I. 667. et Pallad. Nov. 1.

81) *Theti*, pro *Thetide*, tanquam exemplum unicum ex Plauti Epid. I. 1, 33. citat Vossius: cui addit Iohnsonus ex Plinio, XXII. 22. (quod Vossius dicendum negat) *iri*, pro *iride*. Alia huiusmodi in *i* aegre reperies. Quocirca, cum Despauterio, *Pari*, aut *Daphni*, pro *Paride* aut *Daphnide*, vix usurpanda putem.

82) Haec, et similia in *i*, Servius, Despauterius et alii dativos esse existimarunt: at veros esse ablativos parte secunda post demonstrabimus.

83) *Pugil e* vel *i* habere affirmant Nebrissensis, Despauterius, aliique: at *pugili* hoc casu nondum inventum. * *Mugili* in ablativo declinant Rhenius, Schmidius, Lithocomus, nixi auctoritate Plinii, cui cap. 17. lib. IX. titulus est, *de mugili pisce.* Sed titulos hosce Plinii non

In reliquis vero *e* longe usitatior est: *civis*; *classis*; *sors*; *anguis*; *imber*; *unguis*; *avis*; *postis*; *fustis*; *amnis*; *ignis* [84], [85]).

---

esse recte a magno Vossio observatum. Certe Plinius ipse lib. VI. serm. dubii (referente Charisio lib. I. col. 110) *mugile* praeferre videtur, analogia ductus genitivi pluralis *mugilum*; quo et ipse utitur IX. 8. et 17.

84) In hac phrasi, *Aqua et igni interdicere*, *igni* peculiare esse, nec *igne* dicendum, monet Iohnsonus App. p. 92. Idem tamen in Addit. p. 34. se *aqua et igne interdicere* reperisse fatetur ap. Tacit. Annal. XII, 42.

85) *Civi* habet Plautus Pers. IV. 3, 6. et Cic. ad Att. VII. 3. et ibid. XIV. 11. *classi* Virg. Aen. VIII. 11. Vell. Paterc. II. 79, 2. *sorti* Plaut. Casin. II. 7, 5. Virg. Geor. IV. 165. Sil. Ital. VII. 368. et Liv. XXIX. 20. ita emendante ex MSS. Gronovio. *angui* Horat. Epist. I. 17, 30. et Cic. Div. II. 31. *imbri* Cic, Verr. III. 14. Virg. Geor. I. 393. et alii. *ungui* Horat. Car. 1. 8, 4. et III. 6, 24. et Epist. I. 19, 46. et Lic. Calvus ap. Charis. col. 120. *avi* Horat. Car. 1. 15, 5. Varro, L. L. VII. et Cic. de August. ap. Charis. col. 98. et Divin. I. 16. et Div. II. 70. *posti* Ovid. Met. V. 120. *fusti* (de quo dubitat Alvarus) habet Plaut. Asin. II. 4, 21. et Capt. IV. 2, 116. Tacit. Annal. XIX, 8, 6. Val. Max. VIII. 1. Sallust. Hist. Frag. VI. 15. Hirt. B. Hisp. c. 27. et Apul. Met. IV. p. 105. *amni* (quod immerito reiicit Frischlinus) Horat. Sat. I. 10, 63. Colum. R. R. X. 136. et Virg. Geo. I. 203. et Geo. III. 447. confirmante eam lectionem, hinc Charis. col. 98. illinc Prisciano. col. 766. *igni* Virg. Geo. I. 196. et Aen. IV. 2. Horat. Car. I. 4, 3. et I. 34, 6. Sil. Ital. I. 115. Claudian. III. 9. Ovid. Her. IV. 33. Vell. Pater. II. 88, 3. et 110, 6. Quintil. Declam. X. 5. ¶ His addi postum: *bili* Cic. Tusc. III. 5. Plaut. II. 2, 95. Lucret. IV. 668. *colli* Lucr. II. 317 et 322. *labi* Id. V. 928. *lapidi* Id. I. 883. *luci* Id. IV. 236. et VI. 875. Plaut. Cistell. II. 1, 49. Ter. Adel. V. 3, 55. vel (ut alii legunt) *lucu*; *orbi* Lucr. II. 543. et V. 75. et ita locutos Ciceronem, Rutilium et Santram notat Plinius ap. Charis. col. 112. *oneri* Plaut. Pseud. I. 2, 64. *parti* Plaut. Menaech. III. 2, 14. Cic. in Arat. Lucr. I. 1104. III. 610. IV. 513. V. 512. et VI. 694 et 721. *sordi* Lucret. VI. 1269. *segeti* Cato, R. R. c. 37. * Huc addo *tempori* et *vesperi*, quae quasi adverbialiter posita in usu remanserunt. * Charisius, Priscianus et Varro alios eiusmodi ablativos memorant: ut, *cani*, *fonti*, *monti*, *nepti*, *ovi*, etc. Adiiciunt denique recentiores, *affinitati*, *assi*, *capiti*, *convalli*, *furfuri*, *laudi*, *melli*, *menti*, *stercori*, *urbi*, etc. ex nullis, aut incertis, ac iam fere immutatis auctorum locis deprompta: qualia etiam sunt, *doti*, *conditioni*, *ferruminationi*, *institutioni*, *muneri*, *petitioni*, *promissioni*, etc. a Sanctio ex libris Pandectarum allata. * In his autem Virgilii Ecl. VI. 16. *Serta procul tantum capiti delapsa iacebant*; et Aen. VII. 666. *Tegumen immane leonis Indutus capiti*; et Aen. IX. 810. *Discussaeque iubae capiti*: itemque in illo Phaedri, I. 3, 5. *Pennas pavoni quae deciderant sustulit*; *capiti*, quod Sanctius, et *pavoni*, quod Willymottus ablativo existimant, mihi potius dativo posita videntur. Caeterum qui de hisce plura desiderant, adeant Aus. Pompmam de usu antiq. locut. 1, 9. Sanct. Minerv. II. 7. Voss. Anal. II. 12. Ursin. T. I. p. 195. Gifanii Indic. Lucret. in voc. *colli* et *parti*, Heins. ad Vell. Paterc. II. 31. Drakenb. ad Sil. Ital. VII. 368. Iohns. App. p. 92. et Additt. p. 34.

¶ Vetustissimi scriptores *i* plurimis aliis nominibus ablativo interdum tribuerunt: ut, *aestati*, *cani*, *lapidi*, *nepti*, *ovi*, etc.[86]).

Exc. 6. *Canalis*; quamvis in accusativo *canalem*, ablativo tamen *canali* tantum habet[87]).

Ablativus sing. Adiectivorum.

54. Adiectiva petunt *e* vel *i* sibi nomina sexto.
Quod si se neutrum per *e* terminat, *i* modo poscunt:
Queis *e* tamen vatum quandoque licentia donat.
I quoque *par* simplex tantum tenet, et *memor*, *Hospes*,
Pauper item, *sospes*, *pubes*, nil praeter *e* formant.
Vix dabit *i coelebs*, *dives*, *potis* orta, *superstes*:
Adiice quae *corpus*, quae *pes* genuere *color*que.

Nomina adiectiva *e* vel *i* in ablativo admittunt: ut, *audax*, *audace*, vel *audaci*; *vetus*, *vetere*, vel *veteri*; *hebes*, *hebete*, vel *hebeti*[88]).

Exc. 1. Adiectiva quorum neutra *e* litera terminantur, in ablativo *i* solum habent: ut, *suavis*, *suave*; *suavi*; *volucer*, *volucre*; *volucri*.

┤ Poetae tamen metri causa quandoqua *e* pro *i* utuntur: ut, *Specie coeleste resumpta*; *Hument fonte perenne genae*, apud Ovidium[89]): pro, *coelesti*, *perenni*[90]).

---

86) Imo et Sanctius et Scioppius omnes ablativos tertiae antiquitus in *e* vel *i* desiisse affirmant; cuius rei rationem tradit celeberrimus Perizonius ad eiusd. Sanctii lib. II. c. 6. n. 4.

87) Ita docet Charisius col. 98. ac deinde Alvar. p. 210. Voss. Anal. II. 11. extr. Iohns. dict. loc. etc. Apuleius tamen Met. VI. p. 188. *canale* habet.

88) Huc adde *plus*, quod non tantum *pluri*, ut docuerunt Despauterius et Alvarus, sed *plure* etiam habere Vossius ostendit, Anal. II. 11. Charisius autem col. 44. *pluri* in ablativo dicendam negat.

89) Met. XV. 743. et Heroid. VIII. 64.

90) Sic Ovid. Heroid. XVI. 277. *Ut a coeleste sagitta figar*: et Fast. VI. 158. *Extaque de porca cruda bimestre tenet*: pro, *coelesti*, *bimestri*. In illo autem eiusden poetae, Fast. III. 654. *Amne perenne latens Anna Perenna vocor*, quod huc adferunt Ninivita et Iohnsonus, *perenne* adverbialiter positum, (eodem modo quo ap. Colum. XII. 18. et *aeternum* crebro sumi solet,) ostendit Vossius Anal. II. 11. Caeterum in his et similibus, adiectivum iuxta substantivum suum, aut quam fieri potest proximum, ambiguitatis vitandae causa, collocandum, ut in exemplis allatis, Iohnsonus, p. 91. praecipit. ¶ Neque Poetas modo, sed Historicos etiam ac Oratores ablativos interdum sic extulisse tradit

Exc. 2. *Memor* tantum *memori* facit; et *par* simplex, *pari*[91]). At eius composita *e* vel *i* habent: ut, *impar*; *dispar*, *-re* vel *-ri*.

Exc. 3. *Hospes*; *pauper*; *sospes*; *pubes*, seu *pubis*, et eius compositum *impubes*, *e* solum contenta sunt; *hospite*, *paupere*, *sospite*, *pubere*[92]), *impuberè*[93]).

☞ His etiam forte addi possunt, *coelebs*; *dives*[94]); *compos*; *impos*, (composita a *potis*, i. e. *potens*;) *superstes*: item composita a *corpus*, *pes* et *color*: ut, *tricorpor*; *tripes*[95]), *concolor*[96]).

Charisius, col. 108. et seqq. citatque ex Cicerone, *Quo stante et incolume*: et, *Aliquo excellante et nobile viro*: ex C. Nepote, *A virgine Vestale*: et ex Sallustio, *Agreste*. * Quin et idem Charisius, loc. cit. quoties de homine sermo est, iubet omnia eiusmodi per *e* efferri. Atque ait idcirco Pomponium dicere; *Ex humile Rege*; de re dicturum fuisse, *Ex humili re*. Et eandem fuisse tradit sententiam Plinii in libris dub. serm. Atqui, hoc discrimen non semper servatum ipse monet: Ciceronis enim in Orat. esse, *Ab hoc forti viro*; et Horat. Car. III. 5, 12. *Incolumi Iove et urbe Roma*; et Sat. I. 5, 92. *Qui locus a forti Diomede est conditus olim*. Utut vero haec res se Plinii Charisiique temporibus habuerit, certe in codicibus omnibus, quales ad manus nostras iam pervenerunt, nusquam fere ejusmodi ablativos aliter apud prosae scriptores, quam per *i* exaratos, sive de hominibus sive de rebus sermo sit, deprehendimus.

91) Quia olim in nominat. *paris pare*, *memoris memore*, dicebant; ut ex Capro et Prisciano Vossius observat, Anal. II. 12. qui etiam ex Servio ad Virg. Ecl. VIII. 75. *dispari*, *impari*, usitatius docet quam *dispare*, *impare*, dici. *Ancipiti* quoque et *praecipiti*, ab *anceps*, *praeceps*, vix *ancipite*, *praecipite*, flectendum vult Ursinus, p. 192. *Concors* etiam *concordi* habere videtur, vix *concorde*.

92) Cum autem parisyllabice declinantur, *pubes*, *pubis*; *impubes impubis*, *i* in ablativo habere possunt.

93) Lilius etiam *uber* et *degener* tanquam *e* solum habentia excipit. At *uberi solo* in ablat. Curtius, V. 1, 12. Senec. Herc. fur. v. 838. et Colum. R. R. V. 6. *degeneri sub hoste*, Lucan. IV. 344. *degeneri alimenta*, Gellius, XII. 1. dixere. * Meliore iure *tricuspis* et *cognominis* excepisset, quae *e* solum in ablativo habere inveniuntur: ut, Ovid Met. I. 330. *Posito tricuspide telo*: et Virg. VI. 383. *Gaudet cognomine terra*. Cuius rei rationem hanc tradit Vossius, Anal. II. 11. quod eorum neutrum in *e* non desinat; sive, ut ego interpretor, non exstet. Posterius tamen Servius metri necessitati tribuit: quae et Ursini opinio est, qui se non dubitare ait, quin *cognominis* adiectivum, ut alia in *is*, neutrum in *e* miserit. * *Ales* quoque adiectivum *e* tantum habere videtur: ut ap. Stat. Theb. IV. 312. *Pernicior alite vento*. Sil. III. 365. *alite plumbo*: et IV. 340. *alite planta*.

94) At *diviti cultu* habet Plin. III. 1. §. 3. init.

95) *Alipedi* tamen *curru* dixit Val. Flacc. V. 611.

96) His addit Nic. Frischlinus Disput. Gram. part. 2. proposit. 16. gentilia in AS; quae ablativo *e* solum ille habere existimat. Atqui per *i* quoque horum nominum ablativos efferri ostendit Vossius ex illo Cic. Attic. XI. 4. *de Frusinati* [supple *fundo*] *si modo futuri sumus*, *erit*

55. Pleraque mobilium quibus exit rectus in NS,
Participans, mediique gradus, *i* rarius edunt.

℞ Pleraque nomina adiectiva quae in NS terminantur; item participia et comparativa, longe frequentius *e* quam *i* in ablativo habent: ut, *prudens*, *prudente* 97); *amans*, *amante* 98); *doctior*, *doctiore* 99), rarius *prudenti*, *amanti*, *doctiori*.

---

res mihi opportuna. Hoc unicum adfert Vossius, quasi nullum aliud esset exemplum, damnatque (immerito mea sententia) Lambinum, qui in illo Cicer. pro Cluent. c. 16. *Ex municipio Aletrinati*, non *Aletrinate* (ut vulgo habetur) legendum putet: eius enim mutationis causam, non suam Lambinus, sed Prisciani auctoritatem adducit, qui lib. VII. col. 768. *Aletrinati* diserte scribit, non *Aletrinate.* Sed neque desunt alia huius rei exempla. Cic. Div. I. 28. extr. *Nihil illo Atinati somnio fieri posse divinius.* Et contra Rull. III. 4. *In agro Cassinati.* Et Attic. XV. 26. *Ex Arpinati.* Et leg. I. 1. *In Arpinati homine.* Et pro Planc. 8. *E praefectura Atinati.* Sic Livius, VIII. 1. *Duce Antiati populo.* Ibid. 12. *In agro Antiati:* et X. 30. *In Sentinati agro.* Ibid. 31. *In agro Interamnati:* et XXII. 18. *In agro Larinati:* et XXXIII. 26. *In agro Statiellati*, XLII. 7. et XLIII. 4. *In Apolloniati agro:* et alibi multis in locis. Quin et illud magis ex analogia esse, exinde colligere est, quod apud antiquiores eiusmodi gentilia in *atis* et *ate* desinebant. Vid. Priscian. col. 629 et 761. atque etiamnum ap. Cic. contra Rull. II. 31. *Ager Stellatis*, in melioribus libris invenimus. Quo minus mirum est alios contra Grammaticos hisce nominibus *e* in ablativo negasse. Sed eos quoque pluribus testimoniis Sanctius, Minerv. II. 7. p. 199. et Saturnius Mercur. mal. V. 17. extr. erroris sui convincunt.

97) Verrius Flaccus, nobilissimus Grammaticus, qui ab Augusto, ut eius nepotes doceret, centena in annum sestertia accepit, nomina in NS finita (ut tradit Charisius, col. 101.) ablativo *e* solum terminari volebat. Nec quin crebro sic desinant, dubitandum est. Interdum tamen et in *i* inveniri, multis exemplis ostendit Alvarus, p. 213. ut Cic. de Orat. III. 19. *Ex ingenti quodam immensoque campo.* Id. de Orat. II. 43. *Vehementi incitatione.* Sic *recenti memoria*, *recenti negotio*, *recenti invidia*, ap. eund. de leg. I. 1. in Verr. I. 39. ad Fam. V. 17. *Homo ingenio eleganti*, Gell. VII. 3. Ut Poetas sic frequentissime loquentes omittam. * Quin et participia, per *i*, maxime cum fiunt nomina, inveniri, docet idem Alvarus: ut Cic. pro Arch. 7. *Homines excellenti animo ac virtute.* Id. ad Attic. II. 4. *Animo gaudenti, ac libenti.*

98) Participia in *ablativis* quos *absolute positos* vulgo appellamus, *e* solum terminari docent, post Laur. Vallam, in Anton. Raud. p. m. 5. Goclenius, Probl. Gramm. I. 24. Vossius Anal. II. 12. Methodi auctor, p. 126. Iohnsonus, App. p. 92, etc. ut, Ovid. Fast. I. 320. *Quo feriente cadit*, Virg. Geo. IV. 191. *Pluvia impendente recedunt.* Sic *regnante Romulo*, *pugnante Caesare*; non *regnanti* aut *pugnanti*. At pauca in contrarium obducit exempla idem Iohns. Addit. p. 33. ut, Lucret. V. 633. *Dispersos igneis orienti lumine cerni.* Ibid. v. 885. *Membraque deficiunt fugienti languida vita.* Sall. Hist. III. 5. *Immensum aucto mari, et vento gliscenti.* Plaut. Pseud. I. 1, 123. *Dico omnibus, pube praesenti.* Ab Ursino quoque, p. 193. notatum est ap. eund. Menaechm. III. 2, 27. *Fecisti funus me absenti prandio.* Adde Cic. Div. I. 29. *Eaque parte*

56. Mobilium retinent legem fixa inde creata:
Hincque per *i* solum menses finirier optant.
At *rudis* et *iuvenis* per *e* tantum flexa leguntur;
Cum propriis, et in IL, vel in X quod desinit, aut CEPS,
Aut NS: sed deme *tridens*. Patiuntur utrumque
Natalis, *volucris*, *rivalis*, quaeque dederunt
IS recto similes voces: sed saepius *i* dant.

Substantiva ex adiectivis facta, eorum legem plerumque sequuntur: ut, *bipennis*, *bipenni*[100]), *molaris*, *molari*; *quadriremis*, *quadriremi*. Sic mensium nomina: ut, *Aprilis*, *Aprili*; *Quintilis*, *Quintili*; *November*, *Novembri*; *December*, *Decembri*[1]). Quia nimirum haec omnia adiective accepta *e* in neutro, ac proinde *i* in ablativo, habent.

Exc. 1. At *e* tantum habent, *rudis*, *iuvenis*. Item nomina propria: ut, *Clemens*, *Felix*, *Iuvenalis*, *Nobilis*[2]), *Melior*, etc. Etiam quae in IL, X, CEPS, aut NS fini-

---

animi, quae voluptate alitur, nec inopia enecta, nec satietate adfluenti. Sil. Ital. I. 563. *Saxaque mananti subvectat vulnere miles.* [Cf. Bentleius ad Horat. Od. I. 2, 31. G. St.]

99) Comparativorum ablativos, cum feminino iunguntur, saepius postulare *e*, cum aliis generibus saepius *i*, docent Laur. Valla loc. cit. et Linacer, p. m. 191. ut *meliore fortuna*, *commodiore valetudine*, etc. *Constat maiori bellua sumptu*, Iuven. VII. 77. *Maiori pondere pressum Signiferi mersere caput*, Lucan. VII. 162, etc. [Terminatio comparativorum in *e* longe usitatissima. Cicero quidem nonnisi semel altera usus est Tusc. I. 49, 117. ubi tamen nunc *superiore e loco* scribitur. Nec secus res habet apud Nepotem, qui semel tantum X. 2. 4. *maiori periculo*, dixit. Et Horatius quoque ablativum in *i* vitavit. G. St.] Quin porro Iohnsonus, loc. cit. non comparativorum modo, sed aliorum etiam adiectivorum tertiae ablativos in *i* desinere debere, quoties neutri generis substantivis apponuntur, affirmat; ut, *victrici ferro*, non *victrice*. At perpetuas non esse has distinctiones, Alvarus loc. supra laudato, et Iohnsonus, ipse se corrigens, Addit. p. 84. ostendunt. Verior igitur sententia videtur, Poetas in his omnibus metri rationem, prosa autem scribentes sonum atque aurium iudicium attendisse: aliter vero *e* quam *i* multo frequentiorem esse.

100) *Bipenne* tamen dixit Tibellus, I. 7, 58. Atque hinc quibusdam ansa est arrepta, *bipennis* interdum *bipennim* in accusativo flectendi. Atque *i* in ablativo tanquam adiectivum habet, *e* tanquam substantivum: cui distinctioni in accusativo nullus est locus.

1) Ausonius, qui in Eclog. *Et cum Septembre November* dixerit, vix imitandus videtur.

2) Sic Cicero ap. Prisc. col. 761. *A Iulio Natale.* Id pro Planc. 26. *Confiteor summa in Laterense ornamenta esse.* Liv. IV. 21. *M. Corn. Ma-*

untur: ut, *vigil*, *senex*, *index*, *artifex*, *nutrix* [3]), *Princeps*, *particeps*, *adolescens*, *infans*, *serpens*, *torrens* [4]). † At *tridens*, *tridente* vel *tridenti* facit [5]).

Exc. 2. Adiectiva quaedam in IS (praecipue ea quae de homine dicuntur) substantive usurpata, quandoque substantivorum more *e*, saepius vero *i*, in ablativo habent: ut, *familiaris*, *rivalis*, *sodalis*, *natalis*, *volucris* [6]).

Nominativus pluralis.

57. Rectus pluralis capit *es*. *Ia* dat tibi neutrum
Quod dedit *i* sexto: medius gradus inde *vetus*que
Excipitur: *plus plura* petit, sed rarius edit
Pluria. Si solum dat sextus E, non *ia* pones.

1. Nominativus (ac proinde vocativus) pluralis desinit in *es*: ut, *panis*, *panes* [7]).

---

luginense, *L. Papirio Crasso Coss.* Martial. VII. 24. *Cum Iuvenale meo quae me committere tentas*, etc. Caelius tamen per *i*, *A Fulvio Nobiliori*, dixit, ap. Charis. col. 112.

3) Sic et alia verbalia in *trix*: at *victrix* et *ultrix* adiective sumpta *i* quandoque habent; adeoque et pluraliter *victricia*, *ultricia*; *victricium*, *ultricium*.

4) *Continens* tamen per *e* vel *i* promiscue effertur: ut, Curt. X. 1, 11. *Ex continenti traiicere.* Nepos I. 7, 8. *In continenti lucus.* Caes. B. G. IV. 31. *E continenti comportari.* Id. V. 2. *A continenti*; et V. 6. *Ut in continenti remanerent*; et V. 8. *Labieno in continente relicto*; et V. 23. *Quae ex continente remitterentur.* Nempe quod haud raro substantivum una exprimatur: ut, Nepos II. 3, 2. *Inter Euboeam continentemque terram*, Varro ap. Charis. col. 100. *In terra continenti.*

5) Ut Ovid. Met. I. 283. *Ipse tridente suo terram percussit*, Virg. Aen. I. 149. *Levat ipse tridenti*: et Geo. I. 13. *Magno tellus percussa tridenti*: et, adiuncto substantivo, Val. Flaccus I. 688. *Spumas vomit aere tridenti.* * *Rudens* quoque *e* vel *i* habere videtur. Vitruv. enim X. 3. *Trochlea in summo capite machinae rudenti continetur*: nisi hoc dativo positum existimes.

6) Sic *affinis*, *aedilis*, *contubernalis*, *popularis*, *patruelis*, *annalis*, etc. quibus, quia quodammodo naturam substantivorum induere, auctores quandoque *e* tribuunt. Sic *familiare* Varro et Rutilius, ap. Charis. col. 105. *aedile* iidem, ap. eund. col. 96, et Cic. pro Sext. c. 44. init. *patruele* C. Nepos, Ibid. col. 113. *sodale* Plinius Iunior Epist. II. 13. et Martialis Epig. I. 107. *rivale* Ovid. Amor. I. 95. *trireme* Caesar, Bell. Civ. II. 23. *natale* Lucan. VII. 291. *volucre* Plinius, IX. 8. protulerunt. V. Vossius Anal. II. 11.

7) Hi (ut alii obliqui casus) sumuntur a genitivo singulari: ut, *tigris*, *tigris* vel *tigridis*; plural. *tigres* et *tigrides*: *impubes*, *impubis* et *impuberis*; plural. *impubes* et *impuberes*. ¶ Nominativus quandoque in *eis* vel *is* invenitur: ac primum in iis quae Graece in *εις* contrahuntur: ut, *Syrteis*, *Tralleis*, *Sardeis*, *Alpeis*; vel *Syrtis*, *Trallis*, *Sardis*, *Alpis*. Auctor

2. In nominibus neutri generis, si ablativus singularis, vel in *i* solum, vel in *e* aut *i* simul, desierit, tum nominativus, adeoque et accusativus et vocativus plurales, habent *ia*: ut, *mare*, *mari*, *maria*; *felix*, *felice* vel *felici*, *felicia*.

Exc. At comparativa in *a* solum exeunt: ut, *duriora*, *fortiora*. *Plus plura*, raro *pluria* habet: unde *complura* et *compluria*. *Vetus vetera*, non *veteria* facit [8]).

3. Neutra, quae ablativum singularem in *e* solum terminant, in nominativo plurali *a*, non *ia*, habent: ut, *dogma*, *dogmate*, *dogmata*; *nemus*, *nemore*, *nemora*.

Genitivus pluralis.

58. Praebet *ium* patrius, si sextus in *i* fuit ante.
Tolle *vigil*, *vetus*, *uber*, *inops*, *supplex*que, *memor*que,
Mugilis et *consors*, quibus et *pugil* et *celer* adde;
Atque gradus medios; (sed *ium plus* poscit.) Adhaerent
His composita *genus*, *capio*, *facio*que, *caput*que.

I. Genitivus pluralis in *ium* desinit, si ablativus singularis habuerit *i* tantum, sive *e* aut *i* simul: ut, *alveare*, *alveari*, *alvearium*; *ferox*, *feroce* vel *feroci*, *ferocium*.

Exc. 1. Sequentia autem nomina *um* habent, non *ium*: *vigil* [9]), *vetus*, *uber*, *inops*, *supplex*, *memor* [10]), *mu-*

Priscianus, col. 775. confirmatque illo Horatii Epist. I. 11, 2. *Quid Crbesi regia Sardis.* Item in vocibus penitus Latinis, a singularibus in *is* venientibus, ut docet Varro, L. L. VII. 37. ut, *hae puppeis*, *resteis*; vel, *puppes*, *restes*. V. Voss. Anal. II. 13. Duo autem eiusmodi exempla adfert Iohnsonus Addit. p. 34. unum ex Plauto, Mil. III. 1, 84. *Liberae sunt aedis*: alterum ex Tacito, Anal. III. 25, 2. *Cum omnis domus delatorum interpretationibus subverterentur.* Verum in hoc posteriore codices quidam *subverteretur* habent.

8) *Aplustra* et etiam *aplustria* dicimus: at hoc ab *aplustre*, illud ab *aplustrum*, quo Lucretius usus est IV. 439. Vossius recte deducit. Similiter *gausape*, quia in ablativo est *gausape*, in plurali non *gausapia*, sed *gausapa*, facere idem putat. At Charisius eorum potius sententiae favere videtur, qui *gausapa* a nominativo *gausapum*, quo usus est Cassius Severus ad Maecenatem, declinant. Certe veteres in nominat. *gausape* et *gausapa* et *gausapis* et *gausapum* dixere; ut parum de hac voce certi statuere liceat. Vid. Ursin. p. 187. Huc etiam referri possunt *tricorpora* et *tripectora*, quae (praeterquam quod ablativo *e* solum habere videantur) a *tricorporis* et *tripectorus*, quibus veteres utebantur, deduci queant. V. Voss. Anal. II. 13.

9) *Vigil*, sive substantive capiatur, sive adiective, non ausim aliter

gilis vel *mugil*, *consors* [11]), *pugil*, *celer*: *vigilum*, *veterum*, etc. [12]).

Exc. 2. Comparativa etiam habent *um*: ut, *durior*, *duriorum*; *mollior*, *molliorum*. At *plus plurium* facit [13]).

Exc. 3. *Um* denique accipiunt composita a *genus*, *capio*, *facio* et *caput*: ut, *degener*, *particeps*, *artifex*, *praeceps*, *occiput* [14]): *degenerum*, *participum*, etc. [15]).

---

genit. plur. quam in *um* proferre. De substantivo res certa; ita enim Virg. Aen. IX. 159. Stat. Theb. XII. 449. Tacit. Hist. III. 64, 2. et Lucan. V. 511. Quod vero ex lib. 1. tit. 43. Cod. Iustiniani, *praefecti vigilium*, meminit Vossius, in melioribus codicibus *vigilum* legitur. Adiectivo autem, propterea quod *i* in ablativo habeat, *vigilium* assignant idem Vossius et Methodi auctor. At *vigilum* ei dat Priscianus, col. 772. firmatque *vigilum canum tristes excubiae*, ap. Horat. Car. III. 16, 2. neque enim id per Syncopen, cum Methodi auctore, reor prolatum.

10) Ut *vigil* et *memor*, sic eorum composita *pervigil* et *immemor*.

11) An *exsors* vero *exsortum* faciat, an *exsortium*, merito dubitat Ursinus, p. 199.

12) *Vigil*, *uber*, *supplex*, *consors*, *celer*, *particeps*, *artifex*, et similia, adiective hic tantum sumpta, adeoque *e* vel *i* in ablativo recipientia, intelligo. Substantive enim usurpata *e* solum in ablativo facere videntur, ac proinde *um* in genitivo plurali, per reg. seq.

13) Sic *complures complurium*, testante ex Cicerone Prisciano, col. 773. Etsi *plurum* et *complurum* praeferat Iul. Modestus ap. Charis. col. 56 et 100.

14) Ex praedictis pleraque *um* propterea habere putantur, ut distinguantur a substantivis secundae in *ium*, *supplicium*, *consortium*, *participium*, *principium*, *mancipium*, *artificium*, *opificium*, *praecipitium*, *occipitium*. An vero *sincipitium*, *ancipitium*, *tricipitium*, in quibus non habet locum haec distinctio, dicendum sit, an *sincipitum*, *ancipitum*, *tricipitum*, deficientibus exemplis, haud satis constat. Prius Priscianus, col. 771. posterius Ursinus, loc. cit. praeferendum iudicant. Caeterum *Principium*, quod Bongarsius ap. Iustinum lib. 1. et Cuiacus ap. Licinium tit. de stupratoribus, pro *Principum*, dictum observant, neminem iam existimo imitaturum.

15) His addit, et recte, Sol. Lowaeus adiectivum *cicur*, quod cum ablativo sing. *e* vel *i* habere videatur, genitivo tamen plur. *um* impurum recipit: ut, Cic. Nat. Deor. II. 39. *Quae vero et quam varia genera bestiarum, vel cicurum vel ferarum?* * Minus tamen recte idem adiungit, 1. *Complex complicum*, posterioris aetatis vocabulum, quodque adiective acceptum hisce in casibus vix invenitur. 2. Composita in *spex*; ut, *auspex*, *haruspex*, *extispex*. Haec enim cum substantive fere semper adhiberi, atque per *e* solum ablativo priore inflecti soleant; idcirco et *um* habent iuxta regulam principalem. ¶ Potiore autem iure huc referenda videntur, *reses* et *deses*, quae *residum* et *desidum* (quanquam auctoritas deficiat) declinari putem. * An *hebes*, *teres*, *praepes* et *perpes*, *um* habeant an *ium*, nondum liquet: prius tamen auribus gratius videtur. Neque obstat, quod *hebetia* ap. Cels. VI. 15. extr. et *teretia* ap. Gell. VII. 14. invenimus: nam *quadrupedum* tantum usus recepit, non *quadrupedium*, etsi *quadrupedia* Columella et Palladius dixerint. * *Locuples*, ut ablativo sing. *locuplete* habet, Horat. Sat. II. 6, 102. Pers. III. 74. Cic. Div. I. 19. et *locupleti*, idem Cic. de Orat. III. 48. et in Frument. ap. Priscian. col.

59. Sextus *e* si tantum dederit, capit *um* genitivus.
AS sed *ium* Latiale petit: polysyllaba deme,
Queis magis *um* placuit. Sed *ium* quaerentibus adde
Nomen in IS vel in ES non crescens: iungito et NS:
Tolle *parens*, *vates*, *panis*, *iuvenis*que, *canis*que.

II. Quae in ablativo singulari *e* tantum habent, *um* recipiunt in genitivo plurali: ut, *leo*, *leone*, *leonum* [16]).

Exc. 1. Nomen Latinum in AS facit *ium*: ut, *mas*, *marium*; *as*, *assium*; *vas*, *vadium* [17]). † At polysyllaba potius per *um* efferuntur: ut, *civitas*, *civitatum*, interdum *civitatium* [18]).

Exc. 2. Nomina in IS et ES non crescentia in genitivo singulari habent *ium*: ut, *hostis*, *hostium*; *aedes*, *aedium*. Item in NS desinentia: ut, *cliens*, *clientium*. † At hinc excipitur, *parens*, *parentum* potius quam *parentium* [19]); illinc *vates*, *vatum*; *panis*, *panum* [20]); *iuvenis*, *iuvenum*; *canis*, *canum* [21]).

---

765. ita genitivo plur. *locupletum* habet et *locupletium*. Hoc Ciceronis est ad Attic. VII. 7. extr. et pro Sext. c. 17. Hirtii, B. Alex. 39. et Taciti, Anal. VI. 16, 3. illud Columellae, VIII. 16. et Caes. B. Civ. III. 91. an vero per Syncopen dictum, incertum.

16) Huc refer *hospitum*, *puberum*, *impuberum*, *pauperum*, *sospitum*, *divitum*, *superstitum*, *compotum*, *impotum*, *bipedum*, *bicorporum*, *versicolorum*, et similia, quae ablativo *e* solum habere diximus. Severus tamen in Aetna, v. 128. *hospitium fluviorum* dixit, ut a Vossio notatum: nisi mavis *hospitium* illic, cum Io. Clerico, substantivum et accusativi singularis statuere.

17) Dixi nomen Latinum: nam Graeca *um* habent, ut *gigantum*, *Arcadum*. Vid. reg. seq. 61.

18) Ex his quaedam interdum per *ium* efferri notat Despauterius, p. 86. praecipue vero Vossius, Anal. II. 14. et Dausquius Orthogr. Vol. 1. p. 105. ut, *aetatium* Vel. Paterc. II. 89, 1. *affinitatium* Iustin. XVII. 3, 5. *calamitatium* Id. XVI. 4, 5. *civitatium* Liv. XXVI. 40. XL. 25, 30, 39. et XLV. 34. Quintil. I. 2. init. et II. 4. Iustin. IX. 1. 1. Censorin. de die nat. c. 20. et alii. Sic *utilitatium* ex Liv. XLV. 3. *voluptatium* ex eod. XXIII. 8. proferunt; item ex Pandectarum libris *facultatium*, *haereditatium*, *quantitatium*: at in his codices variant. Confer P. Manut. ad Cic. Offic. I. 44. et Burmannum ad Velleii loc. cit. qui *simultatium*, *calamitatium*, et similia plura, se ait in Declamationibus Quintiliani notasse. * Gentilia autem in *as*, sive adiective, sive substantive, (ac proinde per *e* solum, ut vult Iohnsonus, in ablativo inflexa) accipiantur, *ium* duntaxat, non *um* habent: ut, *Arpinatium*, *Fidenatium*. V. Iohns. App. p. 93.

19) *Parentium* tamen Horat. Car. III. 24, 21. et Cic. Verr. V. 52. extr. utuntur. Adfert quoque ex eiusd. orat. de suppliciis, *parentium*

60. Donat *ium Samnis*, *linter*, *caro*, *dos*, et *os ossis*,
Glis, *nix*, *nox*que *cohors*, *mus*, *faux*, *uter:* adde *Quiritem*,
Atque *larem*, *litem*, *cotem*, *cor;* compositumque,
Uncia quod simul *as* genuit: monosyllaba iunge
Consona quae duplex claudit. *Bos* rite *boum* dat.

Exc. 3. *Ium* praeterea nacta sunt nomina sequentia, licet *e* tantum habeant in ablativo singulari: *Samnis*, *linter*, *caro*, *dos*, *os*, *ossis* [22]); *glis*, *nix*, *nox*, *cohors*, *mus* [23]); *faux* [24]), *uter* [25]), *Quiris*, *Lar* [26]); *lis*, *cos*, *cor:* *Samnitium*, *lintrium*, *carnium*, etc.

---

suorum, Priscianus, col. 772. approbantque Varro, L. L. VII. 37. et Charis. col. 111.

20) *Panium* dicendum vult Caesar; Verrius Flaccus *panum*, cui assentit et Priscianus, col. 771. Charisius totum pluralem, adeoque et genitivum, sed praeter rationem, (ut a Vossio monstratum) reiicit, col. 114.

21) His addunt *proles*, *soboles* et *indoles:* at haec raro in plurali, nedum in genitivo reperiuntur; ideoque cum Martiano Capella *prolum* dicere nolim. * *Volucris* (quod his adiicit Ninivita) non *volucrum* tantum facit; apud Cic. Nat. Deor. II. 39. Virg. Aen. III. 216. et alibi saepius, Martial. V. 56. et Plin. II. 10. X. 11 et 73. XI. 37. §. 62. et XXXV. 11. sed *volucrium* etiam ap. Cicer. de Finibus (quemadmodum et a Grutero Gronovioque, II. 33. est editum) et Fabianum Natur. causar. lib. 2 et 3. citante Charisio, col. 119. Vossius quoque apud Varron. R. R. I. 38. *volucrium* legit: at in meis exemplaribus *volucrum* invenio, quod et consuetudine receptum Plinius ait, teste Charisio, loco modo laudato. * Similiter *apum* invenimus, et *apium*. Prius est ap. Liv. XXIV. 10. extr. et XXVII. 23. Plin. VIII. 42. XX. 4. et Colum. IX. 13 et 14. et in lemmatis capitum (si modo eius sunt) ap. eund. Columell. IX. 3, 4, 5, 10, 13. Pallad. Apr. 8. Iun. 7. et Aug. 7. Posterius ap. Varr. R. R. III. 16. Colum. IX. 3, 6, 11. Plin. VII. 15. XI. 8. et pluribus aliis locis, Iustin. XIII. 7, 10. Ovid. Met. XV. 383. Iuvenal. XIII. 68. Apud. Cicer. vero Offic. I. 44. de Senect. 15. extr. Acad. IV. 17. de Divin. I. 33. extr. et de Harusp. resp. 12. *apum* et *apium*, libris vacillantibus, legitur: *apium* tamen praeferunt meliores interpretes. * *Strigilis* *um* tantum habere docet Meth. auctor. et ita Plinius quidem XXXI. 10. extr. At idem. XXVIII. 4. *Linteorum strigiliumque vehementia*, dixit: quod et *ἀναλογότερον* videtur.

22) Per *ium* quoque *os oris* declinandum vult Despauterius, et ita se, si necessitas iusserit, flexurum ait Vossius. At vid. cap. III. reg. 13 et 15.

23) *Murum* tamen dixit Cicero, Nat. Deor. II. 63. (teste, qui id improbat Plinio, lib. 6. serm. dubii, ap. Charis. col. 110.) quanquam in plerisque codd. nunc *murium* legatur. Eo certe Plinius ipse X. 65. XI. 37. §. 74 et 76. XXII. 23. et alibi saepius utitur.

24) *Faucium* crebrum est Plinio; at singulari solus fere ablativus *fauce* usitatus invenitur.

Exc. 4. *Ium* quoque faciunt composita ab *uncia* et *as:* ut, *septunx*, *septuncium; sextans*, *sextantium; bes*, *bessium*.

Exc. 5. *Ium* denique habent nomina unius syllabae in duas consonantes[27]) exeuntia: ut, *urbs*, *urbium; stirps*, *stirpium; sors*, *sortium; arx*, *arcium*[28]).

Exc. 6. *Bos boum* facit.

---

25) Huic comitem recte Vossius adiungit *venter*, *ventrium*, quod firmat auctoritas Plinii, IX. 50. * *Par* quoque substantivum (quod ablativo sing. *e* solum habere diximus) *parium* facit: nec audiendus Plinius, ap. Charis. col. 110. qui *par* eiusque composita *impar*, *dispar*, etiam adiective accepta, per *um* declinari voluit, *parum*, *imparum*, *disparum*. V. Voss. Anal. II. 14.

26) Sic *aedem Larium*, *Larium compita* et *Larium focus* dixit Plin. II. 7. III. 5. et XXVIII. 20. in fin. et Liv. XL. 52. *aedem Larium Permarinum*. *Larum* tamen habet, non tantum Varro, L. L. VIII. 38. ubi *Maniam* ait *matrem Larum appellari*: sed etiam emendatiora Ciceronis exemplaria, de Nat. Deor. III. 25. et de Leg. II. 11. quamvis et istis in locis *Larium* Vossius legerit.

27) Characteribus distinctas intellige. Secus enim *x* duas in se consonantes *c* et *s* complectitur. At pleraque monosyllaba sic finita *um* habent impurum: ut, *grex*, *lex*, *rex*, *vox*, *dux*, *nux*, item inusitata *prex* et *frux*. * Haec autem *fax*, *pax*, *faex*, *nex*, *pix*, *lux* in genitivo plurali, ut alibi dicemus, vix inveniuntur. * *Trucium* a *trux* ad reg. 56. pertinet. * *Crucum* a *crux* declinat Charisius, col. 114. et ita Tertullianus in Apolog. ex optima Rigaltii editione: Pamelius quoque, qui *crucium* legit, fatetur omnibus MSS. *crucum* haberi; quod si Vossio fuisset animadversum, haudquaquam Charisio Tertullianum opposuisset. V. Meth. auctor. p. 187. ¶ Ab hoc canone etiam excipienda sunt nomina Graeca: ut, *gryps*, *gryphum; lynx*, *lyncum; sphinx*, *sphingum;* de quibus reg. 62.

28) Inveniuntur et alii genitivi in *ium*, iam fere inusitati, et suis auctoribus relinquendi: ut, *vigilium* et *principium*, de quibus supra, *extispicium* ap. Accium in Medea, teste Nonio; *meretricium*, ap. Plaut. Casin. III. 3, 22. *radicium*, *cervicium*, ap. Charis. col. 100. *iudicium*, ap. Vegetium, II. 19. in membranis Stewichii et Cod. Iustin. I. 34, 2. et Ibid. I. 40, 14. *hominium*, ap. Sallust. Iug. 77. probante Scaligero; *servitutium* et *compedium*, ap. Plaut. Pers. III. 3, 13 et 15. *virtutium*, ap. Paulin. Epist. I. ad Auson. *Paludium* porro, ap. Colum. memorat Alvarus et Vossius; sed (fallentibus numeris) locum non reperio. Affert quoque Despauterius ex Mela (sed loco non indicato) *concretarum paludium:* itemque ex Plin. II. 68. *tantarum paludium:* at meis fere omnibus *paludum* legitur. * *Iurum* denique dixit Cato in Orig. ap. Charis. col. 109. *Iurium* Plaut. in Epid. III. 4, 86. Utrumque insolens; sed si altero necesse sit, illo potius quam hoc utendum Vossius iudicat. * Sunt et alii, rariores quidem, non tamen prorsus reiiciendi: ut, 1. *Fraudium*, non ap. Apuleium modo, Met. V. p. 158. Met. VIII. p. 236. et Met. X. p. 321 et 341. sed ipsum etiam Cicer. Offic. III. 18. extr. quemadmodum MSS. suis omnibus Lambinus et Fabricius scriptum testantur; nec aliter a Grutero, Graevio Gronovioque editum. 2. *Laudium*, ap. Sid. Apollin. car. XXII. 31. et Cic. Phil. II. 12. prout in MSto vetere reperit ac (licet haud probante Vossio) edidit Muretus. 3. *Fornacium*, ap. Plin. XXXIV. 18. At longe in his frequentius *um*

61. *Um* sibi Graiugenum prope cuncta vocabula poscunt:
Parcius *on*, quaeque ante dabant vel *sis* vel *a* rectis.

Nomina Graeca genitivum pluralem plerumque in *um* terminant: ut, *Macedo, Arabs, Aethiops, pyxis, monoceros, lynx, gryps, Thrax: Macedonum, Arabum, Aethiopum, pyxidum, monocerotum, lyncum* [29]), *gryphum, Thracum* [30]).

† Rarius autem *on* habent, et ea fere solum, quorum nominativus singularis in *a* vel *sis* desinit: ut, *epigramma, metamorphosis: epigrammaton, metamorphoseon;* vel *epigrammatum, metamorphosium* [31]).

62. Insuper et numero quae sunt spoliata priore,
Dant patrium qualem numeris perfecta dedissent.
Orum at saepe solent flexu dare Festa secundo.

Nomina tantum pluralis numeri genitivum faciunt ex analogia numeri singularis, qualem nimirum, si inte-

---

impurum esse, pauca haec, ex innumeris, auctorum loca convincunt: *Fraudum* scil. habet Stat. Sylv. III. 1, 32. Claudian. XXII. 214. Gell. XIV. 2. *Laudum* Virg. Geo. III. 112. Aen. VI. 823. Val. Max. III. 2, 22. Plin. Paneg. c. 4. Curt. VIII. 18. *Fornacum* Plin. XXXIV. 10, 13 et 14.

29) Male autem Ant. Nebrissensis *lyncium:* Ovidii enim est Met. IV. 25. *Colla premis lyncum.*

30) At quae genitivum faciunt in *os* purum, *ium* habent, ut mox dicetur.

31) Graeca aliarum terminationum vix unquam *on* recipere videntur: neque enim *delphinon, Cyclopon, aspidon, Arcadon, lebeton, tripodon, Phaeacon,* etc: quisquam invenerit. Quae etiam a quibusdam exempli loco memorantur, *hebdomadon, lampadon, crateron, Erinnyon, lyncon, gryphon,* mihi nondum comperta; nisi quod de Varronis *Libris Hebdomadon* meminerint Nonius et Charisius; et hoc forte elementis Graecis ab eo exarato. Quod vero ex Catulli Car. LXIV. 48. *Chalybon omne genus* quidam proferunt, *Chalybum* libris omnibus, aut *Chalibum*, scribi testatur Dausquius, p. 104. in recentioribus *Celtum* est editum. Quin et in his ipsis, *on* rarissimum est: neque *diadematon, dogmaton, aromaton, poëmaton, stemmaton*, facile dixerim; sed *diadematum, dogmatum,* etc. *Ium* quoque a nominibus in *sis*, potius quam *eon* optimi quique utuntur: ut, *haeresium, basium, eclipsium,* potius quam *haereseon, baseon, eclipseon.* Sic Cic. ad Attic. V. 21. *nostrarum dioecesium:* et Fam. III. 8. *omnium illarum dioecesium,* dixit, non *dioeceseon,* vel *dioecesion.* * Quidam in his, uti et in nominibus secundae, ω nativum Graecorum retinent: ut, *Cimmeriῶn, haereseῶn;* quod (nec immerito) improbat Ursinus, p. 208.

gra essent, verisimiliter haberent: ut, *pugillares, pugillarium; manes, manium; lactes, lactium; fores, forium; moenia, moenium; ilia, ilium*: quia singularis horum esset, *pugillaris, manis, lactis, foris, moene, ile* [32]). Contra *Lemures, coelites, maiores, Lemurum, coelitum, maiorum*, faciunt; quia singularia forent, *Lemur, coeles, maior*.

Exc. Nomina Festorum, mutata declinatione, *orum* saepe habent in genitivo plurali; ut, *Saturnalia, Saturnalium* et *Saturnaliorum; Bacchanalia, Bacchanalium* et *Bacchanaliorum* [33]).

---

32) Sic *antes antium, lendes lendium;* quia singularis horum fuerit *antis, lendis* (et inde porro contractum *lens*); sic *optimates, optimatum* vel *optimatium; penates, penatum* vel *penatium:* quorum singularis fuerit *optimas, penas*, qualia *um* vel *ium* admittunt. * *Opes* tamen *opum* facit, licet ab inusitato nominativo *ops* vel *opis*. Et *primores primorum*, ab exoleto nominativo *primoris* vel *primor*, licet in ablativo sing. *primore* vel *primori* habeat: ut Gell. X. 19. *in primore pueritia:* et Sil. XI. 143. *Excisam primori Marte Saguntum:* et Tacit. III. 21, 4. *primori in acie versabantur.* Est enim quasi comparativum.

33) Sic *Compitalia, Terminalia, Liberalia, Vulcanalia, Lupercalia, Agonalia, Parentalia, Vinalia, Quinquatria*, etc. Vid. Charis. col. 27. Priscian. col. 744. Non. Marcell. VIII. 49. Macrob. Saturn. I. 4. Voss. Anal. II. 14. Dausq. Orthogr. Vol. I. p. 104. * Videndum tamen quid usus probet. Nam (ut ait post Bangium Cl. Ursinus, p. 202.) *Floralium, Feralium, Liberalium* facilius recipimus, quam *Floraliorum, Feraliorum, Liberaliorum*, etc. * Porro et ea tantum Festorum nomina hic intelligenda sunt, quae in *lia* aut *ria* exeunt. Alia enim (ut recte annotavit Carmichael noster, Etym. p. 13.) non in genitivo modo, sed dativo etiam, per solam secundam inflectuntur: ut, *Agonia, Dionysia, Thesmophoria, Orgia, Trieterica, Charistia*, etc. ¶ Horum declinationem imitantur, *anciliorum*, ap. Horat. Car. III. 5, 10. *sponsaliorum*, ap. Suet. Aug. 53. *vectigaliorum*, ap. eund. Aug. 102. et Calig. 16. et ap. Cicer. teste Charis. col. 46. et ap. Asinium, testibus eod. Charis. ibid. et col. 119. et Macrob. Saturn. I. 4. *viridiorum*, ap. Macrob. ibid. et Ciceron. Attic. II. 3. probante Dausquio et Pithoeo [al. *viridariorum*.] Sic *conclaviorum* Vitruv. VI. 5. *lacunariorum* Id. IV. 3. init. et VI. 4. init. *navaliorum* Id. V. 12. extr. *torculariorum* Colum. R. R. XII. 50. prope princ. *exemplariorum* Hieronym. advers. Helvid. c. 3. Ut omittam *diadematorum, poëmatorum*, etc. de quibus in reg. 64. * Caeterum horum omnium ratio petenda est ex diversa nominativi sing. terminatione. Olim enim *Saturnale* dicebant et *Saturnalium, -lii*, in 2da; *Bacchanale, Bacchanal* et *Bacchanalium; ancile* et *ancilium, lacunare* sive *lacunar* et *lacunarium; torculare* seu *torcular* et *torcularium; conclave* et *conclavium*, quo utitur Plautus Aul. III. 2, 24. *exemplare* seu *exemplar* et *exemplarium*, quo Arnob. VI. p. 198. et Proculus in L. 47. ff. de legat. 2. et Ulpianus in L. 10. ff. testamenta quemadm. aperiantur, inspic. et describ. Vid. Voss. loc. cit. sub fin. et Dausq. p. 67 et 68. * Singularia sunt *holerorum*, ap. Lucil. teste Nonio, pro *holerum;* et *tetrantorum*, ap. Vitruv. III. 3, med. pro *tetrantum*, i. e. *quadrantum*.

63. Hoc demum in casu vatum regnare figuras
Adspicies, memori velim quas pectore condi.

¶ In multis eorum quae genitivum pluralem formant in *ium*, Syncope, praesertim apud Poetas, locum habet: ut, *nocentum, caedum, mensum*; pro *nocentium, caedium, mensium* 34).

---

34) In primis id fit in participiis et nominibus polysyllabis in NS: ut, *amantum, mirantum, moderantum, morientum, paventum, precantum, recentum, salutantum, venantum*, ap. Ovidium; *bellantum, cadentum, carentum, defendentum, faventum, furentum, infantum, loquentum, moerentum, natantum, potentum, recusantum, silentum, venientum*, ap. Virgilium; *frementum, iacentum, labentum, ovantum, ruentum, sequentum*, ap. Val. Flaccum: *fugientum, hortantum, medentum, spirantum, volantum*, item a *sons* monosyllabo *sontum* [Theb. IV. 475.] ap. Statium, etc. * Vulgo dicunt, etiam extra metrum, *adolescentum, clientum, infantum, prudentum, sapientum, serpentum*: sed rectius proferemus cum Cic. Tusc. V. 27. Sallust. Catil. 14. Vell. Paterc. II. 103. Plin. XXXIII. 12. *adolescentium*; cum Plaut. Menaech. IV. 2, 6. Sueton. Aug. 60. Curt. VII. 4, 21. Horat. Carm. III. 1, 13. *clientium*; cum Cicer. pro Q. Rosc. 58. Sueton. Calig. 25. extr. Plin. Paneg. 26. princ. et 28. extr. Curt. IX. 1, 25. Plin. XX. 20. et multis aliis locis *infantium*; cum Cic. de Orat. I. 9. et Pomponio, tum in epigraphe, tum in L. 2. §. 5 et 12. ff. de orig. iuris, *prudentium*; cum Cicer. pro Arch. 6. de Fin. V. 19. Sallust. Catil. 11. Val. Max. IV. 1. extern. 7. Plin. XXI. 3. Iustin. II. 2, 14. Gell. I. 3. princ. Senec. de vit. beat. 12. *sapientium*; et cum Sallust. Iug. 94. Plin. XXV. 8. et alibi passim, Gell. XVI. 11. princ. et Horat. Epod. I. 20. *serpentium*. In libris tamen meis invenio, ap. Pallad. I. 28. extr. et Iustin. II. 4, 11. *infantum*; *prudentum* apud Iustinian. §. 8. Instit. de iur. nat. et gent. *sapientum* Cic. de Fin. I. 18. Gell. XVII. 21. et V. Max. IV. 1. extern. 7. et ap. eund. I. 6. extern. 8. *serpentum*. ¶ 2. Syncope locum, sed raro admodum, habet in quibusdam nominibus in *is*: ut, *coelestum* Ovid. Met. I. 150. et Virg. Aen. VII. 432. *agrestum* Val. Flacc. I. 684. et Virg. Geo. I. 10. pro *coelestium, agrestium*. Sic, *cladum* pro *cladium*, Sil. I. 41. *caedum* pro *caedium*, Id. II. 665. et IV. 353 et 424. *mensum* pro *mensium* Ovid. Fast. V. 187 et 424. et Met. VIII. 500. et Senec. Phoen. v. 535. Sic *forum* pro *forium* (ab inusitato *foris*) habet Plaut. Curc. I. 3, 1. et *Samnitum* pro *Samnitium* Silius I. 664. * Sed ex his nonnulla etiam in prosa interdum inveniuntur: ut, *Samnitum* ap. Cic. Parad. 6. et V. Max. I. 6, 4. et ap. Cic. pro Sext. c. 20. init. *vestrarum sedum, templorumque causa*, pro *sedium*, confirmante eam lectionem Prisciano, col. 771. et ex vett. libb. Lambino: nec aliter loquendum docet Consentius, col. 1039. In optimo MS. Censorini de die nat. *mensum* pluribus in locis reperit Carrion, teste, qui El. Vinetum in *mensium* mutantem reprehendit, Vossio. *Mensum* quoque in libris iuris plurimum legi, praesertimque in L. 101. ff. de divers. reg. iuris, observat post B. Brissonium idem Vossius; quanquam in vulgatioribus *mensium* ubique fere iam editum sit. V. Vossius Anal. II. 14. Dausq. Vol. 1. p. 106. Iohns. p. 96. * Huc etiam quidam referri volunt *apum, volucrum, strigilum, parentum, locupletum, civitatum, aetatum*, et similia in *as*, de quibus superius in reg. 58 et 59. dictum. * *Macedum* vero (quod exempli loco affert Despauterius) pro

¶ Huic contraria est Epenthesis, sive literae in medio vocum additio: ut, *alituum*, *coelituum*; pro *alitum*, *coelitum* [35]).

Dativus pluralis.

64. Tertius est in *ibus* pluralis. *Bos* cape *bobus*,
 Vel *bubus*. Sed *tis* mage quam *tibus* optat A
 Graecum.
 Sin quoque nonnullis Graium tribuere Poetae.

Dativus pluralis, cui ablativus semper est similis, desinit in *ibus*: ut, *panibus* [36]).

Exc. 1. *Bos bobus*, vel *bubus*, pro *bovibus*, facit [37]).

Exc. 2. Graeca in A saepius *tis* quam *tibus* habent: ut, *epigrammatis*, *poëmatis*, potius quam *epigrammatibus*, *poëmatibus* [38]): ab antiquis nominativis in UM, *epigrammatum*, *poëmatum* [39]).

Macedonum, Librariorum culpa invexit; scribendum enim (ut Vossius ostendit) *Macetum*, (a nominativo *Macetes*, primae declinationis), pro *Macetarum*. Confer et Heinsium ad Sil. Ital. XIII. 878. XIV. 5. XVII. 683. et I. F. Gronovium ad Senec. Herc. fur. v. 980. ¶ In aliis terminationibus rarissima ac plane insolens est Syncope, praecipue in neutris in E, et (quae olim in E desinebant) nominibus in AL et AR: item in adiectivis unius terminationis. Neque enim *marum* pro *marium* cum Naevio [ap. Prisc. col. 770.] dixeris; aut *animalum*, *torcularum*, pro *animalium*, *torcularium*; aut *felicum*, *atrocum*, pro *felicium*, *atrocium*. Pleraque etiam adiectiva in IS Syncopen haud omnino respuunt: nusquam enim *incolumum*, *immortalum*, *tristum*, *mitum*, etc. pro *incolumium*, etc. reperies.

35) Alii volunt μεταστοιχείωσιν esse literae *i* in *u*, *alituum*, *coelituum*, pro *alitium*, *coelitium*; alii vero ab antiquis ablativis quartae, *alitu*, *coelitu*, manasse.

36) Antiquioribus Latinis dativus et ablativus plur, in *ebos* desinebat; ut, *navebos*, *bovebos*.

37) *Subus* etiam pro *suibus* declinat Lucret. VI. 974 et 977.

38) Sic *aromatis* Colum. XII. 25. Apul. Met. III. p. 87. et XI. p. 379. et Florid. §. 19. p. 819. *analemmatis* Vitruv. IX. 8 et 9. *aenigmatis* Varro ap. Charis. p. 98. *carcinomatis* Plin. XXVIII. 4. §. 10. *cataplasmatis* Celsus IV. 4. §. 2 et 3. IV. 5, 22 et 28. et VII. 26. §. 5. *condylomatis* Plin. XXIII. 6. XXVII. 4. et XXVIII. 15, etc. *emblematis* Cicer. Verr. IV. 17 et 22. *epigrammatis* Id. ad Attic. I. 16. sub fin. *glaucomatis* Plin. XXIX. 6. §. 38. *hypomnematis* Cic. Fam. XVI. 21. extr. *malagmatis* Cels. V. 21. init. et Plin. XXIV. 11. §. 53. XXXI. 6. §. 33. et XXXV. 6. §. 12. et 15, §. 50. *poëmatis* Varro et Florus ap. Charis. col. 113 et 114. Cicero in Orator. ap. eund. ibid. et ad Heren. IV. 4. Gell. XVII. 21. Plaut. Asin. I. 3, 22. *peripetasmatis* Cicero ap. Priscian. col. 774. et Cledonium col. 1904. *peristromatis* Cic. Philipp. II. 27. *sputismatis* Vitruv. VII. 4. extr. *toreumatis* Cicer. ap. Pri-

Exc. 3. Quaedam Graeca *sin*, apud Poetas, pro *dibus* vel *tibus*, accipiunt: ut, *Troasin*, *Charisin*; pro *Troadibus*, *Charitibus* 40).

Accusativus pluralis.

65. *Es* quartus pluralis habet. Sed *ium* genitivus
Cum dedit, *eis* aut *is* patitur: sed et *as* quoque donant
Quae primi quartum numeri per *a* Graeca dederunt.

---

scian. L. cit. ¶ Similiter eiusmodi nomina *orum* genitivo plur. licet rarius, habere inveniuntur: ut, *analemmatorum* Vitruv. IX. 4. init. et IX. 7. *ceromatorum*, *diadematorum*, *diplomatorum*, ap. Charis. col. 28. *poëmatorum* Cicero, Varro, Laelius et Accius, ap. eund. col. 114. *glossematorum* Festus in voc. *naucum; parapegmatorum* Vitruv. IX. 7. extr. *toreumatorum* ap. Charis. col. 38 et 114. V. Voss. Anal. II. 15. et Dausq. p. 105 et 108. ¶ Antiquiores et his in prima sunt usi: ut, *diadema*, *dogmam*, *syrmam*, *schemam*, *glaucomam*; *cum servili schema* Plaut. Amph. Prol. 117, etc. Et ita etiam loquutus Sueton. Tib. 43. *Imperditae schemae.* Vid. Priscian. col. 679. Voss. Anal. II. 15. Carmich. Etym. p. 16.

39) Invenimus etiam *lacunariis* Vitruv. V. 2. princ. et VI. 5. extr. et *exemplariis* Ulpian. L. 10. ff. testam. quemadm. aper. pro *lacunaribus*, *exemplaribus*, ab inusitatis nominativis *lacunarium*, *exemplarium*. * An autem *Quinquatriis* recte dicatur pro *Quinquatribus* merito dubitat Iohnsonus App. p. 89. In quibusdam quidem codd. Cic. Fam. II. 12. init. et ad Attic. IX. 13. init. et Suet. Aug. 71. *Quinquatriis* legitur: sed meliores libri et Interpretes *Quinquatrus* praeferunt. Quatuor huiusce vocis nominativos memorant Grammatici; *Quinquatres* masc. Charis. col. 20. *Quinquatrus* fem. id col. 61. Varro L. L. V. 3. Festus in voc. et in *Minusculae;* quo etiam (praeter Cic. et Suet. loc. cit.) Ovid. Fast. VI. 651 et 694. Gell. II. 21. Plin. XVIII. 24. XIX. 5. et XXXV. 11. Liv. XXVI. 27. Tacit. XIV. 12, 1. utuntur: *Quinquatriae* itidem masc. Diomedes, col. 315. [nisi et illic *Quinquatres* legendum] et *Quinquatria* neut. Priscian. col. 744. Ex his primum et tertium reiiciunt Vossius Anal. I. 42. et II. 15. et Iohnsonus d. loc. et quartum etiam Charisius col. 61. et Victorius ad Cic. Fam. II. 12. et Dausquius, Vol. II. p. 261. Sed male: *Quinquatria* enim habet Suet. Domit. 4. et Ovid. Am. I. 8, 65. [licet de hoc non conveniat inter Interpretes] et veteres glossae; notante Vossio. Caeterum a *Quinquatrus* est genitivus *Quinquatruum* ap. eund. Suet. Ner. 34. et Tacit. Anal. XIV. 4, 1. et ab eodem (potius quam *Quinquatria*), dat. et ablat. *Quinquatribus* ap. Cic. Fam. XII. 25. et ad Attic. IX. 11. Plaut. Mil. III. 1, 98. Liv. XLIV. 20. Horat. Epist. II. 2, 197. Iuven. X. 115. et Colum. XI. 3.

40) Sic Ovid. Heroid. XIII. 137. *Troasin invideo.* Id. Trist. V. 5, 43. *Edidit haec mores illis heroisin aequos.* Propert. I. 20, 12, 32 et 34. *Non minor Ausoniis est amor ah Dryasin. Ah dolor ibat Hylas, ibat Hamadryasin. Grata domus Nymphis humida Thyniasin.* Id. IV. 1, 75. *Aversis Charisin cantas.* Et quia hic dativus Graecis exit in σι, additurque ν sequente vocali; ideo et Latini *n* contra, sequente conso-

Accusativus pluralis terminatur in *es*: ut, *panes*.

Exc. 1. Quorum genitivus pluralis exit in *ium*, ea etiam in accusativo *eis* vel *is* admittunt: ut, *pars*, *partium*, accus. *partes*, *parteis* vel *partis*; *omnis*, *omnium*, accus. *omnes*, *omneis* vel *omnis* [41]).

Exc. 2. Quando accusativus singularis in *a* desinit, accusativus pluralis in *as* etiam desinere potest: ut, *lampas*, *lampadem* vel *lampada*; *lampades* vel *lampadas* [42]). Sic *Tros*, *Troas*; *heros*, *heroas*; *Aethiops*, *Aethiopas*, etc. [43]).

Quarta Declinatio.

66. Quarta dat US; dat et U numero vix flexile primo.

Quarta declinatio duas habet nominativi singularis terminationes, US et U: ut, *exercitus*, *genu*. Sed U in singulari vix declinatur [44]).

---

nante, quandoque omittunt: ut, Ovid. Art. III. 672. *Lemniasi gladios in mea fata dabo.* Qui autem prosa scripsere, hac terminatione non utuntur, nisi cum Latina terminatio deficit. Sic Varro in Parmenone ap. Nonium, IV. 377. *In argumentis Caecilius poscit palmam, in ethesin Terentius, in sermonibus Plautus.* Eundem tamen pro *schematis*, *schemasin* dixisse, notat Plinius ap. Charis. col. 38. Confer Voss. Anal. II. 15. sub fin.

41) Quae nomina in accusativo *is* vel *eis* admittant, quatuor canonibus complexus est Priscianus, lib. VII. col. 774. cui commentarii vice adiungas licet Vossium Anal. II. 16. Qui tamen existimat, *nec in illis solis quae Priscianus suis regulis comprehendit; nec iis semper, eis vel is sonare: sed veteres attendisse soni iucunditatem, proque eo, es, eis vel is dixisse:* quae et mens est Valerii Probi ap. Gell. XIII. 20. * *Tralleis*, *Sardeis*, *Alpeis*, *Gadeis* et *Syrteis*; vel *Trallis*, etc. tam nominativo quam accusativo quidam scribendum volunt. Secus tamen id factum, et in optimae notae editionibus, mihi haud raro deprehensum: veluti *Tralles*, Liv. XXXVIII. 39. (quomodo etiam in vett. codd. XXXVII. 59. invenit Sigonius) et Cic. contr. Rull. II. 15. *Alpes* Liv. XXI. 25, 29, 30 et 31. *Gades* Id. XXVI. 43. et XXVIII. 2. fin. * Alii denique, iique in literis maximi nominis viri, non ea solum, sed quaecunque genitivo plur. *ium* sunt nacta, Augusteo, i. e. optimo Latinae linguae seculo, per *is* contendunt, non *es* scribi consuevisse: ad quam scilicet consuetudinem Heinsius Virgilium, Bentleius Horatium, alii alios a se editos Auctores conformandos censuerunt. [Vide Schneideri Gr. Lat. Tom. II. P. I. p. 269. sq.]

42) Nec apud Poetas solum, sed prosae etiam Scriptores invenitur haec terminatio: id quod pluribus exemplis ostendunt Vossius Anal. II. 16, et Iohnsonus App. p. 112. In epistolis tamen et orationibus praefertur (ut Vossius notat) terminatio Latina.

43) Reperitur etiam et accusativus *Erinnys*, contractus ex *Erinnyas* vel *Erinnyes*, ap. Senec. in OEdipo, v. 644. *Et mecum Erinnys pronubas thalami traham:* nisi potius, cum antiquissimo MSto Florentino

67. *Us* genitivus habet. Per *uis* flexere vetusti.

Genitivus desinit in *us*: ut, *exercitus*.

Exc. Apud priscos Scriptores genitivus exibat in *uis* 45): ut, *anus*, *anuis* 46).

Erinnyn pronubam, et v. seq. *sonantem* (ut Gronovius monet) sit legendum.

44) Invenitur quidem *cornus* in genitivo: ut, ap. Lucan. VII. 217, *Cornus tibi cura sinistri, Lentule.* Sic ap. Celsum, VI. 6. §. 16. *cornus cervini combusti et eloti*, et ap. Curtium IV. 13, 28. *Haec dextri cornus facies erat*, legunt et defendunt, hinc Stewechius ad Veget. III. 20. illinc Vossius Anal. II. 17. Quanquam in plerisque, ac melioribus, *cornu* utrobique editum sit. Apud Plinium vero res magis aperta: is enim VIII. 20. *rhinoceros unius in nare cornus*: XIII. 25. *bubuli cornus*: XXVIII. 9, 11, 16. *cornus cervini*: XXVIII. 11. *caprini cornus*: et XIII. 25. extr. *durari cornus modo*; nec *cornu* hocce in casu uspiam utitur. *Cornui* etiam in dativo aliquos dixisse notat post Mart. Capellam Vossius: ad quorum imitationem in quibusdam editionibus Buchanani nostri, Hist. Scot. lib, XIII. *Dextro cornui praeerat*, invenimus. An autem hoc a nominativo *cornu*, an ab antiquo *cornus* sit deductum, haud prorsus inter Grammaticos convenit. Posterius tuetur Vossius, l. c. et ante eum Priscianus, col. 685. quorum sententiae haud leve firmamentum est, quod vocem masculino proferat Cicero Nat. Deor. II. 59. extr. *Nares* [similes esse] *cornibus iis, qui ad nervos resonant in cantibus*; et (uti legendum contendit Stewech.) Veget. de re milit. III. 20. *Si adversarius infirmiorem dextrum cornum habuerit, et tu longe fortiorem sinistrum*; similique modo *algus* et *algu*, *tonitrus* et *tonitru*, *genus* et *genu*, etc. antiqui dixerint. Verum cum Plinius nominativo *cornu*, genitivo autem (quod modo notavimus) *cornus* perpetuo utatur; non absurdum est creditu, eum saltem auctorem hoc ab illo declinare voluisse: cui rei hoc praecipuum indicium accedit, quod in eadem periocha iunctim inveniamus, XXXVII. 10. *Hammonis cornu inter sacratissimas Aethiopiae gemmas, aureo colore; arietini cornus effigiem reddens.* Perperam vero Danesius, p. 60. Plinium quoque nominativo plurali *cornus* usurpasse existimat, ex illo XXVIII. 11. init. *Ad hanc et cornus cervini e vino.* Nam, quod ille omisit, omnibus fere libris vox [*cinis*] hic genitivi singularis esse ostendit.

45) Quartam declinationem ex tertia ortam, ac eius anomaliam esse, Vossius, Ursinus aliique ostenderunt. Olim enim *fructus* eodem quo *grus, gruis*, modo inflectebant, hoc pacto: *Fructus, fructuis, fructui, fructuem, fructus, fructue: Fructues, fructuum, fructuibus, fructues, fructues, fructuibus.* In quibus, praeter vocativum sing. dativus sing. et genitivus plur. integri manserunt: genitivus et ablativus (interdum et dativus) sing. nominativus, accus. et vocat. plur. per Crasin, accusativus sing. dativus et ablat. plur. per Syncopen sunt immutati. Vossii autem opinionem, ablativum et quandoque dativum, per Apocopen literae *e* vel *i* decurtatam existimantis, ex eo refellit Ursinus, quod in his literae *u* modulus ex correpto in productum mutetur; quam mutationem non Apocope sed crasis efficere soleat.

46) Sic Terent. Heaut. II. 3, 46. *Eius anuis causa*: eodemque ritu *domuis, fluctuis, fructuis, graduis, partuis, quaestuis, rituis, senatuis, victuis*, veteres dixisse notant Dausquius, Vol. 1. p. 97. et Voss. Anal. II. 17. et ante eos Gellius, IV. 16. Nonius, c. VIII. et Priscianus, col.

68. Tertius optat *ui:* quandoque per *u* quoque lectus.

Dativus fit in *ui:* ut, *exercitui.*

Exc. Interdum etiam in *u* invenitur: ut, *metus, metu*, pro *metui*, apud Virgilium; *vestitus, vestitu*, pro *vestitui*, apud Terentium [47]).

69. *Um* retinet quartus. Fit sextus in *u* tibi casus.
Um quarto, reliquis *u* casibus optat Iesus.

Accusativus exit in *um*, ablativus in *u:* ut, *exercitum, exercitu.*

℣ Iesus, venerandum Salvatoris nostri nomen, accusativo casu Iesum, reliquis omnibus Iesu habet.

70. Primus pluralis cum quarto semper in *us* fit.
Dat genitivus *uum.* Per *ibus* tibi tertius exit.
Partus ubus, specus, artus, acus, dant, et *lacus, arcus*,
Atque *tribus:* sed utrumque *genu, portus*que, *veru*que.

---

778. * *Domos* vero genitivo sing. pro *domus*, Augustum Caesarem constanter usum tradit Suetonius, Aug. c. 87. * *Domuus* quoque pro *domuis* ex antiqua inscriptione profert Dausq. loc. cit. ℣ Inveniuntur et quartae nomina apud priscos in secunda declinata; ut, *adspecti, adventi, aesti, arci, exerciti, flucti, fructi, gemiti, icti, lucti, ornati, parti, piscati, porti, questi, salti, senati,* [Cicer. in Caecil. 5, 19. ad Div. V. 2.] *soniti, sumpti, tumulti, versi, victi.* V. Priscian. col. 712. Nonium, cap. VIII. Dausq. et Voss. loc. cit. et interdum nomina secundae in quarta: ut, *lectus* pro *lecti*, ap. Plaut. Amph. I. 3, 15. *cibus* pro *cibi*, Id. Capt. IV. 2, 46. [ita docet Priscian. loc. modo laudato, quanquam aliter Gronovio visum]; *humu* pro *humo*, Varro ap. Non. VIII. 86. *vulgus* et *vulgu*, pro *vulgi*, *vulgo*, ap. Charis. col. 119. *sonu* pro *sono*, Sisenna ap. Non. VIII. 67. *somnu* pro *somno*, Varr. R. R. I. 2. [confirmante ex optimis MStis P. Victorio] *succus* pro *succi*, Apul. Met. IX. p. 300, et *succuum* pro *succorum*, Met. X. p. 329. *susurru* pro *susurro*, Id. Florid. XVII. p. 808. *pannibus* pro *pannis*, Ennius ap. Charis. col. 40. et Pomponius ap. Non. VIII. 42. [Confer Voss. Anal. II. 20. Dausq. p. 96 et 97. et Priscian. col. 711 et 712.] Ut mittam ambiguae declinationis vocabula, *cornus, colus, domus, fastus, ficus, laurus, pinus:* de quibus in reg. ult. cap. 3.

47) Virg. Aen. I. 261. Terent. Adel. I. 1, 38. Sic *adspectu* Virg. Aen. VI. 465. *arcu* Sil. IV. 18. *concubitu* Virg. Geo. IV. 198. *manu* Propert. I. 11, 12. et II. 1, 68. *victu* Ibid. 158. *usu* Lucret. III. 984. *visu* Id. V. 102, pro *adspectui, arcui*, etc. Neque id solum Poetae (quod Priscianus, col. 778. existimavit) sibi permittunt, sed etiam alii. Sic *impetu* Plancus ap. Cicer. Fam. X. 24. *usu* ipse Cic. Fam. XIII. 71, extr. *Luxu* Sallust. Iug. 6. Tac. Anal. III. 34, 8. et Hist. II. 71, 2. *cruciatu* Id. Anal. XV. 59, 3. *exercitu* Varro L. L. IV. 14. Sic *domi-*

Nominativus pluralis, cui vocativus est similis, itemque accusativus, desinunt in *us*, genitivus in *uum*, dativus et ablativus in *ibus*: ut, *exercitus*, *exercituum*, *exercitibus*, *exercitus*, *exercitus*, *exercitibus*.

Exc. Quaedam *ubus* in dativo et ablativo habent: *partus*, *specus*, *artus*, *acus*[48]), *lacus*, *arcus*, *tribus*[49]), *partubus*, *specubus*, etc.

℟ *Portus*, *portibus* et *portubus*; *genu*, *genibus* et *genubus*; *veru*, *veribus* et *verubus*, habere inveniuntur[50]).

---

natu et *ornatu* ex Caesaris libris profert Gellius, IV. 16, nec aliter eum in Commentariis Belli Gallici et Civilis loqui Vossius testatur, quem fuse de talibus disserentem vide Anal. II. 18. Confer et Nonium VIII. 15. Stewech. ad Veget. I. 9. Erythraeum in Ind. Virgil. vocat. *concubitu*, *victu* et *venatu*: et Ios. Wasse in Ind. Sallust. voc. *luxu*.

48) Negant Alvarus, Methodi auctor et Ursinus, *acubus* uspiam reperiri: sed falluntur, ter enim unoque in loco illud occurrit ap. Celsum, VII. 16. * Addit Despauterius et alii *ficubus*, *quercubus*, a *ficus*, *quercus*: sed desideratur auctoritas: neque tamen *quercibus* dixerim aut *ficibus*: quin potius prioris dativo prorsus abstinebo; posterioris loco *ficis* utar, sive de arbore, sive de fructu sit sermo. Buchananus tamen Eleg. III. 93. *Nam neque Partheniis nunc quercubus editur Arcas.* * A *quaestus*, *quaestibus*; a *questus*, *questubus* tantum dicendum Valla praecipit, Eleg. III. 12. Sed posterius in veteribus libris non observatur, in quibus (teste Vossio) *questibus* legitur. * In *arcubus*, *artubus*, *partubus*, volunt Grammatici veteres nonnulli, (Diomedes, col. 285, Priscianus, col. 779, Rhem. Palaemon, col. 1371, et Sergius, col. 1846.) *u* differentiae causa servatum, ad discrimen dativorum et ablativorum pluralium ab *arx*, *ars*, *pars*. In reliquis pinguiorem et meliorem sonum quaesitum vult Servius ad Virg. Geo. III. 376. Vetustiores tamen hoc discrimen neglexisse loco Velii Longi et Terent. Scauri probat Vossius Anal. II. 18. Eademque sententia est Ob. Gifanii, qui *artibus* ubique ap. Lucretium, non *artubus*, edendum curavit. V. eum in Ind. voc. *artibus*. *Partubus* tamen ap. Horat. Epod. V. 5. consentientibus libris, habetur.

49) *Pecubus* quoque a *pecu* (i. e. *pecus*) utitur Lucret. VI. 1130: aliis autem casibus, *pecu* Plaut. Bacch. V. 2, 5 et 20. et Rud. IV. 3, 5. *pecua* Id. Merc. III. 1, 11. Liv. V. 48. XXVI. 34. XXXV. 21. et Solin. c. XXV. *pecuum* Cato ap. Festum in voc. et Hostilius ap. Priscian. col. 719. Confer et Nonium, II. 691. qui *pecuda* etiam antiquos notat dixisse.

50) *Portubus* per *u* declinat Charisius, col. 40: et ita habet Ovid. Heroid. XVI. 125. Met. XIII. 710. et Trist. III. 2, 11: nec aliter MSS. codicibus Caesaris III. de B. Civ. exaratum Vossius testatur; *quanquam nunc*, inquit, portubus, *nunc* portibus *editum videas*. In optimis autem Io. Davisii et Sam. Clarkii editionibus *portubus* ubique toto belli tum Gallici tum civilis opere retinetur: nec aliter ap. Hirtium Bell. Afric. c. 98, extr. omnes a me lustrati codices exhibent. *Portibus* tamen Petron. c. 101. et Florus III. 7. utuntur. *Portibus* etiam ap. Cicer. pro Flacco 12, ex melioribus MSS. ipso testante, edidit Gruterus: quamvis *portubus* ap. eund. Verr. IV. 53, et pro leg. Manil. 6. tam Gruteri quam aliorum exemplaria ostentant. * *Genibus* per *i* apud Maronem

Quinta Declinatio.

71. Rectus in ES quintae. Geminus mox casus in *ei*
Prodit: at *i* fini vates quandoque recidit:
Quartus in *em*, sextus fit in *e*: numeroque secundo
Es primus, quartusque petunt: dat patrius *erum*,
Auctores quibus annuerint, et tertius *ebus*.

Quinta Declinatio unicam habet nominativi singularis terminationem, nempe ES: ut, *res*[51]).

Genitivus et dativus singularis desinunt in *ei*, accusativus in *em*, ablativus in *e*: pluraliter, nominativus, accusativus et vocativus in *es*, genitivus in *erum*, dativus et ablativus in *ebus*: ut, *res, rei, rei, rem, res, re: res, rerum, rebus, res, res, rebus*.

† Poetae interdum *i* a genitivo, rarius a dativo abiiciunt: ut, *fide*, pro *fidei*[52]).

---

et Horatium (addere poterat Ciceronem, Livium, Tacitum, Val. Flaccum, Statium et alios) constanter scriptum Vossius docet, et id maluisse Plinium, Charisium, et Mart. Capellam. *Genubus* tamen per *u* ex Senecae Hippol. v. 667. idem adfert: quibus adiungit Iohnsonus ex eod. auctore Thyest. v. 434 et 521. et Phoeniss. v. 806. Quod autem ex Ovid. Heroid. IV. 153. similiter scriptum Vossius adducit, in melioribus *genibus* reperio. * *Veribus*, an *verubus*, scribi debeat, nec Grammatici, nec MSti veteres (ut Vossio observatum) consentiunt. *Veribus* probat Plinius ap. Charis. col. 112. ac invenitur haud raro in libris vett. item inscriptione antiqua a Pierio adducta in illud Virg. Aen. I. 212. *Pars in frusta secant, veribusque trementia figunt*: ita enim ei illic, ut et Aen. V. 103, legitur. Sed *verubus* per *u* maluit Rhemn. Palaemon, col. 1371: quod et Ovid. Met. VI. 646. Fast. II. 363 et 373. Propert. III. 10, 29. Iuven. XV. 82. Claudian. XX. 448. habent: nec aliter plerique omnes Virgilii codices Geo. II. 396. Apud Val. Flaccum variant libri: nam I. 254, *veribus* in antiquis exemplaribus reperit ediditque Laur. Balbus, eumque secuti Heinsius et Burmannus; qui tamen VII. 254, *verubus* expressere. Contra Alardus hic *veribus*, illic *verubus* reposuit.

51) Quinta etiam declinatio e tertia videtur fluxisse, a qua etiamnum non multum recessit. Ad hunc autem modum veteres istiusmodi nomina inflexisse haud ineptum est existimare: *Dies, dieis, dieï, dieem, dies, diee: Diees, dieum, dieibus, diees, dieibus.*

52) Sic Ovid. Met. III. 341, *Prima fide vocisque ratae tentamina sumpsit*: Et Met. VI. 506, *Fide pignus*: Et Virg. Geo. I. 208, *Libra die somnique pares ubi fecerit horas*: Pro *fidei, diei*, in genitivo. Sic Lucil. ap. Gell. IX. 14, *Primum facie quod honestas accedit*: Horat. Sat. I. 3, 95, *Prodideris commissa fide*: Plaut. Amph. I. 1, 120, *Neque nox quoquam concedit die*: Pro *faciei, fidei, diei*, in dativo. Neque Poetae solum, sed Historici et alii sic locuti: ut Sallust. Iug. 56, *Et*

℟ Haec declinatio paucis vocabulis, iisque mere Latinis, constat: quorum pleraque toto plurali, omnia fere (praeter *res* et *dies*) genitivo, dativo et ablativo carent[53]).

CAP. III.

De Irregulari Nominum Declinatione.

Triplex est nominum irregularium differentia: alia enim *variant*, alia *deficiunt*, alia *abundant*.

I. **Variantia** sunt, quae ab uno genere, unave declinatione in aliam transeunt.

II. **Defectiva** sunt, quae casu, numero, aliove accidente deficiunt.

III. **Abundantia** sunt, quae in eadem significatione multifariam efferuntur.

I. *Variantia.*

Variat nomen tribus modis, 1. Variat genus: ut, *hoc coelum*, *hi coeli*. quod **Heterogeneum** nominatur. 2. Variat declinationem: ut, *hoc vas*, *vasis*: *haec vasa*, *vasorum*: quod **Heteroclitum**[1]) dicitur. 3. Variat ge-

---

iam die vesper erat: Id. ibid. 102. *Vix decima parte die reliqua.* Sic *acie pars*, et *requie mora*, ex eodem adfert Priscianus, col. 781. C. quoque Caesarem in lib. de Anal. II. *huius die*, et *huius specie* dicendum putasse tradit Gell. loc. cit. [Cfr. Oudendorp. ad Bell. Gall. II, 23. in. collat. Schneideri Gr. Lat. Tom. II. P. 1. p. 356. sqq.] ¶ Quin duas alias genitivi quintae terminationes veteribus in usu fuisse, auctor est dict. loc. idem Gellius. 1. *Ii*: ut *pernicii* ap. Ciceronem pro S. Roscio 45. *dii* ap. Virg. Aen. I. 636. *progenii*, *luxurii*, *acii*, *specii*, ap. Pacuvium, C. Gracchum et Cn. Matium [Cfr. Gellii N. A. IX. 14, ibiq. intt.] 2. *Es*: ut ap. Cic. pro Sextio 12, *Equites Romanos daturos illius dies poenas*: ap. Q. Claud. *magnitudinem facies*: ap. Enn. Annal. 16, *Postremae dies aetas.* Sic *pernicies causa* ex Cicer. Charisius, col. 52; et *rabies unde illae germina surgunt*, ex Lucret. IV. 1077. Gifanius in Indic. observant. Similiter et ap. Plaut. Pers, II. 2, 62, *Neque tippulae levius pondus est, quam fides lenoniae*, Lambinus et Dousa volunt legendum. Confer de his Voss. Anal. II. 19. Priscian. col. 78). Nonium, VIII. 24 et 51. ¶ Genitivos quorundam plurales a veteribus per *eum*, non per *erum*, prolatos referunt Charisius, col. 18, et Diomedes, col. 281: ut, *specieum*, *materieum*, *luxurieum*, pro *specierum* etc. Neque hi per Syncopen facti, sed veri horum nominum genitivi, cum adhuc tertiae essent, fuisse videntur.

53) Vid. de his cap. III. reg. 13 et 17.

1) Alii latiore sensu omnia nomina irregularia **Heteroclita** appellant.

nus et declinationem: ut, *hoc epulum, hae epulae:* quod Mixtum vocari potest[2]).

§. 1. *De* Heterogeneis.

Nomina Heterogenea (sub quibus et *Mixta* comprehenduntur) sunt sextuplicia.

1. *In singulari masculina, in plurali neutra.*

1. Masculeum primo numero; neutrale secundo,
Dindymus accipiet genus, et *Pangaeus, Avernus*;
Taenarus adiungi, foecundaque *Massica* vino,
Maenala, Taygetus, et *Tartarus, Ismarus* optant.

In singulari masculina, in plurali neutra sunt haec nomina: *hic Dindymus, haec Dindyma*[3]). Sic *Pangaeus, Avernus, Taenarus*[4]), *Massicus, Maenalus, Taygetus, Tartarus, Ismarus*[5]),

---

2) Addit Despauterius duos alios *variandi* modos. 1. Cum nomen variat, sive irregulariter format obliquos: ut, *Iupiter, Iovis.* 2. Cum contra aliorum morem obliquos casus finit: ut, *ambo, duo.* De utrisque in superiore cap. dictum. Caeterum prioris generis nomina inter deficientia potius censenda sunt: *Iupiter* enim obliquos suos amisit; *Iovis* autem, *Iovi*, etc. fluxere ab antiquo nominativo *Iovis.* Vid. supra cap. II. reg. 29. n. 94. Sic, *itineris, supellectilis, Anienis*, etc. olim in nominativo habebant *itiner, supellectilis, Anien.* Sic *vires* plurale ab obsolēto singulari *viris, viris*, ductum videtur. Contra ab usitato *vis*, Lucretius II. 586, et Sallustius 3. Histor. ap. Priscian. col. 707, *veis* sive *vis* in plurali declinarunt. Quin porro, si vera loqui velimus, omnia haec *Variantia* ad *Defectiva* possunt aut *Abundantia* referri. *Dindyma* enim, *Massica*, et similia, ab antiquis rectis singularibus sunt, *Dindymum, Massicum; loca, ioca,* a *locum, iocum; epulae, vasa,* ab *epulu, vasum*, etc.

3) Haec nomina proprie adiectiva esse Vossius opinatur, atque in *Dindymus, Pangaeus*, etc. intelligi *mons;* in *Dindyma, Pangaea*, *ὄρη* (alii volunt, *iuga* aut *cacumina*;) in *Dindymum* vel *Δίνδυμον, ὄρος.* Sic *μέγα Δίνδυμον* est apud Apollonium; *Ταίναρον ἀκρωτήριον τῆς Λακωνικῆς*, apud Suidam. In *Averna* autem et *Tartara, loca* subaudiri videtur.

4) Negat Alvarus *Taenara* ap. Classicos inveniri: Vossius etiam de vit. serm. I. 16, *Massica* pluraliter vix adhibendum putat. At hoc Virgilii est, Aen. VII. 726; illud Statii Theb. II. 32, et Senec. Troad. 404.

5) Addunt alii, *infernus, supparus, sensus, actus, eventus, effectus, Gargarus, Garganus,* plurali *inferna, suppara, sensa*, etc. At 1. *Infernus* plane adiectivum est, omnium generum utroque in numero capax: pluraliter autem *loca* quandoque intelligitur. 2. *Supparus* et *supparum* in singulari dici testis est Priscianus, col. 658. 3. *Sensum* quidem in nominativo sing. vix nunc reperias: sed quoniam alia significatione *sensa* quam *sensus*, proprie saltem loquentibus, dicuntur; meliore forte iure ad neutra tantum pluralia *sensa* retuleris. 4. Idem fere de *actus* censendum. 5. *Effecta* autem et *eventa* nominativi plurales clare

2. *In singulari masculina in plurali masculina et neutra.*

2. Anteriore mares numero, iunxere viriles
At fines *iocus* atque *locus* pluralia neutris.

Haec duo in singulari sunt masculina, in plurali masculina et neutra: *iocus, ioci* et *ioca; locus, loci* et *loca*[6], [7]).

3. *In singulari feminina, in plurali neutra.*

3. Singula feminineum capiunt, pluralia neutrum,
Carbasus, Argolico deletaque *Pergamus* igni.

In singulari feminina, in plurali neutra sunt: *carbasus, carbasa*[8]); *Pergamus; Pergama*[9]), [10]).

---

sunt a neutris singularibus in UM, *effectum, eventum;* ut Vossius docet, Anal. I. 37. 6. *Gargara* pluraliter, *Garganus* singulariter tantum dicuntur; ideoque deficientibus adnumeranda.

6) *Loca* in significatione vulgari frequentius quidem dicitur; nonnunquam tamen (et saepius quam quidam existimavere) *loci;* uti non ex Virgilio tantum, sed et Plauto, Sallustio, Silio, Paterculo, ostendit accuratissimus Iohnsonus, Appar. p. 117. De sedibus argumentorum Dialecticis et Rhetoricis *loci* tantum dicuntur.

7) Despauterius et alii his adiungunt *cetus* et *sibilus;* plur. *ceti* et *cete; sibili* et *sibila.* At *cete* non a *cetus* venit, sed a Graeco κῆτος, κήτεος, plur. κήτεα, contracte κήτη. Nec in singulari *sibilus* modo, sed etiam *sibilum* dici, vocemque natura adiectivum esse, ac cum *sibilus* simpliciter dicitur, *sonus* vel simile quid intelligi docet Vossius loc. cit. Idem tamen *sibili*, pro *soni sibili*, pluraliter se ait nondum reperisse. At *sibili gladiatorii* ex Cic. de glor. profert Charis. col. 61. *sibilos* etiam habet Seneca Epist. 56, substantivo omisso: ut Amm. Marcellinum XXVIII. 4. et Hieronymum in lib. Iudicum praeteream.

8) *Carbasos* dixit idem Marcellinus, XXIV. 27. sequioris aetatis minimeque imitandus scriptor.

9) *Pergama* pro arce Troiana, vel locis editioribus, *Pergamus* vero, vel *Pergamum*, de oppido Asiae (a Troia diverso) Attalicorum Regum sede patriaque Galeni, tantum dici existimat Vossius, Gram. min. p. 54. Verum Methodista Gallus ex Hesychio et Cor. Severo in Aetn. v. 18, *Pergamus* etiam numero singulari de arce Troiana dictum ostendit. Quibus addas licet illud veteris Poetae ap. Cic. Divin. I. 21, *Eum esse exitium Troiae, pestem Pergamo.* Invenitur etiam pro eadem arce *Pergamum* ap. Senec. Agam. v. 421, *Ut Pergamum omne Dorica cecidit face:* et ap. eund. Troad. v. 14, *Excisa ferro est Pergamum:* quo in loco adiectivo feminino iunctum animadvertere est. Contra Ursinus, p. 293. urbem Attali, non *Pergamum* solum, quod Bangius Vossiusque docuerant, sed *Pergamus* etiam nominatam ex Statio Sylv. I. 4, 100. et Martiale Epig. XIV. 51, monstravit, atque de eadem urbe Serenum loquentem, I. 8, *Pergama* appellasse, contra quam methodi auctor existimabat, p. 153.

10) Addunt vulgo *supellex, supellectilia:* at hanc vocem plurali privat Diomedes, col. 314; nec de ea auctoritatem suppetere notat post Nebrissensem et Despauterium Ursinus.

4. *In singulari neutra, in plurali masculina.*

4. Mascula plurali numero sunt, neutra priore,
Elysium, coelum, quibus apte iungitur *Argos.*

In singulari neutra, in plurali masculina sunt: *hoc Elysium, hi Elysii* [11]; *hoc coelum, hi coeli* [12]; *hoc Argos, hi Argi* [13], [14].

---

11) *Elysium* dixit Virg. Aen. V. 735, et Aen. VI. 744. *Elysios* Lucan. VI. 699, et Martial. IX. 52. Est autem proprie adiectivum: nam dicitur alioqui *Elysii campi*, Virg. Geo. I. 38. Silius XIII. 552. *Colle sub Elysio*, Ovid. Amor. II. 6, 49. *In Elysia valle*, Id. Amor. III. 9, 60. *Elysias sedes*, Lucan. VI. 600 et 782. *Ab Elysio agro*, Martial. X. 101. *Elysias oras*, Sil. XIII. 631. In singulari igitur *locum* (antiquis neut. gen.) cum Methodista Gallo poteris subaudire; vel (quod potius reor) *nemus*, quod expressit Martialis, VII. 39, et XI. 6. Senec. Herc. fur. v. 744. et Troad. v. 158. et Buchananus noster Epig. II. 18.

12) Ab antiquo *coelus*, quo usus Ennius, ap. Charis. col. 55. Idem vero Charisius, col. 21: et Caesar in libb. de Anal. (referente Gellio, XIX. 8.) Charisius, col. 21: et Caesar in libb, de Anal. (referente Gellio, XIX. 8.) *coelum* plurali carere volunt. Nec eo fere numero *coeli* iam reperitur, praeterquam apud Ecclesiasticos scriptores, et, inter veteres, Lucretium, II. 1096, *Quis pariter coelos omnis convertere?* supple *potis est.* Quod Vossius poeticam licentiam, nec in prosa imitandum putat, Anal. I. 41. Quidam (et in his Ursinus) ex corrupto Servii loco [ad Virg. Aen. I. 335] Ciceronem *coelos* dixisse existimant: at *coelos* ibi, non Ciceronis, sed Servii ipsius esse, ostendit idem Vossius de Vit. serm. I. 16, qui locum restituit, quemadmodum a Masvicio nuper editus est. Neque magis ad rem facit, quod e Ciceronis Orat. pro Mil. c. 30, extr. adducit Despauterius; *Nec Sol ille, neque coeli:* continuo enim subiungitur, *signorumque motus*; ut *coeli* hic non recto plurali, sed genitivo sing. sit positum. Cicero certe tantum abest, ut in plurativo *coeli* dixerit ut *coela* potius dicturus videatur. Ait enim Epist. Fam. IX. ult. *Ille baro te putabat quaesiturum, unum coelum esset, an innumerabilia:* non autem *innumerabiles. Coeli* denique, in illo Varronis L. L. IV. 3, *Loca natura, secundum antiquam divisionem, prima duo, coelum et terra, deinde particulatim utriusque multa. Coeli dicuntur loca supera, et ea Deorum; terrae loca infera, et ea hominum*, non plurali (quod Ant. Nebrissensis volebat) sed singulari dictum videtur.

13) Plures erant eius nominis urbes: *Argi* autem pluraliter de ea tantum dici quae in Peloponneso erat, existimat Methodi auctor. In singulari vero tribus tantum casibus, nom. accus. et ablat. usurpatum reperitur.

14) * His addit Ursinus *siser* et *siseres*, quo singulari neutro, plurali masculino Plinius est usus. Vid. supra cap. I. reg. XXV. n. 2. * Ab aliis quaedam adiiciuntur. (1.) A Behourtio *hoc Colchos*, et *hi Colchi.* At quanquam nequeam accedere Methodi auctori, qui p. 40, *Colchos* de populo semper dici adversus Vossium contendit (contrarium enim Iohnsonus, p. 28, ex Ovidii Heroid. VI. 136. et XIX. 175. [adde et XVIII. 157.] mihi monstrasse videtur;) quia tamen ea vox, sive pro urbe, sive pro regione accepta, aut plurale tantum est, et masc. generis, ut *Veii, Gabii;* vel singulare tantum et neutri (non quod volebat

5. *In singulari neutra, in plurali masculina vel neutra.*

5. *Rastrum* cum *freno* pluraliter *i* vel *a* poscunt.

In singulari neutra sunt, in plurali masculina vel neutra; *rastrum, rastri* et *rastra*[15]); *frenum, freni* et *frena*[16]).

6. *In singulari neutra, in plurali feminina.*

6. *Delicium* dat *delicias, epulas epulum* vult.
Balnea dic vel *eas*, numero sed *eum* modo primo.

In singulari neutrius generis, in plurali feminini sunt: *delicium, deliciae*,[17]); *epulum, epulae*; *balneum*, vero in plurali *balneae* et *balnea* habet[18]).

Vossius Anal. I. 12, feminini,) tres similes casus solos retinens; ideo inter deficientia, non variantia, numerari debebat. (2.) Addit post Charis. col. 80. Phocam, col. 1706, et Donatum, col. 1747. Nebrissensis, *hoc porrum, hi porri*: at *porri* plurale non est a *porrum*, sed *porrus*, quo utuntur Celsus IV. 6. et Plinius XIX. 6. (3.) Aliis denique memorantur, *cicer* et *ciceres*; *clathrum* et *clathri*: sed *clathrum* in singulari, aut *ciceres* in plurali necdum inventa.

15) Despauterius et alii his addidere, *Filum, claustrum, capistrum*; *fili* vel *fila*; *claustri* vel *claustra*; *capistri* vel *capistra*. At *fili, claustri, capistri*, masculina, nulla auctoritate nituntur. In illo autem Lucani, VI. 460, *Traxerunt torti magica vertigine fili*, quod a Ninivita, et ante eum a Phoca, col. 1707, hic adducitur, *fili* genitivus singularis esse videtur.

16) *Rastra*, quamvis minus usitatum sit, quam *rastri*, non tamen omnino damnandum cum Stewechio ad Vegetii, II. 25: eo enim utitur non tantum Celsus, ap. Nonium, III. 190, et Isidorus Orig. XX. 14, sed etiam Iuvenalis, XV. 166. *Rastri* autem est ab antiquo *raster*, quod exstat in glossis Philoxeni. In glossario vetere ab H. Stephano edito, itemque in Glossis Cyrilli, utrumque *raster* et *rastrum* coniungitur, ut iam observavit Methodi auctor.

17) *Deliciae* est ab antiquo nominativo *delicia*, quo usus Plautus Truc. V. 1, 29, et Solinus, c. 58. *Epula* similiter pro *epulum* veteres dixisse auctor est Festus.

18) *Balneum*, sive *balineum* (quod immerito damnat Caper col. 2247.) utuntur Cicero Attic. II. 3, et XV. 13. Plinius, XXII. 22, §. 43. et XXXII. 10, §. 38, etc. et Tacitus, Annal. XIV. 64, 3, et XV. 64, 5, etc. In plurali autem *balneae* seu *balineae* frequentius est: nec aliter sua aetate loquutos docet Varro, L. L. VII. 25, et VIII. 41. *Balnea* tamen auctores habet inter alios, Liv. XXIII. 18. Cels. I. 6. Horat. Epist. I. 1, 92. Ibid. 11, 13, et 14, 15. et Att. 298. Iuven. I. 143. et VI. 374. et Plin. iun. Epist. II. 8. *Balneas* autem vel *balnea*, de publicis dici; *balneum* de privato, ex Varrone ostendit Vossius, Anal. I. 37.

§. 2. *De* Heteroclitis.

7. *Vas vasis* terni flexus, plurale secundi est.
Iugerum at inverso ritu variato, reservans
Iugeris ex numero praeeunte et *iugere* solum.
Partim sit quartae, partim *domus* esto secundae.

Declinatione variant nomina haec sequentia:

1. *Vas*, *vasis*, in singulari est tertiae declinationis, in plurali *vasa*, *vasorum*, secundae[19]).

2. *Iugerum* contra, *iugeri*, in singulari secundae declinationis, plurali vero tertiae, *iugera*, *iugerum*, *iugeribus*[20]). interdum etiam *iugeris* in genitivo, et *iugere* in ablativo singulari legitur[21]).

3. *Domus*, partim secundae, partim quartae declinationis est: quos autem ex hac vel illa casus habeat, alias in Rudimentis ostendimus[22]).

---

19) *Vasa* est a singulari *vasum*, quo Cato ap. Gell. XIII. 23. Plaut. Truc. I. 1, 33. et Fab. Pictor ap. Non. XV. 11, sunt usi: *vasi* etiam in genitivo Lucret. VI. 232, — *Rarequefacit lateramina vasi*: ita enim ex vet. lib. Gifannius legit, et ante eum Mart. Capella lib. 3, quo in loco ambigi a quibusdam ait, an *vas* an *vasum* dici debeat. *Vasuum* contra in genitivo plurali declinat Charisius, col. 119. *Vasibus* quoque pro *vasis* ap. Severum in Aetn. v. 488. [*Quod si forte cavis cunctatus vasibus haesit*] legebant Ios. Scaliger et Vossius: pro quo tamen *vallibus*, et rectius, Io. Clericus substituit.

20) *Iugeris* genit. sing. dictum, vulgo Grammatici confirmant illo Melae de flumine Araxe loquentis, III. 5. *Plus iugeris spatio sublimis*: et ita quidem exhibent pleraeque omnes editiones, praeterquam quod in Is. Vossii, A. 1658, et recentissima Ab. Gronovii, A. 1722, *iugeri*, sive consilio, sive errore, excusum sit. *Iugere* in ablativo habent meliores codices Tibulli II. 6, 24. et Cic. in Verr. III. 47. Ad quae loca videas hinc Graevium, illinc Brockhusium. Est autem, iuxta Charisium, col. 108, ab antiquo nominativo *iuger*, vel, ut vult Priscianus, col. 742, *iugus*. Caeterum *iugerum* in sing. dixere Varro, L. L. IV. 4, et R. R. I. 10. Cic. Verr. III. 48. Plin. XVI. 31, et XVIII. 3. Colum. I. 9, etc. *iugeri* Varr. l. cit. Colum. V. 1 et 2. Plin. II. 106, et XVII. 20. *iugero* Cic. Verr. III. 47. Plin. XIII. 24, et XVIII. 26. *Iugeribus* autem Iuven. II. 130, et IX. 60. Ovid. Met. IV. 457, et in Ibin. 181. Plin. XIV. 4, et XVII. 20. Martial. VI. 43: item Varro R. R. I. 18, et aliis locis, quamvis idem eopte numero I. 10. *iugeris* bis utatur; quod et ab Atteio et Catone, referente Charisio, col. 108, factum. *Iugerum* denique genit. plur. quo Varro, Cicero, aliique quod sciam omnes, utuntur, non tertiae, sed secundae esse, atque pro *iugerorum* per Syncopen positum, ut *modium*, *medimnum*, pro *modiorum*, etc. docet Priscianus, col, 742, in cuius sententiam concessere P. Ramus Schol. Gram. p. 170, et Carmichael noster Etym. p. 30.

21) Huc etiam, sive inter Variantia, numerari solent, quae aliunde casus suos mutuantur: ut, *Iupiter*, *iecur*, *iter*, *vis*, etc. item nomina *Festorum* et in MA, etc. de quibus superius diximus.

II. *Defectiva.*

Defectiva sunt quadruplicia: alia enim *Declinatione*, alia *casu*, alia *genere*, alia denique *numero* deficiunt.

§. 1. *Deficientia* Declinatione.

Deficientia Declinatione (quae aliter Indeclinabilia vocantur) ea sunt, quae unam omnibus in casibus vocem retinent[23]). Ea autem duabus regulis sequentibus comprehenduntur.

8. Nomen in U raro numero variabo priore:
Pleraque in I nusquam: positum pro nomine verbum,
Aut alias partes, elementaque, materiales
Adde etiam voces; peregrinaque nomina, formam
Ni Latiam inducrint: numerum queis denique iunge
Cardineum: *duo*, *tres*, *unus*, compostaque *centum*
Hoc tamen ex coetu cupiunt, et *millia*, tolli.

Indeclinabilia, sive casibus invariata, sunt haec:
1. Omnia fere nomina in U, in singulari ut, *genu*[24]).
2. Pleraque nomina in I, utroque numero[25]): ut, *gummi*[26]), [27]).

---

22) Vid. et infra huius cap. reg. 26.

23) Alii haec Aptota vocant, h. e. *casu carentia:* non quasi deficiant casibus ratione significationis; nam *genu*, *nequam*, et similia, omnes hoc pacto casus habent: sed quia non habent casus ratione vocis, i. e. eos terminatione non distinguunt. Unde rectius cum magno Vossio Invariabilia dici possunt.

24) Vid. quae de *cornu* diximus ad reg. 66. cap. II.

25) *Hydromeli*, *oxymeli*, aliaque eiusmodi a *meli* composita, declinari supra docuimus, cap. II. reg. 25. Haec autem et caetera in *I* nomina in plurali vix unquam reperiri existimem. Vid. not. seq.

26) *Gummium* genit. plur. ap. Plin. XII. 8. XV. 19. et XXIV. 11. an a singulari sit *gummi*, quod usitatius est, an a *gummis*, quo Columella utitur, XII. 50. et id. Plin. XIII. 12. haud immerito dubitat Iohnsonus, App. p. 118.

27) Perperam autem huc referuntur, *frugi*, *mancipi*, *nauci*, *nihili*, tanquam adiectiva indeclinabilia: item *eiusmodi*, *huiusmodi*, et similia. Nam (1.) *Frugi* dativus est ab exoleto nominativo *frux*, vel *fruges*, cuius omnes obliqui in usu sunt. *Homo* igitur *frugi* cum dicimus, intelligitur *aptus*, *idoneus*, *paratus*, aut simile. Sunt qui putant *frugi* antiquum esse genitivum, pro *frugis*; ut *fami*, pro *famis*; *Themistocli*, pro *Themistoclis*: ut *homo frugi* sit idem qui *homo bonae frugis*. Videsis Vossium Anal. I. 46. Guntherium Latin. restit. part. 2. p. 416. Perizon. ad Sanct. IV. 4, 12. Iohns. App. p. 117. (2.) *Mancipi* dativum esse a *manceps*, putat Priscianus, col. 682. Vossius autem geniti-

3. Verbum, aut alia quaevis orationis pars pro nomine posita: ut, *Illorum vivere est mori*, i. e. *illorum vita est mors*. Cic. *Cras istud*, i. e. *iste dies crastinus*, Mart.[28]). *Sed recti finem extremumque esse recuso Euge tuum et belle*. Pers. i. e. *tuum plausum et laudationem*.

4. Nomina literarum: ut, *Alpha*, *Beta*[29]), A, B, C[30]).

5. Voces materialiter positae: ut si dicas, Ex *ne* et *homo* componitur *nemo*.

6. Nomina peregrina, seu Barbara (i. e. neque Graeca, neque Latina:) ut, *Adam*, *Iob*, *Elisabet*, *Ierusalem*. Nisi ex prima sua origine fines habeant ad declinationem idoneos: ut, *David*, *Salomon*, *Hannibal*: vel Latina eis terminatio accedat: ut, *Adamus*, *Iobus*, *Elisabetha*, *Hierosolyma*[31]).

7. Numeralia, quae Cardinalia vocantur, a *quatuor* ad *centum*, hoc incluso. Caetera enim, *unus* utroque numero[32]), *duo*, *tres*, plurali declinantur. *Mille* adiectivum non declinetur: at *mille* substantivum singulari quidem invariabile est; pluraliter vero declinatur, *millia*, *millium*, *millibus*, etc.[33]).

---

vum per Apocopen positum, pro *mancipii*, loc. cit (3.) *Nauci* in solo genitivo usurpatur, ut reg. 10. mox dicemus. (4.) *Nihili* genitivus est a *nihilum*, quod integrum est in singulari. (5.) *Eiusmodi*, *huiusmodi*, *istiusmodi*, *eiuscemodi*, etc. ex duobus genitivis conflata, coniunctim quidem *μονόπτωτα* sunt; aliter vero caeteros quoque casus terminationibus distinctos habent.

28) Vid. cap. I. reg. 12.

29) Ausonius tamen Idyll. XII. *Betae*, *Gammae*, *Deltae*, in genitivo, *Iotae* in dativo declinat. Et Plato Comicus *σίγματος*, et *ἐκ τῶν σιγμάτων*: et Xenophon Hell. IV. *σίγματα* dixerunt. *Ἒ ψιλὸν*, *Ὃ μικρὸν*, *Ὦ μέγα*, adiectivorum more inflectuntur. V. Turneb. Adversar. I. 21. et Carmich. Etym. p. 33. Servius quoque literarum Graecarum nomina declinat. Et in omnigenis et pro correctissimis habitis Tullii exemplaribus, de Oratore III. 12, Brissaeum *Iotam literam* legisse, memorat Dausquius, Vol. II. p. 163, pro quo *Iota literam* Gruterus et Gronovius edidere. Latinorum elementorum nomina proprie voces non sunt, Hebraicorum, Arabicorum, etc. barbara, atque ob eam rationem invariabilia.

30) Syllabas quoque indeclinabiles esse notat Varro, L. L. VIII. 36. Addit Carmichael, ubi supra, integras orationes loco nominativi aut alterius casus positas, quale est illud Persii I. 28. *At pulchrum est digito monstrari, et dicitur: hic est.*

31) Inveniuntur et genitivi *Adae*, *Abrahae*, tanquam ab *Adas*, *Abrahas*. V. cap. II. reg. 7. n. 22.

32) Quando pluraliter *unus* adhibendum sit, in Rudimentis docuimus, p. 13. et fusius infra reg. 13. n. 31.

33) *Milli* tamen in ablativo invenitur ap. Lucilium, referente Gellio I. 16. Caeterum *mille* adiectivum eo differt a *mille* substantivo in

H

9 Haec etiam immotos retinent vocabula fines:
Semis habens primum numerum, *frit*, *git*, (quibus addi
Causape, *cepe* volunt:) numerum quoque nacta secundum
Tot, *quot*, cum natis; sed *nequam*, *pondo*que utrumque.

Indeclinabilibus insuper adiungenda sunt:

8. Singularem tantum numerum habentia: *semis*[34]; *frit*; *git*, seu *gith*[35]). Quibus forte addi possunt, *cepe*[36]; *gausape*[37]), [38]).

---

plurali; quod illud semper comitetur adverbium numerale; ut, *bis mille homines*: hoc vero adiectivum requirat; ut, *duo millia hominum*. Prius idem fere sonat quod Graece χίλιοι, posterius quod χιλιάς. Scioppius quidem Paradox. literar. Epist. 14, eumque secutus Gronovius pater, pec. vet. I. 10, aliter sentiunt. At vid. quae nos in Rudim. p. 18. praecipue vero Perizonius in Sanct. IV. 4. n. 78.

34) Vid. supra ad reg. 33. cap. II. n. 12, et adde ex Vegetio de re milit. II. 15. *Item bina missilia, unum maius, ferro triangulo unciarum novem, hastili pedum quinque et semis.* Et paullo post. *Aliud minus — hastili pedum trium et semis.*

35) *Git* nomin. accus. et vocat. sing. tantum habere putabat Iohnsonus, App. p. 119, at postea, mutata paulum sententia, Addit. p. 36, adiicit et genitivum ex Celso V. 18 et 28. *Gith cyathos tres.* Idem de *frit* statuendum existimat, quamvis exemplum non suppeditet. * Addunt Ferrettus, Annotatores Oxonienses et alii *subtal* (Prisciano *subtel*, col. 644.) i. e. *cavum pedis*: quod tamen Sipontinus (teste Carmichaele) et tota Lexicographorum cohors *subtalis* declinant. At vox ipsa nusquam iam reperitur. V. Iohns. dict. loc.

36) *Cepe* tantum singulare facit Charisius, col. 23. et Priscianus, col. 673, et 681. et (qui ei nom. acc. et abl. tantum tribuit) Sergius, col. 1842. Iohnsonus contra tantum plurale p. 118 et 119, quamvis et ei postea genitivum sing. ex Columella concedat; cui iungere poterat illud Apuleii ap. Priscian. d. loc. *Cepe succum melle mixtum*, Ego certe saepius quidem singulariter, ut ap. Horat. Epist. I. 12, 21. Iuven. XV. 9. Pers. IV. 31. nusquam vero ap. probatum auctorem pluraliter legi. Nam quae ex Plinio XIX. 6, obduci possunt exempla, aliter in melioribus libris habentur. Profert quidem Priscianus loc. cit. tria ex antiquioribus exempla, Naevii, *Cui cepe edendo oculus alter profluit*; Novii, *Oleas, cepe, ficus*; Varronis, *Multifariam in patellis coquere cepe*; in quibus *cepe* plurale videtur: at rem non prorsus certam esse, ostendit similis loquendi ratio ap. Plin. l. cit. *Cepae genera apud Graecos, Sardia, Samothracia*, etc. in quo plane singulare est. Caeterum Ursinus, p. 296, humani quid passum Vossium ait, qui *cepe*, *cepis* declinat, neque indeclinabilis ullam faciat mentionem. Sibi enim *cepe*, *cepis*, nusquam lectum. Addit porro Gallum Methodi auctorem credulitati suorum illudere, qui idem firmare nititur veteri proverbio, *Quis usus cepis putridi?* quasi hoc ex antiquo auctore esset depromptum,

9. Tantum pluralia, *tot, quot*, cum compositis, *totidem, quotquot* et *quotcunque*; *aliquot*.

---

quod solius Erasmi est, atque e Graeco tralatum. Melius certe et hic et ille sententiam suam cumprobassent auctoritate Charisii, qui col. 48, (quod et Vossii animo obversatum videtur) *cepe, cepis, cepi*, disserte inflectit: quanquam et ipse alibi, col. 28, *cepe*; inter monoptota collocet. Interim et *cepae, ceparum*, etc.

37) *Gausape* vix aliis casibus quam nom. accus. et ablat. sing. nunc reperias. Vid. Martial. XIV. 152. Pers. IV. 37. Horat. Sat. II. 8, 11. Indeclinabile qui statuunt in singulari, maxime nituntur illo Plinii VIII. 48. *Nam tunica lati clavi, in modum gausape texi nunc primum incipit:* ubi *gausape* patrio casu dictum; et ita pleraeque editiones. Vossius, qui verba haec ita distinguit, *Nam tunica, lati clavi in modum, gausape texi nunc incipit; gausape* auferendi casu accipit. At novissimae Harduini editiones, retenta veteri distinctione, *gausapae* exhibent. Adeo nihil in his certi. Quemadmodum nec satis constat, quo numero *gausape* extulerit M. Messalla ap. Charis. col. 80. *Armenii regis spolia gausape.* Plurali sane ex apposito prolatum videri possit, uti iam ab Ursino animadversum, qui tamen rem in medio relinquit. An vero ab abl. sing. *gausape* deductum sit plurale *gausapa*, (quo Ovidius Art. II. 300. Persius, VI. 46. Martialis, XIV. 29. et 138, utuntur,) quod post Priscianum, col. 759 et 769 existimat Vossius: an ab antiquo *gausapum*, (quo usus est Cassius Severus ap. Charis. l. cit.) quae Ursini sententia videtur, doctis diiudicandum relinquo. Sed et veteres nominativo *hic gausapes*, dixere, a Graeco ὁ γαυσάπης, idque tam in prima quam tertia: unde illud in testamento Augusti ap. eund. Charisium legimus, *Gausapes, lodices purpureas et colorias meas:* quod cur Vossius in *gausapas* mutatum velit, non satis causae visum est Ursino. Postea vero, Graeca terminatione masculini ης in *a* femininam conversa, *gausapa, gausapae* extulisse (ut factum in ὁ χάρτης, *haec charta*, ὁ κοχλίας, *haec cochlea*, aliisque,) auctor est Varro, ap. Charis. et Prisc. locc. citt. qua etiam vocis inflectendi ratione usi sunt Plinius, loc. supra laudato, et Petron. c. 28. Anne vero et *gausape, gausapis*, inclinare liceat, quod permittit Vossius, factumque ab Harduino est in Notis et Emend. ad Plin. lib. VIII. num. clv. mihi haud dum compertum. Voss. Anal. I. 35. et II. 11, in primis vero Ursin. part. I. p. 187.

38) Alvarus Gram. min. p. m. 128. et Cluverius Ital. antiq. p. 491, indeclinabilia statuunt propria quaedam in E: ut, *Praeneste, Caere, Reate*, etc. oppidorum nomina, *Soracte* nomen montis. At *Praenestis* est ap. Propertium II. 23, 41. et Paterculum II. 27, 6. *Tergestis* Ibid. ex. 4. *Soractis* ap. Virg. Aen. VII. 696. et XI. 785. Cluverius etiam Ital. antiq. p. 196. *Caere, Caeritis*, a Virgilio declinatum putat, Aen. VIII. 597. *Est ingens gelidum lucus prope Caeritis amnem.* Non ignoro quosdam magni nominis Grammaticos genitivos hosce a nominativis deflectere in IS vel ES, *Praenestis* vel *Praenestes*, *Soractis* vel *Soractes; Caeres* genitivo *Caeritis*, vel *Caeretis* (ut ap. eund. Virg. Aen. X. 183.) habens. At cum nusquam isti nominativi occurrant, verius videtur, praesertim cum id patiatur Analogia, genitivos hosce ab usitatis rectis deducere. Plautus quidem *Praenesten* dicturus videtur: apud eum enim, ubi Ergasilus Graece per urbes Latii iurans inducitur, legere est, Captiv. IV. 2, 102. Νὴ τὰν Πραινέστην. At Vossius (quem videsis Anal. I. 12.) Πραινέστον ibi legendum putat, a recto Πραινέστος, quo

10. Utroque numero gaudentia: *nequam*[39]; *pondo*[40], [41].

---

utitur Appianus, et Stephanus Byzantinus, addere poterat, Strabo et Plutarchus. Cluverius quoque d. l. in hoc Iustini, XX. I. 12, *Quid Caeren urbem dicam?* mendum irrepsisse, ac *Caere* legendum existimat, quod et in quibusdam ex antiquioribus editionibus se invenisse testatur Vorstius. At quid si dicatur Latinos interdum eiusmodi nomina ex neutris tertiae in feminina primae (quale genus nomina urbium plerumque amant) transtulisse, ac *Praeneste*, *Praenestes*, *Praenesten*; *Caere*, *Caeres*, *Caeren*, declinasse? *Soractem* autem ap. Plin. VII. 2, et *Soracten* ap. eund. XXXI. 2, vel sunt a nom. *Soractes* vel *Soracte* in prima, aut *Soractis* in tertia. Pro posteriore facit, quod *Sauractis* a Catone nominetur, teste Dausquio, Vol. II. p. 294. Caeterum in vocibus hisce *Praeneste*, *Caere*, *Soracte*, *Reate*, omnes qui carmine scripsere ultimam corripiunt, adeoque et tertiae declinationis faciunt. Vid. Virg. Aen. VII. 682. et VIII. 561. Horat. Car. III. 4, 23. et Epist. I. 2, 2. Sil. VIII. 366. et IX. 404. Stat. Sylv. IV. 4, 15. Iuven. III. 190. Martial. IV. 64, 33. Sil. VIII. 474. Horat. Car. I. 9, 2. Sil. VIII. 417. Haec autem et similia ablativum in *e* terminare superius ostendimus cap. II. reg. 50. Nec audiendus Torrentinus, eumque secutus Despauterius, qui a *Praeneste Praenesti* declinant. Sed et dativum quoque in *e* exire fidem fere facit illud Livii I. 2, *Caere opulento tum oppido imperitans*; nisi (quod minus veri simile) *Caere* hic ablativo positum dicatur.

39) Sic Plaut. Bacch. III. 6, 28. *homo nequam*, Colum, III. 10, extr. *nequam vitis*, Lucil. ap. Fest. *nequam aurum*, Cic. pro Coel. 4. *homini nequam*, Gell. VII. 11. *o hominem nequam*, Cic. pro Rosc. 44. *quemadmodum solent liberti nequam et improbi facere.* V. et Varr. L. L. IX. 5, qui vocabulum docet ex *ne* et *quicquam* media extrita syllaba, coactum.

40) *Pondo* duplici sensu accipitur. Aut enim (1.) Simpliciter pro *pondere* sumitur: ut Liv. I. 55. *Coronam auream dictatori libram pondo decrevit*, i. e. *ad libram*, vel *pendentem libram*, *in pondere.* Sic Plaut. Rud. IV. 2, 8. *Neque piscium ullam unciam hodie pondo cepi.* Et Colum. XII. 30. *Scillae aridae pondo libram et quadrantem adiici oportere.* Aut (2.) pro *libra* ipsa usurpatur: ut Plaut. Asin. II. 2, 33, *Quot pondo te esse censes nudem*, i. e. *Quot librarum.* Priore vocis significatu neutrum esse ac ablativi tantum singularis omnes consentiunt. Posteriore autem, omnes quidem neutrum et invariabile: nonnulli diversorum numerorum et casuum; plerique vero diversorum quidem casuum, sed numeri duntaxat pluralis, esse volunt. At Gronovius pater, de pecun. vet. I. 6, et seq. vocem utroque sensu unam eandemque esse, et ablativi tantum casus, numerique semper singularis, contendit: veteres enim *pondus*, *pondi*, ut *vulgus*, *vulgi* declinasse, caeterisque casibus, usu τοῦ *pondus ponderis* in tertia, abrogatis, ablativum solum remansisse. In eiusmodi autem locutionibus Liv. XLII. 7. *Torques duo ex quinque pondo auri facti.* Id. XLIII. 6. *Octoginta pondo coronam afferentes.* Colum. XII. 18. *Picis durae pondo vicena quina.* Liv. XXVII. 10. *Inde quingena pondo data Consulibus*, Id. XXXIII. 27. *Auri mille et quingenta quindecim pondo*, etc. sententiae suam constare ait integritatem, supplendo in prima *libris*, in secunda *librarum*, in reliquis *pondera*, vel *χρήματα*, vel *negotia librarum in pondo*, i. e. *pondere pendendo*: ut *bina* [librarum] *pondo* eodem pacto dicatur, quo *ardua montum*, *occulta viarum*, *acuta belli.* Ego vero, quod pace maximi viri

§. 2. *Deficientia* Casu.

Casu *Deficientia*, pro numero casuum superstitum distinguuntur: alia enim unicum tantum, alia duos, alia tres, alia quatuor, alia denique quinque casus habent;

---

dictum sit, quanquam hunc primarium vocis *pondo* usum et originem haud invitus agnoscam, quia tamen τὰ χρήματα, sive *negotia*, longius hic petita ac nimis generalia; *pondera* vero *in pondo*, i. e. *pondere*, inepta eiusdem vocabuli repetitio videatur; haud absurdum creditu existimaverim, veteres illos Romanos, caussarum suae linguae plerumque ignaros postquam priscus τοῦ *pondo* nominativus, aliique casus sub hac inflexione, *pondus pondi*, in usu esse desivissent, solusque iam ablativus relinqueretur, tandem eo prolapsos, ut invariabile crederent vocabulum, utroque numero, omnibusque casibus, uti res postularet, promiscue adhibendum: ut idem hic plane usu venisse arbitrer, quod in voce *mille* ostendit Cl. Perizonius loc. supra laudato, quem propterea miror ea de re Gronovii sententiae adversantem, cum eo de voce *pondo* tam amice sentire. Caeterum quod post Charisium, col. 22 et 48, plerique omnes Grammatici *unum pondo* dici negent, damnetque Kirkwodum nostrum ita loquentem Iohnsonus App. p. 128, refelluntur illo Livii XL. 48, *Auri pondo triginta unum.* Nec dissimile illud Colum. XII. 12, *Sextarium aquae cum dodrante pondo mellis diluunt:* et Ibid. c. 30, *Pondo quadrantem singulis amphoris infricato.* Idem P. Ramus Schol. Gram. p. 142, nec inepte, confirmat ex illis sermonis formulis, *duo pondo*, *quinque pondo*, etc. quando singulari carentibus, *bina*, *quina* addi soleant. In eo autem lapsus est Ramus, quod *bina* aut *dena pondo* dicere non permittat: quod optimis auctoribus haud insolitum Gronovius d. loc. monstravit; licet frequentioris sint usus numeri cardinales.

41) Inter Indeclinabilia porro recenset Despauterius *Pedum*, *nugas*, *hir*, *fas*, *nefas*, *nil* sive *nihil*, *instar*, *ador*, *necesse* et *praesto*. Hic vero in primis observandum est, Despauterium et vulgus Grammaticorum (qui *invariabilia* cum nominibus in aliquibus tantum casibus usitatis confundunt) tironibus fucum facere, qui cum eadem regula *cepe*, *nequam*, *tot*, *frit*, et *pedum*, *fas*, *nefas*, *instar*, nullo discrimine facto, inveniant; parem utrorumque rationem arbitrentur: proindeque, ut *succus cepe*, pro *succus cepae*; *servo nequam*, pro *servo improbo:* sic quoque *amor fas*, pro *amor iusti*; *pedum incurvo*, pro *baculo incurvo*, dicere liceret: quasi haec vocabula utrique numero, omnibusque casibus, terminatione haud mutata, pariter inservirent. Cum autem longe secus res se habeat, haec ab illis accurate secerni oportuit: id quod nos, quoad eius fieri potuit, sumus conati. Ex his igitur, *hir*, *instar* et *necesse* inter diptota, *fas* et *nefas* inter triptota (de quibus mox dicendum) relatis; superest ut de reliquis nonnihil dicamus. Et (1.) *Pedum* quidem indeclinabile faciunt Charisius, col. 73. et Phocas, col. 1690. at genitivo *pedo*, et pluraliter *peda*, *pedorum*, et sic deinceps, declinari, quamvis nulla in infrequenti vocabulo iam occurrat auctoritas, rei ipsius natura deposcit, ut Cl. Vossius Anal. I. 41. et Iohnson, p. 182. et ante eos Frischlinus in Strigili, c. 1. Carmichael. p. 39. et Pincierus Parerg. otii Marpurg, IV. 32, monuerunt. Hanc Buchananus noster et Beza rationem secuti, hic Psal. XCV. 7. *pedi*, ille Psal. XXIII. 4. *pedo*, efferre non dubitarunt. (2.) De *nugas* dicemus reg. seq. (3.) *Nihil* et contracte *nil*, per Apocopen dictum, pro *nihilum*, adeoque in genitivo *nihili* facit. (4.) *Ador* indeclinabile ideo mansisse ait Priscianus, col. 700,

quae Grammatici vulgo *Monoptota* [42], *Diptota, Triptota, Tetraptota* et *Pentaptota* appellant.

1. Monoptota.

10. Unicus his tantum casus manet. *Inquies, ex-*
spes,
Atque *potis* solos rectos tenuere. Paternum
Dant *dicis, nauci.* Sextum *noctu*que, *diu*que,
Ergo pro *causa, promptu, natu*que, *relatu,*
Admonitu, iniussu, sic talia plurima. Quartum
Pluralem *inficias*, velut *incita*, servat. Ibidem
Vult sextum *ingratis*. *Ambage* et *compede* sex-
tum
Anteriore dabunt numero, prope plena secundo.

---

quod ambigua esset mensura penultimae genitivi, *duabus sibi adversis regulis repugnantibus.* Idem tamen ex Gannio veteri Poeta tria profert genitivi exempla; in quorum primo ac secundo *adoris*, ea syllaba correpta, in tertio, producta, *adoris*, exprimitur. *Adoris* quoque habet Ausonius in Technop. penultima correpta, quomodo et efferendum, ut similia in *or* neutra, *marmor* et *aequor*, docet Charis. col. 21, 66 et 96. Ut mirum sit Ios. Scaligerum, in Not. ad Festum, eumque fere secutum Dacierium, *ador* neutri esse negare; *adoris* vero, secunda brevi, non ab *ador*, sed ab *adus*, deflectere. Utrumque enim testimonio, Charisii, et analogia; prius etiam illo Horatii Sat. II. 6, 89, *Esset ador loliumque*, redarguitur. Confer et Vossium Anal. I. 27. et de vit. serm. IX. 8. (5.) *Praesto*, quod aliqui dativum esse volunt, ab obsoleto *praestus*, mihi potius cum Vossio Anal. I. 22, et Iohnsono App. p. 118, adverbium videtur: nisi mavis cum Rud. Agricola, (referente, nec improbante, eod. Vossio, Anal. III. 40,) nihil aliud esse, quam verbum *praesto*, longo usu ad alterius orationis partis vim detortum. Quod si inter nomina censeri velimus, adiectivum est diptoton, nominativi tantum et accusativi casus, adiunctis (ut Carmichaeli observatum, p. 40.) *sum, essem, esse, forem, fore*, et Poetice *adsum*. ¶ Non inepte huc referri potest *Sesqui*, quod quamvis in compositione fere semper inveniatur, ut *sesquihora, sesquilibra, sesquialter*, Cicero tamen in Orat. c. 56, extra compositionem utitur, *Necesse partem pedis aut aequalem esse alteri parti, aut altero tanto, aut sesqui esse maiorem.* Est autem origine idem quod *semisque, semis* in *ses* contracto, mutataque ultima encliticae in *i*: ut, *sesquihora* sit *hora semisque*, i. e. *hora integra cum dimidio*, et ita in aliis. V. Gronov. pec. vet. I. 3. p. 15.

42) Has appellationes *aptota, monoptota, diptota*, etc. varie a Grammaticis accipi, ac saepe inter se confundi docent Alvarus. p. 224. et Voss. Anal. I. 46. Siquidem Charisio *monoptota* sunt, quae non variantur in obliquis; ut, *nequam: aptota*, quae uno tantum casu inveniuntur; ut genitivus *dicis.* Diomedi autem *aptota* sunt quae Charisio *monoptota.* Prisciano rursus *aptota* sunt, quae nominativum solum habent, ut *Iupiter*: *monoptota*, quae pro omni casu una eademque termi-

Unicum tantum casum habent nomina sequentia.

1. Solum nominativum[43]) singularem, *inquies*, substantivum[44]); et haec duo adiectiva, *exspes*, *potis*, *pote*[45]).

2. Solum genitivum, *dicis*[46]): ut, *dicis gratia*; *nauci*; *res nauci*[47]).

3. Solum ablativum, *noctu*[48]); *diu*, *interdiu*[49]; *ergo*, pro *causa*[50]); *promptu*, *natu*, *relatu*, *admonitu*, *iniussu*,

natione funguntur; qualia sunt nomina literarum, et numerorum a *quatuor* usque ad *centum*. Idem *diptota* vocat, quae duos diversos casus tantum habent, ut, *suppetiae*, *suppetias*: *triptota* quae tres, ut, *templum*, *templi*, *templo*: *tetraptota* quae quatuor, ut, *puer*, *pueri*, *puero*, *puerum*: *pentaptota*, quae quinque, ut, *ventus*, *venti*, *vento*, *ventum*, *vente*: *hexaptota* denique quae sex; ut, *unus*, *unius*, *uni*, *unum*, *une*, *uno*. Nos vero casus non terminatione sed significatione distinguentes, *aptota* ea dicimus, quae sub uno vocis exitu omnium casuum officio funguntur, rectius cum Vossio ἄπτωτα appellanda, *monoptota*, quasi unius tantum casus; *diptota*, quae duum, atque ita porro, casum atque significationem retinuerunt.

43) Vocativum his non memoramus: quamvis enim *inquies*, etc. nusquam forte eo in casu iam reperiantur; quia tamen ex optimorum Grammaticorum placitis, omnia nomina rectum habentia, vocativum quoque (nisi vocum ipsarum natura eum respuat) habere possunt; idcirco sub nominativo vocativum hic etiam (si necesse sit) intelligi volumus.

44) Iohnsonus, qui App. p. 118, *inquies* aptoton facit, de substantivo intelligendus est: ut, *inquies nocturna*, ap. Plin. XIV. 22. et *vigiliarum labor et inquies*, ap. Gell. XIX. 9. Nam *inquies* adiectivum declinari ostendit Priscianus, col. 703, confirmatque col. 704, illo Sallustii Hist. II. *Corpore et lingua percitum et inquietem Barbuleium appellabant.* Addit et Vossius Anal. II. 20, ex Apuleio, *inquieti procacitate.*

45) Nec monoptoton solum est *potis*; sed, quod magis mirum, *potis* et *pote* a veteribus utroque in numero et per omnia genera inveniuntur frequentata; ut ap. Lucret. I. 452, — *Quod nunquam sine perniciali Discidio potis est seiungi, seque gregari*: et V. 718, *Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur*: pro *pote*. Catull. XLIII. 5, *Quantum qui pote plurimum perire*, pro *potis*. Plaut. Poen. I. 2, 17, *Duae potis sunt plus satis negotii dare*, pro *potes*. V. Voss. Anal. II. 21. et Perizon. ad Sanct. II. 10, 1. et IV. 17, 8.

46) *Dicis* pro *dices*, a Graeco δίκη δίκης; nam *dicis causa* valet δίκης ἕνεκα, *moris causa*.

47) Ab antiquo nominativo *naucum*, i. e. *nucis* aut aliarum rerum *putamen*. Naevius ap. Festum ablativo quoque usus est; *Eius noctem nauco ducere*,

48) *Diu* et *noctu* nunc fere adverbialiter sumuntur, veteribus autem pro *nocte* et *die* usurpata: unde et τῷ *noctu* adiectivum fere femininum iunxere: ut Enn. *Qui noctu*, *Noctu concubia*, *Hac noctu filo pendebit Etruria tota.* Claud. Quadrig. *Multa noctu.* V. Macrob. Saturn. I. 4. Voss. Anal. II. 12. Confer et Iohnson, Addit. p. 28, extr. qui adiicit ex Plaut. Mil. II. 4, 28, *Mihi haud falsum eveniat somnium, quod noctu hac somniavi*: et ex Cic. ad Attic. VIII. 3, *Scribente me haec ipsa noctu in Caleno.* Sed in posteriore incertum, an *ipsa* auferendi sit, an

Item plurima verbalia quartae declinationis: ut, *accersitu*, *fricatu*, *illisu*, *percussu*, *persuasu*, etc.[51]).

4. Solum accusativum pluralem, *inficias* (quod cum verbo *eo* tantum iungitur; ut, *ire inficias*;) *incita* vel *incitas*; ut, *ad incitas redactus*[52]).

5. Solum ablativum pluralem, *ingratiis*[53]).

6. *Ambage*, *compede*[54]), in ablativo singulari fere solo reperiuntur: in plurali autem integra sunt, nisi quod in genitivo *ambagum*, vel *compedum*, vix dicantur.*[55]).

---

accusandi casus. Cato autem (ut eidem Iohnsono observatum) R. R. 156, *noctu sereno* in masculino dixit.

49) Plautus eodem sensu *interdius* utitur: ut in Asin. III. 3, 9, *Negotiosus interdius*: et Aul. I. 1, 33, *Tum autem interdius Quasi claudus sutor domi sedet totos dies*: et Pseud. V. 2, 8, *Te sic interdius cum corolla ebrium incedere.* Profert et Iohnsonus App. p. 118, illud ex Livii lib. 3. *Nec discernunt interdiu nocte*; ubi (si recte se habeat lectio) *interdiu* accusativo usurpatum videtur.

50) *Ergo*, sive pro illativa coniunctione sumatur, ut *ideo*, *igitur*; sive pro *causa*, ut in hoc Virg. Aen. VI. 670, *illius ergo venimus*, et in vet. Inscript. ap. Sponium Miscell. erud. antiq. p. 265, Laetitiae et grati animi ergo, verum ablativum esse atque a Graeco ἔργῳ deductum, Grammaticorum doctiores iamdudum statuerunt.

51) De his videndus omnino Vossius Anal. I. 47. Ursinus, p. 183. et qui prolixum satis eiusmodi vocum syllabum dedit, Iohnsonus, p. 123 et 124.

52) Ab inusitato *incitus*, i. e. *immotus*, ab *in* et *cieo*. *Ad incita* igitur, seu *incitas redactus*, subaudi *loca*, *calces*, *lineas*. Est enim metaphora a ludo 12 scriptorum ducta, nam cum ad ultimam lineam promoti erant calculi, tum is cuius intererat, *ad incitas lineas redactus* dicebatur. V. Non. II. 422. Scalig. Coniect. ad Varr. Append. ad lib. 6. Voss. Anal. I. 34 et 47. et de Construct. c. 6. et Gronov. ad Plaut. Poen. IV. 2, 86. et Trin. II. 4, 136. Leguntur quoque ap. Isidor. XVII. 67, *inciti homines* quibus scil. ulterius procedendi nulla spes est.

53) Ut, *tuis ingratiis* ap. Plaut. Merc. II. 4, 11. et Ter. Heaut. III. 1, 37, *Ea coacta ingratiis*: et Nepot. II. 4, *Ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur.* Huc quoque addi potest simplex *gratiis* ap. Plaut. Asin. Prol. 5, *Cave modo ne gratiis*: et ibid. I. 3, 42, *Honoris causa gratiis dono dabo*: et Ter. Adelph. IV. 7, 26, *Si non pretio, gratiis*: Pro quo postea *gratis* (quod adverbium vulgo existimatur, sed et ultima producta, ut Vossio monitum, Art. Gram. II. 31.) dixerunt. V. infra reg. 12. n. 72.

54) *Compedis* in genitivo sing. utitur Claudianus XIX. 3. *compedium* eod. casu plur. Plaut. Pers. III. 3, 15.

* 55) Huc addi possunt, I. In solo Nominativo nunc reperta, (1.) *Pernox*, quamvis *pernoctis* declinet Priscianus, col. 725. (2.) *Glos*, de quo vid. cap. II. reg. 35. n. 17. II. In solo Genitivo *cuimodi* et *cuicuimodi* ap. Cicer. de Fin. III. 9, pro S. Rosc. 34. (confirmante eam lectionem Prisciano, col. 959.) et multis aliis locis: item Gell. II. 8. XIII. 29. XIV. 1. etc. pro *cuiusmodi* et *cuiuscuiusmodi*. V. Voss. Anal. I. 47, in primis vero Gronov. in Gell. II. 8. n. 6. *Alimodi* etiam pro *aliusmodi*, habet Festus. Nimirum haec olim disiunctim effe-

2. Diptota.

11. Haec gemino cernes casu contenta. *Necesse*
Rectum cum quarto capiunt, *volupe*, *instar*, et *astu*
Significans urbem, simul *hir*. Iunxere Latinum
Cum recto terni flexus *vesper*que *sirempse*que.
Impetis et *spontis* patrius tenet; *impete*, *sponte*
Crebra magis sexto: sic *verbere*, *verberis*, omnem
Pluralem servans: *repetundarum repetundis*,
Suppetiae, *inferiae* quartum, vix plura tulerunt.

---

rebant, *cui modi*, *alii modi*, cum genitivus nondum in *ius*, sed *i*, desinebat. Sic Cato ap. Prisc. col. 717, *Uti mutem mores, atque alii modi sim:* et C. Licinius ibid. *Perversum est alii modi postulare:* et id. Cato ap. eund. col. 694, *Quis illi modi esse vult?* III. In solo Accusativo, (1.) *Pessum*, quod quidam adverbium faciunt, verus est accus. sing. ut *pessum ire*, *pessum dare*, unde et verbum *pessundo;* sive a *pensum* supino verbi *pendo*, ut *passum* pro *pansum* dicitur a *pando*, quae est Scioppii opinio; sive quod versimilius Vossius coniicit, a Gr. βύσσος pro βυθός, *fundus*. V. Ursin. part. 1. p. 915. (2.) *Venum* quoque accusativus est, ab inusitato *venus:* unde et dativus *veno;* ap. Tacit. Annal. XIII. 51, 2. et XIV. 15, 2: et *venui* ap. Apuleium, Met. VIII. p. 251. et Met. IX. p. 277. IV. Solo Ablativo (1.) *Lucu*, pro *luce;* et (2.) quod adverbium vulgo statuitur, *rite*, pro *ritu*. (3.) *Fortuitu* ablativum statuit Iohnsonus, p. 122, dissentiente tamen Scioppio et Io. Kero Observ. de L. L. lib. 2. voc. *Pronomen*, qui cum vulgo illud inter adverbia reponunt. ¶ Multa etiam ab aliis huc congeruntur; veluti I. Nominativi tantum sing. (1.) *Nugas*, at hoc per Syncopen factum videtur ex *nugax*, vel (ut prisce scribebant) *nugacs*, extrito *e*, adeoque in genit. *nugacis* flectendum. (2.) *Damnas:* quod eodem pacto ex *damnatus* contractum affirmat Vossius Anal. I. 47, ac proinde genit. *damnati* habere. Mihi tamen scrupulum haud levem hic iniicit, quod Iurisconsulti (quorum fere proprium est hoc vocabulum) in nominativo etiam plurali utantur: ut L. 122. §. 1. ff. de legat. 1, *Lucius Titius et Gaius Seius Maevio decem dare damnas sunto:* et L. 34. §. 1. ff. de legat. 3, *Titio filio meo nomina ex Kalendario, quae elegerit filius meus sibi, viginti dare damnas sunto sine dolo malo.* (V. Cuiac. ad Pauli Sent. III. 6. §. 6. et Rami Schol. p. 144.) Hic enim Syncopae nullus est locus. (3.) *Praegnas*, pro *praegnans*, quod extat ap. Cicer. ad Att. I. 10. *Quod soror praegnas est:* at *praegnatis* in genit. declinat Probus, col. 1469, et *pregnate* in abl. Consentius, col. 2089. et *praegnatem* accus. passim in ff. de ventr. inspic. Nimirum *damnas* et *praegnas* (ut notat Casaubonus ad d. Ciceronis loc.) sunt veteris linguae reliquiae. Sic *sanas* antiqui dicebant pro *sanatus:* unde illud XII tabb. ap. Festum, *Nexo solutoque, forti sanatique idem ius esto:* et Gell. XVI. 10, *Proletarii et assidui et sanates.* (4.) His addit Carmich. p. 41. *differitas*, i. e. *differentia*, ex Lucret. IV. 640. et Arnob. II. item *prodigitas*, i. e. *profusio*, ex Lucilio ap. Nonius II. 695. Sed haec rancidae vetustatis vocabula non aliis magis casibus quam no-

In duobus casibus inveniuntur haec nomina:

---

minativis ipsis expleverunt. (5.) *Aleo* et *ganeo* rectis tantum dici docet Despauterius: at *aleonem* habet Festus; *aleones* Tertullian. de Fug. c. 13. *Ganeonem* Cicer. pro Sext. c. 52. *ganeones* Varro in Modio ap. Non. II. 887. aliis etiam, si res tulisset, casibus usari. II. In solo Dativo reperiri volunt Rhenius, Schmidius, etc. *arbitratui, derisui, despicatui, divisui, frustratui, irrisui, indutui, ludificatui, ostentui:* at eiusmodi verbalia minimum non carere ablativo Vossius putat, Anal. I. 47. et Ursinus p. 133: qui quorundam etiam nominativos ostendunt inveniri: ut, *derisus* ap. Prudent. π. στεφ. X. 249. *arbitratus* ap. Plaut. Asin. IV. 1, 21. Accusativos etiam (quae *supina* vocamus) *derisum* ap. eund. Aul. II. 2, 48. *irrisum*, Amph. II. 1, 40. notavit Iohnson. p. 389. III. (1.) Monoptotis solius Ablativi quidam addunt *testu*, pro *testa:* sed male, id enim Charisio, col. 23. Prisciano, col. 624, et Phocae, col. 1692, ἄκλιτον est, ut *gelu*. (2.) Eadem est eorundem Prisciani, col. 719. et Phocae l. cit. de *pecu* sententia: quamvis illud singulariter ablat. tantum nunc inveniri notet Iohnsonus, p. 123. V. supra cap. II. reg. 70. n. 49. (3.) *Algu* itidem inter monoptota ablat. tantum casus recenset Iohns. p. 123 et 124: idem tamen a Io. Kero Observ. de L. L. lib. 2. [voc. *Pronomen*] reprehensus, sententiam retractat, Addit. p. 37, agnoscitque non *algu* tantum, sed et *algus* nomin. et *algum* accus. ap. idoneos auctores reperiri. (4.) *Astu* monoptotis abl. tantum casus adnumerant Priscianus, col. 1012, Despauterius, et alii: at in nom. sing. *astus* Tac. Annal. II. 20, 1. Silius VI. 615. et XVI. 32. in genit. idem IV. 708. Val. Flacc. V. 541. accus. *astum* Stat. Achill. II. 86. nom. plur. Tac. Annal. XII. 45, 4. accus. plur. Sil. VI. 307. XIV. 291. et XV. 605. et Cic. Off. III. 16, extr. [Gruterus tamen eumque secuti *astutos* legunt.] (5.) *Tabo* Charis. col. 17. et 25. Diomedes, 288. Phocas, 1708 Donatus, 1749. Probus, 1446. Sergius, 1845. Consentius, 2040. et Servius ad Virg. Aen. III. 29. ablativo tantum efferendum volunt. Addit Priscianus, col. 744. genit. *tabi* ex Lucani VI. 547, quem et Vossius, Methodista, Danesius, aliique sequuntur. Sed et nominativum quoque ex Quintil. Declam. 12, adfert Iohns. p. 128, et ante eum Despauterius. (6.) *Crate* omnibus casibus singularibus, praeter ablativum, quosdam privasse notat Vossius. Is autem, Anal. I. 47, (cui in sing. di toton est) addit ex Plaut. Poen. V. 2, 65. *cratim*, et ex Charisio, col. 20. *cratem:* quamvis eidem Charisio ibid. et Diomedi, col. 315, inter feminina tantum pluralia numeretur. Sed (quod Iohns. observat, p. 125.) *crates* in nom. sing. habet Plin. XIII. 12. *cratis* in gen. Id. XVIII. 21. *crati* in dat. Pallad. Nov. t. 22, ut mittam ablat. *crate* saepius ap. eund. Plin. XVI. 40. XVIII. 15 et 20, etc. Plurali autem integrum est: *cratium* enim, quod se nusquam invenisse aiunt Iohnsonus l. cit. et Ursinus, p. 134, diserte extulit idem Plin. VIII. 18, *Inter se cratium modo implexos.* (7.) *Fauce* etiam huc referunt; quod in ablat. sing. duntaxat invenitur: cum autem plurali integrum fit et usitatissimum, nos ei potius inter singulari carentia locum praebuimus. (8.) *Obice* solo ablativo inveniri vult Phocas, col. 1709, et Ninivita, p. 102, at nominativi *obex* meminere Servius ad Virg. Aen. X. 377. et (eodem teste) Caper in libris dubii generis. *Cerea* quoque *obex* dixit Sidon. Car. II. 493. Ex Plauti etiam Merc. Prol. 72, *Tibi denique iste pariet laetitiam obex*, adfert post Rob. Stephanum Thes. L. L. Vossius Anal. I. 47, et ita quidem vetustiores habent Editiones, praecipue Parmensis 1510, at rectius in posterius vulgatis, pro *obex*, *labos* repositum. Neque an in eod. Plaut. Pers. II. 2, 21. *hanc obicem* legendum sit, satis

1. In nom. et accus. sing. *necesse* vel *necessum*[56]); *volupe*, seu *volup*[57]), i. e. *voluptas*; *instar*[58]); *astu*[59]); *hir*[60]).

2. In nom. et ablat. sing. *vesper*, tertiae declinationis, *vesper*[61]), *sirempa*, *sirempse*[62]).

---

inter Interpretes convenit. Caeterum plurale integrum est, nisi quod de genit. *obicum* dubitet Despauterius. (9.) Monoptotis ablativi a Sulpitio Verulano, Io. Vausio, aliisque accensetur *Flamine* neut. gen. pro *flatu*. At *flamen* in accusativo Ciceronem dixisse in Arat. v. 10, notat Despauterius, *Flamen ad Austri inclinatior*. Quod cur in *flamina* Sanctius mutaret, Minerv. IV. 15. p. 802, nulla satis firma mihi ratio videtur. *Flamina* autem plurali omnes agnoscunt, nonnulli etiam et *flaminibus*: at *flaminis*, *flumini* et *flaminum*, tum denique adhibebo, cum idoneum praeiisse auctorem constiterit. (10.) De *impete*, *sponte* et *viscere*, quae alii hic adiiciunt, dicetur reg. 11 et 12. (11.) Monoptoton denique Accus. tantum plur. facit Carmichael vocem *affanias*, i. e. *res futiles ac nugatorias*: ut Apul. Met. X. p. 325, *Nescio quas affanias effutire*. At idem Apuleius (cuius fere proprium est hocce vocabulum) ablativo etiam utitur Met. IX. p. 276, *His et aliis similibus affaniis frustra obblateratis.*

56) *Necesse* et *necessum* solo neutro genere restiterunt ab antiquis adiectivis *necessis*, *necesse*; et *necessus*, *-a*, *-um*, i. e. *necessarius*.

57) *Volupe* quoque est a prisco *volupis*, i. e. *voluptatem afferens*, seu *delectabilis*. Sic Ter. Phorm. IV. 3, 5. *Venire salvum volupe est*: et Plaut. Asin. V. 3, 1, *Hic senex si quid, clam uxorem, animo suo fecit volup.*

58) Probus, col. 1444, *instar*, *instaris* declinat: at citra auctoritatem. Quidam adverbium esse crediderunt: at eos refellit Vossius, Anal. I. 46, qui ostendit nomen esse substantivum, ac nominativo quidem usum Ciceronem de clar. Orat. c. 51, *Plato mihi unus instar est omnium*. Et adscito adiectivo neutri generis Virg. Aen. VI. 866, *Quantum instar in ipso est!* Et Ulpian. L. 21. §. 3. ff. de nov. oper nunciat. *Si proponatur instar quoddam operis*: item accusativo, Ovid. de Pont. II. 3, 42, *Instar et hanc vitam mortis habere puta*: et Sueton. Iul. 61, *Cuius etiam instar pro aede Veneris genitricis postea dedicavit.* Paria his docet idem Vossius, de Construct. c. 64. et Gram. min. p. 65. Ut plane non ferendus sit Kirkwodus noster, qui contra hic haerere eum, nec quo se vertat habere affirmet.

59) De Athenis fere tantum usurpatur, quas Graeci ἄστυ, i. e. *urbem κατ' ἐξοχὴν* nominabant. Sic Ter. Eun. V. 5, 17, *An in astu venit?* C. Nepos II. 14. *Protinus accessit astu*: et Cic. de Leg. II. 2. *In astu, quod appellatur, omnes se conferre iussit.* Indeque *Ludi Astyci* ap. Sueton. Calig. 20.

60) Charisius tamen *hiris* declinat, col. 17. (quod et Priscianus notat, col. 698.) alibi tamen, col. 12 et 23, indeclinabile facit, quae et Prisciani sententia est.

61) *Vesperi* quoque in ablativo dicitur, quod male quibusdam inter adverbia refertur. Vid. supra cap. II. reg. 16.

62) *Siremps* Festo idem est ac *similis re ipsa*. Senec. Epist. 91, *Omnium quae terram premunt, siremps lex esto.* *Sirempse* autem ap. Plaut. Amph. Prol 73, quidam accusativo dictum volunt. At Charisio, col. 73 et 116, *Sirempse* ablativus est, quem et Vossius, Anal. I. 48,

3. In genit. rarius, frequenter vero ablat. sing. *impetis*[63]) et *impete*[64]); *spontis* et *sponte*[65]).

4. In genit. et ablat. sing. *verberis*[66]) *verbere*. Plurali integrum est, *verbera*, *verberum*, *verberibus*, etc.

5. In genit. et ablat. plur. *repetundarum*, *repetundis*[67]).

6. In nom. et accus. plur. *suppetiae*, *suppetias*; *inferiae*, *inferias*[68]), * [69]).

---

sequitur; qui illic *Sirempse in lege iussit esse Iupiter*, quam *sirempse legem*, scribi malit.

63) Ab antiquo (ut videtur) nomin. *impes*. *Impetis* in genitivo utitur Lucretius VI. 316. Quod vero Vossius Gramm. min. p. m. 65, profert ex Silio VI. 256, atque tanquam insolens notat, *rapidi impetis*; in melioribus libris, *Nec frustra rapido stimulante dolore fuisset Impetus*, legitur. *Impetibus* vero ap. Lucret. I. 294, ab *impetus* potius, cum Carmichaele nostro ac eodem Vossio, quam ab *impete*, cum Despauterio et Melanchthone, declinaverim.

64) *Impete* quidam volunt antiquum ablativum quartae esse, pro *impetu*, ut *rite* pro *ritu*: at rem secus esse, ut alia omittam, ostendit genit. *impetis*.

65) *Sponte* solo ablativo dici docet Charisius, col. 23: idem tamen sui oblitus, col. 34, ei nominativum dat *spons*. Et Ausonius in Monosyll. *Sponte ablativi casus quis rectus erit? Spons*. *Spontis* vero genitivus Varroni L. L. V. 7. Columellae IX. 4. et XI. 3. Celso I. 1. usitatum: agnoscitque Consentius, col. 2085.

66) *Verberis ictu* habet Ovid. Met. XIV. 820. et Lucan. ap. Phocam, col. 1709. *hortamen clamoris et verberis* Pallad. Mart. t. 11. *Verbere* satis frequens: *verber* et *verberi*, nusquam leguntur.

67) Proprie loquendo *repetundarum* est a recto plurali *repetendae* vel *repetundae*, cui καθ' ὑπόνοιαν *pecuniae* recetur, a participio *repetendus* vel *repetundus*, *-a*, *-um*. In genit. autem et ablativo tantum invenitur, quod in accusationibus his fere casibus solum utamur. V. Voss. Anal. I. 48.

68) Ita docet Alvarus Gramm. min. p. 131. et Ursinus, p. 134. Invenitur tamen *inferiis* ap. Lucan. IV. 789. et Flor. II. 18. Nominativum vero *inferiae*, quod ei quoque adimunt nonnulli, habet Festus.

* 69) Diptotis addi possunt (1.) Multa ex *Supinis* vulgo sic dictis, quae non aliis casibus quam in *um* et *u* leguntur. (2.) *Specus* tertiae declinationis, quod solo nomin. et accus. reperitur. (3.) *Parum*, quod (adverbium vulgo creditum) verum nomen esse nomin. et accus. casus statuit Iohnsonus, p. 120, ab inusitato *parus* pro *parvus*, ex Graeco παῦρος, eliso *v*. V. et Ursin. part. I. p. 919. (4.) Idem quoque p. 127, huc refert *foris* et *foras*, hoc accus. illud ablat. plur. ab exoleto *fora*, i. e. *foris*. Confirmat eius opinionem quod ap. Plin. XVII. 24, *A fora iniuria*, et in vetere lapide *de foris*, pro ἔξωθεν, legatur. Caeterum hae voces in adverbiorum naturam fere iam degenerarunt. ¶ Diptotis ab aliis adiiciuntur (1.) A Rhenio et Schmidio, *Obtentui*, *obtentu*; *nuptui*, *nuptu*. Sed *obtentum* in accus. (quod Supinum vulgo vocatur) etiam dici putat Ursinus, p. 134. Certe *nuptum* in accus. non modo tanquam Supinum; ut *nuptum dare* ap. Plaut. Aul. II. 3, 4. et Ter. And. II. 1. 2. *nuptum collocare* ap. Caesar. B. G. I. 18, sed etiam

3. Triptota.

12. Haec trinos sumunt casus, totidemque recusant:
Tantundem primum, patrium, quartumque capessit.
At primum, quartum, quintum sibi *fas*que, *nefas*que,
Atque *melos* solum retinent: *epos* adde, Pelasgum
Et quod in ES finit neutrum, veluti *cacoethes.*
Hos tantum casus *grates* pluraliter edit,
Atque *mele*, *Tempe*, pariter finitaque Graeca.
At *dica* dat geminum quartum, geminumque vocantem
Mactus habet. Ternum, sextum quoque, *feminis* optat,
Femina plurali capiens. *Prece* flecte, *preci*que,
Atque *precem*, casus retinens pluraliter omnes.

Haec nomina tribus tantum casibus usurpantur:

1. *Tantundem* nominat. et accusat. *tantidem* genit. sing. [70]).

2. *Fas*, *nefas*, *melos* [71]); *epos*: item Graeca in ES neutri generis: ut, *cacoethes* [72]), nominativus, accusativus et vocativus sing.

---

nominaliter habetur, veluti ap. Stat. Sylv. V. 1, 45, *Illa quidem nuptumque prior taedasque marito Passa alio* — Et *diem nuptus* pro *nuptiarum* Gellio II. 24, ex MSS. restituit Gronovius. (2) *Inficias* diptoton facit Despauterius: at eius nominativus *inficiae* nusquam iam conspicitur. (3) Diptotis a nonnullis accensetur *opus*, nomin. tantum et accus. casus, pro *necesse*, aut *necessarius*, acceptum. At vocem hanc a receptissima *opus operis* non differe, principes Grammatici dudum monstrarunt.

70) Nec in neutro tantum reperitur, quod quidam existimavere; sed etiam in masc. Plaut. Truc. II. 5, 7, *Tantundem dolum aggrediar:* in feminino etiam extulere Labeo L. 29. §. 1. ff. de legat. 3. *Ut Titia uxor mea tantandem partem habeat:* et Gaius L. 30. §. 1. ff. de pactis, *Quia forte tantandem pecuniam Titio debuit.* *Tantidem* autem in genit. Terent. Adelph. II. 1, 45, *Tantidem emptam postulat sibi tradier:* et Cic. pro Rosc. Am. c. 39, *Voluntatem decurionum ac municipum tantidem, quanti fidem suam, fecit.* Sed et *tantidem* in nominativo aut accusat. antiquiores videntur dixisse, ut Ennius ap. Varr. L. L. VI. 3. *Tantidem quasi foeta canes sine dentibu' latrat:* et ipse Varro in Eumen. ap. Nonium VII. 105, *Quid quasi non curat tantidem Aristoteles?* pro *tantundem.*

71) *Melum* tamen in singulari accus. Pacuvium, in plurativo *melos* Accium et Varronem, eorumque exemplo *melorum* Terentianum, *melis* Capellam dixisse notat Vossius Annl. II. 12.

72) Sic *panaces*, *nepenthes*, *hippomanes*. Vid. cap. I. reg. 29, *Cacoethe* autem, morbi genus, in plur. tum nom. tum accus. pluribus locis memorat Plinius.

3. *Grates* [73]): item pluralia in E Graeca: ut, *cete* [74]); nom. accus. et voc. plur.

4. *Dica*, habet (praeter nominativum sing.) accusativos utriusque numeri, *dicam* et *dicas* [75]).

5. *Mactus*, una cum nominativo sing. utrumque vocativum habet; sing. ut, *Macte virtute esto*, Horat. plur. *Macti ingenio este*, Plin. [76]).

6. *Feminis*, habet genit. dat. et ablat. sing. et nom. accus. et vocat. plur. [77]).

7. *Preci*, *precem* et *prece*, absque nom. genit. [78]) et vocat. sing. Plurali integrum est, *preces*, *precum*, *precibus* * [79]).

---

73) Genitivum quoque sing. *gratis*, et ablativum *grate*, ei tribuunt Sulpitius Verulanus, Despauterius, Verepaeus, et omnes fere nostrates, Vassius, Carmichael, Williamsonus, Wedderburnus, Kirkwodus, Deixius, etc. Exemplum genitivi profert Despauterius illud Ciceronis Orat. c. 10. *Quum gratis causa nihil facias.* Verum in emendatioribus omnibus legitur, *Itaque efficis, ut cum gratiae causa nihil facias, omnia tamen sunt grata quae facis.* *Gratis* quidem (quod vulgo inter adverbia numeratur) ablativum esse pluralem pro *gratiis*, supra monuimus ad reg. 10. n. 53. *Grate* autem (quod ablativo sing. usurpatum ab illis fingitur) nusquam nisi adverbialiter a *gratus*, usitatum. Certe Grammatici veteres, Charisius, col. 20. et Diomedes, col. 315. *grates* inter nomina tantum pluralia reponunt. Cuius et hanc adfert rationem Vossius Anal. I. 43, quod a Graeco χαρίτες sit contractum. Caeterum, quem ei dativ. et ablat. *gratibus*, adiiciunt Rhenius et Schmidius, nulla auctoritate nititur.

74) Vid. cap. I. reg. 45. et cap. II. reg. 3.

75) *Dica* a Gr. δίκη, i. e. *lis*, vel *causa*; ut, *Circe*, *Circa*. Cic. Verr. II. 15, init. *Scribitur Heraclio dica.* Ter. Phor. II. 3, 9. *Dicam tibi impingam grandem.* Ibid. IV. 3, 64. *Sexcentas proinde scribito iam mihi dicas.* Ablativum quoque apud Ausonium legi tradit Despauterius: quod mihi nondum compertum.

76) *Mactus* nominat. utitur Cato R. R. c. 153, *Mactus hoc ferto.* Postea autem invaluit, ut *macte* semper in vocat. adhiberetur, etiam sequente verbo *esto*, per Hellenismum, pro nominativo *mactus*. [Theocrit. XVII. 66. Ὄλβιε κῶρε γένοιο! ubi vide quae notavit Kiessling. coll. Classical Iournal. Tom. XVI. p. 353. G. St.] Quod autem et feminino appositum colligat Iohnsonus, App. p. 127, ex illo Horat. Sat. I. 2, 31, *Macte virtute esto, inquis, sententia dia Catonis;* neminem quod sciam interpretum sibi habet suffragantem: iis enim, non *inquis*, sed *inquit*, legitur; neque *macte* ad mulierem *olenti in fornice stantem*, versiculo praecedente, sed ad *Quidam notus homo*, eodem versu, refertur. Caeterum hanc vocem, omnibus non proletariis dico, sed summi nominis Grammaticis nomen creditum, vere adverbium esse demonstratum ivit Brunsmannus Dauus singulari libello, quem inscripsit Macte funeratum. Vid. Guntheri Latin. restit. part. 2. p. 612.

77) *Femen* in nominat. dixit Festus: at id nusquam aut raro inveniri Charisius, col. 105. Priscianus, col. 701. Servius (eoque teste Caper) ad Virg. Aen. X. 344 et 788 confirmant. Charis. autem d. loc. et col. 66. item Mar. Victorinus, col. 2464. *feminis* a nominativo *femur* declinant. Vid. Voss. Anal. I. 47. Barthium Advers. IV. 21, et LIX. 16. et Brockhusium ad Tibul. I. 9, 26.

13. *Rus, thus,* atque *metus, mel, hyems,* cum *farre,* recusant
In numero patrium, ternum sextumque secundo:
Queis (adimens *res* atque *dies*) dabis omnia quintae.

---

78)[†] Genitivum *precis* vulgo addunt: at id nusquam legi affirmat Iohnsonus, p. 129.

* 79) Triptotorum numero adiiciuntur, (1) *Mane* (quod adverbium vulgo putant) habet nom. accus. et vocat. eadem terminatione. Plaut. etiam *mani* in ablativo utitur, Most. III. 2, 80. (2) *Fors* in nom. et vocativ. sing. et ablativ. *forte* tantum dici praecipit Despauterius. Addit Carmichael et genit. *Fortis:* et *Forti* in dat. legit Stewichius in illo Arnobii adversus gentes VII. extr. *Cur non minaci Forti se obtulit,* pro *fortiter,* quod est in vulgatis. Porro adiecta voce *Fortuna* omnibus in casibus invenitur: ut, *Fortis Fortunae fanum et dies* ap. Varr. L. L. V. 3. *Fortis Fortunae laudes* Colum. X. v. 316. et Forti Fortunae in lapidibus et nummis antiquis, *Fortem Fortunam* ap. eund. Varr. L. L. IV. 10. V. Voss. Anal. I. 48. Aliter vero, *fors* et *forte* saepe adverbiascere, Charisio, col. 165. Prisciano, col. 1015. Despauterio, p. 108. observatum. (3) *Lues* in nom. *luem,* accus. nonnunquam et ablat. *lue,* tantum dicendum docent Sulpitius, Despauterius, alii. Alvarus Gramm. min. p. 138. vocativum ei addit, sed ablativi exemplum desiderat: quod satis luculentum dabit Val. Flacc. IV. 529. *Interea Minyae pulsa lue prima tonanti Sacra novant.* Buchananus etiam noster Psal. XXXV. v. 13. *tabificae luis* non dubitavit in genit. efferre. *Alternas* quoque *lues* in plurali dixit Prudentius, περὶ στεφ. II. 222. (4) *Visceris, visceri, viscere* quidam adiiciunt. Charis. col. 21, et Diomedes, col. 315. *viscera* tantum plurali dici volunt. Eadem fere Phocae sententia, col. 1709, praeterquam quod ablativum quoque admittat *viscere.* Atqui *viscus* in nomin. et accus. Lucilius ap. eund. Charis. col. 63. Lucret. I. 837. Sueton. Vitell. 13. Celsus Praef. p. m. 7. Serenus XLIII. 16. Arnobius lib. VII. Prudent. περὶ στεφ. IX. 56. et X. 499, utuntur. *Visceris* autem habet Lucret. V. 901. Auson. Epist. VII. 46. et Epist. IX. 24. et Apul. Apol. p. 485, agnoscitque, teste Vossio, Charisius: *Viscere* Lucret. III. 719. Ovid. Met. VI. 290. et in Ibin. 194. Tibull. I. 3, 76. Val. Flacc. VII. 359. Senec. Herc. OEt. v. 1249. *Visceri* denique in dativo Plinium XI. 3, init. dixisse tradit Iohnsonus, *Quoniam visceri interiori nexus spirabilis non inesset.* At *in viscera interiora* editum est Harduino, ita constanter omnibus MSS. exhiberi testanti. Utcunque est, *visceri* plane habet Celsus V. 26. §. 24. extr. *Quae cuique visceri convenire superiore libro proposui.* (5) *Pus* genitivo, dativ. et ablat. privat Val. Probus, col. 1468 et 1471, item Priscianus, col. 1258, licet alibi, col. 722, solo genitivo, ne videatur dativus plur. a *purus.* Sed uterque praeter rationem. *Puris* enim habent Celsus V. 28. §. 4 et 12. ter, et VI. 7. §. 2. Plin. XXIX. 3. et Aurelianus, Morb. Chron. V. 10. Addit Vossius ex C. Nepote in vit. Attic. c. 20. *Ut extremo tempore per lumbos fistulae puris erumperent.* Verum in opt. codd. *fistula putris eruperit,* legimus. *Puri* quoque in dat. habet idem Celsus V. 19. §. 15. et ibid. 28. §. 8. et VII. 7. §. 1. et VIII. 10. §. 7. et Seren. XXXII. 1. Et *pure* in ablat. idem Cels. V. 28. §. 8. et VI. 13. et Prudent. contra Symmach. I. 17. *Pura* denique in plurali dici infra docebimus ad reg. 20. (6) *Virus* quoque genitivo, dativo et ablativo carere volunt Probus,

8. Genitivo, dativo et abl. plurali carent, adeoque eo in numero triptota sunt, haec nomina: *rus* [80]), *thus*, *metus*, *mel*, *hyems*, *far* [81]). Item omnia quintae declinationis nomina, (praeter *res* et *dies*): ut, *spes*, *scabies*, *species*, *acies* [82]).

---

col. 1463, et Consentius, col. 2034. At *viri* et *viro* agnoscunt Charisius, col. 9, 10, et 57, et Phocas, 1700, ut et Priscianus, 722, exemplis e Lucretio, II. 475, *tetri primordia viri*; et ibid. 852, *sua contactos perdere viro*, confirmans. (7) *Chaos* tribus tantum casibus similibus usitatum quidam volunt: at ablativo quoque *Chao* Virgilius adhibuit Geo. IV. 347, Ovid. Met. XIV. 404, et in Ibin. 82, et Lactantius Inst. Div. I. 5. Vid. supra cap. I. reg. 82. n. 59. (8) Porro *Secus*, pro *sexus*, neutr. gen. tribus tantum hisce casibus a veteribus usurpatum videtur: ut, Sallust. Hist. Fragm. II. 7. *At Metellus in ulteriorem Hispaniam post annum regressus, magna gloria concurrentium, undique virile et muliebre secus, per vias ac tecta omnium visebatur*, Liv. XXVI. 47, *Liberorum capitum virile secus ad decem millia capta.* Tacit. Annal. IV. 62, 3, *Adfluxere avidi talium, — virile ac muliebre secus aetas omnis*: et Hist. V. 13, 5, *Multitudinem obsessorum omnis aetatis, virile ac muliebre secus sexcenta millia fuisse accepimus.* Varro ap. Agell. III. 10, *Post deinde quarta hebdomade, quod eius virile secus futurum est, caput et spina, quae est in dorso, informatur.* Sisenna ap. Non. III. 198. *Tum in muro virile ac muliebre secus populi multitudine omni collocata.* Auson. Idyll. XI. 8, *Vesta, Ceres et Iuno secus muliebre sorores.* Charisius de hac locutione [*virile secus*] loquens, col. 61, eam ait per omnes casus integra forma declinari, i. e. uti ego interpretor, utramque vocem tanquam unam spectatam invariabilem esse, ac cum substantivo apposito casu convenire: ut *virile ac muliebre secus aetas omnis*, nominativo; *virile secus nunquam ullum habui* ap. Plaut. Rud. I. 2, 19, accusativo, atque ita in aliis, sit dictum. Iohnsonus vero, App. p. 49, *virile secus*, pro *virilis sexus*, eadem loquendi forma dici putat, qua *id genus*, *omne genus*, pro *eius generis*, *omnis generis*; *quod ad*, vel *quantum ad*, intellecto. Eadem forte et Gronovii ad dict. Livii loc. mens est: nisi quod rem paulo obscurius exprimens, *optimos ait scriptores non dicere simpliciter* virile secus: *ut*, summovit virile secus: *sed ita uti, ut semper alteri substantivo, vel expresso, vel intellecto, adhaereat, sic positum, quasi* virilis sexus *in secundo casu.* Idem tamen, ab inferioris aetatis scriptoribus id neglectum observat; veluti ab Arnobio, qui *Ponere secus virile*; *Secus femineum sobolem prodit*; et Ammiano, qui *Virile ac muliebre secus trucidare*: *Virile ac muliebre secus indefensum*, ex seculi sui genio excusandi, dixere. Confer Voss. Anal. I. 31, et nos supra cap. I. reg. 88. n. 81. (9) His denique addit Iohnsonus, p. 129, *Aplustre*, quod genit. *aplustris*, plurali *aplustra* vel *aplustria* tantum habere is existimat. At *aplustri* in dativo et ablativo meminere, sive Plinius, sive I. Caesar, ap. Charis. col. 98, et Priscianus, col. 769. Neque qui minus, re sic ferente, *aplustrium* quoque et *aplustribus* dicere liceat, caussae quidquam aliud videre me fateor, nisi quod in rarioris usus vocabulo casus illi non occurrant: atqui hoc pacto innumerae voces aliae casibus quibusdam deficere invenientur. (10) De *sordis*, quod idem triptoton in sing. facit, Vid. reg. seq.

80) *Ruribus* ex Plinii Epistolis Nebrissensis, Despauterius et Vossius, sed loco non indicato, proferunt.

4. Tetraptota.

14. Casibus invenies quaedam viduata duobus:
Namque *vicis*, *pecudis*, *sordis*, *ditionis*, *opis*que,
Vix retinent rectum numeri quintumque prioris.
His quoque *nex*, *daps*, *frux* minus usurpataque cernes.

1. Nominativo ac proinde vocativo sing. privantur haec nomina: *Vicis* [83]), *pecudis* [84]), *sordis* [85]), *ditionis* [86]),

---

81) Addit his Despauterius, (1) *Hordeum*, *vinum*, *defrutum* et *mulsum*: at de his reg. 17, commodius dicetur. (2) *Ius*, *aes*, *os*, *mare*, *morum* et *forum*. * At *iurum* Cato ap. Charis. col. 72, *Iurum legumque cultores*: *iurium* Plautus, Epid. III. 4, 86: *iuribus* Ulpianus, aliique ICti, quod et Charisius agnoscit, col. 19. * Id. Cato ap. Prisc. col. 750, *aerum* dixit et *aeribus*: posteriore quoque usus Lucret. II. 686, *Pulsarent aeribus aera*: et Arnobius, L. 3. * *Oribus* Virgilii est, Aen. VIII. 486, *Componens manibusque manus atque oribus ora*: item Aen. X. 566, *quinquaginta oribus*. *Orium* quoque (si Despauterio credimus) dixit Plinius, XX. 9. §. 36: at meliores codices *Vitia earum* (nempe *narium*, quod praecesserat) *graveolentiamque sanari*, habent; non *vitia orium*, quod ille in suis legerat. * *Marum* pro *marium* utitur Naevius, ap. Priscian. col. 770, *maribus* Caesar B. G. V. 1. *Paulo latiores quam quibus in reliquis utimur maribus*: atque ita dicturus Curtius videtur VI. 4, 18, *Mare Caspium dulcius caeteris*, scil. *maribus*: quanquam id sine vitio suppleri posse neget Sanctius Minerv. IV. 2, p. m. 536. Parique modo in illo Cicer. de Leg. II. 12, *Praestantissimum ius est augurum*, *eorum*, *quae sunt in rep.* [*iurium*] intelligi ait, at aperte dici non posse. Sed (ut de re ipsa taceam, de qua tamen, neque illius, neque Servii ad Geo. II. 98, idem docentis auctoritate mihi persuasum est) aliter nunc apud Tullium haec verba leguntur, nimirum, *Praestantissimum in rep. ius est augurum*, *et cum auctoritate constitutum*. * *Foris* habet Ovidius, Fast. I. 258, et Trist. III. 12, 24, et Martialis, VII. 65. * *Moris* Virg. Ecl. VI. 22, Horat. Sat. II. 4, 22, Plin. XV. 24, et XXXIV. 18, dixere: *marorum* etiam, de arbore, Colum. V. 10: neque enim, sive a *morus*, sive *morum*, illud deflectas, hilum interierit. (3) His addunt Schmidius, Rhenius et alii, *Sensa* toto singulari, et gen. dat. et abl. plur. deficiens: quod tamen Lexicographi, alii integre declinant, *sensum sensi*, alii *sensa sensorum*. Vid. supra reg. 1. n. 5. (4) Iis denique casibus a Lancellotto et Despauterio, p. 107 et 108 privantur, *vehes*, *caelum*, *balsamum*, *pecu*, *allium*, *ulpicum*, *dibaphum*. Addere poterant, *murmur*, *pus*, et multa forsan alia.

82) Pleraque quintae nomina non hisce casibus tantum, sed toto plurali carere supra diximus cap. II. reg. 71, infraque fusius dicemus reg. 17. Inveniuntur autem, *facierum* ap. Catonem, teste Prisciano, col. 782. *planitierum* ap. Vitruv. V. Praef. *materierum* ap. Lactant. Div. Inst. II. 12, princ. *acierum* ap. Servium, teste Vossio. *Specierum* quoque dixere, Apuleius de hab. doctr. Plat. lib. I. p. 573. Id. de mund. p. 733 et 752. Pallad. Octob. t. 14. et Aurelian. de morb. Chron. I. 5. *Speciebus* etiam in Lemmatis ap. Celsum, V. 28. §. 17 et 19, notat Iohnsonus Addit. p. 39. Et ita Dialectici ac Philosophi recentiores fere omnes

opis [87]). Porro *ditionis* caret toto plurali: *opes* pro *auxi-*

loquuntur: quanquam *specierum* et *speciebus* se dicere nolle, sed *formarum* et *formis*, Cicero ait, Top. 7. *Spebus* denique Sid. Apoll. Epist. III. 6. Victor Uticensis, et Scriptores Ecclesiastici, referente eod. Vossio, utuntur: quorum exemplum quod Obsopaeus, Leunclavius et Flor. noster Volusenus secuti sint, excusandi potius, quàm imitandi videntur. *Speribus* vero ab exoleto *speres* (quo usus Ennius ap. Festum in voce, undeque et verbum *spero* deductum) Varroni, scriptori antiquario, (ap. Non. I. 94.) relinquendum. Confer Voss. Anal. II. 19.

83) Prisciano, col. 678, duobus tantum casibus inflectitur, *vicem* et *vice*, Charisio autem, col. 23, ut et Phocae, col. 1709, triptoton est, *vicis*, *vicem*, *vice*: cui concinit et Vossius Anal. I. 48, qui *vici* ait se legere non meminisse; at genitivi exempla idem profert ex Liv. I. 20, *vicis regiae*, et ex eod. III. 15, *alienae vicis*. Sed et dativum (quod ei quoque concedere Charisius videtur, col. 72. et ipse Prisc. col. 1069.) invenisse se credunt Alvar. Gram. min. p. 134. Danesius, p. 181. et Iohnsonus, p. 129. in illo Quintil. Declam. VI. 4, *Substituit vici curae suae propinquos*. Quanquam et illic varie scribi, *vice*, *vicis*, *vita*, et *huic*, testatur Obrechtus; Burmannus vero alterutrum, vel *vici*, vel *curae*, Glossatoris esse rem exponentis additamentum existimet. Charisius porro, col. 27, (licet id Vossius à quoquam Grammaticorum neget factum) agnoscit et nominativum *vix*: unde et *vix* adverbium idem Vossius non inepte deducit.

84) Huius vocis nominativus nusquam apud probatum auctorem iam reperitur, praeterquam in illo Caesaris ap. Priscian. col. 719, *Si sincera pecus erat*: quod ex antiquis Augurum libris forte prolatum, nec iam imitandum censet Vossius Anal. I. 48, praesertim cum et ei nominativum adimat Charisius, col. 72. Confer et eund. Voss. Anal. I. 32. Rem tamen ambiguam facit, quod *pecus* in recto fem. gen. ex veteribus Grammaticis agnoscant, non Priscianus modo, col. 659 et 719, eoque teste Caper, col. 654: sed et ipse Charisius, col. 113. *Pecus* autem (sive *pecudis* cum Vossio mavis) in recto respexit Varro R. R. II. 1. med. *Primum* (inquit) *ut bonum pares pecus, unum scire oportet, qua aetate quamque pecudem parare habereque expediat. Itaque in bubulo pecore nec minor emitur annicula.* Item eod. cap. *E quatuor altera pars est, cognitio formae cuiuscunque pecudis qualis fit.* *Magni enim interest, cuiusmodi quaeque sit ad fructum.* Et paullo post. *Qui potissimum quaeque pecudum pascatur, habenda ratio.* Caeterum Buchananus noster non veritus est et nominativum exprimere Psal. XLIV. 12, *Pecus ut macello destinata, exponimur Caedentium libidini.*

85) *Sordes* singulari carere pronunciant Charisius, col. 20. et Diomedes, col. 315. Sed contrarium multis exemplis ostendit Voss. Anal. I. 43. *Sordis* enim in genit. utitur Plaut. Poen. I. 2, 102. et Fulgent. Mythol. III. 1. *sordem* Cic. pro Flacc. 3. et ad Attic. I. 16. *sorde* Horat. Epist. I. 2, 53. *sordi* eodem casu Lucret. VI. 1269. Quod autem et dativi exemplum ex Plaut. Asin. II. 4, 90. praeberi putat Iohnsonus, p. 202, pravi codicis vitio deceptus est vir alioquin perspicacissimus: in omnibus enim meis, non *sordi datus*, quod ille legebat, sed unico vocabulo *sordidatus* habetur. *Sordis* denique in nominativo profert Beda de Orthogr. col. 2345, in testimonium adhibens illud Ambrosii, *Mundet vasa, ne sordis aliqua vini gratiam decoloret.*

86) Nec imitandus Erasmus, qui Paraph. in Luc. II. 1, nominativo usus: *Ut appareret quanto latius pateret ditio Christi quam Caesaris.*

lio[88]) rarius, pro *divitiis* autem, seu *potentia*, semper plurale reperitur. *Pecudis* et *sordis* plurali integra sunt. *Vices* et *vicibus* sunt satis frequentia: at genitivus *vicum* vel *vicium* non dicitur.

2. *Nex*, *daps*, *frux*, rarius in nominativo, adeoque et vocativo singulari inveniuntur[89]); plurali fere integra sunt[90]).

Pro *imperio* autem seu *potestate* vox accipitur, non pro *regione* aut *provincia*, quomodo Lipsius, Thuanus, Casaubonus et Buchananus noster minus recte usurpasse notantur. Vid. Sciop. Iud. de Stil. Hist p. 190, 210 et 222. Vorst. Latin. susp. c. 14. Cellar. Antibarb. p. 157.

87) *Ops*, pro Dea terrae, *Opis* Nymphae nomen, singulari integra sunt. *Opi* quoque pro *opifero*, aut etiam *auxilio* ipso, dictum ex Accio notat Priscianus, col. 752, item pro *opulento* Festus, unde *inops*. *Opis* autem pro *auxilio* nominativo dici ex male intellecto Ovidii loco Trist. I. 3, 10. putabat Iohnsonus App. p. 129; sed a Leodio monitus sententiam mutavit, Addit. p. 89. Quo magis mirum est, reverendum virum Sam. Prateum, Gramm. Lat. part. I. p. 82, eundem denuo errorem errasse. *Opi* porro in dativo multi e recentioribus Grammaticis, Vasius, Rhenius, Finckius, Helvicus, Schmidius, Chytraeus, Beumlerus, Sebastianus, Alvarus, Kirkwodus, Deixius, Iohnsonus, etc. agnoscunt; at cum nullo id exemplo suffulciant, rectius fecisse videntur qui repudiant, Charisius, col. 128. Diomedes, col. 288. Phocas, 1709. item Despauterius, p. 101. Carmichael, p. 41. Valerius Ultr. p. 80. Verepaeus, p. 210. Danesius, p. 181. Farnabius, p. 17. Prateus, p. 82. etc.

88) *Opes* plurale pro *auxilio*, *opera* aut *labore*, habet Horat. Car. III. 8, 28. et Epist. I. 10, 36. Item Virg. Aen. XII. 427. et ipse Cic. Offic. II. 6. et Divin. II. 2. Confer Gifanii Observ. in L. L. p. m. 161: a quo etiam eopse loco observatum, Ciceronem nunquam *opibus* pro *divitiis* uti, sed pro *potentia*; ut et Plautum aliosque e veteribus, quos se sequi malle ait, quam Sallustium, Horatium, etc. qui priore illo significatu usurpant. Caeterum pro *divitiis* etiam in singulari adhibuit vetus Poeta ap. eund. Cicer. Tusc. III. 19, *O Priami domus — Vidi ego te astante ope barbarica, Tectis caelatis laqueatis, Auro, ebore instructam regifice.*

89) *Nex* in recto sing. utitur Cic. pro Mil. c. 4. et Quintil. V. 14. *iniusta nex*: et auctor ad Herenn. IV. 22. *indigna nex*: et Sisenna ap. Non. II, 593. *mea nex*: et Auson. in Monosyll. *sera nex*. In plurali autem (contra quam Verepaeus et Kirkwodus docent) *neces* habent idem Cic. in Catil. I. 7: et pro Caecin. c. 34: et Tusc. III. 27. Tacit. V. 8, 5. Val. Flacc. III. 381. Auson. Perioch. Odyss. 24. et (si Despauterio Vossioque fidendum sit) nom. accus. et voc. Plinius. *Necum* vero, et *necibus*, vix uspiam leguntur. * *Daps* in recto utitur Cato R. R. 50 et 132. Festus in voce, et Liv. Andronicus ap. Priscian. col. 752: agnoscitque veteres dixisse Charisius, col. 20, quamvis idem eod. loc. ut et Phocas, col. 1708: *dapes* inter feminina tantum pluralia reponant. Alibi tamen Charis. col. 72, nominativum duntaxat vocativumque sing. ei adimit. Probus vero col. 1446, se *dapem* tantummodo numero sing. ait legisse. At *dapis* utitur Horat. Car. IV. 4, 12. Epod. V. 33, et XVII. 66. Sat. II. 6, 89. et Epist. I. 17, 51. et Ovid. in Ibin. v. 427. et Plin. IX. 42. *dapi* Cato R. R. 132. *dapem* Id. ibid. Liv. I. 7. Tibull. I. 5, 28. Horat. Car. II. 7, 17. *dape* Cato dict. loc. Ovid. Fast. V. 521. He-

Pentaptota.

15. Quinque superstitibus, casu mutilantur at uno
Plurima: distribuens nam vox, referensque, negansque,
Atque rogans vocitante caret. Pronomina iunge.
Tu, *meus*, et *noster*, *nostras*, tamen excipe; quintum
Pluraque queis magni tribuit sententia Vossi.
Plus dandi casu; patrio *satias*que *chaos*que
Deficit: adde *situs*. Nullum pluralia norunt
Ora, *vices* patrium, *soles*, *labes*, *soboles*que,
Atque *faces*, *proles*, *luces*. Fors plura notabis.

Uno casu deficiunt voces sequentes:

---

roid. IX. 68. et Stat. Sylv. IV. 9, 51. Plurali autem quamvis Grammatici integrum affirment, *dapium* tamen nondum inveni. • *Frux* in nom. dixere Varro L. L. VIII. 31. Ennius Annal. IX. et XVII. ap. Prisc. col. 724: et Auson. Idyll. XII. Meminit et Festus in voc. *Fruges* etiam in recto antiquos dixisse notat Priscian. col. 678: quo usus Quintil. Decl. XIII. 15, *Laesa fruges*, quemadmodum et accuratissimus Burmannus edidit.

90) Tetraptotis addi possunt, (1) *Iovis*, *Iovi*, *Iovem*, *Iove*. *Iovis* quidem in nomin. antiqui utebantur, eosque secutus Hyginus, parum probatae Latinitatis auctor. Vid. supra cap. II. reg. 29. n. 94. Loco autem nominativi et vocat. *Iupiter* optimi quique dixere: quod ipsum cum alios a se ortos casus perdiderit, non inepte inter diptota retuleris. (2) *Primoris*, *primori*, *primorem*, *primore*, adiectivum: cuius nomin. et vocat. *primor*, seu *primoris*, exolevisse docet Servius ad Virg. Aen. IX. 309. Plurali fere integrum et longe quidem usitatius est: non ita tamen quin singulari nonnunquam adhibeatur, contra quam Charisius, col. 20. Diomedes, c. 315. et Phocas, c. 1708, tradiderunt. Vid. supra cap. II. reg. 62. n. 32. *Primora* nom. accus. et voc. plur. nusquam invenimus. *Primorum* vero genitivus in illo Virg. loc. cit. *Primorum manus ad portas iuvenumque senumque*, *Prosequitur votis*; an a *primus* sit, an *primoris*, dubitat Servius: mihi a posteriore potius hic ductum videtur; eodem modo quo ap. Tac. Hist. I. 81, 1, *Erat Othoni celebre convivium*, *primoribus feminis virisque*. (3) *Quiris* in recto haud dicendum docet Vossius de vit. serm. I. 15. Charisio quidem, Diomedi et Phocae locis cit. tantum plurale est. Inveniuntur tamen *Quiritis* ap. Horat. Epist. I. 6, 7. et Lucan. II. 386. *Quiriti* ap. Ovid. Met. XIV. 823. *Quiritem* ap. eund. Amor. I. 7, 29. Trist. II. 569. Iuven. VIII. 47. Horat. Car. II. 7, 3. Pers. V. 75. *Quirite* ap. Claudian. XII. 17, sed licentia poetica et abusive dicta, ut notat vetus Scholiastes ad memoratum Persii loc. Confer Voss. Anal. I. 42. ¶ Ab aliis haec adiiciuntur, (1) A Phoca, col. 1709. et Despauterio, *remigis*, *remigi*, etc. at nominativo *remex* usi sunt (ipso agnoscente) Curtius IV. 3, 18. Propert. II. 20. 71, addere potuit et Cicer. Divin. II. 55. (2) A Charisio, col. 72, (cui et Vossius assentiri videtur Anal. I. 48.) *proceris*, *proceri*, etc. At

1. Vocativo[91]) carent,
   (1) Distributiva, seu Partitiva: ut, *quidam, alius.*
   (2) Relativa: ut, *qui, qualis.*
   (3) Negativa: ut, *nullus, neuter.*
   (4) Interrogativa: ut, *quis, uter*[92])?
   (5) Pronomina: ut, *ego, sui.*

---

dubitat Iohnsonus, an alius quisquam, praeterquam accus. casus *procerem* ap. Iuven. VIII. 26, singulari reperiatur. (3) A Charisio, col. 23. Despauterio et aliis, *frondis, frondi,* etc. At *frons* eo significatu usus Virgil. Geo. II. 372. Varr. R. R. I. 24. et II. 5. et in Parm. ap. Nonium VIII. 20. et Pallad. Septemb. t. 18. et intelligendum in illo Colum. R. R. VI. 8, de *fronde* loquentis, *Probaturque maxime ulmea, post fraxinea, et ab hac populnea: ultimae sunt iliginea, et quernea et laurea, sed post aestatem necessariae, deficientibus caeteris,* ostendit Iohnsonus, p. 130. Olim et *fros* vel *frus,* absque *n*, dicebant, testibus Charis. col. 105. et Ausonio in Monosyll. Et ita a Caesare B. C. III. 58, *Sed etiam frus ex arboribus deficiebat*, scriptum, non (ut vulgo) *fructus vel frondes deficiebant*, contendit Vossius, Anal. I. 34. *Frondis* etiam in recto usus Serenus XIII. 24, *Tum Delphica frondis addatur,* et XXXI. 10, *Prodest praeterea cum Baccho Persica frondis:* ἀρχαικῶς; ita enim ab antiquioribus dictum testis est ad Virg. loc. cit. Servius. (4) *Decemplex* nominativo et vocativo privat Cor. Valerius Ultraiectinus, p. 30, at hoc pacto alia etiam nomina in *plex*, non hisce tantum, sed pluribus etiam casibus, privare poterat. Quin et hoc ipsum *decemplex* ap. Varronem inveniri notat Carmichael, p. 41. (5) Meliore iure *indecor* et *dedecor* recto inusitata notat Desp. p. 40, quibus optimi quique auctores consulto videntur abstinuisse. (6) *Lateris, lateri, laterem, latere,* alias que nomin. et voc. tantum in usu esse docent Diomedes, c. 316. Donatus, 1749. et Consentius, 2034. At *later* in nom. Varro ap. Charis. col. 109. et Non. II. 481. Vitruv. I. 5, prope fin. et Colum. VI. 14, extr. dixere. Quo minus audiendi sunt, Phocas, qui col. 1708, *laterem* tantum et *latere* huic voci largitur, aut Priscianus, qui col. 678, *latere* etiam ei adimere videtur. Plures enim casus natura rei postulat; et *latere* etiam non solum Plauti est Truc. II. 2, 49, (agnoscente ipso Prisciano) sed etiam Ciceronis Divin. II. 47. et Plinii II. 82. et XIX. 10. ut et *lateris* eiusdem XVIII. 10. et *lateri* Columellae loc. proxime memorato. (7) *Nemo* denique genitivo et vocativo a nonnullis Grammaticorum veterum (referentibus Charis. col. 133. et Diomede, col. 322.) et e recentioribus a Monroo nostro aliisque privatur. At Plauti est, Capt. III. 5, 106, *Neminis misereri certum est, quia mei miseret neminem*; et Lucilii ap. Priscian. col. 683, *Neminis ingenio quenquam confidere oportet*; et Ciceronis ad Attic. XIV. 1, *Affirmabat — in sermonem se post Idus Mart. praeterquam Lepidi, venisse neminis*: et Ennii ap. Fest. in voc. *Lapideo corde sunt multi, quos non miseret neminis.*

91) Ea solum nomina, ad quae sermo dirigi non potest, vocativo carere dicenda sunt. Vid. Linacrum, p. 12. et Ursinum, p. 186.

92) Addit Despauterius Infinita: ut *aliquis, siquis.* At eiusmodi sub Partitivis comprehenduntur.

93) Vid. Linac. p. 13. Frischlin. p. 820. Carmich. p. 42. Vossius Anal. IV. 3. Danes. p. 182. Verepaeum, p. 212. Finck. et Helvic. p. 144 et 166. Nov. Meth. p. 451. Ursin. p. 390. Iohnson. p. 132: qui

† Excipiuntur vulgo haec quatuor Pronomina; *tu*, *meus*, *noster* et *nostras*. At Vossius aliique Grammaticorum principes aliis etiam Pronominibus vocativum tribuunt: ut, *ille*, *ipse*, *iste*, *hic*, *is* et *idem*: item Partitivis seu Distributivis quibusdam: ut, *aliquis*, *quilibet*, *quicunque*, *quisque*, *omnis* [91]).

---

vocativi in hisce sive nominibus, sive pronominibus, usum exemplis sequentibus confirmare conantur.

Ille. *Iam mihi libertas illa paterna vale*, Tibull. II. 4, 2.
— Si fas est, mos, precor, illa redi, Id. II. 3, 46.
O nox illa, quae pene aeternas huic urbi tenebras attulisti, Cic. pro Flacc. 40.
O Nonae illae Decembres, quae, me Consule, fuistis, Id. ib.
Ipse. *Ipsaque tu tellus, ipsum cum fluctibus aequor*,
Ipse meas aether accipe summe preces, Ovid. in Ibin. 69.
Hic. *Esto nunc Sol testis, et haec mihi terra precanti*, Virg. Aen. XII. 176.
Idem. *Tu tamen idem has nuptias perge facere ita, ut facis*, Ter. Aud. III. 2, 41.
Aliquis. *Aperite aliquis actutum ostium*, Id. Adelph. IV. 4, 25.
Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor, Virg. Aen. IV. 625.
Quilibet. *Quilibet huc, dixit, confuge; tutus eris*, Ovid. Fast. III. 432.
Quicunque. *— Audaci quicunque afflate Cratino*, Pers. I. 123.
Quisque. *Quo ruitis, vestras quisque redite domos*, Ovidius Heroidum XIII. 130.
Omnis. *Diique Deaeque omnes*, Virg. Geo. I. 21.

Prateus tamen, p. 111, sextum ex his testimonium reiicit: *esto* enim, non secundae, ait, sed tertiae personae in citato Virgilii loco esse. Verum Servius ex contextu aliisque sequentibus vocativis, *esto* hic secundae personae esse colligit, atque *haec terra* δεικτικῶς dici, ac si diceret, *O terra Italica, testis mihi esto.* Nonum haud satis validum fatetur ipse Vossius: nam itidem ait se dicturum, *Exoriare aliquis Poenarum accensus amore.* Non possum tamen accedere Crusio, qui haec fere omnia in nominativos, coacta interpretatione utens, resolvit, hoc modo: *O dii deaeque adeste: quot? omnes: Confuge huc: quis? quilibet:* sicut dicitur, *Orator ad vos venio*, etc. * Neque pro horum modo, sed aliorum etiam Pronominum, vocativis ratio stare videtur. Quid enim impedit, quo minus libertum quis compellet, *O tue nunc*; aut libertam, *O tua iam virgo*; aut servos alicuius, *Sui servi eum sustollite; defendite Caesarem O amici sui*: uti docent Valla de Recipr. c. 13. Scaliger de caus. L. L. VI. 134. et Voss. loc. superius cit. Postremum tamen insolentius videtur, ideoque relativo, vix reciproco, utendum. Sic Psal. CIII. 20. *Benedicite Domino, omnes Angeli eius*, habet vulgatus Interpres; non *Angeli sui.* Caeterum errat in contrariam partem Charisius, qui col. 132. et seqq. omnibus hisce vocativum attribuit, etiam τῷ *ego* non excluso: ut, *O ego infelix*, *O nos felices*: in quo rationem eum fugisse notat Vossius: in his enim *ego* et *nos*, non vocativi sed nominativi sunt casus: recteque a Prisciano observatum est, col. 954. *ullus*, *nullus*, *alius*, quae Charisius per omnes casus declinat, *vocativum habere non posse, cum abnegent praesentem demonstrationem personarum: vocativus autem praesentem soleat demonstrare personam.* * An *talis*, *tantus*, *tot* et to-

2. Dativo sing. caret *plus* [94]).

3. Genitivo singulari, totoque plurali, *satias*, i. e. *satietas* [95]), *chaos* [96]): item genitivo, forsan et dativo sing. et genit. dat. et abl. plur. *situs* [97]).

4. Genitivo plurali: *os* [98]), *vicis* [99]), *Sol*, plur. [100]); *labes, soboles* et *proles* [1]); *fax*, *lux*: item *faex*, *nex*, et alia quaedam * [2]).

---

tus, prima brevi, vocativum natura sua respuant, haud dixerim. *Talis* quidem in vocativo positi exemplum profert Christ. Scobar [in Ant. Nebriss. f. 47.] hoc Virg. Ecl. IV. 46, *Talia secla, suis dixerunt, currite, fusis, Concordes stabili fatorum numine Parcae*: ut ordo sit, *O talia secla currite*; quae et Car. Ruaei interpretatio est. At rectius L. de la Cerda, qui sermonem notat non ad *secula*, sed ad *fusos* dirigi; exponitque, *Currite talia secla*, q. d. *Currite per talia secla*, vel *hanc temporum felicitatem ne rumpite aut interturbate*. * *Unus* et *solus* vocativo carere veterum quidam putarunt: at in contrarium adducit Priscianus, col. 678, ex Catullo XXXVII. 17, *Une de capillatis*: ex Plauto in Fabularia, *O amice ex multis mihi une Cephalio*: et ex Atticida in Hymenaeo, *Felix lectule talibus sole amoribus*. Adde quod ap. Ovid. Heroid. XIV. 73, *Surge, age, Belide, de tot modo fratribus unus*, *unus* pro *une* videatur dictum, quomodo et in quibusdam exemplaribus editum est.

94) *Plus* quoque vocativo carere videtur.

95) Non ablativus tantum *satiate* (quod Despauterius existimavit) ap. Lucretium invenitur, II. 1037. et V. 1390. sed accusativus etiam *satiatem* ap. eund. V. 40. V. Voss. Anal. I. 27, qui ex mente Charisii, col. 84. *satias* docet ex *satietas* per Syncopen factum, eandemque vocis contractionem in omnibus obliquis, praeterquam genitivo, reperiri: ut non imitandi sint R. Stephanus aliique Lexicographi, qui *satiatis* in genitivo declinant. Addunt et *saties* in quinta decl. ut ap. Sil. IV. 189. sed libri emendatiores *satias* habent. *Satie* tamen, etiam in praestantissima Harduini editione, ap. Plinium invenitur VIII. 51. quae si vera lectio est (vetustiores enim *satietate* exhibent, Ful. Ursinus *alii* malit) non recte a Despauterio obliquis privatur; neque multum culpandus Nebrissensis, qui accus. *Divitiae gignunt satiem, satiesque superbum*, in disticho quodam dixerit.

96) Vid. supra hui. cap. reg. 12. n. 78.

97) Vid. Rhenium, p. 90. et Schmidium, p. 81.

98) Vid. supra reg. 14. n. 80.

99) Vid. eand. reg. n. 82.

100) Pro *aevu*, aut *diebus*, plurali tantum utimur; etiam dativ. et abl. *solibus* (quod ei vulgo adimunt) habent Ovid. Met. XIII. 793. Horat. Epod. II. 41. Iuven. IV. 43. et multis locis Plinius.

1) Vid. paullo inferius reg. XIX. n. 87.

2) * Pentaptotis accenseri possunt, (1) *Gerundia*, quae vera nomina esse, omnes casus singulares praeter vocativum habentia, postea monstrabimus. Part. I. lib. IV. (2) *Algor* in genitivo rarum esse usum docet Priscianus, col. 959. (3) *Vis* dativo sing. carere plerique omnes Grammatici statuunt: at eos refellit Ruddimannus Addit. p. 37, illo Hirtii, sive Belli Africani auctoris, c. 69, *Equitibus suis hostium vi oppositis*. Confer et Rami Schol. Gramm. p. 202. (4) Despauterius *verium* a *veru* dici negat: quod tamen diserte extulit Charisius, col. 50, qui etiam ibidem non *verua* sed *vera* dicendum praecipit. (5) *Crux* genitivo et da-

§. 5. *Deficientia* Genere.

Genere defici hic intelligimus nomina quaedam adiectiva, quae genere aliquo, sive per totum numerum, seu per certos quosdam casus, vel raro vel nunquam usurpata inveniuntur. De quibus haec regula esto.

16. Plurali primo, quarto quintoque carebit
Neutrius generis, quod in ER fit, fine sub uno,
Mobile, FEX, OR et ES, simul OS: cum *pubere, supplex,*
*Comis, inops*que, *vigil*, *sons*que, *intercus*que, *reduxque*.
Caetera masculei rectum removeto priorem.
At *victrix, ultrix*, numero muliebria primo,
Femineum neutrumque genus pluralia poscunt.
Plus primo numero neutrum tulit, omne secundo.

Genere uno vel pluribus deficiunt:

1. In nominat. accusat. et vocat. plur. neutro fere destituuntur adiectiva tertiae, quae sub una terminatione exeunt:

(1) In ER: ut, *pauper, celer, degener, uber.*

(2) In FEX: ut, *artifex, carnifex*[3]).

(3) In OR: ut, *memor, concolor, bicorpor.*

(4) In ES: ut, *ales, dives, sospes, superstes, deses, reses, hebes, teres, praepes*[4]).

(5) In OS: ut, *compos, impos, exos*[5]).

(6) Item *pubis, impubis, supplex, comis, inops, vigil, sons*[6]), *insons, intercus, redux*[7]), et forsan alia[8]).

---

tivo plurali privant Vasius, Beumlerus, Mindanus; at vid. supra cap. II. reg. 60. n. 27. (6) *Utrium* ab *uter, adipum* ab *adeps*, et *dolorum* a *dolus* dici negat Lancellotus ap. Despauterius p. 107. Alia denique quaedam monosyllaba; ut, *splen, fel, pax, pix, strix*, genitivo, (forte et dativo) plur. destituuntur. V. Voss. Anal. II. 14. Nov. Meth. p. 158. Ursin. p. 204.

3) Sic *artifices digiti, artifices motus; carnifices oculi, manus, epulae*, dicuntur. Saepius tamen haec substantive ponuntur.

4) Sic *congener; bicolor, discolor, versicolor; tricorpor; cornipes, sonipes, bipes, tripes, quadrupes, aeripes, anguipes, locuples, perpes, hospes, comes.*

5) i. e. *sine ossibus*, Lucret. III. 721: at haec vox extra nominativum sing. et accus. *exossem* ap. Plaut. Menaech. V. 11, 106. et Apul. Met. 1. p. 8. vix reperitur, quanquam et aliter hic *exossam*, illic *exossabo* legatur.

6) *Sons* in recto se non legisse ait Probus, col. 1478.

2. *Caeter* vel *caeterus* in nominativo sing. vix dicitur [9]; sed *caetera* et *caeterum*.

3. *Victrix*, et *ultrix*, in singulari feminini tantum sunt generis [10], in plurali autem feminini et neutri, *victrices* et *victricia*; *ultrices* et *ultricia*.

4. *Plus* in singulari neutri [11], in plurali omnis generis est [12].

---

7) *Reducum* et *reducibus* vix inveniri putem.

8) His forte addi possunt *ater*, *trux*, *consors*, *exsors*, *princeps*, *particeps*. ¶ Inveniuntur tamen ex praedictis adiectivis, *versicoloria vela* ap. Plin. XIX. *quadrupedia maiora*, et *caetera quadrupedia* ap. Colum. XI. 2. *omnia quadrupedia* ap. Pallad. Mart. I. 15. *verba teretia* ap. Gell. VII. 14. *ossa hebetia* ap. Cels. VI. 15, extr. At *hospita aequora*, Virg. Aen. III. 377. *hospita flumina*, Stat. Theb. IV. 842. *hospita tecta*, Val. Flacc. II. 650, sunt ab *hospitus*, *-a*, *-um*. *Paupera* etiam a *pauper* meminit Voss. Anal. II. 18, sed nullo auctore. Neque *superstita fragmenta* cum nupero scriptore Io. Nic. Funccio, de Adol. L. L. cap. VI. §. 4. facile dixerim. ¶ Quidam adiectivis hisce etiam in singulari neutrum adimunt: quod optimi tamen auctores non refugerunt; ut, Virg. Aen. V. 521. *memor numen*. Plin. X. 52, *bicolor ovum*. Val. Max. II. 1. *dives et praepotens naturae regnum*. Ovid. Art. Amat. I. 70, *externo marmore dives opus*. Iuven. XIII. 178, *Depositum tibi sospes erit*. Ovid. Amor. III. 15, ult. *Post mea mansurum fata superstes opus*. Id. Met. XIII. 135, *hebes ingenium*. Catull. LIX. 181, *brachiolum teres*. Colum. IV. 26, *Pedamen teres*. Lucan. V. 26, *Rerum nos summa sequetur imperiumque comes*. Horat. Epod. V. 5, 13, *Impube corpus*. Cic. ad Att. III. 20, *Nihil come*, *nihil simplex*. Id. in Limone Fragm. *Quicquid come loquens*. * Extra nominativum et accus. etiam frequentiora sunt; ut, Virg. Ecl. I. 69, *Pauperis tuguri*. Stat. Theb. I. 151, *Pugna est de paupere regno*. Curt. V. 1, 12, *Uberi et pingui solo*. Sil. III. 365, *Alite plumbo*. Tibull. I. 10, 81, *Divitis auri pondere*. Lucret. IV. 51, *hebeti corde*. Ovid. Met. X. 113, *tereti collo*. Val. Flacc. II. 103, *tereti auro*. Id. V. 486, *vigili pulcherrima flumina cornu*. Cic. Verr. III. 70, *Ex aerario inopi*, etc. Item in plurali Virg. Aen. XII. 413, *puberibus foliis*. Ovid. Fast. IV. 155, *supplicibus verbis*. Etiam *intercutibus vitiis* A. Gell. XIII. 8, et *intercutibus stupris* Cato ap. Priscian. col. 719, dixere. * *Degeneribus* autem, *congeneribus*, *memoribus*, *compotibus*, *impotibus*, *cornipedibus* et *sonipedibus*, nondum ullo in genere inveni.

9) *Caeterus ornatus* in plerisque editionibus legitur ap. Caton. R.R. c. 22: at Meursius et Popma haec verba non agnoscunt.

10) Claudianus tamen XXVIII. 25, *victrici solo* dixit, et (referente Farnabio, System. Gramm. p. 49.) Minut. Felix, *victrix tropaeum*.

11) *Plus* in singulari substantivum tantum esse vulgatior tenet opinio: natura autem esse adiectivum per se vox ipsa indicat. Sic cum dico, *pluris emi*, intellige cum Vossio Anal. II. 24. *pretii*, vel potius cum Sanctio IV. 16, extr. *aeris pretio*. Sic *plure venit*, Cic. ap. Charis. col. 84, supple *pretio*. Clarius et expresse Plautus Bacch. IV. 8, 17, *Mortuus pluris pretii est, quam ego sum*: et Sallust. Iug. 90, *Neque pluris pretii coquum, quam villicum habeo*; et Vitruv. VII. 3, *Ne plus spatium habentes pedes binos*. Haec adiectivum esse plane evincunt. Non ideo tamen queam in eorum sententiam facile concedere, qui ma-

§ 4. Deficientia Numero.

Ex his alia *plurali*, alia *singulari* deficiunt. Ex utrisque autem ea primum nomina exponemus, quae ad summa quaedam capita solent reduci: caetera deinde sub suo quaeque genere nominatim recensebimus.

---

sculino putant aut feminino posse adhiberi. In eo enim Plauti Truc. II. 6, 8, *Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem*, nolim cum Vossio loc. cit. *fidei* (sed *pretii*) intelligere: et in illo Varronis R. R. III. 16, *Ut ne plus tertia pars eximatur mellis*, subaudiendum *negotium quam*. Methodi auctor, qui (p. m. 415.) haec verba e Plinio perperam adducit, aut ipse deceptus est, aut Kirkwodo nostro incautius legenti errandi caussam dedit: is enim, p. 22, *Hic* (inquit) *quidam* (Sanctium aut methodi auctorem innuens) plus *aiunt cum voce pars genere concordare*: a qua opinione non ipse multum dissentit: postea enim paucis interiectis subiicit, *Et si in neutro licet dicere* pluris pretii, *cur non etiam in masculino* pluris valoris. Atqui, ut Methodi auctorem praeteream, cuius eadem quidem, sed obscurius prolata videtur sententia; Sanctius certe, ut plus adiectivum esse contendit, ita porro addit loc. cit. neutralem ei semper in singulari terminationem esse, ut τῷ *victrix* femininum. Idem fere docet Goclenius, qui Probl. Gramm. III. 30. Scaligerum notat non satis recte in Exercit. 22. *pluri succo* dixisse. Quod si ex eo, quod plus interdum adiunctum sibi habeat substantivum, cum illo in genere convenire censendum sit; eodem plane modo consequi necesse est, ut *minus* et *amplius* omnis interdum generis fiant; idque non singulari tantum, sed etiam plurali, veluti ap. Caes. B. G. VII. 48, *Eo die milites sunt minus septingenti desiderati*: et Ibid. V. 7, *Naves amplius octingentae uno erant visae*. Plus quoque ipsum pluralis itidem numeri erit: ut Liv. XXXIX. 31, *Romani paulo plus sexcenti ceciderunt*. In his autem omnibus ad sive secundum *plus*, *minus*, *amplius* negotium quam, recte methodi auctor intelligit. Confer Voss. de Construct. c. 15. et Ursin. part. II. p. 119, 120.

12) Huc referri possunt, (1) *Seminecem*, quod nusquam in neutro iam reperitur, cuique nullos alios casus concedit Iohnsonus, p. 128, praeter illum accus. *seminecem*, Liv. XXIII. 15. et XXIX. 2. Virg. Aen. V. 275, et plurali, nom. accus. et voc. *semineces*, Tac. Hist. III. 28, 4. et Agric. XXXVI. 8. Ovid. Met. I. 228. Val. Flacc. III. 153, etc. et genitivum *seminecum*, Sil. IV. 164. et VI. 11. At dativum quoque habet Virgil. Aen. X. 462, *Cernat seminecí sibi me rapere arma cruenta*: nec dubito quin, re sic postulante, genitivo *seminecis*, et ablativo *semineee*, idem aliique fuerint usuri. (2) Adiectiva quaedam, quae uni alicui, vel paucis tantum substantivis adiici possunt, quaeque propterea Rhenius in Paralip. p. 666. *Propria* seu *Specialia* appellat: qualia sunt *Gradivus Mars*, *Cytherea Venus*, *innuba virgo*, *concubia* et *intempesta nox*, *obstipum caput*, *meracum vinum*, *haedus* aut *hircus petulcus*, *subrumus agnus*, *limi oculi*, *simae capellae*, *apicae oves*, *Lucae boves*, *relicinus capillus*, *duracinae uvae*, *crustumina pira*, *rugiens leo*, *crocitans corvus*, *latrans canis*, etc. Confer supra cap. 1. reg. 14. n. 73. Ex hoc numero sunt, *nupta*, *praegnans*, *gravida*, *foeta*, et si quae sunt eiusmodi, femellis proprie convenientia, quae tamen figurate maribus aliisque substantivis interdum apponuntur. Sic *novum nuptum*, pro *marito*, Plaut. Casin. V. 1, 6, dixisse, notat Priscianus, col. 788. et *praegnans Iovis*

Plurali in universum *carentia.*

17. Propria sunt solo numero varianda priore:
Ni vel plura notent, vel sint pluralia tantum.
Nomina virtutum, vitiorum, abstractaque et artes
Rarius agnoscunt pluralem, et pleraque quintae:
Queis iunges herbas, frumenta, metalla, liquores.

In plurali nunquam vel rarius inveniuntur:

1. Nomina propria: ut, *Hector, Dido, Italia, Roma, Parnassus, Danubius.*

Exc. 1. At si propria pluribus eiusdem nominis conveniant, nihil impedit quo minus plurali utamur. Dicimus enim *plures Ioves, duodecim Caesares, tres Alexandri, Reges Scotorum* [13].

Exc. 2. Quaedam urbium nomina in solo plurali leguntur: ut, *Veii, Athenae, Bactra*: de quibus reg. 21, mox dicetur.

2. Rarius etiam in plurali usurpantur:

(1) Nomina virtutum: ut, *iustitia, fortitudo* [14].

(2) Nomina vitiorum: ut, *ambitus, luxus.*

---

cerebrum legi ait Sanctius, I. 7. p. 56. Virgilii quoque est Ecl. III. 83, *Dulce — salix foeto pecori:* et Aen. I. 55. *Loca foeta furentibus austris;* et Geo. II. 5, *gravidus ager;* et Ovid. Fast. IV. 633. *gravidum pecus;* et Vitruv. II. 9, init. *Quae sunt praegnantia.* (3) *Tricuspis* neutro generi adiunctum negat Priscianus, col. 652, nisi in obliquis, ut *tricuspide telo* ap. Ovid. Met. I. 380. (4) Eadem et Vossio, Anal. II. 11, de adiectivo *cognominis*, mens videtur. V. supra cap. II. reg. 56. n. 93. ¶ Alii minus recte alia huc adiiciunt, (1) Priscianus, col. 707. *dis* adiectivum neutro singulari negat inveniri, quamvis plurale *ditia* satis sit frequens. At Val. Flacc. II. 296. *dite solum* dixit (nisi hoc sit ab antiquo *ditis*:) ut omittam *diti de pectore* ap. Lucret. I. 414. (2) Sanctius loc. proxime cit. et IV. 17. p. 857. *almus* ait raro in masculino nunquam in neutro reperiri; at *almum iubar* habet idem Val. Flacc. V. 311. *almum sidus* Statius, Theb. X. 364. et Virg. Geo. II. 330. *almus ager:* et Ecl. VIII. 17. et Aen. V. 64. *diem almum* Horat. Carm. Saecul. 9. *alme Sol*, Lucret. II. 390. *liquor almus*, et Ped. Albinov. Elegi. II. 13. *almi Caesaris.* Sanctio imposuisse videtur Festus, qui *almo*, non *almus*, nominat. (3) Alii addunt *bilicem* et *trilicem*, absque neutro, et accus. tantum casus: at *bilix* et *trilix* agnoscunt vett. glossae. Vid. Voss. Anal. I. 48. et Ursin. p. 134.

13) Propriis item nominibus in plurali utimur, (1) Cum pluralis pro singulari accipitur; ut, Martial. I. 25. *Qui loquitur Curios, assertoresque Camillos.* (2) Cum de similibus, aemulis aut imitatoribus eorum, quibus propria conveniebant, fit sermo: ut, Ovid. Heroid. XIII. 68. *Et multos illic Hectoras esse puta.* Martial. VIII. 56. *Sint Maecenates, non deerunt, Flacce, Marones.* (3) Denique, cum pro eorum statuis aut nummis accipiuntur: ut, Cic. Acad. IV. 26. extr. *Centum Alexandros eius-*

(3) Nomina abstracta: ut, *magnitudo*, *iuventus* [15]).

(4) Nomina artium: ut, *Grammatica*, *Musica* [16]).

(5) Nomina quintae declinationis pleraque omnia: ut, *fides*, *macies* [17]).

---

demmodi facere, Horat. Epist. II. 1, 234, *Retulit acceptos, regale nomisma, Philippos.*

14) Pleraque virtutum et vitiorum nomina, utpote ab adiectivis deducta, ad abstractorum classem referri possunt.

15) Ex nominibus tamen abstractis innumera pene plurali inveniri ostendit in primis accuratissimus Iohnsonus, App. p. 163, etc. et Addit. p. 39, qualia sunt, *Acerbitates, acrimoniae, aegritudines, alacritates, amaritudines, ambiguitates, amicitiae, avaritiae, auctoritates; Bonitates, benignitates; Calliditates, caritates, celeritates, claritates, commoditates, constantiae, cupidines, cupiditates; Debilitates, dementiae, difficultates, discordiae; Ebrietates, egestates, elegantiae, excellentiae; Familiaritates, felicitates, festivitates, fortitudines; Gracilitates, gravitates; Habilitates, hilaritates, honestates; Ignaviae, immunitates, impuritates, inanitates, inertiae, infirmitates, infidelitates, iniquitates, inopiae, insaniae, intelligentiae, invidiae, iracundiae, iucunditates; Laetitiae, lassitudines, lautitiae, liberalitates, libertates, levitates, loquacitates; Magnitudines, malignitates, malitiae, mediocritates, maturitates, memoriae, miseriae, mobilitates, molestiae, mollitiae, munditiae; Necessitates, nequitiae, nobilitates, notitiae, novitates; Obscoenitates, obscuritates, opportunitates, orbitates; Parvitates, pestilentiae, petulantiae, potentiae, potestates, pravitates, praesentiae, proceritates, propinquitates, proprietates, prosperitates; Raucitates, reticentiae, reverentiae; Salsitudines, sanctitates, salubritates, saevitiae, satietates, sapientiae, scabritiae, securitates, severitates, serenitates, siccitates, similitudines, societates, sodalitates, solitudines, solertiae, sollicitudines, spurcitiae, sterilitates, stultitiae, suavitates, sublimitates, superbiae; Tarditates, temeritates, tempestivitates, timiditates, tranquillitates, tristitiae, turpitudines; Valetudines, vanitates, varietates, ubertates, velocitates, venustates, veritates, vicinitates.* Item, *Altitudines, amoenitates, antiquitates, asperitates, Brevitates, Captivitates, conscientiae, consuetudines, Differentiae, distantiae, Eminentiae, Fiduciae, Gentilitates, gratiae*, pro *opibus* aut *potentia, Immortalitates, immensitates, inanitates, incolumitates, indulgentiae, Lasciviae, Misericordiae, Opulentiae, Paupertates, perennitates, pulchritudines, Servitutes, Vetustates, violentiae*, et quaedam alia. Confer et Carmichael p. 32. Voss. Anal. I. 40. [Heusinger. ad Cic. de Offic. I. 22, 15. I. 28, 7. Bremi ad Cic. de Fin. I. 8.]

16) Sic *Rhetorica, Dialectica, Logica, Ethice, Physica, Politice, Arithmetica, Nautice.* Sunt autem natura adiectiva, in quibus τέχνη vel *ars* intelligitur. Sed *Philosophia, Theologia, Astrologia* seu *Astronomia, Cosmographia, Geometria*, substantiva sunt singularia, feminini itidem generis. Ex prioribus autem pleraque pluraliter et neutro genere usurpantur, *Rhetorica, -orum; Metaphysica, -orum.* Sic *Georgica, Bucolica, Halieutica, Therapeutica, Theriaca*, etc. quibus subaudiendum, *carmina, praecepta*, aut simile quod substantivum. V. post reg. 21.

17) Ex omnibus quintae nominibus *res* solum et *dies* plurali integra esse supra docuimus reg. XIII. quibus *acies, facies, progenies, spes, species, superficies*, vulgo adiuntur; quae tamen extra nom. accus. et voc. apud idoneos auctores haud facile reperies. Praeter ea autem, plurali etiam his casibus usitata invenit Iohnsonus, App. p. 160, et Additt. p.

(6) Nomina herbarum: ut, *hyssopus*, *apium* 18).

(7) Nomina frumentorum: ut, *triticum*, *secale* 19).

(8) Nomina metallorum: ut, *aurum*, *argentum* 20), item mineralium: ut, *alumen*, *sulphur* 21).

---

17) *eluvies*, *glacies*, et *scabies*: ut, *eluvies praeruptae* ap. Curt. VIII. 11, 7. *hyperboreas glacies* ap. Virg. Geo. IV. 517. *Porci et Socration, duae sinistrae Pisonis scabies, famesque Memmi* ap. Catull. XLVIII. et *canum scabies sanantur* ap. Plin. XXVIII. 18. At postrema haec duo testimonia non satis valida ad rem firmandam videntur. Prius enim in multis (et melioribus, opinor) codicibus sic destinguitur — *duae sinistrae Pisonis*, *scabies*, *famesque Memmi*, vel *Mundi*. Posteriore vero ex optima Harduini editione, *sanatur*, non *sanantur*, legimus. Miror autem Iohnsonum aliosque hic *effigies* omisisse, quod pluraliter non tantum Plinius multis in locis: ut II. 8, *innumeras effigies*. VII. 8, *mirabiles effigies*. XXXIV. 5, *togatae et nudae*. XXXV. 12, *laudatissimae*, etc. sed Virg. Aen. III. 148, *effigies sacrae Divum*. Sil. XVII. 898, *spirantes praelia*. Tac. Anal. XIV. 32, 3, *effigies relictas*. Ibid. LXI. 1, *effigies Poppeae proruunt*, etc. adhibuerunt. *Perniciea* denique in plurali dicere ausum Arnob. lib. II. notat Vossius loc. superius laudato. * His igitur, et forte *luxuries* et *materies* (de quibus dictum in extremo c. II.) exceptis, reliqua quintae fere omnia plurali in universum privantur.

18) Plurimis etiam herbarum nominibus pluralem restituit egregia Iohnsoni diligentia, p. 189: ut, *Abrotoni*, *absynthia*, *acanthi*, *aconita*, *algae*, *allia*, *asparagi*; *Betonicae*, *betae*, *bibli*, *brassicae*, *bulbi*; *Cardui*, *casiae*, *centaurea*, *cicutae*, *colocasia*, *coriandra*, *croci*; *Erucae*; *Filices*; *Hellebori*; *Intybi* et *intyba*, *inulae*, *iunci*; *Lactucae*, *lappae*, *lapsanae*, *lina*; *Malvae*, *meliphylla*, *menthae*; *Nepetae*; *Ozima*; *Papavera*, *papyri*, *porri*; *Sampsuca*, *saturcia*, *serpylla*, *sesama*, *stupae*; *Thymi*, *tribuli*; *Verbenae*, *violae*, *ulpica*, *urticae*. Quibus adiungit ipse Iohnson. Addit. p. 37, *Amoma*, *annagallides*, *anthyllides*, *cunila*, *lolia*, *rutae*, *tithimalli*; et Carmich. p. 31, *hyacinthi*, *lilia*, *cepae*.

19) Haec etiam pluraliter inveniuntur: ut, *steriles avenae* ap. Virg. Ecl. V. 37. et Geo. I. 154. et *vanis avenis* Ibid. 226: item *grandia hordea*, et *serite hordea*, et *hordea fragili culmo* ap. eund. Ecl. V. 16. et Geo. I. 210, 317. Posterius ex hisce deridet Cornificius ap. Cledonium, col. 1398, hoc versiculo, *Hordea qui dixit, superest ut tritica dicat*: at longe maioris faciendum Maronianum iudicium notat Voss. Anal. I. 88: qui tamen, mira in tanto viro oscitantia, protinus addit, ita etiam in prosa loquutum Mamertinum in Panegyr. *Rumpunt horrea conditae messes*; tanquam idem *horreum*, quod *hordeum*, sit. Caeterum *hordea* in plurali Ovidius quoque XIV. 273, et Iuven. VIII. 154, extulerunt. Idem porro Vossius *avenas* dictis Virgilii locis, non pro *frumento*, sed *segetis vitio* accipi, adeoque huc non pertinere contendit. In contrarium nititur Iohnsonus, qui ex illo Plinii IV. 13, *Feruntur et Oonae, in quibus ovis avium et avenis incolae vivant*, *avenas* pro frumenti etiam genere pluraliter usurpatum existimat; saltem non rem adeo fuisse inutilem, quum ea vivere homines possent. Utcunque sit haec res, *avenas* pro frumenti calamis plurali adhibuit Ovid. Met. I. 677. et Met. VIII. 192. et Trist. V. 10, 25. et Claudian. XXXI. 35. ¶ Huc etiam referuntur l e g u m i n a, ut *faba*, *pisum*, *lupinus*, *ervum*, *cicer*, *canabis*, *lens*, *milium*, *panicum*, *vicia*, etc. Sed ex his quoque nonnulla pluralem recepere: ut *fabae* Virg. Geo. I. 215. Ovid. Fast. II. 576. Ibid. V. 267,

(9) Nomina liquorum: ut, *lac, oleum*[22], [23]).

(10) Huc denique referuntur nomina multarum rerum, quae mensurari aut ponderari solent: ut, *butyrum, saccharum*[24]).

436, 438: et VI. 180: et de medic. fac. 70. Plin. XVIII. 7, 10, 26, etc. *pisa* Plin. XVIII. 7. *lupini* Id. XXII. 25. XXIII. 4. XXXV. 10. Horat. Sat. II. 3, 182. et Epist. I. 7, 23. Ovid. de med. fac. 69. *viciae* Id. Fast. V. 267.

20) At *aera* pro *rebus ex aere factis* Poetis plurali frequentissimum est. Plinius, etiam IX. 40. *addere his aera, ut Corinthia,* dixit. Vid. et supra reg. XIII. n. 80. *Electra* quoque tam pro *metallo* [ut ap. Martial. VIII. 51. Plin. IX. 40. et Claud. de rapt. Pros. 248.] quam pro *succino* [ut ap. Virg. Ecl. VIII. 54. Ovid. Met. II. 365. et Amor. III. 12, 37. Claud. VII. 125. XXVIII. 164. et XL. 11.] plurali usitata. *Orichalca* et *stanna* ap. Vitruvium leg. notat Vossius Anal. I. 38, prius quoque habet et Stat. Theb. X. 654. et Val. Flacc. III. 61.

21) Sic *creta, minium, vitriolum, bitumen, stibium,* etc. *Sulphura* tamen Poetis plurali satis frequens: *Bituminum* quoque dixit Plin. VII. 15. De *sale* et *nitro*, quae huc referuntur, vid. mox reg. 20.

22) Inter haec memorantur, *vinum, villum, mulsum, mustum, defrutum, sapa, cerevisia, lora, zythum:* item *acetum, muria, omphacium,* etc. At *vina* plurali usitatissimum: etiam *vinis* in dativo et ablat. (quod dici prohibet Servius ad Virg. Eclog. V. 36. et Geo. II. 98.) habent Ovid. Fast. VI. 473. et Met. XII. 317. Cato R. R. 148, et plurimis in locis Plinius: cuius etiam est *vinorum* XIII. 4. et XIV. 20. *Mulsa* Plaut. Poen. I. 2, 112. *Musta* Martial. I. 19. XIII. 8, et 120. Quintil. Inst. II. 4. Tibull. I. 1, 6. V. 24. et II. 3, 38. Plin. XXIII. 1. XXXVI. 22. et saepius Ovidius; idemque in ablat. *mustis* Amor. I. 16, 11, dixere. *Defruta* Virgilii est, Geo. IV. 269. et Plinii XIV. 21. *Sapas* eiusdem Plinii ibid. ¶ Hic autem animadvertendum est, Grammaticos de iis fere liquorum nominibus, quae potui aut nutritioni inserviunt, loqui videri: alia enim in plurali haud raro inveniuntur: ut, *atramenta, biles, cholerae, cruores, faeces, salivae, spumae, sudores, urinae,* etc. V. Iohnson. p. 144. et Addit. p. 38, ut generaliora liquorum nomina omittam: ut, *aqua, fluvius, amnis, fons, gutta, imber, lacus, latex, mare, pluvia, stagnum,* etc. omnia plurali usitatissima. ¶ Inter liquores a quibusdam recensentur res udae et unguinosae, qualia sunt *adeps, arvina, balsamum, opobalsamum, cera, halec,* pro *muria* et *liquore gari*, *gluten*, seu *glutinum, gummis, medulla, pix, resina, sebum, succinum,* etc. Sed et haec pluraliter quandoque reperiuntur: *adipes, balsama, opobalsama, cerae, gummium* [in gen. plur.] *medullae, pices, resinae, succina* [Plin. XXXVII. 7, init.] Vid. Iohns. p. 147. et Addit. p. 38.

23) Nimis ampliter patere videtur haec rerum, sive vocabulorum, classis; utpote pleraque ex superioribus, frumentorum, metallorum, liquorumque, etc. nomina complectens. Ex maiore etiam parte fallax est canon; nam *lana, linum, panis, carbo, corium,* aliaque innumera, quae ad mensuram vel pensum pertinent, nomina, tantum abest ut plurali excludantur, ut saepissime eum postulet rerum ipsarum natura; praesertim ubi diversa earum genera seu species intelligi volumus.

24) His alii adiiciunt, (1) Nomina aetatum: ut, *infantia, pueritia, senectus,* etc. at haec sub abstractis comprehenduntur. (2) Aromatum: ut, *casia, crocus, moschus,* etc. sed ex his duo priora ad herbas referuntur. De *pipere* et *zinziberi* post dicetur. (3) Fruticum: ut, *siler,*

Masculina *nunquam vel raro pluralia.*

18. Haec quoque pluralem numerum vix mascula norunt:

Nemo, *penus*, *viscus*, *limus*, cum *sanguine*, *pontus*,
Hesperus, atque *fimus*, *mundus* muliebris, et *aer*:
Aethera cum *musco* iunges et prole *diei*.
Pluralemque *sopor* raro, *ros*, *pulvis*, habebunt.

---

genista, *edera*, *ligustrum*, *cytisus*, *eruca*, *arbutus*, *rubus*, *iuniperus*, *vitis*, etc. at haec fere omnia tam usu, quam rei ipsus natura, pluralem admittunt. (4) Morborum: at pleraque ex his plurali reperiri ostendit Iohnsonus App. p. 180: ut, *crapulae*, *febres*, *hydropises*, *lippitudines*, *paralyses*, *podagrae*, *spasmi*, *stranguriae*, *tusses*, *vertigines*, etc. (5) Elementorum: ut, *terra*, *aqua*, *aer*, *ignis*: at ea, cum partes eorum aliquae significantur, plurali frequentata ipsi agnoscunt; praeter *aer*, quod tamen Lucretius et Vitruvius eo numero extulerunt. V. reg. seq. (6) Addit denique Charisius, col. 22. *quae nec videri nec tangi possunt, verum ab his in alterutram partem doloris aut gaudii addicimur*: ut, *gaudium*, *vigor*, *metus*, *letum*, *timor*, *terror*, *insania*, *sopor*, *ius*, *iustitia*, *moestitia*, *senium*, etc. Atqui eorum pars permagna ad abstractorum proprie sic dictorum classem pertinet. Reliqua fere sunt, quae abstractas quidem qualitates Dialectici appellant, at ea non ab adiectivis, sed a verbis derivata: qualia sunt plurima in *or* et *io* tertiae, et in *us* quartae nomina. E verbalibus in *or* duo tantum et viginti plurali carere docet Iohnsonus, p. 154, viz. *acor*, *albor*, *amaror*, *caldor*, *canor*, *claror*, *decor*, *foetor*, *levor*, *lentor*, *lutor*, *mador*, *marcor*, *macror*, *mucor*, *nigror*, *putor*, *putror*, *rancor*, *stringor*, *torpor*, *viror*. Verum ex his multa sunt vix iam vel in singulari usitata: duo etiam *decores* et *foetores* ipse postea pluralia invenit, Addit. p. 39. Caeteris autem omnibus, ut, *algor*, *amor*, *ardor*, *angor*, *calor*, etc. pluralem idoneis exemplis asseruit. Ut autem hac in parte nimia, ita in reliquis contractior, aut certe non satis aequalis, videtur viri diligentia. Ex nominibus enim in *us* tria tantum, *contemptus*, *fastus* et *metus*; in *io* vero sex, *ambitio*, *cognatio*, *cognitio*, *contagio*, *desperatio*, *oblivio*, pluraliter usurpata commemorat: tanquam reliquis omnibus is numerus deesset. Vid. eum p. 162, extr. Atqui ex utrisque alia multa sunt, quae pluraliter adhibita ostendere facile foret: ut, *aditus*, *adventus*, *applausus*, *aspectus*, *assensus*, *consensus*, *hortatus*, *incursus*, *quiritatus*, *secessus*, etc. Et, *adhortatio*, *adulatio*, *basiatio*, *cavillatio*, *comparatio*, *comprehensio*, *consensio*, *consignatio*, *conversio*, *deliberatio*, *divinatio*, *exhibitio*, *frustratio*, *gratulatio*, *hortatio*, *imaginatio*, *laudatio*, *machinatio*, *narratio*, *obiurgatio*, *obtrectatio*, *occasio*, *offensio*, *opinio*, *perceptio*, *praescriptio*, *praevaricatio*, *professio*, *reconciliatio*, *reprehensio*, *respiratio*, *reputatio*, *restitutio*, *replicatio*, *sanctio*, *solutio*, *scriptio*, *suasio*, *superstitio*, *tentatio*, *vacatio*, *vitatio*, *vituperatio*, *vociferatio*, *usucapio*, *usurpatio*; et plurima forsan alia. Sed vix operae pretium est istiusmodi minutias ulterius consectari. Haec enim omnia (ut probe a Carmichaele nostro, p. 32, animadversum) diligenti magis observatione, quam Grammaticorum praeceptis cognoscuntur. ¶ Id tantum reliquum est, ut breviter hic in calce rationes subiiciam, propter quas auctores, nomina non modo praedicta, sed alia etiam nonnulla, ra-

In plurali vix unquam reperiuntur haec nomina masculina: *nemo*, *penus*, *viscus*, *limus*, *sanguis* [25]); *pontus*, *hesperus*, *fimus*, *mundus*, pro *mulierum ornamentis* [26]); *aër* [27]); *aether*, *muscus* [28]); *meridies*, a *medius* et *dies* compositum [29]).

Rarius pluralem admittunt, *sopor*, *ros*, *pulvis* [30]), [31]).

---

rius multitudinis numero adhibuerint. Eas autem tres (pro diversa eorum natura) assignat sollertissimus Iohnsonus. Prima est, quod in nominibus herbarum, et metallorum, rei materiam, quae in unaquaque specie una eademque est, fere solum attendebant: indeque est quod in nominibus fruticum, nonnunquam etiam et arborum, singularis pro plurali sit usitatus. Sic Virg. Ecl. X. 76, *Iuniperi gravis umbra*, pro *iuniperorum*: et Geo. II. 12, *Ut molle siler, lentaeque genistae, Populus, et glauca canentia fronde salicta*: et mox, *Ut altae Castaneae, nemorumque Iovi quae maxima frondet Aesculus, atque habitae Graiis oracula quercus.* Sic etiam Livius alicubi, *arbores abietis*: et Pallad. Iun. t. 5, *arbores fici*: et Octob. t. 8, *arbores oleae* dixerunt. Secunda est, quod in frumentorum, leguminum, liquorumque, etc. nominibus, res illae ex multis granis seu minutis particulis aggregatae, unum quasi corpus constituere intelligantur: quae ratio non in hisce modo, sed aliis etiam nominibus interdum locum habet: ut, *acus*, *palea*, *furfur*, item *arena*, *pulvis*, *cinis*, *lana*: quae etiam de maiore mole, (sive ut vulgo loquuntur) quantitate, dicta, singulariter adhibita Iohnsonus ostendit, p. 137 et 143. Tertia ad abstractas, quas vocant, qualitates pertinet: eae autem, cum in omnibus tanquam res unae eaedemque spectari soleant, singulari propterea plerumque proferuntur: cum vero, non tam qualitates ipsae, quam varii earum actus et exercitia, aut diversae quibus eae insunt res hominesque considerantur, pluralem fere omnia haec nomina admittunt.

25) Nec imitandus vulgatus Bibliorum interpres, qui Psal. V. 6. et Ps. LIV. 24, *virum sanguinum* dixit.

26) *Mundus* etiam pro *universi compage* plurali carere volunt. At Lucret. V. 529. *in variis mundis*, et Plin. II. 1, *innumerabiles mundos*: quomodo, nec uno in loco, Cicero loquitur. V. eum Acad. IV. 17. Nat. Deor. I. 10, 26 et 34.

27) *Aëribus binis* et *aëribus alternis* dixit Lucret. IV. 292, et V. 644. et Vitruv. I. 1, *aëres locorum*, et I. 4, *aëribus firmitatem eripit*: nisi hic potius cum Philandro *a rebus* aut *a corporibus* legendum.

28) *Muscis* hoc sensu utitur Apuleius, Met. II. p. 40.

29) Ovid. Amor. I. 5, ult. pluralem sic παραφράζει, *Proveniant medii sic mihi saepe dies.*

30) *Sopores* Ausonius, Idyll. VI. 41. et Ephem. ult. 28; *Rores* Virg. Geo. I. 385. et Aen. XII. 339. Horat. Car. III. 8, 56. Cic. Div. I. 8. Sil. Ital. IV. 165. et VII. 206. Lucan. IX. 701. Stat. Sylv. V. 1, 35. et Plin. II. 60, multisque aliis locis, dixerunt. *Roribus* eiusdem Plinii est, XVI. 26. et XVII. 24. Luc. VII. 837. Stat. Theb. II. 674. V. 590. VIII. 8. et XII. 138. Claudian. X. 249, et (si Vossio credimus) Columellae. At *rorum* vel *rorium* nusquam apud Classicum quenquam, cum eod. Vossio reperiri existimem. *Pulveres* Horatius Epod. XVII. 48. et Pallad. Feb. t. 25, *pulveribus* idem Pallad. Oct. t. 14, utuntur.

F e m i n i n a *nunquam aut raro pluralia.*

19. Vix ea plurales adhibent muliebria casus:
Plebs, humus, atque *lues, sitis,* ac *argilla, supellex,*
Cum *venia*que *salus,* et *vespera, glarea, pubes,*
Et *tabes.* Numerum capiunt quoque rara secundum,
Talio cum *cholera, fames, pax, gloria, tellus,*
Et *bilis, cutis,* atque *quies, pituita*que, *labes:*
Adde *picem, famam, sobolem,* cumque *indole prolem.*

---

31) Addit Despauterius, 1. *Fumus.* 2. *Carcer* pro *loco* ubi sontes detinentur. 3. *Uncus*, pro *ferro incurvo*, quo noxiorum corpora trahi solebant. 4. *Cestus*, pro *zona* sponsae nubentis. 5. *Genuinus*, pro *posteriore dente.* At *fumi* Lucretius, VI. 102. *fumis* Martial. III. 82, 23, *fumos* Virg. Geo. II. 217. et Geo. IV. 230. Ovid. Met. I. 571, et Fast. I. 577. et Martial. II. 90. IV. 5, et XIV. 118, pluraliter adhibuerunt. In reliquis rerum ipsarum natura pluralem necessario requirit. Praeterea *plenos carceres*, e Seneca, et *carcerum squaloribus premitur* e Iul. Firmico in Prol. profert post eund. Despauterium Voss. Anal. I. 39. *Unci* ap. Florum III. 21, *Genuini* ap. Cic. Nat. Deor. II. 54, reperiuntur. 6. *Cultus*, quod pro *auri folio*, singulari tantum usurpandum his adiungunt Curius et Despauterius, nusquam peculiari hoc sensu apud quempiam e Classicis puto inveniri. § Quae ab aliis Grammaticis huc addita, praeter iam dicta, notat Vossius, sunt haec: *adeps, almus, alvus, autumnus, clavus,* pro *impurpurata veste* [V. Charis. col. 19.] *cruor, genius, iubar, metus, pallor, sal,* pro *condimento, silex, situs, Sol, terror, timor, vigor, unus.* At ex his pleraque pluraliter saepius usitata ostendit idem Vossius loc. cit. ut, * *adipes* Lucret. IV. 645. Quintil. Inst. II. 10. et Plin. VIII. 36. XI. 37. §. 85, extr. et XVI. 38. *adipibus* Colum. VI. 2, extr. * *Nereides almae* Cic. in Arat. v. 450. *almae Camoenae* Horat. Car. III. 4, 42. *almis vitibus* Virg. Geo. II. 233. * Ad *eliciendas alvos* Plin. XIX. 5. Vid. et VIII. 57. XIX. 8. et XXXI. 2. Idem quoque pro *alvearibus apium* plurali utitur, ut XI. 16. XXI. 14, etc. et ante eum Varro R. R. III. 16. bis. * *Inaequales autumnos* Ovid. Met. I. 117, *per autumnos* Horat. Car. II. 14, 15, *autumnis pinguescit* Plin. XIV. 2. * *Plagulae tunicae altera angustis clavis, altera latis* Varr. de Anal. II. p. m. 1109. et Liv. IX. 7, *Tabernae circa forum clausae, – – lati clavi, annuli aurei positi.* * *Genii* Plautus Truc. II. 1, 81. Plin. I. 7. Censorin. I. 3, extulere. * *Metus* plurale est, non tantum Poetis Virgilio, Ovidio, Horatio, Silio, V. Flacco, etc. sed etiam Plinio VII. 50. XXII. 22. XXXVII. 4, extr. Tacito Hist. IV. 5, 5. Quintil. Declam. VIII. 11. et XVIII. 10. *metuum* autem et *metibus* nusquam legi supra docuimus, reg. 13. * *Sales* pro *condimento* utitur Colum. VII. 4. extr. *salibus durata*, et VII. 8, med. *aspergitur tritis salibus*: et VIII. 6, *integris salibus adoperiunt.* *Sales* etiam *aequoreos* dixit Lucan. X. 257. Addo Pallad. Mai. t. 9. Oct. t. 12. Nov. t. 17, 18, 19, 20, 21, 22. et Dec. t. 6. item Paulum ICtum, Ammianum, et Vegetium, a Vossio citatos Anal. I. 39. Confer infra de hac voce reg. 20.

Haec feminina vix unquam in plurali adhibentur: *plebs* [32]), *humus, lues* [33]), *sitis, argilla, supellex* [34]), *venia, salus* [35]), *vespera* [36]), *glarea, pubes, tabes.*

---

n. 33, et reg. 22. n. 75. * *Silices* habent Lucretius, Propertius, Ovidius, etc. *silicum* id. Lucret. VI. 683. Ovid. Amor. I. 11, 9. * *Situs* plurale, pro *positione*, satis frequens. Sic *situs locorum* Plin. II. 12. *situs oppidorum* Caesar. B. G. III. *quos situs* Cic. ad Q. frat. II. 16. pro *squalore* etiam Ovid. Met. VII. 303, dixere. * *Duos soles visos* Liv. XXVIII. 11. et XXIX. 14. *plures soles* Plin. II. 31. *soles binos ternosque apparuisse* Senec. N. Quaest. I. 11. Adde supra reg. XV. n. 93. * *Unus* in plurali non usurpari, nisi iis iungantur quae aut nunquam aut raro singulo numero reperiuntur, docet inter alios Vossius Anal. I. 39: ut, Ter. Eun. II. 3, 76. *in unis aedibus*, Sallust. Iug. c. 64. *unas et alteras scalas*, Id. Catil. 6. *una moenia*. Rectius Varro, qui Annal. II. p. m. 1107, singulari in *verbis* [i. e. vocibus] singularibus; plurali in coniunctis rebus utendum tradit. Hoc enim pacto *unus* quibuslibet fere substantivis pluraliter apponi potest. Sic Cato R. R. 10 et 11, *molas asinarias unas*. Plaut. Pseud. I. 1, 52, *nunc unae quinque remorantur minae*. Id. Trin. I. 2, 129, *Quia rure dum sum ego unos sex dies*. Cic. pro Flacc. 29, *In quo tibi invideo, quod unis vestimentis tamdiu lautus es*. Virg. Aen. II. 642, *Satis una superque Vidimus excidia*. Lucan. IV. 548, *In partibus unis*. Buchanan. Psal. LVI. 4, *Pollicitis tuis innixus unis*. Id. Epig. III. 10, 27, *Votis unis*. Confer et Linac. lib. III. p. 176. Carmich. p. 34. et Iohnson. p. 216. * Porro *cruores* Virgilio, Horatio aliisque Poetis satis frequens: *palloribus* utuntur Lucret. IV. 337. et Tacit. Agric. XLV. 4. *timores* Horatii est Car. I. 37, 16. Ovid. Trist. II. 158. Stat. Theb. V. 319. *timorum* Lucani I. 454. *rigores* Silii XV. 356. *vigoribus* A. Gellii XIX. 11. * Meliore autem iure huc retulissent alia quaedam in *or*, quae vere plurali destituta Iohnsonus observavit, p. 161, qualia sunt, *acor*, *albor*, *amaror*, etc. supra reg. XVII. n. 23. memorata. * Caeterum *iubar* et *alvus* minus recte hic masculinis adnumerantur, quibus ex purioris aevi consuetudine hoc genus fuisse abrogatum cap. 1. docuimus. ¶ Addit Iohnsonus, p. 155, *modus*, pro *ratione* (*medium* vulgo vocant) *rei cuiusquam perficiendae*. At hoc significatu pluraliter adhibuisse videtur Lucretius V. 67, *Et quibus ille modis congressus materiaï Fundarit coelum*, etc. et v. 74, *Et quibus ille modis Divum metus insinuarit Pectora* — Rectius mea sententia *modus* pro *rei mensura* aut *fine* dixisset; quod nusquam nisi singulariter, ut contra *modi* pro *versibus* aut *numeris musicis*, nusquam nisi pluraliter, legisse me memini. ¶ His denique adiicit, teste Despauterio, Lancilottus, *Orcus, Erebus, arrhabo, halo* et *bolus*: at ex his duo priora quasi propria sunt: reliquis, si plura notentur, pluralis necessarius est: *bolus* etiam eo in numero utitur Plautus Pers. IV. 4, 106.

32) *Plebes urbanae*, in l. 3. Cod. de Feriis, et *coronam plebium*, ap. Prudentium in vit. Romani, v. 709, legi Vossius notat. Columella etiam de apibus loquens, IX. 11. *duas* dixit *aut tres alveorum plebes*. At de *populi vulgo* non aliter quam singulari apud bonos auctores reperies.

33) *Alternas lues* habet Prudentius, π. στεφ. II. 222. Vid. interim quae de hac voce supra notavimus ad reg. 13. n. 78.

34) Vid. supra cap. hui. reg. 3. n. 10.

35) *Salutes* vulgatus Interpres Psal. XVIII. 51, eumque imitatus Mars. Ficinus dixerunt, notante Vossio Anal. I. 40. Sed Charisii, qui plurali privat, potior auctoritas.

Rarius plurali reperiuntur, *talio*, *cholera*, *fames*, *pax*, *gloria*, *tellus*, *bilis*, *cutis*, *quies*, *pituita*, *labes*, *pix*, *fama*, *soboles* et *proles*, *indoles* [37]), [38]).

---

36) Sic *vesper*, *vesperugo*, et (de quo dictum) *Hesperus*, ideo singularis, quod de una re tantum dicantur; proprie enim *stellam Veneris* significant post Solis occasum visam: quemadmodum et eadem tempore matutino *Lucifer* appellatur, ob eandem rationem plurali destitutum.

37) *Taliones* et *talionum* Gellius XX. 1. * *Choleris* et *choleras* (sed de morbo) Plin. XX. 12. §. 48. et 14. §. 52. et §. 53. et XXII. 25. §. 70. * *Paces* Plaut. Rud, 1. 5, 1. Lucret. V. 1229. Horat. Epist. I. 3, 8. et Epist. II. 1, 102. Sallust. Iug. 35. et ap. Cledon. col. 1898. et Varro de vit. pop. Rom. ap. Non. II. 621, eosque secutus Buchanan. noster Psal. LXXII. 7. Plaut. etiam *pacibus perfectis* dixit Pers. V. 1, 1. * *Gloriae*, *gloriarum* et *glorias*, Plaut. Truc. IV. 4, 36. et Mil. I. 1, 22. Tacit. Anal. III. 45, 4. Gell. I. 2. et Eumen. Orat. pro restaur. Schol. c. 6. Addunt Vossius, Methodista Gallus et Walkerus illud Cic. pro Planc. c. 24, *Etenim honorum gradus summis hominibus et infimis sunt pares; gloriae dispares.* At rectius, me iudice, *gloriae* hic cum Iohnsono, genitiv. singul. positum dixeris: unde et in Gronovii editione *gloriae*, *dispares*, commate interiecto, legitur. * *Tellures* Cor. Gallus ap. Vib. Sequestr. de Flumin. p. m. 45. * *Biles* pro morbo (ut videtur) Plin. XXVI. 8. §. 46, at pro *humore corporis* sic dicto, aut *ira*, vix alio quam singulari reperies. * *Cutes* Plin. VI. 31. Solin. cap. 70. Adfert quoque Iohnsonus illud Propertii IV. 5, 62, *Per tenues ossa sunt numerata cutes:* at hunc versum tanquam spurium obelisco configunt meliores Interpretes: *cutibus* autem habent non tantum Aurelian. Chronic. I. 4. p. m. 315. et Arnob. lib. II. extr. sed etiam Plin. VII. 2. et XI. 37. * *Quietes* Lucret. I. 406. *quietibus* Cic. Offic. I. 29. * *Pituitas* Plin. XX. 14. §. 53. et 17. §. 73. et XXIV. 10. §. 45, et 11. §. 61. et XXVI. 10. §. 62. et Pallad. I. 28. * *Labes* plur. Cic. Offic. III. 21. Gell. I. 2. Arnob. lib. II. et IV. Symmach. Epist. VI. 7. Buchan. Psal. LI. 10. * *Pices* Virg Geo. III. Plin. XIV. 20. et XVI. 12. * *Famas* [citante Vossio] Plaut. Trin. Sallust. Fragm. VI. 2. eumque imitatus Arnob. lib. VII. et ante eum Aruntius, quem eo nomine damnat Seneca Epist. 114. * *Soboles* plur. Cic. de leg. III. 2. Plin. XI. 11. Colum. IX. 14. et X. v. 213. et de *novellis ramulis* loquens, IV. 29. et de Arbor. c. 5. Gell. XIX. 12. et Pallad. Novemb. t. 7. de *pruno*. Neque hoc significatu *sobolibus* refugit Colum. V. 6, quanquam id a se lectum neget Despauterius. * *Indoles* plur. Gell. XIX. 12. * *Proles* plur. Colum. X. v. 163; *prolum*, ut alibi diximus, Mart. Capella.

38) Praedictis addunt veteres aliique Grammatici, *Arena*, *barba*, [de bestiis plurali tantum dici volunt:] *contagio*, *culpa*, *fuga*, *galla*, *gaza*, *hara*, *ira*, *lux*, *mors*, *pestis*, *sors* (pro *sortitione*) *strues*, *tussis*, *vis*, *vita* (ut, *alvus*, *nex*, abstracta aliaque prius memorata omittam:) quorum fere omnium frequentem satis ex optimis auctoribus usum, Voss. Anal. I. 40. Carmich. p. 33. Ursinus, p. 101. Iohnsonus, p. 156. et alii, eruerunt. ¶ Lancilotto denique, referente Despauterio, tantum singularia sunt, *Luna*, *mastix*, *inquies*, *olivitas*, pro *tempore legendarum olivarum*, *autumnitas*, pro *proventu autumni*, *spatha*, pro *instrumento pharmacopolarum*, *ora*, pro *fune* quo navis ad terram religatur. At *Lunas* habet Claudian. XVIII. 6, eadem ratione qua *Soles*, Liv. XXVIII. *olivitates* Colum. I. 1, *spathis* et *oris* de pluribus dicenti necessario utendum: posterius quo-

Neutra *nunquam vel raro pluralia.*

20. Insuper haec numerum renuunt prope neutra secundum:
Sal, *iubar* et *nihilum*, *virus*, *pus*, atque *veternum*,
Iustitium, *foenum*, *sabulum*, *senium*que, *lutum*que,
Ver, *ebur*, atque *penum*, *lethum*, cum *glutine*, *viscum*.
Adde *salum*, *glastum*, *nitrum*, *nil*, *nectar*, *omasum*,
*Mane*que, *prolubium*, simul et *diluculum*, et *album*,
Atque *gelu*, *tabum*, *pelagus* quoque, *vulgus* et *hilum*,
Zinziber atque *hepar*, *gypsum*, *coenum*que, *vitrum*que,
Cumque *croco* *lardum*, *piper*, et cum *felle* *barathrum*.

Haec neutra denique nunquam vel raro in plurali usurpantur: *sal*[39]), *iubar*, *nihilum*, *nihil* et *nil*, *virus*[40]), *pus*[41]), *veternum* vel *veternus*, *iustitium*, *foenum*[42]), *sabulum* vel *sabulo*, masc. gen. *senium*[43]), *lutum*[44]), *ver*,

que habet Liv. XXII. 19. et XXVIII. 36, priore etiam, (sed pro gladiis, ad eius similitudinem, latioris generis), Tacit. Anal. XII. 35, 5. *Olivitas* quoque et *autumnitas* inter abstracta, *mastix* inter liquida referri possunt: de *inquies* reg. 10. diximus. ¶ Potiori iure huc referri possunt, *adorea*, *fors*, *propago* de prole humana; *ravis*, *requies*, et *prosapia*. *Prosapias* quidem *veteres* ex Catone de origin. citat Nonius I. 343: plurali carere volunt Charis. col. 19. et Diomed. col. 314. Cicero vero de Univ. II. antiquatum etiam in singulari notat vocis usum; Quintil. Inst. VIII. 3, insulsum existimat.

39) *Sales* masc. pro *facetiis*, plurali quam singulari usitatius; pro *condimento* autem *ciborum* frequentius singulari: at *sal* neutrum singulari raro, plurali nunquam usurpatur.

40) *Virus* tres tantum similes casus singulares habere Probus aliique e veteribus statuunt: at *viri* et *viro* inde Lucretius deflexit. Vid. supra reg. 12. n. 78. Iohnsono autem ablativum quoque pluralem ei tribuenti, Addit. p. 88. imposuit prava Statii, Theb. VI. 335, editio, in qua — *omnis In viris adducta Venus* — legebatur: at illic *in vires* melioribus editum, quod et necessario sententia ipsa deposcit.

41) *Pura* tamen in plur. extulit Plinius, multis in locis, ut XXVIII. 6. *aurium pura*, et XXIV. 16, *pura exscreantibus*: adde XXX. 9. et XXXV. 6. et confer supra reg. 12. n. 78.

42) *Foena* plurali utitur Pallad. Mai. t. 1.

43) *Senium* quoque inter abstracta censeri potest.

44) *Luta* ex Cicerone Nonius III. 132. ex Caesare Caper, col. 2244 proferunt.

ebur [45]), *penum*, *-ni*, et *penus*, *-noris* [46]) tertiae, *lethum*, *gluten* et *glutinum*, *viscum*, *salum*, *glastum*, *nitrum*, *nectar*, *omasum*, *mané* [47]), *prolabium* [48]), *diluculum*, *album*, *gelu*, *tabum* [49]), *pelagus* [50]), *vulgus* [51]), *hilum*, *zinziber* [52]), *hepar*, *gypsum*, *coenum*, *vitrum*, *crocum* [53]), *lardum* [54]), *piper*, *fel* [55]), *barathrum* [56]).

---

45) *Ebora* plurali dixit Plin. XIX. 5. §. 26; extr. et XXXVI. 2. princ.

46) *Pena* nusquam dictum: *penora* autem Festus in voc. et Colum. non semel utitur. Vid. eum XII. 4. ubi ait, *ne situ penora mucorem contrahant*: et paullo post, *cum ea res innoxia penora conseruet*: et in lemmate cap. 2. eiusd. lib. *tractare penora*, et cap. 4. *parare vasa penoribus*. Adi sis et Gell. de hac voce disserentem IV. 1. et supra cap. 1. reg. 38. n. 71. * Finckium et Helvicum, qui *sala* ap. Virg. legi aiunt, plane falli Vossius observat.

47) *Mane*, ut alibi docuimus in nominat. accusat. et ablat. singul. tantum reperitur: quo postremo casu *mani* etiam Plaut. Most. III. 2. 80. extulit.

48) *Prolubium* in nom. solum et accus. sing. Iohnsonus legi tradit, p. 118 et 119.

49) De hac voce vid. supra reg. 10. n. 55.

50) *Pelage* plur. Lucretius utitur, V. 36, et VI. 619, itemque (si recte se habet Meursii lectio) Catullus LXI. 16: at hoc potius a Gr. πελάγεα, contracte πελάγη, quam a Lat. *pelagus* descendere videtur. V. cap. 2. reg. 3. Profert autem ex Cicer. de Fin. II. 4, *de pelagis omnibus*, Despauterius: at pro eo in emendatioribus *Pelasgis* repositum est.

51) *Vulgi* plur. ex corrupto Cic. loco Nat. Deor. III. 17, [*Saturnum vulgi colunt*] adfert Despauterius: pro quo meliores libri (quod Vossius monuit) *vulgo* habent.

52) *Zinziberi* potius aut *zinziberis* dicendum notavit Vossius vit. serm. I. 12.

53) *Croci* quidem et *crocos* plurali ap. Ovid. Met. IV. 393. Fast. IV. 442. Propert. IV. 16. et Iuven. VII. 208. a *croeus*, m. g. reperies; at *croca* nusquam. *Crocis* quidem, pro *luteis* illis *apicibus* in medio lilio nascentibus, utitur Plin. XXI. 5: an id vero a *crocum*, anne a *crocus*, deflexerit, haud satis certum.

54) *Larda* tamen *pinguia* dixit Ovid. Fast. VI. 169.

55) *Fel*, pro *mordacitate* aut *virulentia*, plurali vix reperitur: at pro *parte corporis*, quae primaria est vocis significatio, pluralem, si de pluribus sermo sit, recte adhiberi existimat Iohnsonus, p. 181.

56) Multa alia veteres novique Grammatici huc ingerunt plurali destituta; *aevum*, *allium*, *altum*, *callum*, *coelum*, *delicium*, *fascinum*, *gaudium*, *halec*, *ingenium*, *lac*, *macellum*, *marmor*, *melos*, *murmur*, *pedum*, *robur*, *rudus*, *rus*, *scrupulum*, *solium*, *solum*, *siler*, *siser*, *sinapi*, *sulphur*. Verum in horum plerisque frequentem satis plurativi usum, Vossius, Iohnsonus aliique indagarunt. * *Aevis* enim dixere Ovid. de Pont. I. 3. 83. Met. II. 649. Plin. XIV 1. XVI. 2, 85 et 44. XVII. 18. et XXIV. 5. *aevorum* Hieron. in 1 lib. Esdrae. * *Tranquilla per alta* Virg. Aen. II. 203. sciz. *maria*. * *Callis* nititur Sueton. Aug. 80. * *Fascinis* Plin. XXVI. 10. * *Gaudia* Poetis tritissimum, *gaudiis* etiam habet Cic. Ca-

Singulari *in universum carentia.*

21. Multa tenent solos plurales nomina casus
Festa, libros, urbes, ludos signantia: iungi
Cardineus vult his numerus quoque, distribuensque:
Quem *pauci, plerique* gregem comitantur et *ambo.*

---

til. I. 10. * *Ingenia, ingeniorum* et *ingeniis* eidem Ciceroni frequentia, Div. I. 38, extr. pro Arch. 8. Orat. 15, etc. Sic et Quintil. Inst. I. 8. Plin. N. H. quamplurimis in locis, et alii. * *Marmora* utuntur non tantum Poetae, Horat. Car. II. 18, 17. et IV. 8, 13. Ovid. Met. VI. 312: et XV. 314. Iuven. I. 12. Manil. II. 778. Stat. Sylv. I. 3, 36. Claudian. XX. 360. et *marmoribus,* Iuven. XIV. 90: et Lucan. X. 115. Sed etiam Oratores aliique: ut Quintil. Inst. V. 11. p. 445. Senec. Epist. 90: et Epist. 100, *varietas marmorum.* *Marmora* autem, *marmorum* et *marmoribus* habet Plin. XXXIII. 7, extr. XXXVI. 7, init. et XXIV. 17. §. 102, et multis aliis locis. * *Murmura* Poetis fere omnibus usitatum, Lucret. I. 724. Virg. Aen. IV. 210. Propert. I. 8, 5. Val. Flacc. I. 496. Ovid. Met. I. 206. Stat. Theb. I. 207. Iuven. X. 89. Pers. III. 81: item Plin. XXVIII. 7. *murmurum* autem et *murmuribus* vix puto inveniri. * *Robora* pro *viribus* Virg. Aen. VII. 610. Ovid. Met. XV. 229 et 421. Lucret. V. 818. V. Flacc. I. 558. Ciceronis etiam est pro Cluent. c. 56. *Illa robora populi Rom.* et ad Attic. VI. 5, *Haec sunt nostra robora.* * A *rudus* est *rudera* ap. Liv. XXVI. 11: et Prudent. Apoth. v. 723. et *ruderibus* ap. Rutil. Numat. Itin. I. 412. * *Rura* habent non tantum Poetae, quibus creberrimi est usus, sed etiam Cic. Offic. III. 1. Varro R. R. 1. 2. med. et Plin. II. 68, et pluribus aliis locis. De genit. et dat. plur. vid. supra reg. 13. n. 80. * *Sola,* pro *terris,* dixere Ennius ap. Festum, Lucret. II. 592. Virg. Geo. I. 80. Tibull. I. 5, 8. Catull. LXI. 7 et 40. Stat. Sylv. I. 1, 56. Theb. IV. 445. Theb. VIII. 391. et Theb. X. 471. Senec. Oedip. v. 434. Nemes. Cyneg. v. 8. et Avien. descript. orb. v. 272, 508, 999, et 1312. et Buchanan. Psal. XXXIII. 5; et LXV. 11. In prosa etiam ipse Cic. pro Corn. Balbo, c. 5. *sola terrarum ultimarum,* et orat. anteq. iret in exil. c. 10, ext. *Cuius nutu sola terrarum gubernantur:* ut praeteream Arnob. lib. II. *excavare alia telluris sola* dicentem. Quin et eodem numero pro *plantis pedum* adhibuerunt Martial. X. 72. et Cic. cuius est Tusc. V. 32, *calceamentum solorum callum;* ut et Lactantii de Mort. Pers. c. 21, *Donec callum solorum contractum igni ab ossibus revelleretur.* Item pro *soleis, pavimentis,* aut similibus: ut *sola marmorea* ap. Cic. Parad. VI. et *sola horreorum* ap. Colum. I. 6. med. et *sola picta* ap. Prudent. contr. Symmach. II. 250. Ut plane mirum sit tot Grammaticos pluralem huic voci ereptum ivisse. ¶ Alia porro sunt ex eo genere vocabulorum, quae plurali prorsus carere, rerum ipsarum naturae et cuiusvis linguae genio repugnat: ut, *macellum, pedum, scrupulum, solium:* ut mittam haec omnia (excepto *pedum,* de quo dictum reg. 9. n. 41.) pluraliter apud optimos auctores reperiri. * *Macella ista* Memmium dixisse notat Caper, col. 2244. * *Scrupula* saepius habet Colum. V. 1 et 2: item Martial. IV. 89. al. *scriptula.* * *Solia duo* Cato R. R. c. 10. *solia balinearum* Plin. XX. 21. *solia argentea* Id. XXXIII. 12. *soliis fictilibus* Id. XXXV. 12. ¶ *Allium* praeterea et *siser* (prius Virg. Ecl. II. 11. auctore Morot. v. 88. et Colum. X. v. 112, posterius Plin. XX. 5. plurali usitatum) ad herbas pertinent; *lac* ad liquida; forte etiam et *halec* pro *maria:* pro *pisce* autem, sive

Singulari generatim privantur,

1. Nomina festorum: ut, *Bacchanalia* [57]), *Quinquatria*, et *Quinquatrus* f. gen. [58])

2. Multa nomina librorum: ut, *Bucolica*, *Georgica* [59]).

---

neutro, sive muliebri dicatur, de multis loquenti pluralis necessarius est; ut immerito culpatus sit eo numero utens Erycius Cordus, cuius propterea est hic versus Epig. lib. II. *Quod tres halecea dixi, me, Sexte, reprendis.* ¶ De *caelum*, *delicium*, *melos*, *sinapi*, aliisque in *I* nominibus, superius dictum h. cap. reg. 4, 6, 8 et 12. ¶ Huc autem recte a Iohnsono referuntur (praeter *diluculum*, *mane*, *omasum*, *prolubium*, *veternum*, *piper* et *zinziber* a nobis in regula proposita) *balaustium* et *opium* semper singularia: rarius item pluralia *exitium*, *odium*, *omentum*. ¶ *Siler* de multis dici posse idem affirmat, perstringitque non sine ex merito Vossium, eumque secutos Methodistam, Leodium, etc. *siler* inter nomina tantum singularia reponentes; ita enim ante eos docuerant Charisius, col. 19. Diomedes, col. 314. [non *silex*, ut vulgo editum,]. Despanterius, p. 104, etc. ut tutius plurali abstineri putem. ¶ His addunt Nebrissensis, Despauterius et alii, *ador*, *hir*, *fas*, *nefas*, *instar*, *necesse* et *necessum*, de quibus supra egimus, reg. 9, 11 et 12: item *manna*, *mammona* et *pascha*, voces peregrinas. *Manna* autem, cum panis vicem suppleret, ad frumenta reg. 17, referri potest. *Mammona* vero, sive *Mammonas*, proprie divitiarum Deus, ideoque plurali privatum censebitur. *Pascha* denique, ex Vossii (ut reg. sequenti notatum) sententia, pluralem admittit. ¶ His porro annumerat idem Despauterius *spicum*, antique pro *spica*, et *sinum* (al. *sinus*) pro *vase ventricoso*, parum usitatum, utrumque vero pluralis naturaliter capax. Postremo adiiciunt *meditullium*, *terunoium*, *epityrum*, *saccharum*, *minervał*, *agaricum*, *allium*, *abdomen*, *sumen*, *temetum*, *vervactum*, *papyrum*, *capital*, *specimen*, *uber* pro *copia*: de quorum omnium plurali haud ita facile est nunc statuere. Vid. Despaut. p. 108.

57) Haec natura adiectiva sunt: quibus *Festa* intelligi oportet. Caeterum iunctim *Agonale festum*, *Bacchanale festum*, dici posse docet Macrobius, Saturn. I. 4. Plautus etiam *Bacchanal facere* Mil. III. 2, 44: et *Bacchanal exercere* Amph. IV. 2. suppos. 12 et 15, in singulari dixit: et Sueton. Aug. 31, *sacrum Lupercale*.

58) Excipe *Pascha* et *Pentecoste*, quanquam Vossius Anal. I. 41, *tria paschata*, vel potius *paschas*, Chronologis dicere permittat. Confer cap. 1. reg. 16. n. 75.

59) In his, quae etiam adiectiva sunt, *carmina*, *Biblia*, *praecepta*, vel tale quid, animo concipiendum: quemadmodum in *Annales* intelligitur *libri*: At de horum uno loquentes, non singulari modo, sed eo forsan rectius, *primo annali*, quam pluraliter *primo annalium*, utemur. Ita enim Cic. Attic. XII. 23, *Scriptum est in tuo annali*: et de clar. Orat. c. 15, *Apud Ennium in nono (ut opinor) annali.* Nepos XXIII. 13, *Atticus in annali suo scriptum reliquit.* Plin. VII. 28, *Ennius — propter eos sextum decimum adiecit.* Et Gell. II. 7, *Centesimo quinquagesimo Quadrigarii annali*: et II. 2, *Ex annali eius sexto.* Eodem fere pacto, idem Cic. Offic. II. 24, *Xenophon in eo libro qui Oeconomicus inscribitur*: et Colum. XII. 1, *In Oeconomico Xenophontis* et Id. VII. 5, *Georgicum carmen*, dixere. Caeterum Poematum nomina; ut, *Aeneis*, *Thebais*, *Theseis*, *Achilleis*, *Ilias*, feminina fere et tantum singularia sunt. Vid. supra reg. 17. n. 14. [Ad Ἰλιάς, Ὀδύσσεια etc. supplendum est ποίησις. Vid. Franckii Callinum p. 171. G. St.]

3. Nomina ludorum: ut, *Apollinares, Olympia*[60]).

4. Multa urbium nomina: ut, *Philippi, Syracusae, Sardis* vel *Sardeis*[61]), *Hierosolyma*[62]).

5. Numeri cardinales omnes (praeter *unus* et *mille* substantivum)[63]) ut, *duo, centum.*

6. Numeri distributivi plerumque: ut, *singuli, bini, deni*[64]).

7. Quibus denique adde, *pauci, plerique*[65]), *ambo*[66]).

---

60) In hoc ἀγωνίσματα, vel *certamina*, in illo *Ludi* intelligendum, et ita in aliis.

61) Quare haec propria urbium nomina plurali efferri consueverint, rationem vide ap. Sanctium Minerv. I. 7, sub fin. et Vossium Anal. I. 33, init.

62) Ex his quaedam singulari, licet rarius, inveniuntur: ut, *Hierosolyma, -orum*, et *Hierosolyma, -ae; Mycenae*, et *Thebae, -arum;* vel *Mycena, Thebe, -ae* et *-es.* Sic Tac. Hist. V. 10, 4, *Hierosolymorum maenia.* Ibid. II. 7, *Conditae urbi Hierosolymam nomen e suo fecisse.* Virg. Aen. VI. 839, *Eruet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenas:* et Aen. V. 52, *Argolicove mari deprensus et urbe Mycenae;* al. *Mycenа.* Iuven. XIII. 27, *Thebarum portae.* Id. XV. 6, *Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.* Stat. Theb. IV. 610, *Tyriae dux inclyte Thebes.* Vid. et Priscian. col. 663.

63) Vid. supra hui. cap. reg. 8. n. 33.

64) Apud Poetas, et qui his dictione proximi sunt, Historicos, numeri distributivi pro cardinalibus positi, saepe singulariter inveniuntur: ut, Lucan. VIII. 445, *septeno gurgite*, pro *septem gurgitibus.* Virg. Aen. X. 207, *centenaque arbore fluctum Verberat*, pro *centum arboribus*, vel *remis.* Plin. XVII. 23, *quadrageno* — et *viceno spatio*, et XXVI. 10, *septuageno cotitu.* *Singulus* etiam, licet id negent Charisius, col. 20. Priscianus, c. 591, et alii, singularem habere ex gemino Varronis loco probat Nonius II. 787; item ex illo Plauti, Cistell. IV. 2, 34, *Atat singulum video vestigium:* nisi mavis hic *singulum* pro *singulorum* positum. *Singulum* autem numerum pro *singularem* dixit Gellius XIX. 8: et XVIII. 13, *nummo singulo multabatur:* item Terent. Maurus de Syllab. v. 1072, *Sestuplo vel una vincet alterius singulum:* et Augustin. Doctr. Christ. I. 5, *Singulus quisque horum Deus, et singulus quisque horum plena substantia.* Confer Voss. Anal. I. 42: et Laur. Vallam Eleg. III. 5.

65) Veteres *plerus, plera, plerum*, absque adiectione, singulari utebantur: unde adverbium *plerumque.* Gellius etiam IV. 9, extr. *pleraque historia* dixit: et IV. 11, *pauca carne*, et Hyginus Fab. 194, *Post paucum tempus.*

66) *Cuncti, reliqui* et *caeteri*, quae his significatione affinia videntur, singulari frequentia sunt. * Porro ad numerum distributivum referendum est *quoteni* (rarum inventu vocabulum, quodque bis tantum se reperisse Saturnius ait, Merc. mal. V. 16.) ad numerum autem cardinalem *tot, quot*, eorumque composita, de quibus reg. 9. *Uter, uterque, utervis, uterlibet, alter, neuter, alteruter* (quae ad numeros itidem spectant) in singulari de duobus (ut ita loquar) individuis; in plurali de multis in duas partes divisis, adhibenda sunt.

Masculina *nunquam vel raro singularia.*

22. Haec etiam numero spoliantur mascula primo:
Cancelli, *manes*, *Lemures*, *fastus*que, *minores*,
Maiores, *fasces*, *natales*, *posteri* et *antes*,
Atque *pugillares*, *superi*; cum *codiquecillis*,
Furfuribus, *cani*, *Luceres*, simul *inferi* adhaerent:
Et, quibus est rarus numerus prior, ista: *penates*,
Ac *proceres*, *sentes*, *vepres*, *casses*que, *fori*que,
Et cum *coelitibus fines* quoque, *liberi* et *artus*.

Vix unquam in singulari reperiuntur [67]) haec nomina masculina: *cancelli*, *manes*, *Lemures*, *fastus* vel *fasti* [68]), etc. *maiores*, *minores*, *fasces*, *natales* [69]); *posteri*, *antes*, *pugillares*, *superi*, *inferi* [70]), *codicilli*, *furfures* [71]), *cani*, *Luceres* [72]), [73]).

---

67) Apud probos auctores intellige, quorumque exemplum tuto liceat imitari. Aliter enim *Manem* Apuleius, de Deo Socrat. p. 689: et *Mani* Cato R. R. c. 141, utuntur. *Lemurem* etiam dixit idem Apuleius Ibid. p. 688: et *maior meus Socrates*, Florid. §. 2. p. 759. *Superus* et *inferus*, expressa voce *Deus*, citat ex Liv. Andron. Priscianus, col. 606. Adfert denique ex Cicerone Charisius, col. 20, *Fascem unum si nactus esses*. At *fascem* hic de *imperii insignibus* dici, mihi haud satis exploratum videtur.

68) Item *fasti* eadem significatione, et paulo frequentius, in quo *libri* reticetur. At *fastus dies*, ut et *nefastus*, singulari trita sunt.

69) Pro *generis conditione* tantum plurale, pro *die nativitatis* etiam singulare.

70) Multa eorum quae hic memoravimus, natura adiectiva sunt: nam in *maiores*, *minores* et *posteri*, intelligitur *homines*; in *superi* et *inferi*, *Dii*; in *cani*, *capilli*; in *pugillares*, *libri*.

71) Pro *purgamento farinae* singulari saepius usitatum: interdum etiam plurali: ut Colum. R. R. VIII. 4, *Furfures e farina excreti*.

72) Sic *Rhamnenses*, seu *Rhamnetes*, et *Tatienses*, duae aliae tribus, in quas (praeter *Luceres*) totus populus Rom. tempore Romuli dividebatur. Dubitari autem potest, an in illo Propertii IV. 1, 31, *Hinc Tuties* [sive ut Broekhusius legit, *Tities*] *Rhamnesque viri*, *Luceresque coloni*, *Tuties* et *Rhamnes* plurali sint, an, ut Schmidius opinatur, singulari posita.

73) In hanc classem referri possunt, (1) *Menses*, pro *menstruis muliebribus*, etsi Plin. XVII. ult. *ambiri arbores a muliere incitati mensis*, in singulari dixerit. (2) *Foci*, pro *sedibus patriis*. (3) *Freni*, quia non dicitur *frenus*, sed *frenum*. (4) *Horti*, pro *locis arboribus* ad voluptatem *consitis*. Vid. Vallam Eleg. III. 9. (5) *Loci muliebres*, *ubi* (ut ait Varro) *nascendi initia consistunt*: quo etiam significatu Columella dixit *loca* R. R. VIII. 11. (6) *Pantices*, pro *intestinis pelliculatis* sive *abdomine*, ap. Plaut. Pseud. I. 2, 51: et Martial. VI. 64, 19. Invenitur autem in vet. gloss. singulari *pantex*: et ap. Tibull. in Priap. legit Ios. Scaliger, *Latet iacente pantice abditus specus*. Vid. eius Comment. ad Virg. Append. p. 477. (7) *Ludi*, pro *publicis spectaculis*. (8) *Aborigines*, vetus Italiae populus. (9) *Tari*, pro *carnosis* et *pulposis* animalium *partibus*.

Rarius singularem admittunt, *penates* [74]), *proceres, sentes, vepres, casses, fori, coelites, fines, liberi, artus* [75]).

---

74) *Penas* vel *penatis* in recto sing. agnoscit Festus, eodemque teste, Labeo Antistius. Penas quoque in vetere Inscriptione vidisse se ait Dion. Halicarnassensis, Antiq. Rom. I. 68, ut Livium praeteream, quem XXVIII. 18, *sub eodem penate*, dixisse, post Car. Sigonium existimat Vossius: quamvis Gronovio aliter illic legatur. * *Procerem* habet Iuven. VIII. 26. * *Sentem* Columella XI. 8. et *sentis* Prudentius contr. Symmach. II. 1042. * *Veprem* idem Columella, d. l. et Plin. XIII. 21. *vepre* Ovid. Met. V. 628, et (si Bentleio credimus) *vepris* Horatius, Car. I. 23, 5. * *Casse* Senec. Agam. v. 893. * *Foro* Ennius ap. Isidor. orig. XIX. 2. et Gell. XVI. 19. de Arione, *Stans in summo puppis foro.* * *Coelitem* Tertullianus, de Pall. IV. *coelite* Ovid. de Pont. IV. 6, 17. et Ibid. IX. 131. * *Finis* et *finem* eo significatu Horat. Car. I. 34, 11. et Sat. II. 1, 35. *fine* Mela I. 2, extr. * *Liber*, etiam pro *filio*, habet Quintil. Declam. II. 8, init. et Aur. Victor in Nerva, *Traianum in liberi locum et in partem imperii adoptavit.* Sic Iustinianus Inst. III. 7, pr. *Si quis — liberum vel liberos habuerit:* et Cod. III. 28, 33, pr. *Si quis maximam portionem libero relinquat:* et Cod. V. 9, 8. §. 5. *In sua potestate talem liberum vel liberos relinquens.* Ut taceam Ovid. Met. I. 757, *En ego liber:* quem locum alii aliter legunt et interpretantur. Sed et *liberos* pluraliter de uno dici observat Gellius II. 13. Donatus ad Ter. Heaut. I. 1, 99. et Hecyr. II. 1, 16. Bad. Ascens. ad Vall. Eleg. III. 8. Goclen. Probl. Gram. II. 34. Iohns. App. p. 187. Et D. Augustinus Civ. Dei, XVI. 40. *Latinae* (inquit) *linguae consuetudine* liberi *dicuntur pluraliter filii, etiamsi non sint uno amplius.* * *Artus* denique in sing. utitur Lucanus VI. 754, *tunc omnis palpitat artus:* et eius exemplo Priscianus, col. 1219, *ab armo artu corporis* dixit.

75) Alii, sed minore cum ratione, his addunt, 1. *Annales.* 2. *Carceres*, pro *septis* quibus emittebantur equi ad certamina. 3. *Gemini*, pro *duobus fratribus uno partu editis*, ut et *trigemini* pro *tribus.* 4. *Grumi.* 5. *Indigetes.* 6. *Lares.* 7. *Loculi.* 8. *Lumbi.* 9. *Primores.* 10. *Sales*, pro *facetiis.* 11. *Spiritus*, pro *animi elatione:* item, 12. *animi*, pro *magnanimitate* vel *audacia.* 13. *Amores*, pro *turpibus* et *Venereis.* 14) *Magistratus*, pro *populi praesidibus.* 15. *Pisces*, pro *signo coelesti.* Quae omnia, usu ferente, singularem admittere, ex optimis auctoribus Vossius Anal. I. 42. Methodi auctor, p. 181. Ursinus, p. 108. Iohnsonus, p. 184. et Carmichael, p. 33 ostenderunt. Addunt porro *nummi* pro *pecunia; panni* pro *laceris* tritisque mendicorum *vestimentis; odores*, pro *odoramentis; triplices*, pro *pugillaribus* trium foliorum: quae (aliter singulari satis frequentia) hoc ideo sensu pluralem sunt adepta, quod multae istiusmodi res simul intelliguntur. ¶ Adiiciunt praeterea nomina in *ates;* ut, *optimates, summates, infimates;* et sequioris aetatis *primates, magnates*, etc. omnia natura adiectiva, ac singularem, licet rarius, admittentia. *Optimati* enim Cicero ad Attic. IX. 7. *optimatem* Cael. ap. eund. ad Attic. X. sub Epist. 9. *Summas, summatis* et *summatem*, Apul. Met. XI. p. 372 et 385. Met. IV. p. 125. Met. XI. init. Symmach. ad Auson Epist. I. 31. Ammian. Marcell. XIV. 6. et Sidonius Epist. IX. 6. *Infimatis* Plautus Stich. III. 2, 37. ¶ Addunt denique quaedam hominum et populorum propria; ut, *Cares, Seres, Quirites, Samnites, Nomades, Garamantes, Acarnanes, Libes, Corybantes*, etc. At haec, ut naturaliter, si de uno horum dicantur, singularem requirunt; ita auctores eum numerum, re sic postulante, non refugerunt. Sic *Care* C. Nep.

Feminina *nunquam vel raro singularia.*

23. De grege femineô sunt haec pluralia tantum:
Excubiae, *tenebrae*, *Nonae*, cum *lactibus*, *Idus*,
Quisquiliae, *thermae*, *scopae* quoque, *relliquiae*que,
Feriae et *exsequiae*: cum *cunis*, *divitiis*que,
Exuviae, *induviae*, *gerrae* iungantur, *opes*que,
Atque *facultates*, *dirae*, *scalae*que, *plagae*que.
His *apinas*, *tricas*que, *minas* superadde, *Kalendas*,
Insidias, et *vindicias*, et pauca locorum
Nomina, *primitias*, *fortunas*, atque *salinas*,
Inducias nectens: numero neque *nundina* flecti,
*Nuptia*ve invenies, aut *nuga*, *manubia* primo.
Quem tamen interdum capiunt *decimae*que, *fores*-
que,
Praestigiae, *salebrae*, *fauces*, et *literae*, et *aedes*,
Atque *operae*, *phalerae*, *bigae* cum fratribus, et cum
Factio signatur *partes*, *Charites*, *scatebrae*que:
Pluraque quae melius referet tibi sermo solutus.

XIV. 1, *Ser* Sidonius Car. V. 48. *Quiritem* Horatius et alii. Vid. reg. 14. n. 90. *Samnis* Cic. Offic. II. 21. et Lucil. ap. eund. Tusc. II. 16. et *Samnitis* Prudent. contra Symmach. II. 515. *Nomas* Martial. VIII. 55. et IX. 76. et Silius V. 194. et VI. 705. *Garamas* idem Silius locc. citt. Senec. Herc. OEt. v. 1106. et Hippol. v. 67. et Claudian. XXI. 255 et 355. et XLVII. 20. *Acarnan* Liv. XXXV. 18. Curtius III. 6, 1. et Grat. Cyneg. v. 183. *Libs* Sidon. car. IX. 94. et XV. 143. rectius *Libys* Sil. III. 701. IV. 471. IX. 181, et alibi. *Corybas* Claudian. VIII. 149. et XXXIII. 208, dixerunt. * *Etesias* quoque in sing. habet Plin. XVIII. 84, quamvis *Etesiae* quibusdam tantum plurale existimetur. * Quod autem *Lendes* singulari privent nonnulli, ratione prorsus absonum videtur, nisi et de uno horum loqui Latinis interdictum dicatur. ¶ Miror autem accuratissimum Iohnsonum, *mores* in *sensu morali*, h. e. ut ego interpretor, pro *virtutibus aut vitiis* acceptum, p. 188. et *amores*, pro *homine amato* (ut in illo Cicer. Phil. VI. 5, *Sed redeo ad amores deliciasque nostras L. Antonium*) p. 184, singulari privare. Prius enim eo sensu singulariter adhibuisse videtur Horat. Epist. II. 2, 131, *Caetera qui vitae servaret munia recto More:* et Car. IV, 5, 21, *Mos et lex maculosum edomuit nefas.* Clarius Cic. Phil. II. 28, *Quid enim unquam illa domus viderat, nisi pudicum, nisi ex optimo more, et sanctissima disciplina:* et (ipso fatente Addit. p. 41.) Senec. Epist. 97, *negligentia boni moris.* Posterius quoque eopte significatu singulare est Ovidio Met. I. 450, *Primus amor Phoebi Daphne Peneia:* et Virg. Ecl. VII. 21, *Nymphae, noster amor, Libethrides:* et Aen. IV. 17, *Postquam primus amor deceptam morte fefellit.* Ut taceam vulgatum illud de Tito Vespasiano, qui *amor et deliciae generis humani* est dictus, Sueton. in vit. eius, c. 1.

Haec feminina vix unquam in singulari leguntur [76]): *excubiae, tenebrae, Kalendae, Nonae, Idus, lactes, quisquiliae, thermae, scopae, reliquiae, Feriae, exsequiae, cunae, divitiae, exuviae, induviae, gerrae, opes, facultates, dirae, scalae, plagae, apinae, tricae, minae, insidiae, vindiciae, primitiae, fortunae* [77]), *salinae, induciae, nundinae, nuptiae, nugae, manubiae.* Item nonnulla locorum no-

---

76) Horum tamen nonnullis singularem, exemplo vix imitando, auctores dederunt. Nam * *tenebra* dixit Lampridius in Commodo. * *Lactis agnina* Titinnius ap. Priscian. c. 686. *Quisquilia* Novius vel Naevius ap. Festum in voc. * *Scopa* Charisius, col. 20. et vulg. Interp. Esa. XIV. 13. unde deminutivum *scopula* ap. Colum. XII. 18. et *scopa regia*, herbae nomen, ap. Plin. XXI. 6. * *Feria prima*, *secunda*, etc. Ecclesiastici Scriptores, licet id veteribus factum neget Gell. XIX. 8. * *Ope Barbarica* antiquus Poeta ap. Cic. Vid. supra reg. 14. n. 88. * *Scala* Cels. VIII. 15. [*super scalae gallinariae gradum traiicitur*] Gaius L. 54. §. 4. ff. de furt. [*Qui scalam sciens commodaverit*] et Phavorinus in Lexico, *Ἀναβολεὺς, ἡ παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένη σκάλα.* Quod tamen damnat Quintilianus Inst. I. 5; et singulari meliores auctores abstinuisse ostendit illud Sallustii, Iug. 64, *Ubi unae atque alterae scalae comminutae.* * *Plagam* Cic. Offic. III. 17, *Sic tu aedes proscribas, tabulam tanquam plagam ponas.* Modo enim praecesserat, *Suntne igitur insidiae tendere plagas*, etc. * *Nundina* vett. glossae, damnante tamen Gell. loc. proxime cit. Olim quidem in sing. dicebant *nundinum*, testante, ex Varrone, Nonio III. 145: unde *trinundinum* ap. Cic. pro dom. c. 16; et Phil. V. 3, vel divisim *trinum nundinum*: ut ap. Liv. III. 35, pr. *Comitia in trinum nundinum indicta sunt*: et Quintil. Inst. II. 4, *sive non trino forte nundino.* *Primum* quoque *nundinum* dixit Lamprid. in Al. Severo, c. 28, pro *primum nundinarum diem.* * *Reliquia pridiana* Apuleius Apol. p. 409. * *Facultas patrimonii* Paulus ICtus l. 12. §. 8. ff. de administr. tut. * *Vindiciam* legg. XII. tabb. et Serv. Sulpitius ap. Festum in voc. * *De insidia prima* Charis. ex Sallustio, col. 75. ¶ Not. 1. Ex his quaedam natura adiectiva esse: ut *dirae*, supple *preces* vel *imprecationes*; *salinae*, intellige *tabernae*, vel potius *fodinae*; *reliquiae* et *primitiae* supple *partes*, quomodo Lucret. IV. 973, *reliquas vias*, vel, ut Gifanius edidit, *reliquias*, quatuor syllabis: et Ovid. Met. XII. 272, *primitium torrem*, dixerunt; *manubiae* supple *praedae* vel *partes.* Not. 2. Ex his nonnulla aliam significationem nacta singulari satis frequentia esse: ut, *Ops* deae nomen, et *opis* pro *auxilio.* V. supra reg. 14; *facultas* pro *copia* aut *potestate rei faciendae*; *plaga* pro *ictu* aut *mundi climate.* *Apina* et *Trica*, ignobilia Apuliae oppida, unde hae voces in proverbium sunt tralatae; *mina*, pro certo nummorum pondere, item pro *mamma lactis experte*, nec non pro *ove glabri ventris*; *Fortuna* pro Dea, *Nundina* etiam Deae nomen.

77) *Fortuna* pro opibus singulari usus videtur Horat. Epist. I. 5, 12, *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* Apertius Cic. Amic. c. 16; *Spes amplificandae fortunae.* Quintil. VI. 1, *De fortuna quoque, qua uterque abundabat, addebat*: et Sueton. Iul. 65, *Militem neque a moribus, neque a fortuna probabat, sed viribus*, i. e. interpretante Casaubono, *a censu.* Pro *vitae* autem *conditione* aut *statu*, saepius quidem plurale, nonnunquam et singulare Iohnsonus observat, p. 196.

mina: ut, *Alpes*[78]), *Gades*, *Thermopylae*, *Esquiliae*, mons Esquilinus [79]), [80]).

Rarius etiam in singulari usurpantur, *decimae*, *fores*, *praestigiae*, *salebrae*, *fauces*, *literae*, *aedes*, *operae*, *phalerae*, *bigae*, et similia a *iugo* composita: ut, *trigae*, *quadrigae*, *partes*, pro *factione*, *Charites*, *scatebrae* [81]).

---

78) In sing. tamen *Alpem* Lucanus III. 299: et Iuven. X. 152. *Alpe* Ovid. Art. III. 150: et Claudian. XV. 82, et XXIV. 285. *Alpis* idem Lucan. I. 688: et ap. Liv. V. 34, *Ipsi per Taurinos saltusque Iuliae Alpis transcenderunt*, e suis exemplaribus legit Vossius; Cluverius Ital. antiq. p. 225; *inviae Alpis*. At recentius editis ex emendatione Rhenani *Ipsi Taurino saltu invias Alpeis transcenderunt*, repositum est. *Alpe* autem non carmine solum, ut Vossius notat, sed prosa etiam utitur Sidonius, Epist. V. 16

79) Sic *Lautumiae*, carceris Syracusani nomen; *Gemoniae*, locus Romae, quo damnatorum corpora tracta praecipitabantur: in hoc autem intelligitur, haud raro etiam exprimitur, *scalae*.

80) De nominibus urbium, quae a quibusdam huc referuntur, superius egimus reg. 21.

81) * *Decimam*, addito substantivo *partem*, habet Plautus Stich. I. 3, 81, intellecto Cic. in Verr. III. 40, 47, 48, 63: et Nat. D. III. 36, *Neque Herculi quisquam decumam vovit*: et Victor de orig. gent. Rom. c. 6, *decima pecoris, decima fructuum*. * *Foris* in nom. Plaut. Aul. IV, 5, 5, et Pers. III. 2, 5: et Terent. II. 3, ult. *foris* genit. Ovid. Heroid. XII. 150. *forem* Varro ap. Non. VI. 18. Plaut. Bacch. IV. 7, 35, et alibi saepius, Cic. Tusc. V. 20. Livius VI. 34, et XL. 2. Catull. LIX. 168. Ovid. Amor. II. 19, 38. de Pont. II. 2, 42. Apul. Met. IX. p. 298. Ablativo denique *fore* Horat. Sat. I. 2, 67. Ovid. Fast. II. 738. Apul. Met. I. p. 19. IX. p. 298, et X. p. 336. * *Praestigiae* genit. sing. Quintil. IV. 1. * *Salebra* Cic. Fin. V. 28. V. Maxim. VI. 2, 5. Apuleius Met. I, extr. * *Fauce* Ovid. Met. XIV. 738: et Heroid. IX. 98: et in Ibin. v. 549. Phaedrus I. 1, 3. Horat. Epod. XIV. 4. et Martial. VII. 37. * *Litera* pro *epistola* Poetae, praesertim Ovidius multis in locis: item Ciceronis est Verr. I. 35, *Nullam literam pupillo, nullam matri eius, nullam tutoribus reddidit*: et ad Attic. XIV. 16, *A quo adhuc nulla litera est*: (nisi forte augendae rei causa, *voculam* aut *elementum* intellexerit. V. Iohnson. p. 198.) * *Aedes* pro *templo*, singulari usitatissimum: at etiam pro *domo* eiusve parte aliqua Plaut. Asin. I. 3, 67. Mostell. II. 2, 44. et Poen. III. 1, 26. Horat. Car. I. 30, 4. Ovid. Heroid. XIV. 24. Iuven. III. 31. Gellius, IV. 14. et Iustinian. I. 3. Cod. de locat. conduct. adhibuerunt. Addit Alciat. Parerg. iuris VI. 10. (et post eum Iohnson. p. 192.) illud Curtii VIII. 6, 3, *Excubabant servatis noctium vicibus proximi foribus aedis, in qua Rex adquiescebat*: at pro *aedis* in Var. *sedes* scriptum testatur potiusque indicat Freinshemius. Adfert quoque idem Alciat. d. l. ex Cic. pro Cluent. c. 28, *in aede T. Anii*: sed ibi *aedes* (quod et Freinshemius notat) non *aede* legitur. Quin et in secundo ex Plauti Mostell. a Iohnsono allato testimonio, *capitalis caedes facta est*, quidam, iique fere recentiores codices habent, licet altera illa *capitalis aedis* Gulielmio Taubmannoque verior scriptura videatur. Postremum denique ex eiusd. Poenulo de *aede sacra* sive *templo* dictum existimat Acidalius. * *Opera* pro servo Horat. utitur, Sat. II, 7, ult. * *phalera* sive *falera*, Plin. XXXIII. 1. §. 6, nisi malis neu-

Item alia quaedam, quae haud facile versu dicuntur: ut, *affaniae* [82]), *angustiae*, pro *inopia* aut *difficultate*, *argutiae*, *facetiae*, *furiae*, pro *furore*, *lapicidinae*, *minutiae*, *offuciae*, *parietinae* [83]), [84]).

---

trum plurale esse, ut Graecum φάλαρα. * *Biga* Statius Theb. I. 338. Sylv. I. 2. 45, et Sylv. III. 4, 46. Senec. Herc. OEt. v. 1520: item Sueton. Tiber. 26. Val. Max. I. 8. Plin. XXXV. 11; ut Capitolinum in Gordiano iun. et Cassiodorum lib. III. Var. ad Faust. de Circensibus, omittam. *Quadriga* Plin. VII. 21. XXXIV. 8. §. 6. XXXV. 10. §. 22. et XXXVI. 5. §. 9, 10 et 15. Gratius Cyneg. v. 228. Hygin. Fab. 61 et 250. Fulgentius Fab. 11. Ulpian. l. 29. ff. de verb. oblig. et (qui alibi has voces singularem habere negat) ipse Varro, V. Gell. XIX. 8. *Triga* denique (cuius in sing. nullum sibi succurrisse exemplum ait Iohnson. p. 198.) habet idem Ulpian. l. 38. §. 14. de aedil. edict. et vetus Poeta ap. Scaligerum ad Propert. III. 21, 15. * *Pars* pro *factione* in sing. usus est Cicero pro Deiot. c. 13, *Qui in altera parte fuisset;* ad Famil. X. 31, *Cum non liceret mihi nullius partis esse.* Livius XXXV. ult. *Qui Romanae partis erant:* et XLII. 29, extr. *Cotys, Odrysarum Rex, evidenter Macedonum partis erat.* Sic Ibid. c. 63, princ. Cic. pro Mil. c. 15: ad Famil. VIII. 17. Terent. Andr. II. 5, 8. Pro *munere* autem, sive *officio*, item pro *loco*, *gradu*, aut *ordine*, plurale fere semper adhibetur: ut Cic. Attic. VII. 26, *Partes meae non desiderabuntur:* pro Quintio c. 2, *partes accusatoris:* pro Flacc. c. 27, *Servus primarum partium.* Horat. Epist. I. 18, 14, *partes tractare secundas.* Hinc et *primae*, *secundae*, etc. absolute, intellecto *partes*, dicuntur: ut Cic. de Orat. III. 56, *Huic* [actioni] *primas dedisse Demosthenes dicitur, huic secundas, huic tertias.* Sic *primas tenere*, *primas alicui deferre, tribuere, concedere* ap. eund. Sic *ad tertias* (notante Iohnsono) ap. Plin. XX. 4, *Item ad tertias decocto eorum poto cum vino:* et XXIII. 6, *Succoque decocto ad tertias*, non *ad tertiam;* et ita in aliis numeralibus. Cicero tamen ad Q. Frat. I. 1, 15, pr. singulari dixit, *Etsi mea pars nemini cedit, fac ut tua caeteros vincat*, de reipub. administratione loquens. Et Plaut. Asin. III. 1, 14, *Et meam partem loquendi et tuam tradam tibi.* * *Scatebra* (quod miror Vossium Iohnsonumque siluisse) habet Plin. XXXI. 10, *Scatebra fonticuli semper emicante.* * *Charita* denique idem Plin. XXXV. 10, *Quam Graeci Charita vocant.*

82) Vid. supra reg. 10. n. 55. * Caeterum pro *angusto loci spatio* *angustia* singulari usurpatur, ut ap. Plin. IV. 11, et XIV. 6. Ciceronis quoque est Nat. Deor. II. 9, extr. *angustia orationis.* Citatur et a Rob. Stephano aliisque, ex eod. Partit. orat. c. 32, *angustia rei familiaris:* at in melioribus *angustiae* illic invenio. * *Argutia* utitur Gellius III. 1, et XII. 2: item Apul. Met. 1, init. et Pallad. lib. XIV. princ. * *Facetia* iidem Gellius III. 3, et Apuleius, Apol. p. 496. * *Furia* de una Eumenidum, aut homine furioso usitatum, mox dicetur. * In *minutiam* redigi dixit Seneca Epist. 90. * *Neque ullam aliam offuciam* Plaut. Mostell. I. 3, 107.

83) Adde, (1) *Arae* pro *religione;* ut, *Pro aris et focis pugnare.* (2) *Antiae*, i. e. *muliebres capilli* in frontem demissi, cui *comae* a Vossio intelligitur. (3) *Branchiae*, quo tamen singulari utitur vulg. interpres Tob. VI. 4. (4) *Fraces*, pro *siliquis olivarum*, aut *olei fecibus.* (5) *Floces*, pro *fecibus vini.* (6) *Lutinae* ap. Charisium, quem hac voce locupletavit ex MSS. Schottus Observ. Philol. I. 4, *Aedes* vel *officinae* in-

Neutra ***nunquam vel raro singularia.***

24. Haec numeri spernunt casus neutralia primi:
Lautia, cum *transtris*, *bellaria*, cum *parapherenis*,
Et, cum *principiis*, *bona*, *tesqua*, *crepundia*, *scruta*,
*Castra*que cum sociis, *lamenta*que, *munia*, *flabra*,
Et cum prole sua *cunabula*, *Gargara*, et *exta*.
*Acta*que, *iusta*, simul *praecordia*, *lustra* ferarum,
Et populi coetu celebrata *comitia*, quaeque
Terruerant avidos cum prole *Ceraunia* nautas,
*Arma*que cum *rostris*; flexu varianda secundo
Omnia: sed terno *sponsalia*, *moenia*, iunctis
Ilibus, et *brevibus*, *magalibus*. Insuper addunt
Plurima doctores, quorum vel rarior usus
Cernitur, aut numerum capiunt quandoque priorem.

---

telligi credit Vossius. (7) *Secundae*, pro *foetus* in utero *involucro*, quas et *secundinas* vocant. (8) *Tonsillae*, i. e. *glandulae* sive *amygdalae faucium*. (9) *Prosiciae*, scil. *partes*, pro *extis hostiarum* dissectis. Ovid. *prosecta* vocat, Fast. VI. 163. (10) Potes et his cum Despauterio adiungere *areae*, pro *splendore sideribus circumfuso*, ap. Senec. Nat. Quaest. I. 2, prope init. (11) Porro *gratias agere* solo plurali dicitur: at *gratiam referre* solo singulari; et utroque numero *gratiam* et *gratias habere*: quod posterius loquendi genus male improbat Lambinus, cum eo usus sit Terentius Andr. IV. 5, 31. Vid. Ursin. p. 110.

84) Huc referunt, (1) *Ambages*, *balneae*, *compedes*, *crates*, *dapes*, *deliciae*, *epulae*, *fruges*, *grates*, *inferiae*, *preces*, *repetundae*, *suppetiae*, *sordes*, *vires*; de quibus superius diximus. (2) *Acidulae*, *antae*, *antennae*, *barbae*, bostiarum, V. supra reg. 19. n. 38. *blanditiae*, *ceremoniae*, *copiae*, pro *exercitu*, *fides*, pro *chordis*, *fidiculae*, pro *instrumentis tortorum*, *genae*, *gingivae*, *grossi*, *habenae*, *illecebrae*, *ineptiae*, *inimicitiae*, *latebrae*, *lautitiae*, *naeniae*, *nares*, *nates*, *paleae*, *palpebrae*, *retes*, *sarcinae*, *sortes*, pro *effato oraculi*, *vigiliae*: quae omnia singulari usitata, Vossius Anal. I. 43. Methodi auctor, p. 188. Ursinus, p. 112, et Iohnsonus, p. 191, et seqq. prolixe monstrarunt. *Cantharis* quoque dixisse Plin. XVII. 17, etsi *cantharides* viro cuidam docto tantum plurale sit visum, ostendit idem Iohnsonus Addit. p. 41, iungere poterat et *cantharide* ap. eund. XXIX. 6. §. 24. (3) *Caulae*, *clitellae*, *falae*, i. e. *turres ligneae*, *lendes*, sive masculinum, sive femininum dicatur. V. cap. 1. reg. 41. n. 92. *mariscae*, pro *morbo*, (cui *ficus* intelligi ostendit Iohnsonus, p. 46,) *oreae*, seu *aureae*, pro *frenis* ori equorum insertis, *tonsae*, *valvae*: quae tametsi nunc forte non reperiantur, singularem sua natura deposcunt: quae ratio in quibusdam e praecedentibus, *antae*, *antennae*, *barbae*, *fidiculae*, etc. locum habet. (4) Propria quaedam aut his cognata vocabula: ut, *Aonides*, *Bacchae*, *Camoenae*, *Cyclades*, *Dryades*, *Erinnyes*, *Eumenides*, *Furiae*, *Gorgones*, *Gratiae*, *Hamadryades*, *Harpyiae*, *Hyades*, *Maenades*, *Napeae*, *Naiades* vel *Naides*, *Nebrides*, *Oreades*, *Pleiades*, *Pierides*, *Parcae*, *Sirenes*, *Sporades*, *Stymphalides*, *Symplegades*, *Thyades*, *Vergiliae*:

Haec neutra in singulari vix unquam inveniuntur: *Lautia*, *transtra*, *bellaria*, *parapherna*, *principia* [85]) [*das Hauptquartier*], *bona*, *tesqua*, *crepundia*, *scruta*, *castra*. Sic *aestiva*, *hiberna* [86]), *stativa*, in quibus *castra* intelligitur, *lamenta* [87]), *munia*, *flabra*, *cunabula*, et eius compositum *incunabula*, *Gargara*, *exta*, *acta*, *iusta*, *praecordia*, *lustra*, *comitia*, *Ceraunia* et *Acroceraunia*, *arma*, *rostra*. Quae omnia sunt secundae declinationis: * Tertiae vero *sponsalia*, *moenia*, *ilia* [88]), *brevia*, *magalia* [89]), [90]).

---

quae, praeterquam quod de una harum loquenti singularis necessarius est, eo in numero maiorem partem inveniuntur. Sic *Baecha* Plaut. Amph. II. 2, 71. *Camoena* Horat. Car. I. 12, 39. Senec. Med. v. 625. Ovid. de Pont. IV. 13, 33. *Cyclas* Silius IV. 247. Senec. Herc. OEt. 808. Vitruv. VII. 7. *Dryas* Senec. ibid. 1098. Martial. IX. 32. *Erinnys* Virg. Aen. II. 337. Ovid. Met. I. 241. V. Flacc. I. 281, et alii. *Eumenis* Stat. Theb. V. 88, et alibi saepius, Silius, II. 559. *Furia* Cic. ad Q. Frat. III. 1, 4. Apul. Met. IX. p. 804. *Gorgo* vel *Gorgon*, Val. Flacc. III. 54. Virg. Aen. II. 616. Cic. Verr. IV. 56. Claudian. III. 280. Propert. IV. 9, 58. *Gratia* Horat. Car. III. 19, 16, et IV. 7, 5. *Hamadryas* Stat. Sylv. I. 3, 63. *Hyas* Id. Syly. I. 6, 21. *Maenas* Propert. III. 6, 14. Catull. I. 69. Sil. III. 102. Senec. Troad. v. 674, et Med. v. 883. *Naïs* vel *Naïas*, Virg. Ecl. II. 46. Ovid. Heroid. XV. 162. Stat. Sylv. I. 2, 207. Calphurn. Eclog. IV. 69. *Nebris* Claudian. VIII. 606. Senec. OEdip. 438. Sil. III. 395. *Orcus* Calph. Ecl. IV. 136. *Pleïas* Virg. Geo. IV. 233. Ovid. Met. I. 670. *Parca* Horat. Car. II. 16, 39. Pers. V. 48. Ovid. Heroid. XI. 105. *Pieris* Horat. Car. IV. 3, 18. Ovid. Fast. IV. 222. *Siren* Horat. Sat. II. 3, 14. Sueton. Clar. Gramm. XI. 2. Stat. Sylv. II. 116. Iuven. XIV. 19. Claud. C. 1. *Symplegas* Senec. Herc. fur. v. 0211, et Herc. OEt. 1273. Lucan. II. 718. *Thyas* Virg. Aen. IV. 302. Horat. Car. III. 15, 10. V. Flacc. III. 275. Stat. Theb. V. 92. (5) Addit Ninivita *cantes*, pro *organorum fistulis*, et *Decretales* pro *Pontificum constitutionibus*, barbarorum saeculorum vocabula: quin et ipse *Decretalem* interdum legi agnoscit. (6) Addit Schmidius *epiphorae*, pro *mordace humore* oculos vel alia membra afficiente: quo tamen Plinius XXI. 19, et XXIX. 6; et Cic. Fam. XVI. 13, singulari utuntur. (7) Servio denique, ad Virg. Aen. II. 272, eumque secuto Despauterio, tantum plurale est *mappae*; ut et Carmichaeli nostro *thensae*: at prius singulari adhibuit Horat. Sat. II. 8, 63, et (ipsis agnoscentibus) Epist. I. 5, 22: item Martial. II. 37, et IV. 46: et Senec. de ira, III. 80: et Iuven. V. 27, ut taceam de *mappae missione*, sive signo quo quadrigae apud Romanos committebantur, cuius meminere Sueton. Ner. 22. Iuven. XI. 191, et Martial. XII. 29. *Thensa* quoque usus idem Sueton. Iul. 76, et Festus in voc.

85) Sic *post-principia* Varro ap. Gell. XVI. 18.

86) Item *hibernacula* ap. Liv. XXII. 31, et alios.

87) *Lamentae* femin. utitur Pacuvius ap. Nonium II. 493.

88) *Iliis* tamen in secunda dixit Celsus IV. 1, extr.

89) Quaedam ex his in singulari reperiuntur; at ea fere apud auctores, quorum (hac saltem in parte) imitatio vix probanda videtur: ut, * *bellarium* ap. Festum. * *Lamenium*, *cunabulum*, *flabrum*, *praecordium*, in Glossis Philoxeni, Cyrilli, Papiae, etc. * *Transtro* utitur Persius V.

III. *Abundantia.*

Abundantia sunt octuplicia, 1. Quaedam sola terminatione abundant: ut, *arbos* et *arbor*. 2. Quaedam sola declinatione: ut, *laurus, lauri* vel *laurus*. 3. Quaedam solo

---

147. * *Acroceraunio* Plinius III. 10 et 26: qui et *Ceraunios* et *Acroceraunios* montes nominat. IV. 1, init. et VI. 9, etc. prius etiam Sueton. Aug. XVII. 3. * *Morne* Ennii est ap. Festum. *Ile* quoque veteres dixisse notat Servius ad Virg. Eclog. VII. 26, et Aen. VII. 499, cui comitem Vossius addit Plinium XI. 87. §. 79, sed ibi *hillae* legendum, non *ile*, docet Harduinus. * *Bonum* denique addit Iohnsonus pro *bonis* dici ap. Plaut. Trin. IV. 1, 8, at aliter emendatiores codd. habent. ¶ De his porro, Not. 1. Quaedam natura adiectiva esse: ut, *bona* et *acta*, in quibus *negotia*, i. e. *res*; *aestiva*, *hiberna*, *stativa*, in quibus *castra* vel *loca*; *iusta*, in quo *funera*; *sponsalia*, in quo *convivia* intelliguntur. Not. 2. Quaedam alia significatione singulari frequentia esse: ut, *principium*, pro *initio*; *castrum*, pro *oppido* aut *vico munito*, unde et deminutum est *castellum*; *lustrum*, pro *quinquennii spatio*, aut *sacrificio piaculari*; *comitium*, pro *loco* in quo *comitia* celebrabantur; *rostrum*, pro *cornea* illa *cuspide* in ore avium, qua cibum capiunt, et tralate pro *prominente* et ferro plerumque armata *in proris navium parte*; unde et *rostra* pro *pulpito* nomen accepit, quod is scil. locus ex plurimis Antiatum navium *rostris* esset constructus: *actum*, pro *re acta* sive *actione*, Cic. Phil. I. 7. V. Vallam Eleg. IV. 9: *Ceraunia*, *-ae*, gemmae nomen ap. Plin. XXXVII. 9.

90) His addi possunt, (1) Rariora usu vocabula, *analecta*, *batualia*, *coagmenta*, *equestria*, pro 14 ordinibus in quibus equites sedebant, *evangelia*, pro *praemio*, quod laetum afferenti *nuncium* dabatur (sensu autem sacro singulari fere usitatum;) *iuga*, pro *transtris* Virg. Aen. VI. 411. *multitia*, *palaria*, *tapicia*, seu *tappacia*, *interanea*, *praebia*, *praebenda*, *prosecta*, *triscurria*. (2) Quae singulari nonnunquam inveniuntur, *lachana*, *menstrua*, *oblivia*, *palearia*. (3) *Arbitria*, pro *arbitrorum sententia*; *auxilia*, pro *auxiliaribus copiis*; *adversaria*, pro *commentariis* quibus memoriae causa res annotantur; *apophoreta*; *impedimenta*, pro *sarcinis* aliisque in exercitu necessariis; *lemuria*, *quisquilia*, *nicoteria*, *soteria*. (4) Sacris fere Scriptoribus usitata, *magnalia*, *zizania*, *natalitia*, pro *die natali*. *Natalitium*, pro *dono* quod eo *die* mittitur, sing. utitur Censorinus in Praef. *Natalitia*, pro *convivio* natali die celebrato ad festa referes, quemadmodum et *Orgia*, *repotia*, *genialia*, *hilaria*, *charistia*, et, si libeat, supra dictum *sponsalia*, ut et Impp. Rom. *quinquennalia*, *decennalia*, *vicennalia*, etc. (5) Adiectiva pro Substantivis posita: ut, *avia*, *devia*, in quo *loca*; *parentalia*, in quo *funera*; *pudenda*, *verenda*, *virilia*, *genitalia*, *naturalia*, *muliebria*, in quibus *membra*; *talaria*, in quo *calceamenta* subaudiuntur. * Sic *eventa*, *sata*, *sacra*, *serta*, *sensa*, *seria*, *utensilia*, *popularia*: quo etiam in censu haud pauca ex superioribus et mox memorandis numerari debent. (6) Multa, quae nativa vocum ipsarum ratione singularem necessario requirere videntur: ut, *altaria*, *apiaria*, *aviaria*, *alvearia*, *columbaria*, *cibaria*, *diaria*, *donaria*, *mellaria*, *ocularia*, *pugillaria*, *plantaria*, *roboraria*, *rosaria*, *specularia*, *tabularia*, *vivaria*, *viridaria*: item, *aulaea*, *aplustra* vel *aplustria*, *ancilia*, *classica*, *carchesia*, *compita*, *effata*, *fraga*, *foenilia*, *gesa*, *hybernalia*, *iuga*, pro *cacuminibus montium*; *intestina*, *liba*, *lumina* pro *oculis*, *licia*, *mappalia*, *nutricia*, *ostrea*, *ostia* de *fluminis exitu*, *praesegmina*, *pascua*, *prae-*

genere, qualia sunt dubia omnia: ut, *hic* aut *haec dies*. 4. Quaedam terminatione et declinatione simul: ut, *materia, materiae*; et *materies, materiei*. 5. Quaedam terminatione et genere simul: ut, *tonitrus* et *tonitru*. 6. Quaedam declinatione et genere: ut, *penus, peni* et *penus*, masc. et fem. *penus, penoris*, neut. 7. Quaedam terminatione, declinatione, et genere; ut, *aether, aetheris*, et *aethra, aethrae*. 8. Quaedam in eadem declinatione diversos habent casus obliquos: ut, *tigris, tigridis* et *tigris, tigrides* et *tigres*. * Quibus denique addunt nomina quaedam, quae sub eadem significatione diversis numeris efferuntur: ut, *Fidena, Fidenae*; et *Fidenae, Fidenarum*. Haec fere omnia sub tribus regulis sequentibus summatim sunt comprehensa.

---

sepia, penetralia, quadrivia, spolia, spectacula, subsellia, sagmina, tempora, pro *partibus capitis, tripudia, tormina, vada*. * Ex his multa (uti diximus) adiectiva sunt; omniaque non aliam ob causam pluraliter usurpata, quam quod de pluribus longe frequentius sermonem fieri contingat. Inveniuntur tamen in singulari, *genitale, naturale, eventum, utensile, altare*, et *altarium, aviarium, alvearium, apiarium, cibarium, mellarium, pugillar, plantarium, rosarium, tabularium, viridarium, aulaeum, aplustre, ancile, classicum, carchesium, compitum, gesum, iugum, intestinum, libum, lumen* pro *oculo*, item pro *die, licium, mappale, ostreum*, et saepius *ostrea, ostreae, ostium* pro *ore fluminis, pascuum, praesepe, penetrale, quadrivium, spolium, spectaculum, subsellium, tempus* pro *parte capitis, tripudium, vadum*. Vid. Voss. Anal. I. 44. Nov. Meth. p. 187. Ursin. p. 116. Iohns. p. 204. Danes. p. 199. Carmich. p. 86 et seqq. (7) Addunt *Bactra* et *Cythera* regionum nomina. At mihi *Bactra*, non regionem ipsam, sed ipsius caput proprie significare videtur. In illo enim Virgilii Geo. II. 138, *Laudibus Italiae certent neque Bactra, neque Indi*, metonymice urbem *Bactra*, pro *regione Bactriana*, quemadmodum et *Indos* pro *India*, dictum existimo. Nec possum accedere Servio, qui ap. eund. Virg. Aen. I. 680, et X. 51 et 86, *Cythera* pro insula in sinu Laconico Veneri dicata accipit. Nam urbem Cypri (cuius ap. Festum, et in libris Conciliorum Ecclesiasticorum, mentio fit) eo nomine appellatam Virgilium intellexisse, fere ostendunt *Amathus* et *Paphos*, Cypri itidem urbes, ibidem memoratae. (8) Huc quoque referunt, *iugera, verbera, viscera, cete, mele, Tempe, pondo, femina*, de quibus superius diximus. (9) *Vinacea* (quod huc denique addunt) adiectivum est. Dicunt enim *vinacei* et *vinaceae*, eodem fere sensu, rei rusticae scriptores, in quibus *grana, acina, siliquae* aut *folliculi* intellecta videntur. Palladius etiam singulari *vinaceam* dixit I. 27, et Feb. t. 9, et Cic. de Senect. c. 15, *ex acino vinaceo*, sive, ut meliores codd. habent, *ex acini vinaceo*. Quod autem ex Varrone R. R. III. 11, *uvae vinaceae*, et ex Plinio XVII. 22. §. 20, *paleas vinaceas* profert Vossius; in libris meis, addito inciso, invenitur, illic quidem *Pabulum his datur, triticum, hordeum, vinacei, uvae*; hic vero, *Circum capita addito stercus, paleas, vinaceas, aut aliquid horumce*.

¶ His subiungit solertissimus Iohnsonus, p. 209 et seqq. et Addit. p. 43, syllabum eorum vocabulorum, quae scriptores, poetae praesertim,

25. Innumeras uno sensu, multiplice fine,
Invenies voces: ut, *mendum*, *menda*que; *cassis*,
Cassida; *compago*, *compages*; *grus*que, *gruis*que:
Caeteraque auctorum quae sedula lectio promet,
In quibus haud raro genus est et flexio discors.

Longe plurima ac pene innumera sunt vocabula, quae sub eadem significatione diversas nacta sunt terminationes, quaeque propterea declinationes et genera haud raro mutarunt: ut, *menda*, *-dae*, primae fem. *mendum*, *-di*, secundae neut.; *cassis*, *-idis*, et *cassida*, *-idae*, utrumque fem. hoc primae, illud tertiae; *compago*, *-ginis*, et *compages*, *-gis*, utrumque fem. et tertiae, *grus*, *gruis*; et *gruis*, *gruis*, hoc fem. illud dub. utrumque tertiae [91]).

26. Mobile, quod *clivus* format, *frenum*que, *bacillum*,
Arma, *iugum*, *limus*, *somnus*que *animus*que, receptat
Flexum vel ternum, mutato aut fine secundum.

Nomina quaedam adiectiva, ab his substantivis, *clivus*, *frenum*, *bacillum*, *arma*, *iugum*, *limus*, *somnus* et *animus* composita, exeunt in *is* vel *us*, ac proinde vel tertiae sunt, vel primae et secundae declinationis: ut, *de-*

---

de re una loquentes, aut idem quae singulari significantes, pluraliter adhibuerunt. Ea autem et idoneis quaeque exemplis confirmata haec recenset: *Alta*, *animi*, *aurae*, *carinae*, *cervices* (quo primum singulari usus Hortensius, testibus Varrone L. L. VI. et IX, et Quintil. Inst. VIII. 3.) *colla*, *comae*, *connubia*, *convictus*, *corda*, *corpora*, *crepuscula*, *currus*, *exilia*, *frigora*, *gaudia*, *guttura*, *hymenaei*, *ieiunia*, *iudicia*, *ignes*, *inguina*, *iubae*, *limina*, *littera*, *mensae*, pro *ferculorum missibus*, *numina*, *odia*, *orae*, *ora*, *ortus*, *otia*, *pectora*, *rictus*, *robora*, *silentia*, *sinus*, *taedae*, *terga*, *tempora*, *thalami*, *tori*, *viae*, *vultus*. An vero eiusmodi omnia suis calculis incluserit vir accuratissimus, atque annon similem in aliis nonnullis usum Analogia permittat, doctorum cura ac iudicium esto. ¶ Postremo et singularem pro plurali in vocibus quibusdam, neque sine elegantia, usurpatum, ut *miles*, *eques*, *pedes*, *multus*, *Romanus*, etc. pro *milites*, *equites*, etc. idem p. 213, aliique observarunt.

91) Amplissimam eiusmodi vocabulorum silvam nobis exhibent, Dausquius Orthogr. Tom. 1. p. 56. Vossius Anal. I. 35. Nov. Meth. p. 161. Schmid. Hypomn. p. 144. Danes. p. 24. Ursinus, p. 296 et seqq. Multa etiam nos supra sparsim attigimus. In quibus, ut in aliis omnibus, rariora a frequentioribus, et optimorum auctorum usu maxime comprobatis, accurate distinguenda sunt: in primisque tenendum illud Probi Valerii apud Gell. XIII. 20, praeceptum, *Si aut versum pangis, aut orationem solutam struis, non finitiones illas praerancidas, neque faetutinas Grammaticas spectaveris, sed aurem tuam interroga, quo quid loco conveniat dicere: quod illa suaserit id profecto erit rectissimum.*

clivis, *-e*, et *declivus*, *-a*, *-um*; *imbecillis* et *imbecillus*; *semisomnis* et *semisomnus*; *exanimis* et *exanimus* 92).

Not. tamen alteram terminationem in aliis vix usitatam, in aliis rariorem esse: Sic, *magnanimus*, *flexanimus*, *effrenus*, *levisomnus*, dicimus, non *magnanimis*, etc. contra *pusillanimis*, *iniugis*, *illimis*, *insomnis*, *exsomnis*; non *pusillanimus*, etc. et *semianimis*, *inermis*, *sublimis*, *acclivis*, *declivis*, *proclivis*, rarius *semianimus*, *inermus*, etc. et *inanimus*, vix *inanimis*; *biiugus* saepius quam *biiugis* 93).

---

92) Alii addunt, a *cera*, *sincerus* et *sinceris*; a *nervus*, *enervis* et *enervus*; a *norma*, *abnormis*, *denormis*, *enormis*; et *abnormus*, etc. a *lumbus*, *elumbis* et *elumbus*; ab *annus*, *perennis* et *perennus*: At *sinceris*, aut *abnormus*, etc. *elumbus*, *perennus*, nullis veterum exemplis nituntur. Proferunt quidem ex Apuleio Met. 1. p. 8, *enervam saltationem*, et ex Ovid. Fast. III. 523 et 654. Macrob. Saturn. I. 12. aliisque *Annam Perennam* Deae nomen. At pro priore, melioribus codd. *enervem* invenimus. Posterius peculiare est, neque alio usquam trahendum. * Potiore iure huc retulissent, a *barba*, *imberbis* et *imberbus*. Prius quidem longe vulgatius est: at *imberbi iuvenes* ex Varrone, *imberba iuventute* ex Cicerone adfert Charisius, col. 74, et ex Lucilio, eodemque Varrone, *imberbi* pro *imberbes*, Nonius VIII. 84. *Multibarbus* quoque vel (ut aliter legitur) *illutibarbus* Apuleii est Florid. §. 3. p. 762, ut taceam *Aenobarbum* gentis Domitiae ap. Romanos cognomen.

93) Inveniuntur et apud veteres aliae, quam quibus nunc utimur adiectivorum terminationes: ut, *hilarus*, pro *hilaris* ap. Plaut. Amph. III. 3, 6. aliisque in locis, Terent. Adelph. IV. 7, 88, et ap. ipsum Cic. de Fin. V. 30, *vita hilara*. * *Acrus*, pro *acer* Cn. Matius ap. Charis. col. 94. Pallad. Aug. t. 5: et Plin. Valer. II. 45. * *Gracila*, pro *Gracilis*, Lucil. ap. Non. VIII. 48: et *gracilae*, pro *graciles*, ap. Terent. Eun. II. 3, 22. * *Concinnem*, pro *concinnum* Apul. Met. V. p. 159. * *Pronis*, pro *prona*, Varro ap. Non. VIII. 94. * *Sterila*, pro *sterilis*, Lucret. II. 844: et *sterilam*, pro *sterilem*, ap. Festum in voc. * *Sacrem porcum*, pro *sacrum* Fest. in voc. et *sacres porci*, Varro R. R. II. 1 et 4. Plaut. Menech. II. 2, 16. et Rud. IV. 6, 4. * Notat quoque idem Nonius VIII. 41. et 60, *vulgaria*, pro *vulgaris*, et *singularia*, pro *singulari* antiquitus dicta: quos etiam veterum verborum sectatores, Gellius et Apuleius imitari non dubitarunt. Confer Macrob. Saturn. I. 4, et Dausq. Orthogr. Vol. 1. p. 78 et 79. ¶ Diximus superius cap. 1. reg. 14. n. 74, adiectivorum in ER tertiae, secundam terminationem IS masculinis interdum iunctam reperiri. Exemplis autem ibi memoratis addere possis, *Vir alacris* Terent. Eun. II. 3, 12. *Campestris ager* Colum. III. 14. *Campestris situs* Id. VII. 2. *Celebris locus* Auct. ad Herenn. II. 4. *Celebris vir* Tac. Anal. II. 88, extr. *Pons celebris* Id. An. XIII. 47, 2. *Servilius foro celebris* Id. Ap. XIV. 19, 2. *Poeta celebris* Gell. XVII. 21. *Palustris ager* Colum. VIII. 14. *Silvestris ager* Id. VII. 11, et XI. 2. *Silvestris tumulus* Liv. XXVII. 26. *Salubris annus* Cic. Div. I. 57. *Salubris spiritus* Senec. Contr. V. 5. *Salubris locus* Cels. I. 3, prope init. *Ventus salubris* Id. II. 1. *Salubris effectus* Id. III. 6. Addit Iohnsonus ex Liv. III. 7, *Equestris tumultus*: at frustrantibus numeris verba non reperio. *Celeris* quoque de viro dictum, ex Catone

27. Nec te praetereat, quibus est et terminus unus,
Nomina per varios flexus quandoque vagari:
Qualia, ne longum faciam, tibi glossa recludet.

Multa sunt nomina, quae sub una eademque nominativi singularis terminatione, in obliquis suis casibus, nunc hac, nunc illa declinatione inflexa reperiuntur[94]. Ea autem potissimum sunt quadruplicia. Nam,

1. Quaedam sunt primae et tertiae: ut, *Calchas*, *Calchae*, et *Calchas*, *Calchantis*; *Euphrates*, *Euphratae* et *Euphratis*[95]).

2. Quaedam sunt secundae et tertiae: ut, *Iber*, *Iberi*, et *Iberis*[96]), *sequester*, *sequestri* et *sequestris*[97]). Sic *Oedipus*, *Oedipi* et *Oedipodis*[98]).

---

et Caecilio adducit Priscianus, col. 760. * Quod vero *aeris* masculino legi neget Rhenius, p. 15, Vossiumque *acris censor* Anal. I. 26, extr. dicentem eo nomine reprehendat Iohnsonus Addit. p. 44, utrumque refellunt *acris sapor* ap. Columellam XII. 17, et *acris vomitus* ap. Cels. VIII. 4, prop. fin. ut omittam *acris somnus*, quod ex Ennio profert Priscianus, col. 647. * Affirmat porro idem Rhenius ibid. *celeber* et *saluber* raro aut vix unquam inveniri. At prius Ovidii est Fast. IV. 891. Tibull. II. 1, 33, et IV. 4, 23. Liv. XXV. 12, extr. Curt. VII. 4, 8, et VIII. 9, 9. Plin. XXIV. 17, et XXXV. 10. Posterius etiam Ovid. Remed. v. 704, et Plin. XVIII. 34. ¶ Quin et apud vetustiores terminationem ER communis generis fuisse ostendit Priscianus, col. 647 et 760, ut, *acer fames* ap. Naevium, *acer hyems* ap. Ennium, et *celer hasta* ap. Liv. Andronicum. Neque dubium est, quin ap. Lucret. IV. 161, recte legatur, *Ut merito celer his rebus dicatur origo*; nec audiendi sint, qui *celer his* in *celeris* volunt mutatum.

94) Alii haec Variantium nomine comprehendi volunt.

95) Sic *Ganges*, *Orontes*: item multa virorum nomina; ut, *Astyages*, *Cambyses*, *Dares*, *Orestes*, *Hippocrates*, *Socrates*, et similia. In quibus tamen videndum quid usus ferat. Nam in plerisque genitivus primae in *ae* exolevit, quamvis accusativus eiusdem declinationis in *en*, et vocativus in *e* vel *a* in usu remanserint. Vid. supra cap. II. reg. 46. n. 48. Vossius his adiicit *Aeacides*, quod et tertiae esse probat hoc v. Senecae Troad. 45, *Ipsasque ad aras maius admissum scelus Aeacidis armis.* — Sed ibi omnino cum Scaligero et Gronovio *Aiacis* legendum. ¶ Porro in MA nomina, quae nunc tertiae sunt, olim et primae fuerunt: ut, *dogma*, *dogmae*; *glaucoma*, *glaucomae*; pro *dogmatis*, *glaucomatis*. Vid. supra cap. II. reg. 64. n. 88.

96) Vid. cap. II. reg. 15. n. 42.

97) Sic *Mulciber*, *Mulciberi* et *Mulciberis*; *vesper*, *vesperi* et *vesperis*; *cancer*, *canceri* et *canceris*, quo posteriore usus Lucret. V. 616, *gibber*, *gibberi* et *gibberis*. Vid. cap. II. reg. 16. n. 37, 38 et 41.

98) Sic *Melampus*, -*i*, et -*odis*. At *tripus*, *Antipus*, *tripodis*, *Antipodis* tantum dicuntur; *polypus* tantum *polypi*, V. cap. II. reg. 37. n. 26. * De nominibus in EUS vel EUS alibi diximus eod. cap. II. reg. 15. n. 82, et reg. 29. n. 71, et reg. 48. n. 63, de *glomus*, *glomeris* et *glomi*, reg. 36. n. 23.

3. Quaedam in US sunt secundae simul et quartae: ut, *domus*[99]), *colus*[100]). Sic quarundum arborum nomina: ut, *ficus, pinus, laurus, cornus, quercus*[1]), [2]).

---

99) De huius vocis declinatione tritus habetur ille versiculus, *Tolle* ME, MI, MU, MIS, si declinare DOMUS *vis*. Caeterum genitivo utimur et *domus* et *domi*, sed sensu diverso: illo enim significamus corpus ipsum atque aedificium quod ex parietibus constat et tecto: ut, *partem domus demolitus sum*: hoc vero, locum ubi quis manet, ut, *Parvi sunt foris arma, nisi est consilium domi*, Cic. Offic. I. 22. Dicimus et *domi meae, tuae, suae, nostrae, vestrae, alienae*. Vid. Charisius, col. 101, et Vallam Eleg. III. 15. Ciceronis etiam est Verr. V. 42, *Hospes tuus, cuius tu domi fueras*, pro *in cuius domo*: et pro Quint. c. 5, *Qui istius domi erat educatus*: item ad Attic. I. 12, *Clodius deprehensus domi Caesaris*: at ad Attic. II. 7, *Qui* [Clodius] *cum in domo Caesaris quondam unus vir fuerit*. *Domi* autem, pro *domus*, usus videtur Terent. Eun. IV. 7, 45, *Domi focique fac vicissim ut memineris*. Contra *domo*, pro *domi*, invenimus: ut Apul. Apol. p. 541, *Domo adservantur*; Virg. Geo. III. 96, *Abde domo*: et Sueton Iul. 20, *Bibulum* ait, *quoad potestate abiret, domo abditum*. Senec. vero ad Marciam. c. 14, *Toto anno domi latuisse*. * *Domo* in dativo (quod Ursinus, p. 220, non agnoscit) habet non tantum Cato R. R. c. 134, 139 et 141, sed etiam Horatius Epist. I. 10, 13. * *Domu* in ablativ. utitur Plautus Mil. I. 1, 48. Verba etiam sunt Praetoris in l. 1. §. 10. ff. de inspic. ventre, Mulier in domu honestissimae foeminae pariat: et id creberrimum in libris iuris notat Brissonius παρέργ. n. 122. ap. Gruterum quoque Inscript. DXCIX. 8. *domu* legimus. Adfert et R. Stephan. in Lexic. ex Traiani ad Plin. Epist. lib. 10. n. 76, *area cum domu collapsa*: at in meis *domo* invenio. Confer supra cap. II. reg. 67. n. 46.

100) *Colo* Virg. Aen. VIII. 409. Tibull. I. 3, 86. Propert. IV. 1, 74, et Ovid. Art. I. 702. Plin. VIII. 48, et Apul. de Mund. p. 755. utuntur: *colu* Statius Theb. VI. 380. (confirmante Prisciano, col. 719.) Cic. de Orat. II. 68, extr. et Plin. XXI. 15. Ap. Propert. IV. 9, 48, variant codd. aliis *colo*, aliis *colu*, legentibus. Vossius Anal. II. 20, extra hunc et genitivum eiusdem numeri casum, quartae ait semper videri, nec se *hac coli* dicere ausurum. Ego potius Servium et Despauterium, secundam praeferentes, sequendos puto. Optimi certe auctores *colos* (ac proinde *coli*) dixerunt: ut Ovid. Fast. III. 817. Martial. VII. 47, et IX. 18. Iuven. XIV. 249. Senec. Herc. fur. v. 559. Stat. Theb. V. 150, et Sylv. I. 4, 64, et III. 1, 172, et Achill. I. 582 et 635, et Claudian. XX. 889, tametsi idem Stat. Theb. III. 242, et IX. 889, in nom. et idem X. 643, et Val. Flacc. VI. 445 et 645, in accus. eius numeri, et genitivo etiam sing. Flacc. II. 148, *colus* extulerint; quos Servius ad Virg. loc. cit. haud imitandos pronunciat.

1) *Ficus* pro *arbore* tam secundae est quam quartae, pro *fructu* saepius secundae (V. Iohnson. App. p. 36.) an et pro *ulcere* ambiguum videtur. *Ficui* autem, *ficuum, ficubus* aut *ficibus*, nusquam, credo, reperiuntur. * *Pinu* in ablativo enunciarunt, Virg. Ecl. VII. 24. Geo. II. 389. Aen. IX. 72, et X. 206. Horat. Car. II. 11, 14. Propert. II. 15, 19. Stat. Theb. VIII. 538, et Sylv. V. 3, 143. Lucan. VI. 351. Ovidius Met. I. 699, et XIV. 248. Fast. V. 382, et Heroid. V. 137. Claudianus III. 252, et XVIII. 279, et Val. Flacc. I. 457. Ut mirum sit Fabrum in Lexico id ap. Vitruv. II. 9, med. tanquam peculiare notasse. *Pinus*

4. Quaedam denique tertiae et quintae sunt: ut, *plebes*, (contracte *plebs*) *plebis* et *plebei*, seu *plebi*; *fames*, *famis*, *famei* vel *fami*[3]); *requies*, *requietis* et *requiei*[4]), [5]).

---

quoque in plurali dixere Virg. Ecl. I. 39. Aen. IX. 116. Aen. X. 230, et XI. 136. Catull. LXII. 1. Lucan. III. 531 et 558, et VII. 450. Val. Flacc. I. 123. Martial. X. 92. Ovid. Fast. I. 519, et IV. 493. Met. V. 442, et VII. 442. Stat. Theb. III. 518. X. 166. Sylv. II. 3, 52, et VI. 28, et Achill. II. 347, et Claud. XXXVI. 359. At *pino* in dativo sing. Plin. XVI. 24, ablat. XXIII. 8. *pinorum* Id. XVI. 33, et XXIII. 2. *pinis* Id. XVI. 20, et XXXVII. 3. *pinos* Ennius ap. Gell. XIII. 20. Cato R. R. 28, et Virg. Geo. IV. 112. Ut credam Historicos et Oratores secundam, Poetas vero quartam, sed in quibusdam tantum casibus, praetulisse: *pinui* autem, *pinuum*, et *pinibus* a nemine dictum. * *Laurus* per secundam melius quam per quartam declinari docet Servius ad Virg. Ecl. II. 54. *laurui* quoque et *lauribus* negat idem in usu esse ad Aen. X. 689. *Lauru* tamen in ablat. habet Horat. Car. II. 7, 19. Tibull. III. 4, 23. Tacit. Annal. XV. 71, 1, et Hist. II. 55, 2. Colum. IV. 26. Plin. XV. 30, §. 39. Gell. V. 6, init. *Laurus* in plurali agnoscit Charis. in illo Virg. Ecl. VIII. 13, *Inter victrices hederam tibi serpere laurus*: et Aen. III. 91, *Limina, laurusque Dei*: quanquam posteriore loco *laurus* singulari sit an plurali positum dubitet Servius: et priore nunc fere *lauros* legatur. Utcunque est, *Laurus* plur. habet Tibull. II. 5, 121. Stat. Theb. VII. 707 et 784, et alibi saepius, V. Flacc. I. 209. Lucan. I. 287, et VI. 409: et Colum. V. 7, *Laurus* etiam in genitivo sing. usus Martial. VI. 5, ult. Nec *lauruum* refugiebat Plinius, teste Charis. loc. cit. At omnibus casibus frequentior secunda. * *Quercorum* ex Cicerone profert Priscian. col. 717: at idem ad Attic. XIII. 28, aliique, quod norim, omnes in quarta utuntur. * Id. Priscianus, eod. loc. cit. ex Statio, *Cornu depressus Achiva* Theb. VII. 647, pro *hasta ex ea arbore*. Sic Ovid. Heroid. X. 107, *Non poterant figi praecordia ferrea cornu*. Silii quoque est, IV, 552, *Hinc pila, hinc Libycae certant subtexere cornus Densa nube polum*. Apud eundem vulgo etiam legitur X. 37, *penetrante per ilia cornu*, et v. 122, *transfigit pectora cornu*; at *corno* ex membranis suis utrobique legunt praeferuntque Heinsius et Drakenborgius. Sed et in secunda non tantum *corno* extulit Serenus, II. 4, sed *corni* et *cornis* Plinius XXIII. 8. §. 79. et XV. 26, init. * *Cupressus* saepius secundae: Columella tamen *cupressu* dixit IV. 26, et Horatius Epod. V. 18, *cupressus funebres*. * *Fagus* pro *fagos*, iuxta nonnullos, usus est Maro Geo. II. 71, et ap. eund. in Culice v. 139, *umbrosae fagus*; et v. 123, *aëriae platanus*: et ap. Catull. LXII. 89, *Quales Eurotae progignunt flumina myrtus*, legunt Ios. Scaliger, et Fr. Taubmannus.

2) His adde, * *Fastus* plurale vel *fasti*. Priore utitur Colum. IX. 14. Varro ap. Priscian. col. 711. Claudian. XVIII. 478. *fastibus* quoque (licet id reprehendit Servius ad Virg. Aen. III. 326.) Lucan. X. 187. Apud Horat. vero Car. III. 17, 4, etiam sua aetate duplicem se in codicibus invenisse scripturam et *fastos* et *fastus* testatur Priscianus, loc. proxime laudato. In secunda tamen usitatius esse omnes agnoscunt: unde *Fasti Consulares* dicimus, non *Fastus*: et Ovidius inscripsit *Fastorum*, non *Fastuum libros*. * *Arquus*, sive *arcus*, pro *iride*, genit. *arqui*, Lucret. VI. 525, et Cic. Nat. Deor. III. 20, declinant. Addit Ursinus, p. 220, nescio quibus auctoribus dat. et ablat. plur. *arquis*. At nomina-

CAP. IV.

De Nominum Comparatione.

Comparatio est Nominis per gradus variatio.

Comparantur nomina tantum adiectiva [1]), eaque quorum significatio augeri potest vel minui [2]).

---

tivo et accusativo eius numeri *arcus* solum invenimus. * *Angiportu* ab *angiportus* utitur Horat. Car. I. 25, 10. *angiportus omnes* Cic. Divin. I. 32. *angiportuum* Vitruv. I. 6, init. et *angiporto* Auct. ad Heren. IV. 51. *angiportorum* Id. Vitruv. eod. cap. ter habet, et *angiportis* Ibid. init. et cap. seq. init. item Cic. Verr. II. 57, et Catull. LVI. 4, nisi haec potius sint a neutro *angiportum*, quo usus Terent. Adel. IV. 2, 39, et Eun. V. 2, 6, et in melioribus, Phorm. V. 7, 8, et Varro L. L. IV. 12, et V. 5, extr. *Angiporta* quoque ex Plaut. Mostell. et ex Cic. de Divin. eopte in loco (ait Manutius) ubi nunc *angiportus* legimus, profert Nonius III. 1. ¶ Obsoleta, quales hi genitivi Terentiani, *fructi*, *ornati*, *tumulti*; apud alios *quaesti*, *senati*, *versi*, etc. item Plaut. *cibus*, *lectus*, nec non ablat. *humu*, *vulgu*, *sonu*, *somnu*, pro *humo*, *vulgo*, etc. a nobis superius cap. II. reg. 67. n. 46. notata, praetereo. *Succuum* quoque Apuleio remittimus, *succorum* nobis servamus.

3) *Fame* in ablativo, ultima producta, Poetae semper efferunt, quod indicio est illud olim quintae fuisse.

4) Vid. supra cap. II. reg. 81. n. 100.

5) Addunt et his, quinto loco, nomina quaedam in US, quae tertiae simul sunt et quartae declinationis; ut, *acus*, *aceris* et *acus*, pro *palea*. Vid. cap. I. reg. 34. n. 48. *penus*, *penoris* et *penus*; *specus*, *specoris* et *specus*, unde ablativi sunt *penu*, *specu*. At *specus* tertiae nusquam extra nominativum et accus. sing. reperiri supra notavimus h. cap. reg. II. n. 69. *penoris* vero vel *peni* dicturum se negat Charis. p. 57, utpote quem sequatur auctorem non habens. *Penora* tamen Columella XII. 4. *penori* Ulpianus l. 3. §. 5. ff. de penu legat. et *penore* Caesar Strabo ap. Priscianum, col. 718, dixere. Caeterum haec minus accurate huc referri videntur, quod cum declinatione genus etiam immutent. ¶ Hic autem in fine duo notanda sunt, I. Certos esse nominum quorundam casus ad aliam formam, quam qua vulgo solent inflexos, sed ab alio themate oriundos, quod iam non exstat amplius: cuiusmodi sunt genitivi singulares, *Achilli*, *Ulyssi*, *Oronti*, contracti ex *Achillei*, *Ulyssei*, *Orontei*, etc. non sane ab usitatis rectis *Achilles*, *Ulysses*, etc. sed ab inusitatis in EUS vel US, *Achilleus*, *Ulysseus*, vel *Achillus*, *Ulyssus*, etc. Sic *poematis*, *schematis*, et similes dativi et ablativi plurales, a nominativis *poematum*, *schematum*, quae nusquam iam inveniuntur, fluxerunt. II. Nequaquam esse existimandum in his et similibus licere pro lubitu alios etiam casus ad formam eorum quos firmat auctoritas, cuique fingere. Itaque Barbarismi culpam haud effugerit, qui, e. gr. ex eo quod *Achilli* vel *Achillei* in genitivo sing. inveniat, dativum *Achillo* vel *Achilleo*, aut accus. *Achillum* vel *Achilleum*, ad analogiam secundae formatos usurparit. Nec qui dativum ablativumque pluralem *poematis*, *schematis* usu recipimus, idem ius erit genitivo sing. *poemati*, *schemati*, aut dativo et ablativo *poemato*, *schemato*, quos consuetudo iam repudiavit.

1) Nullum substantivum proprie comparari potest: interdum tamen ioci vel festivitatis causa, comparata inveniuntur, quatenus scil. adiectiva

Gradus comparationis sunt tres, *Positivus*, *Comparativus* et *Superlativus*.

Positivus est, prima vox adiectivi rem absolute et simpliciter significans: ut, *durus*, *mollis*.

Comparativus est, qui supra Positivum significat *magis*: ut, *durior*, *mollior*, i. e. *magis durus*, *magis mollis*.

Superlativus est, qui supra Positivum significat *valde* vel *maxime*: ut, *durissimus*, *mollissimus*, i. e. *valde* vel *maxime durus*; *valde* vel *maxime mollis* [3]).

Comparatio est triplex, *Analoga*, *Anomala* et *Elliptica*.

Analoga, seu *Regularis*, est quae communem aliquam formationis suae regulam sequitur. Anomala, seu *Irregularis*, est quae ab hac regula deflectit. Elliptica denique, seu *Defectiva* est, quae uno aliquo vel duobus gradibus caret.

I. COMPARATIO ANALOGA, *seu* REGULARIS.

Comparativi *formatio*.

1. Primus in *i* casus Positivi, syllaba cui sit
Or subnexa gradum medium formabit. At ortum
A *ficus* atque *dicus*, *volus* et *loquus* *entior* optat;
Iunior hinc *iuvenis*que, *sinisterior*que *sinister*.

---

esse finguntur, et qualitas quaedam, non essentia, in iis significatur. Sic ab *oculus*, quasi adiectivum esset, i. e. *dilectus tanquam oculus*, ap. Plautum, Curc. I. 2, 28, est *oculissimus*. Sic a *patruus*, quasi *affectus patrui habens*, ap. eundem est *patruissimus*, Poen. V. 4, 24. Sic *Poenior* idem dixit. Ibid. V. 2, 31, i. e. *magis perfidus*, vel potius, ut Cl. Perizonius in Sanct. Minerv. I. 11, interpretatur, *qui magis habeat omnia requisita ad Poenum constituendum*. Sic Iul. Scaliger *Neronior*, pro *Nerone saevior*, Buchananus noster *fraterrimi*, pro *valde improbi*, *inepti* et *garruli*, quales *Fratres sive Monachos Franciscanos* ipse describit, utuntur. Sic Marcus Aurelius Imp. in L. 12, extr. Cod. de Repud. et Novell. XX. c. 19, *philosophissimus* appellatur. Huc referri possunt *inimicissimus suus* ap. Cic. pro Mil. c. 9, et Nepot. XXII. 12. pro *maximo suo inimico*; *meritissimo eius*, pro *summo eius merito* ap. Plautum, Asin. III. 3, 147: et *pessimo publico* ap. Varr. R. R. I. 13, et Liv. II. 1: et (ut suspicatur Gronovius) IV. 4, pro *maximo Reip. malo* vel *damno*. Vid. Ursin. p. 333, et Maiorem de variand. orat. p. 114.

2) Interdum adiectiva, quorum significatio, nec intendi, nec minui potest, comparata invenimus, qualia sunt Plautina illa *geminissimus*, *parissimus*, *ipsissimus*, *occisissimus*, *exclusissimus*: in quibus Superlativus non rei gradum, sed affirmationem addit. Huc pertinent *verior*, *falsior*, *rectior*, et similia; in quibus non rei incrementum, sed perspicuitas e evidentia consideratur.

3) An Superlativus ultimum excessum significet, Vid. in primis Perizon. p. m. 226 et 232, et Ursin. p. 337.

Comparativus formatur a proximo casu Positivi in *i*, addendo syllabam *or*, ut, *durus*, genitivo *duri*, *durior*; *mollis*, dativo *molli*, *mollior*.

Exc. 1. Adiectiva pleraque in *ficus*, *dicus*, *volus* et *loquus*, a verbis *facio*, *dico*, *volo* et *loquor* derivata, habent *entior*, ab antiquis Positivis in *ens*: ut, *munificus*, *munificentior*; *maledicus*, *maledicentior*; *benevolus*, *benevolentior*; *multiloquus*, *multiloquentior* [4]).

Exc. 2. *Iuvenis*, *iunior* [5]) facit; *sinister*, *sinisterior*.

Superlativi *formatio*.

2. ER recti superadde RIMUS, gradus inde supremus
Surget. At, ER dempto, *dexter*, *citer* atque *sinister*
Dant *imus*, atque *exter*, quod et *extremus* quoque format.

Superlativus gradus dupliciter formatur.

I. Si Positivi nominativus desinat in ER, Superlativus fit adiiciendo RIMUS: ut, *niger*, *nigerrimus*; *celer*, *celerrimus* [6]).

Exc. Haec quatuor, *dexter*, *citer* [7]), *sinister*, *exter* [8]), delendo *er*, et addendo *rimus* faciunt Superlativum, *dextimus* [9]), *citimus*, *sinistimus*, *extimus*, et saepius *extremus*.

---

4) Ita eiusmodi nomina a *loquor* composita comparari iubent plerique Grammaticorum; at praeter veterum auctoritatem, ut Vossius monet, qui propterea satius censet talibus abstinere. Certe Plautus Trin. I. 2, 163 et 164, *mendaciloquius* dixit et *confidentiloquius*; nisi et haec sint licenter, more illius, conficta.

5) Contracte pro *iuvenior*, quo usus Apuleius Met. VIII. p. 252.

6) *Celerissimus*, a *celeris*, antiquitus dixere, Cn. Manlius in Iliade, et Ennius in Annal. teste Prisciano, col. 760. Quemadmodum et *crebrissimus* utitur Gellius, II. ult. pro *creberrimus*, et in L. 4. C. de incest. et inut. nupt. *acrissimus* pro *acerrimus*, a quibusdam legitur, a *crebrus*, *acris* aut *acrus*. Vid. cap. III. reg. 26. n. 93.

7) Positivo *citer* usi sunt Cato et Afranius ap. Priscianus, col. 599 et 607.

8) *Exter* Statii est Theb. XI. 429, [ita citante Prisciano, col. 599, quamvis aliter vulgo editum] item Paullini ad Cyther. v. 507, et Papiniani l. 84. ff. de adquir. vel omitt. hered. et aliorum. *Exterus* autem dixere Arcadius et Honorius Impp. L. 9. C. de Iudaeis et coelic. Addit Vossius ex Cic. Catil. II. 29, *exterus hostis* et *longinquus*. Sed ibi *extero hoste* legitur, ut nescias an ab *exter*, an ab *exterus* deflexum: non magis quam in τῷ *exteras nationes* ap. eund. pro leg. Manil. c. 16, aut

3. In reliquis S atque SIMUS sibi subdere gaudet
Qui fit in *i* casus Positivi proximus. Atqui
Dant LIMUS, IS dempto, *facilis*, *similis*que, *humilis*que,
Cui *gracilis* formae, simul *imbecillis* adhaerent.
Posterus at *postremus* habet, *superus*que *supremus*,
Et *summus*; priscum quoque et *interus* *intimus* edit.
Infimus atque *imus* capit *inferus*. A *ficus* ortis
Et *volus* et *dicus* est ENTISSIMUS: inde sed aufer
Mirificus. Petiere RIMUS *nuperus*que, *vetus*que,
*Maturus*que, SIMUS capiens aliquando: creari
Vultque gradus *nequam*, recto quasi *nequus* haberet.

II. Si Positivus non desinat in ER, Superlativus formatur a proximo casu in I addendo S et SIMUS: ut, *durus, duri, durissimus; mollis, molli, mollissimus*.

Exc. 1. Haec quinque, *facilis, similis, humilis, gracilis, imbecillis*, abiecto IS et addito LIMUS faciunt Superlativum [10]), *facillimus, simillimus, humillimus, gracillimus* [11]), *imbecillimus* [12]).

---

extera regna ap. Virg. Aen. IV. 350. Caeterum Priscianus, col. 598, Superlativos hosce *citimus, extimus*; ut et *supremus, infimus, intimus, ultimus* et *postremus*, a Praepositionibus *cis* vel *citra, extra, supra, infra, intra, ultra* et *post*, deductos existimat. Eius sententiam (in plerisque saltem) refellit Vossius Anal. II. 25, de nonnullis tamen dubitat Ursinus, p. 347.

9) *Dextimus* et *sinistimus* eidem Vossio Positivi sunt, nulla ratione, ut iudicat Cl. Perizon. ad Sanct. I. 11. An autem cum summi nominis viro P. Burmanno Praefat. ad Vell. Paterc. p. 13, *dexterrima solertia* dicere liceat, cum exemplum non inveniam, fateor me nescire.

10) Vulgo praecipiunt Superlativos hosce unico L in prosa scribendos: ac Poetis tantum geminare licere. At melioribus libris duplex LL praeferri monet Ursinus, p. 342.

11) De *gracillimus* dubitat Vossius: at *gracillimis cruribus* dixit Sueton. in Nerone c. 51.

12) *Imbecillimus* habet Seneca Epist. 85, sed et *imbecillissimus* ap. Celsum legitur II. 18. Schmidius autem, hypomn. p. 61, haec ita distinguit, ut hoc ab *imbecillus*, illud ab *imbecillis* sit formatum. ¶ Addunt vulgo ex Prisciano, col. 609, *agillimus* ab *agilis*, et Valla Eleg. VI. 26, *docillimus* a *docilis*. Sed potior auctoritas nobilis Grammatici Sosipatri Charisii, qui col. 162, diserte haec nomina Superlativo S gemi-

Exc. 2. *Posterus*, habet *postremus* [13]); *superus* [14]), *supremus* et *summus*; *interus*, Positivo vix usitatum [15]), *intimus*; *inferus*, *infimus* et *imus*.

Exc. 3. Composita cum *ficus*, *dicus* et *volus* faciunt ENTISSIMUS, ab antiquis, uti diximus, Positivis in *ens* [16]): ut, *munificus*, *munificentissimus*; *maledicus*, *maledicentissimus*; *benevolus*, *benevolentissimus* [17]). † At *mirificus*, regulariter Superlativum facit *mirificissimus* [18]).

Exc. 4. Haec tria, *nuperus*, *vetus*, *maturus*, Superlativos formant in RIMUS, *nuperrimus* [19]), *veterrimus*, *maturrimus* [20]), vel etiam *maturissimus* [21]), ab antiquis nominativis *nuper* [22]), *veter* [23]), *matur* [24]).

---

nare et *agilissimus*, *docilissimus* efficere tradit. *Utillimus*, quod ex Cassiodoro affertur, barbariae eius seculi relinquimus.

13) Item et *postumus*, ubi *u* pro *i* remansit usu veteri; nam cum antea scriberent *optumus*, *pessumus*, *maxumus*, etc. primus Iul. Caesar per *i* talia enunciavit teste Quinctiliano, Inst. I. 7. Caeterum de voce *postumus* legi merentur, quae notat Cl. Perizon. ad Sanct. I. 11, 2.

14) *Superus* et *inferus* dixit Liv. Andronicus ap. Priscian. col. 606. Cato R. R. 149: *Super inferque vicinus*. Cicero Tusc. I. 26. *Supera inferaque omnia*. *Mare superum et inferum* obvia sunt.

15) *Interus* sive *inter* iam exolevit: quanquam Scaliger credat Corn. Severum in Aetna, v. 209, dixisse — *Vertit vasa intera vortice saevo*: ubi in vett. libris *vasa vitrea*, in aliis *vasa omnia* legitur.

16) *Munificentior*, et *munificentissimus*; *beneficentior*, et *beneficentissimus*, et similia, ab antiquis participiis *munificiens*, *beneficiens*, extrita per Syncopen tertia vocali, deducit Vossius Anal. II. 25. Neque obstat (uti Carmichael noster existimavit, Etym. p. 47.) quod purioris aevi analogia *munifaciens* potius ac *benefaciens* deposcat.

17) A vocibus in *loquus* (quas *entissimus* quoque habere docent) Superlativi vix inveniuntur.

18) *Mirificissimus* utitur Terent. Phorm. V. 6, 30. At D. Augustin. de Civ. Dei XVIII. 42, princ. *mirificentissimam potentiam* dixit. * Sed et alia huiusmodi nomina veteres regulariter comparabant, ut, *beneficissimus* ap. Catonem, *magnificissimus* ap. Accium, teste Prisciano p. 603. Eodem modo et Catonem *magnificior*, et *munificior* extulisse auctor est Festus in vocc.

19) *Nuperum hominem* dixit Plautus Capt. III. 5, 60: *nupera notitia* etiam ex Terent. Heaut. I. 1, 1, profertur: at meliores *nuper* habent. Superlativus autem *nuperrimus* nunc quidem non reperitur; at antiquos eo usos testatur non modo Priscianus, col. 606, sed adverbium *nuperrime* ap. Cic. de Invent. I. 17.

20) *Maturrimus* utitur Tacit. Anal. XII. 65, 5: *maturissimus* Auct. ad Herenn. IV. 26, et Colum. IV. 29, et XI. 3. Ab hoc est adverbium *maturissime* ap. Catonem, ab illo *maturrime* ap. eund. et Sallust. teste Charisio, p. 184. et Caes. B. G. I. 33. Utrumque adhibuit Cicer. pro Caecin. 2, extr. et de Orat. III. 20.

21) Addit post Bad. Ascensium Despauterius *saturrimus* vel *saturissimus* a *satur*, nullo veterum exemplo. * *Austerrimus* tamen dixit Messalla Corv. p. 4, pro *austerissimus*, ab antiquo, uti videtur *auster*, pro *austerus*.

Exc. 5. *Nequam*, indeclinabile, *nequior* et *nequissimus* facit, tanquam a recto *nequus* vel *nequis*.

II. COMPARATIO ANOMALA, *seu* IRREGULARIS.

4. Longius a dictis normis nonnulla recedunt:
Nam *bonus* et *melior* dat et *optimus*; et *malus* optat
Pessimus et *peior*; *parvus minor* ac *minimus* vult;
Maximus et *maior magnus*: *multus*que poposcit
Plurimus, et neutrum numero dans *plus* modo primo.

Irregulariter comparantur haec nomina [25]):
Bonus, melior, optimus [26]).
Malus, peior, pessimus [27]).
Parvus, minor, minimus [28]).
Magnus, maior, maximus [29]).
Multus, plurimus; *multa plurima*; *multum, plus, plurimum* [30]). Nam *plus* in singulari est quasi substantivum, et neutri tantum generis; in plurali adiectivum et omnis generis, ut supra docuimus [31]).

---

22) Unde adverbium *nuper*: at nomen positivum in *us* desinere Capro ap. Priscianum, col. 606, videtur.

23) Qua voce Ennium et Accium usos testatur idem Priscianus, col. 607 et 716.

24) Ita Priscianus, col. 606: at Vossius a *maturissimus* contractum opinatur.

25) Irregulariter comparatis accenseri etiam possunt multa a nobis superius tradita: quia tamen in illis Positivi analogia quaedam retinetur; haec vero ab eo longissime recedunt, in diversa ea classe collocanda videbantur.

26) *Melior* ex *mavelior* factum (ab antiquo *mavelis* pro *mavis*) per Syncopen; vel ab *ἀμένων* Tarentino, pro *ἀμείνων*, *n* in *l* conversa. *Optimus* est ab *opto*, quasi *optatissimus*. Vid. Urain. p. 345, et Vossius Anal. II. 24.

27) Forte a *pessum*, quasi *pessior*. Voss. in Etym. voc. *pessum*.

28) Vel a *μείων* inserto *n*, vel potius a *μινύος*, ut Attice dictum, pro *μικρός*. Dixere tamen et *parvissimus* Lucret. I. 609 et 615, et III. 200. Varro ap. Nonium VI. 48, et Festus in voc. *Sparus* item e iunioribus Vegetius I, 8. Boetius Musicae prolog. Cael. Aurelianus Tard. I. 1, 5, et alii. Vid. Voss. II. 24, et Despaut. p. 124.

29) *Maior* quasi *magior* (unde *magis* adverbium) pro *magnior*, extrita liquida: vel (quod Vossio maxime arridet) a *μείζων*. *Maximus* e *magnissimus* κατὰ *συγκόπην* factum videtur.

30) *Plus* a *πλέον*, *n* in *s* conversa. Ab hoc ductum *plusimus* vetustum, pro quo deinde *plurimus* dictum. Adferunt quidam ex Cic. ad

III. COMPARATIO ELLIPTICA, *seu* DEFECTIVA.

1. Positivo *carentia.*

5. Haec viduata gradu sunt pauca sequentia primo;
Ultimus, *ulterior*; *prior*, et *primus*; *propior*que,
Proximus; *ocyor* atque *ocyssimus* adiiciantur:
Deterior iungi quibus et *deterrimus* ambit.

Positivo carent nomina sequentia: *ulterior*, *ultimus* [32]; *prior*, *primus* [33]; *propior*, *proximus* [34]; *ocyor*, *ocyssimus* [35]; *deterior* [36], *deterrimus* [37].

Attic. XI. 2, Superlativum *multissimus*; at eo loco non *ex multissimis et miserrimis curis*, quod vitiose legebatur, sed *ex multis meis et miserrimis curis*, legi debere docti iamdudum ostenderunt. *Pars* autem *multesima* ap. Lucretium VI. 651, eumque imitatum Buchananum de Sphaer. I. 653, eadem ratione dicitur qua *pars millesima*.

31) Vid. cap. III. reg. 16. n. 11.

32) Ab antiquo *ulter*: Priscianus et alii a Praepositione *ultra* deductum volunt.

33) A *pris* inusitato, unde et *pridem* et *pridie*.

34) Ab antiquo *propis*; alii a Praepositione *prope*.

35) Ab ὠκύς, cuius Comparativus cum ὠκίων sit per ι, ideo Gifanius, Dausquius, Vossius, *ocior* (non ut vulgo, *ocyor*) scribendum putant. Alii tamen dissentiunt, atque ad Positivum ὠκύς, aliosque gradus ὠκύτερος et ὠκύτατος provocant.

36) Ab obsoleto *deter*: alii Priscianum, col. 597, secuti, a verbo *detero*.

37) Quibus, nec immerito, addit Ursinus, p. 358, et ante eum Varro L. L. VII. 39, *peior*, *pessimus*, *minor*, *minimus*, (quibus adiungas, *plus*, *plurimum*) utpote proprio Positivo destituta. *Peior* enim et *pessimus* non magis a *malus* nascuntur, quam quae illi Comparativum et Superlativum tribuit Charisius, col. 182, *nequior* et *nequissimus*. * Addit porro Verepaeus *frugalior*, *frugalissimus*, et *antiquior*, *antiquissimus*, pro *potior* vel *carior*, *-issimus*. Prius, credo, quia Quinctiliano Inst. I, 6, displicet *frugalis*, pro quo *frugi* vult dicendum. At num Positivum tantum, an vero et *frugalior* etiam et *frugalissimus* (quod Turnebo videtur) Quinctilianus reiiciat, merito dubites. Omnia certe reperiri apud bonos auctores, aiunt eius Scriptoris interpretes. Nec *antiquior* ob tralatitiam vocis significationem Positivo orbandum videtur. * Adiiciunt alii *potior* et *potissimus*: at haec a *potis*, *pote*, proveniunt, immutata nonnihil primaria verbi notione. * Quidam huc referunt *habitior*, *habitissimus*, pro *pinguior*, *pinguissimus*: at Positivo *habitus* eodem significatu utitur Gellius IV. 20. * *Penitior* et *penitissimus* Positivo privat Farnabius: sed *ex penitis faucibus* dixit Plautus Asin. I. 1, 28. * Antiquos denique *saepior* et *saepissimus*, absque Positivo, protulisse memorat Priscianus, col. 602, et 1016. At haec ab inusitato *saepus* Sanctius, *saepis* Perizonius (non ab Adverbiis *saepe*, *-ius*, *-issime*, quod facit Priscianus) deducunt, Minerv. I. 11, 3.

2. Comparativo *carentia*.

6. Orba gradu medio *nuperus*, *meritus*que, *novus*que,
Par, *sacer*, *invictus*, *persuasus* et *inclytus* adde.

Comparativo privantur: *nuperus*, *nuperrimus*; *meritus*, *meritissimus*; *novus*, *novissimus*, mutata paulum significatione, pro *ultimus* [38]); *par*, *parissimus* [39]); *sacer*, *sacerrimus*; *invictus*, *invictissimus*; *persuasus*, *persuasissimus*; *inclytus*, *inclytissimus* [40]).

---

38) Ab hac voce, tanquam non Latina, abstinuisse Ciceronem docet Gellius, X. 21, idemque de senibus quibusdam sua aetate testatur Varro L. L. 5. §. 7. At de Cicerone falli Gellium iamdudum ostenderunt D. Gothofredus, And. Schottus, Carmichael noster, aliique, qui tria minimum indicant Ciceronis loca, in quibus *novissimus* pro *extremo* accipitur.

39) *Parissimus* non tantum Plauti est Curc. IV. 2, 20, sed etiam Gellii, XX. 1.

40) Perperam his adiiciunt Methodi auctor, Annotatores Oxonienses et alii, *apricus*, *bellus*, *comis*, *consultus*, *diversus*, *fidus*, *invisus*, *invitus*. Nam *apricior* usus est Columella II. 3. *Bellior* ex Varrone citat Nonius II. 74. *Comior* Ciceronis est, pro Murena, c. 31. *Consultius* dixit Imp. Decius l. 3. C. de acq. et retin. poss. *Inconsultius* Caesar B. Civ. I. 45. Liv. XLI. 7. Sallust. Iug. c. 85. et Plin. in Paneg. c. 83. *Invisior* Cic. Offic. II. 9. Tacit. Annal. VI. 4, 5, et Hist. I. 12, 3. Sueton. Tiber. 13, 1. V. Max. III. 8, et IV. 7. Plin. XXII. 13, pr. Senec. de Ira II. 35. et de Clem. I. 13. Martial. VI. 21. *Invitius* Cic. de Orat. II. 89. ¶ Huc autem referri possunt, (1) *Decorus*, *decorissimus* Apul. Apol. p. 406. *putus*, *putissimus* Cic. ad Attic. II. 9, et ex usu communi *Christianus*, *Christianissimus*. A Pronomine quoque *ipse*, vel *ipsus*, est *ipsissimus* ap. Plautum Trin. IV. 2, 146. At *tuissimus* a *tuus* Neotericorum figmentum est. (2) In his Comparativum non agnoscit Iohnsonus, *germanissimus*, *gnarissimus*, *ignarissimus*, *opiniosissimus*, *paedidissimus*, *pathicissimus*: ut praeteream quosdam a Plauto confictos, nec facile in exemplum trahendos Superlativos, *exclusissimus*, *geminissimus*, *occisissimus*, *oculissimus*, *patruissimus*, *ridiculissimus*, *sacrilegissimus*, *spissigradissimus*, *taciturnissimus*, *verberabilissimus*. Cuius farinae etiam videntur quaedam ex praecedentibus: ut et *infandissimus* Varii ap. Quintilianum III. 8. et *nefandissimus* ap. Pseudo-Quintil. Decl. XVIII. 11. et Justin. XVIII. 7, 10. * Male autem his addit, App. p. 241, *vocalissimus*, et Addit. p. 46, *secundissimus*. *Vocalior* enim habet non modo (quod ipse fatetur Addit. p. 47.) Quintil. VIII. 3, sed Seneca etiam Nat. Q. II. 29. et Gell. XIII. 19. *Secundior* vero Caesar B. G. II. 9. et Sueton. Iul. II. 2. (3) Ab antiquioribus denique Grammaticis Comparativo privantur *caesius*, *vetus* et *falsus*. Varro enim L. L. VII. 39, *caesius* tantum et *caesissimus* ait dici. Idem V. 7, a *vetus* non *veterior*, sed *vetustior*, declinat. Et Festus *falsior* et *falsius* negat in consuetudine esse. *Veterior* tamen protulit Plautus Bacchid. V. 2, 31, uti Prisciano notatum col. 607. *Falsius* quoque dixit Petron. c. 132, ut *falsior* ap. D. Augustinum aliosque omittam. *Falsissimus* autem, quod aversantur nonnulli, habet Columella I. 6. med. *Caesius* ad nomina in US purum exeuntia magis proprie spectat. (4) De reliquis (praeter iam dicta) Participiis, quae Comparativo deficere existimantur, commodius sub reg. 9, dicemus.

5. Superlativo carentia.

7. Haec Superante carent: *satur*, et *diuturnus*, et *ingens*,
Atque *senex*, *iuvenis*, *adolescens*, *pronus*, *opimus*;
Et finita BILIS prope cuncta, vel ILIS et ALIS:
Cum multis aliis quae nunc perscribere longum est.

Multa carent Superlativo: ut, *satur*, *saturior* 41); *diuturnus*, *diuturnior*; *ingens*, *ingentior*; *pronus*, *pronior* 42); *opimus*, *opimior*: item haec aetatum nomina, *adolescens*, *adolescentior*; *iuvenis*, *iunior*; *senex*, *senior*.

Superlativo etiam deficiunt:

1. Pleráque Verbalia in BILIS: ut, *tolerabilis*, *tolerabilior*; *flebilis*, *flebilior* 43).

2. In ILIS finita penultima longa: ut, *iuvenilis*, *iuvenilior*; *civilis*, *civilior* 44); *exilis*, *exilior* 45), 46).

---

41) Vid. paulo ante n. 21.

42) At *rotae ingentissimae* dixit Vegetius de re mil. IV. 8, et *pronissimus ad indulgentias* Capitolinus in Pio, c. 10.

43) Nomina in *bilis* Comparativum admittentia haec enumerat Iohnsonus, p. 120, eumque secutus Lowaeus, *admirabilis*, *aequab. affab. alib. amab. cognob. commendab. conducib. contemptib. desiderab. detestab. exsecrab. exorab. favorab. hab. horrib. ignorab. imitab. immob. impetrab. incredib. insatiab. intestab. intolerab. irrevocab. laudab. memorab. mirab. miserab. mob. notab. optab. placab. praestab. probab. sanab. stab. terrib. tolerab. tractab. vendib. venerab.* et, quod vix huius loci est, *debilis*. Quibus adde *adspectabilior*, Apul. Apol. p. 423. *delectabilior*, Id. Florid. 17. p. 808. *excusabilior*, V. Max. VIII. 11, 4. *inamabilior*, Senec. Controv. 20. *implacabilius*, Tacit. Annal. I. 13, 5, et Hist. III. 58, 5. *instabilior*, Aur. Victor in Galb. c. 6. *mutabilior*, Val. Maxim. VI. 9, 14. *penetrabilior*, Macrob. Sat. VII. 12: item *credibilius* Lactant. Inst. II. 9. *inseparabilior* August. de Trin. XV. 23. *portabilius* Id. Epist. 34. et *rationabilior* l. 37. ff. de stipul. serv. et l. 84. pr. ff. de oblig. et act. Adferunt quoque ex Petronio *formidabilior*, quod non reperio. ¶ Haec autem ideo Superlativis privari, quod ipsa vocum vastitate delicatas veterum aures raderent, notat Ursinus, p. 359. Inveniuntur tamen *affabilissime*, *amabilissimus*, *habilissimus*, *mirabilissimus*, *mobilissimus*, *mutabilissimus*, *stabilissimus*, *verberabilissimus*, et, quae usu satis frequentia sunt, *nobilissimus* et *ignobilissimus*.

44) *Civilissimus* tamen dixit Spartianus de Hadr. c. 20, et Eutropius in Nerva, VIII. 1.

45) Ex his multa vix comparantur: ut, *anilis*, *hostilis*, *puerilis*, *scurrilis*, *senilis*, *servilis*, *virilis*. At *puerilius* utitur Horat. Sat. II. 3, 250. *viriliores* Lamprid. in Elagab. c. 8, extr. *virilius* Senec. de Brev. vit. c. 6. * *Vilis* autem et *subtilis* utroque et Comparativo et Superlativo satis crebra sunt.

46) Pleraque etiam in ILIS penultima brevi, a verbis ut plurimum derivata, comparationem vix recipiunt: ut, *altilis*, *coctilis*, *ductilis*, *ficti-*

3. Desinentia in ALIS: ut, *capitalis*, *capitalior*; *regalis*, *regalior* [47]).

4. Multa alia promiscuae terminationis: ut, *arcanus*, *arcanior*; *declivis*, *declivior*; *proclivis*, *proclivior*; *longinquus*, *longinquior*; *propinquus*, *propinquior* [48]).

---

lis, *fissilis*, *fossilis*, *fusilis*, *futilis*, *insensilis*, *missilis*, *nexilis*, *pensilis*, *plicatilis*, *rasilis*, *scissilis*, *sculptilis*, *sectilis*, *sensilis*, *sutilis*, *textilis*, *tortilis*, *trusatilis*, *versatilis*, *volatilis*, etc. Item, *aquatilis*, *dapsilis*, *fluviatilis*, *parilis*, *disparilis*, *saxatilis* *umbratilis*. At comparantur *fragilis*, *fertilis*, *sterilis*: et (de quibus dictum supra) *agilis*, *docilis*, *facilis*, *gracilis*, *humilis*, *similis*, *utilis*, et eorum composita. *Dapsilius* quoque habet Lucilius ap. Nonium IV. 232.

47) Sic *penetralior* Lucret. II. 382. *mortalius* Plinius XXVI. 15. * At integre comparantur, *hospitalis* Flor. I. 16, princ. Cic. Verr. I. 26. *liberalis* Liv. XXII. 26, pr. Cic. pro Q. Rosc. c. 8: item *vocalis* et *frugalis* de quibus supra: *aequalior* ex Quintil. III. 8, profert Iohnsonus, p. 220, absque Superlativo, at *aequalissimus* dici posse comprobat non tam Tertulliani auctoritas de Anim. c. 17, quam compositum *inaequalissimus* ap. Sueton. Aug. LXXV. 3. ¶ Caetera in ALIS vix comparata inveniuntur, *artificialis*, *australis*, *exitialis*, *fatalis*, *furialis*, *generalis*, *glacialis*, *lethalis*, *maritalis*, *medicinalis*, *naturalis*, *nivalis*, *nugalis*, *occidentalis*, *orientalis*, *pacalis*, *pernicialis*, *pluvialis*, *principalis*, *rationalis*, *septentrionalis*, *socialis*, *specialis*, *trivialis*, *venalis*, *vitalis*, *universalis*, etc. A *feralis* autem *feralior* extulit Pacatus in Paneg. Theod. c. 46, et *feralissimus* Salvian. de gubern. Dei, c. 1. Nec dubito quin ex praedictis aliqua, si se occasio dederit, Comparativo possint et fortassis etiam Superlativo adhiberi, ut, *australior*, *exitialior*, *fatalior* et *fatalissimus*, *venalior* et *venalissimus*, etc. quamquam nusquam forte iam exempla occurrant.

48) His adduntur, (1) Ab Ursino, p. 360, *aeternus*, *aeternior*, Plin. XIV. 1, pr. *salutaris*, *salutarior*, Cic. Nat. Deor. III. 9. *silvester*, *silvestrior*, Plin. XVI. 27: item haec Participia et Participiformia, *improvisus*, *improvisior*, Tac. Annal. II. 47, 1. *intactus*, *intactior*, Iuven. VI. 162. *infinitus*, *infinitior*, Cicer. Top. c. 8. *provectus*, *provectior*, Senec. Epist. 94. et (de quo n. 52.) *alsus*, *alsior*. (2) A Carmichaele, p. 49. *adultior*, Plin. X. 33. *barbarior*, Ovid. Trist. V. 1. 72, et de Pont. III. 2, 78. *citior*, Plaut. ap. Fest. Ovid. Pont. II. 4, 25. [al. *citius*] *conclusior*, Hygin. Poet. Astron. IV. 14. *conductior*, Plaut. Poen. III. 2, 4. [rectius *condoctior*,] *confossior*, Plaut. Bacch. IV. 8, 48. *contentior*, i. e. *magis contentus*, Id. Poen. II. 1, 15. *divisior*, Lucret. IV. 958. *impunitior*, Liv. III. 50. Pers. V. 130. *omissior*, Terent. Adelph. V. 3, 45. *remissior*, Cic. pro Muren. c. 26. Caes. B. G. V. 12, etc. *sollicitior*, Planc. Ciceroni, Fam. X. 18. Tac. Hist. IV. 58, 1. Quintil. Inst. VII. 2. * Inveniuntur tamen *citissimus*, Quintil. Inst. VI. 4. *remississimus*, Sueton. Aug. XCVIII. 2. (3) A Iohnsono App. p. 237 et seq. et Addit. p. 46. *Actuosior*, *agrestior*, *alacrior* [quod et Superlativum habere negat Charisius, col. 88.] *austerior*, *concinnior*, *corpulentior*, *exitiosius*, *fluxior*, *glabrior*, *horridior*, *ignitius*, *illecebrosius*, *incolumior*, *informius*, *insubidius*, *languidior*, *lutulentius*, *mediocrius*, *meracior*, *misericordior*, *obliquior*, *perennius*, *popularius*, *prolixius*, *protervior*, *peculiarius*, *rubicundior*, *rufior*, *scabrior*, *squalidius*, *stomachosior*, *sublimior*, *surdior*, *vicinior*, *valgius*, *unguinosior*; a Positivis *actuosus*, *agrestis*, etc. * Male

4. Positivo et Superlativo carentia.

8. *Anterior* solum, *sequior*, *satior*que leguntur.

Haec tria, *anterior* [49]), *sequior* [50]), *satior* [51]), in solo Comparativo inveniuntur [52]).

---

autem Superlativo carentibus idem adnumerat, *Albidior*, *communior*, *crudior*, *dirior*, *divitior*, *glutinosior*, *hebetior*, *oculatior*, *obstinatior*, *portuosior*, *pudicior*, *rubrior*, *segnior*, *serior*, *sincerior*, *turbidior*, *vegetior*, *vividior*. *Albidissimus* enim dixit Celsus V. 26. §. 20. *communissimus* legit Casaubonus in Sueton. Vesp. c. 22, pro quo alii *comissimus*. *Crudissimus* habet idem Sueton. Aug. c. 4. *dirissimus* Varro ap. Nonium II. 247. *divitissimus* Cic. Divin. I. 36, et Nepos XIX. 1. *glutinosissimus* Colum. III. 11, extr. *hebetissimus* Plin. IX. 30. *oculatissimus* Id. XXXIV. 6. *obstinatissimus* Senec. Epist. 71. *portuosissimus* Plin. IV. 12. *pudicissimus* Id. VII. 35. *segnissimus* Apul. Apol. p. 495. *serissimus* Plin. XV. 15. Vel. Paterc. II. 131, extr. *sincerissimus* Senec. Ep. 66 et 108. Gell. XV. 1, et XX. 6. *turbidissimus* Cic. Fam. VI. 15, Quintil. I. 10. Tacit. Hist. III. 49, 3. *vividissimus* Festus (ita enim legendum videtur) pro quo alii *vivissimus*. *Ruberrimus* denique et *vegetissimus* (quae ipse in Addit. agnoscit) Celsus V. 18. §. 31. Plin. XVIII. 26. * Mitto *austerissimus* ap. Scrib. Larg. Compos. 142, et ap. Scriptores Ecclesiasticos aut inferioris aetatis *exitiosissimus*, *sublimissimus*, *surdissimus*, *misericordissimus*, *protervissime*, *vicinissime*. (4) His forte addi possunt, *Ater*, *devexus*, *effoetus*, *ieiunus*, *rancidus*, *teres*, *vulgaris*; item plurima in *osus*, *actuosus*, *cariosus*, *coenosus*, *compendiosus*, *callosus*, *contentiosus*, *dolosus*, *ebriosus*, *foliosus*, *frondosus*, *glebosus*, *iocosus*, *lanuginosus*, *lapidosus*, *lignosus*, *medicamentosus*, *morbosus*, *nebulosus*, *nervosus*, *onerosus*, *pilosus*, *prodigiosus*, *rugosus*, *spumosus*, *strigosus*, *succosus*, *tortuosus*, *torosus*: et in *entus*, *esculentus*, *luculentus*, *temulentus*: quorum Comparativi *atrior*, *devexior*, *effoetior*, *actuosior*, etc. inveniuntur; at non item quod sciam, Superlativi, nisi apud Scriptores deterioris aetatis. Vid. tamen quae post dicenda sunt Append. 2. (5) De omissis Participiorum postea dicetur reg. 9. Append. 1.

49) Ab antiquo *anter*, vel *anterus*; vel, ut alii volunt, a praepositione *ante*. Scioppius *anterior* barbare dici ait: at vocis usum tuentur Borrichius Cogit. p. 47, et Perizon. ad Sanct. IV. 4, 95, non ex Sulpitio Severo tantum, Symmacho et Sidonio, sed ex ipso Caesare, B. Civ. III. 63.

50) Sive a verbo *sequor*, seu adverbio *secus*.

51) Ab adverbio *satis*. Vix alio autem genere quam neutro utimur, *satius*: ut Cicer. Attic. VII. 1, *Vincere satius est quam vinci*. *Multo satius est*, Lucret. V. 1126. *Satius ducere*, Nepos XVI. 1. Legitur quidem vulgo ap. Plin. XVII. 5, *Terra optima et operi satior*. At in Harduini editione *et satis* habetur, i. e. *frugibus*.

52) His adde *melior*, neque Positivum, neque Superlativum eiusdem originis agnoscens. ¶ Addunt alii *licentior*: verum Positivus *licens* est, non inusitatus optimis etiam auctoribus: ut, Propert. IV. 1, 26. Statio Sylv. I. ult. 93, et Martial. IV. 8. * Adiiciunt Despauterius aliique *temperior*, i. e. *tempestivior*: at hoc non nisi adverbialiter *temperius* vel *temporius* reperitur, [Vid. Cic. Fam. IX. 16, et Ovid. Met. IV. 198.] ab antiquo ablativo *tempori*, vel, ut olim loquebantur, *temperi*: unde verbum *tempero*; ut a *pignus*, *pignoris*, olim *pigneris*, unde *pignero*.

5. Comparativo et Superlativo *carentia.*

9\. Haec proprio genuere gradus de corpore nullos
Nomina, vel raros; a verbis, nominibusque
Quae composta fluunt; in DUS quoque Participans, et
Dant quibus US purum fines, ICUS, IVUS et INUS,
Aut IMUS aut ORUS: cum Deminuentibus adde
Plurima, quae versu promptum comprendere non est.

Nullos vel rariores ex sese gradus emittunt nomina sequentia [53]:

1\. Adiectiva cum nominibus aut verbis composita: ut, *versicolor, tardigradus, degener,* consonus [54]), *foedifragus, lucifugus, pestifer* [55]).

Vid. Manut. ad Cic. loc. cit. ¶ Rectius huc referri potest Comparativus *alsior,* vel *alsius,* quo utitur Cicer. ad Attic. IV. 8, et ad Q. Frat. III. 1. c. 2, nusquam enim *alsus* aut *alsissimus* invenimus: quamvis *alsia corpora* dixerit Lucret. V. 1014. ¶ Eodem fere pacto reperitur *applicior* ap. Apul. Met. X. p. 842, solo Comparativo, et ap. Gell. X. 12. *exsequentissimus:* solo Superlativo; *applex* enim aut *applicissimus;* et *exsequens,* aut *exsequentior* frustra quaesiveris. * *Novissimus* itidem primo secundoque gradu privant Charis. col. 180, Donatus, 1745, et Consentius, 2022. At vid. supra reg. 6.

53) In nominibus autem eiusmodi, Comparativus et Superlativus supplentur per adverbia *magis,* et *valde* vel *maxime:* quae circumlocutio in comparabilibus quandoque locum habet; ut, Ovidius Art. I. 475, *Quid magis est saxo durum; quid mollius unda?* Cic. Div. IV. 8, *Homo valde studiosus et diligens.* Terent. Andr. V. 1, 16, *Quibus id maxime utile est.*

54) Talia plerumque sunt, a nominibus *color, genus, gradus, lex, modus, sonus,* etc. composita. Cui etiam classi referenda sunt haec a Iohnsono observata, *exanimus, magnanimus, inermis, imbellis, rebellis, anceps, praeceps, discors, excors, infamis, multiformis; affinis, confinis, enervus, inops, expers, exsanguis, exsors, exspes,* a nominibus *animus, arma, bellum, caput, cor, fama, forma, finis, nervus, opis, pars, sanguis, sors* et *spes,* composita. ¶ Inveniuntur tamen *perennior,* Horatius Car. III. 30, 1. *sublimior,* Iuven. XI. 24. (et ap. Symmach. Epist. VI. 56, *sublimissimus*), *concordior,* Plaut. Aul. III. 5, 7, et *concordissimus,* Cic. pro Ligar. c. 2. *socordior,* Sidon. Epist. V. 7. *socordissimus,* Apul. Apol. p. 444, *vecordior,* Aur. Vict. de Caes. XL. 17, *vecordissimus,* Cic. pro dom. c. 55. *misericordior,* Plaut. Rud. I. 5, 23, et ap. Augustin. et Salvian. *-dissimus,* Item *deformior,* Martial. IV. 79, et *-missimus,* Gell. IV. 11. *versipellis, versipellior,* Porcius Latro. Declam. in Catil. c. 9. *amentior,* Suet. Aug. c. 65. *amentissimus,* Cic. Phil. V. 23. *dementior,* Id. in Pis. c. 20. *dementissimus,* Id. de Arusp. resp. c. 27. *spissigradissimus* Plautinum est Poen. III. 1, 8, nec temere imitandum.

2. Participia in DUS: ut, *amandus*, *lugendus* [56]). Item Verbalia in BUNDUS: ut, *errabundus*, *pudibundus* [57]).

3. Nomina in US purum, sive praeeunte vocali, desinentia: ut, *dubius*, *caeruleus*, *vacuus* [58]).

4. Finita in ICUS penultima brevi: ut, *famelicus*, *modicus* [59]).

5. Finita in IVUS: ut, *fugitivus*, *demonstrativus* [60]).

---

55) Incomparabilia porro sunt, quae a verbis hisce sunt composita, *bibo*, *frango*, *fugio*, *fero*, *gero*, *lego*, *vomo*, *voro*, etc. De comparatione compositorum ex *dico*, *facio*, *volo* et *loquor*, superius dictum. Sed ex his etiam haud pauca comparationem non recipere notat Iohnsonus, p. 229: ut, *blandidicus*, *falsidicus*, *veridicus*: et *castificus*, *horrificus*, *laetificus*, *luctificus*, *mellificus*, *moestificus*, *monstrificus*, *pacificus*, *tabificus*, et *tardiloquus*. * *Sacrilegissimus* tamen usus est Plautus Rudent. III. 4, 1.

56) *Infandissimus* tamen et *nefandissimus*, ut supra notatum, adhibuerunt Quintilianus et Iustinus. * *Admirandissimus*, *colendissimus*, *metuendissimus* posteriorum sunt temporum. At *reverendissimus*, quatenus dignitatis est titulus, ab ipsa necessitate et usu commendatur. ¶ Participia in RUS, quae huc quidam adiiciunt, incrementum nec proinde comparationem recipiunt.

57) A *tremebundus* tamen est *tremebundior*, ap. Colum. X. v. 396.

58) At inveniuntur *arduior* et *arduissimus*, Cato ap. Priscianum, col. 600. *assiduior*, Varro R. R. II. 9. *assiduissimus* et *assiduissime*, Sueton. Aug. LXXI. 3. Cic. de clar. orat. c. 91. *egregior*, Iuven. XI. 12. Lucr. IV. 469. *egregiissimus*, Pacuv. ap. Priscianum, loc. cit. Gell. XIV. 5. *exiguior*, Ulpian. l. 75, de legat. 3. *exiguissimus*, Ovid. Heroid. XIV. 115. *industrior*, Plaut. Most. I. 2, 71. Gracch. ap. Prisc. p. 601. Cato ap. Charis. p. 181. Cic. pro dom. c. 11. *innoxior*, Cato ap. Prisc. l. c. *idonior*, vel *idoneior*, Paulus l. 2. ff. de popul. act. *luxurior*, Val. Max. IX. 1. *noxior* et *noxiissimus*, Senec. de Clement. I. 13 et 26. [pro quibus Lipsius *obnoxior*, et *noxiosissimus* legit.] *perpetuior* et *perpetuissimus*, Cato ap. Prisc. l. c. *ptissimus*, (quanquam id Cic. in Antonio reprehendit Philipp. XIII. 19.) Tacit. Agric. XLIII. 7. Florus IV. 7, 15. Curtius IX. 6, 17: ut utrumque Senecam, Pseudo-Quintilianum, Ausonium, et innumeras Inscriptiones veteres omittam. *Strenuior*, Plautus Epid. III. 4, 10. *strenuissimus*, Cato R. R. prooem. Sallust. Catil. c. 60. Tacit. Hist. IV. 69, 1. Plin. XVIII. 5. *vacuissimus*, Ovid. Pont. III. 1, 141. Mitto *caesissimus*, pro *caesiissimus*, a *caesius*, absque Comparativo, iuxta Varronem, L. L. VII. 39, et *necessarior*, ap. Tertull. de Patient. c. 11. ¶ Quidam comparationis legi eximunt et *tenuis*: at *tenuior* et *tenuissimus* optimis auctoribus sunt frequentata.

59) *Rusticior* tamen dixit Seneca Epist. 88, et Gell. XVII. 2. *rusticius*, Horat. Sat. I. 3, 31. *pathicissimus*, Martial. XII. 96. * Huc quoque referri possunt multa in *cus*, praecedente consonante, non comparata: ut, *coruscus*, *flaccus*, *luscus*, *mancus*, *plancus*, *truncus*, *uncus*, *aduncus*: item, *caducus*, *glaucus*, *raucus*. *Fuscior* tamen utitur Martial. XIV. 62, *mancior* etiam habet Iul. Scaliger de Caus. L. L. VII. 141, an licite, alii viderint. * De nominibus in *ficus* et *dicus* saepius dictum.

60) *Lascivus* tamen, *festivus*, *tempestivus* et *intempestivus* comparantur: at duo posteriora absque Superlativo. Vid. Ovid. Met. XIII.

6. Finita in INUS: ut, *matutinus*, *internecinus*[61]).
7. Finita in IMUS: ut, *legitimus*, *limus*[62]).
8. Finita in ORUS: ut, *canorus*, *odorus*[63]).
9. Deminutiva: ut, *tenellus*, *maiusculus*[64]).
10. Plurima denique variae terminationis: ut, *almus*, *mirus*[65]), *egenus*, *lacer*, *memor*, *sospes*[66]), etc.

---

792. Sueton. Tiber. c. 48. Cic. Fam. VI. 4. Terent. Adelph. V. 9, 26. Gell. II. 29. Val. Max. VII. 8, 9. * Multa etiam in VUS, praecedente consona, incomparabilia sunt: ut, *calvus*, *curvus*, *fulvus*, *furvus*, *gilvus*, *helvus*, *servus*: item *cavus*, *flavus*, *laevus*, *navus* vel *gnavus*, *ravus*, *scaevus*. *Ignavus* vero (contra quam docet Carmichael, p. 50.) integre comparatur, *ignavior*, Cic. Verr. II. 78. *ignavissimus*, Liv. V. 28.

61) Sic *adulterinus*, *belluinus*, *clandestinus*, *faecutinus*, *ferinus*, *festinus*, *genuinus*, *inopinus*, *necopinus*, *intestinus*, *peregrinus*, *repentinus*, *resupinus*, *vespertinus*, penultima longa; et eadem brevi, *diutinus*, *geminus*, *pristinus*, *serotinus*, et quorum significatio comparationem vix patitur, *adamantinus*, *byssinus*, *crystallinus*, *coccinus*, *glaucinus*, *prasinus*, *smaragdinus*, etc. Reperimus tamen *divinior*, Horat. Sat. I. 4, 43. et *divinissimus*, Cic. de leg. II. 18. *repentinior*, Apul. de mund. p. 719. *supinior*, Martial. II. 6. *vicinior*, Plin. XXXIV. 14. Ovid. Fast. VI. 275. et apud Scriptores mediae aetatis *Latinior* et *Latinissimus*. Augustinus etiam Doctr. Christ. I. 28, *vicinissime* utitur.

62) Sic *finitimus*, *maritimus*, *simus*, *resimus*; et, de quibus ante dictum, *exanimus*, *inanimus*, *magnanimus*, et similia. *Opimior* tamen dixere non tantum Apuleius Met. V. p. 157, et Ausonius in Monosyll. sed etiam Cic. Orat. c. 47, et Gell. V. 14.

63) Sic *honorus*, *inhonorus*, *indecorus*, *inodorus*, *sonorus*, *soporus*; at *decorissimus* Apul.

64) Ex his multa sunt a Comparativis ipsis derivata; ut, *grandiusculus*, *meliusculus*, *plusculus*. Caetera vero; ut, *candidulus*, *floridulus*, *vagulus*, *blandulus*, *aureolus*, *nasutulus*, *misellus*, *nigellus*, *pulchellus*, *glabellus*, etc. significationis incrementum vix recipiunt. Invenitur tamen *bellior* (de quo supra n. 40.) et *bellissimus* ap. Cic. ad Attic. VI. 4. *Pumilior* quoque extulit Apuleius, Met. V. p. 149. An vero et id ipsum Deminutivum statuendum sit, nondum liquido exploratum habeo. Caeterum multa sunt in LUS (praeter Deminutiva) quae comparationem vix admittunt: qualia sunt, *aemulus*, *anhelus*, *caerulus*, *credulus*, *deridiculus*, *edentulus*, *frivolus*, *garrulus*, *incredulus*, *innubilus*, *masculus*, *mutilus*, *nubilus*, *patulus*, *pendulus*, *pullus*, *querulus*, *ridiculus*, *rutilus*, *sedulus*, *stridulus*, *subdolus*, *tinnulus*, *tremulus*, *vernaculus*, *vetulus*.

65) *Mirior* tamen utitur Titinnius ap. Festum, et *mirius* Varro ap. Nonium II. 515.

66) His adiiciunt, (1) Quae incrementum non recipiunt; qualia sunt Gentilia; ut, *Romanus*, *Spartiata*: Possessiva; ut, *patrius*, *Evandrius*: Numeralia; ut, *primus*, *decimus*: Materialia; ut, *aureus*, *aëneus*: Interrogativa; ut, *qualis*, *quantus*: Temporis significativa; ut, *hesternus*, *crastinus*: Exeuntia in *plex*; ut, *duplex*, *triplex*. Excipe *simplex*, *multiplex*: at posterius absque Superlativo. Vid. Voss. Anal. II. 27. (2) His annumerat Lancilottus, et ex eo Carmichael, p. 50, quamvis augmenti capacia, *campester*, *pedester*, *paluster*, *volucer*, *uber*, *agrestis*, *vulgaris*. At *uberior* et *uberrimus* frequentia sunt: *agrestior* quoque Ciceronis est, Tusc. V. 27. *vulgarior* Livii XXV. 17. Confer supra n. 48. (3) Incom-

parabilibus praeterea accensentur a Vossio, Danesio, Farnabio aliisque, *balbus*, *canus*, *cicur*, *claudus*, *compos*, *crispus*, *dispar*, *exos*, *hodiernus*, *impos*, *iciunus*, *mediocris*, *mutus*, *opimus*, *praeditus*, *sylvester*. Verum *crispior* utitur Plin. XXII. 22, et alibi saepius, *crispissimus* Colum. XI. 3. *ieiunior* Cic. de Clar. orat. c. 12, et multis aliis locis, *mediocrius* Id. Attic. I. 20, et XII. 46. *opimior* Cicero aliique, ut supra monitum; *sylvestrior* Plin. XVI. 27, et XXII. 24. §. 71. Confer et Iohnson. p. 218. (4) At longe omnes vicit Iohnsoni diligentia, qui, praeter ea quae a nobis supra exposita ac in capita quaedam digesta sunt, hanc insuper adiungit adiectivorum solitae comparationis expertium seriem, p. 219. *Acclinis*, *accommodus*, *aegrotus*, *albus*; *Caecus*, *catus*, *creperus*; *Ferus*, *fluidus*, *foenebris*, *funebris*, *fortuitus*, *fulgidus*; *Gibber* et *gibbus*, *gracilentus*, *gravidus*; *Herbidus*, *hirtus*, *hispidus*; *Indigus*, *infernus*, *infidus*, *inhospitus*, *insons*, *intempestus*, *iovidus*, *irritus*, *iugis*; *Ludicrus* vel *ludicer*, *luridus*, *lutulentus*; *Macilentus*, *marcidus*, *madidus*, *medicus*, *memor*, *merus*, *montanus*, *morbidus*, *morus*, *mucidus*; *Nudus*, *nuperus*; *Obliviosus*, *obstipus*, *olidus*, *orbus*; *Pandus*, *peculiaris*, *perfidus*, *praeposterus*, *privus*, *prodigus*, *properus*, *providus*; *Rabidus*, *reclinis*, *regularis*, *repandus*, *retorridus*, *roscidus*, *rudis*, *rusticanus*; *Sanguinolentus*, *scabiosus*, *sinuosus*, *sons*, *sudus*, *supernus*; *Tabidus*, *temulentus*, *trux*, *turgidus*; *Vagus*, *udus*, *ventriosus*, *vesanus*, *vescus*, *victrix*, *victus*, *uvidus*, *vultuosus*: Item haec Participiorum naturam imitantia, *Albatus*, *auratus*, *calamistratus*, *cincinnatus*, *crinitus*, *decrepitus*, *fucatus*, *gradatus*, *insolitus*, *lassus*, *nefastus*, *viscatus*. *Delirus* autem, *deses*, *dilabidus*, *profanus* et *reses*, quae his interserit, ad ea pertinent quae notis 54 et 55 memoravimus: utpote a nominibus *lira* et *fanum*, verbisque *labor* et *sedeo* composita. Ex his tamen nonnulla comparata inveniuntur: *Caecior* enim habet Horat. Sat. I. 2, 91. *hirtior* Apul. de herb. c. 71. *olidissimus* Petron. c. 21. *sinuosius* Gell. XII. 5. *temulentior* Sidon. Epist. III. 13. Et *fucatius*, *lutulentius*, *madidior*, ipse postea ap. Auson. Idyll. IV. Praefat. (addere potuit et ex Gell. XIII. 26, *fucatior*) Plaut. Poen. I. 1, 30, et Plin. XXVII. 5, observat, Addit. p. 45. Porro *insons* et *trux* integre comparat Rhemn. Palaemon, col. 1369. *memorior* quoque habet Priscianus, col. 699: et (de quo supra diximus) *nuperrimus*, col. 606. Lactantii etiam est Inst. III. 18, *delirius*. * Immerito autem, mea sententia, Lilium Iohnsonus exagitat, App. p. 225, quod de Comparativi formatione agens, adferat exempli loco *albior*, quod nuspiam (ait ille) apud idoneum auctorem reperitur. Varro enim, Romanorum doctissimus, de hac ipsa re loquens, L. L. VII. §. 29 et 39, a voce *album*, *albius* et *albissimum* declinat. ¶ Caeterum, quamvis mirificam sane maximeque laudandam hac in re diligentiam Iohnsonus posuerit, neutiquam tamen ei vel cuiquam fere mortalium sperandum fuit, ut voces comparabiles ab incomparabilibus ita suis finibus discretas exhiberet, quin aliae postea aliis observandae, atque hinc aut illinc collocandae superessent. Quam vere autem hoc a me sit pronunciatum, ostendet hocce satis largum nominum a Iohnsono omissorum (in quibus extra positivum vel nulli vel rarissimi gradus iam conspiciuntur) spicilegium. *Acclivis*, *ales*, i. e. *velox*, *artifex*, i. e. *artificiosus*, *assus*; *Blaesus*; *Convexus*, *curtus*; *Daedalus*; *Fumidus*; *Galbus*, *gnarus*; *Impavidus*, *index*, *intrepidus*, *iocularis*; *Lassus*, *lippus*; *Mutus*; *Perpes*, *putridus*, *putris*; *Ravidus*; *Singularis*, *subitus*; *Terrestris*, *torpidus*, *torridus*, *trepidus*; *Vapidus*, *varus*. Item haec in OSUS, *Aeruginosus*, *argillosus*, *arundinosus*; *Biliosus*; *Calculosus*, *cavernosus*, *cerebrosus*, *clamosus*, *clivosus*, *confragosus*, *contagiosus*, *cretosus*; *Dumosus*; *Facetosus*, *fastosus*, *fragosus*, *fucosus*; *Globosus*, *graminosus*, *granosus*; *Lacrymosus*, *lentiginosus*, *limosus*, *lutosus*; *Maculosus*, *meticulosus*, *montosus*, *mulierosus*, *musculosus*; *Nemorosus*, *nimbosus*, *nivosus*, *nummosus*; *Paludosus*, *pal-*

mosus, pannosus, pediculosus, petrosus, piscosus, plagosus, pluviosus, pruinosus; Rabiosus, racemosus, rubiginosus, rixosus, ruinosus; Sabulosus, saxosus, scabiosus, scelerosus, scopulosus, setosus, siticulosus, somniculosus, squamosus, strumosus, sylvosus; Verminosus, vermiculosus, verrucosus, et alia plura. Item haec in ENTUS, *amarulentus, bucculentus, flarulentus, frustulentus, iurulentus, mustulentus, potulentus, pulverulentus, purulentus, rorulentus, vinolentus, virulentus.* Item haec in AX, *bibax, emax, nugax, pellax, vendax.* Ut taceam nomina in ILIS, ALIS, ICUS, INUS, etc. a nobis superius commemorata. Neque dubium est, quin plurima alia id sedulo agentes sint deprehensuri. § Superest priusquam hanc materiam absolvam, ut de Participiis, aliisque de Comparatione in genere observandis, duplicem hic in calce Appendicem subnectam.

APP. I. *De Comparatione* Participiorum.

De Participiorum aut *Participiformium Comparatione* omnium accuratissime egerunt duo insignes Grammatici M. Elias Maior Vratislaviensis, et saepius a nobis laudatus laudandusque Rich. Iohnsonus, hic sub finem sui Apparatus, et Additt. p. 59, ille in libro postumo de varianda oratione, p. 116 et seqq. Nos autem (omissis quae supra attigimus) ea primum recensebimus, quae uterque apud Auctores comparata ostenderunt: ac deinde illa quae a nobis praeterea observata sunt, adiiciemus.

1) A IOHNSONO integre comparata inveniuntur, Praesentis temporis, *Abstinens, abundans, affluens, amans, appetens, ardens; Confidens, consignans, constans, continens, conveniens; Decens, diligens; Egens, eminens, evidens, exultans; Fervens, flagrans, florens, fulgens; Impotens, indecens, indulgens, infans, innocens, insolens, instans, intolerans; Libens; Nocens; Obediens, observans, obsequens; Patens, patiens, perseverans, pollens, praecellens, praesens, praestans, providens, pudens; Reverens; Sapiens, sciens, significans; Torrens; Valens, vigilans.*

Praeteriti, *Abiectus, abruptus, absolutus, acceptus, accommodatus, accuratus, acutus, apertus, apparatus, arctus, attentus, aversus, auspicatus; Beatus; Cautus, celebratus, circumspectus, citatus, cognitus, commendatus, compositus, concitatus, confertus, confusus, coniunctus, consideratus, contemptus, corruptus, cultus, cumulatus; Demissus, depressus, desertus, desperatus, dilectus, dilutus, disiunctus, dissolutus, distortus, distractus, doctus; Editus, efferatus, effusus, electus, emendatus, enixus, eruditus, exactus, excitatus, excusatus, exercitatus, exoptatus, expectatus, expeditus, explanatus, exquisitus, extensus v. -tus; Honoratus; Ignotus, impeditus, impensus, inauspicatus, incitatus, inconsideratus, incorruptus, inquinatus, inscitus, insperatus, instructus, intentus, iratus, iunctus; Laudatus, laetus; Mansuetus, medicatus, minutus, moderatus, modulatus, munitus; Neglectus, notus; Occlusus, occultus, occupatus; odoratus, optatus, ornatus; Pacatus, paratus, perditus, perfectus, perturbatus, pervagatus, perversus, placatus, politus, praeruptus, probatus, productus, proiectus, promptus, purgatus; Quaesitus, quietus; Receptus, refertus, remotus, restrictus; Sacratus, sceleratus, secretus, sedatus, solutus, spectatus, subiectus, suspectus; Tectus, temperatus, tritus.*

2. Absque Superlativo, *Albicantius, arrogantior, asseverantius, ardentior; Consonantior, copulantius, cunctantius; Diffidentius, dolentius, dominantior; Excellentius, extantior, exuperantior; Festinantius, fidentius, furentior; Iactantior, ignoscentior, indiligentior, intemperantior; Latentius, lubentius; Metuentior, moderantius; Negligentior, nitentior; Profluentius, prominentior, properantius, pugnantius; Reticentior; Simulantior, sonantior, stagnantior; Temperantior, trepidantius:* Et, *Abductius, abscisior, abstrusior, accinctior, addictius, adductior, adiunctior,*

adminiculatior, adstrictior, affixius, affectatius, afflictior, agitatior, altior ab *alo, appositior, arrectior, assuetior, attractior, attritior, auctior; Cavillatior, circumscriptior, coactius, coarctius, coctior, cohibitior, collectior, coloratior, comitatior, commotior, compertius, compressior, comptius, conciliatior, concretius, conditior,* a *condio, condoctior, confirmatior, conspectior, constrictius, contentius* a *contendo, contatius, contortius, contractior, conturbatior, correctior, culpatius, cunctatior, cuneatior, curatius; Damnatior, decoctius, deductior, deliberatius, descriptius, devexior, devinctior, diffusius, directior, diruptior, dispositius, distinctius, districtior, distributius; Effrenatius, elatius, elutius, enarratius, enodatius, erectius, eviratior, exacutior, exaggeratius, experrectior, explanatius, explicatius, explicitius, expolitior, expressior, exsustior; Festinatius, fluxior, fractior, fusior; Glomeratius; Imminutior, immoderatius, imperceptior, improvisior, incautior, incensior, inclinatior, incomptior, inconsultius, incultius, induratius, inflatior, inoffensius, insignitius, intortius, irritatior; Laxatior, libratior, limatius; Obligatior, obsoletior, obtusior, offensior, offirmatior, ordinatior; Pensior, perquisitius, pictius, pollutior, porrectior, praefractior, pressius, propensior, properatius, protectior, provectior; Reconditior, reductior, refusius, requietior, resolutior, retractatius, retractius; Saturatior, seductior, separatius, scitius, simulatius, spoliatius, sparsior, strictior, sublatius, succinctior, summissius, suppressius; Tacitius, tersior, testatior, turbatior; Venenatior, veneratior, vibratior, unctior.*

3. Absque Comparativo, *Candentissimus, conficientissimus, cupientissimus; Discrepantissimus; Eloquentissimus, experientissimus; Impudentissimus, indignantissimus; Persequentissimus; Rigentissimus; Servantissimus, superantissimus:* Et, *Affectissimus, affirmatissime, argutissimus, armatissimus, attenuatissimus; Conceptissimus, conquisitissimus, consociatissimus, consuetissimus, consummatissimus, contaminatissimus; Deditissimus, defamatissimus, defectissimus, deformatissimus, desideratissimus, despectissimus, despicatissimus, devotissimus, distentissimus* a *distineo, divulgatissimus, dotatissimus; Effeminatissimus, effertissimus, excelsissimus, excogitatissimus, excussissimus, expertissimus, exsecratissimus, extenuatissimus; Fundatissimus; Immansuetissimus, implicatissimus, inculpatissimus, inordinatissimus, inquietissimus, insulsissimus, intemperatissimus, involutissimus, iurisconsultissimus; Mixtissimus; Nominatissimus, notatissimus; Perspectissimus, pervulgatissimus, profligatissimus, profusissimus; Receptissimus; Stercoratissimus, suspensissimus; Temperatissimus; Vulgatissimus.*

His adde, ex EL. MAIORE: Praesentis, *Effervetior, micantior, superantior:* Et, *audentissimus, exsuperantissimus, retinentissimus.* Praeteriti, *Conspiratius, constructior, delectatior, effectius, exercitior, -issimus, inquisitius, laevatior, repulsior, substrictior, vestitior, -issimus:* Et, *castigatissimus, contentissimus, dispositissimus, expolitissimus, exstructissimus, memoratissimus, ordinatissimus, sublatissimus.* Item haec Participiis similia, *aquatior, capillatior, lanatior:* et *gypsatissimus.* Et haec inferioris aevi, *egentior, differentior; congruentissimus, dignantissimus, evigilantissime:* et *colligatior, impressior, multiplicatior; conciliatissimus, dicatissimus, enucleatissimus, inexpeditissimus, opinatissimus:* et ap. Tertullian. *sulphuratior.*

Utriusque industriam effugerunt, Praes. *Candentior, cupientior, impudentior, insipientior, -issimus, petulantior, -issime, tolerantior, -issimus, utentior; arrogantissimus, consonantissime, excellentissimus, fragrantissimus, inscientissime, intemperantissimus, temperantissimus.* Praeter. *Abditior, -issimus, argutius, coloratior, correptius, deditior, defectior, detectior, devotior, distentior* a *distendo, effeminatior, elimatior, excelsior, fundatior, immansuetius, infensior, infractior, inhonoratior, insulsius, in-*

temperatius; Iiteratior, -issimus, notatior, obaeratior, perplexior, pervulgatior, profusior, protentior, recessior, recisius, reconditior, salsior, -issime, suspensior, tensior, vulgatior; appositissime, consceleratissimus, curatissimus, effrenatissimus, exornatissimus, illigatissimus, illiteratissimus, immoderatissimus, imparatissimus, improbatissimus, inopinatissimus, mellitissimus, obsoletissimus, pollutissimus, propensissimus, perpolitissime, repertissimus, scitissimus, strictissimus, tersissimus. Ut haec deterioris aetatis praeteream, *Adulantior, fragrantius, operantior, -issimus, peccantius, pertinentius, repugnantius; Festinantissime, fidentissime, iactantissime, inconsiderantissime, negligentissimus,* ab *neglectissimus, properantissime, redundantissimus:* Et, *auratior, cavatior, concisior, destinatius, diminutior, exsertior, -issime, inauratior, inquietior, insuetius, abominatior, obstrictior, parsior, perpensius, separatior, saginatior, subductior,; Comptissimus, devinctissimus, enodatissime, incautissime, inconsultissimus, infestatissimus, satiatissime, testatissimus, venenatissimus, unctissimus.*

Not. vero quod *olentius,* et *repugnantior* quae ex Tibull. IV. 2. 27. et Ovid. Met. XIV. 21, profert Iohnsonus: item, *praecipitatior, eligantissimus, tentissimus,* quae ex Apul. de Mund. p. 719. Gell. I. 7. et Petron. c. 36, profert Maior, melioribus codicibus, *olentibus, expugnacior, praecipitatio, elegantissimus, lentissimus,* leguntur.

APP. II. *Quaedam de* Comparatione *in genere* Observationes.

1. Obsolete comparata non sunt in usum revocanda; ut, *mirior* ap. Festum, *memorior* ap. Priscianum, *parvissimus* ap. Lucretium et alios.

2. Nec iis utendum quae ioci plerumque causa Plautus confinxit: ut, *geminissimus, oculissimus, verberabilissimus,* etc.

3. Nec adhibenda promiscue, quae non nisi semel, aut cum προσφωνείᾳ quadam ab Auctoribus sunt usurpata; ut, *Plautinissimus* ap. Gell. III. 3. *philosophissimus* Novell. XX. c. 9. *cinaedior* ap. Catull. X. 24.

4. Poetica quoque a prosae convenientibus sunt distinguenda: ut, *barbarior* Ovidii, *pathicissimus* Martialis.

5. Non minus cavendum a recentioribus. Sic *retrorsior, enucleatissimus, opinatissimus, unissimus, servilissimus,* seculo suo relinquenda sunt: quanquam duo posteriora Emphasis forte excuset. Multa etiam quae Apuleium habent Auctorem, haud temere adhibenda putem.

6. Usus et iudicium aurium ubique consulenda sunt. Quamvis enim optimorum Auctorum exemplis praecipue ac fere unice sermo Latinus innitatur; non tamen in tanta veterum Scriptorum iactura adeo arctandi mihi videntur linguae Romanae limites, ut nullis iam adiectivorum gradibus uti liceat, praeterquam quos paucissimi illi codices, ex omni antiquitate ad nostra tempora perducti nobis servarunt. Hac igitur in re satis esse opinamur ab iis abstinere, quae veteres consulto vitasse, quaeque ipsa soni duritie auribus offensionem allatura videntur; in aliis vero, ubi nihil eiusmodi prorsus sentitur, liberum, re sic ferente, nobis usum permittere. Hoc pacto, quamvis *eloquentior, profligatior, malevolentior,* et *incultissimus, ambitiosissimus, bibacissimus,* nusquam forte iam reperiantur; nihil tamen impedire existimem, quo minus, si idonea se occasio cuiquam praebuerit, tuto ea ac legitime usurpare possit. Eodemque iure in multis aliis standum videtur.

7. Sunt quidam Superlativi ab aliis fomati; ut, *Extremior* ap. Apul. Met. I. p. 15. *extremissimus* ap. Tertull. Apol. c. 19, ab *extremus; Postremior* ap. eund. Apul. de Deo Socr. p. 670. *postremissimus* in Orat. C. Gracchi ap. Gell. XV. 12, a *postremus; Minimissimus* a *minimus* ap. Arnob. lib. V. *Intimior* ab *intimus* ap. recentiorum seculorum Scriptores. At haec vix iam recipienda videntur. *Proximior* autem, quo non tantum Ulpianus, l. 1. §. 8. ff. unde cognat. et Vegetius de re Mil. I. 20. extr.

et Min. Felix, c. 19, sed etiam Seneca Epist. 108, utuntur, potiore auctoritate nititur.

8. Adiectiva denique cum certis Praepositionibus composita, quae vel augent vel minuunt significationem simplicis, si simplex illud usitatum sit, et extra compositionem comparabile, a comparationis lege fere eximuntur. Talia sunt *praeclives, praedurus, praepotens, praeposterus:* item, *deparcus, edurus, egelidus,* (quae duo contrariam notionem suscipiunt) *subhorridus, subtristis, subpallidus,* etc. Excipitur *praeclarus,* cuius Comparativus et Superlativus apud optimos auctores reperiuntur. At *praestans, praestabilis, praecellens,* quae immediate a verbis fluunt, comparationem admittere usus docet. Quibus adde *praesens,* cuius simplex inusitatum: item *praefractus, -ior,* in quo mutata simplicis significatio.
* Composita ex per, quae a verbis derivantur, sequuntur naturam derivatorum a verbis cum praepositione prae compositis. Sic *perquisitior, pervagatior, pervagatissimus, periurior, periurissimus,* reperias, nempe a *perquiro, pervagor, periuro,* posterius *peiero.* At ubi Praepositio per adiectivis comparabilibus intendendi causa iungitur, eam Positivi propriam esse docet Valla, Eleg. I. 17: ut, in *perearus, perdiligens, perpulcher:* neque *percarior, -issimus,* etc. dicendum. Atqui Superlativum nonnunquam per etiam recipere volunt Vossius de Construct. c. 17, et Ursinus, p. 853, qui *perpaucissimus* ex Columella R. R. III. 20. *pertenuissimus* ex Senec. N. Quaest. II. 10. *peroptimus* ex Plaut. Mostell. III. 1, 143. *perdifficillimus* ex Liv. XL. 21. *perplurimum* ex Plin. II. 54, proferunt. Verum meliores impressi his locis, *tenuissima, optimo, per difficillimum, plurimum* habent.

CAP. V.

De Nominum Specie et Figura.

§. 1. *De* SPECIE.

Species Nominis est duplex, *Primitiva* et *Derivativa* [1]).

Primitiva est, quae a nulla alia voce ortum habet: ut, *albus* [2]).

Derivativa est, quae aliunde formatur: ut, *albedo.*

I. *Primitivae Speciei* subiiciuntur fere haec sequentia:

1. Interrogativum, quo de re quapiam quaerimus: ut, *quis? uter? qualis* [3])?

---

1) Derivata potius quam *Derivativa* vocari debere censet Vossius.

2) Primitiva ea in lingua Latina esse intelligimus, quae a nullis aliis vocibus Latinis originem ducunt: aliter enim nullae forte huic linguae sunt voces primitivae, utpote ab aliis linguis illa antiquioribus omnes acceptae. Hoc igitur pacto *ego* in lingua Latina primitivum erit, quamvis id a Graecis Latini acceperint: item *Musa,* etsi id a Graecis Latini, ab Hebraeis Graeci habeant. *Arundo* etiam, *imago,* et similia, primitiva licet statuere, quia eorum origo vel incerta, vel ignota est.

3) Eiusmodi voces, cum interrogationis vim amittunt, Indefinita seu Infinita appellantur.

2. Redditivum, quod Interrogativo respondet: ut, *talis*, *tantus*, *tot* [4]).

3. Relativum, quod vocem antecedentem respicit: ut, *qualis*, *quantus*, *quot* [5]).

4. Collectivum, quod multa in singulari significat: ut, *populus*, *grex* [6]).

5. Innumera denique Nomina, tam Substantiva quam Adiectiva, quae ad certas classes reduci nequeunt [7]).

II. Derivativa quintuplicia sunt. Nam quaedam derivantur,

1. A Nominibus, quae vocantur *Denominativa*.
2. A Verbis, quae *Verbalia*.
3. A Participiis, quae *Participialia*.
4. Ab Adverbiis, quae *Adverbialia*.
5. Quaedam denique a Praepositionibus orta sunt.

1. *De Denominativis.*

* Denominativorum species sunt sex, viz. *Patronymica*, *Gentilia*, *Possessiva*, *Deminutiva*, *Amplificativa*, et *Denominativa* speciatim sic dicta.

---

4) Adde, Vel cum suis Relativis coniunguntur: ut, *talis* cum *qualis*; *tantus* cum *quantus*; *tot* cum *quot*, etc. ut Cic. Offic. II. 13, *Quales sumus, tales esse videamur*. Ter. Phorm. II. 4, 14, *Quot homines, tot sententiae*.

5) Notandum vero eas voces geminatas, aut adiectionem *cunque* habentes; ut, *qualisqualis*, et *qualiscunque*; *quotquot*, et *quotcunque*, etc. Universalia infinita appellari. Vid. Linacrum, p. 11.

6) Huc referri possunt, quamvis pleraque derivativae speciei, 1. *Nomen* Partitivum, quod multa sigillatim significat: ut, *unusquisque*, *uterque*, *uter*, *neuter*: Vel unum ex multis; ut, *alter*, *alius*, *caetera* et *reliquus*. 2. *Nomen* Universale, quod totam naturam eius, cui additur, verbo subiicit: ut, *omnis*, *cunctus*, *nullus*. 3. *Nomen* Particulare, quod appellativi, cui additur, partem aliquam, non totam eius naturam, verbo subiicit: ut, *aliquis*, *quidam*, *ullus*. Vid. Linacr. ibid.

7) Multae aliae a quibusdam hic traduntur nominum distinctiones; veluti, 1. *Nomen* Fictitium, quod a sono fingitur: ut, *sibilus*, *murmur*. 2. Synonymum, cum duae voces diversae idem significant; ut, *ensis*, *gladius*; *terra*, *tellus*. 3. Homonymum, cum eadem vox diversa significat: ut, *populus*, pro *turba*, et pro *arbore*; *acies*, pro *acumine ferri*, pro *pupilla oculi*, pro *exercitu ad pugnam instructo*, etc. 4. Ambiguum, cum eadem vox modo substantivi, modo adiectivi naturam obtinet: ut, *vigil*, *rex*, *servus*; substantivi, ut Virg. Aen. II. 266, *Caeduntur vigiles*. Ter. Eun. III. 1, 18, *Regem elegantem narras*. Iuven. IX. 120, *Lingua mali pars pessima servi*. Adiectivi, ut Horat. Car. III. 8, 14, *Vigiles lucernae*. Virg. Aen. I. 21, *Hinc populum late regem belloque superbum Venturum excidio Libyae*. Horat. Epist. I. 19, 19, *O imitatores servum pecus*. Talia, licet derivativae formae, sunt verbalia in *tor* et *trix*. V. Linacr. p. 6.

PATRONYMICA.

Patronymica proprie dicuntur, quae a parentum, maiorumve nominibus derivata, filium vel filiam, nepotem vel neptem, aliosve eorum posteros significant [8]).

1. A patre: ut, *Pelides*, i. e. *Achilles*, *Pelei filius*.
2. A matre: ut, *Philyrides*, i. e. *Chiron*, *Philyrae filius*.
3. Ab avo paterno. ut, *Aeacides*, i. e. *Achilles*, *Aeaci nepos*.
4. Ab avo materno: ut, *Atlantiades*, i. e. *Mercurius*, *Atlantis nepos*.
5. A Regibus gentiumque conditoribus: ut, *Romulidae*, i. e. *Romani*, a *Rege Romulo* [9]).

Terminationes *Patronymicorum* praecipuae sunt quatuor [10]):

DES, cuius exempla vidimus.
AS: ut, *Thaumantias*, i. e. *Iris*, *Thaumantis filia*.
IS: ut, *Atlantis*, i. e. *Electra*, *filia Atlantis*.
NE: ut, *Nerine*, i. e. *Galatea*, aut alia *Nerei filia*.

Ex his DES masculinum est, AS, IS, et NE feminina.
In DES et NE *primae* sunt, in AS et IS *tertiae Declinationis* [11]).

---

8) Quaedam etiam a fratrum nominibus, sed rarius, derivantur: ut, *Phoronis*, i. e. *Io*, *Phoronei soror*; *Phaethontias*, i. e. *una e sororibus Phaethontis*. Addit Despauterius, A nominibus maritorum: ut, *Menelais*, i. e. *Helena Menelai uxor*. Item praepostero more, A nominibus filiorum: ut, *Meleagris*, i. e. *Althaea Meleagri mater*. Verum nulla eiusmodi mihi adhuc dum videre contigit.

9) Sic *Dardanidae*, i. e. *Troiani*; *Labdacidae*, i. e. *Thebani*; *Arsacidae*, i. e. *Parthi*, a Regibus eorum *Dardano*, *Labdaco*, *Arsace*. Sic *Aeneadae*, a duce *Aenea*, qui eum secuti sunt *Troiani* nominantur. A posteris etiam illustribus Patronymica nonnunquam derivari notat Vossius: ut, *Aegidae*, *Timodemidae* ap. Pindarum, i. e. *maiores Aegei* et *Timodemi*.

10) Est et quinta terminatio ION, sed rarissima: ut, *Iapetion*, *Oedipodion*, i. e. *Iapeti* vel *Oedipodis filius*. Unde alia rursus Patronymica formantur, *Iapetionides*, *Oedipodionides*: quod et in aliis usu venisse videtur; ut, *Atlantiades* ab *Atlantius* Patronymico potius, quam ab *Atlante* derivatum.

11) De nominibus Patronymicis aut quasi Patronymicis, notandum, 1. Has eorum terminationes, ut et voces ipsas plerasque a Graecis esse desumptas. 2. Praecipuum Patronymicorum usum in carmine esse, inprimis vero Heroico. 3. Ea interdum idem valere ac primitiva: ut, *Scipiades*, i. e. *Scipio*, *Oedipodes*, i. e. *Oedipus*. 4. Non pauca nomina a regionibus, urbibus, montibus, fontibus, fluviis, aliisque rebus derivari; quae formam quidem patronymicam habent, re autem vera Gentilia sunt, aut pro Possessivis aliisque adiectivis nominibus posita: ut, *Maeonides*, i. e. *Homerus* a *Maeonia* regione; *Cypris*, i. e. *Venus*, a *Cypro* insula. Sic *Aonides*, *Pierides*, *Parnassides*, *Heliconides*, *Aganippides*, *Castalides*; etc. Musarum nomina, ab *Aonia*, *Pieria*, regionum; *Parnasso*, *Helicone*,

GENTILIA.

Gentilia dicuntur, quae patriam vel gentem significant [12]): ut, *Romanus*, *Atheniensis* [13]), *Macedo*, *Arabs*, *Lacaena*, *Troas*, *Thessalis* [14]).

---

montium; *Aganippe*, *Castalia*, fontium nominibus. Sic *Ilias*, *Troas*, pro muliere ex *Ilio*, *Troia*: Et, *Naiades*, *Oreades*, *Dryades*, *Hamadryades*, i. e. Nymphae fluminum, montium, sylvarum, a vocibus Graecis *νάω*, *fluo*, ὄρος, *mons*, δρῦς, *quercus*, nominatae. Nec ratio horum obscura est, quia patria vel locus educationis instar parentis est. Unde et quidam talia Patronymicis adnumerant. At *Ilias* Homeri, *Troades* Senecae, aliaque Poetarum scripta, ab argumento sive materia denominationem suam sunt sortita. Sic *Aeneis* Virgilii ab *Aenea*; *Thebais*, *Achilleis* Statii, a *Thebis*, *Achille*, etc. Poetae denique istiusmodi nominibus simpliciter pro Gentilibus aut Possessivis non sine elegantissima Metonymia utuntur: ut, *Asis terra*, *Libystis ursa*, *Ausonis ora*, *Sithonis unda*: Et, *Daulias ales*, *Ambracias terra*, *Nasamonias Harpe*, *Actias Orithyia*, *Sidonias Drepane*, etc. pro *Asiatica*, *Libyca*, *Ausonia*, *Sithonia*; *Daulia*, *Ambracia*, *Nasamonia*, *Actaea*, sive *Attica*, *Sidonia*. Confer Heins. ad Ovid. Heroid. XV. 164, et Drakenb. ad Silium II. 117.

APP. *de* Patronymicorum formatione.

I. Finita in DES, a nominibus primae, mutant *ae* genitivi in *ades*: ut, *Aeneas*, *Aeneades*; *Hippotes*, *Hippotades*.

Exc. 1. In A finita aliquando ipsum *a* mutant in *i*: ut, *Philyra*, *Philyrides*.

Exc. 2. In AS et ES interdum assumunt *i*: ut, *Amyntas*, *Amyntiades*; *Anchises*, *Anchisiades*.

II. A nominibus secundae et tertiae addunt casui in *i* syllabam *des*: ut, *Priamus*, *Priamides*; *Hector*, *Hectorides*, penultima brevi. Producunt tamen penultimam *Belides*, *Lycurgides*, *Amphiaraides*.

Exc. 1. *Ei* genitivi abit in *i* longum: ut, *Peleus*, *Pelides*. At *Otreus*, *Otriades*.

Exc. 2. Si duo *i* concurrunt, posterius mutatur in *ades*: ut, *Maenetius*, *Maenetiades*.

Exc. 3. In *as* tertiae, quorum genitivus exit in *antis*, *a* literam ante *des* petunt: ut, *Abas*, *Abantiades*; *Poeas*, *Poeantiades*, *Atlas*, *Atlantiades* (nisi haec sint a Patronymicis in AS femininis, *Abantias*, *Poeantias*, *Atlantias*.) Eodemque fere modo formantur, quae a nominibus fiunt in *on*: ut, *Telamon*, *Telamoniades*; *Amphitryon*, *Amphitryoniades*; *Laomedon*, *Laomedontiades*. A *Scipione* tamen non *Scipioniades*, sed *Scipiades*, imminuto verbo, nascitur.

III. Patronymica feminina, quae in AS et IS exeunt, fiunt a masculinis *de* syllaba sublata: ut, *Thestiades*, *Thestias*; *Phaethontiades*, *Phaethontias*; *Aeolides*, *Aeolis*; *Belides*, *Belis*.

Not. 1. Quaedam tum in *as*, tum in *is* exeunt: ut, *Aeaetias*, Ovid. Met. VII. 9. *Aeetis*, Val. Flacc. VI. 481. *Atlantis*, Virg. Aen. VIII. 135. *Atlantias*, Sil. XVI. 137. *Sidonis*, Ovid. Met. II. 840. *Sidonias*, Sil. XIV. 269. Sic plur. *Heliconiades*, Lucret. III. 1050. *Heliconides*, Pers. Prol. 4.

Not. 2. Feminina, quae a masculinis fiunt penultima longa, in *eis* desinunt, soluta diphthongo, atque *e* brevi in longum verso: ut, *Aeneides*, *Aeneïs*; *Achilleides*, *Achilleïs*.

POSSESSIVA.

Possessiva sunt, quae possessionem aut proprietatem aliquam significant [15]: ut, *Regius*, a *Rex*; *fraternus*, a *frater*; *Herculeus*, ab *Hercules*.

Exponuntur autem *Possessiva* per genitivum sui primitivi, pro quo eleganter poni solent: ut, *domus paterna*, i. e. *domus patris*; *vita humana*, i. e. *vita hominum* [16]).

DEMINUTIVA.

Deminutiva sunt, quae deminutionem sui primitivi significant: ut, *libellus*, *filiola*, *corculum*; a *liber*, *filia*, *cor*: *misellus*, *parvulus*, *duriusculus*; a *miser*, *parvus*, *durior* vel *durius*.

IV. NE finita a genitivo fiunt, addita *ne* syllaba penult. longa: ut, *Adrastus*, *Adrastine*; *Neptunus*, *Neptunine*. At *Nereus ei* in *i* longum commutat, *Nerine*. Quod si primitivum *i* ante *os* habeat, mutabitur *os* in *one* penultima producta: ut, *Acrisios*, *Acrisione*. Unde et virile finxit Ovidius *Acrisioniades*.

12. Varias Gentilium terminationes has enumerant Vossius Anal. II. 29, et Ursinus, p. 46. (1) Masculina: in A, ut, *Galata*; O, ut, *Saxo*; AN, ut, *Acarnan*; ON, ut, *Lacon*; AR, ER, IR, UR, ut, *Car*, *Afer*, *Trevir*, *Ligur*; AS, ut, *Arcas*, *Arpinas*; ES, ut, *Cres*; IS, ut, *Atheniensis*, *Samnis*; US, ut, *Iudaeus*, *Aegyptius*, *Neapolitanus*. *Corinthiacus*, BS, NS, PS, RS, ut, *Arabs*, *Laurens*, *Aethiops*, *Chmers*, *Tiburs*; X, ut, *Thrax*, *Lelex*, *Cilix*, *Cappadox*, *Phryx*. (2) Feminina: in A, ut, *Lacaena*, *Cressa*; AS, ut, *Troas*; IS, ut, *Colchis*. Ex his autem quae in US et ENSIS, itemque quae in ER et in AS contracte pro *atis* desinunt, Adiectiva sunt; reliqua fere Substantiva.

13) Inter Gentilia in US et ENSIS ita distinguunt nonnunquam Scriptores, ut in US terminata de loco originis, in ENSIS de loco habitationis, commorationis aut venditionis usurpent: ut, *Romanus*, Romae natus, aut Romana civitate donatus; *Romanensis*, qui Romae degit. Sic Catoni R. R. c. ult. *Romanensis sal* est, non Romae factus, sed qui istuc venit. At perpetuam non esse hanc distinctionem Saturnius pridem monstravit, Macr. mai. V. 16.

14) De duabus hisce *as* et *is* terminationibus vide quae paulo ante in Patronymicis diximus.

15) Possessiva analogice terminantur in IS vel US. In IS quidem trifariam, in *ilis*, *ris* et *sis*; ut, *herilis*, *puellaris*, *castrensis*: In US multifariam, praecipue vero in *eus*, *ius*, *cus*, *nus*, etc. ut, *virgineus*, *Caesareus*, pen. brevi; *Phoebeus*, *Sophocleus*, pen. long. *patrius*, *Evandrius*; *civicus*, *Aristotelicus*; *paternus*, *Pompeianus*, *anserinus*, *caballinus*, *i* longo; *elephantinus*, *oleaginus*, *i* brevi, etc. Confer Voss. loc. cit. et Ursin. p. 48.

16) Interdum eadem vox et ad Gentilia et ad Possessiva referri potest: ut, *civis Romanus* gentile est, *ager Romanus* possessivum. Sed in regundis harum vocum finibus (ut Ursino observatum) saepe diversi abeunt, interdum et secum ipsi dissentiunt Grammatici. Ita *castrensis*, *pratensis*, Bangius gentilibus, Vossius possessivis, Ursinus denominativis annumerat. Ipse Vossius *Pompeianus*, quod non male prius ad possessiva retulerat, paulo post in denominativorum serie repetit.

De *Deminutivis* quatuor praecipue notanda videntur.

1. Eorum pleraque in LUS, LA, LUM desinere [17]).

2. Ab uno primitivo gradatim plura descendere Deminutiva, maiorem subinde deminutionem inferentia: ut, a *puer*, *puerulus*, *puellus*, *puellulus*; a *cista*, *cistula*, *cistella*, *cistellula* [18]).

3. Deminutiva fere cum primitivis suis genere convenire: ut, *lapis*, *lapillus*; *pagina*, *pagella*; *os*, *osculum* [19]).

4. Deminutivis deminutionem addi posse per adiectivum *parvus*, *minutus*, aut simile: ut, *parvi pisciculi*, *parva munuscula*, *minutae interrogatiunculae* [20]).

AMPLIFICATIVA.

Amplificativa sunt, quae primitivorum suorum significationem augent seu amplificant [21]).

Ex his quaedam substantiva, quaedam adiectiva sunt.

Substantiva in O desinunt: ut, *capito*, i. e. *habens magnum caput*. Sic *naso*, qui *nasum*; *labeo*, qui *labia*; *bucco*, qui *buccas* solito maiores habet.

Adiectiva desinunt in OSUS vel ENTUS: ut, *vinosus*, *nodosus*, *plumbosus*; *corpulentus*, *fraudulentus*, *sanguinolentus* [22]). Item quaedam aliter in *tus*; ut, *literatus*, *auritus*, *nasutus* [23]).

DENOMINATIVA *speciatim sic dicta.*

In hanc classem Denominativorum ea referimus, quae ad superiora capita nequeunt reduci: qualia sunt in-

---

17) Quaedam etiam exeunt in IO, ut, *homuncio*, *senecio* (ab antiquo genitivo *senecis*) *pusio* a *pusus*: quaedam in EUS, ut, *equuleus*, *hinnuleus*: quaedam in ASTER, ut, *surdaster*, *caluaster*: quaedam denique more Graeco in ISCUS, ut, *Syriscus*, *Panniscus*, *calathiscus*. Quae autem in ASTER finiunt, pleraque imitationem cum irrisione quadam significant: ut, *poetaster*, *parasitaster*. Est et in *oleaster* et *pinaster* imitationis aut certe similitudinis quaedam nota.

18) Sic a *porcus*, *porculus*, *porcellus*; ab *equus*, *equulus*, *equuleus*; a *vinum*, *vinulum*, *villum*; et forte ab *unus*, *unulus*, *ullus*.

19) In quibusdam tamen haec regula fallit, vel fallere saltem videtur: ut in *hic aculeus* ab *haec acus*, *scamillus* a *scamnum*, *ranunculus* a *rana*, *panicula* a *panus*, *ervilla* ab *ervum*, *senaculum* a *senatus*, pro *senaticulum*, *conventiculum* a *conventus*. Sed horum et similium primitiva, apud veteres, vel heteroclita, vel terminatione abundantia fuisse videntur. Vid. Voss. Anal. II. 29. et Sanctium I. 10 et in eum Perizon.

20) Vid. Sanctium loco modo laudato, qui Vallam contra docentem multis exemplis refutat.

21) Extra comparationem (de qua supra egimus) haec intellige.

22) De varia nominum in OSUS et ENTUS significatione, Vid. Ursin. p. 66 et 67.

23) In hanc classem suo modo referri poterunt Verbalia in AX et BUNDUS.

numera tum substantiva tum adiectiva ab aliis nominibus derivata: ut, *eques*, *lectica*, *animal*, *lupanar*, *thuribulum*; ab *equus*, *lectus*, *anima*, *lupa*, *thus*: *cordatus*, *saluber*, *gravidus*, *aureus*, *coelestis*, *adamantinus*; a *cor*, *salus*, *gravis*, *aurum*, *coelum*, *adamas* [24]).

Ex Substantivis praecipue memorari debent nomina Abstracta, i. e. Substantiva ab Adiectivis [25]) deducta, rerum qualitates per se ipsas spectatas significantia: ut, *iustitia*, *pietas*, *dulcedo*; a *iustus*, *pius*, *dulcis* [26]).

Adiectivorum variae admodum sunt significationes, ut certis legibus comprehendi vix queant. Ex iis tamen potissimum notantur,

1. Materialia: ut, *corporeus*, *chartaceus*, *crystallinus*, *quernus*.

2. Localia: ut, *hortensis*, *agrestis*, *fluviatilis*, *marinus*.

3. Temporalia: ut, *solstitialis*, *momentaneus*, *aestivus*, *diurnus*, *annuus* [27]).

2. *De Verbalibus.*

Verbalia sunt quae a verbis derivantur [28]).

Eorum variae sunt terminationes; praecipue vero,

1. Substantivorum in IO, OR, IX, US et URA: ut, *lectio*, *amator*, *altrix*, *luctus*, *creatura* [29]).

2. Adiectivorum in *bilis*, vel *ilis*, *bundus*, *ax*, *itius*, *icus*, *idus*, *ivus*: ut, *amabilis*, *docilis*, *ludibundus*, *audax*, *fictitius*, *erraticus*, *fluidus*, *sativus* [30]).

---

24) Ex Denominativis substantivis quaedam appellantur Contentiva, seu Comprehensiva: ut, *lauretum*, *vinetum*, *esculetum*, *dumetum*, *salictum*, *carectum*.

25) Adiectiva ipsa, unde haec *Abstracta* derivantur, Concreta Dialectici vulgo appellant.

26) Multifarias Denominativorum terminationes Vid. ap. Vossium Anal. II. 30 et 31. Schmid. p. 162. et Ursin. p. 56, et seqq.

27) Multas alias earum significationes recenset Ursinus, p. 68, etc.

28) Ex his longe plurima a supinis sunt derivata, adeoque, cum ea vere nomina sint, si originem proximam spectes, Denominativa dici debent. Verum cum primigenium vocum ortum Grammatici hic respiciant, ac praeterea confusio evitetur, non est quod a recepta Verbalium appellatione quae sunt a Supinis derivata excludamus.

29) Horum (ut diximus) pars maxima a Supinis oriuntur; non tamen omnia: nam *legio*, *regio*, *alluvio*, *opinio*, *religio*, *concio*, *contagio*, *usucapio*, et forsan alia, a praesente aut praeterito verborum sunt deducta: item, *amor*, *calor*, *fragor*, etc. *sonus*, *gustus*, *mergus*, *figura*, etc.

30) De his aliisque eorum terminationibus Vid. Voss. Anal. II. 32. Schmid. p. 171. Ursin. p. 82.

3. *De Participialibus, Adverbialibus, et a Praepositione ortis.*

1. **Participialia** sunt, quae ex Participiis in nomina degenerarunt: ut, *sapiens, acutus, doctus, disertus*[31]).

Ex his multa *Substantivorum* naturam induerunt: ut, *adolescens, animans, rudens, serpens; advocatus, sponsus, natus, legatus; nupta, sponsa, serta,* scil. *corona; praetexta,* scil. *vestis; debitum, decretum, praeceptum, fatum, tectum, votum,* etc.[32]).

2. **Adverbialia** sunt, quae derivantur ab Adverbiis: ut, *hodiernus,* ab *hodie; crastinus,* a *cras; binus,* a *bis.*

3. Sunt et a **Praepositionibus** ortae: ut, *contrarius,* a *contra; anticus,* ab *ante; posticus,* a *post.*

§. 2. De FIGURA NOMINUM.

Figura *Nominum* est duplex, *Simplex* et *Composita*[33]).

Nomen Simplex est, quod semper unum fuit, neque ex vocibus aut particulis pluribus conficitur: ut, *res, iustus, facilis, cor, quantus.*

Nomen Compositum est, quod ex duabus aut pluribus vocibus seu particulis in unum iunctis conflatur: ut, *respublica, iniustus, difficilis, perdifficilis, vecors, quantuscunque*[34]).

℟ Quia voces numerales cum utraque tum specie tum figura nominum participant, ideo quae de iis dicenda videbantur, in postremum hunc locum reiecimus.

---

31) Quando Participia naturam suam amittant, postea dicetur Lib. IV.

32) Huc adde *ausa, coepta, cogitata, conata, sensa,* fere in plurali. Sic *culta, sata,* scil. *arva.*

33) Figura **Decomposita** est inane quorundam Grammaticorum commentum.

34) De Compositis haec notatu digna sunt, 1. Aliquando partes compositae sunt integrae; ut, *iusiurandum;* aliquando utraque pars corrupta, ut, *artifex;* aliquando altera integra, altera corrupta; ut, *meridies.* 2. Raro voces compositae ex pluribus quam tribus coniunctis constant. *Periconsequens* est ap. Gellium, XIV. 1. Alia eius generis sunt ap. Plautum, sed Comica, more Graeco et ex Graecis fere formata. 3. Voces componuntur ex simplicibus extra compositionem significativis et separabilibus; ut, *praegravis;* vel ex voce una significante, et altera inseparabili, aut syllabica tantum adiectione; ut, *vesanus, tantundem.* 4. Compositae voces, praesertim integrae, eleganter interdum dirimuntur; ut, *pergratus, per mihi gratum feceris.* Multa contra conglutinantur, alioquin divulsa; ut, *necopinatus, exinsperato, extempore.* 5. Componuntur nomina, (1) Cum Nominibus; ut, *magnanimus.* (2) Cum Pronominibus; ut, *cuiusmodi.* (3) Cum Verbis; ut, *armiger.* (4) Cum Participiis; ut, *breviloquens.* (5) Cum Adverbiis; ut, *benedictio.* (6) Cum Praepositionibus; ut, *internuncius.* Addunt quidam et cum Coniunctione; ut, *plerique:* at *que* hic potius Syllabica adiectio, quam Coniunctio videtur. Caeterum *que, ve* et *ne,* Coniunctiones Encliticae, quamvis vocum fini

De NUMERALIBUS.

Numeralia sunt duplicia, *Simplicia*, scil. et *Composita*.

Simplicia rursum vel *primitiva* sunt vel *derivativa*.

Primitiva Cardinalia appellantur, caetera sunt *derivativa*.

Cardinalia sunt, quae numerum absolute significant: ut, *unus*, *duo*, *tres*, etc. 35). Haec respondent ad quaestionem, Quot?

---

adiectae, non tamen partes earum censendae sunt. § De Compositorum Declinatione supra diximus.

35) De Cardinalibus, Not. 1. Pro *tredecim*, *decem et tres*; pro *sedecim*, *decem et sex* dixit Cicero, pro S. Rosc. c. 6, et pro Cluent. c. 27. Not. 2. Pro dubiis *septemdecim*, *octodecim*, *novemdecim*, *decem et septem*, *decem et octo*, *decem et novem*, praeeunte Prisciano, De Ponder. col 1351 dixeris. *Septemdecim* quidem habetur etiam optimis Editionibus ap. Cic. Verr. V. 47. et Liv. XXXVIII. 38. *octodecim* quoque legitur, non modo ap. Val. Maxim. III. 2, 26. Vell. Paterc. II. 41, 2. Epit. Liv. CXXX. Eutrop. VI. 7. Sext. Ruf. c. 15, etc. in nonnullis exemplaribus; sed etiam ap. Plin. XVIII. 28, in utroque Parisiensi Io. Harduini. At suspicatur post El. Vinetum Vossius Librarios hisce in locis numeros integros extulisse, cum primitus notis Romanis scriberentur, XVII, XVIII aut XIIX, quemadmodum et in quibusdam Editionibus invenimus. Eadem fere et doctissimi Cellarii mens est, Cur. poster. p. 184. et Antibarb. p. 134, qui porro nusquam se ait *novemdecim* ap. probatum scriptorem observasse, praeterquam in Epit. Livianae lib. CXIX, at Gronovium illic annotare MSS habere *decem et novem*, item *decem et octo*; Sigonium XIX. Frobenium XVIII, per notas expressisse. Vid. Cur. post. p. 361. Not. 3. A *viginti* ad *centum*, si duo numeri copulativa iungantur, minorem maiori praeponi, alioquin maiorem minori docet Valla, Eleg. III. 14. Ciceronem tamen *viginti et duos*, Curtium *triginta et duos*, Plinium *quinquaginta et quatuor* dixisse, notat Ursin. p. 69. In ordinalibus rursus Ciceronem *quinquagesimum et sextum*, Senecam in Apocoloc. *annus sexagesimus et quartus*, alios alia id genus extulisse. Verum in his et similibus, dubites (ait Badius Ascens. in dict. Vallae locum) an coniunctio per Librarium ineptulum sit assuta. Not. 4. Post *centum* minor numerus vel cum, vel sine copulativa sequitur: ut, *centum et duo*, sive *centum duo*; et *centesimus secundus*, sive *centesimus et secundus*. Interdum tamen et minor numerus praeit; ut Plin. VII. 52. *Ut tamen in septimum et quinquagesimum atque centesimum vitae duraret annum.* Confer Linac. p. 171. Voss. de Construct. c. 68. et Nov. Meth. p. 443. Not. 5. Pro *octodecim*, *novemdecim*, eleganter quoque *duodeviginti*, *undeviginti* dicitur, et sic deinceps usque ad *centum*, hoc etiam incluso: etiam in ordinalibus et distributivis, itemque in Adverbiis numerandi: ut, *duodevicesimus*, *undevicesimus*, *duodeviceni*, etc. *undecentum* Plinius dixit VII. 60, extr. *undecentesimus* Val. Max. VIII. 7. extern. 11. *undeceni* id. Plin. XXXVI. 8, extr. Porro et observandum, *duo* in talibus manere indeclinabile; ut, *duodeviginti horarum spatio*: etiam dividi nonnunquam; ut in hoc Plinii XXXV. 8, *Duo enim devicesima Olympiade interiit Candaules.* § De *mille* vid. supra cap. III. reg. 8. n. 33. [Ceterum dicendum etiam *quintus decimus*, *sextus decimus* etc., non *decimus quintus*, *decimus sextus* etc. quod vulgo fieri solet. Cfr. Cic. de Invent. I, 53. 54. Prisc. lib. de figuris numeror. c. 5. p. 297. tom. II. ed. Krehl. G. St.]

Derivativa sunt septuplicia, *Ordinalia*, *Distributiva*, *Partitiva*, *Multiplicativa*, *Proportionalia*, *Temporalia* et *Ponderalia*.

1. **Ordinalia** sunt, quae ordinem significant: ut, *primus*, *secundus*, *tertius*, etc. 36). De his quaeritur per **Quotus**?

2. **Distributiva** sunt, quae singulis plurium eundem numerum distribuunt: ut, *singuli*, *bini*, *terni*, etc. 37). Quaestio de iis fit per **Quoteni**?

3. **Partitiva** sunt, quae partitionem significant, posteriore sui parte ex nomine *pars* composita: ut, *bipartitus*, *tripartitus*, *quadripartitus*, etc. De quibus Quaestio est **Quot partium**?

4. **Multiplicativa** sunt, quae partium aut specierum rei multiplicationem summatim explicant: ut, *simplex*, *duplex*, *triplex*, etc. 38). De his quaeritur per **Quotuplex** 39)?

5. **Proportionalia** sunt, quae proportionem seu habitudinem rei ad rem numero exprimunt: ut, *duplus*, *triplus*, *quadruplus*, etc. In his Quaestio fit per **Quotuplus**?

6. **Temporalia** et
7. **Ponderalia** } sunt, quae numerum certi temporis, ponderis vel aliarum rerum exprimunt: ut, *bimus*, *trimus*, *quadrimus*, etc. 40) Sic

---

36) Pro *primus* et *secundus* ante *vicesimus*, *tricesimus*, etc. saepius legimus *unus et duo*, et posterius invariabile, usu magis (inquit Linacer. p. 171.) quam ratione probante: ut, Cic. Senect. c. 5, *Plato uno et octogesimo anno scribens mortuus est.* Plin. II. 23, *Quantas enim dimetiens habeat septimas, tantas habere circulum duo et vicesimas.* Fabius Annal. IV. ap. Gell. IV. 5, *Duo et vicesimo anno, postquam Galli Romam ceperunt.* Sic legio *unaetvicesima*, sive *unetvicesima* ap. Tacit. Annal. I. 45, 1. Hist. II. 43, 1. et aliis locis: et legio *duoetvicesima* ap. eund. Hist. II. 100, 2. ¶ Ad Ordinalia suo iure referenda sunt numeralia in ANUS inde deflexa: ut, *primanus*, *secundanus*, *tertianus*, etc. i. e. *primi*, *secundi*, *tertii ordinis*, seu *classis*.

37) Ex allata Distributivorum definitione appatet differre has locutiones, *Dedit ambobus duos nummos*, et *Dedit singulis binos nummos*. Qui dedit duos unum singulis dedit: qui binos dedit, singulis dedit duos. Caeterum non Poetae modo, sed et Oratores distributiva non raro pro Cardinalibus usurpant, etiam iis substantivis iuncta, quae utrumque habent numerum. At iis quae singulari carent, distributiva fere semper iunguntur: ut, *binae litterae*, *terna castra*, etc.

38) Poetae Multiplicativis etiam pro Cardinalibus interdum utuntur: ut, Virg. Aen. I. 93, *Duplices tendens ad sidera palmas*, i. e. *duas*.

39) Interrogativum *quoteni* Ciceronis est: *quotuplex* autem et *quotuplus*, etsi apud probatum auctorem iam non inveniuntur, necessitas tamen excusare videtur.

40) Unde Deminutiva *bimulus*, *trimulus*, *quadrimulus*, etc. et substantiva *bimatus*, *trimatus*.

composita, *biennis*, *triennis*, etc. *bimestris*, *trimestris*, etc. *biduum*, *triduum*, etc. *binoctium*, *trinoctium*, etc. *biennium*, *triennium*, etc. annorum, mensium, dierum et noctium, numerum significantia. Sic etiam *bilibris*, *trilibris*, *quadrilibris*, etc. quae librarum numero significando inserviunt. At in *arius* a distributivis orta quarumvis rerum numero applicari possunt: ut, *binarius*, *ternarius*, *quaternarius*, etc. Sic *versus senarius*, i. e. sex pedum; *denarius nummus*, i. e. decem assium; *octogenarius senex*, i. e. octoginta annorum; *grex centenarius*, i. e. centum capitum [41]), etc. De his quaeritur, **Quot annorum, mensium, librarum, etc.**

LIBER SECUNDUS.

De Pronomine.

Pronomen [1]) est pars orationis variabilis, quae pro nomine posita, personam aut rem aliquam demonstrat [2]).

Pronominis Accidentia sunt octo, *Figura*, *Species*, *Genus*, *Casus*, *Numerus*, *Persona*, *Motio* et *Declinatio* [3]).

I. **Figura** *Pronominum* est duplex: alia enim sunt Pronomina *Simplicia*, alia *Composita*.

---

41) Haec in *arius* substantive accepta, et quaedam substantiva in *as* et *io* numerum in abstracto notant: ut, *unitas*; *binarius*, sive *dyas* Graecum; *ternio*, *ternarius*, et Gr. *trias*; *quaternio*, *quaternarius*; *quinarius*; *senio*, *senarius*; *septenarius*, *octonarius*, *novenarius*, *denarius*. *Unio*, *quinio* et *denio* mediae aetatis; *duernio*, *quinquernio*, *octernio* barbara sunt.

1) Sanctius Minerv. I. 2, eumque (ut solet) secutus Scioppius, acriter contendunt Pronomen non esse partem orationis a nomine distinctam. Et sane, si rationem in iis Grammaticam spectemus, eadem utriusque natura videtur. Quia tamen in originaria linguarum constitutione ad alium usum nomina, ad alium vero pronomina comparata videntur; noluimus tot seculorum consensu firmatae, nec sine ratione primitus invectae harum vocum distinctioni obniti.

2) In hoc praecipue Pronominis a Nomine differentia constitui videtur, quod Nomina ad res ipsas primario et directe significandas sunt inventa: postea vero Pronomina usu introducta sunt quae Nominum locum supplerent, et res ipsis notatas audientibus quasi commonstrarent; unde et brevitati simul consultum est, et ingrata eorundem Nominum repetitio vitatur. Vid. Perizon. ad Sanct. I. 2. n. 7.

3) *Comparatio* non accidit *Pronominibus*, quia eorum significatio gradus non admittit. *Ipsissimus* tamen ab *ipse* licenter finxit Plautus, ut ubi dictum. Sic et recentiores quidam *tuissimus* a *tuus*.

Pronomina Simplicia sunt decem et octo [4]); *Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, quis, qui, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras* et *cuias* [5]).

De Pronominibus Compositis postea dicetur.

II. Species *Pronominum* itidem duplex est, *Primitiva* et *Derivativa*.

Pronomina Primitiva sunt decem: *Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, quis, qui.*

Derivativa sunt octo: *Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras* et *cuias.*

¶ Pronomina aliter dividuntur in *Demonstrativa, Relativa, Possessiva, Gentilia, Interrogativa* et *Reciproca.*

1. *Pronomina* Demonstrativa sunt, quae rem praesentem, vel tanquam praesentem simpliciter demonstrant [6]): ut, *ego, tu, hic, iste;* et interdum *ille, is, ipse* [7]).

---

4) Quot sint Pronomina, non satis inter Grammaticos convenit. Sanctius et cum eo Scioppius tria tantum *Pronomina* (i. e. ut illi appellant, *prima Nomina*) numerant, *ego, tu, sui*: Priscianus, Linacer et alii, quindecim, exclusis *quis, qui* et *cuias*. Probus addit *tantus, quantus, talis, qualis.* Servio, Diomedi, Frischlino Pronomina sunt, *unus, nullus, solus, totus, uter, alter, neuter, alius, reliquus, caeterus, pauci, plerique,* et ab his composita. His porro adiicit Ursinus, *ambo, cunctus, universus, totus,* prima brevi, et omnia interrogativa, *quot, quotus, quoteni, quotuplex, quotuplus?* Vossio denique et Saturnio Pronomina sunt numeralia omnia, *duo, tres, primus, secundus,* etc. Verum cum in eo praecipue Pronominum essentia consistere videatur, quod nihil fere rei per se notent, sed res nominibus antea designatas tantum commonstrent, haud satis validis inniti rationibus eorum opinionem existimaverim, qui Pronominum numero voces adiiciunt, ab hac earum rem demonstrandi natura alienas.

5) His addi potest *cuius, cuia, cuium;* vel, ut antiquius proferebant, *quoius, quoia, quoium:* quod quamvis olim forte omnibus suis casibus integrum fuerit, nunc vero tantum reperiuntur, (praeter nominativum) accusativus sing. *cuium, cuiam, cuium;* ablat. [vulgo] *cuia;* plur. nominat. *cuiae,* et accus. *cuias.* Ipsum quoque *cuius,* nominativo sing. masculino, frequens quidem in ore Grammaticis, auctoritatem desiderat, (Vid. Ursin. p. 395. n. 9.) In illius vero locum, et aliorum etiam generum casuumque, successere genitivi *cuius,* et pluraliter *quorum* vel *quarum,* a *quis;* quibus longe frequentius optimi quidem Scriptores utuntur; non ita tamen ut alterum illud (quod Vossius ait) sit aevo Augustaeo inusitatum. Vid. Borrich. Cogit. p. 71.

6) Communis (ut modo diximus) Pronominum omnium proprietas est, ut rem personamve aliquam demonstrent. Ex iis autem strictiore sensu Demonstrativa appellamus, quae ad hunc unico finem sunt instituta, ut rem aliquam simpliciter commonstrent, oculoque aut animo quasi praesentem subiiciant. Relativa vero rem quidem demonstrant, sed prius in oratione memoratam. Possessiva et Gentilia rem itidem indicant, illa quidem ut possidentem, haec ut ad gentem sectamve aliquam digito quasi monstratam spectantem. Interrogativa de re aliqua ignota, necdum ostensa, interrogant, ut illa vel oculis vel intellectui mon-

2. **Relativa** sunt, quae rem antecedentem in memoriam reducunt: ut, *ille, ipse, is, qui* [8]), et haud raro *hic*, et *iste* [9]).

3. **Possessiva** sunt, quae possessionem significant: ut, *meus, tuus, suus, noster* et *vester* [10]).

4. **Gentilia** sunt, quae gentem vel patriam significant: ut, *nostras, vestras, cuias* [11]).

5. **Interrogativa** ex his appellantur, quibus interrogantes utimur, ut, *quis* [12]), *qui*, et *cuias* [13])?

---

stretur. Reciproca denique rem, sed tanquam in se redeuntem vel reflexam, ostendunt. In plerisque igitur Pronominibus duplex significationis vis est, una rem demonstrandi, quae ea Pronomina proprie constituit, altera relationem, possessionem, patriam, etc. significandi, quorum omnium respectu nullum fere inter ea et nomina intercedit discrimen. Atque, ut exemplo res clarius exponatur; nulla alia re inter se distinguuntur, *paternus*, *herilis*, *Hectoreus*, et *meus*, *tuus*, *suus*, quae utraque ex aequo possessionem significant; quam quod haec digito quasi possessorem ostendant, illa non item. Rursus haec Gentilia *Arpinas*, *Privernas*, a Pronominibus *nostras*, *vestras*, hac sola re discriminantur, quod illa patriam simpliciter narrent, vel describant; haec vero sub oculos ponant.

7) *Hic* ad primam personam solet referri, *iste* ad secundam, *ille* ad tertiam. Qua de re Valla Eleg. II. 4. et Saturn. Merc. mai. II. 4. Habetque haec differentia locum in Adverbiis ab hisce Pronominibus derivatis. [Haec quanquam etiam a recentioribus quibusdam Grammaticis traduntur, tamen ita comparata esse, ut probari nullo modo possint, alio loco docere constituimus. G. St.] * *Ille* etiam ad laudem, *iste* ad contemptum saepius pertinet. * *Hic* deinque ad propinquius refertur, *ille* ad remotius. At hae distinctiones perpetuae non sunt. [De *hic* et *ille* pronominibus dixerunt Manut. ad Cicer. Epp. Famil. III, 10. Perizon. ad Sanctii Minerv. II. 10, 7. Oudendorp. ad Caesar. B. G. I. 1. p. 6. n. 1. Intt. ad Sallustii Iugurth. 18, 9. Qui quod *ille* interdum ad propinquius, *hic* ad remotius referri docent, pronomen *hic* ad rem graviorem, *ille* ad minus gravem pertinere non viderunt. G. St.]

8) *Qui* propositioni principali connectit aliam incidentem; semperque inter duos casus nominis substantivi quod refert, locum habet; quorum posterior animo plerumque reticetur: ut Lucan. X. 407, *Nulla fides pietasque viris qui castra sequuntur;* integre, *qui viri:* interdum uterque exprimitur: ut Caesar B. G. I. 6, *Diem dicunt qua die ad ripam Rhodani omnes conveniant.* Sed de hac re fusius in Syntaxi.

9) Quando *hic*, *iste*, *ille*, *ipse*, *is*, demonstrativa sint, quando relativa, sententia orationis facile indicat.

10) Adde et *cuius, cuia, cuium,* de quo supra.

11) Gentilia non solum gentem, patriam aut familiam, sed etiam partes sectamve significant. Vid. Vallam Eleg. II. 8. Nonnunquam et possessiva pro gentilibus accipiuntur: ut *Buchananus noster*, pro *nostras*, i. e. *Scotus*.

12) *Qui* non minus ac *quis* ad interrogandum adhibetur: ut Plaut. *Qui me est audacior homo?* Cic. *Qui tantus fuit labor?* Liv. *Qui finis erit dissidiorum!* Porro *qui* rectius interdum adhiberi notat Taubmannus ad illud Virgilii Ecl. II. 19, *Nec qui sim quaeris, Alexi*: *quis* enim substantiam designat, *qui* rem accidentem, manifesto exemplo Comici, Euduch. V. 1, 7. Th. *Quis fuit igitur?* Py. *Iste Chaerea.* Th. *Qui Chae-*

6. **Reciproca** denique sunt, quae rem in seipsam reflectunt: ut, *sui* et *suus* [14]).

III. **Genera** Pronominum sunt eadem fere quae in Nominibus. Nam eorum tria, *ego*, *tu*, *sui*, substantiva sunt et *communis generis*; masculina cum mares, feminina cum feminas demonstrant [15]). Reliqua vero adiectiva sunt, et proinde *generis omnis*: *meus*, *mea*, *meum*; *nostras*, *nostras*, *nostras* [16]).

IV. **Casus** in Pronomine sex; } quemadmodum in
V. **Numeri** sunt duo; } Nomine.

VI. **Personae** Pronominum sunt tres [17]): *Prima*, quae loquitur: ut, *ego*. *Secunda*, ad quem sermo dirigitur: ut, *tu*. *Tertia*, de quo sermo habetur: ut, *sui*, *ille*, *ipse*, et caetera Pronomina relativa.

VII. **Motio**, quae Pronominum adiectivorum est propria, sub eorum declinatione comprehenditur.

---

rea? [Cfr. Drackenb. ad Liv. I. 7, 10. Cortte ad Sallustii Catilin. 44. Cicer. pro Rosc. Amer. c. 34. *Qui primus Ameriam nunciat?* G. St.]

13) Haec, cum interrogandi vim amittunt, **Infinita**, sive **Indefinita**, appellantur: ut, *Dic quid velis. Nescio cuius sit.* *Cuias* etiam interdum et relativum est: ut, *Socrates Atheniensis erat, cuias et Plato.* *Cuius* contra quandoque interrogativum: ut, *Cuium pecus?* Virg.

14) Aliquando et reciprocatio fit in primae et secundae Personae Pronominibus, cum in se reflectuntur: ut, *Ego me consolor; Tu tibi places.* Sed de hac re aliisque ad Reciproca pertinentibus aptior erit in Syntaxi dicendi locus.

15) Propie loquendo *ego*, *tu*, *sui*, nullius esse generis videntur. In his enim, *Ego stultus putavi* Virg. Ecl. I. 20. *Tu miser exclamas* Iuven. XIII. 112, et similibus, *stultus* et *miser*, non cum *ego* et *tu*, sed cum voce generali *homo* intellecto convenire censendum est.

16) Linacer, p. 20. *nostras* et *vestras* generis statuit communis duum. At in neutro etiam reperiri ostendit Columella, qui R. R. IV. 33, extr. *nostratis et Gallici arbusti*, dixit. Ciceronis etiam est Fam. II. 11, princ. *nostratia verba*, et Catonis R. R. c. 135. *Coria nostratia*, Plinii, XV. 11. *Cotonea nostratia*, et Vitruvii VI. 9, extr. *nostratium operum*. An vero in neutro nominativi aut accus. sing. *nostrate* vel *nostras* dicendum sit, dubitari potest. Prius affirmat Donatus, posterius Vossius Anal. IV. 8. qui Scaligerum patrem *nostrate vocabulum* dicentem damnat. Alicubi tamen (nisi me fallit memoria) sic Plinius loquitur. Eadem nimirum in his ratio est, quae in aliis Gentilibus in *as*, quae olim in *atis* et *ate* duabus terminationibus desinebant; ut, *Arpinatis, Arpinate; Privernatis, Privernate*, postea in unam contracta sunt, *Arpinas, Privernas.* Ac proinde ut Cicero ad Attic. XVI. 13, *Iter Arpinas*, Livius V. 24. *Bellum Capenas*, et VIII. 19. *Bellum Privernas* dixere: ac, ut Columella V. 6. *ulmus nostras*: sic etiam *vinum nostras*, *ericetum vestras*, vix *nostrate* aut *vestrate* dicendum. Confer Priscian. col. 762 et 943.

17) **Persona** duplex est, altera *naturalis*, sive sermonis vulgaris; altera *Grammatica*, sive constructionis. Illa Pronominum est et Nominum res ratione aut oratione praeditas significantium: haec aliorum nominum substantivorum et verborum etiam communis.

VIII. **Declinatio** Pronominum ad hunc modum sese habet:

1. Quaedam plane sequuntur declinationem nominum: ut, *meus* [18]), *tuus*, *suus*, *noster* et *vester*, primae et secundae; *nostras*, *vestras* et *cuias*, tertiae.

2. Quaedam nulla ex parte sequuntur declinationem Nominum: ut, *ego*, *tu*, *sui*.

3. Quaedam habent declinationem mixtam: ut, *ille*, *ipse*, *iste*, *hic*, *is*, *quis*, *qui* [19]).

---

18) Olim *mius*, unde remansit vocativus *mi*, pro *mie*; ut, *fili* a *filius*, pro *filie*.

19) De Declinatione Pronominum haec observanda sunt, ex Ursino, p. 392. et seqq. plurimum deprompta.

I. (1) *Ego* in genitivo olim habuit *mis*; et *tu*, *tis*. *Sis* vero, quod apud antiquos invenitur, non pro *sui*, sed *suis*, positum videtur: quomodo et *sos*, *sas*, pro *suos*, *suas*, legimus. (2) *Mi*, pro *mihi*, non Poetis solum, sed Varroni etiam usitatum. * *Mehe* pro *me* apud antiquos Tragoediarum Scriptores inveniri testatur Priscianus. ** Etiam *me* pro *mihi* dixisse veteres ex Festo et Plautinis aliisque exemplis constat. (3) *Nostrum*, *vestrum* per Syncopen dicta sunt, pro *nostrorum*, *vestrorum*, et *nostrarum*, *vestrarum*, quibus eo significatu Plautus et Terentius saepius utuntur. Confer et Iohnson. p. 244.

II. (1) Pro *ille* veteres *ollus* vel *olle* dixerunt: unde *olli* et *ollis* apud Virgilium adhuc supersunt. (2) *Ipsus* pro *ipse* ap. Plautum et Terentium haud raro inveniuntur. (3) *Istes* pro *istos* ap. eund. Plaut. occurrit. (4) *Is* in accus. sing. *im*, nonnunquam et *em* apud veteres facit (Vid. Iohnson. p. 246.) in dativo *eii* vel *eii* pro *ei*, et plur. eodem et ablativo casu, *ibus* et *eabus* pro *iis*. (5) *Huic* dativus factus ex *huice*, pro quo primum *hui* dictum. *Hae* etiam in neutro plurali, ut *quae*, dictum censet Vossius; unde deinde factum *haece*, et abiecta vocali *haec*, ut differret a feminino *hae*. Sane olim in feminino plurali *haece*, et per Apocopen *haec*; item *istaece* et *istaec* pro *hae*, *istae*, exemplis Plauti et Terentii constat. Etiam *hic* pro *hi*, et *hisce* pro *hice*, vel *hi*, priscos usurpasse ostendunt Bangius, p. 448. et Iohnsonus, p. 245. *Hibus* denique pro *his* utitur Plautus. (6) *Ille*, *ipse*, *iste*, *is* et *qui*, vulgari aliorum adiectivorum more, genitivum et dativum olim formabant. Sic *illae*, pro *illius* et *illi*; *ipsae*, pro *ipsius*; *istae*, pro *isti*; *quae*, pro *cuius*, ap. Plautum, Lucretium et Varronem inveniuntur. Vid. Iohnson. p. 245 et 246.

III. (1) *Quis* olim feminino genere adhibebant; [Plaut. Trucul. I. 1, 76. *Sed haec quis mulier est?* Caecil. ap. Gell. N. A. II. 23. *Quis vestrarum fuit integra aetatula?* ubi vid. Gronov. Cfr. Ruhnken. ad Rutil. Lup. p. 262. G. St.] itemque *quisquis* et *quisquam*. Vid. Voss. Anal. IV. 8. et Iohnson. p. 250. Scioppius et Methodi auctor, neutrum quoque existimant in hoc Plauti Poen. Prolog. v. 17, *Scortum exoletum ne quis in proscenio sedeat.* Sed (ut Ursinus observat) *ne quis scortum* per Appositionem hic dictum accipi potest. (2) *Quoius* et *quoi*, pro *cuius* et *cui*, olim dicebant: quorum exempla in vetustioribus optimorum auctorum codicibus passim reperias. (3) *Quo* (quod vulgo pro Adverbio accipiunt) antiquus dativus esse videtur. Potest etiam dici *quo* pro neutro plurali *quae*, esse positum per Ellipsin Praepositionis *ad*: ut in illo Cic. Verr. V. 30, extr. *Est certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reservetur*, i. e. *ad quae*. [Minime! G. St.] Vid. Voss. Anal. IV. 6.

De PRONOMINIBUS COMPOSITIS.

Pronomina componuntur septem modis.

I. Cum *Nomine:* ut, *aliquis, unusquisque;* item genitivi *huiusmodi, cuiusmodi, eiusmodi* [20]).

---

et Nov. Meth. p. 453. (4) Accus. etiam in neutro *quom* vel *quum* videtur fuisse: unde *quum* et *cum*, Adv. seu Coniunctionem, Scopp. facta existimat. (5) *Qui* ablativus, pro *quo*, *qua*, *quo*, omni in genere reperitur, a *quis* eodem pacto, quo *miti* a *mitis*, descendens. Et, quod magis mirum, in plurali etiam invenitur, pro *quibus*. Inde *quicum*, pro *cum quo*, *cum qua*, et *cum quibus* seu *quibuscum*. Haec multis exemplis ex Plauto et Terentio confirmata vid. ap. Iohnson. p. 247. et adde ex Cic. ad Attic. XI. 11, *Ut sit qui utamur*, et Ibid. XIII. 23, *habere qui utar*, et C. Nepos III. 3, *Ut qui efferretur vix reliquerit*. *Quivis* eadem ratione pro *quovis*, Terentius, Adel. II. 3, 1, *quiquam*, pro *quoquam*; *aliqui*, pro *aliquo*; *quicumvis*, pro *quocumvis*, Plautus Asin. I. 3, 23. Aul. Prol. 24. et Stich. IV. 2, 47. dixerunt. *Qui* autem, pro *quomodo* (quod vulgo Adverbium statuitur) frequentissimum est. (6) Pluralis nominativus erat olim *ques*, Festo et Charisio testibus, unde dativus et ablativ. *quibus*, ut a *qui*, *queis* vel *quis*. (7) Accus. plur. gen. neutri, non solum erat *quae*, sed etiam *qua* et *quo*. A *qua* remansit etiamnum *quapropter*, pro *propter qua*, sive *quae*, sc. *negotia*. Quo exstat in *quoad*, *quocirca*, *quousque*. * Sic *eo* et *illo* (quae vulgo Adverbiis accensentur) antiqui accusativi fuerint, pro *ad ea* vel *illa negotia*, *loca*, etc. Nisi malis ad dativum sing. haec referre. [Adde *Quis* in neutro duplicem formam habere *quid* et *quod*, quarum discrimen quum hodie doctis atque indoctis notum sit, vix est quod ablegemus lectores ad Heusinger. Praefat. ad Cicer. Offic. p. L. Idem valet de formis *aliquid* et *aliquod*. De pronomine *aliquis* quum alibi uberius dicturi simus, hoc loco nil nisi illud monere visum est, in nominativo casu formam *aliqui* Ciceronis adhuc aetate fuisse frequenter usurpatam. Vid. Heusinger. ad Offic. I. 32. Goerenz. ad Legg. II. 20. ad Acad. II. 26, 76. Heindorf. ad Cicer. de N. D. II. 33, 86. III. 38, 91. Hinc syllabis *ali* abiectis *si qui* et *ne qui* dici solitum. Vid. Drackenborg. ad Livium III. 10, 7. Ruhnken. ad Rufinian. de figuris VII. p. 201. G. St.]

IV. Pro vocativo singul. *mi*, labascente Romani sermonis puritate *meus* dixere, non solum forma Hellenismi, qua vocativus pro nominativo non raro ponitur: ut ap. Virg. Aen. VI. 836, *Proiice telu manu, sanguis meus:* sed etiam iuncto ei alio nominis substantivi vocativo: ut, *domine meus*, quomodo locuti Sidonius, Salvianus et alii. Vid. Vossius Anal. IV. 8. Reperias et *mi* in reliquis duobus generibus: ut, *mi parens*, *mi coniux*, pro *mea mater*, *mea uxor*, ap. Apuleium Met. 4 et 8. *mi sidus*, pro *meum*, ap. eund. Apol. p. 417. *Testor mi Paulla* ap. Hieron. *Mi domina* ap. Salvianum, et *Filia mi* ap. vet. Interpr. Ruth. II, 8. [Scaliger etiam ap. Tibull. I. 7, 69, *Vive diu, mi dulcis anus*, legendum voluit: at non ita locutos Augustaea aetate ostendit Brouckhusius, qui *mihi* ex melioribus tam scriptis quam cusis codicibus restituit.] Imo et eodem in plurali casu vocandi sunt usi. Hinc, *Mi homines*, *mi spectatores* Plauti Cist. IV. 2, 8. *O mi hospites* Petronii, c. 116. Sed hoc ex *mei*, (vel, ut antique dicebant, *mii*) videtur contractum, quomodo *sis* pro *suis*, *sos* pro *suos*, etc. apud vetustiores legi supra monuimus. § De Pronominibus vocativo carentibus dictum lib. 1. c. 3. r. 15.

20) Tales genitivi sunt, *illiusmodi*, *istiusmodi*, *aliusmodi*, et interiecta syllaba, *eiusdemodi*, *huiuscemodi*, etc. item *cuicuimodi* et *cuimodi*

II. Cum *Pronomine*: ut, *isthic*, *illic* [21]); ab *iste*, *ille*, et *hic* [22]).

III. Cum *Verbo*: ut, *quivis*, ex *qui* et *vis*; *quilibet*, ex *qui* et *libet*.

IV. Cum *Adverbio*: ut, *nequis*, *numquis*; a *ne*, *num* et *quis* [23]); *eccum*, *eccam*; *eccos*, *eccas* [24]); ab *ecce* et *is*: *ellum*, *ellam*; *ellos*, *ellas* [25]); ab *ecce* et *ille*.

V. Cum *Praepositione cum*: ut, *mecum*, *tecum*, *secum*, *nobiscum*, *vobiscum*, *quicum* et *quibuscum* [26]).

VI. Cum *Coniunctione*: ut, *ecquis*, *siquis* [27]): ab *et*, *si*, et *quis*.

VII. Cum *syllabica adiectione*, eaque varia:

1. **Met** componitur cum *ego*, *tu* [28]), *sui*, per omnes casus: *egomet*, *meimet*, *mihimet*, etc. *tutemet* [29]), *tuimet*, *tibimet*, etc. *suimet*, *sibimet*, etc. [30]).

---

ap. Cic. et Gell. Vid. lib. 1. c. 3. r. 8. n. 27. et r. 10. n. 65. * Huc pertinet *reapse* ap. Cic. Divin. I. 37. de Fin. V. 10. Fam. IX. 15. et Plaut. Truc. IV. 3, 41. pro *re ipsa*: item *reque eapse bene meritus* dixit Scipio Africanus ap. Fest. in voc.

21) Huc refertur *quisquis*: sed hoc geminatum potius quam compositum dici debet, cum utrobique sit idem Pronomen. Par ratio in *ipsipsus*, quo utitur Plautus Cist. II. 3, 53. pro *is ipse*.

22) *Isthic*, *illic*, non declinantur, nisi casibus in *c* desinentibus, i. e. nomin. accus. et voc. sing. per omnia genera; et plur. nomin. et accus. neutr. gen. Dativus quoque sing. non est in usu. * Pro *isthac* Cato dixit *istace* R. R. c. 132.

23) Sic ab *ubi* et *quisque* est *ubiquisque*, quod Virg. usurpavit Aen. VII. 40, *Io matres audite ubiquaeque Latinae*.

24) Invenias et *ecca* ap. Plaut. Menaech. I. 2, 66.

25) Adde ex Plauto pleniora *eccilla*, *eccillum*, *eccillam*, Stich. IV. 1, 30. Pers. II. 2, 65. Mil. III. 1, 194: item *eccista*, *eccistam*, Curc. V. 2, 17.

26) *Quicum* ablativum generi omni, utrique et numero inservire supra diximus. Imo Douza Barbarismum credit, si quis dicat *quibuscum*, quod tamen ap. Ciceronem et alios non semel legitur: ut Offic. I. 17, *Quibuscum communis plerumque fortuna est*. Ibid. c. 35, *Ut probemur iis quibuscum et apud quos vivamus*, et c. 40, *Ad eorum approbationem quibuscum vivimus*: et Philipp. II. c. 46, *Quibus ortus sis, non quibuscum vivas, considera*. *Quocum* etiam et *quacum* idem Cic. de Orat. II. 1. pro Sext. c. 17. pro Deiot. c. 5. Phil. II. 3. et Terent. Eun. I. 2, 39. et III. 5, 36. aliique dixere. Vid. Mai. de var. orat. p. 651. et Priscian. p. 993: *quicum* tamen longe frequentius est.

27) Notandum de compositis hisce a *quis* posteriore parte, ea feminium nominativi sing. et neutrum nominativi et accusativi plur. in *a* mittere: ut, *aliqua*, *nequa*, *numqua*, *siqua*, *ecqua*. Inveniuntur tamen et *ecquae*, *siquae*.

28) *Tumet* in recto non dicitur, sed interiecta syllaba *tutemet*.

29) Interdum, ut Emphasis intendatur, additur insuper et *ipse*: ut *egomet ipse*, *tutemet ipse*, *vosmet ipsi*, et apud Livium lib. IX. *suismet ipsi praesidiis*.

2. Te, cum solo nominativo vocis *tu:* ut, *tute* [31]).

3. Ce, cum Pronomine *hic*, et genitivis *eius*, *cuius:* ut, *hicce*, *haecce*, *hocce*; *huiusce*, *hisce*, *hosce* [32]); *eiusce*, *cuiusce:* unde *eiuscemodi*, *cuiuscemodi* [33]).

4. Cine additur Pronomini *hic*, sed iis duntaxat casibus qui in *c* terminantur: ut, *hiccine*, *haeccine*, *hoccine*, *hunccine* [34]), etc.

5. Pte componitur cum ablativis *mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, *vestra*: ut, *meapte*, *tuapte*, *suapte*, etc. Et interdum cum *meo*, *tuo*, *suo*, etc. ut, *meopte*, *tuopte*, *suopte* [35]).

6. Piam, cum *quis:* ut, *quispiam*, *quempiam*, *aliquispiam* [36]).

7. Dam, cum *qui*, per omnes casus, genera et numeros [37]).

8. Dem, cum *is* in *idem* (pro *isdem*) per omnes casus [38]).

9. Cumque, seu cunque, cum *qui* per omnes casus [39]).

10. Que in *quisque*,
11. Nam in *quisnam*,
12. Quam in *quisquam*,
{ Syllabicae potius adiectiones [40]), quam hoc Adverbium, illa Coniunctiones esse videntur [41]).

---

30) Apud Senecam Tragicum, ut observat Vossius, *met*, amissa vi sua, aliquoties redundat. Quod et recentioribus Poetis nimis frequens.

31) Male addit Vossius accusativum *tete;* quod potius per geminationem factum videtur, ut *meme*, *sese*, cum ultima sit longa.

32) *Horunce*, *harunce*, et per Apocopen, *horunc*, *harunc*, antiqua sunt.

33) Legas et *isticce*, *illicce*, ex compositis *isthic*, *illic*. De *hisce*, pro *hice* ap. Plautum supra diximus.

34) *Illanccine* quoque utitur Terentius, Heaut. IV. 5, 3.

35) *Mihipte* etiam dixit Cato ap. Festum, et *mepte* Plautus Menaechm. V. 8, 10.

36) Originem voculae *piam* nescire se ait Festus. Sed Dacierius, in eum, docet Oscos *piam* dixisse pro *quam*, quomodo *pitpit* dicebant pro *quicquid:* unde sint *quispiam*, et *quisquam; uspiam*, et *usquam*.

37) In casibus Pronominum *qui* et *is* per *m* terminatis composita *quidam* et *idem* *m* in *n*, mollioris soni gratia, commutant, *quendam*, *quandam*, *quorundam*, etc. pro *quemdam*, *quamdam*, etc. *eundem* pro *eumdem*, etc.

38) Quidam ab Adverbio *demum* hoc compositum volunt: at eos falli Vossius ostendit ex eo, quod similiter dicamus *tantundem*, *totidem*, *pridem*: in quibus omnibus nulla Adverbii *demum* significatio percipitur. Porro *idem* masculinum dicitur pro *isdem*, *idem* neutrum pro *iddem:* in hoc correpta, in illo producta prima est syllaba.

39) Sic *qualiscunque*, *quantuscunque*, *quotcunque*, quae Vossius aliique Pronominibus accensent: item Adverbia, *quandocunque*, *utcunque*, *ubicunque*, etc.

40) Neque enim in illis *que* et *nam* sapiunt Coniunctionum naturam, aut in hoc *quam* habet vim Adverbii et Pronominis.

41) Praedictis addit Ursinus *pse*, quod adiicitur Pronomini *is* in

LIBER TERTIUS.

De Verbo.

Verbum est, pars orationis variabilis, aliquid de re aliqua dici seu affirmari significans [1]).

Verbo accidunt octo, *Modus*, *Tempus*, *Numerus*, *Persona*, *Coniugatio*, *Genus*, *Species* et *Figura*.

Modus est diversa verbi inflectendi ratio, diversis animi affectionibus indicandis inserviens [2]).

Modi Verborum sunt quatuor, *Indicativus*, *Subiunctivus*, *Imperativus* et *Infinitivus* [3]).

---

eampse et *eapse* apud Plautum, quasi *eam ipsam*, *ea ipsa*. At posteriorem in his partem esse Pronomen *ipse*, licet indeclinabile positum, significatio indicat, quomodo *reapse* a *re* et *eapse*, i. e. *ea re ipsa* dictum supra ostendimus not. 30. * Alii his addunt syllabam *tim* in *meatim*, *tuatim*, *nostratim*, pro *meo*, *tuo*, *nostro more*: Sed haec Adverbia sunt (non Pronomina) quemadmodum *bovatim*, *canatim*, *suatim*, pro more *boum*, *canum*, *suum*, antiqui dixere.

1) Vulgaris Verbi definitio est, quod sit *pars orationis*, *quae agere*, *pati aut esse significet*. Sed nostra accuratior, magisque ex ipsa verbi cuiusvis natura petita videtur. Caeterum τὸ *affirmari* laxiore hic sensu accipimus, pro eo quod *praedicari* Dialectici appellant, quo non modo affirmationes strictius sic dictae, sed negationes etiam interrogationesque includuntur. Confer Iohnson. p. 253.

2) *Modorum* in verbis appellationem, non ad significationem referri, ut per eos significetur quomodo quidque quod singulis verbis denotatur factum sit: sed ad rationem variarum terminationum diverso modo diversis elocutionibus et constructionibus aptandarum; ac eodem plane modo se habere *Modos* in verbis, quo *casus* in nominibus, docet Cl. Perizon. in Sanct. I. 13, 1. p. 88.

3) Ab aliis duo alii adduntur Modi, **Optativus** nimirum et **Potentialis**, a nonnullis etiam et **Permissivus** sive **Concessivus**: at hi omnes in *Subiunctivo*, quicum terminatione conveniunt, continentur. Quod si ex varia hominum voluntate, sive animi affectione, per verbi voces adsignificata, constituendus sit Modorum numerus, is ut in multo plures, quam quos illi comminiscuntur, amplietur necesse est: hoc enim pacto non *Optativum* modo, *Potentialem* et *Permissivum*, sed *Interrogativum* etiam, *Precativum*, *Hortativum*, *Volitivum*, *Debitivum*, aliosque eiusmodi *modos* habebimus. Huc adde, quod hae affectuum animi significationes non revera verbis ipsis inesse, quod Linacer (qui *Potentialem* primus excogitavit) in primis vero Ursinus, p. 562. et Iohnsonus, p. 275, et seqq. contendunt; sed ex aliis vocibus vel expressis vel tacitis repetendae videantur. Sic in *Optativo*, quem vocant, desiderium animi non verbo ipso significari, sed alio quod reticetur, ipsi fatentur: ut illud Virg. Aen. II. 110, *Fecissentque utinam*, integre sit, *Opto ut*, vel *uti fecissent*: *nam* enim in *utinam*, particula est voci adiecta, ut in *quianam*, *undenam*, *ubinam*. Sic in illo Quinctiliani Inst. II. 12, *Frangas citius quam corrigas quae in pravum induruerunt*, quod modi *Potentialis*; et in illo Terentii Adelph. I. 2. 54, *Profundat*, *perdat*, *pereat*,

Ex his tres priores **Finiti** vocantur, quia certam personam ac numerum definiunt: quartus vero **Infinitus** appellatur, quod nulla in eo sit personae numerive differentia.

Indicativus est, quo simpliciter affirmamus, negamus, aut interrogamus[4]): ut, *amat, non amat, amatne*[5])?

Subiunctivus est, qui alteri verbo subiicitur, nec per se sententiam absolvit: ut, *Orat ut ad se venias; Quid faciam prorsus ignoro*[6]).

Imperativus est, quo imperamus, oramus, hortamur, aut permittimus: ut, *Scribe puer; Miserere laborum; Pelle moras; I sequere Italiam ventis, pete regna per undas*, Virg.[7]).

Infinitivus est, qui generalem verbi significationem absque certae personae numerive discrimine exprimit: ut, *Nescio fallere; Dignus amari*[8]).

Tempus est, differentia verbi ex consignificatione praesentis, praeteriti et futuri.

---

nihil ad me attinet, quod *Concessivi* esse volunt; hic, *Esto ut*, illic *Res ita est*, *Fieri potest*, *Necesse est ut*, vel simile quid intellige. Vid. Mariangeli (sive Scioppii) Auctar. Epist. V. Voss. Anal. III, 8. ac praecipue Perizon. in Sanct. loc. sup. cit.

4) Sequentes *Modorum* ac *Temporum* Definitiones, sive Descriptiones dicere mavis, ex eorum usu frequentiori, non tamen perpetuo, sunt petitae.

5) Indicativi futurum loco Imperativi interdum adhibetur: ut Cicer. Fam. VII. 20, *Sed valebis, meaque negotia videbis, meque exspectabis*, pro *vale, vide, exspecta.* Interdum optandi vim habet: ut Ter. Heaut. III. 1, 54, *Sic me Dii amabunt, ut tuarum miseritum est fortunarum:* pro, *Sic me Dii ament.* Neque tamen in his naturam suam exuit Indicativus: intelligitur enim, *sicut spero et opto.* Vid. Perizon. l. cit. n. 2.

6) Subiunctivo pro Imperativo frequentissime utimur: ut Ter. Hecyr. V. 3, 12, *Tua quod nil refert, percontari desinas*, pro *desine.* Cic. Attic. VII. 8, *Nihil incommodo valetudinis tuae feceris*, pro *facito.*

7) Quidam ex Personis Imperativi in *to*, *tote* et *nto*; itidemque ex passivis *tor* et *ntor*, diversum modum constituunt, quem *Mandativum* appellant, utpote in legibus mandandis praecipue usitatum. Hunc etiam futuri, illum praesentis temporis esse volunt. At nullam esse utramque hanc distinctionem docet Ursinus, p. 554. et ante eum Voss. Anal. III. 14. quamvis Perizonio, p. 104. prior forma ad praesens futurum, seu statim faciendum, posterior ad remotius et postea futurum, nonnunquam referri videatur: ut in illo Virg. *Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola: Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.*

8) Infinitivum numero Modorum excludunt Iul. Scaliger de caus. L. L. V. 114. et Vossius Anal. III. 8. sub fin. quibuscum consentit et Perizonius, I. 14, 2. qui illasce voces non *verba infiniti modi*, sed simpliciter et directe *verba infinita* iubet appellari. *Verbi nomina* a quibusdam vocitata testis est Priscianus, col. 808. ac vere *nomina* non *verba* esse contendunt Iohnsonus, p. 341. aliique. Qua de re fusius in Syntaxi dicetur.

Tempora verborum sunt quinque, *Praesens*, *Praeteritum imperfectum*, *Praeteritum perfectum*, *Praeteritum plusquamperfectum*, et *Futurum*.

Ex Temporibus tria Simplicia sive *absoluta* sunt, *Praesens*, *Praeteritum perfectum*, et *Futurum*; duo autem Composita, *Praeteritum imperfectum*, et *Praeteritum plusquamperfectum* [9]).

Praesens est, quod aliquid nunc fieri significat [10]): ut, *scribo, doceor*.

Praeteritum perfectum est, quod rem notat iam perfectam et completam; ut, *scripsi*.

Futurum est, quod aliquid ex voluntate aut necessitate fore promittit: ut, *scribam*.

Praeteritum imperfectum est, quod tempus aliquod praeteritum respicit, indicatque rem tum praesentem, sed nondum absolutam fuisse: ut, *scribebam*.

Praeteritum plusquamperfectum est; quod tempus aliquod praeteritum respicit, ac rem tum praeteritam atque perfectam notat: ut, *scripseram* [11]).

Numeri et Personae	Verborum nihil aliud sunt, quam diversae eorum terminationes, numeris et personis Nominum sive Pronominum convenientes.

Numeri igitur sunt duo, *Singularis*, ut *amo*. *Pluralis*, ut *amamus*.

---

9) Est et tertium tempus compositum, *futurum* nempe *Subiunctivi*, *Perfectum*, sive *exactum*; ideo nominatum, quod non, ut futurum Indicativi, rem simpliciter futuram notet; sed ita insuper futuram, ut rem aliam itidem futuram tempore antecedat. Aliud enim est, *Cum coenabo pecuniam tradam*: aliud, *Cum coenavero*. Hoc enim *coena peracta*, illo *inter coenandum*, pecuniam traditum iri significatur. * Aliter a Varrone dividuntur Tempora in Infecta et Perfecta. Infecta sunt *Praesens*, *Praeteritum imperfectum*, et *Futurum simplex*. Perfecta sunt *Praeteritum simplex*, *Praeteritum plusquamperfectum*, et *Futurum exactum*. Vid. Voss. Anal. III. 18. et Rudim. nostra, p. 46.

10) *Praesens* hic non rigide ac sensu Philosophico pro unico momento et puncto temporis, sed pro longiore quadam mora ac temporis continuatione usu vulgari accipiendum est; unde etiam haud raro pro praeterito aut futuro auctores utuntur: ut Plaut. Casin. II. 8, 9, *Postquam amo Casinam*. Cicer. Attic. II. 5, *Cupio et iamprídem cupio Alexandriam reliquamque Aegyptum visere*; pro *amavi*, *cupivi*, aut *amabam*, *cupiebam*. Plaut. Casin. II. 6, 58, *Compressan' palma, an porrecta, ferio*, respondente altero, *Age ut vis*. Id. Cist. II. 8, 86, *Ibo domum, atque ad parentes suos reduco Silenium*; pro *feriam*, *reducam*. Vid. Ursinus, p. 534. et Perizon. I. 13, 4.

11) De vario temporum in omnibus Modis usu Vid. Alvar. p. 23. Ursin. p. 541. Iohnson. p. 273, et seqq. fuse disserentes.

Personae[12]) tres, *Prima*, ut *amo*; *Secunda*, ut *amas*; *Tertia*, ut *amat*.

Coniugatio est variatio verbi per modos, tempora, numeros et personas.

Coniugationes verborum sunt quatuor: *Prima*, *Secunda*, *Tertia* et *Quarta*.

Eae autem vulgo a se invicem discernuntur vocali quae praecedit *re* praesentis Infinitivi verbi activi, vel *ris* praesentis Indicativi verbi passivi, hoc modo:

Prima	habet	*a* longum	ante *re* vel *ris*, ut,	*amāre*, *amāris*.
Secunda		*e* longum		*docēre*, *docēris*.
Tertia		*e* breve		*legĕre*, *legĕris*.
Quarta		*i* longum		*audīre*, *audīris*.

Verborum *Coniugatio* vel est *Regularis* vel *Anomala*. Illa communem aliquam coniugandi formam servat: haec ab ea forma desciscit.

In unoquoque verbo regulari et pleno potissimum considerandae sunt quatuor eius primariae partes; viz. *Praesens Indicativi* in *o*, *Praeteritum perfectum* eiusdem in *i*, *Supinum prius* in *um*, et *Praesens Infinitivi* in *re*.

Praesens Indicativi in *o* dicitur Thema sive *Radix* verbi, quod reliquae verbi partes ab eo, sive immediate, sive aliis intervenientibus, nascantur.

A Praeterito perfecto descendunt voces in *ram*, *rim*, *ro*, *ssem* et *sse*.

A Supino priore, Supinum posterius, participia praeteriti temporis, et futuri in *rus*: item pleraque verbalia in *us*, *io*, *or* et *ix*.

Praesens Infinitivi quotae coniugationis verbum quodque sit ostendit.

¶ In Rudimentis nostris, praeter Coniugationum Typos, proposita sunt generalia verborum a thematis suis ducendorum praecepta: [Haec quum vulgaria sint, typis describi nolui. Longe meliora nuper dedit *Struvius* in libro praestantissimo: *Ueber die lateinische Declination und Coniugation. Eine grammat. Untersuchung v. D. K. L. Struve. Koenigsb.* 1822. G. St.] superest, ut de Praeteritis et Supinis, quorum formatio latius patet, nec, ut caeterarum partium una fere et eadem, sed varia et multiplex est, hoc in loco agamus.

---

12) Eodem se modo habent Personae in verbis, quo genera in nominibus adiectivis. Proprie autem, nec verba personas, nec adiectiva genera habent; sed terminationes personis aut generibus substantivorum in structura Grammatica convenientes. Vid. Perizon. I. 12, 2 et 3.

* De Verbis anomalis capite secundo; de Genere, Specie et Figura verborum cap. tertio; de Gerundiis et Supinis libro de Participiis dicetur.

CAP. I.

De Praeteritis et Supinis Verborum.

Regulae generales.

1. Pleraque simplicium leges composta sequuntur.
Hinc excepta suo melius post ordiné pandam.

Verba composita formant praeteritum et supinum iuxta regulas simplicium: ut, *amo*, *amavi*, *amatum*; sic *redamo*, *redamavi*, *redamatum*.

Excipiuntur nonnulla quae suis locis explicabuntur.

2. Cum geminat primam simplex, composta priorem
Praeteriti amittunt: praeter *praecurro*, *repungo*;
Quaeque sibi gignunt *do*, *sto*, cum *discere posco*.

Quando praeteritum simplicis geminat primam syllabam, composita non geminant: ut, *pello*, *pepuli*; *repello*, *repuli*, non *repepuli*.

Exc. Quaedam tamen eam syllabam retinent: ut, *praecurro*, *praecucurri* [13]); *repungo*, *repupugi* [14]): item com-

---

13) Alia etiam a *curro* composita geminationem quandoque retinent: ut, *accucurrisse* Cic. Attic. XII. 18. *adcucurrit* Tacit. Hist. III. 12, 5. Petron. c. 9 et 139. *concucurrisse* Cato ap. Priscian. col. 901. *concucurrit* Flor. IV. 2. *concucurrissent* Hirt. B. Afric. c. 59. *decucurrit* Caes. B. G. II. 21. Sueton. Ner. c. 11. 5. Plin. Epist. III. 7. [al. *decurrit*:] *decucurrerunt* Caes. B. G. II. 19. Hirt. B. Hisp. c. 23. Liv. XXII. 4. *decucurrere* Ibid. *decucurrissent* Hirt. B. Alex. c. 31. *discucurrit* Sueton. Gal. XXXII. 6. *excucurrerunt* Liv. I. 15. Hirt. B. Hisp. c. 21. *excucurrisset* Sueton. Galb. XVIII. 6. *excucurrissent* Liv. II. 17. [al. *excurrissent*] *excucurrerit* Plaut. Most. II. 1, 12. *excucurrisse* Id. Bacch. II. 3, 125. *incucurrerunt* Liv. XXVIII. 15. *incucurrerunt* Id. XXVII. 18. *occucurri* Plaut. Merc. I. 2, 88. [al. *occurri*] *percucurri* Cicer. de Orat. III. 14. *percucurrit* Petron. c. 52. Sueton. Tiber. IX. 5. et Ner. III. 2. Flor. IV. 12. *percucurrisset* Caes. B. G. VIII. 46 et 52. *procucurrerunt* Caes. B. Civ. III. 93. *procucurrissent* Ibid. et Liv. XXV. 11, lectionem comprobante Prisciano l. cit. Verum haec ipsa reduplicationem saepius abiiciunt: nam *accurrisse* habet Cicer. Offic. III. 81. *concurrerunt* Plin. XI. 83. Hirt. B. Alex. c. 65. Vel. Paterc. II. 70, 1. *concurrere* Claudian. XX. 29. *concurrerunt* Hirt. B. Alex. c. 65. C. Nepos, X. 10. *concurrerit* Virg. Aen. VII. 224. *concurrissent* Flor. I. 13. *concurrisse* Plin. IV. 13. *decurrerunt* Curt. VII. 6, 1. *decurrere* Virg. Aen. IV. 153. et XI. 189. *decurrerit* Tibull. IV. 1, 51. Val. Max. Praef. *decurrisse* Curt. VI. 7, 27.

posita a *do*, *sto*, *disco* et *posco*: ut, *addo*, *addidi*[15]), *asto*, *astiti*, *edisco*, *edidici*, *deposco*, *depoposci*[16]).

3. A praesentis in I mutatum, vult E supino.
Excipe *displiceo*, *do*, *go* finitaque, quaeque
Progenerant *habeo*, *sapio*, *salio*, *statuoque*.

Si verbum compositum mutet A simplicis in I, supinum habebit E: ut, *facio*, *feci*, *factum*, *perficio*, *perfeci*, *perfectum*.

Exc. *Placeo*, *placui*, *placitum*: at *displiceo*, *displicui*, *displicitum*. Sic finita in *do* et *go*: ut, *ago*, *egi*, *actum*; *adigo*, *adegi*, *adactum*; *cado*, *cecidi*, *casum*; *recido*, *recidi*, *recasum*. Item composita ab *habeo*, *sapio*, quae I in supino retinent: ut, *prohibeo*, *prohibitum*; *desipio*, (si modo supinum habeat) *desipitum*: Et a *salio*, et *statuo*, quae in supino U habent: ut, *insilio*, *insultum*; *instituo*, *institutum*[17]).

---

discurrisse Id. IV. 15, 10. *incurrerunt* Id. IX. 5, 8. Sallust. Frag. VI. 6. *incurristi* Cic. Orat. c. 67. *incurrisse* Id. pro Sext. c. 6. *occurri* Id. Catil. III. 7, extr. *occurrerunt* Hirt. B. Alex. c. 10 et 32. *occurrisset* Plin. XXVI. 3. Vel. Paterc. II. 61, 2. *occurrissent* Caes. B. Civ. III. 92. *occurrisse* Stat. Theb. VI. 940. Iustin. XXIV. 8, 5. *percurrisset* Curt. IV. 4, 1. *percurrissent* Id. IX. 1, 3. *percurrisse* Cicer. de Orat. I. 50, extr. Horat. Car. I. 28, 6. Curt. IV. 4, 10. *procurrerunt* Caes. B. G. I. 52. *procurrerat* Id. B. G. V. 34. *procurrerant* Id. B. Civ. II. 34. *procurrerit* Horat. Epod. XVI. 29. Iustin. XXV. 4, 9. *procurrissent* Caes. B. Civ. II. 41. Flor. I. 18, etc. quibus adde *praecurrit* ap. Cicer. Orat. 54. et *praecurrerunt* ap. C. Nep. VIII. 1. quod semper geminari Grammatici quidam docent. Caetera a *curro* composita, ut *antecurro*, *circumcurro*, *recurro*, *succurro*, *transcurro*, reduplicationem vix admittunt. Male autem his adnumerat Vossius Anal. III. 19. *accurro*, *discurro*, *incurro*, *occurro*, quae nonnunquam geminari modo ostendimus.

14) Vid. infra reg. 30.

15) Praeterita verborum *do* et *sto*, syllaba quidem auctiora sunt; vix tamen (ut Vossius notat) geminata dici merentur, nisi forte dicas *dedi* et *steti* per Syncopen facta ex *dedui*, *stetui*.

16) Olim plura composita simplicium suorum geminationem retinebant. Sic *despoponderas* et *despopondisse* adhuc in Plauto legimus, Truc. IV. 3, 51. et Trin. III. 1, 2. Ex eiusdem Aulularia *admemordit* citat Gellius, VII. 9. et ex Ennio *detotondit*, ex Varrone *detotonderat* adfert Priscianus, col. 868. Porro haec praeteriti reduplicatio (ut ab Auctore Methodi notatum, p. 201.) imitatio est augmenti Graecorum: antiqui enim *memordi*, *peposci*, *pepugi*, *spespondi*, *cecurri* dicebant, teste eodem Gellio l. c. qui et M. Tullium et C. Caesarem ita usos locutos: unde et *fefelli* a *fallo*, *peperi* a *pario*, *tetigi* a *tango*, *cecidi* a *cado*, adhuc utimur: similiterque *tetuli* a *tollo* ap. Plaut. Amph. II. 2, 84. Terent. Andr. IV. 5, 13. Lucret. VI. 672, aliosque, invenimus. Confer Vossium Anal. III. 19 et 37.

4. Si sit A praesenti, non desinit esse supino.

Si verbum in praesenti A habuerit, A quoque in supino habebit, quamvis in praeterito mutetur: ut, *capio, cepi, captum, fallo, fefelli, falsum.*

5. Praeteritis quaecunque carent, spoliabo supinis.

Quae verba praeteritis carent, carent etiam supinis: ut, *polleo, glisco, ferocio,* etc. [18]).

Prima Coniugatio.

6. AVI praeterito capit, ATUM prima supino.

Verba primae Coniugationis habent in praeterito AVI, in supino *atum*: ut, *voco, vocavi, vocatum.*

7. *Do dedit* atque *datum* format, compostaque primae
Quae *venum, circum, pessum*que, *satis*que crearunt.
Sto stetit et *statum* poscit: STITIT at sibi proles
Exigit atque STITUM, multo sed crebrius ATUM.

Exc. 1. *Do* facit praeterito *dedi*, supino *datum.* Sic composita primae coniugationis, *venundo, circundo, pessundo, satisdo* [19]). Caetera fere sunt tertiae coniugationis [20]); de quibus Reg. 29.

Sto, steti, statum. Composita STITI [21]) STITUM, et frequentius STATUM: ut, *exsto, exstiti, exstitum* vel

---

17) Ita docet Despanterius; propius tamen intuenti composita verbi *statuo*, apparet *i* loco τῦ *a* substitutum, in supino etiam retineri; *u* autem penultima supini vocalis, praesentis quoque tam simplicis quam compositi penultima est.

18) *Cieo* quidem habet *citum*, penultima brevi, absque praeterito in secunda coniugatione, nam *civi* a *cio* quartae est. Vid. reg. 17.

19) Hoc verbum *do* eiusque composita primae coniugationis contra aliorum naturam *da* penultimam aut antepenultimam corripiunt, ut *dăbam, venundăbam, dăbamus, venundăbamus,* etc.

20) Inveniuntur tamen *interdare* Plaut. Trin. IV. 5, 152. et *cibus interdatus* Lucret. IV. 866. *Superdare*, ut Cels. VII. 2, extr. *Glutinantia superdanda:* et VII. 7, 4, *Linamentum superdandum est*, et alibi saepius. *Introdabat* Cic. pro Caecin. c. 5. al. *intrudebat. Condator* autem pro *una dator* in vett. Glossis, et *praedatus*, pro *ante datus* ap. Cael. Aurelian. Acut. III. 17. n. 168, etc. imitanda non sunt.

21) *Circumsto, intersto* et *supersto*, *e* in praeterito retinere videntur, *circumsteti* Cic. Attic. I. 16. Virg. Geo. IV. 361. Aen. II. 559. et VIII. 500. Ovid. Met. XI. 505. Tac. Annal. XV. 15, 3, etc. *intersteti* Ammianus, XXII. 27. *supersteti* Sallust. Iug. c. 64. *Circumstiterant* tamen habet idem Tacit. Hist. III. 31, 5. * *Praestasse* ap. Vegetium, I. 1. e libro

exstatum; praesto, praestiti, praestitum vel *praestatum* [22]).
Sic *ad-, con-, in-, ob-, per-, pro-, re- sto* [23]).

8. A *Lavo* fit *lavi, lautum, lotum* atque *lavatum.*
Poto potatum vel *potum* flecte: *iuvoque*
Dat *iuvi;* at soboles *iutum* prope sola reservat.

Exc. 2. *Lavo* in praeterito facit *lavi*, in supino *lotum, lautum,* et *lavatum* [24]).

Poto, potavi, potum vel *potatum* [25]).

Iuvo, iuvi, iutum. Sic eius compositum *adiuvo, adiuvi, adiutum.* Hinc participia *iutus* et *adiutus;* sed hoc longe quam illud usitatius [26]).

---

vet. impresso, pro *praestitisse,* legit rectumque censet Stewechius. *Praestavit* ex Ammiano idem profert: *praestaverit* ex Inst. Iustin. Vossius Anal. III. 20. *Repraestaverit* dixit Paulus, l. 47. ff. de act. empt. et vend. *adstassent,* pro *statuerunt,* Festus. *Restaverit* denique vulgo legebatur ap. Propert. II. 25. (sive ult.) 53. pro quo melius *restabit.*

22) A supinis in *atum* frequentia sunt Participia in *aturus; constaturus* Lucan. I. 17. Plin. XVIII. 5. Martial. X. 41. [et id solum Saturnius agnoscit, p. 72.] *exstaturus* Plin. XVII. 22. *obstaturus* Quinct. II. 11, init. Stat. Theb. VII. 247. *instaturus* Liv. X. 36. Frontin. Strat. I. 6. *perstaturus* Liv. VIII. 34. *praestaturus* Cic. Fam. I. 8. X. 11. XII. 16. et ad Attic. XIV. 16. Liv. XXX. 15. Vitruv. I. 1. extr. Senec. Controv. lib. 1. praef. Brutus ad Cic. Fam. XI. 9. *Praestatum* quoque ex eodem citat Priscian. col. 863. Et haec quidem usitatiora videntur. *Adstiturus* tamen profert ex Porcina id. Prisc. d. l. *praestiturus* habet Livius, XXXVII. 25 et 35. et quidam Codd. Cic. Fam. VI. 8. et Bruti Epist. ad Cic. 11. princ. at probatiores *praestaturus.* *Exstiturus* ex Ulpiano adfertur.

23) *Disto* praeterito supinoque carere docet Ursinus p. 681. *Distasse* tamen, pro *distitisse,* apud veterem Irenaei Interpretem I. 24. legi notat Vossius, l. c. *Antisto* quoque praeterito destitutum videtur.

24) *Lavi, lautum* et *lotum*, sunt a *lavo, lavis, lavere*, tertiae, de quo in anomalis. Nempe a perfecto *lavi* factum *lavitum*, unde per Syncopen *lautum*, et *au* in *o* converso *lotum.* Supino autem *lavatum* utuntur Plautus, Aul. III. 6, 43. Ter. Eun. III. 5, 44, et 52. et Horat. Sat. I. 3, 137. et VI. 125. unde et *lavaturus* ap. Ovid. Fast. III. 12. *Lavavit* quoque legitur ap. Plaut. Truc. I. 2, 95. ubi vet. aliaeque Editt. habent *lavabat,* minus bene.

25) Supino *potatum* utuntur Plaut. Pseud, V. 2, 28. et Colum. XII. 51, extr. *Potum* Virg. Ecl. VII. 11. et Ecl. IX. 24. ut mirum sit Iohnsonum id in suo supinorum syllabo, p. 388, omisisse. Hinc *potus*, *poturus*, *potor* et *potrix;* illinc *potatus*, *potaturus* et *potator*, optimis auctoribus usitata, descendunt. In compositis, *adpotus*, *epotus*, *compotor;* vix *adpotatus, epotatus, compotator*, inveniuntur.

26) *Iutus*, quod Alvarus, Bangius ac Vossius, non nisi in composito *adiutus* inveniri putarunt, legi in Tacito Annal. XIV. 4, 1. et Pallad. IV. 10. ostendit Methodi auctor. Addit Faber in Lexic. ex Lactantio de Opif. Dei, c. 10, *Lingua iuta offensione dentium;* at in meis *adiuta* invenio. * *Iuvavit* Manilio tribuit Vossius, sed locum non addit. Ita-

9. Haec per UI per ITUMque, *cubo*, *domo* cum *sono* flectes,
Et *tono*, iunge *veto*, simul et *crepo*: *discrepo* normam
Sed potius sequitur: *mico* vult *micui*que, supini
Impatiens: AVI tamen ATUM *dimico* praefert.
Quam tenuit legem *replico* cum *supplico*, et omne
Quod *plico* componit verbum cum nomine iunctum.
Caetera sed *soboles* ritu copulantur utroque.
At *frico* vult *fricui*, *frictum*; *secui*, *seco* *sectum*;
Interdumque *neco*, *necui*; quod saepius AVI
Atque ATUM poscit. *Labo*, *nexo* cum *plico* nil dant.

Exc. 5. Sex verba quae sequuntur, faciunt praeterito UI, supino ITUM:

Cubo, cubui, cubitum 27). Sic composita, tam primae: ut, *accubo, excubo, recubo*: quam tertiae, quae *m* literam assumunt: ut, *incumbo, succumbo*. Vid. Reg. 25.

Domo, domui, domitum 28). Sic *e-, per- domo*.

Sono, sonui, sonitum 29). Sic *as-, circum-, con-, dis-, ex-, in-, per-, prae-, re- sono*.

Tono, tonui, tonitum 30). Sic *at-, circum-, in-, superin-, re- tono*.

Veto, vetui, vetitum 31).

---

que vereor, cum Ursino, ne deceptus *iuvavit* legerit, ubi recte *iuvabit* habetur, l. V. v. 458, — *Thebana iuvabit Dicere bella uteri, mixtumque in fratre parentem.* * *Iuvaturus* Sallust. est Iug. 51. et Plin. Epist. IV. 15. *adiuvatu* Frontini de Aquaed. lib. 1. *adiuvaturus* Petron. c. 18. non temere imitanda, ait Ursinus, p. 682. Ego contra *iuvaturus* libentius quam *iuturus* adhibuerim.

27) *Cubasse* tamen ap. Quinctil. VIII. 2. prope fin. *incubavere* ap. Plin. XI. 16, *supercubasse* ap. Apul. Met. VI. p. 200. invenimus. Addit Vossius *cubatus in fumo* ap. Plin. X. 57. sed *cubitus* illic Harduinus edidit.

28) *Domaverunt* ex Floro citat Vossius: sed eo in loco (viz. III. 22.) meliores codd. *domuerunt* exhibent. *Domavi* quidem usus est vetus Poëta ap. Charis. col. 252 et 253. *domator* Tibull. IV. 1, 116. et Ammian. XXI. 5. *perdomavi* ex Cic. adfert Cledonius, p. 1917.

29) A *sonitum* est verbale *sonitus*. *Sonaturus* tamen dixit Horat. Sat. I. 4, 44. *sonaverint* Tertullian. ad Scap. c. 2. *resonavit* Manilius, V. 566. *classicum personavit* Apul. Met. V. p. 152.

30) *Intonata* legitur ap. Horat. Epod. II 51.

31) *Vetavit* ex Persio profertur, Sat. V. 90. ubi in aliis libris *notavit*. *Vetatus* quoque ex Statii Theb. III. 550. adducunt Despauterius,

Crepo, *crepui*, *crepitum* [32]). Sic *con-*, *in-*, *per-*, *re-crepo*. *Discrepo* tamen *discrepavi* potius quam *discrepui* facit [33]).

Exc. 4. *Mico* facit *micui* sine supino [34]). Sic *inter-*, *pro- mico*. *Emico* autem *emicui* habet et *emicatum* [35]): *dimico*, *dimicavi*, raro *dimicui* [36]), *dimicatum*.

Exc. 5. *Plico* simplex, olim *plicui* vel *plicavi*, et *plicitum* vel *plicatum*, fecisse videtur [37]): quorum nullum iam reperitur.

Ab eo composita, sive cum nomine, sive cum praepositionibus *sub* et *re*, AVI tantum et ATUM habent: ut, *duplico*, *-avi*, *-atum*; *multiplico*, *-avi*, *-atum*; *supplico*, *-avi*, *-atum*; *replico*, *-avi*, *-atum* [38]).

Reliqua cum praepositionibus composita vel faciunt UI, ITUM; vel AVI, ATUM; ut, *applico*, *implico*, *-plicui*, *-plicitum*, et *-plicavi*, *-plicatum*: *complico*, *-plicavi*, *-plicatum*; vix *-plicui* et *-plicitum* [39]). *Explico*, pro *expedio*,

---

Vossius, aliique: at emendatioribus *vetanti* est editum. *Vetaveram* tamen in optimis Gruteri, Graevii, Gronovii editt. habetur ap. Cic. Fam. X. 23.

32) *Increpo*, sensu *obiurgandi*, interdum etiam *increpavi* facit, quo non tantum Sulpitius Severus lib. 1. Hist. sacr. utitur sed etiam Plautus Mostell. III. 2, 63. licet Vossius et Ursinus ita dixisse veteres negent. *Increpatus* Iustin. XI. 3, 5. et Prudent. Cathem. II. 195. eadem notione utuntur.

33) *Discrepavi* Ciceronis est, de Orat. III. 30, *Si ita in re discrepavit ab Antonii divisione nostra partitio* [ita enim habent meliores libri, quanquam *discrepuit* legerit Nonius, VII. 99.] *discrepui* Horat. Art. 219.

34) *Micavit* exstat ap. Solin. c. 56. sed non temere imitandum: nam Quinctil. I. 6. reprehendit eos qui *emicavit* potius quam *emicuit*, dicebant.

35) Supinum *emicatum* colligitur ex *emicaturus* ap. Senec. Consol. ad Helv. c. 11.

36) *Dimicuisse* legitur ap. Ovid. Amor. II. 13, ut

37) Priscianus, col. 860. *plicui* vel *plicavi* declinat. Diomedes vero, c. 368. et Phocas, c. 1712. *plicui* solum agnoscunt. Verum neutrum hodie uspiam legitur. *Plicavi* tamen potius in usu fuisse, ex *plicatio*, *plicatilis* et *plicatura*, videtur.

38) *Replicui* solum a *replico* habet Priscianus, l. c. unde *replictae* (pro *replicitae*) *tunicae* ap. Stat. Sylv. IV. 9, 29. At *replicasset* ex Plinii iunioris Epistolis profert Stephanus in Thes. L. L. et Vossius Anal. III. 20. *replicatus* quoque habet alter Plin. IX. 23. XI. 38. § 73. et XXXIV. 8.

39) *Complicui* aut *complicavi* nondum inveni: *complicatus* Ciceronis est, Offic. III. 19. *complicitus* Apuleii, Met. I. p. 27, etc. *implicasti* eiusd. Apul. Met. III. p. 90. *implicui* reliquorum. Alia fere promiscua sunt. *Applico* enim, cum ad navigationem refertur, non solum *applicui* facit, quod docent Alvarus, Vercpaeus et Schmidius, sed etiam *applicavi*.

expando, aut simili, *explicui* saepius [40]) et *explicitum*: pro *explaio* seu *interpretor*, *explicavi* et *explicatum* fere semper fact [41]).

Exc. 6 *Frico* habet *fricui*, *frictum* [42]). Sic *af-*, *circum-*, *con-* *de-*, *ef-*, *in-*, *per-*, *re-* *frico*.

Seco, *ecui*, *sectum* [43]). Ita *circum-*, *con-*, *de-*, *dis-*, *ex*, *in-*, *inter-*, *per-*, *prae-*, *re-*, *sub-* *seco*.

Neco, *necavi*, interdum *necui*, *necatum* [44]). *Eneco*, *-avi*, *-atum* et *enecui*, *enectum* [45]); *interneco*, *-avi*, *-atum*, et *-ectum* [46]).

Exc. 7. Haec tria, *labo* [47]); *nexo* [48]), et *plico* (de quo prius dictum) praeterito ac proinde supino carent [49]).

Ciceronis enin est de Invent. II. 51, *Navim ad eum applicaverunt.* Alio certe sens *applicavi* ap. Ciceronem frequentius est.

40) *Explici* in *expediendi* significatione usitatius fuisse docet Gell. I. 7. cuius loum perperam in contrariam sententiam detorserunt Voss. et Methodi Autor. V. Ursin.

41) Legimus etiam *circumplicasset* ap. Cic. Div. II. 62. et *circumplicatus* ap. eund. Ibid. I. 36. *dispicatus* ap. Varr. R. R. III. 16. *perplicatus* ap. Luret. II. 394.

42) *Refrictura* Ciceronis est ad Attic. XII. 19. *defricatus* Catull. XXXV. 20. Plin XXVIII. 12. Colum. XI. 2, med. *confricatus* Plinii XXVIII. 9. §. 7. XXIX. 2. sub init. et XXXI. 10. §. 46. Varr. R. R. I. 60. *infricatus* Plin. XXVI. 8. §. 58. et alibi saepius; *perfricatus* Plin. VIII. 27. XXVII. 12. §. 51. Petron. c. 132. *Affrictus* ex Apuleio, sed loco non indicat, proferunt. Contra *frictus* habent Cato R. R. 156. Iuven. VI. 577. *affrictu* Plin. XXXI. 6. §. 38. Senec. N. Quaest. V. 14. *defrictus* Apl. Met. III. p. 92. Col. R. R. VI. 13. et VII. 5, med. *infrictus* Marc. Empir. c. 10. item Plin. XX. 13. al. *infractus*, melioribus *infriatus*. *Perfricasti os* ap. Cic. Tusc. III. 18. legit Victorius, Var. VIII. 6. at libb. emendatiores *perfricuisti* habent: eodem quoque sensu Plin. 1. Praef. *Perfricui faciem*, et Martial. XI. 28. *Perfricuit frontem*, dixere.

43) *Secaturu* legitur ap. Columellam, IV. 9. *praesecatus* ap. Apuleium, Met. 1. p 21.

44) Exolevisse *necui* censent Vossius, aliique. Atqui non Ennius modo, cuius testitonium ex Prisciano, col. 681. proferunt, sed Phaedrus etiam eo usus estIV. 18. *Nectum*, quamvis in simplici non legitur, est tamen ap. Grammticos veteres. Vid. Diomed. col. 362. et Priscianum, col. 681. qui *nectum* ferro proprie dici, *nectum* alia via peremptum, tradunt.

45) *Enecavi* uus Calph. Flacc. Declam. 113. *enecasso* pro *enecavero* Plaut. Most. I. 3, 56. *enecui* Sueton. de illust. Gramm. III. 2. *Enecatus* habet Plin. X. 29. XVIII. 30. et XXX. 12. *Enectus* tamen frequentius est, Ciceoni Divin. II. 35. Tusc. I. 5. ad Attic. VI. 1, sub init. Horat. Epist. I. 7, 87. Livio XXI. 40. Suetonio Ner. XXXVI. 6. Iul. LXXV. 5. Ovdio Met. IV. 243. Val. Maximo, IX. 12, 3. aliisque usitatum.

46) *Internecatus* Plaut. Amph. I. 1, 34. *internectus* Cic. Phil. XIV. 3. Sed hic quidam *interneccinus*, illic *internectus* legunt.

Secunda Coniugatio.

10. Altera praeterito dat UI, dat ITUMque supino.

Verba Secundae Coniugationis faciunt praeteritum in UI, supinum in ITUM: ut, *habeo*, *habui*[50]), *habitum*, *prohibeo*, *prohibui*, *prohibitum*.

11. Dat *doceo doctum*; a *teneo* deducito *tentum*:
Mistum vel *mixtum* dat *misceo*: *censeo*, *censum*;
*Torreo*que et *tostum* capient; et *sorbeo sorptum*.

Haec verba sequentia praeteritum iuxta regulam, supinum vero contra eam faciunt.

Doceo, *docui*, *doctum*. Sic *ad-*, *con-*, *de*, *e-*, *per-*, *sub-* *doceo*.

Teneo, *tenui*, *tentum*. Sic *con-*, *de-*, *dis*, *ob-*, *re-*, *sus-* *tineo*. At *attineo*, *pertineo*[51]) nullum supinum admittunt; raro etiam *abstineo*[52]).

Misceo, *miscui*, *mistum* vel *mixtum*[53]). Sic *ad-*, *com-*, *im-*, *inter-*, *per-*, *re-* *misceo*.

---

47) Ita docent Rhenius, Schmidius, Chytraeus, Veraeus, Vossius, Methodi auctor, Finckius et Helvicus, Farnabius, DeixiusPrateus et Ursinus, quorum auctoritatem nos sumus secuti: at inveiur *labasse* ap. Plin. XIV. 22.

48) *Nexo* (quod est frequentativum a *necto*, de quo eg. 39.) *nexui*, *nexum* facere volunt: sed haec a primitivo venire illic oendemus.

49) De verbis hisce anomalis in universum notandui, pleraque eorum praeterita et supina, non olim modo, sed etiam poerius nonnunquam, ab auctoribus anologice per *avi* et *atum* fuisse fonata; praecipue frequentia in iis esse participia in *atus* et *aturus* ex nolis singulorum recensioni supra adiectis satis constat. Idem probant Vrbalia in *atus*, *atio* et *ator*, a supinis in *atum* deducta: ut, *cubatus*, *acibatio*, *fricatio*, *tonatio*, *domator*. Quibus deceptus Valla canonem fonat universalem Eleg. I. 2. verbalibus primae *a* vocalem ante *io* deberi. Sed id perpetuum non esse docent Verepaeus, p. 232. et Vossius Aal. III. 20. sub finem: ubi et *sectio*, *frictio* et *perfrictio* dici commostrant. Addunt iidem *cubitio*, *accubitio*, *incubitio*; quae non nisi apudScriptores codicesve minus probatos (sed *cubatio*, *accubatio*, *incubatio* reperio.

50) *Habuvi* vel *habivi* pro *habui* positum existiiant quidam ap. Plaut. Asin. III. 3, 32. et IV. 1, 62.

51) Ne consentiant (opinor) cum supinis ab *attend*, *pertendo*,

52) *Abstentus* ICtis in usu est.

53) *Mistum* an *mixtum* sit dicendum vid. disputatem Dausquium, p. 199. et Voss. Anal. III. 22. Pro hoc veteres libri et Inscriptiones, pro illo Analogia stare videtur.

54) Vel *census sum*; ut in illo Ovid. Fast. V. 25, *Hinc sata Maiestas; hos est Dea censa parentes*: et ap. eund. Pon. I. 2, 139, *Hanc*

Censeo, *censui* [54]), *census* [55]). Sic *ac-*, *per-*, *re-*, *suc- censeo.*

Torreo, *torrui*, *tostum*. Sic *ex- torreo.*

Sorbeo, *sorbui* [56]), *sorptum*. Sic *ab-*, *ex-*, *re- sorbeo.* Supina tamen *exsorptum* et *resorptum* non exstant.

12. Quod dat UI neutrum, *timeo*, *sileo*que supina
Nulla dabunt. *Valeo*, *placeo*, *caret*, et *licet* aufer,
Paret, item *iaceo*, *caleo*, *noceo*, *doleo*que;
Queis *coalet*, *latet* atque *meret* sociabis, *olet*que.

Neutra secundae coniugationis, quae praeterito faciunt UI, supinis carent: ut, *splendeo*, *splendui* [57]); *madeo*, *madui.* Sic *albeo*, *areo*, *calleo*, *candeo*, *egeo*, *indigeo*, *floreo*, *frondeo*, *horreo*, *niteo*, *palleo*, *pateo* [58]), *rigeo*, *sordeo*, *tepeo*, *vigeo* [59]).

His adde duo verba activa, *timeo*, *timui*: unde *per-*, *sub- timeo* Et *sileo*, *silui* [60]).

---

probat, *et prius dilectam semper ab aevo Est inter comites Marcia censa suas*: et ap. Cic. pro Flacc. c. 32, *Census es mancipia Amyntae*: et mox, *Cum te audisset servos suos esse censum.* At *census* locis hisce omnibus passive esse interpretandum docent Gronovius Observ. IV. 8. extr. et Perizon. ad Sanct. p. 285.

55) Est et supinum *censitum* a *censio* quartae, penultima producta: unde *censitus* participium, *censitor* et *censitio*, pro *census*, *censor* et *censio*, in libris iuris aliisque non semel occurrunt. Sic *recensitus* utitur Claud. XX. 60 Front. de Colon. p. 332. Prudent. π. στεφ. XI. 147. et in melioribus libris Sueton. Iul. 41. et Vesp. IX. 2. quanquam quidam MSS. *recensus* habeant; unde ap. eund. ibid. et Liv. Epit. 115, est verbale *recensus*.

56) Vulgo addunt et *sorpsi*, quod, ut et *sorptum*, sunt qui verbo tertiae *sorbo*, *sorbis*, tribuunt. At *sorpsi* barbarismi damnat Val. Probus, col. 1480, Capo 2240, et Velius Longus, 2238. Agnoscit tamen Charis. col. 217. *Absorpsit* quoque dixit Lucanus, IV. 100. *Sorbitum* etiam in supino veteres dixisse arguit verbale *sorbitio* ap. Pers. IV. 2. et alios.

57) In his et similibus hoc generaliter tenendum; quibus verbis supina deficiunt, isdem quoque omnia a supinis formata deficere; qualia sunt Participia in *tus* et *rus*, et Verbalia in *io*, *or*, *ix* et *us*.

58) Despauterius aliique Priscianum secuti, supinum huic verbo dant *passum.* Sed Phocas, col. 1719. Diomedes, col. 878. itemque Gellius, XV. 15. *passus* a *pando* aut *patior* deducunt.

59) Adde, *Aceo*, *aegreo*, *caneo*, *clareo*, *flacceo*, *foeteo*, *humeo*, *liqueo* (unde *liquesco*, et *deliqueo*, *delicui* ap. Ovid. Met. IV. 252. et *colliqueo*, *collicui* ap. Varronem, teste Nonio, IV. 275.) *maceo*, *macreo*, *madeo*, *marceo*, *mineo* (quo usus Lucretius, VI. 562 et 1193.) eiusque composita *emineo*, *promineo*, *immineo*: *muceo*, *nigreo*, *puteo*, *putreo*, *rauceo*, *rubeo*, *seneo*, *studeo*, *stupeo*, *tabeo*, *torpeo*, *tumeo*, *vegeo*, (unde *vegetus*) *vieo*, *vireo.*

60) *Sileo* saepissime neutraliter accipitur, ut in illo Ciceronis pro Mil. c. 4. *Inter arma silent leges.*

Exc. Haec autem neutra supinum retinent: *Valeo, valui, valitum*: et *aequi-, con-, e-, in-, prae- valeo*. *Placeo, -ui, -itum*: et *com-, per- placeo, dis- pliceo*. *Careo, -ui, itum* 61). *Liceo, -ui, -itum* 62). Sic *Pareo*: et *ap-, com- pareo*. *Iaceo* 63): et *ad-, circum-, inter-, ob-, prae-, sub-, super- iaceo*. *Caleo* 64): et *con-, in-, ob-, per-, re- caleo*. *Noceo*. *Doleo* 65): et *con-, de-, in-, per- doleo*. *Coaleo*. *Lateo* 66): unde *de-liteo, inter-, sub- lateo*. *Mereo* 67): unde *com-, de-, e-, per-, pro- mereo*, aut *mereor*. *Oleo* 68), 69).

13. *Arceo* quod simplex nescit, dant nata supinum:
Quod retinent *taceo, làteo*, sobolique recusant.

Arceo arcui facit, supinum vero *arcitum* in usu non est 70). Eius tamen composita supinum retinent: *coerceo, -ercui, -ercitum; exerceo, -ercui, ercitum*.

Contra, *taceo tacui* facit et *tacitum* 71); *lateo, latui* et *latitum*, (ut modo dictum). Eorum tamen composita supino carent; *con-, ob-, re- ticeo*: et *de- liteo*, etc.

14. Dant DI SUM *prandet, videt* et *sedet*; at geminabit
S *sessum*: *stridet stridi* facit absque supino.

Prandeo dat *prandi, pransum* 72).

---

61) *Cassus* nomen est, ut *fessus, lassus, moestus*: unde nec participia in RUS a talibus deduci possunt. Quod et Priscianus ipse agnoscit, col. 926, quamvis supra verbo *careo* supinum *caritum* et *cassum* tribuerit.

62) De hoc verbo vid. post cap. 8. sub init.

63) Unde *iaciturus* ap. Stat. Theb. VII. 777.

64) Hinc *caliturus* ap. Ovid. Met. XIII. 590.

65) *Doleo* etiam habet *dolitus sum* in vett. Inscripp.

66) Hinc *latiturus* et *latito*. Composita autem supinum vix habent, ut mox dicetur.

67) Eodem sensu dicimus et *mereor, meritus sum*.

68) De hoc verbo eiusque compositis videas mox reg. 17.

69) Addit Despauterius *Taceo* (de quo reg. seq.) quod activum verius quam neutrum videtur. Magis vero mirandum est Auctorem Methodi *praebeo* neutris accensere, quod nusquam nisi active sumitur, corruptumque est ex *praehibeo*, ut *debeo* ex *dehibeo*.

70) Priscianus tamen supinum ei dat *arcitum*, col. 1265. olim etiam per Syncopen *arctum*: unde *arctus* nomen et *arcto* frequentativum sunt derivata.

71) *Tacitus*, inde deductum, interdum nomen est, active scil. acceptum; ut, *homo tacitus*, i. e. *qui tacet*: interdum Participium sensu passivo; ut, *tacitae cogitationes*, i. e. *quae tacentur*.

72) An et *pransus sum*, vid. post cap. 4.

Video, vidi, visum. Sic *in-, per-, prae-, pro-, re- video.*

Sedeo, sedi, sessum. Sic *as-, con-, de-, dis-, in-, ob-, pos-, prae-, re-, sub- sideo, circumsideo* vel *circumsedeo, supersedeo* [73]). Ex his tamen *desideo, dissideo, persideo, praesideo, resideo, subsideo,* supino carere videntur.

Strideo, stridi, sine supino [74]), [75]).

15. DI SUM praeterito geminato *mordeo* donat:
Spondeo lege pari, *pendet, tondet*que iugantur.

Haec quatuor faciunt DI, principio praeteriti geminato, et supino SUM:

Mordeo, momordi, morsum. Sic *ad-, com-, de-, ob-, prae-, re- mordeo* [76]).

Pendeo, pependi, pensum. Sic *de-, im-, pro-, super- pendeo.*

Spondeo, spopondi, sponsum. Sic *de-, re- spondeo.*

Tondeo, totondi, tonsum. Sic *at-, circum-, de- tondeo.*

At composita omnium reduplicationem abiiciunt.

16. Ex VEO fit VI, TUM: *faveo* sed dicito *fautum,*
Et *caveo cautum.* Mutilantur neutra supinis;
Ferbuit at *fervet;* VI, XI *conniveo* donat.

Verba activa in VEO terminata, praeterito VI, supino TUM accipiunt: ut, *Moveo, movi, motum:* unde *a-, ad-, com-, de-, di-, e-, per-, pro-, re-, se-, sub-, trans- moveo. Foveo, fovi, fotum:* unde *con-, re- foveo. Voveo, vovi, votum:* unde *de- voveo.*

Duo in supino recipiunt *u* ante TUM, *Faveo, favi, fautum* [77]); *Caveo, cavi cautum* [78]): unde *prae- caveo.*

---

73) Quanquam in his *e* simplicis in *i* in praesenti mutetur, *e* tamen in praeterito et supino servatur: *assideo, assedi, assessum,* etc. Id quod in omnibus aliis, ubi eadem fit mutatio, accidit, praterquam in compositis a *teneo;* ut, *retineo, retinui,* etc.

74) Dicitur etiam *strido, stridis* in tertia.

75) Huc adde *frendeo,* quod praeterito *frendui* vel *frendi,* supino *fressum* habuisse videtur: unde *faba fressa* ap. Martial. IV. 46. *cicera fressa* vel *fresa* ap. Columel. II. 11, extr. Vid. Fest. in voc.

76) *Memordi, spepondi, peposci, cecurri,* veteres dixisse, et in his Caesarem et Ciceronem notat Gellius, VII. 9. et Plautum in Trigeminis *praemorsisse.* Vid. supra reg. 2. n. 16.

77) Supina horum verborum in *tum* per Syncopen facta sunt ex obsoletis in *itum,* ex gr. *fotum* ex *fovitum, motum* ex *movitum.* Similiter *fautum* ex *favitum,* unde *favitor* ap. Plaut. Amph. Prol. v. 78. *cautum* ex *cavitum;* unde *cavitio* ap. Festum.

Neutra in VEO supino carent: ut, *Paveo, pavi*[79]): unde *ex- paveo.*

Ex his *Ferveo, ferbui* facit[80]): unde *de-, ef-, in-, per-, re- ferveo. Conniveo, connivi* et *connixi*[81]), sine supino.

17. *Deleo*, nata *pleo*, *flet*, *net*, *ciet*, EVIT et ETUM
Accipiunt, *cieo*que *citum: civi* dato quartae.
Nunc *oleo* per UI dat ITUM: sic pignora patris
Quae retinent sensum: EVI, ETUM vult caetera proles.
Fert *abolevit* ITUM: sed dic *adolevit adultum.*

Praeterito EVI, supino ETUM formant verba sequentia:
Deleo, delevi, deletum[82]).
Compleo, complevi, completum. Sic alia composita ab inusitato verbo *pleo*[83]): ut, *de-, ex-, im-, adim-, op-, re-, sup- pleo.*
Fleo, flevi, fletum. Sic *af-, de- fleo.*
Neo, nevi, netum[84]).

---

78) Forte etiam *catum* supino dixerunt, unde *catus* pro *prudente* seu *cauto* ap. Cic. Tusc. I. 9. ex Ennio; et Horat. Car. I. 10, 3. et *cate* pro *solerter* ap. Plaut. Poen. I. 1, 3.

79) His adde *langueo, langui*, sine supino, licet in eo *u* sit vocalis: Sic *relangueo, relangui* ap. Ovid. Met. VI. 291. *oblangueo, -gui*, Cic. Fam. XVI. 10. *elangueo, -gui*, Aur. Victor. in Hannib.

80) *Ferveo, fervui* dicendum erat; sed dicitur *ferbui*, a *ferbeo*, quod agnoscit Priscianus, col. 866. *v* consona in *b* mutata. Dicitur et *fervi* a *fervo* tertiae, quo non tantum Lucilius ap. eund. d. l. sed Virgilius etiam Aen. VIII. 677. Terent. Adel. IV. 1, 17. Propert. II. 7, 20. utuntur: quod tamen suo aevo Quinctilianus vitiosum putabat Inst. I. 6. Hinc *defervisse* ap. Terent. Adel. I. 2, 72. *Defervisset* etiam ex Plinii Epistolis citat Vossius Anal. III. 24. *Effervere* denique penultima correpta Virgilius utitur, Geo. I. 471.

81) *Connixi* a *conniveo* deducunt, *connivi* a *connivo* tertiae: estque hoc usitatius. Vid. Voss. Anal. III. 24. Priscian. col. 866. Supinum *connictum* analogia fulcitur τοῦ *nictus*, a simplice *niveo*; auctoritate autem destituitur.

82) Ab inusitato *leo*: a quo praeteritum *levi* ap. Horat. Car. I. 20, 3. ut et *relevi* ap. Terent. Heaut. III. 1, 51. a *releo*, potius quam a *lino* et *relino*, summi Grammatici formata putant.

83) *Plentur* quidem antiquos dixisse notat Festus in voc. Etiam *sanguine pleti* ap. Lucret. II. 631. et *pletis ex naribus* ap. eund. VI. 1201, legit Giphanius: at aliter, illic *laeti*, hic *plenis* vulgo habetur.

84) Supinum *netum* firmat Vossius ex Corippo Africano de laud. Iustin. Aug. I. 15. ubi *neto auro*, non *necto*, ut antea, legendum docet: at antiquior certiorque Ulpiani auctoritas, cuius est *lana neta*, et *linum netum*, l. 70. §. 2. et 11. ff. de legat. 3. etiam *pernetus* utitur Sidon. Apoll. Car. XV. 167.

Cieo, citum, absque praeterito in hac coniugatione: *civi* enim a *cio* est, et quartae [85]. Sic *ac-, con-, ex-, in-, per- cieo.*

Oleo, olui, olitum [86] facit; olim etiam *olevi, oletum* [87].

Eius composita dupliciter formantur. Nam

1. Quae servant sensum simplicis, sive *odorem* significant, UI habent et ITUM: ut, *oboleo, obolui* [88], *obolitum; peroleo, -ui, -itum* [89], *redoleo, -ui, -itum* [90], *suboleo, -ui, -itum* [91].

2. Quae vero a simplicis significatione recedunt, faciunt EVI, ETUM: ut, *exoleo, exolevi, exoletum,* [92], [93]; *obsoleo, obsolevi* [94], *obsoletum,* idem; *inoleo, inolevi, inoletum* vel *inolitum* [95]. *Aboleo* tamen *abolevi* [96] facit et *abolitum. Adoleo* [97], *adolevi* [98], *adultum.*

---

85) *Citum* in secunda pen. correpta, in quarta producta, effertur. Composita quartam potius quam secundam sequi notat Methodi auctor, p. 225. quod mihi, extra praeteritum, haud satis exploratum videtur. Certe Participia *excitus, incitus, concitus, percitus,* mediam saepius; frequentativa *excito, incito, concito, recito, suscito;* et *exsuscito, resuscito,* semper corripiunt.

86) Supinum tamen *olitum,* indeque ductum participium *olitus,* nusquam reperiri putem. An *olitor* hinc formatum sit, an ab *olus,* alii viderint.

87) *Oletum* supinum, ex nomine *oletum* ap. Pers. I. 112. confirmat Priscianus, col. 872. quod tamen a praesente *oleo* Vossius deducit Anal. III. 23.

88) *Obolevit* ap. Plaut. Casin. IV. 3, ult. exhibent quidam libri: ubi tamen recentiores Edd. *oboluit* praeferunt, quo alioquin utitur Plautus Most. I. 1, 38. et Menaech. II. 3, 33. et Sueton. Calig. XXIII. 7. et Vespas. VIII. 7.

89) *Perolesse* tamen, pro *perolevisse,* dixit Lucilius, teste Prisciano loc. cit.

90) *Redolevi* etiam ei tribuit Priscian. d. l. supinum exstare negat Ursinus, p. 696.

91) Ita declinari Analogia postulat; quanquam neque praeteritum neque supinum uspiam iam reperiatur: ut memoria lapsus sit magnus Vossius, qui *subolui* Plauto saepius, ut et Suetonio dictum ait, perperam huc referens quod de *oboleo* prius et vere dixerat.

92) *Exoleo* et *obsoleo* utrum a *soleo* sint an ab *oleo* composita disputantem vid. Voss. l. supra laudato.

93) Iohnsonus Additt. p. 53. ex Plinio, XXXVII. 5. adfert *exoluerint* [*Carchedonii nescio an in totum exoluerint.*] At id vitio factum est Typographi Genevensis, anno 1631; aliis enim omnibus et melioris notae Editt. *exoleverint* constanter legitur.

94) Pro *exoleo, obsoleo, inoleo,* frequentior est forma *exolesco, obsolesco, inolesco.*

95) *Inolevit* utitur Gellius, XII. 5. sed sensu activo, pro *inolefecit.* Supinum *inoletum,* seu *inolitum,* non est in usu, nisi quod *inolitus* apud Patres Ecclesiasticos frequens est; ut, *inolitae concupiscentia vitium.*

18. Dant SI SUM *suadet*, *ridet*, *manet*, *haeret* et *ardet*,
Et *terget*, *mulcet*, *mulget*: sed et S geminato
Vult *iubeo*, *iussi*, *iussum*que. *Indulgeo* SI TUM,
Torqueo dat *torsi tortum*. Viduata supinis
SI capiunt *urget*, cum *fulget*, *turget* et *alget*.

1. Quaedam habent SI, SUM: ut,

Suadeo, suasi, suasum. Sic *dis-* *per-* *suadeo.*

Rideo, risi, risum. Sic *ar-*, *de-*, *ir-*, *sub-* *rideo.*

Maneo, mansi, mansum. Sic *per-*, *re-* *maneo*[99]).

Haereo, haesi, haesum. Sic *ad-*, *co-*, *in-*, *ob-*, *subhaereo.*

Ardeo, arsi, arsum. Sic *ex-*, *in-*, *ob-* *ardeo.*

Tergeo, tersi, tersum[100]). Sic *abs-*, *circum-*, *de-*, *ex-*, *per-* *tergeo.*

Mulceo, mulsi, mulsum[1]). Sic *ad-*, *circum-*, *com-*, *de-*, *per-*, *re-* *mulceo.*

Mulgeo, mulsi, mulsum[2]) et *mulctum*[3]). Sic *e-*, *immulgeo.*

---

96) Dicitur et *aboleo*, seu *abolesco*, significatione passiva: ut Liv. III. 55, *Cuius rei prope iam memoria aboleverat.* Caeterum Iohnsonus Additt. p. 58. Tacitum *aboluerat* dicentem notat, Hist. II. 5, 8. Verum et hic quoque mendosa libri editione deceptus est vir alioquin accuratissimus: in meis enim omnibus, *Titus prava certamina communi utilitate aboleverat* (non *aboluerat*) exhibetur.

97) In praesente *adolesco* fere dicimus, pro *cresco*: nonnunquam etiam et pro *incendor.*

98) *Adolui* in significatione *crescendi* dixit Varro, et in *incendendi* etiam Attius Cassius ap. Prisc. col. 872, qui et Valer. Antiatem posteriore hoc sensu *adultum* pro *adoletum* dicentem laudat.

99) Hinc excipiunt non modo Grammaticorum vulgus, sed ipse Vossius Anal. III. 24, init. *emineo, immineo, promineo*, quae UI sine supino habent. Sed haec non a *maneo*, sed *mineo*, composita supra ostendimus reg. 12. n. 59. Vid. Methodi auctor. p. 219. Ursin. p. 692. in primis vero Iohnson. Appar. p. 376. et Additt. p. 54.

100) Dicimus et in tertia coniugatione *tergo, tergis.* Sic *abs-*, *de-*, *ex-* *tergo.*

1) *Permulsit* utitur Livius, VII. 40, init. et XXXIX. 28. Virg. Aen. V. 816. Ovid. Fast. IV. 551. Silius, XIII. 344. Sueton. Ner. I. 2. *Permulsus* Auct. ad Herenn. III. 12. Cic. in concione Metelli, et Varro in Satyra ap. Priscian. col. 871. *permulctus* Sallust. ap. eund. ibid. et Gellius, I. 11. *demulctus* id. Gell. III. 13, extr.

2) *Mulgeo mulsi*, declinat Phocas, col. 1713. idque praefert Prisc. col. 870. roboratque auctoritate Ennii Annal. Virgilii Geo. III. 400. quibus addo Plinium, X. 40. et Catonem, R. R. c. 150. Diomedes tamen, col. 363. aliique *mulxi* huic verbo praeteritum tribuunt, differentiae (ut Priscianus statuit) causa; sed testem non adhibent. Apud Lucretium

Iubeo, cum gemino *s* utrobique, *iussi*, *iussum*. Sic *fide- iubeo.*

2. Duo faciunt SI, TUM:

Indulgeo, indulsi, indultum [4]).

Torqueo, torsi, tortum [5]). Sic *con-, de-, dis-, ex-, in-, ob-, re- torqueo.*

3. Quatuor praeterito SI habent, at supino deficiunt:

Urgeo, ursi [6]). Sic *ad-, ex-, in-, per-, sub-, super- urgeo.*

Fulgeo, fulsi [7]). Sic *af-, circum-, con-, ef-, inter-, prae-, re-, super- fulgeo.*

Turgeo, tursi [8]).

Algeo, alsi [9]).

19. *Lugeo* XI solum, cum *luceo, frigeo*, poscit:
Augeo sic *auxi*, comitabitur inde sed *auctum.*

1. Haec tria praeterito XI faciunt, absque supino:

Lugeo, luxi [10]). Sic *e-, pro-, sub- lugeo.*

Luceo, luxi. Sic *al-, circum-, col-, di-, e-, il-, inter-, per-*, vel *pel-, prae-, pro-, re-, sub-, trans- luceo* [11]).

---

quidem IV. 1208. *mulxit* vel *commulxit* quidam vett. codd. alii *mulsit* vel *immulsit* habent. Prius Ad. Turnebus, Lambinus et Crechius; posterius Giphanius, Pareus aliique praetulerunt.

3) Supinum *mulsum* firmat Ursinus, p. 702, loco Varronis, R. R. II. 11, *A mulgendo atque ortu optimum est id* [lac] *quod neque emunctum longe abest a mulso, neque a partu continuo est sumptum.* At quidam forte de *hydromelite* hic *mulsum* intellexerint: id autem non a *mulgeo* sed a *melle* deductum ostendit Vossius Anal. III. 28. Certius *emulsus* ap. Catullum, LXVI. 110, *Siccari emulsa pingue palude solum.* Supinum vero *mulctum* tuentur derivata *mulctra, mulctrale* et *mulctus.* Vossius et Methodi auctor (ut notat Ursinus) Priscianum incaute sequuti, idem probant composito *permulctus:* id vero ex *permulceo* est.

4) Addit Priscianus, col. 870. *indulsum*, sed testem non profert. *Indultum* vero (quod Alvarus negat) confirmat idem Priscianus illo Marcellini, *Tanquam licentia crudelitate indulta.* *Indultus* quoque utitur Sidonius Epist. IV. 24. et *indultor* Tertullian. adv. Marc. IV. 9.

5) *Torsum* etiam antiqui dixerunt, ut *detorsum* ap. Catonem teste Prisciano, col. 871.

6) In antiquis codicibus saepe legitur *urgueo.*

7) Addit Ursinus ex Prisciano supinum *fulsum:* at deficit auctoritas.

8) An *tursi* usquam dicatur, multum dubito: *obtursi* autem ex Lucilio profert Priscianus, l. c.

9) A supino antiquo Cicero dixit *alsius* ad Attic. VIII. 8. Varro et Plinius *alsiosus.*

10) Addunt vulgo et supinum *luctum*, ob formatum inde verbale *luctus.* Quia tamen Participia *luctus* et *lucturus* non sunt in usu, ideo nec supinum *luctum* huic verbo tribuendum existimem.

11) Sed *polluceo*, quod idem est ac *sacrifico*, facit *polluxi, polluctum.*

Frigeo, frixi[12]). Sic *per-, re- frigeo.*
2. *Augeo* facit *auxi, auctum.* Sic *ad-, ex- augeo.*

20. Nil formant ***lactet, livet, scateo***que, ***renidet,***
Moeret, avet, pollet, flavet, cum ***denseo, glabret.***

Praeterito ac proinde supino carent verba sequentia: *Lacteo: liveo; scateo; renideo*[13]), *maereo*[14]), *aveo*[15]), *polleo; flaveo; denseo; glabreo*[16]).

Tertia Coniugatio.

CIO.

21. Dat *facio, feci factum:* *iacio* quoque *ieci*
Accipit, et *iactum:* *specio lacio*que creata
Dant XI CTUM: verum *elicui* dic *elicitum*que.

1. *Facio, feci, factum.* Sic composita, tam ea quae *a* retinent: ut, *are-, cale-, made-, tepe-, bene-, male, satis- factio* etc. quam illa quae *a* in *i* mutant: ut, *af-, con-, de-, ef-, in-, inter-, of-, per-, prae-, pro-, re, suf- ficio*[17]).

Iacio, ieci, iactum. Sic *ab-, ad-, circum-, con-, de-, dif-, e-, in-, inter-, ob-, pro-, re-, sub-, super-, superin-, tra- iicio*[18]).

---

12) Perfectum *frigui*, et supinum *frictum*, quae quidam ex Prisciano adiiciunt, iamdudum exoleverunt.

13) Simplex *nideo* non est in usu, licet inde *nidor* sit derivatum.

14) Vulgo flectitur *moereo moestus sum:* at *moestus* non participium, sed nomen esse, alibi monstrabitur.

15) *Ave*, vel *have*, pro *salve*, verbum defectivum, ut diversam significationem, ita et originem habere Scaliger, Vossius aliique arbitrantur.

16) His addi possunt *calveo, ceveo, hebeo, herbeo, lenteo, pubeo, vegeo, uveo:* a quorum pleraque deducta inceptiva in SCO magis sunt, quam ipsa primitiva frequentata. *Liqueo* quoque huc pertinet: neque enim cum Tertulliano adv. Gnostic. c. 6. *Liquuit* vel *licuit*, pro *manifestum erat*, temere dixerim. Vid. supra ad reg. 12. n. 57.

17) Nullum est verbum aeque compositorum ferax, atque hoc verbum *facio.* Proderit autem de iis haec tria observare, 1. Quae cum praepositionibus componuntur *a* in *i* mutant, ac regulariter passivum formant in *ficior:* ut, *afficio, afficior.* 2. Quae cum verbis aut adverbiis, *a* semper retinent, ac proinde coniugatione simplicis servata, Imperativo activo *e* abiiciunt; voce autem passiva, exeunt in *fio, fiebam, fiam,* etc. ut, *calefacio, calefac* (non *caleface*) *calefio; benefacio, benefac, benefio.* 3. Cum nominibus composita variant: partim enim *facio* eiusque inflexionem retinent; ut, *lucrifacio, magnifacio;* partim in *fico* aut *ficor*, adeoque in primam coniugationem transeunt; ut, *amplifico, sacrifico; gratificor, ludificor.*

2. Composita a *specio* [19]) et *lacio* [20]) (quae ipsa obsoleta sunt) faciunt *exi, ectum:* ut, *aspicio, aspexi, aspectum.* Sic *circum-, con-, de-, dis-, in-, intro-, per-, pro-, re-, retro-, su- spicio* [21]).

Allicio, allexi, allectum. Sic *il-, pel- licio* [22]).

At *elicio, elicui, elicitum* facit.

DIO, GIO, PIO.

22. Dic *fodio, fodi, fossum: fugio* dato *fugi*
Et *fugitum: capio cepi, captum*que requirit:
At *rapio, rapui, raptum:* viduumque supino
Dat *sapio, sapui: cupio* volet *ivit* et *itum!*

1. *Fodio, fodi, fossum* [23]). Sic *ad-, circum-, con-, ef-, in-, inter-, per-, prae-, re-, suf-, trans- fodio.*

2. *Fugio, fugi, fugitum.* Sic *au-,* (pro *ab-,*) *con-, de-, dif-, ef-, per-, pro-, re-, suf-, subter-, trans- fugio.*

3. *Capio, cepi, captum.* Sic *at-, con-, de-, ex-, in-, inter-, oc-, per-, prae-, re-, sus- cipio,* et *ante- capio.*

4. *Rapio, rapui, raptum.* Sic *ab-, ar-, cor-, de-, di-, e-, prae-, pro-, sur- ripio.*

5. *Sapio, sapui* [24]), sine supino. Sic *con-, de-, resipio.*

---

18) *Circumiicio* invenimus et *circumiacio.* Vid. Liv. XXXIII. 18. et XXXV. 4, extr. item *superiicio* et *superiacio,* et *superiectus* vel *superiactus.* Vid. Col. II. 1, extr. Tacit. Hist. V. 6, 6. et Horat. Car. I. 2, 11.

19) *Spicit* quidem Plautus Mil. III. 1, 100. *spexit* Ennius, *spiciunt* Cato ap. Festum dixere. *Spectio* Ciceronis est Phil. II. 32. *Spectus* quoque ex Apuleio Met. III. sub init. Plin. II. 54, aliisque profertur: at haec omnia puriorum scriptorum usus repudiavit, ap. Apul. etiam et Plin. *aspectu* vel *respectu* meliores codd. habent: Hinc tamen remansit *specto, spectaculum, spectrum,* etc.

20) Simplex *lacio* habet Lucretius, IV. 1200, *Quae lacere in fraudem possent:* et Ibid. 1189, *Plagas in amoris ne laciamur.* Vocem ab antiquo *lax,* i. e. *fraus,* deducit Festus: unde et *lacesso, lacto, delecto,* etc.

21) A *specio* etiam sunt *conspicor, suspicor,* sed mutata coniugatione et genere.

22) Leguntur quidem ap. vetustiores etiam *allicui, illicui, pellicui,* verum nunc inusitata. Vid. Prisc. col. 877.

23) *Fodiri* in quarta utitur Colum. XI. 2. et de arborib. c. ult. item *circumfodiri,* V. 9.

24) Vel etiam *sapivi* aut *sapii. Sapui* Probo placere, Aspro *sapivi* et *sapii,* secundum Varronem, ait Priscianus, col. 879. Charisius, col. 218, et Diomedes, col. 366, utrumque *sapivi* et *sapui* approbant. *Sapivi* dixit Naevius ap. Prisc. l. c. *sapisti* Martial. IX. 6. *resipisse* Terent. Heaut. IV. 7, [al. 8.] 3. *resipivi* etiam melioribus libris Cic. Attic. IV. 5. et *resipisset,* pro Sext. c. 38, init. pro quibus al. *resipui* et *resipuisset* legitur. *Sapuisset* autem ap. Plaut. Rud. IV. 1, 9. (pro quo vulgo *sapisset*) et *resipui* ap. Afranium legit Priscian. l. c. Nempe hoc verbum, ut et

6. *Cupio, cupivi, cupitum* [25]). Sic *con-, dis-, per- cupio.*

RIO. TIO.

23. Dat *pario peperi, partum,* vel ITUM: *quatio*que
Quassum, vix *quassi; cussi* at *cussum* bene proles.

1. *Pario* habet *peperi, paritum,* et contracte *partum* [26]). Eius composita sunt quartae, *aperio, operio, comperio, reperio.* Vid. Reg. 44.

2. *Quatio, quassi* et *quassum;* at praeteritum inusitatum [27]). Eius composita in *cutio* exeunt, faciuntque *cussi, cussum:* *concutio, concussi, concussum.* Sic *de-, dis-, ex-, inper-, re-, reper-, suc- cutio.*

UO.

24. Queis UO dat finem, per UI labuntur et UTUM.
At *fluo* vult *fluxi, fluxum: struxi, struo, structum.*
Vultque *ruo, ruitum:* dat UTUM proles tibi solum.
Nulla supina dabunt *metuo, pluo, congruo,* sicut
Annuo, cum sociis; quibus *ingruo, respuo* iunges.

1. Verba in UO faciunt praeteritum in UI, supinum in UTUM: ut, *Arguo, argui, argutum* [28]): unde *co-, red- arguo.* *Acuo, acui, acutum:* unde *exacuo.* Sic *exuo* [29]); *induo.* Composita a *lavo,* seu *luo* verbo inusitato [30]): *ab-, al-, circum-, col-, di-, e-, inter-, per-, pol-, pro-, sub- luo.* *Minuo:* unde *com-, de-, di-, im- minuo.*

---

cupio, olim quartae fuisse videtur: *resipire* etiam Diomedes agnoscit. Supinum autem *sapitum,* quod ei dat Despauterius, nusquam exstat.

25) *Cupio* olim et quartae fuit: unde *cupiret* ap. Lucret. I. 72. confirmante lectionem Prisciano, l. c. et Nonio, X. 16.

26) A *paritum* est *pariturus* ap. Cic. de Orat. II. 66. Ovid. Met. V. 304, et alios. A *partum* est *partus* participium et verbale. * Caeterum hoc verbum *pario* olim quartae fuisse suadent non tantum eius composita *aperio, operio,* etc. quae ea in coniugatione adhuc restiterunt; sed etiam praeteritum *parii* pro *parivi,* ap. Caton. R. R. c. 89, *Gallinas teneras quae primum parierint, concludat.* Nec est quod cum quibusdam *parient* illic legamus. Nam *parire* in quarta dictum etiam confirmant Diomedes, col. 378. et Priscianus, col. 802, et col. 880, illo Ennii, *Ova parire solent genu' pennis condecoratum.*

27) Ita docet post Charis. col. 218. Priscianus, col. 880. Supinum tamen *quassum* firmat participium *quassus,* et frequentativum *quasso;* item *quassu,* quo usus Pacuvius ap. Cicer. Tusc. II. 20.

28) Olim *arguitum.* Ab hoc *arguiturus* ap. Sallust. teste Prisciano, col. 882: ab illo *argutus, argutor, argumentum.*

29) *Exuo* et *induo* a verbo *suo* deducit Aldus et Faber in Lexico. Rectius Vossius a Graecis ἐκδύειν, ἐνδύειν, a simplice δύω, olim forte Latinis *duo.*

P

Statuo: unde *con-*, *de-*, *in-*, *prae-*, *pro-*, *re-*, *sub- stituo*. *Suo*: unde *as-*, *circum-*, *con-*, *dis-*, *in-*, *prae-*, *re- suo*. *Tribuo*: unde *at-*, *con-*, *dis-*, *re- tribuo* [31]).

2. *Fluo*, *fluxi*, *fluxum* [32]). Sic *af-*, *circum-*, *con-*, *de-*, *dif-*, *ef-*, *in-*, *inter-*, *per-*, *praeter-*, *pro-*, *re-*, *subter*, *super-*, *trans- fluo*.

3. *Struo*, *struxi*, *structum*. Sic *ad-*, *circum-*, *con-*, *de-*, *ex-*, *in-*, *ob-*, *prae-*, *super- struo*.

4. *Ruo*, *rui*, *ruitum* [33]). Composita in supino faciunt UTUM, penultima brevi: ut, *diruo*, *dirui*, *dirutum* [34]). Sic *e-*, *ob-*, *pro-*, *sub- ruo*. *Corruo* tamen et *irruo* supina, quod sciam, non admittunt.

5. Supino carent verba sequentia: *Metuo*, *metui*: unde *praemetuo*. *Pluo*, *plui* [35]): unde *ap-*, *com-*, *de-*, *im-*, *per- pluo*. *Congruo* [36]), *congrui*: *Ingruo*, *ingrui*: *Annuo*, *annui*. Sic alia composita ab inusitato *nuo*: *abnuo*; *innuo*; *renuo* [37]). *Respuo*, *respui* [38]), [39]).

---

30) At *luo*, cum dicimus *luere aes alienum*, *delicta*, *poenas*, a Graeco λύω, i. e. *solvo*, deducit Vossius in Etymol. Vid. tamen Perizon. ad Sanct. p. 281. Praeterito *lui* facit (olim *luvi*; sic enim Vossio legitur illud Lucilii ap. Nonium VIII. 47. *Tantalu' qui poenas ob facta nefantia luvit*: at in meis pro *luvit pendit* habetur.) Supino *luitum*, unde *luiturus* ap. Claudianum, XXVIII. 140. et *luitio* ap. Ulpian. l. 1. §. 4. ff. de suis et legit. haered. At a *luo*, pro *lavo*, compositis Participia sunt *ablutus*, *dilutus*, *elutus*, *illutus*, *pollutus*, etc.

31) His adde *sternuo*, *sternui*, *sternutum*, unde *sternuto*, quod magis in usu est. Videntur et olim dixisse *delibuo*, *delibui*, *delibutum*; unde remansit *delibutus*.

32) Videtur *fluo* et supinum *fluctum* habuisse: unde Verbale *fluctus*, ut a *fluxum fluxus*.

33) Inde Participium *ruiturus* ap. Lucan. II. 499. *Rutum* quoque supino fuisse probant *ruta caesa* ap. ICtos.

34) *Diruitus* legitur in antiqua Inscriptione ap. Gruterum, p. 1071. n. 6. *Eruiturus* quoque dici notat Vossius, quamvis supinum *erutum*, participiumque *erutus* usu solum frequententur.

35) Olim *pluvi*, quemadmodum Prisciani aetate aliquot Livii locis legebatur, ubi hodie castigatiores libri *plui* exhibent. Addunt quidam et supinum *plutum*, nixi Participio *complutus* ap. Solinum, c. 10: at is parum probatus Latinitatis auctor.

36) *Congruo* et *ingruo* ab antiquo *gruo*, et hoc a *gruibus*, veteres deducunt: Vossius a *ruo*, *g* adscito, derivata existimat.

37) Simplex *nuo* non est in usu, licet inde sint *nutus*, *nuto*, et *numen*; quod primum pro *nutu* ipso acceptum, ut in illo Lucretii, II. 632. *Terrificas capitum quatientes numine cristas*, postea pro *nutu* seu *voluntate Divina*, vel *Deo ipso* usurpari consuevit. * Supina *annutum*, *renutum*, memorat quidem Priscianus, col. 882. sed non probat. *Renutus* quidem verbale est ap. Plin. Epist. I. 7. et *renuto* frequentativum ap. Lucret. IV. 601. et Prudent. Hamart. 774. *Abnuiturus* in correctissimis Sallustii, Frag. I. 20, exemplaribus legi testatur Dausquius Orthogr. Vol. II. p. 8. quamvis *nutus* et *nuto*, *abnuturus* postulent. Firmat illud et

BO.

25. BI BO BITUMque facit. *Scabo*, *lambo* carento supinis:
Orta *cubo*, ternum quibus *m* dedit indita flexum,
Dant *cubui*, *cubitum*. Vult *scribo* *nubo*que PSI, PTUM.

1. Verbum desinens in BO facit in praeterito BI, in supino BITUM: ut,

Bibo, *bibi*, *bibitum*. Sic *ad-*, *com-*, *e-*, *im-*, *per-*, *prae- bibo* 40).

2. *Scabo* facit *scabi*, sine supino 41): item,

Lambo, *lambi* 42. Sic *ad-*, *circum-*, *de-*, *prae- lambo*.

3. Composita a *cubo*, quae in hac coniugatione *m* in praesenti assumunt, praeterito et supino formam simplicis sequuntur: ut, *accubo*, *accubui*, *accubitum*. Sic *con-*, *de-*, *dis-*, *in-*, *oc-*, *pro-*, *re-*, *suc-*, *superin- cumbo* 43).

4. *Scribo*, *scripsi*, *scriptum*. Sic *ad-*, *circum-*, *con-*, *de-*, *ex-*, *in-*, *inter-*, *per-*, *post-*, *prae-*, *pro-*, *re-*, *sub-*, *super-*, *supra*, *tran- scribo*.

Nubo, *nupsi*, *nuptum*; olim pro *velo* 44). Sic *de-*, *e-*, *in-*, *ob- nubo*.

---

abnuitio ap. Festum voc. *In*. * Apud Ennium vero *annuit* invenitur penultima longa, teste Prisciano, l. c. nisi potius *annuvit* is scripserit, ab *abnueo*.

38) A simplice *spuo*, *spui*, *sputum*: cuius et alia composita supinum vix agnoscunt, *conspuo*, *exspuo*, *inspuo*.

39) Adde *batuo*, *batui*, h. e. *percutio*, rarioris usus verbum. Addunt Despauterius et alii *cluo*. Sed hoc, quanquam mediae et recentioris aetatis Scriptoribus satis usitatum, apud Classicos illos vix reperitur. Nam quod Auctor Methodi participium *cluentes* proferat ex illo Ciceronis de duobus Caepionibus loquentis, Brut. c. 25, extr. *Multum cluentes consilio et lingua, plus tamen auctoritate et gratia sublevabant:* quis non videat *clientes* hic, ut optimae quaeque Editt. habent, esse legendum?

40) Addunt *glubo*, *glubi*, *glubitum*, et compositum *deglubo*, *-bi*, *-bitum*. Sed horum praeterita et supina nusquam iam comparent. Sane *glubo gluptum* potius quam *glubitum* supino habuisse, indicat *deglupta Maena* ap. Plaut. Poen. V. 5, 33. et *mus degluptus* ap. Marc. Empir. c. 16.

41) Addit Ursinus *scabitum* nullo auctore. Sed neque firmo satis tibicine nititur et ipsum praeteritum *scabi*: *scaberat* enim ap. Lucilium, quo id Priscianus probat, col. 884. a *scabeo* deducit Ios. Scaliger. Vid. Voss. Anal. III. 25.

42) Inferioris aetatis Scriptores *lambui* et *lambivi* dixisse notat Voss. l. c. * Supinum ei *lambitum* tribuunt nonnulli; praeter auctoritatem Vossius ait. Ab eo tamen verbali *lambitus* utitur Aur. Vict. de orig. gent. Rom. *Lupam primo lambitu pueros detersisse*.

43) Olim dixerunt *cumbo* pro *cubo*, quemadmodum et nunc *iungo*, pro *iugo*, *iugas*, frequentius dicimus.

P 2

CO.

26. Dant XI, CTUM *dico*, *duco* simul; N que remota
Vult *vinco*, *vici*, *victum*: geminato *peperci*
A *parco*, *parsum* adiiciens; quod SI dat ITUMque
Rarius. *Ico* sibi formavit et *icit* et *ictum*.

1. Ex verbis in CO, duo faciunt XI, CTUM: *Dico*, *dixi*, *dictum*. Sic *ab-*, *ad-*, *con-*, *contra-*, *e-*, *in-*, *inter-*, *prae-*, *pro- dico*.

Duco, *duxi*, *ductum*. Sic *ab-*, *ad-*, *circum-*, *con-*, *de-*, *di-*, *e-*, *in-*, *intro-*, *ob-*, *per-*, *prae-*, *pro-*, *re-*, *se-*, *sub-*, *tra-* vel *trans- duco*.

2. *Vinco*, *n* amisso, *vici*, *victum*. Sic *con-*, *de-*, *e-*, *per-*, *re- vinco*.

3. *Parco*, *peperci*[45]), *parsum*[46]), raro *parsi*, *parcitum*[47]). Sic *com- parco*[48]) vel *com- perco*.

4. *Ico*, *ici*, *ictum*.

---

44) Pro *nupsi* etiam *nupta sum* dicimus, sensu quidem eodem, sed modo significandi diverso; nam *nupta sum*, passivum est, *nupsi* activum. *Nubere* autem primaria verbi notione est *nubis instar tegere*; ad coniugium ideo translatum, quod nova *nupta* flammeo *nuberetur* seu *velaretur*.

45) Methodi auctor Cor. Frontonem et Verepaeum reprehendit, eo quod *parsi* rarius dicant quam *peperci* usurpari. Verepaeus id quidem et verissime affirmat. *parsi* enim Plautus Curc. III. v. 10. Poen. V. 2, 83. Trin. II. 2, 85. Pseud. I. 1, 3. Pers. IV. 4, 23. et Truc. II. 4, 24. Terentius Hec. III. 1, 2. Suetonius de illustr. Gram. 23, 4. et Gellius, V. 14. soli et (praeter Plautum) singularibus fere locis utuntur: qui omnes et *peperci* proferunt. Contra Cicero, Virgilius, Horatius, Ovidius, Sallustius, Caesar, Nepos, Tacitus, Val. Maximus, Statius, Martialis, Valer. Flaccus, Manilius, Phaedrus, Claudianus, Iustinus, etc. *peperci* tantum adhibuerunt. Caeterum Methodi auctor male intellexit Frontonis verba: is enim varium pro vario praeterito significandi usum commentus, *parsi* inquit, semel, *peperci* saepius: ut prius de eo cui unius peccati, posterius cui multorum veniam dederis, sit dicendum. Ac vanam quidem esse eam distinctionem monet Voss. Anal. III. 25, ut et alteram Donati, qui *parco* pro *conservo*, *parsi*, pro *veniam do*, *peperci*, facere existimat. Vero propior Servius, qui ad Virg. Aen. I. 148. *parsi* antiquos, *peperci* recentiores, ait dixisse. Sed et vetustissimos *parcui* protulisse, ut Naevium in Quadrigeminis, testatur Nonius, II. 658. unde supinum fuerit *parcitum*.

46) *Parsurus* a *parsum* dixere Varro ap. Priscian. col. 887, *Parsurus pecuniis bene partis*. Livius, XXVI. 13, sub. fin. *Nedum eos Capuae parsuros credam*. Id. XXXV. 44, *Nec impensae, nec labori, nec periculo parsurum*. Sueton. Tiber. c. 62, 4, *Ne reliquis quidem nepotibus parsurus creditur*. Id. Ner. XXXVII. 6, *Ne reliquis quidem se parsurum Senatoribus*.

47) Supinum *parcitum* (quod huic verbo etiam tribuunt omnes fere Grammatici) nusquam iam invenitur. Quidam, et in his Ant. Nebrissensis, Alvarus et Danesius, probare nituntur illo Plinii, XXIII. 4. §. 21. extr. *Italiae parcitum est vetere interdicto patrum, ut diximus*. Sed libri emendatiores habent: *Italiae parci vetere interdicto patrum diximus*.

SCO.

27. Vertitur in VI, TUM, SCO. *Pasco* dat tibi *pastum*:
Agnosco sed ITUM capiet *cognosco*que. *Disco*
Vult *didici* primam geminans; sic *posco*, *poposci*;
Dispescit, *compescit* UI dant: cuncta supinis
Orba. Nihil *glisco*, nihil inceptiva crearunt.

1. SCO mutatur in VI et TUM: ut,

Cresco, *crevi*, *cretum*. Sic *con-*, *de-*, *ex-* 49) *re-*, et sine supino, *ac-*, *in-*, *per-*, *pro-*, *suc-*, *super-* *cresco*.

Nosco, *novi*, *notum* 50). Sic *dig-*, *ig*, *inter-*, *per-*, *prae-* *nosco*.

Quiesco, *quievi*, *quietum*. Sic *ac-*, *con-*, *inter-*, *re-quiesco*.

Scisco, *scivi*, *scitum*. Sic *ad-*, *con-*, *de-*, *prae-*, *re-scisco*.

Suesco, *suevi*, *suetum*. Sic *as-*, *con-*, *de-*, *in-* *suesco*.

Parcitus quoque ex Apuleii Met. l. VIII. profert Lowaeus. At nuspiam, quod sciam, ea voce (certe non eo libro) Apuleius utitur. Viro eruditissimo imposuisse videtur *parcitus* pro *percitus* (quod semel iterumque eo in libro occurrit) mendoso aliquo codice excusum. Nihilo melius argumentatur Alvarus (quem et Vossius et Methodi auctor incauti sequuntur) qui id supinum stabiliri putat nomine *parcitas* ap. Senec. de Clem. I. 21. *parcitas* enim non a supino, sed a nomine *parcus*, eodem modo quo a *bonus*, *bonitas*, a *clarus*, *claritas*, et infinito eiusmodi, derivatur. Vid. Ursin. p. 709.

48) Apud Terent. Phorm. I. 1, 9. *comparsit* vulgo legitur: Faërnus ex Bembino codice *compersit* edidit. *Comperco* etiam utitur Plautus Poen. I. 2, 137, *Comperce*, *amabo*, *me attrectare*, *Agorastocles*: quam vocem et restituendam putat Dacierius ap. eund. Bacch. III. 3, 59, *Cave malum et comperce in illum dicere iniuste*: vulgo *compesce*. Confirmat quod Festus antiquos ait *comperce* pro *compesce* dixisse: quanquam Ursinus in diversum abiens *comparce* non pro *compesce*, sed pro simplice *parce* dictum contendat. V. eum p. 709. * Porro *imperco* pro *parco* utitur idem Plaut. Amph. I. 3, 2. Casin. IV. 4, 12: item *reparco* idem Truc. II. 4, 25. et Lucret. I. 668; sed sensu diverso, hic pro *non parco*, ille pro *vicissim parco*.

49) In illo Virgilii Geo. III. 398, *Multi iam excretos prohibent a matribus haedos*, Servius, Methodi auctor et alii, *excretos* de hoedis validioribus qui iam *excreverint*, accipiunt, ab *excresco*: Ursinus vero, p. 715, et Ruaeus de hoedis *segregatis* intelligunt, ab *excerno*. Philargyrius inter utrumque ambiguus haeret. Mihi, propter adiectam voculam *iam*, prior placet sententia.

50) Supinum antiquis *noscitum* fuit, unde frequentativum *noscito*, et *ignosciturus* ap. Pisonem Frugi, teste Prisciano, col. 887. At Terent. Adelph. III. 4, 28, *ignotum* est, pro *ignovimus*, dixit, eodemque sensu Cic. de Harusp. Resp. c. 18, *Nisi forte tibi ignotum putas*: et *ignoturus* ex Ciceronis Cat. mai. et Catonis lib. V. Orig. profert idem Prisc. col. 886.

2. *Pasco, pavi, pastum.* Sic *com-, de- pasco.*

3. Duo a *nosco* composita faciunt in supino ITUM: *Agnosco, agnovi, agnitum*[51]); *cognosco, cognovi, cognitum.* Sic *recog- nosco.*

4. Duo principium praeteriti geminant, supinoque carent.

Disco, didici[52]). Sic *ad-, con-, de-, e-, per-, praedisco.*

Posco, poposci[53]). Sic *ap-, de-, ex- re- posco.*

5. *Compesco, compescui*[54]), sine supino. Sic *Dispesco, dispescui.*

6. Praeterito ac supino carent, *glisco*: item verba inceptiva: ut, *madesco; aresco.* Eiusmodi autem verba suorum primitivorum praeteritum, et (si quod habeant) supinum assumunt: ut, *ardesco, arsi, arsum,* ab *ardeo; abolesco, evi-, -itum,* ab *aboleo; delitesco, delitui; resipisco, resipui,* vel *revivisco, revixi*[55]), a *deliteo, resipio, revivo*[56]).

---

51) *Agnotus* tamen Pacuvius et *agnoturus* Sallustius ap. Prisc. l. c. dixere. Caeterum ab hoc paulo diversum est *adnotus*, pro *valde notus* ap. Sueton. de illustr. Gram. I. 2. ut *ignotus* pro *non notus.*

52) Supinum ei datur a Prisciano *discitum*, cuius rei indicium facit *disciturus* ap. Apuleium, col. 887. Sed levior eius Scriptoris habetur auctoritas.

53) Priscianus, l. c. huic etiam verbo supinum tribuit *poscitum*: et *expositum caput* ap. Senecam memorat Vossius Anal. III. 25.

54) Id. Priscian. d. l. supina admittit *compescitum, dispescitum*: at col. 921, revocata sententia, haec, ut et *disco* et *posco*, supino docet carere. Caeterum *compesco* et *dispesco*, composita sunt a *pasco*: proprie enim *compescere* est pecus iisdem pascuis continere, sive in unum cogere: *dispescere* est gregem separare, ita ut pars seorsum pascat. Ex eodem fonte est *impesco* ap. Festum, i. e. in laetam segetem pascendi gratia immittere.

55) Sic *adolesco, adolevi* (rarius *ui*) *adultum,* ab *adoleo; coalesco, coalui,* et *coalitus sum,* a *coaleo; concupisco, -ivi, -itum,* a *cupio; convalesco, -ui, -itum,* a *valeo; edormisco, obdormisco, -ivi, -itum,* a *dormio, exolesco, -evi, -etum,* ab *exoleo;* et *scisco* eiusque composita (de quibus dictum) *scivi, scitum,* a *scio; obsolesco, -evi, -etum,* ab *absoleo; inveterasco, -avi, -atum,* ab *invetero; senesco, senui, senectum* (unde *senectus, -utis, senecta aetas* ap. Plaut. Amph. IV. 2, 13. *senectum corpus* ap. Sallust. Hist. Frag. IV. 1.) Sic et *cresco, crevi, cretum,* a *creo,* per Syncopen, pro *creasco* [ut *hisco,* ab *hio* pro *hiasco*] et sine supino *acesco, acui, tepesco, tepui.* Sic *conticesco, erubesco, excandesco, frondesco, horresco. ingemisco, putresco, refrigesco, stupesco, tabesco,* etc. Item a primitivis inusitatis, *crebesco, -ui; dulcesco, -ui,* et *duresco, macresco, mansuesco, notesco* et *innotesco, obmutesco, obsurdesco, vilesco.* Quibus adde in textu memorata *quiesco* ab inusitato *quieo*, et *suesco* a *sueo,* quo utitur Lucretius, I. 55, et 302. Item sine praeterito et supino, *calvesco, hebesco, herbesco, labasco, lactesco, renidesco,* et *hisco* eiusque composita *dehisco,* et *fatisco* (quod est a *fatim* et *hisco*) et *integrasco;* quamvis primitiva *hio* et *integro* utrumque habeant. Sunt quaedam denique in *sco*

DO.

28. DO finita petunt DI, SUM. Sed *divido*, *rado*,
Dant SI, SUM, *claudo*, *plaudo*, cum *ludere*, *trudo*,
Et *laedo*, *rodo*, compostaque *vado* (quod ipsum
Praeteritum vix dat,) geminans ac S quoque *cedo*.
At *pando*, *pandi*, *passum*, *pansum*que: *comedi*
Estum saepe capit; N perdens *fundo*que *fudi*,
Et *fusum*: sic *scindo*, *scidi*, sic *findo fidi*que,
At *scissum*, *fissum*, duplicans S, redde supinis.

1. DO syllaba terminata formant praeteritum in DI, supinum in SUM: ut,

Cudo, *cudi* [57]), *cusum*. Sic *ex-*, *in-*, *per-*, *pro-*, *re-* *cudo*.

Mando, *mandi*, *mansum*. Sic *prae-*, *re-* *mando*.

Scando, *scandi*, *scansum*. Sic *a-*, *con-*, *de-* [58]), *e-*, *ex-*, *in*, *tran-* *scendo*.

Prehendo, *prehendi*, *prehensum* [59]). Sic *ap-*, *com-*, *de-*, *re-* *prehendo*.

Accendo, *accendi*, *accensum*. Sic *in-*, *suc-* *cendo*, ab obsoleto *cando* composita.

defendo, *defendi*, *defensum*. Sic *of-* *fendo*, ab inusitato *fendo*.

2. Sequentia habent SI, SUM:

Divido, *divisi*, *divisum* [60]).

---

a nominibus derivata: ut, *mollesco*, *mitesco*, *plumesco*, *sterilesco*, etc. quibus forte adde *brusco* et *obbrutesco*, *crudesco* et *recrudesco*, *maturesco*, *sanesco* et *consanesco*, *vanesco*; sive a verbis obsoletis *bruteo*, *crudeo*, *matureo*, *saneo*, *vaneo*, sive a nominibus, *brutum*, *crudus*, *maturus*, *sanus*, *vanus*, proxime exorta. Ex his priora praeterito et supino; posteriora supino tantum deficiunt.

56) Huc pertinet *conquinisco*, antiquum verbum, cui praeteritum *conquexi* dat Caper, teste Prisciano, col. 885. Dictum et *cequinisco*, ut est ap. Nonium, II. 600. Utrumque inceptivum, atque a *cunio* derivatum videtur. V. Voss. Etym. voce *coenum*.

57) *Cudo*, *cusi* declinant Charisius, Diomedes et Phocas teste Prisciano, col. 889. ipse *cudi* probat ex illo Virg. Aen. I. 178, *Ac primum silicis scintillam excudit Achates*, *Suscepitque ignem foliis*. At validius rem firmat Vossius, qui Anal. III. 26, ex Varrone R. R. (non ut ille habet, Columella) III. 9. adfert — *Ova tollenda, et subiicienda aliis quae nondum excuderint*: et ex Colum. VIII. 6, med. *Animadvertat an pulli rostellis ova percuderint*. [Phocas p. 1715. *cudi* probat. G. St.]

58) *Descendidi* veteres dixerunt, teste Gellio, VII. 9.

59) Contracte *prendo*, *prendi*, *prensum*: unde *prendidi* (quod vulgo legitur ap. Silium, XV. 685, *Fert letum cuicunque viro, quem prendidit ictus*) declinatum volunt Ursinus, p. 718. et Iohnsonus, p. 871. At *prenderit* illic legendum ostendunt Modius, Heinsius, et alii.

Rado, rasi, rasum. Sic *ab-, circum-, cor-, de-, e-, inter-, prae-, sub- rado.*

Claudo, clausi, clausum. Sic *circum-* 61), *con-, dis-, ex-, in-, inter-, oc-, prae-, re-, se- cludo*, quae *a* mittunt 62).

Plaudo, plausi, plausum. Sic *ap-, circum- plaudo*: item *com-, dis-, ex-, sup- plodo*, quae *au* mutant in *o* longum.

Ludo, lusi, lusum. Sic *ab-, al-, col-, de-, e-, il-, inter-, ob-, prae-, pro-, re- ludo.*

Trudo, trusi, trusum 63). Sic *abs-, con-, de-, ex-, in-, ob-, pro-, re- trudo.*

Laedo, laesi, laesum. Sic *al-, col-, e-, il-, lido, ae* diphthongo in *i* longum mutata.

Rodo, rosi, rosum. Sic *ab-, ar-, circum-, cor-, de-, e-, ob-, per-, prae- rodo.*

Vado, vasi, vasum, (sed praeterito 64) ac supino extra compositionem vix usitato). Sic *circum-, e-, in-, per-, super- vado.*

Cedo, cessi, cessum, ss utrobique. Sic *abs-, ac-, ante-, con-, de-, dis-, ex-, in-, inter-, prae-, pro-, re-, retro-, se-, suc- cedo.*

3. *Pando, pandi, passum*, et interdum *pansum* 65). Sic *dis-, ex-, op- prae-, re- pando.*

4. *Comedo, comedi, comesum*, nonnunquam *comestum*. Sed *edo* simplex, aliaque eius composita, ut, *ad-*,

---

60) *Divido*, non a *dis* et *vado*, ut quidam volunt; sed ab antiquo *iduo*, i. e. *partior*, compositum est.

61) *Circumclaudo* utitur Caesar B. Civ. III. 30. Idem tamen B. G. VII. 78. et Plin. XVIII. 35. *circumcludo.*

62) Pro *claudo* simplice veteres etiam *cludo* dixerunt: unde *clusus* ap. Val. Flacc. I. 239. et *Ianum clusit* in veteribus nummis.

63) *Trusi* vix iam usitatum videtur: *trusum* tamen confirmat *trusus* ap. Tac. Hist. V. 25, 5. *trusito* ap. Phaedr. II. 7, 8. et *trusatilis mola* ap. Gell. III, 3.

64) *Vasi* legitur ap. Tertullian. de Pall. c. 3, *Ad illam ex Libya Ammon vasit.* Aldus quoque ap. Martial. XII. 5. *et breve vasit opus*, edidit; pro quo alii *rasit*.

65) Charisius (si Ursino credimus) verbo *pandor* tribuit perfectum *passus* et *pansus sum*. *Pansus* autem apud Prudentium contr. Symmach. I. Praef. v. 48. et alios Scriptores Ecclesiasticos reperitur. Unde et cognomen *Pansa*, i. e. *pansos* sive *latos pedes habens*. Vid. Plaut. Merc. III. 4, 55. Hinc *dispansa arbor* Plin. IX. 4. *dispansam palmam* Sueton. Domit. XIX. 5. *vestes dispansae* Lucret. I. 307. *expansa retia* Plin. X. 8. et *expansa vellera* Id. XXI. 6, dixerunt. Servius tamen ad Virg. Aen. I. 484. et Gellius, XV. 15. *passus* non *pansus* dicendum praecipiunt. Posterior etiam ex Caecilio adfert *expassum flammeum*, et ex Plauto Mil. [II. 4, 7.] *dispessis manibus*, *a* litera in *e* mutata.

amb-, ex-, per-, sub-, super- edo, regulam generalem sequuntur.

5. Tria *n* in praeterito et supino abiiciunt:

Fundo, fudi, fusum. Sic *af-, circum-, con-, de-, dif-, ef-, in-, inter-, of-, per-, pro, re-, suf-, super-, superin-, trans- fundo.*

Scindo, scidi[66]), *scissum*, duplice *ss* in supino. Sic *ab-, circum-, con-, dis-, ex-, inter-, per-, prae-, pro-, re-, tran- scindo.*

Findo, fidi, fissum, duplice itidem *ss* in supino. Sic *con-, dif-, in- findo*[67]).

29. *Tundo* facit *tutudi, tunsum*, compostaque *tusum*.
Et *cado* vult *cecidi casum*: sed nata supinum
(*Incido* si demas *recido*, simul *occido*) spernunt.
Caedo cecidit habet *caesum*: sic *tendo tetendi*,
Tensum vel *tentum*; mage *tentum* sed dato proli:
Vultque *pepedit* ITUM *pedo*: *pensum*que *pependi*
Pendo capit: DIDIT atque DITUM cum *vendere, credo*,
Et prope cuncta sibi quae DO cum praepositiuris
Gignit: at *abscondo* potius DIT quam DIDIT effert.
Praeterito DI *strido, rudo* dant, absque supinis,
*Sido*que, sed soboli *sedeo* dat mutuo *sedi*.

Quaedam in DO geminant principium praeteriti: ut,

Tundo, tutudi[68]) *tunsum*, interdum *tusum*[69]). Composita *tudi* et *tusum* habent, ut *contundo, contudi, contusum.* Sic *ex-, ob-, per-, re- tundo.*

---

66) Olim praeteritum habuit *sescidi* vel *sciscidi.* Vid. Priscian. col. 890. unde forte est quod *scidi* adhuc primam, contra praeteritorum bisyllaborum consuetudinem, corripiat: neque ineptum est creditu, *fefidi* olim aut *fifidi*, pro *fidi* a *findo*, ob eandem rationem, antiquos dixisse.

67) His addi potest *frendo* (pro quo *frendeo* saepius dicimus) *frendi, fressum.* Vid. supra reg. 14 n. 75.

68) *Tutudi* agnoscunt Charisius, col. 217. et Priscianus, col. 891: item Diomedes, qui tamen et alterum praeteritum ponit *tunsi*, col. 369. Neutrum apud Classicos exstare amplius notat auctor Methodi, p. 256. Verum, etsi rarum sit *tutudi*, legitur tamen in loco Varronis ap. Gell. II. 25. Est autem hoc praeteritum ab antiquo *tudo*, unde et *tudes* nomen, et frequentativum *tudito* ap. Ennium teste Festo, et Lucretium, III. 395.

69) A *tunsum* est participium *tunsus* ap. Virg. Geo. IV. 267 et 302: et Aen. I. 485: et Aen. XI. 37. Colum. R. R. VI. 7. Apul. Met. IV. p. 125: et Met. VII. p. 229. Pallad. l. XXVI. 30: et Octob. t. 14, vos-

Cado, cecidi, casum. Sic *incido, incidi, incasum* 70); *recido, recidi, recasum* 71); *occido, occidi, occasum* 72). Alia composita supinum non habent; *ac-, con-, de- ex-, inter-, pro-, suc- cido* 73).

Caedo, cecidi, caesum, Composita *ae* in *i* longum mutant; *accido, accidi, accisum.* Sic *abs-* 74), *con-, circum-, de-, ex-, in-, inter-, oc-, per-, prae-, re-, suc- cido,*

Tendo, tetendi 75) *tensum* vel *tentum* 76). In plerisque compositorum *tentum* magis est usitatum: ut, *ad-,*

---

que imitantem Buchananum nostrum Psal. LXV. 7. a *tusum* vero *tusus,* quo utuntur Plin. XIV. 20. XX. 2, et pluribus aliis locis, Vitruv. II. 5. VII. 1 et 3. Pallad. I. 9, extr. et 12, extr. et 35 prin. et Nov. t. 20 extr. et Pierius ap. Virg. Geo. III. 133, *Cum graviter tusis gemit area frugibus,* in antiquissimo codice Romano legi testatur. Contra, quamvis in compositis *tusus* sit usitatius, invenitur tamen *obtunsus* ap. Plaut. Casin. V. 1, 8. *retunsus* ap. eund. Pseud. I. 2, 26: et ibid. IV. 4, 8: et *detunsus* ap. Apul. Met. II. sub fin. *obtunsio* ap. Lamprid. in Commod. c. 10. Et ap. Virg. Geo. I. 262. *vomeris obtunsi,* et Geo. III. 135. *obtunsior usus,* et Geo. IV. 240. *contunsos animos,* et ap. Gell. XIII. 24. *Quis tam obtunso ingenio est?* in vett. codd. invenisse se tradunt, Pierius d. l. Pareus in Lexic. Crit. p. 880: et Gifanius Indic. Lucret. voc. *dispando:* etsi aliter fere hisce in locis iam legatur.

70) Inde *incasurus* ap. Plin. II. 27.

71) Hinc *recasurus* ap. Cic. Attic. IV. 16, sub fin. Sueton. Aug. XCVI. 4.

72) Inde etiam *occasurus* ap. Cic. pro Mil. 86. et Porc. Latr. Declam. c. 8. et *Sol occasus* ap. Plaut. Epid. I. 2, 41: et Menaechm. V. 7, 33: et Gell. III. 2, quod et ex legibus XII. tabb. et ex Cl. Quadrigario idem profert XVII. 2.

73) A *succido* etiam *succasum* veteres dixisse videntur: unde *succasu venti* dixit Varro ap. Nonium, VI. 21. Alii tamen hic *suo casu,* alii *occasu* legunt.

74) Distinguenda sunt *abscidi, conscidi,* penultima brevi, ab *abscidi, concidi,* penultima longa; itemque *abscissum, conscissum,* ab *abscisum, concisum.* Illa enim sunt ab *abscindo, conscindo,* haec ab *abscido, concido.* *Abscidit* media producta extulere Ovid. Met. XII. 362. Lucan. IV. 503. Martial. III. 66. Senec. Phoeniss. v. 194. eadem correpta Virg. Aen. III. 418. Ovid. Met. I. 23. Val. Flacc. I. 489. Stat. Theb. X. 863, etc. A priore est *abscisus* ap. Caesar. B. G. III. 14. Liv. IV. 19. et *abscisior* Val. Max. VI. 5, 4. a posteriore *abscissus,* passim. Confer Parei Lexic. Crit. p. 11, et Gronov. ad Liv. XLIV. 5.

75) Invenitur et sine reduplicatione *tendi.* Nam Seneca Herc. fur. v. 538. *Et qua plena rates carbasa tenderant:* et — *nostro tendisti retia lecto* Propertius, III. 6, 37, dixerunt. Quanquam in posteriore *tendisti* a recentioribus editoribus in *nexisti* mutatum queritur Vossius, Anal. III. 26. Broukhusius quidem omnibus libris scriptis *tendisti* exaratum fatetur: alterum tamen illud *nexisti,* auctoritate adductus Grammaticorum veterum, praesertim Prisciani, col. 908, et Diomedis, col. 366, praeferendum existimat.

76) A *tentum* est, *Pingui tentus omaso, tenta ubera, tenta praecordia,* ap. Horat. Sat. II. 5, 40. Epod. XVI. 50: et Epod. XVII. 26. *tentum cornu* ap. Ovid. Met. VI. 243. *tento poplite* ap. Val. Flacc. I. 185. *tenta tympana,* et *tenta frons* ap. Lucret. II. 618: et VI. 1193, ut sulcam:

con-, de-, dis-, ob-, prae-, pro- tendo[77]). *Extentum* vel *extensum* ab *extendo* promiscue dicitur. *Ostensum* vero ab *ostendo*, magis in usu est quam *ostentum*[78]).

Pedo, pepedi, peditum[79]). Sic *op- pedo.*

Pendo, pependi[80]), *pensum*. Sic *ap-, de-, dis-, ex-, im-, per-, re-, sus- pendo.*

---

spurcum neo castis nominandum vocis usum. A *tensum* rursus est *tenso arcu, tenso poplite, tensae pennae* ap. Stat. Sylv. III. 1, 51. Theb. IX. 478: et Sylv. IV. 8, 88. *tensis rudentibus*, et *tensis lacertis* ap. Lucan. II. 683: et VII. 469. *tensum iecur*, et *tenso folle* ap. Iuven. VII. 117: et XIV. 281: et *tensus cucumis* ap. Pallad. Mart. t. 9. Addit Vossius *tensa aëre* ap. Lucan. I. 526, pro quo omnes quos viderim impressi *denso.* Confirmat tamen Vossii lectionem Priscianus, col. 892.

77) Ab *attendo* et *contendo*, *attentus* et *contentus* nunc solum leguntur [ap. Lucret. tamen II. 99. *contenso conciliatu* editum est a Gifanio, vulgo *condenso.*] item ab *intendo*, pro *operam do*, *intentus*. *Intendo* vero, cum contrarium est verbo *remitto*, *intensus* et *intentus* habet, et hoc paulo frequentius. Sic ex Cic. Nat. Deor. I. 19, *Mentem in imagines intensam:* et Orat. c. 36, *Principia verecunda, non elatis intensa verbis,* proferunt: at meliores illic *intentam*, hic *incensa* habent. Seneca autem de Ira, II. 35, *intensior impetus;* Nazar. in Paneg. Constant. c. 28, *modice intensior;* et D. Augustin. Epist. 56, *intensissimam aurem praebere;* P. Syrus, *Arcum intensio frangit, animum remissio;* Seneca N. Quaest. II. 6, 8, 9, *intensio aeris, intensio spiritus, intensio aquae,* dixerunt. At contra Cic. de Orat. III. 57, *chordae intentae;* Ovid. de Pont. I. 5, 60, *intentus labor;* Plin. VIII. 8, *intentus arcus;* Tacit. Hist. I. 89, 1, *intentis alimentorum pretiis.* Sic *intentior sermo* ap. Cic. de Orat. I. 60; *intentissima cura* ap. Liv. XXV. 22; *intentio vocis* Quintil. I. 17. * A *distendo* saepius *distentus*, nonnunquam etiam *distensus*, ut ap. Hirt. B. Alex. c. 45. * Ab *extendo*, *extentus* usitatius est: *extensis* tamen *digitis* Cicero dixit Acad. Q. IV. 47; *extensis cruribus* Plin. X. 64; *extensum corpus* Id. XXXVII. 5; *extensior manus* Quintil. XI. 8; *extensissima castra* Liv. XXI. 32. * *Detensus* a *detendo* tantum invenitur, Caes. B. C. III. 85. * *Praetentus, protentus* et *subtentus* fere solam sunt usitata. * A *portendo* quoque est substantivum *portentum*, * *Retensus* reperitur a *retendo* ap. Phaed. III. 14, 5; *retentus* ap. Ovid. Met. III. 166.

78) *Ostentus*, ab *ostendo*, non tantum ab antiquioribus, Pacuvio ap. Festum, Catone R. R. c. 6. Varrone R. R. I. 24 et 25: sed etiam Plin. XIV. 4 usurpatur; *ostenturus* ab eod. Catone ap. Priscian. col. 892: et Diomed. col. 372. [Vid. Voss. Anal. III. 26.] *Ostensus* vero frequentius est, Terentio Phorm. V. 4, 7. Lucano, II. 192. Statio Achill. II. 58. Claudian. XVIII. 511. Apul. Apol. p. 477: et de Mund. p. 711. Pallad. Mart. t. 14. Boetio lib. III. Pros. 9. Porc. Latroni Declam. c. 7; *ostensurus* Suetonio Ner. XIII. 2. Et ex Varrone *ostensus Sol*, et ex Apuleio in Phaedone, *Et causam gignendi ostensurum*, profert Priscianus, l. c. Ab *ostentum* tamen est *ostentare*, et dativus *ostentui*, ut *ostentui esse*, et neutrum *ostentum*. Caeterum ab *ostendo*, quod est ab *obs* (pro *ob* dicto, ut *abs* pro *ab*) et *tendo* conflatum, diversam significationem habet *obtendo:* unde *obtentus, -a, -um*, ap. Virg. Geo. I. 248: et Val. Flacc. III. 718: et verbale *obtentus*, ut *obtentu frondis* ap. eund. Virg. Aen. XI. 66; *obtentu togae* ap. Gell. XI. 18; *obtentui esse* ap. Sallust. de Rep. ord. II. 19.

79) Supinum *peditum*, quod multi Grammaticorum non agnoscunt, firmat verbale *peditum* ap. Catull. LII. 3.

7. Composita a verbo *Do* cum praepositionibus, sunt omnia fere tertiae[81]) coniugationis, praeter *circundo*, faciuntque praeterito *didi*, supino *ditum*: ut, *abdo*, *abdidi*, *abditum*. Sic *ad-*, *con-*, *de-*, *di-*, *e-*, *in-*, *ob-*, *per-*, *pro-*, *red-*, *sub-*, *tra- do*: item *decon-*, *recon- do*; et *coad-*, *superad- do*; et *deper-*, *disper- do*. Quibus adde *credo*, *credidi*, *creditum*[82]); *vendo*, *vendidi*, *venditum*[83]). *Abscondo* tamen *abscondi* (rarius *abscondidi*[84]), *absconditum*[85]) facit.

Tria carent supino, praeteritum vero iuxta regulam formant:

Strido, *stridi*[86]),

Rudo, *rudi*[87]).

---

80) *Pendo* praeterito quandoque *pendi* facere docet Alexander:- quod et Alvarus, eumque incautius sequentes Vossius, Methodi auctor, Ursinus, Iohnsonus, Prateus, Lowseus et alii, firmatum eunt illo Livii, XLV. 29, *Vectigal exercentibus dimidium eius impositum quod pendissent Regi.* At omnibus quas mihi videre contigit Editionibus, Mich. Vascosani 1543, Veneta P. Manutii 1566, Iani Gruteri 1625, Gronoviorum 1645 et 1679, Delphinensi 1679, Tho. Hearnii 1708, ut alias inferioris notae omittam, *pependissent* constanter legitur: ut et initio eiusdem capitis *Tributum dimidium, eius quod pependissent Regibus.*

81) Vid. supra reg. 7. n. 20.

82) Inter varias de origine verbi *credo* opiniones, mihi maxime probatur Prisciani sententia, qui col. 890, a *cretum*, (i. e. *decretum* vel *certum*) et *do* compositum putat.

83) A nomine *venum* et *do* compositum: at *venundo* plene prolatum primae est, ut reg. 7. docuimus.

84) *Abscondidi* (quod probat Priscianus, col. 890.) soli quod sciam Plautus Merc. II. 3, 25: [et in Carbon. teste eod. Prisciano, l. c.] et Silius, VIII. 192 utuntur: addit Vossius Ovidium, quod non invenio. *Abscondi* caeteri omnes habent, Tacit. Hist. III. 68, 2. Curtius, IV. 14, 14: et VI. 6, 30. Lucan. X. 118. Senec. de Benef. III. 25. Florus, I. 13: et IV. 2. Claudian. XXXVI. 140. Gellius, XVII. 9.

85) A supino *absconditum* frequentissimum est *absconditus*; et *abscondite* adverbium ap. Cicer. de Invent. II. 23. pr. Addunt et aliud supinum *absconsum* (quod tamen reiicit Servius ad Virg. Geo. I. 135: et Caper, col. 2240.) unde *absconsus* ap. Fulgent. Mythol. I. 21. Hilarium in Psal. 54. Gennadium in Catal. Ven. Fortunat. de part. Virgin. v. 98. Vet. Interp. Eccles. I. 39: et IV. 21; *absconse* ap. Iul. Firmic. Astron. II. 2; *absconsor* ap. eund. notant Munekerus ad Hygin. Fab. 184, et Vossius Anal. III. 26. Addit et Vossius *absconsio* ap. Plinium VIII. 16, ubi olim quidem legebatur, *Idem* [leo] *ubi virgulta silvasque penetraverit, acerrimo cursu fertur, velut deputans absconsione turpitudinem*: at libris emendatis, *Idem, u. v. s. q. penetravit a. c. f. velut abscondente turpitudinem loco.* Rectius cum Iohnsono adiecissent ex Pseudo-Quinctiliano Declam. XVII. 15, *venenum quod tibi pararetur invenisses absconsum.* Sed haec omnia labentis aetatis esse, nec temere imitanda existimem.

86) Frequentius est *strideo*, *stridi*, secundae, de quo supra reg. 14.

87) *Rudivi* utitur Apuleius Met. VII. p. 218, a *rudio* quartae, unde *ruditus* ap. eund. Met. VIII. ut *hinnitus*.

Sido, *sidi*[88]. Eius composita praeteritum et supinum mutuantur a *sedeo*: ut, *consido*, *consedi*, *consessum*[89]. Sic *as-*, *circum-*, *de-*, *in-*, *ob-*, *per-*, *re-*, *sub- sido*.

GO, GUO.

30. GO vel GUO XI CTUMque facit. Cum *surgere pergo*
Accipit at REXI, RECTUM. Sed et ista supinis
N tria deperdunt, *fingo*, cum *pingere*, *stringo*.
Dat *frango*, *fregi*, *fractum*, sicut *egit* et *actum*
Vult *ago*: sed soboles, *satago*, cum *prodigo*, *dego*,
Nulla supina dabunt; caret *ambigo* praeteritoque.
Tango facit *tetigi*, *tactum*; *legi*, *lego*, *lectum*:
Negligo sed poscunt, *intelligo*, *diligo*, XI, CTUM.
Pungo capit *pupugi punctum*, sed pignora *punxi*:
Praeteritum sed utrumque petit sibi rite *repungo*.
Vult *pango*, *panxi*, *pactum*, *pepigi*que vetustum
Dat *pago*, quod *pegi* genitis de *pango* reservat.

1. Verbum in GO vel GUO desinens facit XI in praeterito, et CTUM in supino; ut,

Cingo, *cinxi*, *cinctum*. Sic *ac-*, *dis-*, *circum-*, *in-*, *prae-*, *re-*, *suc- cingo*.

Fligo, *flixi*, *flictum*[90]. Sic *af-*, *con-*, *in-*, *profligo*[91].

Iungo, *iunxi*, *iunctum*. Sic *ab-*, *ad-*, *con-*, *de-*, *dis-*, *in-*, *inter-*, *se-*, *sub- iungo*.

Lingo, *linxi*, *linctum*. Sic *de-*, *e-*, *pol- lingo*.

Mungo, *munxi*, *munctum*[92]. Sic *e- mungo*.

Plango, *planctum*.

---

88) *Sido* praeterito carere aiunt Despauterius, Deixius, Kirkwodus; Priscianus quoque col. 893, negat in usu esse. Atqui Columella id diserte adhibuit XII. 24, *Deinde patiemur picem considere, et cum siderit, aquam eliquabimus.*

89) Vid. supra reg. 14. ubi *desessum*, *persessum*, *resessum*, aut voces ab eis formatas, vix inveniri notavimus.

90) Longe usitatiora sunt composita: simplice tamen utitur Lucret. II. 85, *Obvia cum flixere* — ut taceam Livium Andron. et Accium ap. Nonium, II. 328, et *flictu* ap. Virg. Aen. IX. 667, et Silium, IX. 322.

91) Unde *proflictus* ap. Gell. XV. 5, *Res proflictae et perditae*: usu tamen longe receptius est *profligo*, *profligavi*, primae coniug.

92) Praeteritum et supinum simplicis vix usitata. Ab hoc tamen est *munctio* ap. Arnob. lib. 8.

Rego, *rexi*, *rectum*. Sic *ar-*, *cor-*, *di-*, *e-*, *por-*[93]), *sur- rigo*[94]).

Stinguo vel *stingo*, *stinxi*, *stinctum*[95]). Sic *di-*, *ex-*, *in-*, *inter-*, *prae-*, *re- stinguo*.

Tego, *texi*, *tectum*. Sic *circum-*, *con- de-*, *in-*, *ob-*, *per-*, *prae-*, *pro-*, *re-*, *sub-*, *super- tego*.

Tingo vel *tinguo*[96]), *tinxi*[97]), *tinctum*. Sic *con-*, *in- tingo*.

Ungo vel *unguo*, *unxi*[98]), *unctum*. Sic *ex-*, *in-*, *per-*, *super- ungo*.

2. Duo formant REXI et RECTUM;

Surgo, *surrexi*, *surrectum*. Sic *as-*, *circum-*, *con-*, *de-*, *ex-*, *in-*, *re- surgo*.

Pergo, *perrexi*, *perrectum*[99]).

3. Tria *n* in supino amittunt;

Stringo, *strinxi*, *strictum*. Sic *ad-*, *con-*, *de-*, *dis-*, *ob-*, *per-*, *prae-*, *re-*, *sub-stringo*.

Fingo, *finxi*, *fictum*. Sic *af-*, *con-*, *ef-*, *re- fingo*.

Pingo, *pinxi*, *pictum*. Sic *ap-*, *de- pingo*[100]).

4. *Frango*, *fregi*, *fractum*. Sic *con-*, *de-*, *dif-*, *ef-*, *in-*, *per-*, *prae-*, *re-*, *suf- fringo*.

Ago, *egi*, *actum*. Sic *ab*, *ad-*, *ex-*, *red-*, *sub-*, *trans-*, *transad- igo*: et *circum-*, *per- ago*; *cogo* pro *coago*.

---

93) Invenitur et *porgo*, *ri* per Syncopen extrito: ut Virg. Aen. VIII. 274, *porgite pocula dextris*; Silius, IX. 458, *porgebat protinus ensem*. Sic Terent. Adelph. V. 8, 53, *exporge frontem*, pro *exporrige*.

94) A *surrigo*, vel *subrigo*, quo Virg. Aen. IV. 183, et Plinius pluribus locis utuntur, significatione diversum est *surgo* (de quo mox) quanquam utrumque sit a *sub* (sive quod alii volunt, a *susum* vel *sursum*) et *rego* compositum.

95) Simplice bis utitur Lucretius, I. 667, et II. 827: totiesque Cic. in Arateis ap. Priscian. col. 882.

96) *Tinguo* habent plerique codd. antiqui, quod et Grammatici veteres etiam approbant, qui tamen *urgueo* et *unguo*, (quemadmodum in libris nonnullis, pro *urgeo*, *ungo* scribuntur) non admittunt; ut apud Velium Longum, col. 2223. invenimus; quamvis idem *u* in *unguen* et *unguentum* ita insertum agnoscat, ut evelli non possit.

97) Sic, *Contingunt mellis dulci flavoque liquore* Lucretius, IV. 12: et, *Tristi contingunt corpus amurca* Virg. Geo. III. 448. dixere. Aliam vero notionem habet *contingo* a *tango* compositum.

98) Nisus, Papyrianus et Probus ap. Priscian. col. 881, huic verbo *unxi* et *ungui* praeteritum tribuunt, at Charisius *unxi* tantum.

99) *Pergo* pro *perrigo* dictum, a *per* et *rego* (quod tum ratio Grammatica, tum praeteriti et supini formatio ostendit) non pro *perago*, quod Scioppius existimavit. Vid. Perizon. ad Sanct. III. 8. n. 105.

100) Addit Priscianus, col. 895, et ex eo Grammaticorum vulgus, *ringo*, *rictum*. Id autem hodie nusquam legitur, sed *ringor*, quod deponens est, ut et eius compositum *subringor*. Vid. Vossius Anal. III. 27.

Tria ab *ago* composita carent supino: *Satago, sategi*[1]; *Prodigo*[2], *prodegi*; *Dego* (pro *deago*) *degi*. Unum praeterito etiam caret, *Ambigo*[3].

5. *Tango, tetigi, tactum.* Sic *at-, con-, ob-, per- tingo.*

6. *Lego, legi, lectum.* Sic *al-, per-, prae-, re-, sublego*, quae *e* retinent: item *col-, de-, e-, recol-, se- ligo*, quae e mutant in *i*.

Tria a *lego* composita habent EXI, CTUM: *Diligo, dilexi, dilectum; Intelligo intellexi, intellectum*[4]; *Negligo neglexi, neglectum*[5].

7. *Pungo, pupugi*[6], *punctum.* Composita *punxi* faciunt: ut, *Compungo, compunxi, compunctum.* Sic *dis-, ex-, inter- pungo.*

Repungo vero *repugi* habet et *repunxi*[7].

Pango, panxi, pactum[8].

---

1) *Sategi* agnoscunt Despauterius, Saturnius, etc. at id vix inveniri notat Vossius.

2) *Prodegeris* utitur Plautus, Aul. II. 9, 10. Sed et *prodactus* habet Tertullian. de Pud. c. 8, vix imitandus.

3) Legimus quidem *ambactus*, pro servo qui ad domini voluntatem circumageretur, a propria notione verbi *ambigere*, quae est *utrinque agere* vel *circumagere*: sed alioquin usus praeteriti et supini huius verbi exolevit.

4) Eiusdem compositionis, sed sensus diversi, est *interlego*: ut Pallad. Feb. t. 25, *Si spissa poma ramos onerabunt, interlegenda sunt quaeque vitiosa*, i. e. *hinc inde decerpenda.*

5) *Intellegerit* pro *intellexerit* non semel dixisse Ulpianum notat Vossius, d. l. *Neglegi* etiam, pro *neglexi*, ex Aemilio Macro proferunt Diomedes, col. 366, et Priscianus, col. 895: et ita legenda vult Ianus Gulielmius [Verisim. II. 11.] verba M. Antonii ap. Cicer. Phil. XIII. 16, *Theopompum nudum, expulsum a Trebonio, confugere Alexandriam neglegistis.*

6) *Punxi*, quod ex Prisciano addunt Despauterius, Kirkwodus, etc. extra composita aegre invenies.

7) Haec ita distinguit Caper ap. Priscian. col. 894: cum notat vicissim pungo, *repupugi* facit: cum vero ad rationes refertur, *repunxi*. Neutrum tamen apud Classicos nunc conspicitur.

8) *Pango* fuit prius *paco*, a quo *paciscor*, posterius *pago*, quod ex lege XII. Tabb. ostendit Quinctil. I. 6. *Pago* autem retinuit Auctor ad Herenn. II. 13, *Rem ubi pagunt, oratione pagunt*: quemadmodum et a Prisciano locus citatur, col. 894, quanquam in quibusdam MSS. et primitus cusis *pangunt* invenerat Gruterus: ipse autem, *Rem ubi pagunt, orato, ni pagunt, in comitio*, etc. edidit. Ab eo certe est praeteritum, *pepigi*, usu vocis ad foedera, inducias, conventa et similia, per translationem inflexo. At *pegi*, tanquam esset a *pango*, ut *fregi* a *frango* (antiquis *pago* et *frago*) pro *panxi* (quo utitur Colum. XI. 2.) olim dictum; quod praeteritum in compositis restitit. Videtur et supino habuisse *panctum*: unde *radices panctae* ap. Pallad. Ian. t. 14; et *pancturus* ap. eund. Feb. t. 9; et *panctio* in lemmate Octob. t. 8.

Ab obsoleto *pago* (pro quo nunc *paciscor* dicimus [9]) est *pepigi*, *pactum*, olim *pegi* [10]).

Composita a *pango*, ea praesertim quae *a* in *i* mutant, praeterito *pegi* servant, ab antiquo verbo *pago*: ut, *compingo*, *compegi*, *compactum*. Sic *impingo*, *oppango* seu *oppingo*, *repango*, *suppingo* [11]).

31. Dant SI, SUM *spargo*, *mergo*, *tergo*que. Requirit
At XI, XUM *figo* cum *frigere*: nec male *frictum*
Invenis quandoque datum. Nil *vergo* capessit.
XI *clango*, *ningo* dat et *ango*, supinaque nulla.

9. Tria formant SI, SUM;

Spargo, *sparsi*, *sparsum*. Sic *ad-*, *circum-*, *con-*, *di-*, *in-*, *inter-*, *per-*, *pro-*, *re-* *spergo*.

Mergo, *mersi*, *mersum*. Sic *de-*, *e-*, *im-*, *sub-* *mergo*.

Tergo, *tersi*, *tersum* [12]). Sic *abs-*, *de-*, *ex-*, *per-* *tergo*.

10. Duo faciunt XI, XUM;

Figo, *fixi*, *fixum* [13]). Sic *af-*, *con-*, *de*, *in-*, *of-*, *per-*, *prae-*, *re-*, *suf-*, *trans-* *figo*.

Frigo, *frixi*, *frixum* et *frictum* [14]).

---

9) Vid. post reg. 49.

10) Ab antiquo *pago*, pro *defigo* (quae primaria vocis significatio est, utpote a Dorico πάγω, pro πήγω, unde πηγνύω, seu πήγνυμι, orta) Cicero *pegi* utitur de Leg. I. 21, *Requiri placere terminos, quos Socrates pegerit, iisque parere.* Id. in Pison. c. 16, *Obtinuisti provinciam consularem finibus iis, quos lex cupiditatis tuae, non quos lex generi tui pegerat.* Ita ex MSS. priorem locum restituit Turnebus, et posteriorem etiam (probante, si ipsi credendum sit, Prisciano) Pareus Lex. Crit. p. 880, qui addit et illud Pacuvii in Medo ap. Festum in voc. *Tonsilla*; et Priscian. col. 894, *Accessi ad eam, et tonsillam pegi laeto* [al. *laevo*] *in littore.*

11) Composita a *pango*, quae *a* retinent, *panxi* facere vult Ursinus, p. 729, ut *circumpango*, *depango*, *oppango*, *repango*. Vellem autem ut id exemplis veterum confirmasset: mihi sane nulla adhuc dum sunt eiusmodi conspecta. Pro *circumpango*, quod e Plinii l. XVII. 18. Lexica vulgaria adducunt, *Traiectis per vasa fictilia vel qualos ramis, terraque circumpactis*; *circumfartis* cum MSS. omnibus legendum monet Harduinus. *Oppegi* vero ab *oppango* extulit Plaut. Curc. I. 1, 60.

12) Dicitur et *tergeo* in secunda, sed rarius. Vid. reg. 18. *Tertus* autem pro *tersus* veteres dixisse testis est Nonius, II. 847.

13) *Fictum* etiam supinum est ap. Diomedem, col. 378, qui id probat ex hoc Scauri, *Sagittis confictus*. Idem auctoritate Ciceronis, Varronis et Lucretii confirmare nititur Gifanius in Indice Lucret. voc. *fictus*. Et *navis inficta*, pro *infixa* dixit Callistratus l. 7. ff. de incendio, ruina, naufragio, etc. Vid. Voss. Anal. III. 27.

14) A *frixum* est *res frixa* ap. Celsum, II. 18. A *frictum* est *cicer frictum* ap. Horat. Art. 249; *frictae nuces* ap. Plaut. Poen. I. 2,

11. *Vergo*, caret praeterito et supino [15]). Sic *in-, de-, e- vergo* [16]).

12. Tria praeterito XI habent, supino autem deficiunt.
Clango, *clanxi* [17]).
Ningo (vel *ninguo*) *ninxi*.
Ango, *anxi* [18]).

HO, IO.

32. Postulat HO, XI, CTUM. *Minxi*, *mictum* cape *meio*.

1. Duo verba in HO faciunt XI et CTUM:
Traho, *traxi*, *tractum*. Sic *abs-, at-, circum, con-de-, dis-, ex-, per-, pro-, re-, sub- traho*.
Veho, *vexi*, *vectum*. Sic *a-, ad-, con-, de-, e-, in-, per-, prae-, praeter-, pro-, re-, sub-, super-, trans- veho*.

2. Unicum in IO verbum, priore consonante,
Meio [19]) facit *minxi* [20]), *mictum*. Sic *im- meio*.

113; *triticum frictum* ap. Varron. R. R. II. 4; *sal frictum* ap. Colum. VII. 5; *faba fricta* ap. Plin. XXII. 25. §. 69, et *ova fricta* ap. eund. XXIX. 3: adeo ut *frictum* non modo usu receptum (quod Kirkwodus et alii negant) sed magis quam *frixum* frequentatum videatur.

15) Diomedes, col. 366, praeteritum ei *verxi* tribuit: *versi* autem magis analogum videtur (ut a *mergo*, *mersi*); quemadmodum et legendum statuit accuratissimus Heinsius in illo Ovidii Pont. I. 9, 52, — *in gelidos versit amoma sinus*: pro quo *fudit* vulgo habetur.

16) *Sugo* etiam et *lingo* supinis privat Despauterius: at hoc *linctum* habere ostendit ablativus *linctu* ap. Plinium XXXI. 9, et XXXVI. 17. extr. et *linctum sulphur* ap. eund. XXXV. 15. illud vero *suctum*, itidem confirmat participium *suctus* ap. Pallad. Febr. t. 26: et verbale ap. Varron. (referente Nonio, II. 767.) et Plin. X. 40. XXVIII. 3, et multis aliis locis.

17) A *clango clangui* minus probate dixit vulgatus Interpres Numer. X. 4.

18) Ab *ango* Diomedes ap. Voss. Anal. III. 27, format supinum *anxum*, Priscianus, col. 895, *anctum*: sed neutrum apud Classicos iam invenitur. Supino autem carere innuunt Charisius, col. 221, et Diomedes, col. 376, qui passivo *angor* mutuatitium dant praeteritum *anxius sum*, non *anxus* aut *anctus*.

19) *Minxi* est a *mingo*, quod quamvis minus usitatum, haud recte tamen barbaris annumeratur; cum eo non tantum Vopiscus in Bonoso, c. 14, extr. Ammianus Marcellinus, XXIII. 6. p. 383. Vegetius Mulo-medicin. III. 12 et 15, vergentis Latinitatis auctores, utantur; sed purissimus, et Augustaeo aevo proximus scriptor, Cor. Celsus, IV. 20. §. 2, *Cum urina super potionum modum mingitur.* Vid. Borrichii Cogit. adversus Vossium, p. 165 et seqq. et Guntherum Latin. restit. Tom. 1. p. 383. *Mingo* porro agnoscunt veteres Grammatici; Diomedes, col. 366; Priscianus, col. 875, et Eutyches, col. 2177.

20) Diomedes, l. c. et Probus, col. 1483; *mixi* vel *mexi*, et in prima *meio*, *meiavi*, huic verbo attribuunt; sed nullum horum in usu est.

LO.

33. LO, LUIT efformat: *colo*, *consulit*, *occulit*, ULTUM:
At *alo* dic *altum*, vel ITUM: *molitum molo* donat.
Nulla supina manent genitis de *cello*: sed unum
Excipe *percello*, quod *perculit* optat et ULSUM.
Pello facit *pepuli pulsum*; *falloque fefelli*,
Et *falsum*. *Velli* vel *vulsi*, *vello* reposcit,
Inde petens *vulsum*: *sallo*, *salli*, quoque *salsum*.
At *psallo*, *psalli* tantum: pariterque supinis
Deficiunt *malo*, *volo*, *nolo*, iunge *refello*.
More sed insolito dat *tollo sustulit*, atque
Sublatum: *attollo* proles sed nil sibi quaerit.

1. Verba in LO finita, praeterito LUI faciunt, supino variant, hoc modo:

Colo, *colui*, *cultum*. Sic *ac*-, *circum*-, *ex*-, *in*-, *per*-, *prae*-, *re*- *colo* [21]): item, *Occulo* (*o* in *u* mutato) *occului*, *occultum* [22]).

Consulo, *consului*, *consultum*.

Alo, *alui*, *alitum*, et per Syncopen *altum* [23]).

Molo, *molui*, *molitum*. Sic *com*-, *e*-, *per*- *molo*.

2. *Cello* simplex non est in usu. Eius autem composita sic coniugantur:

Antecello, *antecellui*; *excello* [24]), *excellui*; *praecello*, *praecellui*: haec tria sine supino [25]).

---

21) Ab *accolo* tamen et *circumcolo*, nulla supina exstare putem. *Incultus* quoque non ab *incolo* est, cui contrariam habet significationem, sed a participio *cultus*; ut, *indoctus*, *interritus* a *doctus*, *territus*: neque enim *indoceo*, *interreo* dicimus.

22) Val. tamen Flaccus *occulerat* dixit, II. 280.

23) *Alitum* ad ambiguitatem vitandam praefert Diomedes, col. 371: unde *alitus* ap. Liv. XXX. 28. Curt. VIII. 10, 8: V. Max. VII. II. 7, extern. et III. 4, 4. et *alitura* ap. Gell. XII. 1, sub fin. Frequentius tamen *altus*, quo Cic. de Nat. Deor. II. 46; de Clar. Orat. c. 10, init. Epist. Fam. VI. 1, sub fin. et Varro, ap. Nonium, IV. 8, utuntur; undeque *altor*, *altrix* et *altilis* sunt deducta. In illo autem Ciceronis pro Planc. c. 33, *Locus ubi altus est*, variant tam ipsius quam Prisciani, col. 897, codices, aliis *altus*, aliis *alitus* exhibentibus. Profert et Diomedes, col. 371, illud Sallustii, Iug. 63, *Arpini altus*: sed et ibi *alitus* quoque in libris nonnullis se invenisse testatur Priscianus, l. c. Nequeo tamen assentiri Cl. Dacierio, qui ap. Horat. Car. III. 4, 37, *Caesarem altum*, non *excelsum*, sed *alumnum* interpretatur.

24) Dictum et *praecelleo*, *excelleo*: unde ex Prisciani sententia l. c. venit praeteritum *excellui*, cum *excello* alioqui debuisset facere *exculi*,

Percello, perculi, perculsum [26]), [27]).

Recello, (parum usitatum verbum) nullum praeteritum aut supinum habere invenitur.

5. Duo principium praeteriti geminant:

Pello, pepuli [28]) *pulsum*. Sic *ap-, as-, com-, de-, dis-, ex-, im-, per-, pro-, re- pello.*

fallo, fefelli, falsum. At *refello, refelli*, sine supino.

Vello, velli, vel *vulsi* [29]) *vulsum*. Sic *a-, con-, e-, inter-, prae-, re- vello.* In reliquis vero, *de-, di-, per-vello*, terminatione ELLI rectius uteris.

5. *Sallo, salli, salsum* [30]).

---

ut *percello, perculi.* Sed neutrum horum mihi adhuc videre contigit, multoque minus *excellivi*, quod Probum praeferre aiunt Vossius et Ursinus. Vellem autem Probi locum indicassent. Aliter certe eum scripsisse invenio, col. 1487. LO, inquit, tertiae correptae facient aut LUI, ut, *excello, excellis, excellui*: aut LI, ut *tollo*; etc.

25) *Celsus, excelsus, praecelsus*, nomina sunt, non participia.

26) Sunt qui verbo *percello* addunt praeteritum *perculsi*. Sed ubicunque hoc legi obtendunt, docti substituunt *percussi*. Vid. Vossius Anal. III. 28.

27) Sic declinari *procello* (unde *procellam* deducit Servius) pro *percello*, a Plinio iuniore in Paneg. c. 66, notat Ursinus et alii: sed et ibi in melioribus libris, *perculerat*, non *proculerat*, invenimus.

28) *Pulsi* etiam dictum fuisse colligitur ex loco Ulpiani, l. 1. §. 18. ff. de aqua quotid. et aestiv. *Si quis plura pecora adpulserit.* Sic enim in Pandectis Florentinis melioribusque editionibus legitur. Imo et *pelli* usitatum evincit locus Terentii Heaut. I. 1, 115. *Qui illum ad laborem impellerim.* Ita enim optimi codices, nec aliter metrum constat.

29) *Vellit* Virg. Ecl. VI. 4; *vellerat* Cicer. in Verr. IV. 24; *vulsit* Lucan. VI. 546 et 562; *vulserat* Id. IV. 414. Prudent. contra Symmach. Praef. II. 5; *avellit* Plin. II. 88. Claud. XXXVI. 150; *avellerat* Curt. V. 6, 5; *avulsit* Lucan. IX. 768; *convellisti* Cic. pro dom. c. 21; *convellit* Id. Ibid. c. 56, extr. et de Harusp. Resp. c. 19; *convellimus* Virg. Aen. II. 464; *convellerunt* Cic. ad Attic. VIII. 15; *convellerit* Eumen. in Paneg. Constant. c. 6, extr. *convulsit* Plaut. Amph. IV. 4, 1; *evellit* Curt. IV. 6, 17; *evellerat* Phaedr. II. 2, 9; *evellisset* Cicer. de Orat. I. 53. Plin. VIII. 42; *evellisse* Cic. pro Sext. c. 28; *evulsit* Flor. IV. 12; *evulsimus* Quinctil. Decl. XII. 8; *intervelli* Plaut. Amph. I. 1, 170; *intervulseris* Colum. R. R. V. 10; *praevulserat* Laberius ap. Diomed. col. 369; *revelli* Virgil. Aen. IV. 427 et 545; *revellit* Id. Aen. XII. 787, Ovid. Amor. III. 10, 14, Met. IX. 86, et Met. XII. 800, etc. A. Gell. V. 14, Cic. Verr. IV. 56; *revellistis* Id. Ibid. c. 11; *revulsit* Prudent. περὶ στεφ. X. 7; *revulserat* Ibid. v. 761; *revulsi* etiam et *revulsit* habent quidam codices ap. Ovid. Met. VIII. 584, et Heroid. VI. 104, at meliores (ut notat Heinsius) *revelli* et *revellit*; * *devellisse* Plaut. Poen. IV. 2, 50; *divellit* Hirt. B. Afric. c. 88, Gell. XV. 16; *pervellit* Cic. de Orat. I. 62, extr. V. Max. I. 5, 8; *pervellerit* Cic. Tusc. II. 19.

30) Dicitur et in quarta *salio, salivi, salitum, salire*, vel *l* geminato *sallio*, etc. Vid. Voss. Anal. III. 35. Ab hoc est *salitus* ap. Colum. VI. 32. Pallad. Octob. t. 10, itemque ap. Severum et Fabianum, teste Diomede, col. 372, et *sallitus* ap. Cor. Severum, et *sallilurus* ap. Nae-

6. *Psallo*, *psalli* [31]), sine supino.

7. Supino etiam carent haec verba alioquin irregularia: *volo*, *volui*; *malo*, *malui*; *nolo*, *nolui* [32]).

8. *Tollo*, modo inusitato et sibi peculiari, *sustuli* [33]) et *sublatum* facit. Compositum *attollo*, nullum praeteritum aut supinum habet [34]).

MO.

34. MO per UI dat ITUM. *Tremo* flectitur absque supino.

Dant PSI, PTUM, *demo*, *promo*, cum *sumere*, *como*:

Emi, *emptum* sed *emo* capiet; *pressi*, *premo*, *pressum*.

1. In MO terminata praeterito UI, supino ITUM habent: ut,

Fremo, *fremui*, *fremitum*. Sic *af-*, *circum-*, *con-*, *in-*, *per- fremo*.

Gemo, *gemui*, *gemitum*. Sic *ag-*, *circum-*, *con-*, *in-*, *re- gemo*.

2. *Tremo*, *tremui* facit, absque supino. Sic *at-*, *circum-*, *con-*, *in- tremo*.

---

vium, referente Prisciano, col. 910, ab illo *salsus* quod satis frequens, et *salsurus* quod ex Mummio adfert idem Priscianus, l. d.

31) Praeteritum *psalli* confirmat Priscianus, col. 897, versu Bassi, II. Lyric. *Calliope princeps sapienti psallerat ore.*

32) De his vid. lib. seq.

33) *Sustuli* et *sublatum* proprie sunt a *sustollo*, sive (ut olim loquebantur) *sustolo*. Antiqui enim simplex *tolo* (postea *tollo*) idem significans quod *tolero*, *tetuli* declinabant. Unde et ipsi *tollo* praeteritum *tetuli* tribuit Charisius, col. 222. At ab eo potius esset *tetolli*, ut probe ab Auctore Methodi animadversum, velut a *fallo*, *fefelli*. Videtur tamen habuisse etiam *tolli*, unde *tollisse* ap. Ulpianum, referente Scaligero ad Varron. R. R. 1, ult. Vid. inferius reg. 37, et confer Voss. Anal. III. 37. Quod autem Priscianus, col. 817, eumque secutus Bangius et Methodi auctor, idem praeteritum *sustuli* tribuis verbis *tollo*, *sustollo* et *suffero* attribuant, de postremo falsi videntur. Nusquam enim *suffero* pro *aufero*, *submoveo*, *attollo* (sive, ut Methodi auctor, p. 291, Gallice reddit, *ôter*, *enlever*, *elever*) acceptum invenitur: neque *sustuli patiendi* aut *sustinendi* (Gallice *endurer*) notionem habet. In illo enim Cicer. pro Rosc. Amer. c. 4, *Plus oneris sustuli, quam ferre possum*, quod huc referunt, *sustuli* non ad *suffero*, sed ad *tollo* vel *sustollo* pertinet. V. Ursin. p. 741 et 748.

34) *Attuli* enim et *allatum* transierunt in significationem verbi *affero*, cui et tribuuntur. *Extollo* vero et *effero*, cum eandem fere significationem habeant, *extuli* et *elatum* utrique ex aequo convenire possunt.

3. Quatuor PSI, PTUM [35]), vel SI, TUM habent:
Demo dempsi, demptum [36]).
Promo, prompsi, promptum. Sic *de-, ex- promo.*
Sumo, sumpsi, sumptum. Sic *ab-, as-, con-, de-, in-, prae-, re-, tran- sumo.*
Como, compsi, comptum.
4. *Emo, emi, emptum-* Sic *adimo* [37]); *dirimo; eximo; interimo* et *perimo; redimo; coëmo.*
5. *Premo, pressi, pressum,* duplice *ss.* Sic *ap-, com-, de-, ex-, im-, op-, per-, re-, sup-, primo.*

NO.

35. *Pono* facit *posui, positum: genui, genitum*que
Gigno creat: *cecini cantum cano* poscit; habeto
Sed CINUI, CENTUM proles. Prope nil sibi servans,
Temno dedit nato PSI, PTUM. Vult *sperno*que *sprevi,*
Et *spretum; sterno, stravi, stratum; sino, sivi,*
Atque *situm: livi, levive, litum, lino; cerno*
Dat *crevi, cretum*que, magis quae nata frequentant.

Verba in NO praeteritum et supinum varie formant:
1. *Pono, posui* [38]), *positum.* Sic *ap-, ante-, circum-, com-, de-, dis-, ex-, im-, inter-, op- post-, prae-, pro-, re-, se-, sup-, super-, superim-, trans- pono.*
2. *Gigno, genui, genitum* [39]). Sic *con-, e-, in-, per-, pro-, re- gigno.*

---

35) An *p* in hisce servanda sit, vel abiicienda, acriter contendant orthographiae emendatioris magistri. Hinc stant Victorinus, Sanctius, Lambinus, Dausquius, Methodi auctor et alii: illinc Priscianus, Probus, Lipsius, Ios. Castalio, Bangius, Cluverius, Ursinus et pleraque marmora antiqua.

36) *Demo,* quamvis praeterito variet, pro *deemo* tamen dictum, adeoque ab *emo* compositum videtur: itidemque *promo,* pro *proemo.*

37) *Adimo* non est, quod quidam existimant, a *demo* compositum; repugnat enim non tam praeteriti quam penultimae syllabae disparilitas.

38) Olim *posivi,* quod ex Plauti Vidular. et Apuleio in primo Hermag. probat Priscian. col. 898. Addit Vossius *reposivi* ex eod. Plaut. Asin. III. 1, 16; *deposivi* Curc. IV. 3, 4. et Catull. XXXII. 8; *exposivi* Plaut. Casin. IV. 27. Sic *imposivit* ap. eund. Rud. II. 3, 27. Hinc etiam per Syncopen dixisse videntur *posii:* unde *imposisse* ap. Plaut. Most. II. 2, 4, et *deposisse* ap. Maronem in Paroedia: quemadmodum post Scaligerum legit Vossius.

39) *Genui* et *genitum,* sunt a *geno,* quod quamvis nunc antiquatum, non tamen refugerunt Lucretius, Varro, Severus in Aetna, Apuleius, Cen-

PO, QUO.

36. PO, PSI, PTUMque facit. *Strepo* vult *strepui*, *strepitum*que:
At *rumpo*, *rupi*, *ruptum*. *Coquo* flectito XI, CTUM.
Linquo tenet *liqui* tantum, compostaque *lictum*.

1. In PO finita faciunt PSI et PTUM: ut,

Carpo, *carpsi*, *carptum*. Sic *con-*, *de-*, *dis-*, *ex-*, *prae-* *carpo*.

Clepo, *clepsi* [52]), *cleptum*.

Repo, *repsi*, *reptum*. Sic *ad-*, *cor-*, *de-*, *di-*, *e-*, *ir-*, *intro-*, *ob-*, *per-*, *pro-*, *sub-* *repo*.

Scalpo, *scalpsi*, *scalptum*. Sic *circum-*, *ex-* *scalpo*.

Sculpo, *sculpsi*, *sculptum*. Sic *ex-*, *in-* *sculpo*.

2. *Strepo*, *strepui*, *strepitum* facit [53]). Sic *ad-*, *circum-*, *in-*, *inter-*, *ob-*, *per-* *strepo*.

3. *Rumpo*, *rupi*, *ruptum*. Sic *ab-*, *cor-*, *di-*, *e-*, *inter-*, *intro-*, *ir-*, *ob-*, *per-*, *prae-*, *pro-* *rumpo*.

4. Duo sunt in QUO verba desinentia; quorum

Coquo, *coxi*, *coctum* facit. Sic *con-*, *de-*, *dis-*, *ex-*, *in-*, *per-*, *re* *coquo*.

Linquo, *liqui*. Supinum *lictum* in simplice inusitatum, in compositis satis frequens: ut, *relinquo*, *reliqui*, *relictum*. Sic *de-* et *dere-*, *linquo*.

---

52) *Clepsi* est ap. Liv. XXII. 10, *Si quis clepsit, ne populo scelus esto, neve cui cleptum fuerit:* et Manil. I. 26, *Quis enim condentibus illum Clepsisset furto mundum?* et Cic. Tusc. II. 9, *Ignem clepsisse dolo.* Antique *clepi* dictum probant nonnulli ex Cic. de Leg. II. 9, *Qui cleperit, rapseritque, parricida esto*, quemadmodum Turnebus et Scaliger ex vett. codd. legunt, pro quo vulgati *clepserit*.

53) Addit Despauterius *crepo*, quod nusquam extra primam istam invenitur.

54) A *tero* esse etiam *terii*, iuxta Apuleium, ait Charisius, col. 220, vel ut Vossius Anal. III. 30, ibi legendum existimat, *terui:* et ita scriptum idem contendit ap. Plaut. Pseud. III. 2, 29, *Priusquam teruerunt* [sinapim scil.] *oculi ut exstillent facit*, vulgo *triverunt*. Apud Tibullum quoque optimis tam editis quam scriptis codicibus habetur, I. 4, 40, *Aut opera insuetas adteruisse manus.* Et ap. eund. I. 7, 70, — *Propios ego tecum, Sit modo fas, annos conteruisse velim*, praeunte Nic. Heinsio, emendat Broukhusius, pro vulgato *contribuisse*. *Terui* etiam (quamvis *trivi* longe praeferat) agnoscit Vel. Longus de Orthogr. col. 2234. Sed et *teritum* supino dictum fuisse, confirmat *atteritis opibus*, pro *attritis* ap. Tac. I. 10, 2, quemadmodum ex praestantissimo codice Vaticano Lipsius, ex Florentino Pichena, eosque secuti Berneggerus, Gronovius aliique edidere.

RO.

37. *Quaero*, *quaesivi*, *quaesitum* dat: *tero*, *trivi*;
Et *tritum*: *verro*, *verri*, *versum*que requirit:
Uro, *ussi* ac *ustum*: *cursum* vult *curro*, *cucurri*:
Flecte *gero*, *gessi*, *gestum*: *latum*que *tuli*que
Dat *fero*: praeteritum nullum *furo*, *suffero*, norunt.
A *sero* fit *sevi*que *satum*: sic EVIT ITUMque
Dant composita quibus plantandi significatus
Inditur; at SERUI, SERTUM vult caetera proles.

Verba in RO varia habent praeterita et supina:

1. *Quaero* facit *quaesivi*, *quaesitum*. Sic *ac-*, *an-*, *con-*, *dis-*, *ex-*, *in-*, *per-*, *re- quiro*.

2. *Tero*, *trivi* [54]), *tritum*. Sic *at-*, *con-*, *de-*, *dis-*, *ex-*, *in-*, *ob-*, *per-*, *pro-*, *sub- tero*.

3. *Verro*, *verri* [55]), *versum*. Sic *a-*, *con-*, *de-*, *e-*, *prae-*. *re- verro*.

4. *Uro*, *ussi*, *ustum*. Sic *ad-*, *amb-*, *comb-*, *de-*, *ex-*, *in-*, *oc-*, *per-*, *prae-*, *pro- curro*, quae reduplicationem simplicis nonnunquam admittunt, nonnunquam abiiciunt, *accurri* vel *accucurri*, etc. item *circum-*, *re-*, *suc-*, *trans-curro*, quae principium raro aut nunquam geminant [57]).

6. *Gero*, *gessi*, *gestum*. Sic *ag-*, *con-*, *di-*, *in-*, *pro-*, *re-*, *sug- gero*.

7. *Fero*, *tuli*, *latum* [58]), [59]). Sic *af-*, *ante-*, *au-*,

---

55) *Verro*, secundum Servium, teste Prisciano, col. 900, *versi* facit, secundum Charisium autem, *verri*; quod et usus, ut idem addit, comprobat. Licinius enim Macer (eodem citante) *Ilisce etiam reliquias averrerunt*: et Publius in Muro Mutone, *Cellas servorum converri*. Quibus adde ap. Plaut. Stich. II. 2, 64, *Reverram hercle hoc, quod converri modo*. Supinum *versum* confirmat participium *versus* ap. Plautum et Senecam, referente Diomede, col. 375, qui et col. 378, in illo Virgilii Aen. I. 482, — *Versa pulvis inscribitur hasta*; *versa* melius, ait, *tracta* intelligo, quam *inversa*, quae et Servii interpretatio est. Ap. eund. vero Virg. Aen. V. 141, — *Adductis spumant freta versa lacertis*; *versa* a *verro* dici fidem fere facit simile loquendi genus ap. Catull. LXII. 7, *Caerula verrentes abiegnis aequora palmis*. Ab eodem denique verbo sunt *conversus* ap. Caton. R. R. c. 143, et *eversus* ap. Cicer. Verr. II. 21, fin. Quin et *verritum* supinum fuisse, haud veri absimile credit Vossius, ex verbali *converritor* quo usus Apuleius in Apol. p. 409.

56) *Curristi*, pro *cucurristi*, ap. Tertullianum de Fug. c. 12, imitandum non est.

57) De huius verbi compositis vid. supra reg. 2.

58) Praeteritum *tuli* est ex antiquo *tolo*, seu *tulo*, pro quo dictum et *tetuli*; supinum *latum* est ex *tolatum*. Vid. Vossium Anal. III. 37, et confer Priscian. col. 896, et supra reg. 2. n. 16, et reg. 33. n. 27.

59) Hoc verbum inter anomala refertur. Vid. hui. lib. cap. II. reg. 1.

circum-, con-, de-, dif-, ef-, in-, intro-, of-, per-. post-, prae-, praeter-, pro-, re-, super-, trans- fero.

Suffero autem praeterito et supino caret [60]).

8. *Furo* [61]), nullum praeteritum [62]) aut supinum habet [63]).

9. *Sero, sevi, setum* [64]).

Eius composita, quae *seminandi* seu *plantandi* significationem habent, faciunt SEVI et SITUM: ut, *assero, assevi, assitum; consero, consevi, consitum.* Sic *circum-, de-, dis-, in-, inter-, pro-* [65]), *re-, sub-, tran- sero.*

---

60) Vid. supra reg. 33. n. 27.

61) *Furo* primae personae insolens esse docent Diomedes, col. 375 et alii: usus tamen ea Varro, teste Prisciano, col. 817.

62) Praeteritum *furui*, quod huic verbo dant Servius, Sedulius, Philelphus, et cum iis Kirkwodus noster, neutiquam probandum videtur. Vid. Diomed. col. 376, et Priscian. l. cit. (qui ei mutuatitium dant praeteritum *insanivi* ab *insanio*) in primis vero Voss. Anal. III. 30, extr.

63) Praeterito itidem ac supino destituitur antiquum verbum *caro, carere*, i. e. *lanam per pollicem trahendo purgare.* Plaut. Menaech. V. 2, 49, *Inter ancillas sedere iubeas, lanam carere.* Vid. Voss. Etym. in voc.

64) Fluctuat Vossius (eumque, ut fere solet, secutus Methodi auctor), circa significationes huius verbi. Modo enim tres ei diversas, atque a tribus diversis capitibus oriundas notiones tribuit; ut primo significarit *necto, ordino*, ab εἴρω eiusdem significationis, futuro ἐρῶ; deinde *dico*, ab ἐρῶ, unde *sermo*; ac tandem *semino* a σπείρω, fut. σπερῶ: modo primam ac tertiam significationem coniungit, quoniam et σπείρω Graecis *nectendi* vim habuisse videatur: modo omnes tres ad unum caput revocat, ut significatio *seminandi* sit propria, reliquae translatae. Vid. eum Anal. III. 80, et Etymol. in voc. Ursino vero, p. 751, *nectendi* seu *iungendi* significatio huic verbo *sero* propria videtur, reliquae omnes inde traductae: quod ex eo praesertim evinci existimat, quod a *sero*, qua *semino* notat, non *sevi* modo, sed *serui* etiam dixisse veteres Ennii testimonio probat Priscianus, col. 900. Sic *desertus stipes*, pro *desitus*, dixit Tibullus, I. 1, 15, notante ipso Vossio; *transertos ramos* Statius, Sylv. II. 1, 101. Addere potuit et illud Livii X. 24, *Quam arborem conseruisset, sub illa legere alium fructum, indignum esse.* Item Columellae, III. 4, *Cum sit incertum an is qui conseruerit ea* [vitium semina] *diligenter exploratum probatumque genus surculi deposuerit.* Et paulo post, *Non minore cura vitem conserat, et cum seruerit, summa sedulitate culturas serviat.* Et Cato II. Origin. ap. Priscian. col. 903, *Seruit ibi hordeum.* * A *sero* autem *nectendi* significatione est *sertum* vel *serta*, pro *corona e floribus*, substantive positum. Lucanus etiam X. 164, adiective et plene, *Accipiunt sertas nardo florente coronas*, extulit.

65) A nonnullis excipiuntur *resero, persero, prosero, subsero*, quae *a* simplicis in supino retineant, *resatum, persatum, prosatum, subsatum. Persero* nusquam invenio; *resero* quoque hoc significatu in praesente aut praeterito raro, in supino nunquam, quod sciam, occurrit. *Prosatus* quidem apud Solinum in Pontico, Nemesianum Ecl. III. 63. Prudent. περὶ στεφ. VI. 46. Auson. Idyll. VII. 1. In Solini quoque Polyhist. et Tertullian. de Anim. *consatus* legas. Addit porro Sol. Lowaeus, Stephan. ex Colum. III. 11, *resatus*; Burles. ex Colum. IV. 15, *subsatus* proferre.

Quae vero *ordinandi* seu *nectendi* significationem sunt adepta, SERUI habent et SERTUM: ut, *assero, aserui, assertum.* Sic *con-, de-, dis-, edis-, ex-, in-, inter- sero.*

SO.

38\. SO, SIVI, SITUMque capit: sed trunca supinis
SI *viso*, *incesso* retinent: at *depso* reposcit
Depsuit et *depstum*. *Pinso* dat *pinsuit* atque
Pinsit, et hinc *pinsum*, *pistum*, formabit ITUMque.

1\. In SO exeuntia faciunt SIVI et SITUM [66]): ut,
Arcesso, arcessivi, arcessitum.
Capesso, capessivi, capessitum.
Lacesso, lacessivi, lacessitum.
Facesso, facessivi, facessitum [67]).

2\. Duo supinis carentia praeterito SI habent:
Viso, visi [68]). Sic *in-, re- viso.*
Incesso, incessi [69].

Sed quae illi de verbis *resero*, et *subsero* testimonia in genere adhibuerunt, de participiis dicta vir doctissimus accepisse videtur. Iis enim locis, *Si reserere velimus:* et *Vineam tum subseri;* non vero *resatus* aut *subsatus* invenio. Quare puriora styli amatoribus rectius hisce omnibus abstinendum puto.

66) Haec verba *arcesso, capesso*, etc. olim quartae fuisse, ostendunt non praeteritum modo et supinum in *ivi* et *itum*, sed *arcessiri* etiam ap. Caes. B. G. V. 11, et Hygin. Fab. 88: et *lacessiri* ap. Columell. IX. 8 et 15.

67) Veteres Grammatici quidam, quos et plerique recentiorum incauti sequuntur, duplex his verbis praeteritum tribuunt SIVI et SI: qua in re multum falluntur. Quamvis enim in secundis tertiisque personis inveniantur *lacessiere, facessieris, capessiit*, per Syncopen; itemque *lacessisset, capessisset, facessisset*, eodem pacto quo *cupiere, petieris, periit;* et *cupisset, petiisset, perisset*, dicimus: non tamen inde *facessi, capessi, lacessi* exsculpseris, aut *facesserim, capesserim, lacesserim*, magis quam *cupi, peti, peri;* aut *cuperim, peterim, pererim.* Confer hac de re Ursin. p. 758, et Priscian. col. 902. Unus profertur locus Ciceronis ex Divin. in Q. Caecil. c. 14, *Ipse profecto metuere incipies, ne innocenti periculum facesseris.* Verum iam suo tempore in quibusdam codd. *facessieris* invenit Priscianus: quam et veram lectionem cum Ursino existimem. At *arcessi*, quod a quibusdam obtruditur, ne veteres quidem Grammatici meminere.

68) Male Despauterius, Kirkwodus et alii huic verbo supinum tribuunt *visum:* id enim a *video* est, unde et ipsum *viso*, ut a *pulsum*, *pulso*, derivatur.

69) Vossius eandem rationem putat esse huius verbi *incesso*, quae priorum est *arcesso, capesso*, etc. et ita quidem antiquitus fuisse non abnuerim: at *incessivi* nunc non legitur, nisi ap. Gell. I. 2, dubia lectione; ibi enim recentiores *incessivit*, vett. editiones *incessuit* habent. Contra *arcessi, capessi, facessi, lacessi*, nusquam adhuc inveniuntur, neque (ut diximus) *arcesseram, arcesserim*, etc. *incessi* autem et *incesseram, incesserim* frequentia sunt.

3. *Depso*, *depsui*, *depstum* 70). Sic *con-*, *per-* *depso*.

4. *Pinso*, *pinsui*, vel *pinsi*, *pinsum*, *pistum*, vel *pinsitum* 71).

TO.

39. *Flecto* XI, XUM vult: sic *plecto*, *necto*que, *pecto*:
Quae XUIT et pariter formant. *Meto* sed geminans S
Messuit et *messum*; *peto* suscipit IVIT et ITUM:
At *mitto*, *misi*, *missum* dat; *verto*que *verti*
Et *versum*: *sterto* vult *stertuit* absque supino.
*Sisto sisti*que *statum* dat agens: neutrale sequetur
Sto verbum, unde STITI, atque STITUM composta tulerant.

Verba in TO diversimode praeteritum et supinum formant:

1. *Flecto*, *flexi*, *flexum*. Sic *circum-*, *de-*, *in-*, *re-*, *retro-* *flecto*.

2. *Plecto*, *plexi*, et *plexui* 72) *plexum*. Sic *implecto* 73).

---

70) Auctor Methodi ex Varrone adiicit praeteritum *depsi*, sed vellem locum indicasset. In illo certe Varronis ap. Nonium, II. 234, *Sed tibi fortasse alius molit et depsit*, manifestum est non praeteriti, sed praesentis esse. *Depsui* autem confirmant, *depsueris* ap. Caton. R. R. c. 76; *perdepsui* ap. Catull. LXII. 8, et *condepsui* quod e Pomponio citat Nonius, I. 181. Supinum etiam *depstum* (quod ei adimit Ursinus) suffulcit participium *depstus* ap. eund. Caton. c. 40 et 135. Antiquius *depsitum* (quod ei supinum faciunt Kirkwodus et alii) videtur habuisse: unde *depstitium panem* idem Cato dixit, c. 74.

71) *Pinsui* utitur Pomponius ap. Probum, referente Prisciano, col. 902, et ap. Diomedem, col. 870, *Neque molis molui*, *neque pilis pinsui*. *Pinsi* dixit Persius, I. 58; (ita enim iam legimus, quamvis idem Diomedes, d. l. ambiguum esse scribat *pisat* an *pisit* sit legendum) *pinserunt* Varro R. R. III. 16. Ex *pinsitum* est *pinsitus* ap. Columell. II. 9. VI. 6. VIII. 4. IX. 13. XI. 3. XII. 27, et pluribus aliis locis. A *pinsum* est *pinsus*, quo utitur Plaut. Merc. II. 3, 81, et Vitruv. VII. 1. A *pistum* denique est *pistus* ap. Plin. XVIII. 10, et XX. 5, extr. unde *pistor*, *pistura*, *pistrinum*, etc. Veteres sine *n* dixerunt *piso*, *pisas*, et *piso*, *pisis*, quod et Plinius retinuit. Vid. eum XVIII. 10. §. 23, 28 et 29.

72) *Plecto plexi* antique dici Priscianus observat, col. 908, quod non de praeterito solo accipere debuerat Vossius. Nam et de praesenti intellectum id voluisse Priscianum evincunt verba eius quae sequuntur: *Nunc enim* plector *et* amplector *dicitur. Sed* plector *passivum esse Terentius ostendit in Phor.* Ego *plectar pendens*. Sane *plecto* in *implicandi* seu *nectendi* significatione active raro usurpatum invenitur: pro *punio* nunquam [nam pro *Ne plectas pugnis*, et *Plecte pugnis*, quae a Lexicographis nonnullis e Plauti Poen. I. 2, 145, et Menaechm. V. 7, 28 adferuntur, *pectas* et *pecte* habent emendatiores:] *Plector* autem passivum

Necto, *nexi*, et *nexui* 74), *nexum* 75). Sic *an-*, *con-*, *circum-*, *in-*, *sub- necto*.

Pecto, *pexi* et *pexui* 76), *pexum* 77). Sic *de-*, *ex-*, *re- pecto*.

---

pro *punior* frequentissimum est: ut hae quidem ex parte non de nihilo videatur Prisciani observatio. Caeterum in *implicandi* sensu, *plexi* praeteritum ex Levii 6. Erotopaegn. laudat Priscianus: pro quo *plexui* dixit Hieronymus, sive vet. Interpres Iudic. XVI. 15, *Si septem crines capitis mei licio plexueris:* antiquior enim testis non exstat: ut mirandum plane sit Methodi auctorem praeteritis *plexui* et *plexi* utramque significationem *implicandi* simul et *puniendi* tribuere, illudque hoc multo usitatius affirmare., Vid. Ursin. p. 756.

73) Active vix reperitur: sed ab eo est *implector* ap. Apuleium, Apol. p. 412, et *implexus* ap. Lucret. III. 332, Virg. Geor. IV. 482 et alios. Ab inusitato *perplecto* aut *perplector* frequentissimum est *perplexus*. Eiusdem quoque originis sunt *amplector* et *complector*, quae nunc quidem active, primitus vero passive pro *brachiis circumplicor*, aut *complicor*, accepta videntur.

74) *Nexui* habet Sallust. 1. Hist. ap. Priscian. col. 903; *innexui* Virg. loco mox memorando; *nexi* vero Lucil. in V. et Propert. ap. eund. ibid. et Diomed. col. 366.

75) Pro *nexum* olim etiam *nectum* dicebant: unde *connectus* ap. Lucret. II. 100, quemadmodum ex vet. cod. edidit Gifanius: ut et ap. eund. III. 555, *connectius*, pro quibus vulg. *connexus* et *coniunctius*. A *nexum* autem est frequentativum *nexo*, quo (quanquam apud probatum auctorem id invenisse se neget Goclenius Probl. Gramm. IV. 32.) utitur Lucretius, II. 98, ut et participio *nexans* Virg. Aen. V. 279. Veteres etiam *nexere* dixisse docet idem Priscianus, col. 904, qui huic aeque ac verbo *necto* praeteritum *nexui* tribuit, quomodo a *texo* est *texui*, sententiam suam confirmans illo Livii Andron. *Nexebant multa inter se flexu nodorum dubio*, [Ita enim legendum, cum antiquissima Edit. Veneta Boneti Locatelli Anno 1496, non ut in Ascensiana et Putschiana *nexabant*, ostendit idem locus ab eodem antea adductus, col. 861.] Item, illo Accii in Deiphobo, *Nos continuo ferrum eripimus, omnibus manicas neximus.* At haec vetusta et iam inusitata sunt. Nam quod porro addit illud Virg. Aen. V. 425, *Et paribus palmas amborum innexuit armis*, nihil impedit, quo minus, ut a *pecto* est *pexui* et *pexi*, sic a *necto* sit *nexui* et *nexi:* id quod diserte tradit Diomedes, col. 366: nec aliter fere ipse Priscianus, col. 861 et 903.

76) Huius verbi praeteritum vix iam invenitur. De eo sic Priscianus, col. 902. *Pecto*, cuius praeteritum plerique *pexui*, Asper tamen *pectivi*, Charisius *pexi* protulerunt. Maecenas in Octavia, *Pexisti capillum naturae muneribus gratum.*

77) Supinum *pexum* stabilitur participio *pexus:* ut *pexa tunica* ap. Horat. Epist. I. 1, 95; *pexae vestes* ap. Plin. VIII. 48. Sed et *pectitum* quoque in usu fuisse argumento est participium *pectitus:* ut *pectita tellus* ap. Colum. X. 94, et *pectitae lanae* ap. eund. XII. 3. Fortasse et *pectum* dixerunt: unde est *circumpectus*, quod habent duo Codd. MSS. ap. Petron. c. 112, teste I. Boschio, al. *circumspectus* aut *circumscriptus*. Ab eodem est *impectare*, prout in vett. codd. legi scribit Victorius ap. Varron. R. R. III. 16, paulo post init. *Itaque impectantes a se eiiciunt fucos.* Confer Gifan. Ind. Lucret. voc. *connectus*, et Voss. Anal. III. 31.

3. *Meto, messui*[78]), *messum*. Sic *de-, e-, prae- meto*.

4. *Peto, petivi, petitum*. Sic *ap-, com-, ex-, im-, op-, re-, sup- peto*[79]).

5. *Mitto, misi, missum*. Sic *a-, ad-, com-, circum-, de-, di-, e-, im-, inter-, intro-, o-, per-, prae-, praeter-, pro-, re-, sub-, super-, trans-, mitto*.

6. *Verto, verti, versum*. Sic *a-, ad-, animad-, ante-, circum-, con-, de-, di-, e-, in-, inter-, ob-, per-, prae-, praeter-, re-, sub-, trans- verto*[80]).

7. *Sterto, stertui*[81]) absque supino. Sic *de- sterto*.

8. *Sisto* activum facit *stiti*[82]), *statum*[83]). At *sisto* neutrum, praeterito et supino caret[84]). Composita vero *stiti* et *stitum* habent: ut, *assisto, astiti, astitum*. Sic *circum-, con-, de-, ex-, in-, inter-, ob-, per-, re-, sub- sisto*. Sed *absisto* supino destituitur[85]), nec caetera facile illud admittunt.

---

78) Hoc verbum praeterito privat Diomedes, col. 375: itemque Charisius, col. 222, qui circumlocutione usus, *messem feci, messem feceram*, etc. declinat. At *messui* ei restituit Priscianus, col. 903, auctoribus Catone, et Cassio Hemina. Ex illo enim profert, *In campo Tiburti ubi hordeum demessuit:* et, *In montibus seruit ibi hordeum; idem iterum messuit*. Ex hoc vero, *In campo Tiburti, ubi hordeum demessuerint*. Supinum *messum* confirmant *messus, messis, messor, messorius, demessus*, etc.

79) De huius verbi origine, variaque ipsius et compositorum significatione acutissime disputantem vid. Perizon. ad Sanct. IV. 4, 46.

80) De *divertor, praevertor* et *revertor*, Vid. post reg. 51.

81) Veteres Grammatici, Charisius, col. 217; Priscianus, col. 903; Probus, c. 1487; eosque secuta tota fere recentiorum cohors, Despauterius, Alvarus, Verepaeus, Vossius, etc. nullum aliud huius verbi praeteritum, praeter *stertui*, agnoscunt; quod et composito *destertuit* ap. Pers. VI. 10 suffulciunt. Schmidius quidem, et Methodi auctor, meminere et praeteriti *sterti:* at nullo id auctore stabiliunt. Ursinus quoque diserte reiicit. Sed (quod omnes fugisse videtur) locupletissimum huius praeteriti exemplum suppeditat Ovid. Heroid. VIII. 21, *Si socer ignavus vidua stertisset in aula; Nupta foret Paridi mater, ut ante fuit*. Eodemque tempore dictum accipio illud eiusdem Persii, III. 3, *Stertimus indomitum quod despumare Falernum Sufficiat*.

82) Id non modo ex Gellio, II. 14 discimus, qui falsos illos et audaces emendatores reprehendit, qui *stitisses* ap. Catonem in *stetisses* mutarant; sed ex ICtis etiam, qui *stiti* et *statum* a *sisto* saepius utuntur. Vid. Voss. Anal. III. 31.

83) *Statum* a *sisto* primam semper corripere, adversus Priscianum, col. 863, Alvarum, p. 462, Vossium Art. Gram. II. 22, aliosque (qui eam syllabam aut longam faciunt aut communem) ostendit doctissimus Io. Petr. Titius in Comment. 2. Manuductioni suae ad excerpendum subnexo, p. 164 et seqq. Ab eo autem est *Iupiter Stator*, et *stati dies, stata tempora, sacrificia*, etc.

84) Sive (ut alii volunt) a *sto, steti* et *statum* mutuatur: ut, *Antea illic stetit, nunc hic sistit*. Sed neque hic *stitit*, pro *stetit*, dicere se dubitaturum ait Vossius Gram. min. p. 122.

VO, XO.

40. Dat *vivo* XI, CTUM: *solvo* VI format et UTUM,
Ut *volvo*. *Texo* vult *texuit*, indeque *textum*.

Tria in VO verba hoc pacto coniugantur:

1. *Vivo, vixi, victum.* Sic *ad-, con-, per-, pro-, re-super- vivo.*

2. *Solvo, solvi, solutum.* Sic *ab-, dis-, ex-, per-, re- solvo.*

Volvo, volvi, volutum. Sic *ad-, circum-, con-, de-, e-, in-, ob-, per-, pro-, re-, sub- volvo* [86]).

Unicum in XO verbum *texo* facit *texui, textum* [87]). Sic *at-, circum-, con-, de-, in-, inter-, ob-, per-, re-, sub- texo.*

Quarta Coniugatio.

41. IVI praeterito dat, et ITUM quarta supino.

Verba Quartae Coniugationis faciunt praeterito IVI, supino ITUM, penultima longa [88]): ut,

Munio, munivi, munitum.
Polio, polivi, politum.
Vestio, vestivi, vestitum.

42. *Singultit* vult *singultum*, *sepelit*que *sepultum*:
Dat *venio, veni, ventum*: sed *veneo* solum
Veniit efficiet: *salio, salui, salii*que,
Extulit, et *saltum*: capiunt at pignora *sultum*.

---

85) Notat Priscianus, col. 862, eumque secutus idem Vossius Anal. III. 31; Gifanius in Ind. Lucret. et alii, in illo Ovid. Met. XI. 473, — *Renovat lectusque locusque Halcyones lacrymas, et quae pars admonet abstit, abstit* per Syncopen pro *abstitit* dictum. At Nic. Heinsius (quanquam fateatur in pluribus codd. ita exaratum) id ineptum pronunciat, ac praeter veterum exemplum, veramque esse lectionem vulgo receptam — *Et quae pars admonet, absit.*

86) Adde *fervo, fervi*, sine supino: at *ferveo, ferbui* in secunda longe usitatius dici supra notavimus ad reg. 16. Adiiciunt vulgo *calvo, calvi*, itidem sine supino: quod quidem ap. Priscianum exstat, col. 883, sed et illud non nisi forma in *or* tanquam commune legitur, et hac ipsa deinde exolevit. Ursin. p. 757.

87) His vulgo addunt, auctoribus Probo, col. 1487, et Prisciano, col. 904, *nexo, nexis, nexui, nexum, nexere.* At *nexo* hac coniugatione antiquatum. Vid. paulo ante reg. 39, n. 68: et confer Alvar. p. 236 et 251.

88) Duo tamen verba anomala, *eo* et *queo*, cum suis compositis, ITUM, in supino corripiunt: *eo, ivi, itum; queo, quivi, quitum.* Sic *ab-eo, abivi*, vel *abii, abitum; nequeo, nequivi*, vel *nequii, nequitum.* At *ambio* (quod *e* in *i* mutat) regulare est: unde participium *ambitus, -a, -um*, penultima producta; licet *ambitus* substantivum eandem corripiat.

1. Haec duo praeteritum iuxta regulam, supinum vero in ULTUM faciunt:

Singultio, singultivi, singultum [89]).

Sepelio, sepelivi, sepultum [90]).

2. *Venio*, facit *veni*, *ventum*. Sic *ad-*, *ante-*, *circum-*, *con-*, *contra-*, *de-*, *e-*, *inter-*, *intro-*, *ob-*, *per-*, *post-*, *prae-*, *pro-*, *re-*, *sub-*, *super- venio*.

3. *Veneo*, *venii*, sine supino [91]).

4. *Salio* [92]), *salui*, et *salii*, *saltum* [93]). Eius composita praeterito saepius quidem *silui*, interdum *silii*, vete-

---

89) Non satis convenit, an supinum sit *singultum*, an *singultitum*: illud tamen praefertur ob verbale *singultus*, adverbium *singultim*, et frequentativum *singulto*. Interim haec omnia per Syncopen facta, pro *singultitum*, *singultitus*, *singultitim* et *singultito*.

90) *Sepultum* quoque per Syncopen dictum est pro *sepelitum*, quod veteribus in usu fuisse testatur Priscianus, col. 909.

91) Verbo *veneo* vulgo assignant supinum *venum*: at hoc nomen esse, non supinum, docet Vossius, Anal. III. 33, unde et ipsum *veneo*, i. e. *venum* [sive *ad venum*] *eo*, et *venundo*, i. e. *venum do*, contracte *vendo*, deducta sunt. Supina autem fiunt a verbis, non verba a supinis. Idem porro ostendit dativus *veno* ap. Tac. Annal. XIV. 5, 2, *Posita veno irritamenta luxus*: et ablativus ap. eund. Annal. XIII. 51, 5, *Militibus immunitas servaretur, nisi in iis quae veno exercerent*. *Venui* autem pro *veno* usus Apuleius Met. IX, *Venui subiiciunt*; et Met. VIII, *Haberetne venui lac*. Confer supra lib. 1, c. 3, reg. 10, n. 55. Sciopp. Gram. Philosoph. p. m. 42, et Perizon. ad Sanct. III. 3, 139. * Participium *venitus* ap. Sedul. Hym. I. 21, tanquam a supino *venitum*, imitandum non est.

92) Ab hoc diversum est *salio*, pro *sale condio*, quod regulariter *salivi* et *salitum* format. Vid. supra reg. 38, n. 30.

93) *Salui* ex variis Virgilii, Ciceronis et Livii locis probat Diomedes, col. 371: utrumque *salui* et *salii* agnoscit Priscianus, col. 905. Ac prius praeteritum probat ex loco Ovid. Fast. IV. 805, *Per flammas saluisse pecus, saluisse colonos*. In illo autem Maronis Geo. II. 384, *Mollibus in pratis unctos saluere per utres* (sive, ut alii, *saliere*) variam iam suo aevo scripturam obtinuisse idem testatur. Lectioni *saluere* hoc loco favet, praeter Diomedem, d. l. et Cledonium, col. 1918, Servius; ne quis hic Pierio credat aliter docenti, qui et Vossium in errorem induxit. *Saliit* autem protulit Claudian. VI. 3: *salierunt* Stat. Theb. IX. 132, et Sylv. I. 2, 210: *saliere* Propert. IV. 5, 52, et Stat. Theb. VI. 502. In compositis *silui* quam *silii* paulo usitatius est. Sic *assiluit* Ovid. Met. XI. 526, Senec. Thyest. v. 706: *assiluere* Tac. Hist. IV. 77, 1. *Desiluit* Plaut. Rud. I. 2, 84; Virg. X. 453, et Aen. XI. 500: Ovid. Met. III. 681, etc. Val. Flacc. IV. 355, Lucan. II. 156, Stat. Theb. I. 309, etc. Curt. IX. 3, 18, et X. 2, 30; Prudent. Psych. 824, Claudian. V. 339: *desiluerunt* Plaut. Rud. Prol. 75: *desiluisset* Cic. Mil. c. 10: *desiluisse* Propert. III. 15, 26; Ovid. Heroid. XV. 172, et Fast. VI. 422. *Dissiluit* Lucr. IV. 609, Virg. Aen. XII. 741, Horat. Epist. I. 18, 42; Ovid. Met. V. 173, etc. Claudian. XXXV. 183: *dissiluere* Lucret. I. 392, Stat. Theb. VII. 69: *dissiluisse* Lucret. VI. 122, Virg. Aen. III. 416, Propert. I. 13, 50; Stat. Theb. VIII. 19, Apul. de Mund. p. 747. *Exsilui* Cic. Fam. XVI. 16: *exsiluisti* Id. in Verr. V. 29, pr. *exsiluit* Id. ibid. c. 64, pr. Ovid. Met. V. 35, etc. Suet. Aug. XCVI. 5, Lucan. V. 791, Plaut. Cas.

ribus etiam *silivi*, supino autem *sultum* ceperunt: ut, *transilio*, *transilui*, *transilii*, et *transilivi*, *transultum*. Sic *ab-*, *as-*, *circum-*, *con-*, *de-*, *dis-*, *ex-*, *in-*, *pro-*, *re-*, *sub-*, *super-* *silio*. Superiorum *absultum*, *circumsultum* et *prosultum* auctoritas desideratur.

43. Vult *amicit* vel UI, vel XI, CTUM: *vincio* XI, CTUM.

Sancio iungatur, quod et IVI format et ITUM.

1. *Amicio* facit *amicui*, rarius *amixi* [94]), *amictum*.

2. *Vincio*, *vinxi*, *vinctum*. Sic *circum-*, *de-*, *e-*, *re-vincio*.

3. *Sancio*, *sanxi* et *sancivi*, *sanctum* et *sancitum* [95]).

III. 5, 8; Plin. iun. Epist. III. 16, Stat. Th. I. 98; etc. Apul. Met. V. et IX: *exsiluistis* Ovid. Fast. V. 16: *exsiluere* Id. Met. III. 670, etc. Catull. LX. 8, 9; Stat. Th. VII. 122: *exsiluisset* Liv. XLIV. 6: *exsiluisse* Stat. Th. VI. 597. *Insilui* Martial. IV. 22: *insiluit* Liv. VIII. 9, Horat. Art. 466, Ovid. Met. VIII. 367, Lucan. III. 626, et IX. 252; Stat. Achill. II. 306, V. Flacc. II. 513, Claudian. III. 349, Eumen. Paneg. Constant. c. 7: *insiluimus* Plaut. Rud. II. 3, 36: *insiluere* Stat. Th. IX. 230: *insiluerit* Iustin. XXV. 4, 8. *Prosilui* Plaut. Trin. I. 2, 179: *prosiluit* Liv. XXVIII. 14, Horat. Epist. I. 19, 8, Ovid. Met. XII. 390, Val. Max. I. 7, 10 extern. Curt. VIII. 1, 43; Sueton. Iul. XXXII. 1, etc. Stat. Theb. XI. 227, et Achill. I. 28; Val. Flacc. I. 310; Iustin. XI. 5, 10; Prudent. Apoth. 499; *prosiluerunt* Cic. pro Coel. c. 26: *prosiluere* Virg. Aen. V. 140, Prudent. π. στεφ. XIII. 83: *prosiluisset* Liv. II. 12: *prosiluissent* Hirt. B. Afr. c. 58: *prosiluisse* Cic. pro Coel. c. 26; Ovid. Fast. III. 452, etc. *Resiluerunt* Flor. III. 6. *Transilui* Ovid. Fast. IV. 727: *transiluit* Id. Fast. IV. 848: *transiluere* Flor. III. 3: *transiluisse* Liv. I. 7, Ovid. Trist. IV. 3, 8, Pont. I. 5, 76. * Contra *Desiliit* habet Curt. V. 6, 14, et VI. 5, 26: *desilierunt* Caes. B. G. IV. 12 et 25: *desiliere* Curt. IV. 3, 3: *desilierant* Id. IV. 8, 4: *desilierint* Iustin. I. 10, 9. *Exsilii* Ter. Heaut. IV. 1, 44, al. *exsilui*: *exsiliit* Manil. I. 166, Plin. IX. 16, pr. Martial. Spectac. 12. *exsiliere* Lucan. I. 483. *Prosiliit* Ovid. Met. VI. 658, Petron. c. 106. Claudian. III. 129, et XXVIII. 359. *Resiliit* Quadrigar. ap. Priscian. col. 906. *Transiliit* Hirt. B. Hisp. c. 19, Senec. Epist. 93, Flor. IV. 2. * Inveniuntur et *Prosilivit* ap. Curt. VII. 4, 19, et Hygin. Fab. 88. *Transilivit* ap. Plaut. Truc. II. 1, 38; Plin. XXIX. 1, §. 5; Sueton. Iul. c. 68, extr. Plin. Iun. Paneg. c. 66, pr. Aur. Vict. orig. gent. Rom. item in Proca, et Gell. V. 6, al. *transiluit*. Addit Iohnsonus, p. 874 *desilivit* ap. Plaut. Rud. I. 2, 84, at ibi libri meliores *desiluit* habent.

94) *Amicui* ex Bruti laudatione App. Claudii, *amixi* ex Varronis Cinorhetore profert Diomedes, col. 364. Addunt quidam *amicivi*, sed non probant.

95) *Sancivi*, seu *sancii*, ex Pomponii loco adfert Priscianus, col. 904. *Sanxi* alii (quod sciam) omnes utuntur; Cic. Tusc. II. 18; Liv. X. 9; Tac. Annal. XV. 32, 2; Caes. B. G. I. 30; C. Nep. XXIV. 19; Plin. XIV. 12; Suet. Iul. 42; Curt. VIII. 14, 12; Propert. IV. 9, 73; Stat. Theb. XI. 344, etc. *Sancitum* confirmat participium *sancitus*, quo usi

44. *Cambio* vult PSI, PSUM: sed *sepsi*, *sepio*, *septum*:
Haurio SI, STUM dat; SUM rarius effer. Habebit
Sentio sed *sensi*, *sensum*: sic *raucio*, *rausi*,
Et *rausum*: *sarcit*, *farcit*, cum *fulcio*, SI, TUM.
At PERUI, PERTUMque sibi composta iugarunt
Ex *pario* ternae: RI *comperit* et *reperit* vult.

1. *Cambio* habet *campsi*, *campsum* [96].

2. *Sepio*, *sepsi*, *septum* [97]. Sic *circum-*, *dis-*, *inter-*, *ob-*, *prae-* *sepio*.

3. *Haurio*, *hausi* [98], *haustum*, raro *hausum* [99]. Sic *de-*, *ex-* *haurio*.

4. *Sentio*, *sensi*, *sensum*. Sic *as-* [100], *con-*, *dis-*, *per-*, *prae-*, *sub-* *sentio*.

Raucio, *rausi*, *rausum* [1].

Cassius Severus, et Lucret. I. 581, testibus Diomede, col. 368, et Prisciano, col. 907. Addere poterant, nec uno in loco, Ciceronem: ut, pro Sext. c. 30, de Harusp. resp. c. 14, extr. pro Balb. c. 15, extr. Offic. III. 17, et Auct. ad Herenn. II. 10; Liv. XLIV. 23, quos imitatus est Boeth. de Cons. Phil. 1. Pros. 5. Ab hoc κατὰ συγκοπὴν est participium *sanctus*: ut Caes. B. G. VI. 19, *Habent legibus sanctum*. Liv. X. 9, *Legem tulit diligentius sanctam*: et Quinctil. Inst. II. 13, *Neque enim rogationibus plebisve scitis sancta sunt haec praecepta*. Apud Cic. quoque Offic. III. 13, *Quod Athenis execrationibus publicis sanctum est*, in quinque MSS. invenit Manutius, quomodo et Graevius edendum voluit: quanquam Gruterus Gronoviusque *sancitum* praetulerint. *Sanctus* autem et *sancturus* Cledonius in Arte, col. 1928, magis probat, quam *sancitus* et *sanciturus*: et *sanctor*, *sanctio* dicitur, non *sancitor*, *sancitio*. Denique *sanctus* nomen, pro religioso, sacro, moribus incorrupto: ut, *vir sanctus*, *sancta domus*, *sanctum concilium*, etc. usus solum admisit.

96) Hoc verbum ex Charisio citat Priscianus, col. 906, cuius praesente quidem utitur Apuleius in Apol. p. 480, *An ipse mutuarias operas cum vicinis tuis cambias, neque scio, neque laboro*. Praeteriti vero *campsi*, quod ei tribuit Charisius, col. 219, exemplum non exstat. Supinum *campsum* quomodocunque fulcitur verbo frequentativo *campso*, quod ex Ennio adfert idem Priscianus, d. l. unde et *campsor* recentiores formarunt.

97) *Sepissent* tamen Livium, XLIV. 39, et *sepivit* vulg. Interpretem Esa. V. 2 dixisse, notant Alvarus et Vossius, et ita quidem libris plerisque editum. At posterioris vilior auctoritas; apud priorem et *sepsisseat* legendum coniicit Gronovius.

98) *Haurii* etiam ap. Varronem legi notat Priscianus, col. 905, unde *hauritus*, et *hauritu* utitur Apuleius Met. 2, 3 et 6, *haurituru*s Iuvencus Hist. Evang. II. 253.

99) Unde *hausurus* ap. Virg. Aen. IV. 383, Sil. XVI. 11, Stat. Achill. I. 667, et Claudian. XXXVI. 267: at *hausturus* Cic. Fam. VI. 6, utitur.

100) Magis usitatum est deponens *assentior*.

1) Ita hoc verbum inflectit Priscianus, col. 904 et 907, confirmatque ex Lucilio in XIX, *Rausuro tragicus qui carmina perdit Oreste*: et ex

5. Haec tria faciunt SI, TUM:

Sarcio, sarsi, sartum. Sic *ex-, re- sarcio.*

Farcio, farsi, fartum [2]). Sic *con- fertio, ef- fercio* vel *ef- farcio, in- fercio* vel *in- farcio, re- fercio.*

Fulcio, fulsi [3]), *fultum.* Sic *con-, ef-, in-, per-, suf- fulcio.*

6. Composita a *pario* tertiae coniugationis [4]) praeteritum formant in PERUI, supinum in PERTUM: ut, *Aperio, aperui, apertum* [5]); *operio, operui, opertum.*

Ex his tamen duo praeterito RI faciunt; *Comperio, comperi, compertum* [6]); *reperio, reperi, repertum* [7]).

45. *Aio* praeterito careat, pariterque supino:
Cum *ferio* iunges meditantia verba: sed inde
Parturio, esurio, cum *nupturio* volo tolli.

Cicerone de Orat. I. 61, *Aesopum, si paulum irrauserit, explodi.* Ita enim ille legit, ubi nunc meliores libri *irraucuerit* habent; ut sit a *rauceo* secundae, unde *raucesco.*

2) *Fartum* est ex *farctum*: unde ap. Cicer. Verr. V. 11, *Pulvinus Melitensi rosa farctus*; ut est in emendatioribus. *Farctum* vero contractum est ex *farcitum.* In Hygino, Apicio et Petronii fragmento legere est et *farsum*, unde *farsura* et *farsilis.* Vid. Borrich. Analecta in *farsura*, et Muncker. ad Hyg. Fab. 126. Caeterum *fartus* utitur Cic. Tusc. II. 9, Plin. XXIX. 4, Martial. VIII. 44, Plin. iun. Epist. X. 43: *fartor* Terent. Eun. II. 2, 26, et Cic. Offic. I. 42: *fartura* vel *farctura* Columella, VIII. 7, extr. et Vitruv. II. 8: *fartilis* Plin. X. 22: *circumfartus* Id. XVII. 15, extr. *Confertus, differtus, effertus, refertus*, satis frequentia sunt.

3) Hoc praeteritum *fulsi* commune habent duo verba *fulcio* et *fulgeo.* Huius exempla suppeditant Cic. Divin. II. 72, Virg. Aen. IV. 167, Ovid. Art. III. 56; illius iidem Cic. pro Rabir. Post. c. 16; Ovid. Epist. Heroid. IX. 18, et Plin. XXXVIII. 13, et alii.

4) *Pario* quartae olim fuisse supra ostendimus reg. 23, n. 26.

5) Notatum a Iohnsono est Additt. p. 56, inveniri etiam participium *aperitus*; ut, *Aperitis foribus* ap. Plin. XV. 19, quod quidem habet Editio, qua ille utebatur, Genevensis Anni 1631; sed manifesto typothetarum errore: aliis enim omnibus quas ultra sedecim lustravi, *apertis*, Harduini autem *adapertis*, illic legitur.

6) Verbum *comperio* (fortasse etiam *reperio*) non a *pario* ducendum, sed ab antiquo verbo *perio*, seu *perior*, unde *peritus, periculum, experior*, existimat, nec praeter rationem, Ursinus, p. 526. Dicimus etiam eadem significatione *comperior*, quamvis praeterito tantum sit *comperi*, non *compertus sum.*

7) Notant hic quidam Grammatici, verbum *sarrio* duplex habere praeteritum, *sarrivi*, et *sarrui* vel *sarui.* Prioris quidem exemplum habet Columella, XI. 2, *Fabam sarrivisse nimium teneram non expedit.* Pro posteriore adferunt illud Catonis R. R. c. 161. *Ne ante sarueris, quam asparagus natus erit.* At in meis *sarrieris* invenio. Caeterum ab hoc verbo supinum formasse videntur *sarritum* et *sartum*: ab illo est *sarritura* ap. eund. Colum. d. l. ab hoc *sartura* ap. Plin. XVIII. 27.

Praeterito ac proinde supino carent verba sequentia:
1. *Aio*, verbum aliis etiam partibus deficiens [8]. *Ferio* [9].
2. Item verba meditativa seu desiderativa: ut, *coenaturio; scripturio*.
† Ex his tamen tria excipiuntur: *Parturio, parturivi: esurio, esurivi, esuritum; nupturio, nupturivi* [10].

46. *Coecutit, gestit, glocit*, et *dementit, ineptit*,
Nulla supina dabunt, cum *prosilit* atque *ferocit*.

Haec verba praeteritum quidem habent, at supino deficiunt:
Caecutio, caecutivi. Gestio, gestivi. Glocio, glocivi. Ineptio, ineptivi. Prosilio, prosilui [11]. *Ferocio, ferocivi.*

De Verbis Deponentibus et Communibus.

47. Praeteritum verbis ut in OR residentibus aptum
Efficias, voces activas fingere oportet:
Ut, *vereor, vereo, veritum*; fluit hinc *veritus sum*.

Verborum deponentium ac communium praeterita hoc modo formabis. Finge primum vocem activam: deinde ex praeceptis supra traditis praeteritum ac supinum ei tribue: postremo UM supini in US vertito, adiungeque verbum *sum, fui*, etc. Exempli gratia, ex verbo *laetor* finge *laeto*; inde fiet *laetavi, laetatum*, et ex hoc *laetatus sum*. Sic ex *vereor*, secundae coniugationis, *vereo, verui, vertum*, et *veritum, et veritus sum*. Ex *fungor* tertiae, *fungo, funxi functum, et functus sum*. Ex *potio potivi, potitum*, et *potitus sum* [12].

---

8) De quo postea cap. II. reg. 6.

9) *Ferii* tamen et *feritum* legas ap. Charisium, col. 222: unde *feriturum* inflexit Servius ad Virg. Aen. VII. Diomedes vero, col. 376, et Priscianus, 817, praeteritum habere negant. Et idem voluit Varro qui de L. L. VIII. 55, mutuatitium dat ei praeteritum *percussi*. Quin et ipse Charisius, l. c. passive *ferior, ictus sum*, declinat. Non igitur imitandi Petrarcha, Mantuanus, Turnebus et alii, qui *ferii* et *feritus* utuntur. Vid. Voss. Anal. III. 33.

10) *Nupturisse* utitur Apuleius in Apol. p. 516: *esuriturus* Terent. Heaut. V. 2, 28. De *parturivi* exemplum apud Classicos nondum inveni: quanquam *parturiit* Buchananus noster Psal. VII. 15, adhibeat.

11) Cui adde *subsilio*, et *circumsilio*, ut supra ad reg. 42 monitum.

12) Hoc verbum in tertia coniugatione nonnunquam reperitur; ut ap. Virg. Aen. III. 55, — *auro Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames?* Et V. Flacc. VII. 54, *Scilicet Aeoliae pecudis poteretur ut auro.* Ovid. Met. XIII. 130, *Tuque tuis armis, nos te po-*

48. Hac de lege tamen deflectunt pauca secundae:
Nam *ratus* a *reor* est: *misereri* vultque *misertus*;
Et *fateor fassus*: FESSUS sed reddito proli.

1. Excipiunt in secunda coniugatione,
Reor, *ratus sum*.
Misereor, *misertus sum*[13]).
Fateor, *fassus sum*.
Composita autem, quia *a* in *i* mutant, praeterito *e*[14]) habent: ut, *profiteor*, *professus sum*; *confiteor*, *confessus sum*[15]).

49. Insuper a *labor lapsus* sibi tertia formát:
Ultus ab *ulciscor* manat, venit *usus* ab *utor*;
Vult UTUS *loquor* atque *sequor*; *queror* accipe *questus*,
Nisus vel *nixus nitor*, *pactus*que *paciscor*;
Dat *gradior gressus*; *proficiscor* funde *profectus*;
Nanciscor nactus, *patior passus*que requirit;
Aptus apiscor habet, *commentus comqueminiscor*
Accipit: at *fructus* pariter *fruitus*que iugari
Vult *fruor*: *oblitus* sed et *obliviscor* adoptat;
Et *expergiscor* cupit *experrectus* habere.
Mortuus aque *mori* est, *natus nasci*, *ortus oriri*:
Queis tribus extremis per ITURUS flecte futurum.

Excipiuntur in tertia coniugatione,
Labor, *lapsus sum*[16]). Sic *al-*, *col-*, *de-*, *di-*, *e-*, *il-*, *inter-*, *per-*, *praeter-*, *pro-*, *re-*, *sub-*, *subter-*, *super-*, *trans- labor*.

---

teremur, *Achilles* et Propert. II. 7, 64, *Quum capite hoc Stygiae iam poterentur aquae*. Ita enim his locis, non, ut vulgo, *potiretur*, *potiremur*, *potirentur* legendum, monuit Cl. Burmannus.

13) Contracte, pro *miseritus sum*, quo utuntur Livius, XXII. 55, et Gellius, XX. 6; ut, *miseritum est* Plaut. Trin. II. 4, 29, et Terent. Heaut. III. 1, 54, impersonaliter a *miseret*.

14) Servata nimirum analogia reg. 8. *Diffiteor* autem praeterito caret, ut mox dicetur.

15) His addit Despauterius *tueor*, *tutus* vel *tuitus sum*. At *tutus* (quod nomen potius quam participium videtur) est ab antiquo *tuor* tertiae, unde *contuor*, *contui*; *intuor*, *intui*: [Vid. Plaut. Pers. II. 2, 26; Asin. I. 1, 111, et Mostell. III. 2, 148, et Terent. Heaut. II. 4, 23:] *tuitus* vero a *tueor* secundae, quo solo nunc utimur. In utroque igitur retinetur regulae generalis analogia.

16) Vel *labsus*, quomodo in optimae notae Virgilii codd. invenit Pierius, edendumque curavit Nic. Heinsius.

Ulciscor, *ultus sum*.

Utor, *usus sum*. Sic *ab-*, *de-* *utor*.

Loquor, *loquutus* vel *locutus sum*. Sic *al-*, *col-*, *circum-*, *e-*, *inter-*, *ob-*, *prae-*, *pro-* *loquor*.

Sequor, *sequutus* vel *secutus sum*. Sic *as-*, *con-*, *ex-*, *in-*, *ob-*, *per-*, *pro-*, *re-*, *sub-* *sequor*.

Queror, *questus sum*. Sic *con-*, *inter-*, *prae-* *queror*.

Nitor, *nisus* vel *nixus sum*. *Connitor*, *innitor*, *obnitor*, *renitor*; *subnitor*, saepius XUS quam SUS habent. *Annitor*, *annixus* vel *annisus*, absque discrimine. *Enitor*, *enixa sum*, de partu; *enisus sum* de alio conatu dicitur[17]).

Paciscor, *pactus sum*. Sic *de-* *peciscor*.

Gradior, *gressus sum*[18]). Sic *ag-*, *ante-*, *circum-*, *con-*, *de-*, *di-*, *e-*, *in-*, *intro-*, *prae-*, *praeter-*, *pro-*, *re-*, *retro-*, *sug-*, *super-*, *trans-* *gredior*.

Proficiscor, *profectus sum*.

Nanciscor, *nactus sum*[19]).

Patior, *passus sum*. Sic *per-* *petior*.

Apiscor, *aptus sum*[20]). Sic *adipiscor*, *adeptus sum*[21]), et *indipiscor*, *indeptus sum*[22]).

Comminiscor, *commentus sum*.

Fruor, *fruitus* vel *fructus sum*[23]). Sic *per-* *fruor*.

---

17) Hoc tamen discrimen perpetuum non esse ostendit Voss. Anal. III. 31, extr. Confer et Drakenborchium ad Sil. Ital. II. 123.

18) Olim *grassus sum:* unde frequentativum *grassor*.

19) Etiam *nanctus sum*, ab antiquo *nancio*, teste Prisciano, col. 888. Itaque ap. Livium multis in locis, veluti XXIII. 2, XXIV. 31 et 36, XXV. 30, XXVII. 28, et XXVIII. 31, in optima Gronov. Edit. Amstel. 1679, legimus.

20) Hoc verbo utuntur, non tantum Sisenna, Accius et Lucilius ap. Nonium, II. 2, et IV. 3: sed Lucretius etiam I. 449, Catullus, LXII. 145, et Tacitus Annal. IV. 1, 5, VI. 3, 1, etc. Quin et ipsi Ciceroni ad Attic. VIII. 14, eiusque aequali Serv. Sulpitio ap. eund. Fam. IV. 5, extr. vindicant Victorius, Gruterus, Graevius. Praeterito usus et Plautus Capt. IV. 1, 8, *Hereditatem sum aptus effertissumam*. Est autem ab antiquo *apio*, seu *apo*, i. e. *alligo*, sive *vinculo comprehendo* (ut docet Festus voc. *apex*;) unde *aptus* pro *coniunctus*, *connexus*, qua significatione adhibuit Cicero in Oratore, c. ult. *Facilius est apta dissolvere, quam dissipata connectere:* et Virg. Aen. IV. 481, — *Ubi maximus Atlas Axem humero torquet stellis ardentibus aptum*. Hinc petita translatione, *aptus* pro *convenienti* ponitur, vulgatiore vocis usu; cui contrarium est *ineptus*. Vid. omnino Voss. Etym. voc. *apio*.

21) Ex analogia scil. reg. 3.

22) Apud Plautum in Trin. IV. 3, 15, legitur et *redipisci*.

23) *Fructus sum* habet Lucret. III. 953; item duae vett. Inscriptiones ap. Gruterum, p. 204, et p. 500, unde verbale *fructus: perfructus* quoque utitur Cicer. in Hortensio teste Prisciano, col. 883, ut et Lucret. III. 969. At *fruitus sum* Senec. Epist. 93, Vell. Paterc. II. 104, 4, [al. *fructus*.] Ulpian. l. 27, pr. ff. quib. mod. ususfr. vel usus amitt. *fruitu-*

Obliviscor, oblitus sum.

Expergiscor, experrectus sum [24]).

Morior, mortuus sum [25]). Sic *com-, de-, e-, im-, inter-, prae- morior.*

Nascor, nactus sum [26]). Sic *ad-, circum-, de-, in-, inter-, re-, sub- nascor.*

Orior, ortus sum, oriri [27]). Sic *ab-, ad-, co-; ex-, ob-, sub- orior.*

* Haec tria proxime memorata participia futuri temporis in ITURUS faciunt, *moriturus, nasciturus, oriturus* [28]).

---

rus Cic. Tusc. III. 17, et Apul. Apol. p. 519, dixere. Olim *fruiscor* vel *fruniscor, frunitus sum*, eadem significatione, utebantur. Vid. Nonium, II. 343, Gell. XVII. 2, et Festum in voc. Perottus in suo Cornucop. huic verbo *fruor* tertium praeteritum tribuit *fretus:* at hoc, ut diversae notionis, ita et originis esse ostendit Vossius Anal. III. 32, in fin.

24) Hoc verbum natura passivum videtur, i. e. *excitor*, natum forte ex activo *expergisco*, posito pro *expergefacio* (quo sensu ap. Plin. XXII. 13, *Urtica lethargicos expergiscit*, legit Perottus, quamvis aliter meliores libri) aut *expergo*, quo Accius et Santra ap. Nonium, II. 278, et Gell. VI. 10 utuntur: unde *expergitus*, pro *somno excitus*, apud veteres, Lucilium, teste Diomede, col. 372, Lucretium, III. 943, Apul. Met. II. et IV, aliosque invenimus. Caeterum has voces ita distinguit Diomedes, l. c. ut *expergitus* sit qui somno satiatus sponte evigilat; *experrectus* autem a quiete impeditus; *expergefactus* denique qui per alium somno excitatur. Contra Festo *expergitus* est qui per alium, *experrectus* qui per se vigilare coepit. Verum haec omnia indiscriminatim apud auctores accipi crediderim.

25) *Morior* olim et quartae fuit, unde infinitivus *moriri* ap. Plaut. Asin. I. 1, 108, et Ovid. Met. XIV. 214: *morimur* ap. Ennium, penult. longa, referente Prisciano, col. 880; et *emoriri* ap. Terent. Eun. III. 1, 42.

26) *Nascor* vere passivum esse significatio arguit, quamvis ipsius vox activa exoleverit.

27) *Orior* etiam quartae fuit, unde remansit infinitivus *oriri* (quod solum in usu est) interdumque *oriris, oritur*, penult. productâ; ut in illo Lucilii ap. Priscian. col. 880, *Conturbare animam potis est, quicunque adoritur:* in illo item Lucretii, III. 514, *Commutare animum quicunque adoritur, et infit.* Nunc tamen longe frequentius, si non unice, *oreris, oritur, orimur, adoritur, exoritur*, etc. penultima correpta dicimus. In subiunctivo autem, *oriretur, adoriretur, exoriretur*, etc. non *oreretur, adoreretur*, etc. in quarta coniugatione haesisse videtur. Davisius quidem ap. Cicer. Tusc. V. 4, *orerentur*, (an casu, anne consilio, incertum) edidit; alii vero *orirentur* habent. * Sunt qui pro *abortus, adortus, aborsus* etiam et *adorsus* dici putant; hoc ex Ovid. Pont. II. 2, 16, et Gell. IV. 2, illud ex Paulo Sentent. IV. tit. 9, §. 6 confirmantes. Verum hisce omnibus in locis per *t* literam legi debere recte statuere videtur Methodi auctor, cum *orsus* ab *ordior* sit, non ab *orior*.

28) *Oriturus* Horat. Epist. II. I. 17: *nasciturus* Palladius R. R. Iun. t. 7, sub fin. et Porcius Latro Declam. contr. Catil. c. 8 utuntur. *Moriturus* satis crebro occurrit.

50. ***Metior*** in quarta ***mensus*** dabit, ***ordior orsus;***
Experior PERTUS, simul ***opperior***que tenebunt.

3. Excipiuntur in quarta coniugatione.
Metior, *mensus sum* [29]). Sic *ad-*, *com-*, *di-*, *e-*, *prae-*, *re- metior.*
Ordior, *orsus sum* [30]). Sic *ex-*, *red- ordior.*
Experior, *expertus sum* [31]).
Opperior, *oppertus sum* [32]).

51. Nil formant ***vescor***, ***liquor***, ***medeor***, ***reminiscor***,
Irascor, ***ringor***, ***praevertor***, ***diffiteor***que:
Queis demum adiungas ***divertor***, de que ***fetiscor***.

4. **Nullum praeteriti temporis participium habent verba sequentia:**
Vescor, *vesci* [33]). *Liquor*, *liqui* [34]). *Medeor*, *mederi.*

---

29) Sunt qui huic verbo *metitus* participium tribuunt, leguntque ex Cicerone Nat. Deor. II. 48, *dimetita signa*: et ibid. c. 62, *dimetiti cursus*. Verum hic *dimetati*, illic *demetata* meliores codices exhibent, a *meto*, *metavi*. *Metitus* quidem usi sunt inferioris aetatis scriptores: ut Paulinus ad Gestidium, p. m. 2, *Quae sunt parva modo, magno metitus amore*. Et Ulpian. l. 52, §. 1, ff. de legat. 8, *Quae quis ingenio suo metitus est.* Addunt quidam illud Lactantii Div. Inst. VII. 14, *Quae in usum hominis metitus est Deus*, sed ibi *molitus est* libris castigatioribus legitur. Confer Voss. de Vit. Serm. I. 24, extr. et Goclen. Probl. Gram. II. 2, qui Scaligerum patrem *metitus* pro *mensus* non semel adhibuisse observant.

30) *Orditus* Diomedis (quo in praefatione usus est) aliorumque recentiorum, Sidonii Epist. II. 9, Fortunati lib. 1, vulg. Interp. Esa. XXV. 7, cavo imiteris. Certe Diomed. ipse col. 372, non nisi *orsus sum* huic verbo tribuit. Confer Vossium Vit. Serm. I. 24, extr. et Goclen. Probl. Gramm. II. 2, qui Iul. Scaligerum et Bap. Mantuanum *orditus* usurpantes merito reprehendunt.

31) *Experior* (ut et *comperio* vel *comperior*) ab antiquo *perio* vel *perior*, unde *peritus* et *periculum*, omniaque a Gr. πειράω, i. e. *tento*, non sine magna veri similitudine deducit Ursinus, p. 526. Quod si *experior* et *opperior* cum Prisciano aliisque a *pario*, (quod olim quartae fuit) derivari censenda sunt, analogiam sequuntur reg. 45.

32) *Oppertus sum* utitur Terent. Phorm. III. 2, 30: *opperitus sum* Plaut. Most. III. 2, 101.

33) *Vescor* natura passivum, ut *pascor*, videtur; a quo mutuo acceptum *pastus sum*, quidam huic verbo praeteritum tribuunt.

34) Eiusdem originis sunt *liquo*, *liqueo* et *liquor*. Primum activum est et primae coniugationis, i. e. *liquidum facere;* alterum neutrum et secundae, i. e. *liquidum esse* (unde *liquet* impersonale, proprie *defectum est*, figurate *manifestum est*, significans): postremum denique deponens, vel potius passivum, et tertiae, pro *liquescere*, seu *liquidum fieri*. Diversa tamen in his est primae syllabae mensura: *liquo* enim et *liqueo*, unde nomina *liquor* et *liquidus*, etc. ea correpta; *liquor* vero verbum producta efferri solet. Ab utroque autem *liquo* et *liquor* est participium

Reminiscor, reminisci. Irascor, irasci[35]). *Ringor, ringi*[36]), sic *sub- ringor. Praevertor, praeverti*[37]). *Diffiteor, diffiteri. Divertor, diverti*[38]). *Defetiscor, defetisci*[39]).

CAP. II.

De Verbis Irregularibus.

Verba Irregularia[1]) triplicia sunt, *Anomala*, *Defectiva* et *Abundantia*.

1. *Verba* Anomala.

Verba *Anomala* sunt, quae non sequuntur analogiam quatuor superiorum Coniugationum.

1. A soliti flexus normis haec verba recedunt:
Sum, volo, fio, queo, fero, queis *eo* nataque iunge.

---

liquens; ut *vina liquentia* ap. Virg. Aen. V. 238 et 776, prima brevi; et *liquentia mella, liquentia flumina,* ap. eund. Aen. I. 436, et Aen. IX. 679, prima longa. Caeterum verbum *liquet* extra praesens indicativi et subiunctivi vix iam invenitur. Confer Vossium Etym. voc. *liquo*, qui haec omnia a *lix* sive *liquis*, quod veteri lingua *aquam* significat, derivata arbitratur.

35) *Iratus*; quod huic verbo participium vulgo assignant, cum nullam habeat temporis adsignificationem, nomen esse, non participium, Ursinus contra Bangium evincit, p. 768.

36) Olim *ringo*, unde verbale *rictus*. Vid. supra ad reg. 30.

37) Hoc verbum vere passivum est, ab activo *praeverto*, *praeverti*, satis frequenter usitato: at *praeversus sum* non dicimus. Contra (ut hoc quoque obiter notemus) in praesenti *revertor* crebrius, *reverto* rarius, et apud vetustos auctores, Lucretium, III. 1074, et V. 1152, Pomponium in Maiali ap. Nonium, VII. 68, (nam Apuleium, Symmachum et similes sequioris aetatis eo usos non moramur) usurpatum invenimus. At in perfecto aeque *reverti* ac *reversus sum* legitur; illud quidem longe frequentius; sed non tamen ut hoc sit cum Vossio damnandum, a cuius censura id vindicavit Cl. Borrichius, p. 223. Adde Cellarii Cur. poster. p. 166, et eiusd. Antibarb. p. 151, et duo Hirtii loca B. Hisp. c. 13 et 18, ab illis omissa. [Cfr. Oudendorp. ad Caes. B. G. VII. 5, 4. G. St.]

38) *Divertor* itidem passivum est, cum quo activa significatione convenit *diverto*; quia actio et passio in eo, ut in *praevertor*, *revertor*, reciproca est. Quamvis autem praeterito non *diversus sum*, sed *diverti* dicamus, ap. Caesarem tamen B. G. II. 24, *diversos* legimus, pro *distractos*, sive *in aliam aliamque partem versos.*

39) A *fatisco*, vel *fatiscor*, et *defatiscor*, participia format Priscian. col. 825 et 888, *fessus* et *defessus*: quae rectius a Diomede, col. 372, nominibus accensentur.

1) Irregularia verba hic intelligimus, non ea tantum quae contra aliorum morem inflectuntur; sed laxiore vocis usu ea etiam, quibus, partium suarum respectu, aliquid vel deficit vel redundat.

Haec verba, cum eorum compositis, contra receptam in quatuor coniugationibus formam partes suas inflexerunt, *Sum*, *volo*, *fero*, *fio*, *eo*, *queo* [2]): quorum coniugatio e Rudimentis petenda est.

2. Voce sub activa passivum praeteritum dant
Haec: *soleo*, *solitus*; *gavisus*, *gaudeo*; *factus*
Fio petens; *ausus* sic *audeo*, *fido*que *fisus*.

Haec verba, *soleo*, *gaudeo*, *audeo*, *fido*, quae vulgo *neutro-passiva* appellantur; item *fio*, quod inter *neutralia passiva* numeratur, praeteritum formant quasi in OR desinerent, hoc modo;

Soleo, *solitus sum* [3]).
Gaudeo, *gavisus sum* [4]).
Audeo, *ausus sum*.
Fido, *fisus sum* [5])
Fio, *factus sum* [6]).

3. Imperitantis habet *dic*, *duc*, persona secunda;
Fer, *fac* adde: tamen *fice*, non *fic*, dicitur apte.

Haec quatuor verba, *dico*, *duco*, *fero*, *facio*, in secunda persona imperativi *e* abiiciunt [7]). Dicimus enim, *dic*, *duc*, *fer*, *fac*; non *dice*, *duce*, *fere*, *face*.

Sic eorum Composita *praedic*, *edic* [8]); *abduc*, *adduc* [9]); *adfer*, *aufer*; *benefac*, *calefac* [10]), etc.

---

2) Addunt vulgo et verbum *edo*, pro *manduco*, quod nos potius inter abundantia referendum duximus.

3) *Soluerat* utitur Sallust. ap. Priscian. col. 872.

4) *Gavisi* pro *gavisus sum*, et *ausi* pro *ausus sum* veteres dixisse, notat Priscianus, col. 868.

5) Sic *confido*, *confisus sum*; *diffido*, *diffisus sum*. At *confidi* usus est Livius, XLIV. 13, *Agros etiam confiderunt se a populationibus tueri posse*. Item *diffidi* Quinctil. Declam. 287, *Cum caussae patris diffidisset vir fortis*. Vid. Borrich. advers. Sciopp. p. 288.

6) Addunt vulgo *moereo*, *moestus sum*: at *moestus* nomen, non participium esse, ostendit Vossius Anal. III. 24, et ante eum Priscianus, qui hoc verbum praeteritum habere negat, col. 817. Vid. supra hui. lib. cap. 1, reg. 20.

7) *Dice*, *duce*, tamen apud Comicos reperias: *face* et apud alios Poetas; item C. Nepot. IV. 2, 4, *Certum hominem ad eum mittas face*. Catullus contra *inger* pro *ingere* dixit, XXV. 2.

8) At Virgil. Aen. XI. 463, *edice* utitur; *addice* et *indice* Plaut. Poen. II. 50, et Pseud. I. 5, 138; atque haud scio an rectius quam *edic*, *addic*, *indic*.

9) *Abduce* et *adduce* habet Plautus Poen. V. 3, 54; Asin. II. 2, 88, et multis aliis locis: alibi autem *abduc*, *adduc*, ut Menaech. II. 3, 81; Pseud. I. 3, 155, etc.

At composita a *facio*, quae *a* in *i* mutant, *e* retinent: ut, *affice*, *infice*, *perfice*; non *affic*, *infic*, *perfic*.

2. *Verba* Defectiva.

Verba *Defectiva* sunt, quae ceteris temporibus numeris et personis deficiunt [11]).

4. Haec praesente carent, *odi*, *coepi*, *memini*que,
Partibus ac illo genitis, sub praeteritiva
Voce tamen (*coepi* dempto) signantia tempus
Praeteritum praesensque simul: sic *novit* utrumque
Significat, pleno licet usu *nosco* remansit.
Imperitante modo *memini* TO TOTEque servat.

Haec tria verba *odi*, *coepi*, *memini*, carent praesenti temporibusque ab eo formatis: ex his tamen duo, *odi* et *memini*, sub voce praeteriti, non illius modo, sed praesentis etiam temporis significationem habent.

Odi, [12]) *oderam*, *oderim*, *odissem*, *odero* [13]), *odisse* Partic. *osurus*.

Coepi [14]), *coeperam*, *erim*, *issem*, *ero*, *isse*. Supin. *coeptu*. Partic. *coeptus*, *coepturus*.

---

10) Frequentiora sunt *benefacito*, *calefacito*, et similia.

11) Defectiva sunt triplicia, 1. Quae destituuntur vel praeterito et supino, vel supino solo, et temporibus aliisque inde formatis; qualia multa in singulis coniugationibus memoravimus. 2. Quibus desunt primae secundaeque personae, atque hinc dicuntur Impersonalia; de quibus paulo post videbimus. 3. Quae certis modis, temporibus, etc. deficiunt, nec tamen ad duas superiores classes pertinent; cuiusmodi sunt ea quae mox tradentur.

12) Dicimus etiam *osus sum*, unde *exosus* et *perosus*, quibus solis, non vero *exodi*, *perodi*, utimur. Antiquos *odio*, *odis*, dixisse notat Festus: quorum imitatione *odiet*, *odient*, *odivi*, *odite*, *odientes*, etc. utitur vulgatus Interpres, *oditur* Tertullianus, *odiaris* Seneca, *odiendi* Apuleius. Vid. Vossium Anal. III. 39. Idem ap. Petronium, c. 132, *odientes* vult legendum, pro quo vulgo *audientes*, quod tamen retinendum censet Burmannus. Sed et *odivit* dixit Antonius ap. Cic. Philipp. XIII, 19: at haec omnia consuetudo melior abolevit.

13) Hoc futuro subiunctivi pro futuro etiam indicativi utimur: parque ratio in *coepero* et *meminero*. *Oderit* quoque et *oderint* imperativi interdum locum supplent: ut in illo tyranni ap. Cic. Offic. I, 28, et Senec. de Ira, I. 16, *Oderint, dum metuant*.

14) Ab antiquo *coepio*, quo utitur Plautus Menaech. V, 5, 57, *Neque pugnas, neque ego lites coepio*: et Terent. Adelph. III. 3, 48, *Prius olfecissem, quam ille quidquam coeperet*. Porro a *coepi* est *occoepi*; ut in illis, Plaut. Amph. II. 2, 92, *Animo si male esse occoeperit*; Terent. Andr. III. 2, 24, *Si quid tibi narrare occoepi*; Tacit. Hist. II. 16, 4, *Ubi delectum agere Pacarius occoepit*; ita enim libris emendatioribus

Memini[15]), *memineram*, *erim*, *issem*, *ero*, *isse*: et imperativo, *memento*, *mementote*.

His addi potest *novi*, quod significationem habet utriusque temporis [16]): quamvis et *nosco*, *noscebam*, etc. usu frequentia sunt [17]).

5. *Dor*, *furo*, *for*, *der*, *fer*, vix unquam suscipit usus.

Furo, in prima persona vix dicitur, sed *furis*, *furit*, etc. [18]).

Dor, et *for*, in usu non sunt, sed *daris*, *faris*, *datur*, *fatur*, etc. Nec in subiunctivo dicimus, *der* aut *fer* [19]). In compositione tamen usitata sunt *addor*, *condor*, *reddor*. etc. *Effor* vero et *affor* [20]) vix utimur [21]).

6. Haec quoque truncatis videas deformia membris:
Ausim, *quaeso*, *forem*, *faxim*, *cedo*; *capsis* et *inquam*,
Atque *apage*, *salve*, *sodes*, *sis*, *sultis* et *aio*:
Infit, *ave*, *defit*, *confit* socientur, *ovat*que.

Multis magnisque sui partibus destituuntur verba sequentia:

---

scriptum: at ap. Terent. Eun. I. 2. 45, *Qui me amare occeperat*, e simplice, ut sit ab *occipio*, quo Lucret. V. 887, Liv. III. 19, Tacit. Annal. I. 39, 3, aliique utuntur; nempe a *capio* compositum, ut *incipio*, cuius praeteritum *incepi*, non *incoepi*.

15) A prisco *meno*, per reduplicationem: quanquam et *memino* veteres dixisse colligi possit ex participio antiquo *meminens*, quo non Plautus modo ap. Sergium in Donati Edit. II. col. 1853, et Liv. Andron. ap. Priscian. col. 922, sed et recentiores, Ausonius de Profess. Burdig. I. 40, et Sidonius Epist. II. 20, IV. 3, etc. utuntur. Vid. Voss. Anal. III. 39.

16) Caeteras fere huius verbi partes longe frequentius per Syncopen efferimus, *nosti*, *nostis*, *norunt*, *noram*; *norim*, *nossem*, *nosse*. Imo et *nomus* pro *novimus* dixisse veteres, auctor est Diomedes, col. 382.

17) Addit Phocas, col. 1720, et Despauterius, p. 173, *pepigi* ab antiquo verbo *pago*, de quo cap. superiore reg. 30: at praesentis significatione nusquam illud acceptum legitur.

18) Prima tamen persona usus Varro, teste Prisciano. [Cur raro dicatur, ratio in promtu est: cur dici plane nequeat, non apparet. G. St.]

19) *Deria* quoque et *demur* rarioris sunt usus: quanquam prius adhibuit Castellio in versione Matth. V. 25. Et caeterae partes verbi *faris* (praeter *fatur* Indicativi, *fare* Imperativi, Participia *fans*, *fatus* et *fandus*, et Gerundia *fandi* et *fando*) exolevisse videntur: nusquam enim *famur*, *famini*, *fantur*, *fabar*, *fabaris*, etc. *feris*, *fetur*, etc. *farer*, *fareris*, etc. legisse me memini. *Fabor* tamen usus Virg. Aen. I. 261.

20) *Effor* tamen ex Caio profert Diomedes, col. 375.

21) Multae sunt et aliorum verborum partes, quas forte iam tuto haud liceat usurpare: cuiusmodi sunt *sci* a *scio*, *cupe* a *cupio*, *polle* a *polleo*. Sic *roro* in usu vix esse notat Diomedes, col. 375: *solebo* a so-

1. *Aio* [22]); *inquam* [23]); *quaeso* [24]); *confit* [25]); *defit* [26]); *infit* [27]); *ovat* [28]); modi fere indicativi.

2. *Apage* [29]); *ave* [30]); *salve* [31]); *cedo* [32]); modi plerumque imperativi.

---

leo ipsa verbi significatio excludit. Idem de multis passivis existimandum, quorum ea est natura, ut primam aut secundam personam non admittant; ut *aror*, *nator*, etc. nisi personae fictione terra aut aqua de se loquentes inducantur, aut figurate ad eas sermo dirigatur.

22) De hoc aliisque eiusmodi verbis vid. Rudim. p. 59. *Aiebamus* tamen excludit Alvarus, ut et totum perfectum; quanquam *ai*, *aisti*, agnoscat Probus, col. 1482, et *aierunt* Tertullianus dixerit de Fuga, c. 6. Veteres etiam *aitis*, *aite* et alia quaedam usurpasse putat Vossius Gramm. min. p. 132.

23) *Inquio* dici negant Diomedes, col. 375, et Phocas, col. 1718. Quod autem ex Cicerone de Orat. II. 63, *Attendere et aucupari verba oportebit*, *inquio*, Priscianus, col. 876; ex Catullo, X. 27, *Mane inquio puellae*, alii proferant; non est quod eorum testimonio satis fidamus, cum optimis codicibus, illic *in quo*, hic *inquii* legatur. Vid. Voss. Anal. III. 40: item Ursin. p. 796, qui *inquiens*, quod recentiores nonnunquam usurpant, auctoritate destitui notat. Caeterum ipsum *inquam* ex *inquiebam* per Syncopen factum, praeteriti imperfecti primitus fuisse censet Vossius, l. c. quod et Ursinus confirmat ex eo, quod hoc verbo in repetitione eius quod dictum erat, et orationis coeptae continuatione, tantum utamur.

24) Priscianus, col. 902, primitivum huius verbi facit *quaero*. Melius Gruterus ad Plaut. Menaechm. V. 1, 36, eumque secutus Vossius remansisse id coniiciunt ex veteri lingua, quae *s* pro *r* usurpabat, atque adeo idem esse *quaeso* quod *quaero*; unde et praeteritum restat *quaesivi*. Sane *quaesit* pro *invocat* utitur Lucretius, V. 1228: *quaesere* pro *rogare* Plautus Bacch. II. 2, 1: *quaesens* pro *implorans* Apuleius Met. IV. p. 113: *quaesivit* pro *rogavit* Sallust. ap. Priscian. l. c. *quaesivere* Deos, pro *invocavere*, Manilius, I. 413. Vid. Vossius Anal. III. 41, et Ursin. p. 798.

25) Sic *confieret* et *confieri*. Adde etiam *effieri* ap. Plaut. Pers. V. 1, 9: *interfiat* et *interfieri* ap. Lucret. III. 885, et Plaut. Trin. II. 4, 131, *Superfit*, *superfiat*, *superfieri* ap. Auson. Epigr. 81, Plaut. Stich. IV. 2, 12, et Colum. XII. 1.

26) Item *defiet* et *defiat*, et *defieri*.

27) *Infio*, quo Varro usus ap. Priscian. col. 843, exolevit.

28) Phocas, col. 1718, hanc solam personam et participium *ovans* agnoscit: at *ovas* quoque Diomedes, col. 375; qui nec primam personam omnino repudiat, sed raro tantum reperiri affirmat. *Ovet* autem habet Stat. Sylv. IV. 1, 8: *ovaret* idem Theb. I. 153: ut praetercam participium *ovatus* ap. Pers. II. 55, et gerundium *ovandi* ap. Sueton. Claud. I. 5.

29) Ex Graeco ἄπαγε. Addunt quidam et plurale *apagete* ex Cicerone, Plauto, Terentio et Apuleio: sed in his editiones variant, in quibus saepius divisim *apage te* legitur. Vid. Ursin. p. 799.

30) Hoc significatu *ave*, *aveto* et *avete* tantum dicimus. *Aveo* autem pro *cupio* plura habet tempora: quo etiam pro *salvus sum* utitur Mamertinus in Paneg. Iuliani, c. 29, *Cum hic avere iubent*, *qui iam fecit ut averem*.

31) *Salve*, *salveto*, *salvete* et *salvere*, nunc fere utimur. *Salvebis*

3. *Ausim* [33]); *faxim* et *faxo* [34]), modi subiunctivi: ut et *forem* [35]), cuius infinitivus *fore*.

4. Cum coniunctio *si* composita, *sis*, *sultis*, *sodes*, pro *si vis*, *si vultis*, *si audes* [36]): item, praemisso alio verbo, *capsis* [37]), pro *cape si vis* [38]).

De Verbis Impersonalibus.

7. His super expositis Impersonalia iunge,
Sola quibus primi numeri persona remansit
Tertia: nempe *decet*, cum *poenitet*, adde et *oportet*:
Nactaque praeteritum duplex, *miseret*que, *piget*que,
Et *pudet*, atque *licet*, *libet* aut *lubet*, abiice *taedet*,
Praeteritumque *liquet* spernens. Imitantur et horum
Plurima, permaneant alias licet integra, sensum.
Qualia, *delectat*, *placet*, *evenit*, *accidit* et *fit*,

---

etiam Cicer. ad Attic. VI. 2, extr. sed et *salveo* Plautus Truc. II. 2, 4. Caeterum duobus hisce *ave* et *salve* tertium *vale* adiungunt Schmidius aliique: praeter rationem, cum eadem quae in *valeo*, *vales*, *valebis*, etc. in imperativo *vale*, *valeto* et *valete*, maneat significatio. Vid. Ursinum, p. 800.

32) Hoc verbum non uni tantum, sed et pluribus etiam dicitur, ut in hoc Ciceronis de Senect. c. 6, *Cedo qui rempub. tantam amisistis tam cito*. Quod idem et verbo *age* evenit, quod pluralibus saepe accommodari ostendit Maior de var. orat. p. 372, et ante eum Valla Eleg. II. 16, quamvis longe frequentius de multis *agite* pluraliter dicatur. Vetustiores etiam *cette* pro *cedite*, ut ex Ennio et Plauto observat Nonius, II. 122, utebantur.

33) *Ausim*, *ausis*, *ausit*, plur. *ausint*, per Syncopen ex obsoleto *auserim*, et hoc ab *ausi*, quod olim pro *ausus sum*, ut *soleo solui* pro *solitus sum*, usurpatum. Vid. Voss. Anal. III. 41.

34) Similiter *faxim* et *faxo* supersunt ex coniugatione prisca, pro *facerim*, *facero*, sive, ut nunc loquimur, *fecerim*, *fecero*. Ita enim et olim *axo*, *taxo*, *iniexo*, *respexo*, pro *agero*, *tagero*, sive (ut nunc efferimus) *egero*, *tetigero*, *iniecero*, *respexero*. Caeterum *faxis*, *faxit*, etc. non a *faxo* sed *faxim* declinant Alvarus, Frischlinus et Giessenses.

35) *Forem* est ex *fuerem*, ab obsoleto *fuo*; unde *fui* et *futurus* supersunt: *fore* itidem ex *fuere* contractum. Est autem in ratione Grammatica praesentis temporis, quamvis usus dicendi arbiter ad futuri significationem id fere revocavit: quo solo tempore eius composita, *abfore*, *affore*, *defore*, *profore*, usus admisit. [Cfr. Struve l. c. §. 15.]

36) Integre protulit Plautus Aulul. II. 1, 48, *Dic mihi, si audes, quae est quam ducere vis uxorem*. Ita enim legit, id docens, vet. Schol. Pers. III. 89; quanquam in vulgatis, pro *si audes*, *quaeso* scriptum sit, quod ex glossemate irrepsisse Vossius putat, Anal. IV. 28.

37) Vid. Cic. Orat. c. 45.

38) Sic et alia, *abisis*, *videsis*, *cavesis*, *apagesis*. Caeterum hisce omnibus *sis* adiunctum, ad imperativi rigorem molliendum.

Conducit, *patet*, atque *iuvat*, *stat*, *sufficit* *interest*, *vacat*, et *prodest*, *refert*, *constat*que, *fugit*que,
Attinet, et *restat*, *spectat*, cum *pertinet* adde,
Cum multis aliis quae sit mora longa referre.

Verbum Impersonale vulgo dicitur, cui nominativus certae personae praeponi non potest [39]): aut, ut alii definiunt, quod duabus primis et primariis personis destituitur.

Impersonalia activae vocis in *t* exeunt, suntque haec decem:

Decet; *poenitet*; *oportet*; *miseret*; *piget*; *pudet*; *licet*; *libet* vel *lubet* [40]); *taedet*; *liquet*.

Impersonalia vocis passivae desinunt in *tur*. Eorum maximus est numerus: veniunt enim ab activis omnibus, multisque etiam neutris [41]); ut a *lego*, *legitur*; a *curro*, *curritur*.

Coniugantur autem Impersonalia per tertias omnium fere modorum et temporum personas singulares [42]): ut, *decet*, *decebat*, *decuit*, etc. *curritur*, *currebatur*, *cursum est vel fuit*, etc.

---

39) Intellige iuxta vulgi opinionem et communem loquendi consuetudinem: re enim vera in plerisque huius generis verbis, personae sive suppositi vicem sustinet infinita locutio, vel oratio integra: ut in illis Ciceronis, *Oratorem irasci non decet*. *Ex rerum cognitione efflorescat et redundet oratio oportet*. In his vero, *Poenitet me peccati*; *Miseret me tui*; *negotium*, *respectus*, aut simile quid intelligitur. Caeterum impersonalibus passivis, *statur*, *curritur*, *legitur*, etc. quibus simplex verbi actio absque ulla Ellipsi denotatur, optime haec definitio convenire videtur. Vid. Perizon. I. 12, 7.

40) Nempe haec non aliter differunt, quam *optimus* et *optumus*, *faciendus* et *faciundus*.

41) Interdum etiam a deponentibus, sed raro et passivo fere sensu: ut Plaut. Asin. I. 1, 62, *Volo amori obsecutum illius*. Sallust. Iug. c. 27, *Summa ope enisum est*. Terent. Adel. III. 4, 62, *Utinam hic sit modo defunctum*. Caes. B. G. VII. 61, *Hostibus nunciatur in castris Romanorum tumultuari*. Apul. Met. IV. p. 137, *Moeretur*, *fletur*, *lamentatur diebus plusculis*. At sensu activo, *Quos non est veritum in voluptate summum bonum ponere*, dixit Cicero de Fin. II. 13, Confer et Gell. XV. 13. Nimirum quia olim, ut Nonius testatur, IX. 3, *vereturte*, pro *vereris*, dicebant.

42) Nonnunquam etiam in tertia plurali, sed personaliter inveniuntur, 1. Activae vocis: ut Horat. Epist. I. 7, 44, *Parvum parva decent*. Sueton. Iul. XX. 8, *Caetera item quae cuique libuissent*. Catull. LIX. 147, *Marito ista non eadem licent*. Terent. IV. 7, 36, *Non te haec pudent*. Lucan. VIII. 495, *Semper metuet, quem saeva pudebunt*. Val. Flacc. II. 92, *Acclinem scopulo inveniunt, miserentque foventque*. Gell.

Porro ex decem illis quae vocis activae sunt, tria regulariter praeteritum formant; *Decet*, *decuit*; *poenituit*; *oportet*, *oportuit*. Sex duplex habent praeteritum alterum activae, alterum passivae vocis: *Miseret*, *miseruit* 43) et *misertum est* 44); *piget*, *piguit*, vel *pigitum est*: *pudet*, *puduit*, *puduit*, vel *puditum est*; *licet*, *licuit*, vel *licitum est*; *libet*, *libuit*, vel *libitum est*; *taedet*, *taeduit* 45), vel *pertaesum est* 46). At *liquet* in praeterito vix reperitur 47).

Impersonalia carent imperativo: sed pro eo utimur praesente subiunctivi: ut, *poeniteat*, *pugnetur* 48).

Nec in supinis, participiis aut gerundiis inveniuntur, paucis exceptis 49),

---

I. 2, *Cum omnes verbis eius defatigati pertaeduissent.* Ter. Heaut. III. 2, 25, *Haec facta ab illo oportebant*, al. *oportebat*. 2. Passivae vocis: ut, Martial. IV. 30, *Sacris piscibus hae natantur undae.* Cic. Offic. I. 10, *Quo in genere multa peccantur.* Tacit. Hist. I. 16, 7, *In caeteris gentibus quae regnantur.* Ovid. Heroid. XII. 169, *Noctes vigilantur amarae.*

43) *Miseruit* vix usquam iam legitur.

44) Olim *miseritum*, Vid. supra hui. lib. c. 1, reg. 47, n. 13.

45) *Taeduit* aut *taesum est* vix usquam occurrunt.

46) *Pertaesum est* utitur Cic. ad. Q. Fratr. I. 2, Virg. Aen. IV. 18, et alii. Pro eo *pertisum* veteres dixisse notat Festus. At id non probare consuetudinem Cicero ait Orat. c. 48. Est autem a composito *pertaedet*, quo impersonaliter Gellius, XV. 20, personaliter vero, ut modo diximus, 1, 2, idem utitur.

47) A praeterito tamen *liqui* vel *liquui*, personaliter dixit Cic. Nat. Deor. I. 42, *Ego ne Protagoram quidem, cui neutrum liquerit*, sive, ut Lambinus legit *Liquuerit*, aut etiam *licuerit*. Sic enim a *deliqueo delicui format* Ovid. Met. IV. 253, et VII. 381; et a *colliqueo, collicui*, Varro ap. Non. IV. 275. Sed et impersonaliter usus Tertullian. adv. Gnosticos, c. 6, *Liquuit Africae.*

48) Invenitur tamen imperativus *liceto*, in nobilissima Inscriptione, ipsa Tullii aetate tabulae aeneae incisa, ap. Aldum in Orthograph. p. 407 et seqq. accurate descripta: e qua et haec apponere visum est. Q u a e. t h e r m e n s i u m. m a i o r u m. p i s i d a r u m. p u b l i c a. p r e i v a t a v e. p r a e t e r. l o c a. a g r o s. a e d i f i c i a. s u n t. f u e r u n t u e. a n t e. b e l l u m. m i t r i d a t i s. q u o d. p r e i m u m. f a c t u m. e s t. q u o d q u e. e a r u m. r e r u m. i e i. a n t e a. h a b u e r u n t. p o s s e d e r u n t. u s e i. f r u c t e i v e. s u n t. q u o d. e i u s. i p s e i. s u a. v o l u n t a t e. a b. s e. n o n. a b a l i e n a r u n t. e a. o m n i a. t h e r m e n s i u m. m a i o r u m. p i s i d a r u m. u t i. s u n t. f u e r u n t u e. i t a. s u n t o. i t i d e m q u e. i e i s. e a. o m n i a. h a b e r e. p o s s i d e r e. u t e i. f r u e i q u e. l i c e t o.

49) Ut, *poenitendi causa*, ap. Cic. Fin. II. 32. *Corrigere errorem poenitendo* Id. Acad. III. in Fragm. *Poenitendum puto* Id. Attic. VII. 3. *Non pudendo* Id. de Orat. I. 26. *Inducitur ad pudendum, ad pigendum*, Id. de Clar. c. 50. *Magis esset pudendum* Id. Tusc. II. 5. *Cum puderet vivos, tanquam puditurum esset exstinctos* Plin. XXXVI. 15. *Neminem eorum per Italiam ire liciturum* Liv. XLII. 36. *Poeniturus* etiam (sive, ut legendum vult Voss. Anal. IV. 13, *poenititurus*) dixit Sallustius, pro *poenitentiam acturus*, (teste Quinctil. IX. 3,) et ante eum

Participia autem, per quae circumloquimur praeterita passiva, non hic variantur per genera, ut fit impersonalibus; sed quia substantive ponuntur, semper sunt generis neutri: ut, *pugnatum est*, *misertum est*[50]).

¶ Impersonalibus vulgo accensentur multa verba personalia, quia ad modum impersonalium absolute inveniuntur in tertia persona singulari, absque nominativo, sequente mox infinitivo[51]).

Huiusmodi e prima coniugatione sunt, *Delectat*, *iuvat*, *spectat*, *vacat*, *stat*; cum compositis, *constat*, *praestat*, *restat*.

Accius, quod iam exolevit. *Poenitens* usitatum est; item *pertaesus*, quod active significat; et *pudendus*, *pigendus*, *poenitendus*. *Libens*, *pudens*, *decens*, nomina potius quam participia videntur.

50) Atque ab huiusmodi participiis impersonaliter acceptis venire videntur ablativi, qui sine substantivo absolute positi vulgo dicuntur: ut Tac. Ann. IV. 36, 3, *Absolvitur, comperto ficta in eum crimina.* Interdum et nominativi, ut Liv. VII. 8, *Diu non perlitatum tenuerat Dictatorem:* Et I. 53, *Ni degeneratum in aliis huic quoque decori offecisset.* Item et accusativi: ut Liv. XXVIII. 12, *Post Asdrubalis exercitum deletum, cedendoque in angulum Brutium, caetera Italia concessum, cui non videatur mirabile?* Vid. Perizon. ad Sanct. p. 439.

51) Haec Impersonalia per accidens vocat Ursinus, p. 815. Caeterum et decem illa *Impersonalia*, quae *per se* talia appellat, olim et personalia fuisse docet ex Capro Priscianus, col. 922. Sic Lucret. III. 894, *Ipse sui miseret.* Plaut. Amph. II. 2, 188, *Isthuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi non decet.* Ovid. Amor. I. 8, 35, *Decet alba quidem pudor ora.* Plaut. Stich. I. 1, 50, *Et me quidem haec conditio nunc non poenitet.* Id. Casin. V. 2, 3, *Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo.* Ennius in Hecuba ap. Non. VII. 58, *Miserete mei anuis.* Stat. Th. X. 334, *Si non dedecui tua iussa.* Praeeunte autem voce generali, *id*, *quid*, *quod*, *nihil*, *quicquam*, et similibus, apud optimos etiam auctores saepe personaliter accipiuntur: ut, Ovid. Heroid. IV. 154, *Quid deceat non videt ullus amans.* Cic. Tusc. V. 18, *Sequitur ut nihil poeniteat, nihil desit, nihil obstet.* Id. de Orat. II. 4, *Sin tibi id minus libebit, non te urgebo.* Ovid. Amor. II. 19, 3, *Quod licet ingratum est, quod non licet acrius urit.* Cic. pro Caecin. c. 11, *Cum quid liqueret, non habuistis.* Ter. Phorm. III. 3, 21, *Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat.* Plaut. Pseud. I. 3, 47, *Nimio id quod pudet facilius fertur, quam illud quod piget.* Martial. IV. 12, *Nulli, Thai, negas: sed si te non pudet istud, Hoc saltem pudeat, Thai, negare nihil.* Terent. Adelph. I. 2, 4, *Quem neque pudet quicquam, nec metuit quenquam.* Cic. pro Corn. Balbo, c. 3, *Est enim aliquid quod non oporteat, etiam si licet: Quicquid vero non licet, certe non oportet.* Plaut. Pseud. I. 3, 74, *Nihilne te mei miseret?* Nisi forte postremis hisce exemplis, *quicquam*, *quod* et *nihil* in accusativum potius resolvenda sunt: qua de re fusius in Syntaxi dicetur. * Itidem in passivis: ut Ovid. Met. XII. 188, *Iam tertia vivitur aetas.* Martial. VI. 43, *Canaque sulphureis nympha natatur aquis:* et Id. XIII. 59, *Tota mihi dormitur hyems.* Confer Voss. Anal. III. 1 et 42; Sanct. III. 1, p. 266 et 267, et III. 3, p. 371 et 374; Ursin. p. 812, Iohnson. App. p. 260 et seqq. et Addit. p. 47, etc. et adde pluralia supra memorata Not. 42.

E secunda coniugatione, *Apparet*, *attinet*, *pertinet*, *debet*, *dolet*, *nocet*, *latet*, *patet*, *placet*, *displicet*, *sedet*, *solet*, *assolet* [52]).

E tertia, *Accidit*, *contingit*, *coepit*, *incipit*, *conducit*, *desinit*, *excidit*, *fugit*, *officit*, *sufficit*, *succurrit*, *suppetit*.

E quarta, *convenit*, *evenit*, *expedit*.

Ex anomalis, *Est* [53]), cum compositis, *obest*, *prodest*, *potest* [54]), *interest*, *superest*; *fit*, *praeterit*, *nequit*, *subit*, *confert*, *refert* [55]).

---

52) An *assoleo* dicatur, et an *assolet* semper sit impersonale, disquirentem vid. in utramque partem Goclen. Probl. Gramm. V. 7.

53) Ut, *cernere est*, *videre est*. Virg. Ecl. X. 46, *Nec sit mihi credere*. Vid. Perizon. ad Sanct. IV. 4. n. 52. Huc referunt et has locutiones *certum est*, *aequum est*, *par est*, etc.

54) Ex his octo Famularia appellantur, scil. *Possum*, *queo*, *nequeo*, *coepi*, *incipio*, *desino*, *debeo*, *soleo*: sic dicta, quod pro natura verborum infinitorum quibus ancillantur, nunc personalem, nunc impersonalem significationem induant. Et impersonaliter quidem acceptorum haec exempla suggerit Saturnius, Merc. mai. III. 27: Plin. iun. Epist. IV. 13, *Huic vitio occurri uno remedio potest*. Cicer. de Harusp. resp. c. 21, *Cuius auctoritatis neminem posset poenitere*. Iustin. XII. 6, 5, *Pigere eum facti coepit*. Ovid. Remed. v. 710, *Incipiet dominae quemque pudere suae*. Senec. Epist. 40, *Si te pudere desierit*. Caes. B. G. II. 33, *Pugnatum ab hostibus ita acriter est, ut a viris fortibus pugnari debuit*. Cic. ad Attic. VIII. 5, *Etsi solet eum, cum aliquid furiose fecit, poenitere*. De *queo* (quod Saturnius intactum praeteriit) exemplum sit illud Cic. anteq. iret in exil. c. 2, *Ut iis sine magna sollicitudine, industria, virtute non queat resisti*. Parque est verbi *nequeo* ratio. § Observat porro idem Saturnius, III. 28. ex his verbis tria esse, nimirum *coepi*, *desino* et *queo*, quae iuncta cum infinitis passivae terminationis, possunt arbitratu nostro et vocem servare activam, aut formam subire passivam: ut Liv. II. 21, *Plebi iniuriae a primoribus fieri coepere*. Cic. de Divin. II. 2, extr. *De repub. consuli coepti sumus*. Plin. II. 55, extr. *Turres bellicis temporibus desiere fieri*. Cic. de clar. c. 32, *Veteres orationes post nostras a plerisque legi sunt desitae*. Tac. Annal. XIII. 17, 2, *Ut iam non praematura more videri queat*. Terent. Hec. IV. 1, 57, *Forma in tenebris nosci non quita est*: item Gell. XX. 1, extr. *Saevitia contemni non quita est*. Lucret. I. 1044, *Suppleri summa queatur*. Sic Sallust. Iug. c. 31, *Quicquid sine sanguine civium ulcisci nequitur, iure factum sit*: et Apul. Apol. p. 547, *Sola virginitas, cum semel accepta est, reddi nequitur*. * Quod vero verbo *possum* similiter usi sint vetustiores; ut Ennius ap. Diomed. col. 381, *Nec retrahi potestur imperiis*. Lucret. III. 1023, *Quod tamen expleri nulla ratione potestur*. Caelius ap. Non. X. 33, *Cum sine periculo bellum geri poteratur*: et Quadrigarius ap. eund. X. 30, *Cum non possetur decerni*: id praerancidae antiquitati renunciandum idem statuit. Confer et Vossius Anal. III. 36, et Ursin. p. 437 et seqq.

55) *Refert* impersonale prima longa plerumque enunciatur: unde a *res* et *fero* deductum vulgo creditur. At Cl. Perizonius, non a *res*, sed a praepositione loquelari *re* compositum, et primaria sui notione unum idemque significare ostendit, sive personale, sive impersonale intelligatur:

¶ Ad Impersonalium denique naturam quodammodo accedunt Verba exemptae actionis, hoc est, actionem significantia, quae, ut fiat, neutiquam sit humanae potestatis: ut, *Fulgurat, fulminat, tonat, grandinat, gelat, pluit, ningit, lucescit, advesperascit, noctescit* [56]), et similia.

3. *Verba* Abundantia.

Verba *Abundantia* sunt, quae varie ab auctoribus usurpantur. Eorum autem triplex est differentia: 1. Etenim, quaedam *Genus*, 2. Quaedam *Terminationem*, 3. Quaedam denique *Coniugationem*, variam seu multiplicem habent.

De Verbis genere abundantibus.

Genere abundant Verba duplicia:

1. Quae interdum Neutra, interdum Activa sunt: ut, *aboleo, duro, maneo*, etc. [57]). Sic Liv. III. 55, *Cuius rei prope iam memoria aboleverat* [58]). Velleius, II. 58, 2, *Abolere testamentum*. Plaut. Amph. III. 2, 1, *Durare nequeo in edibus*. Ovid. ad Liv. V. 198, *Duravit animum*. Cic. Nat. Deor. I. 12, *Nihil semper suo statu manet*. Virg. Aen. VII. 596, *Te triste manebit supplicium*.

2. Quae Communia, i. e. quae modo *activa*, modo *passiva* sunt: ut, *adipiscor, criminor, dignor*, etc. [59]). Sic Cic. Epist. Fam. XII. 22, *Maximam laudem adeptus esses*. Plaut. Trin. II. 2, 88, *Non aetate, verum ingenio adipiscitur sapientia*. Terent. Eun. V. 2, 16, *Hanc me-*

---

quamvis Romani ob significationem in speciem diversam, diversa tandem ea verba credentes, huic productam, illi correptam *re* syllabam, discriminis gratia tribuendam censuerint. Vid. eum III. 5, n. 3.

56) In his verbis, Scaligeri observatio de Causis L. L. V. 110, p. 284, locum habet, quod nimirum primis duabus personis ea careant, non tam ipsorum, quam rerum quibus applicari possunt, defectu. Alioquin sane nihil impediat quo minus, si per Prosopopoeiam Deus loquens introducatur, *tono, fulmino*; si coelum, sive aër, *pluo, ningo*: aut si per Apostrophen ad ipsum Deum dirigatur oratio, *tonas, fulminas*; ad coelum, *pluis, ningis*, dicatur. Alii in his nominativum cognatae significationis latere volunt; ut *fulmen fulminat, pluvia pluit*, etc. alii (quod mihi praecipue probatur) nihil his aliud quam actionem sive rem ipsam significari existimant; ut *grandinat, lucescit*, sit idem quod *grando est, lux est*.

57) Satis amplam eiusmodi verborum sylvam exhibent Voss. Anal. III. 4, Methodi auct. p. 459, Gram. Oxon. p. 48, Ursin. p. 443. Videsis etiam doctissimum Perizon. ad Sanct. III. 3, de iis acutissime, ut solet, dissertantem.

58) At hoc potius est ab *abolesco*. Vid. supra lib. III. r. 17, n. 96.

59) De his vid. postea, cap. III.

tui, ne me criminaretur tibi. Cic. contr. Rull. III. 4, *Sullanas res defendere criminor*, i. e. *accusor*. Ovid. Trist. III. 14, 51, *Venia dignare libellum.* Cic. de Invent. II. 53, *Homines cultu quodam et honore dignantur*, i. e. *digni existimantur*.

De Verbis terminatione abundantibus.

Talia sunt, *Assentio* et *assentior*; *fabrico*, *fabricor*; *impertio*, *impertior*; *lacrimo*, *lacrymor*; *mereo*, *mereor*; *munero*, *muneror*, etc. 60), eadem significatione 61). Sic, *comperio*, *punio*, *luxurio*; rarius *comperior*, *punior*, *luxurior* 62); et *populor*, *comitor*; raro *populo* 63), *comito* 64).

---

60) Sic Cic. Offic. I. 6, *Ne his temere assentiamus.* Id. Fam. I. 1, *Huic assentiuntur reliqui consulares.* [*Adsentior* apud Ciceronem innumeris locis, *adsentio* paucis legitur, variantibus semper libris manu scriptis. Epist. ad Fam. I. 1, editur quidem: *Nam advertebantur Pompeii familiares adsentire Valeatio:* sed in quibusdam exemplaribus est *adsentiri.* De Offic. I. c. 6. vulgo legebatur *Ne incognita pro cognitis habeamus hisque temere adsentiamus;* sed codd. plerique *adsentiamur.* Epist. ad Attic. VII. ep. 3, Graevius edidit, *Etsi ex parte magna tibi adsentio;* sed ante eum plures *adsentior.* In praeterito Ciceronem *adsensi* maluisse quam *adsensus sum*, ut *reverti* potius quam *reversus sum*, exploratum habemus. Cfr. Heusingeri Obss. antibarb. p. 450. G. St.] Horat. Sat. I. 3, 102, *Quae post fabricaverat usus.* Cic. Offic. I. 41, *Pictores et ii qui signa fabricantur.* Id. in Verr. II. 34, *Dolorem suum nemini impertiebat.* Id. ad Brut. Epist. 12, *Ut misericordiam liberis eius impertiamur.* Ovid. Amor. I. 8, 83, *Discant oculi lacrymare coacti.* Cicer. in Verr. V. 46, pr. *Ecquis fuit, quin lacrymaretur?* Ovid. Heroid. XIV. 84, *Haec meruit pietas praemia.* Cic. de Leg. III. 14, *Perniciose de rep. merentur vitiosi Principes.* Senec. Epist. 119, *Inani me lance muneras.* Cic. ad Attic. VII. 2, *Opipare me muneratus est.*

61) Nempe activa. Quamvis et horum quaedam, praesertim in participiis perfectis, passive accepta leguntur: ut Cic. Acad. IV. 31, *Sapiens multa sequitur probabilia, non comprehensa, neque assensa.* Virg. Aen. II. 46, *Fabricata est machina.* Sueton. Claud. IV. 13, *Nullo honore impertitus.* Ovid. Fast. I. 339, *Lacrymatae cortice myrrhae.* Id. Ibid. IV. 239, *Meritas dem sanguine poenas.* Spartian. in Hadr. c. 3, *Locupletissime muneratus.*

62) Sic Sallust. Iug. 45, pr. *Sapientem virum fuisse comperior.* Cic. pro Mil. c. 13, *Cuius inimicissimum punitus es.* Colum. de arbor. c. 11, *Cacumina virgarum, ne luxurientur, demutilato.* Adde Quinctil. IX. 3, et Non. VII. 27 et 109.

63) Sic Virg. Aen. XII. 262, *Littora vestra Vi populat.* Propert. II. 6, 15, *Quod mea si teneræ comitarent castra puellae:* et ita saepius Ovidius. * Sed et horum participia haud raro passive accipiuntur: ut Sallust. Catil. c. 37, *Haec ubi Romae comperta sunt.* Tac. Anal. XIV. 24, 3, *Convicti et puniti sunt;* [et extra participium Ovid. Met. IX. 778, *Quod non ego punior ipsa.*] Cicer. in Verr. III. 52, extr. *Populata provincia.* Virg. Aen. I. 312, *Uno graditur comitatus Achate;* [et extra participium Ovid. Trist. III. 7, 47, *Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque.*]

De Verbis coniugatione abundantibus.

Coniugationem variant verba triplicia:
Quaedam usitate Primae, et raro Tertiae: ut, *Lavo, lavas, lavas, lavare:* et, *Lavo, lavis, lavere*[65]).

2. Quaedam usitate Secundae, et raro Tertiae: ut,

Ferveo, ferves:	et	*Fervo, fervis*[66]).
Fulgeo, fulges:		*Fulgo, fulgis*[67]).
Strideo, strides:		*Strido, stridis*[68]).
Tueor, tueris[69]):		*Tuor, tueris*[70]).

---

64) His adde, *adulo, auguro, cachinno, demolio, frustro, iaculo, insidio, medico, meto, palpo, partio, stabulo, velifico;* pro quibus (quamvis probis fere auctoribus usitatis) frequentiora sunt, *adulor, auguror, cachinnor*, etc. * Et contra, *Bellor, communicor, elucubror, foeneror,* pro *foenori exponere, mulctor, nutrior, oscitor, pascor* et *depascor, peragror, quiritor, suppeditor,* significatione activa bonis itidem auctoribus usurpata; licet *bello, communico,* etc. usitatius dicantur. * *Fluctuo* autem et *fluctuor, frutico, fruticor, nutrico, nutricor; nicto, nictor; ructo, ructor; vermino, verminor;* pari fere auctoritate nituntur. * Mitto haec vetustissimis scriptoribus in o terminata, *Abomino, adipisco* et *indipisco, adminiculo, aggredio, congredio, progredio, altereo, amplecto, complecto, arbitro, aucupo, auspico, commento, consolo, contemplo, convivo, -are, crimino, cuncto, digno, exsecro, horto, cohorto, imito, insecto, interminio, ioco, irasco, largio, lucto, delucto, ludifico, mentio, mino, minito, miro, misero, misereo, modero, modulo, molio, demolio, morio, moro, mutuo,* pro *mutuum accipio, omino, opino, opitulo, osculo, parisco, patio, percunto, polliceo, praedo, praelio, praestolo, praevarico, preco, refrago, suffrago, revereo, rhetorico, nimo, ringo, rixo, scruto, perscruto, secto, sequo, sortio, suavio, auspico, testo, tumultuo, tuto, vago, velito, venero, ulcisco, vocifero, uto,* Gellio XVIII. 12, Nonio, cap. VII. de contrar. gen. verb. Diomedi lib. I. col. 394, Prisciano lib. VIII. col. 797 et seq. Vossio Anal. III. 7, Ursino, p. 470, etc. observata: quorum omnium loco terminationem in *or* usus meliorum recepit. * Item haec in *or*, *Adiutor, affector, caleor, caveor, desperor, dilapidor, dispensor, excalceor, focillor, fatiscor, gliscor, ignascor, labascor, lustror, manducor, mendicor, pacificor, perficior, pigneror,* pro *pignori dare, praesagior, quaeritor, sacrificor, sciscor, significor, spector, spolior, vector, urinor:* pro quibus verba in *o* purior aetas duntaxat admisit.

65) Olim etiam et *boere* pro *boare*, *sonere* pro *sonare*, *tonere* pro *tonare*, *crepere* pro *crepare*, dixerunt. Poterunt et his addi, *convivere* et *convivari*, *dissecare* et *dissicere*, *educare* et *educere*, *nictare* et *nictere*, in quibus eadem est, aut non multum diversa significatio. Huc referunt et priscum *nexere* pro *nexare*: at illud pro *nectere* potius usitatur, hoc frequentativum esse, supra ostendimus, cap. I. reg. 9, n. 48; et reg. 39, n. 75.

66) Vid. cap. I. reg. 16, n. 80.

67) *Fulgo* et *effulgo* in tertia dixere non solum Lucilius, Pomponius, Lucretius ap. Non. X. 12: sed ipse Virg. Aen. VI. 827, et VIII. 677. Confer Senec. N. Quaest. II. 56.

68) *Stridunt* pro *strident*, utitur Plin. iun. Epist. IX. 26: *stridit* pro *stridet* Virg. Geo. IV. 262: *stridĕre*, pro *stridēre*, Horat. Sat. II. 8, 78.

* Sed utraque coniugatione frequentatur *tergeo*, *terges*; et *tergo*, *tergis*: ut et composita, *detergeo*, et *detergo*; *abstergeo*, et *abstergo* [71]).

3. Quaedam Tertiae usitatius, ac rarius Quartae: ut,

Fodio, *fodis*, *fodere*; } et { *Fodio*, *fodis*, *fodire* [72]).
Salio, *sallis*, *sallere* [73]); } et { *Sallio*, *sallis*, *sallire* [74]).
Morior, *moreris*, *mori*; } et { *Morior*, *moriris*, *moriri* [75]).
Sic *orior*, *oreris*; et *orior*, *oriris* [76]).
Potior, *poteris*; et *potior*, *potiris* [77]).

¶ Est verbum quod usitatius sit Secundae, rarius Quartae; nempe *cieo*, *cies*, *ciēre*; et *cio*, *cis*, *cire* [78]), unde *accire* et *accitus* [79]).

---

69) Sic composita *contueor*, *contuor*; *intueor*, *intuor*; *obtueor*, *obtuor*; unde verbale *obtutus*, ut a simplice *tuor* participium *tutus*, quod amissa temporis adsignificatione in nomen degeneravit. Vid. supra c. I. reg. 48. n. 15.

70) Sic *abnueo*, *angeo*, *congrueo*, *excelleo*, *scabeo*, *sugeo*, etc. pro *abnuo*, *ango*, etc. veteres dixerunt. Et pro *connivēre*, *olēre*, *ridēre*, *scatēre*, *respondēre*, penultima producta, *connivĕre*, *olĕre*, *ridĕre*, *scatĕre*, *respondĕre*, penultima correpta. Vid. Popmam de usu antiq. locut. I. 11. Voss. Anal. III. 35. Ursin. p. 775 et seqq.

71) Vid. supra cap. I. reg. 18 et 31.

72) De quo vid. ibid. reg. 22. n. 23.

73) Vid. ibid. reg. 33. n. 30.

74) Olim etiam *cupire*, *parire*, *sapire*, pro *cupere*, *parere*, *sapere*, dicebant. Addunt vulgo *lino*, *linere*; et *linio*, *linire*: at posterius merito reiicit Burmannus, ut supra monitum ad c. I. r. 36. n. 48. [Sic etiam *arcessire* pro *arcessere* ipsis Ciceronis aequalibus familiare est. Caes. B. G. V. 11. *Ex legionibus fabros deligit et ex continenti alios arcessiri iubet.* Corn. Nep. Attic. c. 21. 4. *Agrippam generum ad se arcessiri iussit.* Dion. c. 2. *Adolescenti negare non potuit, quin eum arcessiret*, ut est in codd. quibusdam optimis. Infinitivus *arcessiri* legitur etiam Sallust. Iug. c. 62. 4. Curt. VI. 11. 28. VII. 6. 14. Iustin. XVIII. 2. 4. Frontin. Strateg. I. 9. 3. Cfr. Oudendorp. ad Caesar. B. G. I. 31. 4. Drackenb. ad Liv. III. c. 45. 3. G. St.]

75) De quo dictum reg. 49. n. 25.

76) Vid. supra eod. cap. r. 49. n. 27. Inveniuntur et *aggrediri* et *progrediri* ap. Plaut. Truc. II. 5. 7. et Cas. V. I. 9.

77) Sed haec in infinitivo semper sunt quartae, *oriri*, *potiri*; non *ori*, *poti*. In indicativo autem *orior* nunc quidem semper tertiae, in imperfecto subiunctivi semper quartae est: *potior* vero in utraque coniugatione apud Poetas invenitur; sed ita ut *potitur* in tertia iis sit usitatius. Confer supra c. I. r. 47. n. 12.

78) Veteres etiam pro *censere*, dicebant *censire*, unde *censitus* et *censitor* (ut supra animadversum ad reg. 11. n. 55.) Sic et *raucere*, unde *rauqui*; et *raucire*, unde *rausi*, *rausum*; item *viere* et *vire*, unde *vitor* ap. Plaut. Rud. IV. 3. 51. pro *vietor*, quomodo in MSS. et vetustioribus editt. invenit Taubmannus.

79) Sunt et quaedam Primae et Secundae, ut *denso*, *densas*; et *denseo*, *denses*, quo Lucretius, I. 662 et alibi, et ipse Maro Aen. XI.

¶ Huc etiam referri potest verbum *edo*, quod nonnullas sui partes dupliciter format, hoc modo:

Ind. Praes. *Edo*, *edis* vel *es*; *edit* vel *est* —— *editis* vel *estis* ——

Imp. *Ede* vel *es*; *edito* vel *esto*; *edite* vel *este*; *edidote* vel *estote*.

Subi. Imperf. *Ederem* vel *essem*; *ederet* vel *esses*, etc.

Inf. praes. *Edere* vel *esse*.

Passiv. Ind. Praes. *Editur* vel *estur* [80]).

APPENDIX I.

De Verbis quae sub eadem voce significationem variant.

Inter *Abundantia* [81]) a quibusdam recensentur Verba haud pauca, quae in nonnullis sui partibus vocem quidem eandem, significationem vero, plerumque et coniugationem, diversam habent. Eorum triplex est differentia;

1. Quaedam *themate* seu Praesente congruunt; ut,

Aggero, *-as*.	*Aggero*, *-is* [82]).
Appello, *-as*.	*Appello*, *-is*.
Compello, *-as*.	*Compello*, *-is*.
Colligo, *-as* [83]).	*Colligo*, *-is*.
Consterno, *-as*.	*Consterno*, *-is*.

650, utuntur. * In prima quoque et quarta olim variatum: ut *unare* (unde *adunare*), pro *unire*; *bullare*, pro *bullire*. Sic *artire* ex Catone; *dementire* ex Lucretio, *dolitus* ex Varrone ap. Non. *impetritus* ex Plauto; pro *artare*, *dementare*, *dolatus*, *impetratus* probat Aus. Popma, loc. supra laudato. Quaedam trium simul coniugationum fuere, primae, tertiae et quartae: *fodare*, *fodere*, *fodire*; *pinsare*, *pinsere*, *pinsire*: secundae, tertiae et quartae, *claudēre*, *claudĕre*, *claudire*, pro *claudicare*. Vid. eund.

80) Quo non solum Plaut. Most. I. 3, 78, et Apul. Met. IV. sed Cels. II. 25. med. et IV. 19. sub fin. Ovid. Pont. I. 1, 69, et Senec. de Ira, III. 15, utuntur. * Apud eund. etiam Plaut. Most. IV. 2, 42 et 43, *essi* et *bibi*, pro *edi* et *bibi*, in infinit. passivo, legit Lambinus, pro quo vulgo *esse*. * *Ambens* quoque pro *ambedens* utitur Lucret. V. 397.

81) Improprie haec verba abundare dicuntur: quamvis enim in iis soni sive syllabae consentiant, (quod fortuito accidisse censendum est); diversa tamen significatio, qua voces a se invicem potissimum distinguuntur, diversa ea prorsus verba constituit.

82) Hoc ab *ad* et *gero*, illud ab *agger* compositum.

83) Sic *deligo*, *-as*; et *deligo*, *-is*: alia autem a *ligo* et *lego* composita diversa quam retinent vocali internoscuntur; ut *alligo*, et *allego*; *interligo*, et *interlego*; *praeligo*, et *praelego*; *religo*, et *relego*.

Effero, -as.	*Effero, -fers.*
Fundo, -as.	*Fundo, -is.*
Mando, -as,	*Mando, -is.*
Obsero, -as [84].	*Obsero, -is.*
Volo, -as.	*Volo, vis.*

* Ex his quaedam, simul cum coniugatione et significatione, mutant etiam accentum:

Cōlo, -as.	*Cŏlo, -is.*
Dīco, -as [85].	*Dīco, -is.*
Edūco, -as [86].	*Edūco, -is.*
Lēgo, -as [87].	*Lĕgo, -is.*
Vădo, -as.	*Vādo, -is* [88].

Quaedam Praeterito consentiunt: ut,

Aceo, acui,	*Acuo, acui.*
Cresco, crevi.	*Cerno, crevi.*
Frigeo, frixi.	*Frigo, frixi.*
Fulgeo, fulsi.	*Fulcio, fulsi.*
Luceo, luxi.	*Lugeo, luxi.*
Paveo, pavi.	*Pasco, pavi.*
Pendeo, pependi.	*Pendo, pependi* [89].

3. Quaedam denique idem habent Supinum: ut,

Cresco, cretum.	*Cerno, cretum.*
Maneo, mansum.	*Mando, mansum.*
Sto, statum.	*Sisto, statum.*
Succenseo, censum.	*Succendo, censum.*
Teneo, tentum.	*Tendo, tentum.*
Verro, versum.	*Verto, versum.*
Vinco, victum.	*Vivo, victum* [90].

---

84) Sic *resero, -as,* et *resero, -is:* hoc a verbo *sero,* illud a nomine *sera,* compositum.

85) Sic alia a *dico, -as,* et *dico, -is,* composita: ut, *abdico, -as,* et *abdico, -is; indico, -as,* et *indico, -is; praedico, -as,* et *praedico, -is.*

86) Interdum *edūco* idem significat quod *edūco*, eoque nomine vero abundans est.

87) Sic alia horum verborum composita: ut, *allego, -as,* et *allego, -is; relego, -as,* et *relego, -is.*

88) Adde *pedo, -as,* prima brevi a *pes;* et *pedo, -is,* prima longa.

89) Huc adde composita a *sto* et *sisto:* ut, *consto, constiti; consisto, constiti; insto, institi; insisto, institi,* etc. Adiiciunt alii composita a *fero* et *tollo:* ut, *confero, contuli; contollo, contuli: effero, extuli; extollo, extuli; profero, protuli; protollo, protuli.* Sed haec omnia ad *fero* potius quam ad *tollo* referenda videntur. *Sustuli* vero, quod a *suffero* etiam ductum volunt, tantum a *tollo* vel *sustollo* est, ut alibi ostensum cap. I. r. 33, n. 33.

90) Huc etiam pertinent *pando, passum,* et *patior, passus sum: pango, pactum,* et *paciscor, pactus sum.*

APPENDIX II.

De Coniugatione prisca sive obsoleta.

1. Imperfecta quartae olim in IBAM, citra vocalem *e*, terminabantur: ut, *audibam, scibam, lenibam*; pro *audiebam, sciebam, leniebam*: qualia etiam apud Poetas optimi aevi nonnunquam reperire est [91]).

2. Futurum quartae, activae formae in IBO, passivae in IBOR [92]) veteres finiebant: ut, *dormibo, esuribo, scibo*;

---

91) Sic *saevibat, scibat* habet Lucretius, V. 1001 et 932: *audibant, custodibant*, Catullus, LXXXII. 8, et LXII. 319: *insignibat, lenibat, lenibant, nutribat, nutribant, polibant, redimibat, vestibat*, Virgilius Aen. VII. 790, VI. 468, IV. 528, XI. 572, VII. 485, VIII. 436, X. 538, et VIII. 160: *largibar, operibat*, Propertius, I. 3. 25, et III. 11, 35: *audibam, audibat*, Ovidius Heroid. XIV. 36, et Fast. III. 508: *parturibat* Phaedrus, IV. 22, 1. Vid. Charis. col. 157, Aus. Popmam de usu antiq. locut. I. 12, Voss. Anal. III. 34, et Ursin. p. 673, qui postremus licitam docet esse in carmine hanc formam, non item in prosa; nisi quis cum Apuleio, Fulgentio aut Capella praeter rem ἀρχαΐζειν velit.

92) Sic *aperibo, convenibo, dormibo, subvenibo*, utitur Plautus Truc. IV, 2, 50; Casin. III. 2, 18; Trin. III. 2, 100, et Menaech. V. 7, 20: *audibo* Ennius, *esuribo* Pomponius, *expedibo* Pacuvius, *obedibo* Afranius, *paribit* rursus Pomponius aliique ap. Non. VII. 90, et X. 5, 11. 24, etc. *scibo, scibis, scibit*, Terentius Adelph. III. 3, 8; Andr. IV. 7, 85; Phor. V. 1, ult. *servibo* Id. Hec. III. 5, 45, ipse etiam Horatius Car. III. 23, 21, *mollibit*, et Pallad. Feb. t. 31, *linibis*. Similiter *amicibor, custodibitur, demolibor, largibere, mentibitur, opperibor, reperibitur*; idem Plautus Pers. II. 5, 6; Capt. III. 5, 71; Bacch. III. 1, 16; Ibid. IV. 7, 80; Mil. I. 1, 35; Pseud. I. 3, 89, et Epid. I. 2, 48: *experibere* Terent. Heaut. IV. 6, 20. Confer Popmam, Vossium et Ursinum locc. citt. ¶ Hanc imperfecti et futuri formam retinuerunt *eo* et *queo* (quae quartae etiam sunt) eorumque composita. Reperitur tamen in iis nonnunquam forma in *iam, transiam, praeteriam, -ies, -iet*, etc. Sic Tibull. I. 4, 28, *At si tardus eris, errabis, transiet aetas*: et Cicero contra Rull. II. 25, extr. *Inietur ratio quaestus* (pro *transibit, inibitur.*) Prius quidem in *transiit* mutavit Broukhusius: pro posteriore *inibitur* reposuit Manutius, *invenietur* Lambinus: at reclamantibus melioribus libris; ut hinc doctissimus Graevius, illinc Ach. Statius, Canterus, aliique observant. Porro *exiet* pro *exibit* habet vetus interpres Matth. II. 6, et ita Tertullianum aliosque eius aetatis locutos notat Vossius Anal. III. 38. * *Ambio* regulariter habere *ambiebam* et *ambiam*; *veneo* vero *venibam* et *venibo*, docet Ursinus, p. 788 et 789: sed altera utrinque forma aeque fere in usu esse videtur: nam ut *ambiebat* habet Curt. IV. 2, 9: *ambiebant* Apul. Met. IV. p. 107: *ambiebatur* Tac. Hist. V. 12, 1: sic *ambibat* Ovid. Met. V. 361, et id. Tac. Annal. II. 19, 2: *ambibunt* Plin. VIII. 35. Et, ut *venibat* Plin. IX. 39: *venibunt* Cic. Attic. XII. 38. Sic, *Singulis veniebant immunitates* id. Cic. Phil. II. 36, sub fin. et, *Veniet sub praecone tota Propontis atque Hellespontus* (citante ex orat. de leg. Agrar. Aquila) Fragm. p. m. 4201 dixere. Apud eund. vero Cic. ad Attic. V. 20, med. variant codd. quibusdam *Mancipia venibant*, aliis *veniebant* exhibentibus. Neque morari nos debet hic Plauti auctoritas, qui sui aevi consuetudinem secutus, ve-

pro *dormiam*, *esuriam*, *sciam*; et *amicibor*, *demolibor*, *opperibor*; pro *amiciar*, *demoliar*, *opperiar* [93]).

3. Subiunctivi praesens olim in IM terminatum: ut, *edim* pro *edam*, *duim* pro *dem*, *perduim* pro *perdam* [94]).

4. Inveniuntur apud veteres perfecta subiunctivi in SSIM: ut, *fortunassim*, *negassim*; pro *fortunaverim*, *negaverim* [95]).

---

sibis, *venibit* et *venibunt* adhibuit Pers. III. 1, 8, et Menaech. V. 9. 96, 97 et 98, eodem pacto scil. quo *venibo* a *venio*, utitur Pomponius ap. Non. X. 32.

93) Nec tantum verba quartae futurum in BO antique finiebant: sed et in verbis tertiae idem nonnunquam usitatum deprehendimus; ut *reddibo* et *reddibitur* ap. Plaut. Casin. I. 41, Menaech. V. 7, 49, et Epid. I. 1, 22, pro *reddam*, *reddetur*: nisi mavis cum Scioppio Suspect. lect. IV. 13, *reddebo* et *reddebitur* illis in locis esse legendum; quomodo *fidebo*, *augebo*, *vivebo*, similiaque dixere, ab antiquis *fideo*, *augeo*, *viveo* in secunda tum coniugatione inflexis. Confer et Voss. Anal. III. 34. Ursinus autem p. 674, *reddibo* et *reddibitur* retinenda censet, coniicitque *reddire* olim ἑτεροκλίτως, ut alia tertiae simul et quartae, apud veteres dictum. ¶ Observat porro idem Vossius d. l. recentioris aevi scriptores verba secunda, quae per BO exeunt, interdum extulisse per AM: ut ap. Symmach. Epist. I. 90, *Studium quod scribendis orationibus exhibeam*, pro *exhibebo*: et Sidon. Carm. V. 277, *Mortem mandare valebo Insontis? taceam nostri*, pro *tacebo*: et ita aliis in locis. Addit Vossius idem fortasse factum in coniugatione prima: ut ap. eund. Sidon. Carm. XIII. 12, *Quod si contuleris tuo poetae, Mandem perpetuis legenda fastis*; pro *mandabo*. At mihi hisce in locis *exhibeam*, *taceam*, *mandem*, non futuri indicativi, quamvis illius significationem prae se ferant, sed praesentia subiunctivi esse videntur. Nec est quod hoc loquendi genus tanquam illuviem sequioris aevi cum Vossio damnemus, quum eo optimi nonnunquam scriptores utantur; ut Cic. de Senect. c. 23, *Si quis Deus mihi largiatur, ut ex hac aetate repuerascam, et in cunis vagiam; valde recusem.* Ovid. Met. III. 465, *Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?* Horat. Car. I. 24, 13, *Quod si Threicio blandius Orpheo Auditam moderere arboribus fidem, Non vanae redeat sanguis imagini.* Terent. Eun. I. 1, 1, *Quid faciam? non eam, ne nunc quidem Cum accersor ultro? an potius ita me comparem Non perpeti meretricum contumelias*: nec audiendus Cledonius, qui col. 1914 *eam* hic futuri indicativi esse somniavit. Sunt enim haec omnia praesentis subiunctivi, atque per *oportet ut*, *necesse est ut*, *fieri debet vel potest ut*, aut alia his similia, interpretanda. [Cave hanc interpretationem veram putes. G. St.]

94) *Edim* pro *edam* habet non tantum Plautus Aul. III. 2, 16, et Trin. II. 4, 73, 74; Caecilius, Novius et Pomponius ap. Non. X. 18: sed etiam, melioribus libris, Horat. Epod. III. 3. *Duim* autem et *perduim* apud Comicos illos frequentissima sunt. Similiter *carint*, pro *careant*, ab antiquo *caro*; *effodint*, pro *effodiant*: *sinit*, pro *sinat*; *temperint*, pro *temperent*, utitur idem Plaut. Most. IV. 1, 1; Capt. III. 5, 66; Poen. III. 4, 12, et Truc. I. 1, 41. Ab hac denique forma nobis restiterunt *velim*, *nolim*. Pro *velim* autem *volim* antiquos protulisse testis est Priscianus, col. 848, adducto in eam rem illo Cic. Nat. Deor. II. 32, *Quo facilius id quod docere volimus, intelligi possit*: pro quo tamen nunc *volumus* constanter legitur.

5. Frequentiora apud eosdem sunt futura subiunctivi in SSO: ut, *levasso, prohibesso*; pro *levavero, prohibuero* [96]).

6. Ab eodem futuro subiunctivi veteres formarunt futurum infinitivi in ASSERE: ut, *expugnassere, impetrassere*; pro *expugnaturum esse, impetraturum esse* [97]).

---

95) *Negassim* utitur Plaut. Asin. II. 4, ult. Sic *ne aegrotassim* ap. Cic. Tusc. III. 6, legunt Victorius, Gronovius et Davisius.

96) Sic *levasso* dixit Ennius ap. Cic. de Senect. c. 1, *amasso, abiurasso, coenasso, curasso, invitasso, irritasso, mutasso, orasso, servasso,* etc. Plautus, *excantassa* Leg. 12 tabb. *adclarassis* Liv. I. 18: *cooptassint*, Id. III. 64: *creassit, imperassit, inrogassit, iudicassit, locassint, migrassit, rogassit*, Cic. de Leg. III. 3, 4: *licessit* Plaut. Asin. III. 3, 13: *prohibessis* Cato R. R. c. 141, Plaut. Aul. IV. 2, 4: *prohibessit* Id. Pseud. I. 1, 12, et Cic. de Leg. III. 3: *cohibessit* Lucret. III. 445. Huc referunt et *iusso*, pro *iussero*, in illo Virgilii, XI. 467, *Caetera, qua iusso, mecum manus inferat arma*: quod imitatur Silius, XII. 175, *Ast ubi iusso*; ad quem vid. Drakenborchium. Inveniuntur et passive, *iussitur* ap. Caton. R. R. c. 14 pr. et *turbassitur* ap. Cicer. de Leg. III. 4, pro *iussus* et *turbatus fuerit*. * Exempla autem tertiae in SSIM vel SSO rarissima sunt; ut ap. Plaut. Bacch. V. 2, 70, *Cave culpa tua amissis*, pro *amiseris*: et Casin. II. 5, 39, *Non emissim titivillitio*, pro *emerim*; sed hic alii *emsim*, sive *empsim*, substituunt, Festus hunc Plauti locum in voc. *titivillitium* proferens, *empsitem* legit. Caeterum in hac coniugatione veteribus frequentiores erant terminationes PSIM et PSO, vel XIM et XO: ut, *adempsit*, pro *ademerit*; *capso, capsit, capsimus*; pro *cepero, ceperit, ceperimus*; *occepso*, pro *occepero*, ap. Plaut. Epid. III. 2, 27; Bacch. IV. 4, 61; Pseud. IV. 3, 6; Rud. II. 1, 15, et Amph. II. 2, 41: sic *rapsit, clepsit*; pro *rapuerit, clepserit* ap. Cic. de Leg. II. 9, legit Turnebus. Porro et *axim*, pro *egerim*, Pacuvius ap. Non. X. 7: *adaxint, dixis, effexis, iniexit, obiexim*; pro *adegerint*; *dixeris, effeceris, iniecerit, obiecerim*, Plaut. Aul. I. 1, 11; Mil. III. 2, 29; Cas. III. 5, 63; Pers. I. 2, 18; Poen. I. 3, 37: *taxis*, pro *tetigeris*, Varro ap. Non. II. 856. Ab hac forma adhuc restiterunt *ausim*, pro *auserim*, sive *ausus fuerim*; et *faxim, faxo*, pro *fecerim, fecero*. His affinia sunt praeterita plusquamperfecta Subiunctivi in XEM vel SEM: item praeterita Infinitivi in XE vel SE, a praeteritis Indicativi in XI vel SI, per Syncopen decurtata: ut *faxem*, pro *fecissem*, ap. Plaut. Pseud. I. 5, 84: *recesset*, pro *recessisset* ap. eund. Merc. Prol. 73: *illexe*, pro *illexisse*, Ibid. Prol. 53: *advexe*, pro *advexisse*, Ibid. II. 2, 61: *fluxe*, pro *fluxisse*, Varr. R. R. II. 11, pr. *produxe*, pro *produxisse*, Terent. Adelph. IV. 2, 22. Sic *adduxe, dixe*, ap. Plaut. Rud. IV. 4, 3; et Amph. III. 3, 8: *subduxe* ap. Varr. R. R. II. 1: *clepse* ap. Cic. Tusc. II. 9, legit Dausquius Orthog. Vol. I. p. 129 et seqq. pro quibus in vulgg. *adduxisse, dixisse, subduxisse, clepsisse*, reperimus. Sed et hac forma nonnunquam usi sunt poetae praestantissimae aetatis; ut, *extinxem, vixet*, Virg. Aen. XI. 118, et Aen. IV. 606; pro *exstinxissem, vixisset*: *abscessem* Sil. VIII. 109; pro *abscessissem*: *affixet* Id. XIV. 536: pro *affixisset*: *traxe* Virg. Aen. V. 786; pro *traxisse*: *surrexe* Horat. Sat. I. 9, 73; pro *surrexisse*: *promisse* Catull. CVII. 5; pro *promisisse*: eorumque imitatione Auson. in Lud. Sapient. *scripse* et *dixe*, pro *scripsisse, dixisse*.

97) Huiusmodi futura exstant ap. Plautum: *expugnassere* Amph. I. 1, 55: *impetrassere* Aul. IV. 7, 6; Cas. II. 3, 53, et Stich. I. 2, 23: re-

7. In imperativis passivae formae veteres secundam singularem in MINO, secundam pluralem in MINOR, interdum terminabant: ut, *attestamino*, *famino*; pro *attestare*, *fare*; *arbitraminor*, *progrediminor* pro *arbitramini*, *progredimini* [98]).

8. Praesens infinitivi passivi recipit additionem syllabae ER, non solum apud Plautum, et Terentium [99]); sed

---

conciliassere Capt. I. 2, 65. * Caeterum de harum terminationum in ASSIM, ASSO, et ASSERE apud antiquos origine non adeo inter se Grammatici consentiunt. Vossius enim Anal. III. 41, *impetrasso*, *levasso* format ex *impetravero*, *levavero*, unde fuerint *impetraveso*, *levaveso*, et hinc extrita syllaba, et ad compensationem eius geminata consona, *impetrasso*, *levasso*. Eademque eius de praeteritis in ASSIM sententia est. At superius Anal. III. 15, hanc derivandi rationem instituerat, *impetravero*, *impetraro*, *impetrasso*, etc. quae antiquissimi simplici *s*, posteriores eo geminato extulerint. Quod ad terminationes XIM vel XO attinet, idem Vossius Anal. III. 41, init. Latinos existimat Graecorum hac in re consuetudinem secutos. Nam ut illi dixerint, ἄγω, ἄξω; πλέκω, πλέξω: sic hos dixisse *facio*, *facto*, *faxo*; *ago*, *acto*, *axo*. Addit enim, Latinos videri hanc terminationem in solis usurpasse frequentativis. Mihi magis arridet Ursini horum omnium derivandorum ratio: is autem p. 675, ea arcessit a perfectis antiquis, quae simpliciter a praesentibus suis formabantur. Hinc igitur a *facio* fuit olim *faci*, et inde *faceso* pro *facero*, hinc *faeso*, *faxo*; *facesim*, *facsim*, *faxim*: *capio*, *capi*, *capesim*, *capeso*, *capsim*, *capso*, etc. Quod si meae quoque coniecturae in his sit locus, ego haec omnia a praesente Indicativi deduxerim: ut, *amo*, *amas*, *amassim*, *amasso*, *amassere*; *prohibeo*, *prohibes*, *prohibessim*, *prohibesso*; *emo*, *emis*, *emissim*, *emisso*; *capio*, *capis*, *capissim*, *capisso*, et per Syncopen, *capsim*, *capso*; *iniicio*, *iniicis*, *iniicissim*, *iniicisso*, et vocali mutata, *iniecsim*, *iniecso*, aut *iniexim*, *iniexo*.

98) Rara admodum sunt harum terminationum exempla. *Famino*, pro *dicito*, notat Festus: *praefamino* utitur Cato R. R. 135 et 140: *attestamino* in legg. 12 tabb. ap. Porphyrionem legit Rutgersius. Rursus Plauti est Epid. V. 2, 30, *Facto opere arbitraminor*: et Pseud. III. 2, 70, *Pariter progrediminor*, sive ut in MS. Camerarii habetur, *progredimino*. Vid. Voss. Anal. III. 14, et Sol. Lowaeum in Notis, p. 11.

99) Talia sunt, *adversarier*, *aggredirier*, *argutarier*, *credier*, *contemplarier*, *curarier*, *funditarier*, *impingier*, *opperirier*, *parasitarier*, *prosicarier*, *reperirier*, *sectarier*, *stipularier*, *suspicarier*, *tradier*, *versarier*, *viderier*, ap. Plautum. *Auxiliarier*, *arcessier*, *claudier*, *convivarier*, *deludier*, *experirier*, *fabularier*, *immutarier*, *labefactarier*, *laudarier*, *mirarier*, *pervenirier*, *sollicitarier*, ap. Terent. *Accendier*, *convertier*, *corrumpier*, *cunctarier*, *densarier*, *explerier*, *gignier*, *iactarier*, *impellier*, *labier*, *largirier*, *misererier*, *mittier*, *moderarier*, *nitier*, *obnitier*, *pulsarier*, *secernier*, *vertier*, ap. Lucret. *faterier*, *avellier*, *spargier*, ap. Horat. Epist. II. 2, 148; Sat. I. 2, 104, et Car. IV. 11, 8: *adiungier* ap. V. Flacc. II. 421: *defendier* ap. Iuv. XV. 157, etc. Et ita olim prosa loquutos ostendit solennis illa, totiesque a Cicerone repetita fiduciae formula, *Inter bonos bene agier*, Offic. III. 15 et 17; Epist. Fam. VII. 12, et Topic. c. 17: et *viderier* ap. Catonem in Orig. referente Gellio, III. 7. Vatinius quoque ap. Cic. Fam. V. 9, pr. *Qui pro se causam dicier vult*, ἀρχαΐζων, pro *dici*, adhibuit. Ut omittam *figier*, *gnoscier*, in vet. Inscrip. a Gronovio Historiae Ciceronianae praemissa, etc.

etiam apud melioris aetatis Poetas nonnunquam: ut, *farier*, *immiscerier*, ap. Virgilium; *scitarier*, ap. Ovidium; *dicier*, ap. Persium, pro *fari*, *immisceri*, *scitari*, *dici*.

9. Olim denique Participia praeterita passiva, itemque futura activa, quae in circumlocutione infinitivi cum verbo *esse* adhibentur, habita erant pro indeclinabilibus, et proinde nominibus substantivis cuiuscunque numeri ac generis promiscue iuncta: ut, C. Gracchus, *Credo ego inimicos meos hoc dicturum*. Cic. Verr. V. 65, *Hanc sibi rem praesidio sperant futurum*, supple *esse*[100]. Et Plaut. Amph. Prol. v. 33, *Iustam rem et facilem esse oratum a vobis volo*. Cic. ad Attic. VIII. 12, *Ut cohortes ad me missum facias*[1].

C A P. III.

De Genere, Specie et Figura Verborum.

Supersunt tria verbi Accidentia, Genus, Species et Figura: de quibus hoc capite et sigillatim agemus.

---

100) Eiusmodi sunt haec ab A. Gellio, I. 7, allata: ex Cl. Quadrigario, *Dum ii conciderentur, hostium copias ibi occupatas futurum*: ex eod. *Est quod speremus Deos bonis bene facturum*: ex Valerio Antiate, *Haruspices dixerunt omnia ex sententia processurum esse*: ex Plauto, de puella loquente, Casin. III. 5, 50, *Etiamne habet Casina gladium? Habet, sed duos, Quibus altero te occisurum ait, altero villicum*: ex Laberio, *Non putavi hoc eam facturum*. Item a Prisciano lib. X, col. 864: ex Catone, *Illi polliciti se facturum omnia*: ex Lucilio, *Nupturum te nupta negas, quod vivere Ulyssem Speras*: ex Sylla, *Ad summam perniciem rempublicam perventurum esse*. Adde Cic. Fam. XIV. 1, *Quod ad me, mea Terentia, scribis, te vicum venditurum*. Scioppius quoque ad Sanctii Minerv. III. 11, sub fin. adfert hoc Varronis R. R. I. 68, *Pensilia, ut uvae, mala et sorba, si non dempseris ad edendum, ad abiiciendum se descensurum minitantur*: at in meis omnibus *descensura* invenio. Caeterum, de hac locutione vid. Gellium et Priscianum locc. citt. Voss. Anal. III. 16, in primis vero Cl. Perizon. ad Sanct. I. 14, 1, et III. 11, 1.

1) In his *oratum* et *missum* supina esse voluit Saturnius Merc. mai. VIII. 7; at Goclenius Probl. Gram. I. 52, nec supina, neo participia, sed singularia esse, et quasi pro uno verbo usurpata, tanquam dictum esset *missifacias*: uterque praeter rationem. Rectius Ursinus, p. 599, et Perizonius ad Sanct. I. 15, p. 125, item p. 448 et 462, qui vera participia haec esse ostendunt: et Perizonius quidem per Ellipsin vocis *negotium* sententiam explicat, hoc pacto, *Volo oratum esse a vobis negotium quod ad iustam rem et facilem attinet*: et, *Facias negotium, quod ad cohortes attinet, ad me missum esse*. Ursinus vero incuriae ac negligentiae veterum tribuit, qui in passiva hac perfecti infinitivi circumlocutione *amatum esse, oratum esse*, etc. *amatum* et *oratum* pro indeclinabilibus acceperunt; quod in illis futuri activi, *Credo inimicos meos hoc dicturum*, *Hostium copias ibi occupatas futurum*, etc. ipse Perizonius prenisse agnoscit.

§. 1. De Generibus Verborum.

Genera [1]) Verborum vulgo recensentur quinque, *Activum*, *Passivum*, *Neutrum*, *Deponens* et *Commune*.

1. Activum est quod in O [2]) desinens, actionem transeuntem notat, et accepto R fit passivum; ut, *amo*, *doceo* [3]).

2. Passivum est quae in R desinens [4]), passionem significat, et R abiecto fit rursus activum [5]): ut, *amor*, *doceor*.

---

1) Displicet haec appellatio Vossio, qui formas potius dicendas mavult. At cum haec quoque ambigua vox sit, non est quod a recepto Grammaticis fere omnibus nomine discedamus. Caeterum in hac verborum divisione, non significationis modo, sed terminationis etiam ratio habetur. Aliter enim, si significatio tantum respicitur, tria solum verborum sunt genera; Activum, quod ante se nominativum agentem, post se accusativum patientem recipit, ut *amo*, *veneror*: Passivum, quod ante se nominativum patientem, post se ablativum agentem habet, ut *amor*, *fio*: et Neutrum, quod nominativi sui existentiam, ut *sum*: vel statum sive conditionem; ut, *iaceo*, *moror*: aut actionem in se ortam et absolutam; ut, *curro*, *nugor*; vel passionem denique internam et in se manentem, ut *madesco*, *morior*, denotat.

2) Intellige, si integrum sit: setus enim impersonalia quaedam vere activa sunt; ut *poenitet*, *decet*, *taedet*, quamvis non terminentur in O, utpote prima secundaque persona destituta.

3) Interdum accusativus, sive obiectum in quod transit actio, omittitur: nimirum ubi simpliciter actio ipsa significatur, et obiectum eius, quod nosse nihil refert, in incerto relinquitur; sic tamen ut esse aliquod ex ipsa verbi natura colligere liceat: ut cum Ovidius canit Rem. v. 7, *Saepe tepent alii iuvenes, ego semper amavi: Et si quid faciam nunc quoque quaeris, amo*. Simile et illud Livii, I. 56, *Hoc exterritus viso, statuit mittere Delphos*.

4) Nimirum in OR, si omnibus suis personis perfectum sit, ut *amor*: in UR si tertiam modo agnoscat, sive utramque, ut *ager aratur*, *agri arantur*, vel singularem tantum, ut impersonalia, *statur*, *valetur*.

5) Nullum esse verbum activum, quod non habeat passivum, et contra, vulgo statuunt; ita ut accusativus a verbo activo rectus, in nominativum mutatus fiat verbi passivi suppositum; et e converso ablativus cum praepositione a tergo verbi passivi positus, in nominativum mutatus suppositum fiat verbi activi: ut, *Virgilius laudat Caesarem*, *Caesar laudatur a Virgilio; Legati a rege missi sunt*, *Rex misit legatos*. Id tamen perpetuum non est: nam *poenitet*, *decet* et *taedet*, verba impersonalia, vere (uti diximus) activa sunt; non tamen, ut *poenitet me*, sic *poenitetur a me*, dicere liceat. Rursus *nascor* et *laetor* vere passiva sunt, quamvis *nasco* et *laeto* in usu non sint. Sic multis aliis, quae deponentia vulgo habentur, passivam significationem asseruit acutissimus Perizonius, p. 280 et seqq. Huc adde et verba quaedam neutra, quae accusativum non a se proprie rectum, sed per Ellipsin praepositionis appositum habent: ut, *Dormio totam hiemem; vigilo noctem; nato aquam; navigo mare*: quae tamen auctores per κατάχρησιν quandam, tanquam suapte natura accusativum vere regerent, in verba passiva, accusativosque adeo in nominativos converterunt: ut, *Tota mihi dormitur hiems; Noctes vigilantur amarae; Natantur aquae; Navigantur maria*. Vid. eund. p. 297 et 308; et Ursin. p. 418, et confer infra de Particip. Reg. III.

3. **Neutrum** est, quod in O vel M desinens, rei existentiam vel statum, vel actionem aut passionem immanentem notat, nec R admittit ut fiat passivum: ut, *sum*, *valeo*, *ambulo*, *calesco*.

Ex his, quatuor, quia simpliciter rem esse significant, **Substantiva** a Grammaticis vocantur, *sum*, *forem*, *fio*, *existo*.

Quaedam appellantur **Neutro-passiva**, quae cum in O desinant, praeteritum formant more passivorum: ut, *audeo*, *ausus sum*; *gaudeo*, *gavisus sum*, etc. de quibus supra cap. II. reg. 2.

Quaedam **Neutralia Passiva**, quae in O finita significationem et casum passivorum habent: qualia sunt haec tria, *vapulo* 6); *veneo*; *fio* 7).

Reliqua fere **Absoluta**, seu **Intransitiva** vocantur: sive accidentalem rei statum significent: ut, *albeo*; *sedeo*, *valeo* 8): sive in se absolutam rei actionem: ut, *surgo*; *eo* 9); seu passionem in subiecto immanentem: ut, *ardeo*; *pereo*; *senesco* 10), etc. 11).

4. **Deponens** est quod sub terminatione passiva sig-

---

6) Negat Sanctius, I. 2, et III. 3, Latine dici, *Vapulo a praeceptore*; at contrarium monstrarunt Perizon. ibid. et Ursin. Tom. II. p. 318.

7) His addunt et alia tria, *exulo*, *nubo* et *liceo*. Sed haec non admittunt ablativum causae efficientis cum praepositione *a* vel *ab*. Porro et *nubo* manifeste activum est, idem significans quod *tego*, *velo*. *Exulo* quoque et *liceo* statum potius rei accidentalem, quam passionem notare existimat Ursin. p. 422. De priore non contenderim: at de posteriore haud paulo obscurior res est, cum *liceo* verbum sit incertae originis, et (quod magis mirum) sub terminatione activa passive, sub passiva active significet. Caeterum et alia verba neutra, quae et passionem significent, et passivorum more cum ablativo construantur, *neutralia* itidem *passiva* appellare possis: ut, *ardeo*, *ferveo*, *intereo*, *madesco*, etc. Sic Ovid. Met. VIII. 514, *Invitis correptus ab ignibus arsit*. Id. Met. II. 602, *Animus tumida fervebat ab ira*. Lucret. III. 708, *Interiisse a morbo*. Ovid. Met. I. 66, *Pluvio madescit ab Austro*.

8) Quo pertinent et *cesso*, *quiesco*, *sto*, *sedeo*, *iaceo*, *cubo*, *maneo*, *duro*: item, *sordeo*, *squaleo*, *stupeo*, *torpeo*, *vigeo*, et id genus alia.

9) Talia sunt, *Clamo*, *erro*, *hio*, *litigo*, *mano*, *migro*, *meo*, *murmuro*, *pecco*, *pugno*, *titubo*, *luceo*, *niteo*, *noceo*, *prandeo*, *studeo*, *cedo*, *repo*, *serpo*, *vado*, *vergo*, *servio*, *salio*, *venio*, et similia. Haec autem **Neutro-Activa** quidam appellant, Graecis ὁλοσνεργητικά, seu αὐτοενεργητικά.

10) Huiusmodi sunt et *Aegroto*, *aestuo*, *flagro*, *algeo*, *cado*, *esurio*, *sitio*, et plurima inceptiva in *sco*; ut, *adolesco*, *aresco*, *candesco*, *claresco*, *calesco*, *innotesco*, *languesco*, *liquesco*, *macresco*, *obtorpesco*, *pallesco*, *rubesco*, *surdesco*, *tepesco*, *vanesco*, etc. Haec autem αὐτοπαθητικὰ Graecis nominantur.

11) Sunt et quaedam *mixta* ex actione immanente et passione interna: ut, *gaudeo*, *doleo*, *horreo*, *moereo*, *paveo*.

nificationem habet activam: ut, *loquor*; vel neutralem: ut, *glorior* [12]).

5. Commune [13]) denique est quod in OR finitum, modo active, modo passive significat: qualia sunt, *adipiscor*; *aspernor*; *criminor*; *dignor*; *fateor*; *sector*; *stipulor*; *tueor* [14]). Verum in his passiva significatio rarissima est.

---

12) De origine ac fonte verborum deponentium disputantes vid. Perizon. p. 280, et Ursin. p. 426.

13) Sunt qui hoc genus verborum ex Grammatica totum proscribunt: at eos probe refellit Vossius Anal. III. 6, qui non apud cascos modo, sed optimi quoque aevi scriptores sic usurpata inveniri, proindeque et recte Communia appellari docet.

14) Haec recenset, et bonorum auctorum exemplis confirmat Iohnsonus, p. 269. Quibus postea adiecit Addit. p. 48, *Aggredior*, *antestor*, *arbitror*, *assequor*, *consequor*, *consolor*, *periclitor*, *polliceor*, *fatur*, *ulciscor*. His interserit *dominor* et *hortor*. At utrumque vetusto nimis tibicine fultum videtur: nam quod de posteriore adfert illud Taciti Annal. XII. 9, 1, *Pollionem inducunt sententiam expromere, qua hortaretur Claudius despondere Octaviam Domitio*, castigatioribus *oraretur* est editum. Idem addit, *Potiri hostium* passive de eo *qui ab hostibus capitur*, acceptum; quod forte et etiamnum dicere liceat; at id non tam exemplo Plauti Capt. I. 2, 41, et III. 5, 104, quod allegat Iohnsonus (is enim et *potio*, *potivi*, voce activa utitur) quam ICtorum Tryphonini, Papiniani, Iuliani et Ulpiani ita saepius loquentium. Nec dissimilia, *potiri mortis* ap. Lucret. IV. 770: *potiri quid mali* ap. Terent. Phorm. III. 1, 5; et *potiri letho* ap. Cic. Tusc. I. 48. Confer Parei Lexic. Crit. p. 960, et Voss. l. supra cit. Minus tamen recte ab eodem Iohnsono inter Communia recenseri videntur *comitor* et *dispertior*, cum utrumque activum habeat satis frequens *comito* et *dispertio*, hoc Ciceroni Offic. II. 11; C. Nepoti, XIV. 10, 2; Livio, XXIX. 1; Lactantio de Opif. Dei, c. 11, sub init. illud Propertio, II. 6, 15, et Ovid. de Pont. II. 3, 43, et alibi saepius, usitatum. Ab his autem activis passiva significatione restiterunt *comitor* et *dispertior*. Priore utitur, non Iustinus modo XXX. 2, 4, *Iam in publico visuntur, iam salutantur, iam comitantur*, quod Iohnsono notatum, sed etiam, ut supra monuimus, ipse Ovid. Trist. III. 7, 47, *Ingenio tamen ipse me comitorque fruorque*. Pro posteriore adfert Iohnsonus illud Lucret. III. 702, *Dispertitur enim per caulas corporis omnes*, scil. *anima*. Adde C. Nep. XVIII. 2, 1, *Cum regna singulis familiaribus dispartirentur*: et (ut ego coniicio) ipsum Cic. Catil. IV. 4, *Municipiis dispertiri iubet*. Quanquam non ignoro *comitor* longe frequentius deponens esse: ut, Virg. Aen. IV. 543, *Nautas comitabor ovantes*: quomodo nonnunquam et *dispertior* accipitur: ut, Cic. de Leg. II. 9, *Iurisconsulti quod positum est in una cognitione, id in infinita dispertiuntur*, sive, ut in melioribus legitur, *dispartiuntur*: et Liv. III. 10, *Consules belli administrationem inter se dispartiri iussi*. Unde et Bangius (ut id obiter moneam) qui *dispertior* pro *dispertio* dici affirmarat, a censura Ursini, id exemplo carere dicentis, vindicatur. ¶ Caeterum Communibus adiiciunt, veterumque auctoritate confirmant, Priscianus, col. 791, et seqq. Gellius, XV. 13, Ramus Schol. Gram. p. 255, etc. Vossius Anal. III. 6, Methodi Auctor. p. 462, et Ursinus, p. 430, *Abominor*, *adminiculor*, *admiror*, *adulor*, *amplector*, *assector*, *auguror*, *calumnior*, *complector*, *consector*, *conspicor*, *contestor*, *demolior*, *depeculor*, *delargior*, *despicor*, *detestor*, *dominor*, *exsequor*, *fru-*

¶ Communia olim fuerunt, *Amplector*, *adulor*, *blandior*, *complector*, *consolor*, *frustror*, *experior*, *hortor*, *interpretor*, *largior*; *machinor*, *meditor*, *mentior*, *moderor*, *modulor*, *obliviscor*, *osculor*, *testor*, *veneror*, *vereor*, et caetera fere omnia quae nunc sunt deponentia: quorum participia nonnulla praeteriti temporis, passivam significationem adhuc interdum retinent: ut, *expertus*, *meditatus*, *mentitus*, *modulatus*, *oblitus*, *testatus*, *veneratus* 15).

§ 2. De Specie Verborum.

Species Verborum est duplex, **Primitiva**, ut, *lego*, *video*; **Derivativa** ut, *lectito*, *viso*.

Derivantur fere verba, vel a *nominibus*, vel ab aliis *verbis* 16).

1. A *nominibus* derivantur verba duplicia 17), *Imitativa* et *Denominativa*.

Imitativa vocantur, quae imitationem significant:

---

strer, *intuor*, *largior*, *meditor*, *metior*, *molior*, *moror*, *osculor*, *polliceor*, *precor*, *queror*, *remoror*, *reor*, *solor*, *vador*, *venor*, *vereor*, *vociferor*, *utor*: Item, *Abutor*, *adhortor*, *adorior*, *architector*, *argumentor*, *auxilior*, *blandior*, *cavillor*, *cohortor*, *commentor*, *confiteor*, *dilargior*, *ementior*, *exhortor*, *enitor*, *exsecror*, *exorior*, *experior*, *furor*, *iaculor*, *immolior*, *machinor*, *metor*, *moderor*, *modulor*, *nanciscor*, *obliviscor*, *ordior*, *paciscor*, *percontor*, *testor*, *velificor*: quorum priora, extra participia praeteriti temporis, non nisi apud antiquissimos aut minus probatos scriptores; posteriora solis participiis passive usurpata inveniuntur. Atqui ex passivo participii praeteriti usu, non valide satis et passivus verbi ipsius usus adstruitur. Neque enim si Virgilius Ecl. IX. 53, *Nunc oblita mihi tot carmina* dixerit; *Carmina mihi obliviscuntur* dicere ausim. Multoque minus ex participiis in DUS, quod a Prisciano nonnusquam factum, id colligas; cum ea semper passiva sint: ut, *gloriandus*, *sequendus*, *fruendus*, etc. formenturque interdum etiam a verbis in O: ut, *pereunda puppis*, *placenda dos*, ap. Plaut. Epid. I. 1, 70; Trin. V. 2, 35; *vir carendus*, *poena dolenda*, ap. Ovid. Heroid. I. 50, et V. 8. * Porro deponentibus passive acceptis adnumerant Methodista et Ursinus verbum *imitor*, probantque illo Ciceronis, *Si natura non feret, ut quaedam imitari possint*: sed locum non ostendunt. *Loquor* quoque in illo Coelii ad Cicer. Fam. VIII. 8, *De damnatione ferventer loqui est coeptum*, passive itidem, sed ἀρχαϊκῶς, adhibitum notat post P. Manutium Vossius. * *Remetior* denique passive, sed impersonaliter, accipit vulg. Interp. Matth. VII. 2, *Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis*: quod etiam in Latinissima sua versione retinuit Seb. Castellio. Ipsum quoque simplex *metior*, non Arnobius tantum, cuius testimonium adducit Vossius, sed purioris styli auctor Lactant. de mort. Persec. XXIII. 2, *Agri glebatim metiebantur*, passive adhibuit.

15) De his vid. post in Participio.

16) Pauca excipiuntur; ut *satio*, ab adverbio *satis*; *supero*, *intro* a praepositionibus *super* et *intra*, derivata.

17) Varias verborum a nominibus derivatorum classes videsis ap. Ursinum, p. 477 et seqq.

ut, *patrisso* [18]), *Graecor*, *vulpinor*, *cornicor*, i. e. *imitor patrem*, *Graecum*, *vulpem*, *cornicem*.

Denominativa [19]) dicuntur, quae a nominibus veniunt, et propriam appellationem non habent: ut, *coeno*, *calco*, *frumentor*, *lignor*, etc. a *coena*, *calx*, *frumentum*, *lignum*.

2. Ab aliis *verbis* derivantur praecipue verba quadruplicia, *Frequentativa*, *Inceptiva*, *Desiderativa*, et *Deminutiva* [20]).

De his autem, quod latius pateat eorum usus, paulo accuratius est nobis agendum.

FREQUENTATIVA.

1. Sic Iterativum formes: ITO fiat ab ATU:
U per O mutabunt bene caetera verba supini.
Si fuit OR, manet OR. Sunt cuncta frequentia primae.
Praetereunt legem, *nato*, *quaerito*, *fundito*, *scitor*,
Sciscitor atque *agito*, *sector*, *loquitor*, *pavito*que.
Scrutando libros doctorum plura notabis.

Verba Frequentativa, quae Iterativa etiam vocantur, sunt quae frequentem actionem significant [21]).

---

18) Terminatione in ISSO, quae Graecis debetur, minus delectantur Latini: ideoque pro *Graecisso*, *rhetorisso*, etc. *Graecor*, *rhetoricor* potius dicunt.

19) *Denominativa* hic strictius accipimus, prout diversam constituunt speciem ab *Imitativis*, et nonnullis etiam *Inchoativis*, imo et *desiderativis* (quorum quaedam a nominibus etiam descendere mox ostendetur:) aliter enim vox laxiore sensu omnia verba a nominibus venientia complectitur.

20) Sunt et alia a verbis derivata, quae ad has species revocari nequeunt; qualia sunt *blatero*, a *blatio*; *genero*, *tolero*, ab obsoletis *geno*, *tolo*; *recipero* seu *recupero*, a *recipio*; *farcino*, a *farcio*; *lurcinor*, a *lurcor*, etc. in primis vero verba a se invicem deducta, in ERE secundae, et ARE primae, et ERE tertiae: quorum illa statum vel qualitatem, haec actionem sive effectum notant: ut, *candeo*, *candēre*; *cando*, *candĕre* obsoletum, (unde *accendo*, *incendo*;) *pendeo*, *pendēre*, et *pendo*, *pendĕre*; *placeo*, *placēre*, et *placo*, *placāre*. Sic *clareo*, et *claro*; *rigeo*, et *rigo*; *sedeo*, et *sedo*: item *fugio*, *fugĕre*, et *fugo*, *fugāre*; *vivo*, *vivĕre*, et *vivo*, *vivāre*, (unde *vivatus* ap. Lucret. III. 410, 557 et 680: et *convivor*, *convivari*;) *iaceo*, *iacēre*, et *iacio*, *iacĕre*. Huc etiam refert Perizonius ad Sanct. p. 317: *careo*, et *caro*; *caveo*, et *cavo*; *luceo*, et obsoletum *luco*, (unde *colluco*, et *subluco*) *maneo*, et *mano*. Vid. eund. III. 3, n. 18, 20, 21, 86.

21) In multis tamen haec significatio non invenitur, 1. Enim quaedam emphasin, sive vehementiam, copiam aut dignitatem notant, adeoque intensiva potius aut amplificativa, quam frequentativa dici possunt: ut,

Desinunt in TO, SO, XO, et a verbis deponentibus, in OR: ut *clamito*, *pulso*, *nexo*, *minitor* [22]).

Formantur a supino posteriore, idque bifariam: a verbis primae coniugationis, mutando ATU in ITO; ut, *volo*, *volatu*, *volito*: a verbis aliarum coniugationum, mutando U tantum in O: ut, *terreo*, *territu*, *territo*: *verto*, *versu*, *verso*; *dormio*, *dormitu*, *dormito*.

Excipiuntur, *No*, *natu*, *nato*; *scio*, *scitu*, *scitor*, et crebrius *sciscitor*. Sic *pavito*, a *paveo*; *sector*, a *sequor*; *loquitor*, a *loquor*; tanquam supina haberent *pavitu*, *sectu*, *loquitu*. Item, *quaerito*, *fundito*, *agito*; quae formantur a secunda persona praesentis indicativi, *quaeris*, *fundis*, *agis* [23]).

Quaedam a supino posteriore formari videntur, mutando U in ITO: ut, ab *actu*, *actito*; *haesu*, *haesito*; *lectu*, *lectito*; *missu*, *missito*; *scriptu*, *scriptito*; *victu*, *victito* [24]).

A Frequentativis formantur et alia frequentativa: ut, *cano*, *canto*, *cantito*; *capio*, *capto*, *captito*; *curro*, *curso*, *cursito*; *defendo*, *defenso*, *defensito*; *dico*, *dicto*, *dictito*; *duco*, *ducto*, *ductito*; *pello*, *pulso*, *pulsito*, et per Syncopen *pulto* [25]).

---

advento, *dicto*, *domito*, *factito*, *grassor*, *imperito*, *presso*, *quasso*, *rapto*, *territo*. 2. Quaedam idem fere quod primitiva sua significant, plenioris tantum soni, aut metri gratia adhibita: qualia, apud vetustiores praesertim, Plautum, Terentium, Lucretium, horumque imitatorem Gellium, innumera reperias. Neque Cicero prorsus abstinuit, qui *Arcte et graviter dormitare coepit*, Divin. I. 28: item *defensitare*, *devotare*, *observitare*, *praesagitare*; pro *dormire*, *defendere*, *devovere*, *observare*, *praesagire*, dixit. 3. Quaedam a primitivorum sensu longius recesserunt: ut, *vexo*, *capto*, *ostento*, *iacto*, et *iactito*, *nato*, *habito*, *cogito*, *tento*, *tracto*, *vendito*, etc. quanquam et in his frequentia quaedam actionis significetur.

22) Addunt quidam et terminationem CO: ut, *fodico*, *vellico*; item *albico*, *candico*, *nigrico*. At, ut duobus prioribus crebrum quasi fodiendi vellendique conatum significari concesserim; certe alia illa non frequentiam sed inchoationem et apparentiam quandam coloris designant, unde nec male a quibusdam verba Apparitiva vocantur.

23) Adde *fluito*, a *fluo*, *fluis*.

24) Nisi malis haec ab aliis frequentativis, quae iam exoleverunt, esse formata: ut ab *acto*, *actito*; *haeso*, *haesito*, *lecto*, *scripto*, (quibus utitur Horat. Sat. I. 6, 122,) *lectito*, *scriptito*. Sic *sumptito*, ab obsoleto *sumpto*; *unctito*, ab *uncto*.

25) Sic *gero*, *gesto*, *gestito*; *iacio*, *iacto*, *iactito*; *pendo*, *penso*, *pensito*; *respondeo*, *responso*, *responsito*; *salio*, *salto*, *saltito*; *veho*, *vecto*, *vectito*; *venio*, *vento*, *ventito*; *mutio*, *musso*, (irregulariter pro *mutito*,) *mussito*. Porro perpauca sunt, quae a praesente simul et supino, ac geminum adeo formant frequentativum: ut, ab *ago*, *agis*, *agito*, et *actu*, *actito*; a *nosco*, *noscis*, *noscito*, et a *notu*, *noto*. Sic a *legis* *legito* format Priscianus, pro quo frequentius *lectito*.

Frequentativa sunt omnia coniugationis primae [26]).

INCEPTIVA.

2. Praesentis primique modi CO iunge secundae
Personae, si vis verba Inceptiva creare.
Sic *ferves fervesco* facit. Sed tollitur *hisco*.

Verba Inceptiva seu Inchoativa sunt quae rei initium vel assiduum incrementum notant [27]).

Desinunt in SCO: ut, *calesco*, *frigesco* [28]).

Dupliciter derivantur; vel a *nominibus*, vel a *verbis*.

A *nominibus* derivata ultimam genitivi vocalem in ASCO, sed longe usitatius in ESCO commutant: ut, *puerasco* [29]), *puellasco* [30]), *ignesco*, *lapidesco*; a substantivis *puer*, *puella*, *ignis*, *lapis*; *dulcesco*, *iuvenesco*, *vanesco*, *ditesco*, ab adiectivis, *dulcis*, *iuvenis*, *vanus*, et *dis* [31]).

---

26) Praeter *viso*, quod tertiae est: nisi velis potius hoc verbum cum Prisciano desiderativum appellare, aut cum aliis Inchoativum itionis: qualia fere vocantur verba in SSO, *facesso*, *capesso*, *lacesso*, *incesso*; quae quibusdam inter frequentativa referuntur. At vid. post p. 296.

27) Unde et quibusdam Augmentativa dicuntur.

28) Et, a verbis deponentibus, in OR: ut a *fruor*, *fruiscor*. Sic *irascor* est ab inusitato *iro*, *iras*, unde *iratus*; *paciscor* ab antiquo *pago* vel *paco*, olim *pacisco*; *expergiscor*, ab *expergo*, *expergis*, olim *expergisco*. Sic ab *apio*, *apiscor*, unde *adipiscor* et *indipiscor*; a *nancio*, *nanciscor*; a *gnare*, pro *genare*, *nascor*, prius *gnascor*; a *minere*, vel potius *menere*, *meniscor*, unde *reminiscor* Vossius deducit. * A verbis etiam impersonalibus fiunt inceptiva in ESCIT: ut, *dumescit*, *nivescit*, *noctescit*, *lucescit*, *silvescit*. Sic *miserescit* utitur Terent. Heaut. V. 4, 3, *Inopis te nunc miserescat mei*: Virgilius vero personaliter, Aen. II. 145, *Miserescimus ultro*; quia nimirum *misereo* antiquitus, teste Prisciano, col. 797, dicebant.

29) Quo utitur Sueton. Calig. VII. 1: unde *repuerasco* ap. Cic. de Senect. c. 23, et Plaut. Merc. II. 2, 25.

30) Quo usus Varro ap. Nonium, II. 657.

31) Sunt qui haec et similia non a nominibus, sed a verbis iam inusitatis derivare malunt, v. g. *brutesco*, a *bruteo*; *ditesco*, a *diteo*; *maturesco*, a *matureo*; *repuerasco*, a *repuero*; *senesco*, a *seneo*; *vanesco*, a *vaneo*; *sanesco*, a *saneo*; *canesco*, a *caneo*; *calvesco*, a *calveo*; *crudesco*, a *crudeo*. Et quidem, *bruteo*, *crudeo*, *matureo*, *saneo*, *vaneo*, olim in usu fuisse credere liceat: quoniam *obbrutui*, *crudui*, *maturui*, *consanui*, *evanui*, adhuc legimus: *calveo* quoque utitur Plinius, XI. 37, §. 47: *caneo* Virgil. Geo. III. 325; *seneo* Catull. IV. 26: unde propterea *calvesco*, *canesco*, *senesco*, rectius quam a *calvus*, *canus*, *senex*, derivari censenda sunt. At in multis aliter se res habere videtur: nusquam enim *ditui*, *ignui*, *lapidui*, *iuvenui*, *dulcui*, etc. dicta inveniuntur; nec Romanos sic unquam locutos crediderim: multoque minus sententiae subscripserim Cl. Daumii, qui in libello de caus. amiss. quarundam L. L. radicum, non ea modo, sed et nomina ipsa universa a verbis primitus orta contendit, vocesque adeo nobis confingit, non solum antiquis omnibus incognitas,

A verbis derivata formantur a secunda persona praesentis indicativi, addendo CO, idque in quavis coniugatione: ut, *labasco*, a *labas*; *fervesco*, a *ferves*; *tremisco*, a *tremis*; *obdormisco*, ab *obdormis*. Sed per Syncopen dicitur, *hisco*, pro *hiasco*, ab *hias* [32]).

Omnia *Inceptiva* sunt neutra [33]) et tertiae coniugationis.

Quae a nominibus derivantur, praeteritis adeoque et supinis omnino carent: quae a verbis veniunt, praeterita a primitivis suis mutuantur: ut, *coalesco*, *coalui*; *resipisco*, *resipui* [34]).

DESIDERATIVA.

3. In meditativis quod in U fit, iunge supino
(U semper brevians) RIO: sic dabit *esurit esu*.

Verba **Desiderativa** seu **Meditativa** sunt quae desiderium, studium aut conatum rei alicuius faciendae significant [35]).

Desinunt in RIO: ut, *coenaturio*.

Formantur a supino posteriore [36]), correpta U, et adiecto RIO: ut, *edo*, *esu*, *esurio*, *esuris*; *pario*, *partu*; *parturio*, *parturis* [37]).

---

sed cunctarum fere linguarum genio repugnantes: qualia sunt, *arbere*, *culmare*, *germare*, *laurare*, *mammare*, *talare*, *tergaere*, *vitrare*, etc. unde *arbor*, *culmus*, *germen*, *laurus*, *mamma*, *talus*, *tergum*, *vitrum*, etc. vult esse derivata.

32) Integro *hiasco* usus est Cato R. R. c. 17. A *fatim* autem et *hisco* descendere videtur *fatisco*. Caeterum *cresco* (quod primae vocalis elisione, pro *creasco*, a *creo* deductum volunt) vix inter inceptiva censeri iam debet, uti nec *nosco*, *pasco*, *quiesco*, quae ab antiquis *noëre*, *paëre*, *quiere* quidam deducunt, unde praeterita *novi*, *pavi* et *quievi*.

33) Et a neutris plerumque secundae coniugationis orta: quanquam nonnulla sunt a verbis activis et aliarum coniugationum: ut, *amasco*, ab *amo*, ap. Diomed. col. 334: *cupisco*, *concupisco*, a *cupio*; *sentisco*, a *sentio*, unde *persentisco* et *praesentisco*; *edormisco*, ab *edormio*.

34) Rarissime tamen (ut notat Vossius) in eiuscemodi praeteritis inchoandi significatio invenitur.

35) Non enim sola et otiosa his verbis cupiditas, sed efficax et ad consequendam rem cupitam impellens fere significatur. Sic *coenaturio* non modo *cupio coenare*, sed etiam *paro* vel *conor coenare* notat: *dicturio*, *facturio*, *lecturio*, *proscripturio*; i. e. *dicere*, *facere*, *legere*, *proscribere*, *molior*, *studeo*, vel *paro*. A cupiditate igitur, tanquam causa, **Desiderativa**; a conatu et studio, tanquam effectu, **Meditativa**, nec malo, haec verba dicuntur. Vid. Saturn. Merc. mai. IV. 19.

36) Sunt et quaedam a nominibus derivata ad horum formam conficta: ut, *adolescenturio* ap. Laberium citante Nonio, II. 46. *Syllaturio* ap. Ciceronem ad Attic. IX. 10.

37) *Ligurio* igitur, *scaturio*, *prurio*, *cucurio*, et si quae sint similia,

Sunt omnia coniugationis quartae, carentque praeterito et supino, praeter haec tria, *esurio*, *parturio* et *nupturio* [38]).

DEMINUTIVA.

Deminutiva sunt, quae deminutionem sui primitivi significant [39]).

Desinunt in LLO: ut, *cantillo*, *sorbillo*, i. e. *parum canto*, vel *sorbeo* [40]).

Suntque coniugationis primae [41]).

¶ Sunt denique quaedam verba in SSO, ab aliis verbis derivata, de quorum vi significandique natura haud satis inter Grammaticos convenit: qualia sunt, *capesso*, *facesso*, *potesso*, *arcesso*, *incesso*, *lacesso*.

Ex his duo priora, *capesso* et *facesso*, vulgo Inchoativa itionis appellantur, tanquam idem fere ea significarent, quod *eo ad capiendum*, *eo ad faciendum*: quibus addunt et *viso*, i. e. *eo ad videndum*. Rectius tamen cum Ursino ea Intensiva dixeris; ut, *capesso*, *facesso*, idem fere sunt quod *studiose et cum affectu aliquid capio*, vel *facio* [42]). Sic etiam *petesso* vel *petisso* i. e. *valde peto*.

Incesso autem et *lacesso* [43]) eidem frequentativa cum emphasi existimantur.

Arcesso, *incipisso*, *vibrisso*, idem pene quod primitiva sua significant [44]).

Desiderativa non sunt, non tantum ex eo, quod neque horum significationem, neque formandi rationem sequantur, sed etiam quod *u* antepenultimae producte efferant.

38) Vid. supra cap. I. reg. 45.

39) Non imminutionem tantum, sed etiam cum ea frequentationem sive iterationem actus his verbis significari existimant Vossius Anal. III. 45, et Ursinus, p. 516.

40) Huc quoque refert Ursinus dict. loc. verba in CO, *albico*, *candico*, *nigrico*; in primis vero *fodico* et *vellico*, de quibus supra not. 22.

41) Paucissima sunt huius formae verba: neque enim alia, praeter dicta, quam *murmurillo*, *occillo*, ap. Plaut. in Rudent. referente Nonio, II. 572, et in Amphit. I. 1, 28, a *murmuro*, *occo*: *conscribillo* ap. Catull. XXIII, 11, et Varron. ex Non. II. 108: a *conscribo*: *satullo* ap. eund. Varr. ex Non. II. 786, a *satura*; a Grammaticis observata reperio. Ad eorum similitudinem *haustillo* ab *haurio* confinxit Iov. Pontanus in Aegidio, fol. 155. De *focillo*, *refocillo*, *sugillo* et *vacillo*, an huc pertineant dubitatur. *Oscillo* autem, i. e. *per funem me iacto*, ab *oscillo*, lusus genere, in quo fune altrinsecus de tigno arboreve religato, in aëre quis libratus subvectatur, inter denominativa referendum est.

42) Vid. Ursin. p. 511.

43) *Lacesso* est ab inusitato *lacio*: *Incesso* vulgo formant ab *incessum* supino verbi *incedo*: Ursinus vero ab *incio*; ut *arcesso* est ab antiquo *arcio*, pro *accio*.

§. 3. De Figura Verborum.

Figura verborum duplex est, **Simplex**, ut, *lego, linquo;* **Composita** ut, *relego, relinquo, derelinquo*[45]).

1. Componuntur autem verba, 1. Cum *nominibus*: ut *aedifico*, ab *aedes* et *facio*. 2. Cum *verbis*: ut *patefacio*, ex *pateo* et *facio*. 3. Cum *adverbiis*: ut *introduco*, ab *intro* et *duco*. 4. Cum *praepositionibus*: ut, *perdoceo, edisco, consolor*[46]).

2. Quaedam sunt composita a simplicibus inusitatis: ut, *accendo, incendo*, a *cando*; *defendo, offendo*, a *fendo*; *inspicio, conspicio*, a *specio*, etc.[47]).

3. Partes componentes interdum integrae manent: ut, *lego, perlego*. Interdum litera additur: ut, *prodeo, re-*

---

44) *Pitisso* quidam forte huc retulerint, tanquam a *poto* derivatum, pro *potisso*: at illud a Graeco est πιτίζω, i. e. *degustando bibo*, vel, ut, alii volunt, πυτίζω, i. e. *sputo*. Vid. Voss. Etym. et Ursin. p. 519.

45) Sic *adinvenio, repercutio, superintono*, etc. ex tribus vocibus conflata. Neque tamen propterea est, ut cum quibusdam Grammaticis figuram Decompositam comminiscamur.

46) Sunt porro et verba composita ex praepositione et nomine in verbi notionem terminationemque inflexo: ut, *procrastino, decollo, contemplor*, etc. Neque enim *crastino, collo, templor* dicitur, aut uspiam dictum invenitur. Denique secundae singulari imperativi activi in *a* vel *e*, iungitur Emphaseos causa, haud raro, praesertim apud Comicos, particula *dum*: ut, *iteradum, memoradum, manedum, agedum*. Sic *adesdum* ap. Ter. Andr. I. 1, 2: *dicdum, facdum, assisdum*, ap. Plaut. Truc. V. 49, Rud. IV. 3, 84, et Stich. I. 1, 9, vel disiunctis vocibus, *mane dum, age dum, dic dum, fac dum*, etc. Confer Parei Lex. Crit. p. 392, et Mantiss. eiusd. p. 66.

47) Sic *renideo*, a *nideo*; *experior, comperio*, vel *comperior*, a *perio*, seu *perior*; *compello, appello, -as*, a *pello, pellas*; *refragor, suffragor*, a *frago* vel *fragor*; *confuto, refuto*, a *futo*; *congruo, ingruo*, a *gruo*; *compleo, repleo*, etc. a *pleo*. Sic *excello, antecello, percello, recello*, a *cello*; *induo, exuo*, a *duo*; *instigo*, a *stigo*; *compilo*, a *pilo*, priore producta: vel a Gr. κέλλω, δύω, στιγῶ, πιλῶ. Sic *obliviscor*, a *liviscor* (vel ut alii malunt, *oblino*,) *attamino, contamino*, a *tamino*; *divido*, a *di*, sive *dis*, et Hetrusco verbo *iduo*, i. e. *partior*, unde et *Idus*, docente Vossio. *Impedio, expedio, praepedio*, an ab inusitato *pedio* sint, an ab antiquis, *impes, expes, praepes*, ambigitur. *Promulgo, irrito, prorito*, incertae originis sunt. Sunt et quaedam quorum simplicia, quanquam rarissima, adhuc tamen inveniuntur: ut, *clinare* (unde *inclino, declino*) quo utitur Lucretius, II. 243, et Cic. in Arat. v. 259. *Fligere* (unde *affligo, confligo*, etc.) quod non solum Liv. Andronicus et Attius ap. Non. II. 328: sed etiam Lucretius retinuit, II. 85, ut verbale *flictus* usurpavit Virgilius Aen. IX. 667. *Mineo* (unde *emineo, immineo*, etc.) ap. eund. Lucret. IV. 562, habetur. *Lacio* (unde *allicio, elicio*, etc.) idem adhibuit IV. 1200. *Sagire* (unde *praesagio*) Cic. de Divin. I. 31, *acute sentire* interpretatur. *Solare* (unde *desolo*) pro *desertum facere*, Stat. Theb. V. 149. *Stinguere* (unde *distinguo, exstinguo*, etc.) Lucret. I. 667, et Cic. in Arat. ap. Priscian. col. 882, utuntur.

deo; pro proeo, reeo: vel detrahitur; ut, *asporto, omitto, trado*; pro *absporto, obmitto, transdo* [48]).

Saepissime autem vocalis vel diphthongus verbi simplicis mutatur, 1. A in E: ut, *damno, condemno; arceo, coerceo; carpo decerpo; gradior, congredior; partio* vel *partior, impertior*. 2. A in I: ut, *habeo, prohibeo; cado, occido; salio, insilio; fateor, confiteor*. 3. A in U: ut, *calco, conculco; quatio, concutio*. 4. E in I: ut, *teneo, contineo; premo, comprimo*. 5. AE in I: ut *laedo, collido; quaero, acquiro*. 6. AU in E: ut, *audio, obedio*. 7. AU in O: ut, *plaudo, displodo*. 8. AU in U: ut, *claudo, concludo*.

4. Ultima praepositionis consonans in primam verbi simplicis frequentissime convertitur: ut, *accipio, affero, agglomero, allido, appello, arripio, assigno, attero; collaudo, commuto, corrodo; illino, immorior, irrigo; intelligo, occino, oppeto, pellicio*, etc. pro *adcipio, adfero, adglomero, adlido, adpello, adripio, adsigno, adtero; conlaudo, conmuto, conrodo; inlino, inmorior, inrigo; interligo, obcano, obpeto, perlicio*, etc. [49]). Nonnunquam et soni gratia in aliam literam mutatur: ut, *aufero, imbibo, implico*, etc. pro *abfero, inbibo, inplico*, etc. [50]).

---

48) Sic *peiero*, pro *periuro; pergo*, pro *perrego*: item *debeo*, pro *dehibeo; praebeo*, pro *praehibeo; dego*, pro *deago*; ab *habeo*, et *ago*: et *demo, promo, sumo*, ex *de, pro, sub*, et *emo*, quatenus hoc olim pro *capio* aut *tollo* accipiebatur; quae significatio in aliis compositis, *dirimo, perimo, interimo*, adhuc restat.

49) Verum hae literarum permutationes inferiorum aetatum consuetudine magna ex parte invectae sunt. Augusteo enim seculo praepositiones plerumque integras (id quod ex Inscriptionibus, nummis, vetustioribusque membranis constat) scribebant, hoc pacto, *adcresco, adfligo, adgredior, adlabor, adpello, adripio, adsurgo, conloco, conmitto, inlustro, inmisceo, inrigo, perluceo*, etc. non *accresco, affligo*, etc. quam normam Heinsius in Virgilio suo, Bentleius in Horatio, Davisius in Cicerone, alii in aliis secuti sunt.

50) De verbis compositis haec praeterea notanda sunt, 1. Interdum composita mutant genus aut coniugationem simplicis. Genus, ut *sacro, exsecror; sentio, assentior; verto, revertor*. Coniugationem vero, ut *facere, aedificare; fligere, profligare; capere, occupare; sternere, consternare*. Sic composita a *do*, cum praepositione, *dare, abdere, condere*: et a *cubo*, cum recipiunt *m*, *cubare, accumbere* et *incumbere*. Quaedam simul genus et coniugationem: ut, a *facio, gratificor, velificor*; a *fero, vociferor*; a *gero, morigeror*; a *specio, suspicor*; a *sperno, aspernor*. 2. Quaedam composita a simplicium significatione longe recedere videntur: ut, *do, condo, perdo; paro, impero; patro, impetro; habeo, prohibeo*, etc. 3. Quorundam compositorum praeterita et supina in usu sunt, quae in simplicibus fere exoleverunt: ut, *applicuit, evasit, concussit, detrusit, emunxit, delicuit*: *plicuit* vero, *vasit, quassit, trusit, munxit, licuit*, a *liqueo*, vix dicimus. Sic *adiutum, evasum, detrusum, contemptum, reli-*

LIBER QUARTUS.

De Participio.

Participium est pars orationis, a verbo derivata, variabilis per casus, ac rem cum tempore significans [1]).

I. *Participium* ita vocatur, quia partem capit a nomine, partem a verbo: nam, ut nomen, variatur per genera, et declinatur per casus: atque ut verbum (unde derivatur) cum tempore significat actionem [2]), passionem, existentiam sive statum rei; pro natura verbi unde descendit.

1. A verbis *activis* veniunt duo participia; *Praesens*, et *Futurum* in RUS: ut, *amans*, et *amaturus* ab *amo*.

2. A *passivis* veniunt duo participia; *Praeteritum* et *Futurum* in DUS: ut, *amatus*, et *amandus*, ab *amor*.

3. A *neutris* veniunt item duo participia, ut ab activis; *Praesens* et *Futurum* in RUS: ut, *stans* et *staturus*, a *sto*.

☞ A neutris saepe etiam veniunt participia praeteriti temporis in TUS vel SUS [3]): ut, *erratus*, *festinatus*, *iu-*

---

ctum, *enectus*, *internectus*, consuetudo admisit: at, *iutum*, *vasum*, *trusum*, *temptum*, *lictum*, *nectus*, raro aut nunquam inveniuntur. 4. Contra quaedam composita praeterita aut supina amiserunt, quae in simplicibus sunt satis usitata. Sic *steti*, a *sto*; *fefelli*, a *fallo*: non autem *distiti* aut *refelli* dicimus. Sic *tacitum* et *taciturus*; non autem *reticitum* et *reticiturus* usurpantur. 5. Simplicia interdum pro compositis, et contra composita pro simplicibus adhibentur. Priorum exempla sunt, *Ferre conditionem alicui*, pro *offerre*; *Mitte curam*, pro *omitte*; *Risi hominem*, pro *irrisi* vel *derisi*; *Quaerere divitias*, pro *acquirere*. Posteriorum, *Retine me*, pro *tene*; *conficere flagitium*, pro *facere*: sic *denego*, *deputo*, ap. Terent. Heaut. III. 1, 78, et Ibid. I. 1, 83, pro *nego*, *puto*; *deprecor* ap. Val. Max. IV. 3, et Gell. VI. 16, pro *precor*: item, *adbibo*, *apposco*, *collaudo*, *commemini*, *commereor*, *conduplico*, et plurima alia; in quibus praepositio nihil verbo addit.

1) Hoc est, propriae suae significationi *temporis adsignificationem* superaddens. Vid. supra lib. I. p. 2, n. 8. An autem haec temporis adsignificatio, qua sola a nomine participium distinguitur, idonea satis causa habenda sit, cur hoc diversá ab illo orationis pars constitui debeat, Grammaticis disceptandum relinquo.

2) Participium a verbo quidem accipit significationem, vel *activam*, vel *passivam*, vel *absolutam*: at ea ex parte non distinguitur a nomine: nam et nomina verbalia activam, passivam vel absolutam significandi vim a verbis suis capiunt: ex gr. *amator* agentem, *amatio* actionem, *amabilis* passionem notant.

3) Eaque partim active sive absolute, partim passive accepta. De his vid. not. seq. de illis not. 8.

ratus, laboratus, vigilatus 4). Quaedam etiam futuri in DUS: ut, *iurandus, vigilandus, regnandus, dormiendus, erubescendus* 5).

4. A *deponentibus* activae quidem significationis quatuor veniunt participia: ut, *sequens, secuturus, sequendus*, a *sequor*. A deponentibus autem neutralis significationis tria plerumque participia descendunt: ut, *labens, lapsus, lapsurus*, a *labor*; rarius vero futuri in DUS; ut, *gloriandus, fruendus* 6); a *glorior, fruor*.

---

4) Sic Virg. Aen. III. 690, *Errata littora*. Lucan. VIII. 24, *Festinati honores*. Ovid. Heroid. II. 23, *Iurata numina*. Virg. Aen. I. 639, *Arte laboratae vestes*. Ovid. Art. Am. I. 735, *Vigilatae noctes*. Omnia sensu passivo. Similiterque *certatus, cessatus, clamatus, conclamatus, ovatus, sudatus, triumphatus, ululatus*: ut, Ovid. Met. XIII. 713, *Vident certatam lite Deorum Ambraciam*. Id. Fast. IV. 617, *Largaque provenit cessatis messis in arvis*. Id. Met. VI. 525, *Frustra clamato saepe parente*. Lucan. II. 22, *Corpora nondum Conclamata iacent*. Pers. II. 55, *Ovatum aurum*. Virg. Aen. III. 14, *Terra — quondam regnata Lycurgo*. Id. Geor. III. 33, *Triumphatas utroque ab littore gentes*. Quinctil. II. 3, *In sudata veste durandum*. Stat. Theb. X. 561, *Atria femineis trepidant ululata querelis*. Eademque significatione dicta existimem, *coenatus, pransus, potus*: de quibus an participia, et activane an passiva sint, disputantes vide Voss. Anal. III. 21; et de vit. serm. I. 84; Sciopp. advers. eund. p. m. 28; Borrich. defens. Voss. p. 279; Methodi auct. p. 505, in primis vero Ursin. p. 651.

5) Ut, Horat. Epist. II. 1, 16, *Iurandasque tuum per numen ponimus aras*. Tibull. I. 1, 64, *Quum fletu nox vigilanda venit*. Virg. Aen. VI. 770, *Si unquam regnandam acceperit Albam*. Catull. V. 6, *Nox est perpetua una dormienda*. Horat. Car. I. 27, 15, *Non erubescendis adurit ignibus*. Sic *adolescendus, inolescendus, desinendus, exeundus, hiandus, horrendus, laborandus, navigandus, reviviscendus, senescendus, supersedendus, tremendus, ululandus*: ut, Gell. III. 10, *Modum esse dicit summum adolescendi humani corporis septem pedes*. Id. XII. 1, *In moribus inolescendis*. Id. II. 10, *Ad desinendam seditionem*. Tac. Annal. XI. 25, 3, *Ius exeundi ordinis*. Pers. V. 3, *Fabula seu moesto ponatur hianda tragoedo*. Virg. Aen. II. 222, *Horrendi clamores*: et alii passim. Tertull. adv. Marcion. II. 2, *In ergastulum laborandae terrae* [homo] *relegatus*. Ulpian. l. 1, §. 2. ff. de exercit. act. *Qui navis navigandae causa in nave sunt*. Plin. VII. 55, *Similis de asservandis corporibus hominum, ac reviviscendis promissa a Democrito vanitas*. Varr. de L. L. V. 2, *Seculum longissimum spatium senescendorum hominum*. Auct. ad Herenn. II. 17, *Haec causa non visa est supersedunda*. Ovid. Met. III. 575, *Oculi quos ira tremendos fecerat*; et ap. alios passim. Prudent. π. στεφ. III. 119, *Flebiliterque ululanda tuis, In cineres resoluta flues*. Adde (de quibus supra lib. III. cap. 3. n. 14, in fin.) *pereundus, placendus, carendus, dolendus*. Vid. Voss. Anal. IV. 13, extr. et Ursin. p. 895, et seqq.

6) Haec fiunt a deponentibus, quae neutralis significationis videntur, quia dativo vel ablativo nunc iunguntur; qualia observantur haec pauca, *fruendus, fungendus, gloriandus, medendus, potiundus, vescendus, utendus*. Nempe olim haec accusativum adsciverunt, primitusque activa, vel pro activis saltem habita, fuerunt.

5. A *communibus* denique veniunt quatuor plerumque participia: ut, *dignans*, *dignatus*, *dignaturus*, *dignandus*; a *dignor* 7).

II. Participia plerumque imitantur significationem verborum unde descendunt: hoc est, quae ab activis, active; quae a passivis, passive; quae a neutralibus, neutraliter; et ita deinceps, significant.

¶ At Participia in DUS, undecunque veniant, passive semper accipiuntur: ut, *amandus*, *vigilandus*, *loquendus*, *criminandus*.

* Multa etiam praeteriti temporis participia, a verbis deponentibus, quae olim communia fuerunt, orta, communem, i. e. activam et passivam significationem retinuerunt: qualia sunt, *abominatus*, *adortus*, *amplexus*, *blanditus*, *largitus*, *mentitus*, *oblitus*, *testatus*, *veneratus*, etc. 8). [Cfr. Schelleri Obss. p. 86. seqq.]

---

7) Porro a verbis neutro-passivis veniunt participia tria: ut, *gaudens*, *gavisus* et *gavisurus*; *audens*, *ausus* et *ausurus*, a *gaudeo* et *audeo*, retenta fere suorum verborum significatione. A *fido* autem *fidens* et *fisus*; a *soleo*, *solens* et *solitus*, tantum dicimus; non vero *fisurus* vel *soliturus*: *solens* etiam nomen potius quam participium esse videtur, ut *insolens*. Invenitur et *ausus* passive acceptum: ut ap. Tacit. Anal. III. 67, 5, *Ausis ad Caesarem codicillis*: unde *ausum* et *ausa*, ut ap. Virg. Aen. VI. 624, *Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti*; et Ovid. Met. II. 328, *Magnis excidit ausis*. Participio etiam in DUS utitur Livius, XXXV. 35, *Agenda res est, iuvenes, audendaque*: eadem ratione acil. qua C. Nepos, I. 4, 5, *auderi* passive adhibuit. ¶ A *vapulo* est *vapulans* et *vapulaturus* passiva notione: *vapulatus* et *vapulandus* barbara sunt. A *fio* agnoscit Diomedes, col. 377, *fiens*; at id nulli idoneo scriptori usitatum puto: *factus* autem et *faciendus* sunt ab antiquo *facior*. A *veneo* nulla sunt participia; nam *venitus*, quo utitur Sedulius Hymn. I. 21, imitandum non est. * De participiis verborum impersonalium dictum superius pag. 275.

8) Inveniuntur et quaedam participia praeterita a verbis neutris venientia, activa (sive neutrali), saltem in speciem, significatione accepta: ut, *adultus*, *coalitus*, *concretus*, *conflagratus*, *deflagratus*, *conspiratus*, *dolitus*, *defectus*, *emersus*, *exitus*, *exoletus*, *interitus*, *iuratus*, *obsoletus*, *obitus*, *occasus*, *penetratus*, *placitus*, *complacitus*, *praeteritus*, *rebellatus*, *redundatus*, *requietus*, *senectus*, *suetus*, *assuetus*, *consuetus*, *titubatus*. Sic Livius XXVI. 50, *adulta virgo*, i. e. *quae adolevit*. Gell. XII. 1, *Interest cuius ex sanguine concretus homo atque coalitus sit*, i. e. *concreverit atque coaluerit*. Auct. ad Herenn. IV. 8, *Urbs conflagrata*. Cic. Tusc. III. 19, *Fana flamma deflagrata*, i. e. *quae conflagravit*, *quae deflagrarunt*. [quidam tamen haec passive pro *combusta* dici volunt.] Sueton. Iul. LXXXII. 1, *Conspirati circumsteterunt*, i. e. *qui conspiravere*. *Dolitus* est in vett. Inscripit. pro *doluit*. Martial. XIII. 77, *Defecta lingua*, i. e. *deficiente*. Plin. XXII. 22, *Defectis corpora*, i. e. *macie consumpta*. Aliter et saepius ablativo iungitur: ut, Quinctil. III. 8, *Defectus cibo*; Senec. Hippol. v. 375, *Defecta viribus*. Verbo autem utentes, *Deficit animus*, *consilium*, *ratio*, et *deficio* vel *deficior animo*.

III. Participio accidunt octo; *Genus*, *casus*, *numerus*, *declinatio*, *motio*, *comparatio*, *tempus* et *figura*[2]).

---

consilio, *ratione*, dicimus. Vid. Horat. Epist. I. 11, ult. Cic. pro Rosc. Amer. c. 4, et pro Cluent. c. 65. Cic. in Vatin. c. 7, *Emersus e coeno*, i. e. *qui emersit*. Festus, *Ad exitam aetatem*, i. e. *quae exiit*. Livius XXVII. 15, *Exoleta exempla*, i. e. *quae exoleverunt*. Quadrig. ap. Priscian. col. 869, *Multis utrinque interitis*, i. e. *cum multi interiissent*. Cicero et alii passim *Iuratus*, pro *qui iuravit*: item Plaut. Pers. III. 2, 2, *Iuratus est mihi*, pro *iuravit mihi*: at contra passive, id. Cic. Offic. III. 29, *Quod iuratum est*, et Ovid. (ut supra notatum) Heroid. II. 23, *Iurata numina*; quomodo et Statius Theb. VII. 103, *iurabere* dixit, pro *per te homines iurabunt*. Sic Curt. VI. 9, 25, *Obsoletum amiculum*, i. e. *quod obsolevit*. Apul. de Mund. p. 736, *Obitorum loco*, i. e. *qui obiere*: aliter tamen *Morte obita* Lucret. I. 136, Virg. Aen. X. 641, Cicer. pro Sext. c. 83, et Gell. XV. 20, sensu passivo dixere. Plaut. Epid. I. 2, 41, *Ante solem occasum*, i. e. *antequam occiderit*. Tibull. II. 5, 101, *Potus iuvenis*, i. e. *qui multum potavit*: at passive Ovid. Fast. I. 216, *potae aquae*; et Cic. de clar. orat. c. 11, *tauri sanguine poto*. Lucret. IV. 674, *Corpora penetrata*, pro *quae penetrant*: aliter tamen passive; ut, Vell. Pat. II. 5, 1, *Penetratis gentibus*: et Stat. Sylv. IV. 6, 104, *Penetrata limina mortis*. Ovid. Heroid. XVII. 98, *Placita bona*, i. e. *quae placuerunt*. Terent. Heaut. IV. 5, 25, *Forma complacita est*, i. e. *complacuit*. Gell. I. 21, *Cum ei displicita esset insolentia illius*, pro *displicuisset*. Virg. Aen. VIII. 560, *Praeteriti anni*, i. e. *qui praeterierunt*. Val. Max. IX. 10, *Quod eorum consilio Veliternos Privernatesque rebellatos diceret*: ita enim legunt post Vorstium Perizonius, p. 136, et Ursinus, p. 1126: pro quo vulg. *rebellaturos*. Ovid. Trist. III. 10, 52, *Redundatae aquae*, i. e. *quae redundarunt*. Colum. II. 9, *Arvum requietum*, i. e. *quod requievit*. Sallust. Hist. IV, *Senecto corpore*, i. e. *quod senuit*. Tacit. Annal. II. 52, 1, *Suetus latrociniis*. Colum. I. 8, pr. *Consuetus otio*. Liv. X. 17, *Assuetus praedae miles*. Id. ibid. 48, *Ita a pueris insueti*, pro *qui suevit*, *consuevit*, etc. at eadem passive usurpantur: ut, Tacit. XV. 12, 2, *Praeter alia sueta bello*. Ter. I. 1, 108, *Consuetus amor*. Ulpian. l. 15. §. 2. ff. de locat. *Solis fervor non adsuetus*; item, sed contraria significatione, *insuetus*; ut, *labor insuetus*, *onus insuetum*, etc. pro *insolitus*, etc. Virg. Aen. V. 332, *Titubata vestigia*, i. e. *quae titubaverant*. Confer Malor. de var. orat. p. 448 et seqq. Ursinus, p. 891, et (qui alia quaedam addit) Voss. Anal. IV. 3. Male autem his annexuit *evasus*, confirmans illo Livii, XXII. 56, *Exercitum caesum*, *evasumque se esse*: in melioribus enim, *Exercitum caesum*, *sese Canusii esse*, habetur. Caeterum (quod probe ab Ursino hic monitum) cavendum ne recensitis promiscue utamur. Distinguendae enim auctoritates; nec quae semel, vel a Poetis dicta, temere ad imitationem traducenda sunt.

¶ Quod ad participiorum eiusmodi, sive praeteriti, sive futuri in DUS, originem attinet, tres diversas invenio Grammaticorum sententias. Vossius enim ea deducit ab impersonalibus in TUR; ut, *erratus*, *festinatus*, *laboratus*, *triumphatus*, etc. sint ab *erratur*, *festinatur*, *laboratur*, *triumphatur*; *iurandus*, *dormiendus*, *regnandus*; a *iuratur*, *dormitur*, *regnatur*, etc. Aliqua tamen occurrere is agnoscit, quorum impersonalia non sunt in usu; ut, *adultus*, *concretus*, *emersus*, *carendus*, *senescendus*: neque enim, *adolescitur*, *concrescitur*, *emergitur*, *caretur*, *senescitur*, legi existimat. Ursinus autem p. 897, horum participiorum passive significan-

1. Omnia participia sunt adiectiva, adeoque et Generis *omnis* [10]). Quae in NS desinunt, una efferuntur

---

tium originem ex eo repetendum putat, quod haec verba neutra, mutata paulum significatione, in activa magraverint; vel quod per Catachresin, ob accusativum sibi iunctum (qui tamen non ab ipsis, sed a suppressa quadam praepositione pendet), pro talibus haberentur. Ex. gr. *Hianda fabula* dicitur a Persio, V. 3, ea significatione, qua *hiare* est *hiando agere* vel *pronunciare*; *Laboratae vestes*, a *laborare* pro *elaborare*, seu *laborando efficere*. *Nox est dormienda* eadem ratione Catullo dicitur, *qua tota mihi dormitur hiems* Martiali; quamvis *dormire hyemem* sit dictum, pro *per hyemem*. Par ratio horum *vigilatus*, *vigilandus*, *desitus*, *desinendus*, *regnatus*, *regnandus*, etc. quia Ovid. dixit, Heroid. XII. 169, *Noctes vigilantur amarae*. Cic. Fam. VII. 1, *Artem desinerem*. Tacit. Anal. XIII. 54, 1, *Germani regnantur*. Idem porro Ursinus, p. 891 et seqq. *adultus*, *coalitus*, *concretus*, caeteraque quae active usurpari modo docuimus, vel ab antiquatis deponentibus formata, vel ex actionis passionisve reciprocatione (ut *emersus*, *penetratus*, a *se*, scil. pro *qui emersit*, *penetravit*) vel aliqua anomalia contra regulas artis usurpata existimat. Accuratissimus denique Perizonius huius rei inde causam arcessit, quod participia in *tus*, *sus* et *xus* exeuntia, olim utramque significationem et activam et passivam habebant; licet in singulis verbis iam non sint utrobique in usu, cum in quibusdam nunc activae duntaxat vel neutrius sint significationis, in quibusdam passivae, in aliis utriusque. Vid. eum pag. 134 et seqq.

¶ Praedictis participiis active significantibus addi itidem possunt, *Cautus*, *circumspectus*, *consideratus*, *desperatus*, *effusus*, *profusus*, *tacitus*, *consultus*, *promptus*, *argutus*, *disertus*, *notus*, qui *novit*, *ignotus*, qui *ignorat*: item, *fluxus*, *falsus*, *scitus*, unde *inscitus*, quae in nominum naturam transiisse putantur.

¶ Sunt denique nonnulla in *ns* participia terminata, quae passionem significare videntur: qualia sunt *vehens*, pro eo *qui vehitur*; *vertens*, pro eo *qui vertitur*; *volvens*, pro eo *qui volvitur*: ut, Cic. de clar. orat. c. 97, *Quadrigis vehens*: et Buchanan. Psal. XVIII. 11, *Ille vehens curru volucri*, pro *vectus*. Ovid. Fast. I. 141, *Ora vides Hecates in tres vertentia partes*, i. e. *versa*, al. *vergentia*: et *annus vertens* ap. Cicer. pro Quinctil. c. 12, et Nepot. XVII. 4, 4, et alios, pro *versus*, sive plene *circumactus*. Virg. Aen. I. 234, *Volventibus annis*, i. e. *dum volvuntur*. Sic *Pascentes capellae* ap. eund. Ecl. III. 96, i. e. *quae pascuntur*; et Aen. VI. 351, *Praecipitans traxi mecum*, i. e. *dum praecipitor*: et Aen. III. 607, *Genibusque volutans haerebat*, i. e. *dum volvitur*. In quibus, Pronomina *me* et *se*, ut in verbis a quibus haec participia descendunt, intelliguntur. Vid. Voss. Anal. IV. 14, et Ursin. p. 887, et conf. eund. p. 443, etc.

9) *Species* non est participii accidens, cum ex eius natura, sive (ut cum Philosophis loquar) essentia sit, ut a verbo sit derivatum. Perperam autem, mea sententia, inter participii accidentia *personam* recenset Ursinus; utpote quae non participiis ipsis, sed substantivis insit nominibus, quibuscum cohaerent.

10) Sunt quaedam, ut nomina adiectiva, ita participia, quae cum uni, vel paucissimis certe substantivis applicari possint, propterea masculini tantum aut feminini generis esse videantur: qualia sunt *latrans*, *rugiens*, *hinniens*, *grunniens*, etc. Atqui hoc non ex ratione Grammatica, sed peculiari vocum significatione oritur. Caeterum nihil impedit, quo

nominativi singularis terminatione: ut, *hic, haec, hoc amans;* caetera omnia tribus; ut, *amatus, -a, -um; amaturus, -a, um; amandus, -a, -um.*

2. Participiorum Casus sunt sex, quemadmodum nominum: *Nominativus, Genitivus*, etc.[11]).

3. Numeri itidem, ut in nomine, sunt duo: *Singularis*, ut, *amans; Pluralis*, ut, *amantes*[12]).

4. Participia in NS sunt tertiae Declinationis; caetera omnia primae et secundae: ut, *amans, amantis; amatus, -a, -um; amati, -ae, -i*, etc.

5. Quae in US desinunt, Mobilia sunt; quae in NS *Immobilia*. Haec in omni genere eandem servant nominativi singularis terminationem; illa cum genere terminationem immutant[13]).

6. Participia praesentis et praeteriti temporis Comparationem admittunt: ut, *amans, amantior, amantissimus; paratus, paratior, paratissimus*: futuri vero in RUS et DUS raro vel nunquam comparata inveniuntur[14]).

7. Tempora participiorum sunt tria, *Praesens, Praeteritum* et *Futurum*[15]). *Praesentis* temporis sunt, quae desinunt in NS[16]). *Praeteriti*, quae in TUS, SUS, XUS[17]). *Futuri*, quae in RUS et DUS[18]).

---

minus ut *leo* vel *leaena*, ita *animal rugiens* dicamus. Quin et ea per tropum vel aliter, pluribus etiam substantivis, et omnium quidem generum, apposita invenimus. Sic *rudentem proram* Virg. Aen. III. 561, *latrantem stomachum* Horat. Sat. II. 2, 18, *latrantibus monstris* Virg. Ecl. VI. 75, *latrantia colla* Propert. III. 16, 23, *latrantibus bellis* Claudian. XX. 486, dixerunt. * Hic tamen observandum, participia praeterita neutra verborum impersonalium neutrum fere tantum genus admittere; ut, *itum est, ventum erat, persuasum esse*, etc. Vid. supra lib. III. cap. 2. reg. 7. n. 50.

11) Participia neutra verborum impersonalium passivae vocis, tres tantum habent casus, nominativum, accusativum et ablativum, adeoque triptota sunt: ut, *statum est, statum esse dicit, opus est stato.* Vid. reg. modo cit. n. ead.

12) Praeteritis hisce neutris a verbis impersonalibus passivae vocis, deest itidem totus pluralis.

13) Non ignoramus omnia adiectiva laxiore sensu *Mobilia* dici, quatenus scil. de genere in genus moventur. At strictius loquendo ea tantum *mobilia* sunt, quae simul cum genere terminationem variant.

14) De his vid. supra in comparatione nominum reg. 9.

15) Sanctius et Scioppius, eosque secutus Methodi auctor, p. 496 et seqq. Participia omnia omnium esse temporum contendunt. At contra disputantes, et propria quibusque tempora asserentes. Vid. Voss. Anal. IV. 10, Perizon. p. 180 et seqq. et Ursin. p. 847.

16) Interdum participia in NS praeteriti aut futuri temporis significationem habere videntur: ut, Martial. X. 73, *Vilior haec nobis, alio mittente, fuisset;* pro *si alius misisset.* Terent. And. I. 1, 49, *Post-*

8. Figura participiorum est duplex, *Simplex*; ut, *spirans*, *dictus*: *Composita*; ut *respirans*, *addictus*.

Multa sunt participia, cum praepositione IN, negandi vim habente[19]), composita; quorum verba talem compo-

---

quam amans accessit, *pretium pollicens*; pro *et pollicitus est*. Plaut. Bacch. II. 3, 127, *Credo hercle adveniens nomen mutabit mihi*; pro *cum advenerit*. At in hisce et similibus animadvertendum est, duo diversa tempora significari, alterum verbo, alterum participio connotatum. Ubique autem participium, suum, i. e. praesens tempus, retinet: nam in re praeterita praesens fuit, et in futura item praesens erit. Idemque de aliis aliorum temporum participiis existimandum, ut Perizon. loc. cit. ostendit.

17) Quibus unum adde in UUS, puta *mortuus*: quod nonnulli nomen esse malunt.

18) De hoc in DUS participio, non levis est inter doctos controversia, aliis omnium, aliis nullius temporis esse, aliis futuri, aliis praesentis, affirmantibus. Quorum tam diversas sententias cum nec otii nostri, nec instituti sit, sigillatim persequi, petat qui velit apud Priscian. lib. XI. p. 927; Vallam Eleg. I. 27; Linac. p. 26, 27; Voss. Anal. IV. 11; Sanct. I. 15; Perizon. ad eum ibid. Nov. Meth. p. 499; Ursin. p. 873 et seqq. Id sane inter omnes fere convenire videtur, Participiis hisce, non tam aliquod tempus, quam officium aut necessitatem significari.

19) Quaedam sunt cum IN composita, quae affirmative pariter ac negative sumuntur: ut, *indictus*, *infectus*, *infrenatus*, *insuetus*, *impensus*, *inquisitus*, *invocatus*, *immutatus*, *inhumatus*, *intentatus*, *intritus*. Sic Cic. Offic. I. 11, *Indictum bellum*, i. e. *denunciatum*. Id. pro Rabir. c. 4, *Indicta causa condemnari*, i. e. *non dicta*. Stat. Theb. IX. 187, *Infecta sanguine tela*, i. e. *tincta*. Id. Theb. III. 480, *Facta*, *infecta loqui*, i. e. *non facta*. Liv. XXXVII. 20, *Non stratos*, *non infrenatos magna pars habebant equos*, i. e. *frenatos*. Id. XXI. 44, pr. *Video generosissimarum gentium equites frenatos et infrenatos*, i. e. *non frenatos*. [De *insuetus* vid. paulo ante not. 8.] Cicer. in Verr. V. 19, pr. *Quod tu de tua pecunia dicis impensum*, i. e. *collatum*. Et Festus in voc. *Impensam stipem* memorat, i. e. *non pensam*. Liv. X. 40, *Rem inquisitam ad consulem detulit*, i. e. *compertam*. Plaut. Amph. II. 2, 217, *Istam rem inquisitam certum est non amittere*, i. e. *inexploratam*. Justin. XVIII. 6, 5, *Viri nomine diu invocato*, i. e. *vocato*. Plaut. Capt. I. 1, 2, *Invocatus in convivio*, i. e. *non vocatus*. Cic. Fam. I. 9, *Bonorum voluntatibus immutatis*, i. e. *mutatis*. Terent. And. I. 5, 7, *Id mutavit*, *quia me immutatum videt*, i. e. *non mutatum*. *Inhumare taleas* Plinius dixit, XVII. 18, pro *humare*; unde *inhumatus*, pro *terra conditus*, dici possit. At Virg. Aen. VI. 325, *Inhumata turba*, i. e. *non humata*. Liv. IX. 27, *Gladii plerisque intentati*, i. e. *stricti et in pectora obversi*. Senec. ad Marciam. c. 18, *Nihil humanae audaciae intentatum*, i. e. *non tentatum*. Varro, R. R. II. 9, *Panis in lacte intritus*, i. e. *tritus seu infrictus*. Caes. B. G. III. 26, *Cohortes quae intritae ab labore*, i. e. *non tritae*: ita enim ex Andinis Florentinisque membranis legit Gronovius ad Liv. XXII. 39, pr. Confer Ursin p. 853. * Recentiores etiam, *immistus*, *infractus*, *infucatus*, sensu negativo; at vetustiores solo affirmativo usi sunt. Sic Virg. Aen. II. 396, *Vadimus immixti Danais*, i. e. *mixti*. Auson. Epig. XX. 12, *Potare immixtum merum*, i. e. *non mixtum*. Virg. Aen. IX. 499, *Torpent infractae ad praelia*

sitionem non admittunt: ut, *illaesus*, *inauditus*, *impransus*, *incustoditus*[20]), *insciens*[21]), *intolerandus*[22]) etc.[23]).

Sunt quaedam ex duabus praepositionibus conflata: ut, *imperterritus*, *incompositus*, *superanteactus*, etc.

Quaedam composita passive capiuntur, quorum simplicia activam fere sive neutralem significationem habent: ut, *inausus*, *inopinatus*, *inultus*. *Inexpertus* utroque sensu, activo simul et passivo, legitur[24]).

IV. De Participiis haec observanda sunt:

1. Participia praesentis temporis formantur a praeterito imperfecto: ut, *amans* ab *amabam*[25]): praeteriti, a supino posteriore: ut, *amatus*, ab *amatu*[26]): futuri in

---

vires, i. e. *valde fractae*. Symmach. Epist. I. 3, *Fractae opes infractos animos repererunt*. Servius quoque, ad illud Virg. Aen. XII. 1, *Infractos adverso Marte Latinos*, *non fractos*, sive *invictos* interpretatur: sed aliis potior videtur Donati auctoritas, qui sensu affirmativo exponit. [Vid. Vorst. de Latin. merito suspecta, p. 40; Cellarii cur. poster. p. 246.] Cic. de Orat. III. 25, extr. *Infucata vitia*, i. e. *valde fucata* vel *simulata*. Arnob. II. p. 75, *Si infucata vultis audire*, i. e. *non fucata*, sive *vera*.

20) Sic *illaboratus*, *immetatus*, *impunitus*, *incastigatus*, *incensus* (pro *non censo*), *incoenatus*, *incomitatus*, *incomptus*, *incontentus* (pro *non contento*), *inconsultus*, *indemnatus*, *indotatus*, *insalutatus*, *invisus* (pro *non viso*, nam aliud ab *invideo* est) *invisitatus*, etc. item, *incommendatus*, *inconcussus*, *inconsumptus*, *incorruptus*, *indefensus*, *ineditus*, *inexercitatus*, *inobservatus*, etc. * Alia porro sunt, quae cum facultatem sive potentiam rei faciendae negant, temporis adeo adsignificatione amissa, nomina facta sunt: ut, *illaudatus*, pro *illaudabili*; *immensus*, pro *immensurabili*; *immotus*, pro *immobili*: item, *indomitus*, *inexhaustus*, *invictus*: pro eo *quod domari*, *exhauriri*, *vinci*, *non possit*. Sic *immutatus* in illo Terentii supra cit. *immutabilis* interpretatur Anna Tanaquilli Fabri filia, quam vide.

21) Ut, Cic. Fam. III, 12, *Me insciente*. Terent. Andr. III. 4, 24, *Insperante Pamphilo*. Liv. XXII. 39, pr. *Etiam me indicente*, pro *non dicente*. Varro R. R. II. 16, de apibus, *Neque ipsae sunt inficientes, nec non oderunt inertes*; pro *nihil facientes*. Vid. omnino Gronov. ad modo cit. Livii locum. Sic *immerens*, *inopinans*, pro quo dicimus et *necopinans*, etc. item, *incogitans*, *innocens*, *intemperans*, quae in nomina migrarunt.

22) Sic *intemerandus*, *infandus*, quod et *nefandus*: pro *non temerando*, *non fando*.

23) Nulla sunt eiusmodi participia in RUS, negandi sensu accepta.

24) Ut, Horat. Epist. I. 18, 86, *Dulcis inexpertis cultura potentis amici: Expertus metuit*, i. e. *iis qui periculum non fecerunt*. Curt. III. 5, 15, *Inexperta remedia*, i. e. *non tentata*.

25) At *iens* ab *ibam*, assumit *e*, quod in obliquis, ut alibi dictum, habet *euntis*, *eunti*, etc.

26) Alii a supino priore; Perizonius vero, p. 137, a praeterito activo deducit, veluti *amatus* ab *amavi*, quasi *amavitus*, et sic in caeteris.

RUS ab eodem supino [27]: ut, *amaturus*, ab *amatu*: futuri in DUS a participio praesenti; ut, *amandus*, ab *amans* [28].

2. Circumlocutio per verbum SUM, non tantum cum participio praeteriti temporis, sed etiam cum aliis locum habet: ut, Cic. *Socrates est apud Platonem loquens*, pro *loquitur*. Plaut. *Fui te carens*, pro *carui* [29]. Sic *amaturus* et *amandus sum*, *eram*, *fui*, *fueram*, *ero* [30], etc.

---

27) Quaedam tamen non sequuntur analogiam: ut, *sonaturus*, *pariturus*, *eruiturus*, *nasciturus*, *moriturus*, *oriturus*.

28) *Eiiciundus*, *faciundus*, *gerundus*, *recipiundus*, *fugiundus*, *eripiundus*; et similia per Antithesin dicuntur, pro *eiiciendus*, *faciendus*, *gerendus*, etc. Sic tritae illae ap. Iurisconsultos loquendi formulae, *Finium regundorum*, *Familiae herciscandae*, [ab *hercisсor*, i. e. *divido*,] *Communi dividundo*. In huiusmodi autem participiis et gerundiis videndum est quid usus ferat. Itaque dicam *repetenda urbs*, *verba*, *lectio*: at *crimen repetundarum*, et *postulare aliquem repetundis*; et *Carmina sunt dicenda*: at *iuri dicundo* potius, quam *dicendo*. Sic *egrediundi*, *accipiundo*, *referundo*, *Ratio veri reperiundi*, *In aegritudine leniunda*, *Ad conspiciundas voluptates*; et, *Numidiae potiundae*, *Rei experiundae causa*, *Facultatem perficiundi*, etc. cum Cicerone et Livio; vel cum aliis, *egrediendi*, *accipiendo*, *referendo*, etc. promiscue utar. *Tollundus* vero, *fallundus*, *spargundus*; *ludundo*, *bibundo*, *cadundo*, etc. quamvis antiquiores ita locuti sunt, vix iam adhibuerim. Ab *eo* tamen eiusque compositis *u* perpetuum est: ut, *eundum*, *abeundum*, *praetereundus*, *adeundus*, etc. praeterquam in *ambiendus* ab *ambio*. Etiam ab *orior* solum dicitur *oriundus*: at id non habet futuri, sed praeteriti potius significationem.

29) Sic Terent. And. III. 2, 28, *Ut sis sciens*. Ovid. Pont. IV. 3, 35, *Omnia sunt hominum tenui pendentia filo*, pro, *ut scias*, *Omnia pendent*.

30) Negant nonnulli, et in his Laur. Valla Eleg. I. 26, et Barth. Advers. XLV. 15, verbum futurum, *ero* et *fuero*, vel *forem* et *fore*, cum participio futuro iungi posse. At Ciceronis est ad Attic. XII. 35, *Ipso die, quo ad Sicam venturus ero*. Martial. XIV. 181, *Mergite me, fluctus, cum rediturus ero*. Ovid. Met. IX. 256, *Si quis tamen Hercule, si quis Forte Deo doliturus erit*. Id. Art. Am. II. 56, *Ensiger Orion conspiciendus erit*. Id. Remed. v. 630, *Alter, si possis, orbis habendus erit*. * Item Cic. ad Attic. V. 21, *Deinde addis, si quid secus, te ad me fore venturum*. Gell. XII. 11, *Ignoraturi forent*. Liv. X. 14, *Qua venturum bellum foret*. Id. XXXV. 18, *Si quid adversi casurum foret*. Id. XXXVII. 10, *Naues quas subducturus certamini foret*. Id. XXXVII. 15, *Utrum libera sua classe abscessuri inde forent*. Id. Ibid. c. 51, *Sub pellibus habendos milites fore*. Id. XLIV. 7, *Incertus quid agendum foret*. Propert. I. 10, 19, *Cynthia me docuit semper quaecunque petenda, Quaeque cavenda forent*. Ovid. Fast. VI. 221, — *Tempora taedis Apta requirebam, quaeque cavenda forent*. At dicat hic quis pro Valla, haec nomina potius esse quam participia; aut cum Aug. Saturnio, IV. 14, hinc colligat *fore* praesentis, non futuri esse temporis. Verum (ut Vossius docet Anal. III. 16, extr.) nulla ratio prohibet, quo minus futura copulentur futuris; quum et praeteritis etiam misceantur: ut, Cicer. de Divin. II. 68, *An tu censes ullam anum tam deliram futuram fuisse*. Et

3. Participia sunt nomina, (1) *Amissione temporis*: ut, *sapiens*, *serpens*; *sponsa*, *nata*; *dictum*, *votum*, etc. cum substantive sumuntur [31]). Sic *doctus*, *indoctus*, pro *homine doctrina praedito* vel *experte*, etc. [32]). (2.) *Mutata constructione*, seu *regimine* verbi: ut, *amans pecuniae*, *patiens frigoris* [33]): nam constructio verbi exigeret, *amans pecuniam*, *patiens frigus*.

4. Multae sunt voces in ATUS, ITUS et UTUS desinentes, quae quamvis participiorum speciem prae se ferre videantur; quia tamen a nominibus potius, quam a verbis sunt derivatae, ex numero eorum merito excluduntur: ut, *cordatus*, *cristatus*; *auritus*, *pellitus*, *turritus*; *astutus*, *cornutus*, *nasutus*, etc. [34]).

Fam. XI. 8, extr. *Quos spero brevi tempore societate victoriae tecum copulatos fore.* Caes. B. Civ. III. 101, *Existimabant plerique futurum fuisse, ut oppidum amitteretur.* Cic. de Orat. II. 56, *Videmur quieturi fuisse, nisi essemus lacessiti.* Confer Alvar. p. 859, Linac. p. 483, Sanct. p. 114 et 469, Gifanii Observ. in L. L. p. 98, Nov. Meth. p. 472, Danesii Paralip. p. 88, Ursin. p. 604, Goclen. Probl. Gram. V. 19.

31) Sic, *Adolescens*, *animans*, *consonans*, *continens*, *confluens*, *oriens*, *occidens*, *rudens*, *torrens*, etc. *Advocatus*, *praefectus*, *sponsus*, *legatus*; et *delictum*, *erratum*, *peccatum*, *debitum*, *fatum*, *pactum*, *propositum*, *scriptum*, *tectum*, *tributum*, etc. et pluralia, *Ausa*, *coepta*, *cogitata*, *conata*, etc.

32) Sic, *Abditus*, *occultus*, *secretus*, *apertus*, *aptus*, *arctus*, *citus*, *subitus*, *cultus*, *politus*, *tersus*, *consultus*, *contentus*, *lautus*, *obtusus*, *promptus*, *rectus*, *sanctus*, *tritus*, *vulgatus*, etc. Item, *potens*, *iratus*, *moestus*, *cassus*, *fessus*, *argutus*, *salsus*, *propensus*, etc. Vid. Ursin. p. 90 et 853.

33) Praeter necessitatem a Vossio addi *amissionem constructionis* censet Ursinus, p. 90, hoc enim consequens potius et signum esse, quod participia in nomina iam degenerarint, quam rationem et causam ob quam degenerent. [Recte!] Caeterum et duas alias causas vulgo adiiciunt, ob quas participia transeant in nomina, *Compositionem* scil. et *Comparationem*: sed utramque confutatem vid. ap. Voss. Anal. IV. 10.

34) Sunt tamen eiusmodi quaedam a verbis forte derivata: ut, *auratus*, *aeratus*, *argentatus*, *ferratus*, *plumbatus*, *gypsatus*; nam *auro* et *aero* agnoscit Priscianus, col. 828: *gypsare* Apicii est I. 17: *plumbare* Catonis R. R. c. 21: parique forsan ratione *ferro*, *argento*, antiquitus dixerint. Sic *bullare* Catonis est, c. 105, et Plinii, XVIII. 35, med. *calceare* Suetonii Vesp. c. 21, 2, et Plin. XXXVI. 5: *clypeare* Pacuvii ap. Non. II. 145: *cuneare* Melae, III. 6, et Quinctil. IV. 3: *galeare* Hirt. B. Afr. c. 12, et Cinnae ap. Non. II. 145: *loricare* Plin. VIII. 24, et Varr. R. R. I. 24: *lunare* Ovid. Amor. I. 1, 23: *lymphari* Plin. XXIV. 17: *palliare* Apuleii; *purpurare* Colum. X. v. 101, et Gellii, XVIII. 11: *tunicare* Varr. ap. Non. II. 878: indeque *bullatus*, *calceatus*, *clypeatus*, *cuneatus*, *galeatus*, *loricatus*, *lunatus*, *lymphatus*, *palliatus*, *purpuratus*, *tunicatus*, participiis recte accensentur. Nec male *crinitus* a *crinire*, quo utitur Stat. Theb. IV. 217, et *ignitus* ab *ignio*, quo Prudent. π. στεφ. X. 1077, et *peritus* ab obsoleto *perio*, deduxeris. Eademque forte et aliorum quorundam ratio est. Non tamen propterea

Appendix de Gerundiis *et* Supinis.

I. Gerundium [35]) est nomen participiale [36]) neutrum, singularis tantum numeri, instar substantivi per omnes casus, praeter vocativum, declinabile [37]): ut, nom. *amandum*, gen. *amandi*, dat. *amando*, accus. *amandum*, abl. *amando*.

Veniunt a verbis activis, neutris et deponentibus, eorumque significationem fere semper sequuntur: ut, *docendum*, *currendum*, *loquendum* [38]); a *doceo*, *curro*, *loquor* [39]).

Daumio accesserim, qui eiusmodi omnia a verbis deducit, vocesque adeo vel vetustissimis prorsus incognitas, ad hypothesin suam firmandam, ingeniose magis quam vere comminiscitur: quales sunt, *Alare*, *barbare*, *braccare*, *crepidare*, *fimbriare*, *lanare*, *larvare*, *laureare*, *laurare*, *nimbare*, *paludare*, *stolare*, *vittare*, etc. item *aurire*, *mellire*, *pellire*, *turrire*, etc. ¶ De *comans*, *flammans*, *inciens*, *lactens*, *nigrans*, *praegnans*, *quadrupedans*, *viridans*, (quae usu quidem nomina, olim et participia fuisse videntur), a verbis iam exoletis, aut parum usitatis deductis, Vid. Ursin, p. 448: ubi etiam de *decrepitus*, *fretus*, *praeditus*, *passus*, *elixus*, *laxus*, *lassus* (quorum nonnulla haud certae originis esse videntur) agit.

35) *Gerundia* ita dicuntur quod rei *gerundae* sive administrandae significationem habeant.

36) De *Gerundiorum* propria indole, quaeque in orationis partibus eis sedes assignanda esset, mirum in modum Grammatici certarunt. Vetustiores fere *sextum* ea verbi *modum* constituunt, optativo nempe pro peculiari modo connumerato; nam potentialis tum incognitus, utpote a Linacro primum excogitatus. Recentiores plerique, et in his Alvarus, ad *verba modi infinitivi* ea referunt. Prisciano *nomina* sunt *participialia*, col. 808: Vossio Anal. III. 9, (quem sequitur Methodi auctor, p. 486), *nomina verbalia*, immediate a verbis descendentia. Saturnius Merc. mai. VII. 4, *peculiarem* ea, ut et supina, *orationis partem* facit. Scaligero denique de Caus. L. L. VII. 148, Scioppio Gram. Philos. p. 16, et veterum nonnullis, vera *participia* sunt passivae significationis: quae et Cl. Perizonii sententia est, qui quamvia diversa, sed et ingeniosissima, ratione rem explicat, p. 448 et seqq. Caeterum quamvis primigeniam Gerundiorum naturam et constitutionem fuisse vere passivam, non invitus agnoscam: quia tamen in casum suorum verborum plerumque feruntur, et genitivum (pluralem certe) post se nonnunquam recipiant, mihi vero admodum simile videtur, optimos quosque Latinae linguae auctores, ea quasi substantiva ac agendi vi praedita generaliter existimasse. Vid. Saturnius, VII. 6, Schmid. Gram. p. 126, Nov. Meth. p. 487.

37) Adeoque inter *Pentaptota*, ut alibi notatum, Gerundia referenda sunt.

38) *Gerundia* plerumque *active* exponenda esse vulgo Grammatici docent: ut, Lucret. I. 112, *Aeternas quoniam poenas in morte timendum*, i. e. *est cur timeant*. Liv. XXIX. 2, extr. *Quia equos conscendendi equitibus spatium non fuerat*, i. e. *ut conscenderent*. Plaut. Poen. I. 2, 13, *Ene nos lavando operam dederunt*, i. e. *ut lavarent*. Liv. II. 20, *Ipse inter spoliandum corpus hostis veruto percussus*, i. e. *dum spoliabat*. Virg. Aen. II. 6, *Quis talia fando Temperet a lacrymis*, i. e. *dum*

II. Supinum est nomen verbale substantivum, singularis numeri, quartae declinationis, in UM et U desinens, atque adeo accusativi aut ablativi casus [40]); ut, accus. *petitum*, abl. *petitu*. Illud *Supinum prius*, hoc *Supinum posterius*, vulgo appellatur.

Veniunt itidem a verbis activis, neutris et deponentibus. Et *Supinum* quidem *prius* active, *posterius* vero passive plerumque significat [41]), ut, *lectum*, *lectu*; *cubitum*, *cubitu*; *deprecatum*, *deprecatu*; a *lego*, *cubo*, *deprecor*.

---

fatur. * Passive autem accipi in his et similibus volunt: ut, Iustin. XVII. 3, 11, *Athenas erudiendi gratia missus*, i. e. *ut erudiretur*. Plin. XIII. 12, *Charta emporetica inutilis scribendo*, i. e. *ut in ea scribatur*: Cic. ad Attic. IX. 9, *Res ad iudicandum difficilis*, i. e. *quae difficulter iudicatur*. Virg. Geo. III. 454, *Alitur vitium*, *vivitque tegendo*, i. e. *dum tegitur*. Sed haec omnia active possis interpretari; vel (cum Ursin. p. 627) per infinitivum activum, cum vel sine praepositione: ut, *Athenas erudienti gratia missus sit*, *gratia τοῦ erudire*: *inutilis scribendo sit inutilis τῷ scribere*, etc. vel (cum Erasmo Schmidio hypomn. p. 211) per verbum finitum et pronomen relativum, vel particulam: ut, *Athenas erudiendi gratia missus*, sit, *ut eum aliquis erudiat*; *inutilis scribendo*, sit, *in qua quis scribat*: vel denique (cum Methodi auctore, p. 489) per verbalia in *io* vel *us*, ut *erudiendi gratia*, sit, *gratia eruditionis*; *inutilis scribendo*, *inutilis scriptioni*; *tempus abeundi*; *tempus abitionis*, vel *abitus*, etc. Confer Saturnius, VII. 7, Vossius Anal. III. 9, Ursin. p. 626, etc.

39) De *Gerundiorum* in Gerundiva quae vocant, sive participia in DUS, mutatione, aliisque ad hanc rem spectantibus, convenientior erit in Syntaxi dicendi locus.

40) Quae *Supina* appellamus, vere sunt *nomina verbalia* quartae declinationis; inveniunturque in aliis casibus praeter accus. et ablat. (Vid. Voss. Anal. III. 11, et Ursin. p. 626) interdum et in plurali. At ea tum tantum *Supina* esse Grammatici volunt, cum prius verbo motus, posterius nomini adiectivo subiicitur.

41) Supinum in UM nonnunquam, licet rarissime, passive; in U vero (praesertim a verbis neutris et deponentibus) active accipi, observarunt Saturnius, VIII. 8, Voss. Anal. III. 12, Ursin. p. 683. Priorum exempla sunt Plaut. Aul. III. 3, 9, *Coctum ego*, *non vapulatum dudum conductus fui*, i. e. *ut vapularem*, sive *verberarer*. Gell. III. 2, *Mulier quae usurpatum isset*, i. e. *quae usurpata fuisset*. Addit Saturnius et tertium ex Martial. XI. 8, sed quia vox ibi obscoena est, eam silentio involvendam censuit. Exempla posteriorum sunt, Liv. I. Praef. *Foedam inceptu*, *foedum exitu*: id est, *cum incipit*, *cum exit*. Plin. XIV. 3, *Forenses uvae celeres proventu*, i. e. *celeriter proveniunt*. Tacit. Annal. XV. 53, 1, *Quia Caesar rarus egressu*, i. e. *raro egrediebatur*, etc. Verum cum supina eiusdem plane naturae sunt, cuius sunt verbalia in *io*, ac utraque quidem, si penitius spectes, agendi potius quam patiendi notione praedita, possunt tamen et haec et illa vel active, vel passive exponi. Sic illud Plin. VII. 53, *Athletas malunt ambulatione cibos perficere*, interpreteris, *dum ambulant*, vel *dum ab illis ambulatur*: et illud eiusd. XXIIII. 1, *Decoctum eorum coeliacos iuvat potione*, i. e. *si po-*

¶ Sunt denique adiectiva quaedam in **BUNDUS**, ab imperfecto indicativi derivata; ut, *errabundus*, *gemebundus*; et *e* in *i* converso, ut, *ridibundus*, *ludibundus*; vel sublato: ut, *moribundus*, *lascivibundus*, etc. 42) (quae quoniam a participiis praesentibus et significatione et constructione nihil fere distant, Charisius Participiis annumerat, Donatus *quasi participia*, alii *Participialia* appellant 43).

---

lent, vel *si poteetur*. Et pari modo *oratum*, πρὸς τὸ παρακαλεῖν, καὶ πρὸς τὸ παρακαλεῖσθαι; *oratu*, ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖσθαι, interpretatur Priscianus, col. 811. Sic auctor *dignus lectu*, *dignus lectione*, *dignus legi*, *dignus quem legas*, et *dignus qui legatur*, promiscue dicuntur: et ea ratione Plin. XXVIII. 1, *Difficilia inventu*. Id. XIX. 4, *Facilia concoqui*. Cic. ad Brut. Epist. 4, *Facile est existimare*. Lucret. II. 1026, *Res difficilis ad credendum*. Plin. VII. 1, *Parvum dictu, sed immensum aestimatione*, protulerunt. Et hinc est quod, pro *Misi ei nunciatum*, *Misi ei nunciari*: et pro *Non est difficile cognitu*, *Non est difficile cognoscere*, dixisse ipsum Ciceronem notat Ursinus, p. 688. Haec igitur cum ita sint, non satis ex merito Priscianum oscitantiae damnat Vossius l. cit. quod supinis in UM utramque significationem, i. e. activam et passivam ex aequo assignet.

42) De horum significatione quintuplex est doctorum sententia. Nam (1) Similitudinem quandam ea denotare vult Priscianus, col. 636, a quo non multum abit Scaurus ap. Gell. XI. 15, qui imitationem iis quandam aut simulationem tribuit: ut, *vitabundus*, *errabundus*, *ludibundus*, sit, *qui vitantem*, vel *errantem*, vel *ludentem agit*, vel *simulat*. (2) Eandem quae participiorum praesentium in NS est, significationem iis adscribit Caesellius Vindex ap. Gell. l. cit. et Servius ad Virg. Ecl. VI. 58, nec alienus ab hac sententia ipse Voss. Anal. II. 38. (3) Vim et copiam, et quasi abundantiam rei, cuius id verbum esset, illis demonstrari vult Sulp. Apollinaris ap. Gell. l. c. cui favet ipse Gellius. (4) In rebus voluntate praeditis, ostentationem, sive professionem, et, si voce uti liceat, satagentiam quandam iis significari docet Scaliger de caus. L. L. IV. 98, p. 244. (5) Denique eandem ea quam frequentativorum participia significationem habere statuit Laur. Valla Eleg. I. 9, ut *ludibundus*, *ridibundus*, etc. idem sint, quod *lusitans*, *risitans*; et quando haec deficiunt, ad illa decurri: ut, *populabundus*, *errabundus*; pro *populitans*, *erritans*. Cum eo autem consentire videtur Frischlinus, qui in Paralip. p. 305, continuationem actionis iis assignat. Caeterum, quod ab Ursino observatum est, p. 84, parum inter se differunt secunda, tertia et quinta sententia: facile etiam conciliari possunt prima et quarta. Et quamvis primam Valla d. loc. repudiet, in nonnullis tamen eam aliquid ex vero trahere ostendit illud Cic. Verr. III. 67, *Si Vulteium habebis, omnia ludibundus conficies*, i. e. *ludenti similis*, seu *quasi per lusum*; et *moribunda* ap. Virg. Aen. X. 341, *morienti similis* Servius interpretatur.

43) Hanc eorum ex auctoribus sylvulam collegit Guntherus Latin. rest. part. II. p. 38 et seqq. *Auxiliabundus*, *bacchabundus*, *certabundus*, *cogitabundus*, *comessabundus*, *concionabundus*, *cunctabundus*, *deliberabundus*, *deprecabundus*, *dissertabundus*, *errabundus*, *excusabundus*, *festinabundus*, *fremebundus*, *furibundus*, *gemebundus*, *gloriabundus*, *gratulabundus*, *haesitabundus*, *iactabundus*, *imaginabundus*, *indignabundus*, *iocabundus*, *lacrymabundus*, *lapsabundus*, *lascivibundus*, *ludibundus*, *me-*

LIBER QUINTUS.

De Partibus orationis indeclinabilibus.

CAP. I.

De Adverbio.

Adverbium est pars orationis invariabilis, quae verbo vel aliis vocibus [1]) adiicitur, ad earum circumstantiam quandam explicandam [2]).

¶ De variis Adverbiorum significationibus, quoad tironibus necessarium videbatur, in Rudimentis nostris alibi dictum est.

Adverbio accidunt tria, *Species*, *Figura* et *Comparatio*.

I. *Primitivae* speciei Adverbia pauca sunt: ut, *cras*, *iam*, *ubi*, *temere*, etc. *Derivatae* vero caetera fere omnia.

Adverbia autem derivantur, vel,

1. A *nomine*; ut, *viritim*, a *vir*; *docte*, a *doctus* [3]).

---

dictabundus, *minitabundus*, *mirabundus*, *moribundus*, *munerabundus*, *nauseabundus*, *nitibundus*, *noctuabundus*, *noscitabundus*, *nutabundus*, *osculabundus*, *peregrinabundus*, *periclitabundus*, *populabundus*, *praedabundus*, *pudibundus*, *reptabundus*, *speculabundus*, *stomachabundus*, *tentabundus*, *venerabundus*, *vitabundus*, *undabundus*, *volutabundus*. *Amorabundus* quoque ex Laberio profert Gellius l. cit. ab inusitato *amoror*; et Priscianus his accenset *rubicundus*, *b* in *c* alternitatis causa converso, pro *rubibundus*. Addere possis *cantabundus*, quo Petron. c. 62. *Laetabundus* et *saltabundus*, quibus Gell. loc. cit. et XX. 3: *aestuabundus*, quo Pallad. Octob. t. 17: *fluctuabundus*, quo Sidon. *ridibundus*, quo Plaut. Epid. III. 3, 32: *vagabundus*, quo Solinus, c. 11: *cruciabundus*, quo Cyprianus Epist. LV. 4, utuntur. Forte et alia his similia effingere liceat: ut, *adorabundus*, *concitabundus*, *contemplabundus*, *propugnabundus*, *luctabundus*, *spectabundus*, *territabundus*, *venabundus*, etc. Tutius tamen his abstinere: *moribundus* autem *legibundus*, *audibundus*, nisi praeeunte probo auctore, non adhibuerim.

1) *Adverbium* ut plurimum et praecipue adiungitur *verbo*, unde et nomen traxit: at non ei solum adiicitur, sed aliis etiam orationis partibus: et quidem *nominibus*; ut, *insigniter doctus*, *admodum puer*: *pronominibus*; ut, *plane noster*: *participiis*; ut, *Latine loquens*: aliis denique *adverbiis*; ut, *sat cito*, *tam negligenter*.

2) *Circumstantiae* vocabulo, laxiore quam Logicis solet sensu accepto, continentur etiam modi quicunque sive qualitates ad rem declarandam adiectae.

3) Quae a nominibus derivantur adverbia, longe plurima in E vel ER, multa in O, quaedam in IM, UM, ITUS et A exeunt: ut, *bene*,

2. A *pronomine*: ut, *hic*, *eo*, *qui*; ab *hic*, *is* et *quis* [4]).
3. A *verbo*: ut, *caesim*, *punctim*; a *caedo*, *pungo* [5]).
4. A *participio*: ut, *amanter*, *simulate*; ab *amans*, *simulatus* [6]).

---

fortiter, *tuto*, *oppidatim*, *solum*, *radicitus*, *una*, etc. Numeralia autem, a quatuor, in IES: ut, *quinquies*, *centies*, etc. Quae ab adiectivis primae et secundae veniunt, pleraque in E desinunt; ut, *libere*, *plene*: nonnulla in O, UM et TER; ut, *falso*, *tantum*, *graviter*: pauca in A, ITUS et IM; ut, *recta*, *antiquitus*, *summatim*. Quaedam bifariam efferuntur; ut, *primum*, *primo*; *pure*, *puriter*; *caute*, *cautim*. Ab adiectivis tertiae fere in TER, rarius in E terminantur: ut, *fortiter*, *eleganter*; *facile*, *repente*: unum in *o*, ut *omnino*. A substantivis deducta exeunt pleraque omnia in IM vel ITUS: ut, *ostiatim*, *generatim*; *funditus*, *medullitus*. Singularia sunt, *Pol*, *foris* et *foras*, *diu*, *noctu*, *fore* et *forte*, *alternis*, *gratis*, *ingratis*. Sed haec et plurima alia, quae vulgo adverbia existimantur, vere nomina sunt. Sic, 1. Plurima in UM et O: ut, *primum*, *primo*, *secundum*, *secundo*, *paulum*, *paulo*, *tantum*, *quantum*, *plurimum*, *commodum*, *aeternum*, *mutuo*, *crebro*, *perpetuo*, *raro*, *secreto*, *subito*, *falso*, *merito*, etc. nomina sunt adiectiva accusativi vel ablativi casus, quibus *ad* vel *in*, cum substantivo aliquo, intelligitur. 2. Omnia adverbia comparativi gradus; ut, *amplius*, *melius*, *minus*, *plus*, etc. vera adiectiva sunt accusativi casus, in quibus *ad*, et *negotium*, *tempus*, *spatium*, aut simile quid, reticetur. 3. Sic *partim* est antiquus accusativus a *pars*; *tempori* (unde comparativus *temporius*) *luci*, *vesperi*, antiqui ablativi, pro *tempore*, *luce*, *vespere*: *rite* ablativus, pro *ritu*; ut, *impete*, pro *impetu*. Sic *diu*, *noctu*, pro *die*, *nocte*, ab antiquis nominativis *dius*, *noctus*. *Foris* ablat. *foras* accus. ab antiquo *fora*, *-ae*, pro quo nunc *foris*, *-is* dicimus. *Gratis*, *ingratis* abl. per Syncopen pro *gratiis*, *ingratiis*. *Fore* nom. *forte* ablat. *Alternis* ablat. supple *vicibus*. *Alias* accus. supple *res*. *Una* abl. supple *opera*. *Recta* abl. supple *via*, etc.

4) A Pronomine derivata desinunt fere in C, A, vel O: ut, *hic*, *huc*, *hinc*, *hac*, *ea*, *qua*, *eo*, *quo*. Sed ex his multa vere pronomina esse supra ostendimus, lib. II. p. 203.

5) Haec fere omnia in IM desinunt: proxime autem a supinis veniunt vel participiis. *Abunde*, *propere*, *peregre*, quae quidam a verbis formant, *abundo*, *propero*, *peragro*, potius sunt ab *abundus* (quo utitur Gellius, I. 2;) *properus*, quod Catulli est, LXI. 34, et aliorum; et antiquo *pereger* seu *peregris*. *Mordicus* forte a *mordeo* est per Syncopen pro *mordicitus*. *Mox* a *moveo* deducit Vossius. * Verba *age* et *cedo*, cum ad plures dicuntur, in adverbiorum naturam migrare videntur; ut in illo Val. Flacc. III. 311, *Vos, age, funereas ad littora volvite silvas*: et in isthoc Ciceronis de Senect. c. 6, *Cedo, qui vestram rempub. tantam amisistis tam cito*. *Amabo* autem (quod futurum est verbi *amo*) male adverbiis adnumeratur: dicitur enim *amabo te*; et cum absolute ponitur, hic casus necessario intelligitur. Vid. Voss. Anal. I. 2.

6) Quae a praesentibus veniunt, exeunt in TER; ut, *properanter*, *dubitanter*, a *properans*, *dubitans*: quae a praeteritis vero, in E; ut, *distincte*, *emendate*, a *distinctus*, *emendatus*: interdum in O; ut, *merito*, *sortito*, *inopinato*; a *meritus*, *sortitus*, *inopinatus*. Sed haec (ut modo diximus) veri ablativi sunt, intellecta praepositione *ex*; saepe etiam expressa: ut ap. Ovid. Heroid. V. 7, *Leniter ex merito quicquid patiare ferendum est*; et ap. Cic. de Nat. Deor. II. 48, *Araneolae ex inopinato observant*.

5. A *praepositione*: ut, *intro*, *citro*, *ultro*, *clanculum*, ab *intra*, *citra*, *ultra*, *clam* 7).

II. Plurima sunt adverbia figurae, tum *Simplicis*: ut, *hinc*, *sapienter*, *bene*, *magis*, etc. tum *Composita*: ut, *quare*, *videlicet*, *quovis*, etc.

Componuntur autem adverbia variis modis:

1. Ex *nomine* praeeunte: et sequente (1.) Vel alio *nomine*; ut, *postridie* 8), ex *postero die*. (2.) Vel *verbo*; ut, *pedetentim*, quasi *pedem tendendo*. (3.) Vel *ab adverbio*; ut *dextrorsum*, ex *dexter* et *versus* 9). (4.) Vel *syllabica adiectione*; ut *parumper*, ex *parum* et *per*.

2. Ex *pronomine*: addito (1.) Vel *nomine*; ut, *hodie*, pro *hoc die* 10). (2.) Vel *adverbio*: ut, *quin*; pro *qui ne*. (3.) Vel *praepositione*; ut, *hactenus*, pro *hac* [fine] *tenus*. (4.) Vel *coniunctione*; ut, *quasi*, ex *quis* et *si*. (5.) Vel *syllabica adiectione*; ut, *tuatim*, i. e. *tuo more*, ex *tuus* et *tim*.

3. Ex *duobus verbis*; ut, *ilicet*, *scilicet*, *videlicet*; ex *ire*, *scire*, *videre*, et *licet*.

4. Ex *participio et nomine*; ut, *perendie*, quasi *perempto die*.

5. Ex *adverbio*: sequente (1.) Vel *nomine*; ut, *nimirum*, ex *ne* (pro *non*) *mirum*; *edepol*, *ecastor*, *mecastor*, *mehercule*, ex *e* sive *me* 11) iurandi vocula et *Pollux*, *Castor*, et *Hercules*. (2.) Vel *verbo*; ut, *ubivis*, *quovis*, *undelibet* 12). (3.) Vel alio *adverbio*; ut, *quousque*, *sicuti*, *tantummodo* 13). (4.) Vel *praepositione*; ut, *quoad*, *quorsum*, ex *quo versum*. (5.) Vel *coniunctione*; ut *etiam*,

---

7) Sic *retro* a *re*, *intus* ab *in*, *subtus* a *sub*, *iuxtim* a *iuxta*.

8) Sic *magnopere*, *maximopere*, *summopere*, *tantopere*, pro *magno*, *maximo*, *summo*, *tanto*, *opere*; *multimodis*, *omnimodis*, pro *multis modis*, *omnibus modis*.

9) Item *aliubi*, *alicubi*, ex *alius*, *aliquis* et *ubi*; *aliunde*, *alicunde*, ex iisdem et *unde*; *alioqui*, *caeteroqui*, ex *alius*, *caeterus*, et adverbio *qui*.

10) Sic *quare*, *quomodo*, pro divisis, *qua re*, *quo modo*; *cur* contracte, pro *cui re*.

11) Perperam vulgo scribunt *aedepol* et *aecastor*, quasi sint ab *aede Pollucis* vel *Castoris*: cum *me* et *e* sint ex Graeco μὰ et νὰ. Ut similia sint, *mecastor*, *ecastor*, *epol*, vel etiam *edepol*, quasi *me Deus Castor* vel *Pollux*, sive *per Castorem* aut *Pollucem*. Similia his sunt, *eiuno*, *equirine*, *ecere*; pro, *per Iunonem*, *per Quirinum*, *per Cererem*; et *mediusfidius*, quod est *me* διὸς, i. e. *Iovis*, *fidius*, hoc est *filius*. Magis haec placent, quam ut *me* sit accusativus, et elliptice intelligatur *amet* vel *adiuvet*. Vid. Voss. Gram. min. p. 156, et Etym. in voc. *medius fidius*, et Ursin. p. 963.

12) Sic *deinceps*, quasi *dein capiendo*.

13) His adde *quam*; adverbiis intendendi ἐμφατικῶς iunctum, ut *admodumquam*, *nimisquam*, *oppidoquam*, *sanequam*.

ex *et* et *iam*. (6.) Vel *syllabica adiectione*; ut *siccine*, *ubicunque*, *ibidem*, *nondum*, *undique*, *ubinam*.

6. Ex *praepositione*: sequente (1.) Vel *nomine*; ut, *admodum*; *cominus*, ex *cum* vel *con* et *manus*; *eminus*, ex *e* et *manus*; *denuo*, ex *de novo*; *illico*, ex *in loco*[14]). (2.) Vel *pronomine*; ut, *antea*, *adeo*, *interea*, *postea*, *praeterea*, *posthac*. (3.) Vel *adverbio*; ut, *affabre*, *apprime*, *dehinc*, *perinde*, *praeterquam*, *inibi*, *interibi*[15]). (4.) Vel alia *praepositione*; ut, *desuper*, *propalam*, *praeterpropter*[16]).

7. Ex *coniunctione* et alio *adverbio*; ut, *etiamnum*, ex *etiam nunc*: *sicubi*, ex *si ubi*; *si quando* ex *si aliquando*[17]); *velut*, *veluti*, ex *vel* et *ut*, *uti*.

8. Ex pluribus *vocibus* promiscue *coniunctis*; *quamobrem*, *quemadmodum*, *nudiustertius*; *identidem*; pro divisis, *ob quam rem*, *ad quem modum*, *nunc dies tertius*, *idem et idem*.

III. Comparantur fere omnia adverbia, a nomini-

---

14) Sic *adamussim*, *examussim*, *extemplo*, *interdiu*, *obiter*, *obviam*, *praefiscini* (ex *prae* et *fascinum*) *profecto* (ex *pro* et *facto*.) Quae pleraque, nomina potius cum praepositione constructa, quam adverbia sunt. * Vocem *impraesentiarum*, sive divisim, *in praesentiarum*, tanquam prorsus lutulentam reiicit Sciopp. de Styl. Hist. p. 59; Chr. Cellarius quoque in Proleg. ad cur. poster. p. 11, de bonitate eius dubitat: at genuinam iudicat Perizon. ad Sanct. p. 171, utpote non Fannio tantum ap. Priscian. lib. 13, et Catoni R. R. 144, sed Nepoti, XXIII. 6, 2, Tacit. Annal. IV. 59, 4, et Apuleio, pluribus locis, usitatam; ut sileam Minutium, Symmachum, Cyprianum et alios. Vossius de vit. serm. I. 25, ex *in praesentia rerum* corruptam putat: rectius Ursinus, qui p. 923, *tempore* intelligit, ut *praesentiae* pluraliter, pro *praesentibus rebus* sit dictum, pari modo quo *fortitudines* ap. Cic. Offic. I. 22, pro *fortibus factis*, proindeque *in tempore praesentiarum* idem sit quod *in tempore rerum praesentium*. Eademque ratione *depraesentiarum*, quo utitur Petronius, c. 58 et 74 exponendum.

15) Sic *deorsum* (ex *de* et *vorsum*) *insimul*, *interdum*, *persaepe*, *praeut*, *prout*, *pronuper*, *proporro*. * Praepositiones autem separatim adverbiis adiici non debere praecipiunt Donatus, Edit. secund. col. 1761, et in eum Servius, c. 1794, et Sergius, col. 1852, itemque D. Augustinus de Gramm. col. 2011, ut *de sero*, *de modo*, *de trans Tiberim venio*. Invenitur tamen ap. Vitruv. V. 7, extr. *a peregre*; et ap. Plin. XVIII. 24, med. *a foris*. Quibus exemplis defendi quomodocunque eos posse, qui cum vulgato Interp. aliisque eius seculi, *a modo*, *ex nunc*, *de extra*, *ad intra*, *de longe*, dicunt, existimat Ursinus, p. 1009.

16) Sic *exin*, *dein*, *proin*: nisi in his posterior pars sit *inde* per Apocopen decurtatum. Caeterum hae propositiones compositae ideo in adverbiorum naturam migrarunt, quod casu suo destituantur. Secus se res habet in *exante*, *inante*, *exadversum*; de quibus vid. cap. seq. not. 13.

17) *Necubi*, pro *ne alicubi*; *necunde*, pro *ne alicunde*; *nequando*, pro *ne aliquando*; ex duobus potius adverbiis, *ne* scil. pro *non*, et *ubi*, *unde* et *quando*, videntur conflata.

bus comparabilibus derivata: ut, *docte*, *doctius*, *doctissime*; *feliciter*, *felicius*, *felicissime*[18]).

Positivus eorum gradus exit plerumque in E vel TER[19]); ut, *dure*, *facile*, *acriter*: *Comparativus* in IUS; ut, *durius*, *facilius*, *acrius*: *Superlativus* in IME; ut, *durissime*, *facillime*, *acerrime*.

Quae a nominibus anomale comparatis derivantur, comparationem et ipsa anomalam habent: ut, *bene*, *melius*, *optime*; *male*, *peius*, *pessime*; *parum*, *minus*, *minime*, et *minimum*; *multum*, *plus*, *plurimum*; *prope*, *propius*, *proxime*.

Positivo carent, *magis*[20]), *maxime*; *ocyus*, *ocyssime*; *prius*, *primo* vel *primum*[21]); *potius*, *potissimum*[22]).

Comparativo carent, *paene*, *paenissime*[23]); *nuper*, *nuperrime*[24]); *nove* et *noviter*, *novissime*; *merito*, *meritissimo*.

Superlativo carent, *excusate*, *excusatius*; *tempori*, *temporius*; *satis*, *satius*; *secus*, *secius*[25]).

---

18) Inveniuntur et adverbia comparata, quorum primitiva exoleverunt: ut, *saepe*, *saepius*, *saepissime*; *prope*, *propius*, *proxime*; *penitus*, *penitius*, *penitissime*; *satis*, *satius*, *secus*, *secius*: ab antiquis *saepis*, *propis*, *satis*, *penitus*, *sequus* [vel hoc postremum, ut alii volunt, a verbo *sequor*] unde et *propior*, *proximus*; *penitior*, *penitissimus*; item *sequior*, *sequius*, et in neutro *satius*, in usu perstiterunt; et apud vetustiores *saepior*, *saepissimus*. Vid. lib. I. cap. 4. n. 34, 37, 50 et 51. * *Diutius* vero, *diutissime*, pro *longius*, *longissime*; et *temporius*, pro *tempestivius*, ab ablativis *diu* (pro *die*) et *tempori* (pro *tempore*) in adverbiorum naturam usu mutatis, per *καταχρησιν* quandam sunt formata. * *Paenissime* vero a *paene* ap. Apuleium, Met. VIII. p. 238, suo more confictum videtur.

19) Interdum in O: ut, *tuto*, *tutius*, *tutissime*; et unam in US, *penitus*, *penitius*, *penitissime*.

20) *Magis*, et (quo Poetae interdum utuntur) *mage* quamvis comparativae significationis, origine tamen sua nomen adiectivum esse positivi gradus, ut *potis*, *pote*, indeque compar. *maior*, et superl. *maximus*, pro *magior* et *magissimus*, per contractionem formata, ostendit Perizon. ad Sanct. II. 10, 1.

21) Sed haec in O vel UM, item comparativa fere omnia, nomina potius quam adverbia, ut supra diximus n. 3, censenda sunt.

22) Cicero etiam pro Muraen. c. 2, et Celsus, III. 6, med. *potissime* utuntur.

23) De quo modo dictum, n. 18.

24) Addunt aliqui comparativum *superius*, at eius non magis exemplum suppetit, quam nominis adiectivi *superior*.

25) Et ea fere omnia, quorum primitivis, sive nominibus, sive participiis, deest hic gradus.

1) *Praepositiones* ita dicuntur, quod aliis ut plurimum vocibus praeponantur; vel *appositione*, ut, *ad patrem*; vel *compositione*, ut, *admoneo*. At id perpetuum non est: nam *tenus* semper postponitur, ut, *mento tenus*; interdum et *cum*, ut, *mecum*, *secum*, *secum*. Aliae etiam praepositiones inverso ordine positae haud raro inveniuntur: ut, Cic. ad Attic.

C A P. II.

De Praepositione.

Praepositio [1]) est pars orationis invariabilis, unius substantivi ad alterum relationem significans [2]).

Praepositiones sunt vel *Separabiles* vel *Inseparabiles*.

Inseparabiles, quae separatim, sive extra compositionem, usurpantur.

Inseparabiles, quae in compositione tantum inveniuntur.

Praepositioni accidunt tria, *Casuum rectio* [3]), *Species* et *Figura*.

I. Praepositionum separabilium aliae accusativum, aliae ablativum, aliae *utrumque* casum regunt.

1. *Accusativum* regunt Praepositiones viginti et octo; *Ad*, *apud*, *ante*, *adversus* vel *adversum*, *cis*, *citra*, *circum* vel *circa*, *contra*, *erga*, *extra*, *intra*, *infra*, *iuxta*, *ob*, *per*, *praeter*, *propter*, *post*, *penes*, *pone*, *secus*, *secundum*, *supra*, *trans*, *ultra* [4]).

VI. 1, *Diem statuo satis laxam, quam ante si solverint, dico me centesimas ducturum*, Tac. Annal. IV. 5, *Misenum apud et Ravennam.* Caes. B. G. VII. 33, *Quos inter controversia esset*, Tac. Annal. III. 75, 4, *Illi, quod praeturam intra stetit, commendatio ex iniuria oriebatur*. Quinctil. IX. 3, *Neminem posse alteri dare matrimonium, nisi quem penes sit patrimonium*, Flor. Proem. *Ut si quis magnitudinem imperii cum annis conferat, aetatem ultra putet*, Sueton. Ner. XXXIII. 7, *Coegitque se coram venenum quam posset velocissimum coquere*. Cic. de Invent. I. 19, *Delectatio non aliena ab eo negotio quo de agitur*. Apud Poetas vero haec quam Anastrophen vocant, frequentissima est: ut, Virgil. Aen. I. 32, *Maria omnia circum*, Val. Flacc. I. 46, *Hospita vina inter*. Plaut. Amph. II. 2, 21, *Omnia adsunt bona quem penes est virtus*. Virg. Geo. III. 42, *Te sine nil altum mens inchoat*, Id. Aen. II. 792, *Ter conatus ibi collo dare brachia circum*, pro *circumdare*. Cui non multum absimile illud Ciceronis pro Sulla, c. 8, *Gaudeat suo generi me meum ante non ponere*. * Praepositionibus, quae casibus suis plerumque postponuntur, vulgo accensent *usque* et *versus*: at haec vero adverbia, non Praepositiones esse, docti iamdudum ostenderunt. Vid. not. 4.

2) Alii definiunt, *Praepositio est vox invariabilis, quae vel appositione vel compositione aliis vocibus praeponitur, ad motum vel quietem significandam*. Alii, *Vox invariabilis natura sua casum regens*. Alii denique, *Pars orationis invariabilis, verbo nomen certo quem regit casu adiungens, ad significandam quandam circumstantiam*.

3) Eodem iure praepositionibus accidit *Casuum rectio*, quo nominibus *motio*: nam, ut hoc nominum fere adiectivorum; ita et illud praepositionum duntaxat separabilium accidens est.

4) Accusativum regentibus vulgo adiiciunt, *Circiter*, *prope*, *usque* et *versus*: verum cum non ab his ipsis, sed a praepositione *ad*, saepius quidem intellecta, nonnunquam et expressa, accusativus regatur; merito in-

2. *Ablativum* postulant Praepositiones quindecim, *A, ab, absque, cum, clam* [5]), *coram, de, e, ex, pro, prae, palam, sine, tenus* [6]).

3. *Accusativum* vel *Ablativum* regunt Praepositiones quatuor, *In, sub, super,* et *subter* [7]).

¶ Praepositiones, cum casum suum amittunt, *Adverbia* fieri vulgo existimantur: ut, *Longo post tempore venit* [8]).

---

ter adverbia ea reiiciuntur. Eodem quoque ordine Perizon. ad Sanct. I. 15, 1 et 9, habenda censet, *adversus, iuxta, propter, secus, secundum.* At quanquam haec primaria sui notione (quod Perizonius contendit) adverbiorum naturam habuerint; cum tamen alia nusquam praepositionis adiuncta iam legatur; non est, (ut Ursini sententiam p. 1047, meam faciam) quod praepositionum tribu ea moveamus, quae adverbiorum, si quam habuerint, naturam iampridem deposuerunt. *Iuxta* quidem, cum pro *aeque* aut *similiter*, et *secus*, cum pro *aliter*, accipiuntur, adverbia sunt.

5) *Clam* interdum cum accusativo iunctum invenitur: ut Plaut. Amph. Prol. 107, *Is amare occoepit Alcumenam clam virum.* Ter. Hec. III. 3, 36, *Et clam eveniat partus patrem:* unde et a quibusdam inter praepositiones utrique casui servientes numeratur. Id. Plaut. Mil. III. 3, 9, cum dativo adhibuit, *Mihi clam est.* Priscianus lib. XIV. col. 988, *clam* censet magis adverbium esse quam praepositionem; cuius et suae opinionis tres adfert rationes: Primam, quod nec localem habeat aliquam significationem, quam plerumque praepositiones possident. Secundam; quod qualitatem demonstret, quae in adverbiis inveniri solet, et diminuatur, quod nulli praepositioni accidit, ut *clanculum.* Tertiam, quod possit absque casu proferri: ut, *bona aperte facit, mala autem clam.* Sed hoc postremum cum multis aliis praepositionibus habet commune.

6) Addunt vulgo *procul*, quod vere adverbium esse ostendit saepius adiecta praepositio *a* vel *ab*: ut, Virg. Ecl. X. 46, *Procul a patria.* Cic. Tusc. V. 14, *Procul ab omni metu:* et ita fere Ciceronem loqui, notat Gifanius Observ. L. L. p. 290. Accusativo quandoque iunctum, probatum eunt Despauterius, p. 289, Linacer, p. 318, et Sanctius, p. 155, his exemplis; Curtii, V. 5, 0, *Procul urbem.* Livii lib. XXXI, *Locus procul muros satis aequus agendis vineis fuit.* Plinii, IX. 53, *Villa est Campaniae haud procul Neapolim.* At (quod Vossio Anal. IV. 22, Scioppioque ad Sanct. d. l. observatum) melioribus libris, *urbe, muris Neapoli,* leguntur. Eiusdem quoque fidei est, quod e Curtio, IV. 13, 35, quidam obiiciunt, *Impedimenta haud procul aciem in edito colle constituit*; pluribus enim et emendatioribus codd. *acie* illic habetur.

7) Quibus addi potest et *clam*, ut modo diximus.

8) Hoc fit in hisce praepositionibus, *Ante, circa, clam, coram, contra, infra, intra, iuxta, palam, pone, post, propter, secus, subter, super, supra, ultra.* Atqui cum casus his debitus in sensu fere lateat, qui et apte satis exprimi possit, satius est existimare eas etiam casu destitutas praepositionum naturam retinere. Sic illud Virg. Ecl. I. 30, *Longo post tempore venit*, integrum erit, *post illud tempus.* Sic in illo Cic. Offic. I. 15, *Quod contra fit a plerisque,* supple *hoc* vel *illud negotium.* Nonnunquam tamen vere adverbiascere, cum nullus his casus intelligi potest, docet Ursinus, p. 1050: ut Plaut. Amph. II. 2, *Si huic eam adversum,* Id. Mil. III. 3, 9, *Mihi clam est.* Sallust. Iug. 98, *Plebi patribusque iuxta carus.* Ter. Eun. IV. 7, 24, *Quae mihi ante oculos coram ama-*

II. Respectu speciei, aliae Praepositiones sunt *primitivae*: ut, *ad*, *apud*, *ante*, *a*, *e*, *pro*, *in* [9]), etc. aliae *derivativae*: ut, *adversus*, *secundum*, ab adiectivis *adversus*, *-a*, *-um* [10]); *secundus*, *-a*, *-um*; *circa*, a *circus*; *iuxta*; a *iungo*; *propter*, a *prope*, quasi *propiter* [11]).

III. Respectu figurae Praepositiones aliae sunt *simplices*: ut, *ad*, *ante*, *abs*; aliae *compositae*: ut, *exadversum* [12]), *inante*, *exante* [13]), *absque* [14]).

¶ Praepositiones cum aliis vocibus compositae significationem suam plerumque retinent: ut, *abeo*, *adeo*, *insum*, *praepono*.

Excipe 1. IN, cum nominibus et participiis per se compositum, privationem plerumque significat: ut, *infidus*, *indoctus*, *inauditus*. 2. IN, cum verbo plerumque auget: ut, *infringo*, *induro*, i. e. *valde frango*, *valde duro*: atque eam quoque in participio significationem retinet, *infractus* [15]) *induratus*, pro *admodum fractus*, vel *duratus*.

* Interdum in participiis contrariam significationem habet: ut, *invocatus*, *infrenatus*, *immutatus*; saepius affirmativo verborum *invoco*, *infreno*, *immuto*; nonnunquam

---

torem adduxti tuum. Cic. Verr. V. 26, *Palam ante oculos omnium*: Sallust. Catil. 36, *Caeterae multitudini diem statuit, ante quam liceret sine fraude ab armis discedere, praeter rerum capitalium condemnatis*, pro *praeterquam*. Vid. eund. Ursin. p. 1088 et seqq.

9) Ex his multae sunt a Graecis derivatae: ut, *ab*, ex ἀπό; *ante*, ab ἀντί; *ex*, ab ἐκ vel ἐξ; *in*, ab ἐν; *per*, a περί; *prae*, a παρὰ vel πάρος; *sub*, ab ὑπό; *super*, ab ὑπέρ.

10) Ita Ursinus, p. 1086: at Perizonius, p. 150, et ante eum Vossius Anal. IV. 22, ex *ad* et adverbio *versus* compositam volunt.

11) Item *citra*, *extra*, *infra*, *intra*, *supra*, *ultra*, ab antiquis adiectivis, *citer*, *exter*, *infer*, *inter*, *super*, *ulter*; in quorum nonnullis, nempe in *exterus*, *inferus*, *superus*, terminatio *us* praevaluit.

12) Sic Cic. Divin. I. 45, *Ara exadversus eum locum consecrata est*: et C. Nep. II. 8, 4, *Ut exadversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent*, cum accusativo construunt.

13) De *inante*, *exante*, ambigi possit, an non divisim rectius scribantur: ut ap. Cic. Phil. III. 8, *In ante diem quartum Kalendarum Decembris distulit*, h. e. *usque in eum diem*. Item Liv. XLV. 2, *Supplicatio indicta est ex ante diem quintum Idus Octob.* i. e. *ab eo die*. Et Plin. XI. 16, init. *Gignitur id maxime Arcturi exortu, ex ante pridie Idus Septembris*, i. e. *eo die, qui pridie Idus est*. ¶ Porro praepositiones inter se compositae, adverbia vel coniunctiones plerumque evadunt: ut, *insuper*, *desuper*, *propalam*, *protinus*, *circumcirca*, *praeterpropter*. Sic *circumsecus* ap. Apuleium Met. II, qui et *incoram sui* Met. IX, pro *in praesentia sui* dixit.

14) *Absque* ex *abs* et coniunctione *que*, nisi mavis cum Vossio Gram. min. p. 163, *que* syllabicam hic adiectionem statuere.

15) Vid. supra p. 305.

et negativo, pro, *non vocatus*, *non frenatus*, *non mutatus*, sensu accepta[16]). 3. IN etiam aliquando cum nomine auget: ut, *incanus*; *incurvus*. 4. PER saepius auget: ut, *percarus*, *perdifficilis*, *perfero*, *perfruor*. Interdum privat: ut, *perfidus*, *periurus*. 5. PRAE interdum auget: ut, *praeclarus*, *praedives*, *praevaleo*, *praepolleo*. 6. SUB quandoque minuit: ut, *subtristis*, *subirascor*. 7. DE saepe deorsum significat: ut, *decido*, *decurro*. Interdum privat: ut, *demens*, *decolor*, *deformis*, *deartuo*, *depilo*, *denaso*. 8. EX itidem interdum incrementum: ut, *exclamo*, *exaggero*: interdum privationem; ut, *exsanguis*, *exanimo*, significat.

De Praepositionibus inseparabilibus.

Praepositiones inseparabiles[17]) sunt sex; *Am*[18]), *dis*[19]), *re*[20]), *se*[21]), *con*[22]), *ve*[23]); ut, *amburo*, *distraho*, *repono*, *seiungo*, *convello*, *vesanus*[24]).

---

16) Vid. supra ibid. n. 19.

17) Eas Loquelares appellat Probus, c. 1427, eo quod *loquelis* in compositione inserviant: confer et Charis. col. 204, et Diomed. col. 404. Caeterum *Praepositiones* proprie non sunt, sed solum ita nominantur, quod instar verarum, i. e. seperabilium praepositionum in compositione praepositae certam significandi vim vocibus quibus praeponuntur, ut illae, adiiciant. Vid. Ursin. p. 1051.

18) AM, AN, integre *ambe* vel *ambi*, *circum* notat, ex Gr. ἀμφί: ut, *ambages*, *ambedo*, *ambigo*. Sic *anquiro*, *undique quaero*, *amicio*, *circumiacio*; *amsancti valles* ap. Virg. Aen. VII. 565, i. e. *loci ex omni parte sancti*, ut Servius interpretatur. Olim et extra compositionem utebantur, ut Cato in Orig. *Am terminum*, i. e. *circa*, ap. Macrob. Saturn. I. 14, unde et Cominianus ap. Charis. col. 204, inter eas reponit quae casum regunt, exemplumque addit, *am segetes*.

19) DIS sive DI, ex Gr. δίς, *bis*, vel potius διά, *per*, divisionem vel distinctionem notat: ut, *disiungo*, *disiudico*. Interdum negat vel privat: ut, *diffido*, i. e. *minus fido*. Interdum auget: ut, *discupio*, i. e. *valde cupio*. Porro DIS (ut ait Priscianus, col. 1002,) praeponitur, cum sequuntur *c*, *f*, *i*, *p*, *s*, *t*: ut, *discumbo*, *differo* (*s* in *f* converso) *disiicio*, *displiceo*, *disseco*, *distineo*. DI vero, cum aliae consonantes: ut, *diduco*, *digero*, *diluo*, *dimitto*, *dinumero*, *diruo*, *divello*. Sequente vocali DI vel DIS vix reperies.

20) RE saepius iterationem significat, ut *relego*, *rebibo*; vel reciprocationem, ut *redamo*; vel idem quod *retro*, ut *respicio*, *revertor*. Interdum privationem notat: ut, *retego*, *recingo*, *resero*, *revelo*, *recludo*; vel repugnantiam, ut *reclamo*, *reluctor*, *renitor*; vel respectum ad rem vel terminum unde, ut *refringere*, *resecare*, i. e. *aliunde frangere*, *secare*: sic *resolvere*, *revellere*. Interdum contrarias significationes habet: ut, *recantare* est vel *iterum cantare*, vel *quod prius cantatum est alio carmine contrario delere*: *recondere* vulgo idem quod simplex *condere* vel *abscondere*; pro *promere* autem Propertius utitur, II. 23, 50. Sic *retegere* plerumque est idem quod *detegere*: at *retectis pedibus* ap. Sueton. Aug. 78, est *bene et diligenter tectis*, ut Casaubonus interpretatur. Sic *refigere*

CAP. III.

De Interiectione.

Interiectio est pars orationis invariabilis, motum aliquem animi significans, sententiamque per se perficiens [1]).

Praecipuas interiectionum significationes in Rudimentis nostris recensuimus.

Interiectioni accidunt duo, *Species* et *Figura*.

I. *Derivativae* sunt, *evax*, ab *Evan* [2]); *bombax* [3]) a *bombus* [4]). *Primitivae*, caeteras fere omnes: ut, *o*, *heu*, *vah*, *papae* [5]), etc.

---

plerumque id *quod prius fixum est rescindere* vel *educere* significat; ut ap. Virg. Aen. VI. 622, *Fixit leges pretio atque refixit:* ap. eund. vero Geo. IV. 202, *Aulasque et cerea tecta refigunt*, RE παρέλκειν Servius putat, *reficiunt* interpretatur Taubmannus, at Pierius *refingunt* legit. Confer Ursin. p. 1085, et Broekhusium ad Propert. l. cit.

21) SE vel SED, pro *sive*, veteres dixerunt, teste Festo. Privandi vim habet: ut, *securus*, *sine cura*; *segnis*, *sine igne*; *sedulo*, *sine dolo:* aut (quod eodem fere redit) separationem significat: ut, *secubo*, *seduco*, *sevoco*, i. e. *seorsum*, *cubo*, *duco*, *voco*. Interdum *e* in *o* mutatur: ut, *sobrius*, *socors*, i. e. *se*, vel *sine bria*, *sine corde*. Aliquando SE in compositis corruptum est a *semis*, ut in *selibra*, *semodius*; pro *semilibra*, *semimodius*.

22) CON in compositis pro *cum* dictum clarioris soni gratia videtur: quia tamen Quinctilianus, I, 5, prop. fin. et Gellius, II. 17, ea pro diversis habent, nec *cum* unquam in compositione invenimus, ideo CON suum locum, quem Grammaticorum plerique ei dederunt, inter *Loquelares* tenere voluimus. Caeterum CON ante vocalem *n* amittit; ut, *coalesco*, *cohibeo*, *cogo*, *cohaereo:* consonis praepositum in eas saepe transit; ut, *collido*, *committo*, *corrado:* interdum *b* adsciscit, ut, *comburo*.

23) VE in compositione minuit vel vitiat notionem simplicis: ut, *vegrandis*, *male grandis*; *vesanus*, *male sanus*; *vecors*, *malo* seu *perverso corde* sive *animo praeditus*; *Veiovis*, *malus Iupiter*; quem alii pro Plutone, Orco, seu Iove Stygio accipiunt, ut Martianus Capella, et Papias in Gloss. Alii de Iove puero vel adolescente; ut, Ovid. Fast. III. 445, et Festus in *Vesculi*, intelligunt. Confer et Gell. V. 12, cuius de his paulo diversa opinio est.

24) Addunt quidam praepositionibus inseparabilibus AN, DI et NE. Sed AN et DI non magis differunt ab AM et DIS quam CO aut COM a CON [vel *cum*:] NE autem adverbium est, quod in compositione interdum producitur; ut, *nequaquam*, *nequicquam:* interdum corripitur; ut, *nefas*, *nefastus:* item, *nego* a *ne*, pro *non*, et *ago*, et *negotium*, a *ne*, et *otium*, *g* interiecto.

1) An Interiectio pars orationis dici mereatur, an distincta ab adverbio, an denique opus sit eam tradere in Grammatica disputantes Vid. Sanct. I. 2; Frischlin. in Praef. Gram. Lat. Voss. Anal. IV. 28; Ursin. p. 1102.

2) *Evax* exultantis interiectio ap. Plaut. Curc. I. 2, 8, etc. ab *Evan* nomine Bacchi.

II. Rursus *Simplices* sunt pleraeque: ut, *hei*, *hui*, *proh*, etc. *Compositae* nonnullae; ut, *ehodum*, *eugepae*[6]).

☞ Obs. Quaedam nomina et verba usque adeo naturam Interiectionum induerunt, ut pene interiectiones videantur: qualia sunt, *malum! turpe! nefas! sodes, amabo, quaeso*, et alia nonnulla[7]): ut Plaut. *Quae haec, malum! impudentia est?* Virg. *Sequiturque, nefas! Aegyptia coniunx.* Horat. *Corrige, sodes, hoc, aiebat et hoc.*

CAP. IV.

De Coniunctione.

Coniunctio est pars orationis invariabilis, quae connectit et ordinat sententias[1]).

---

3) Ap. eund. Plaut. Pseud. I. 3, 131.

4) Vel a Gr. βόμβος, voce a sono conficta. Similiterque *pax!* interiectio silentium sibi vel alteri imponentis, ut ap. Ter. Heaut. IV. 3, 38, *Pax! nihil amplius*, non est a nomine *pax, pacis;* sed ab interiectione Graeca πάξ. Vid. Priscian. col. 980, in primis vero Voss. loco proxime laudato.

5) In Latina lingua intellige: aliter enim *papae* est a Gr. βαβαὶ, vel, ut Lucianus habet, παπαί. Sic *evohe*, vel *evoe*, aut *eboe*, vox Bacchantium est, a Gr. εὐοῖ: et *pax* (ut modo dictum) a Gr. πάξ.

6) Ap. Plaut. Amph. IV. 1, 10. et alibi saepe.

7) In his autem voces aliquae ad sensum perficiendum desunt: ut, *malum!* integre sit, *malum tibi, ei* vel *iis sit; sodes, si tu audes; amabo*, pro *amabo te:* et sic in aliis.

1) Coniunctione non singulas voces (quae vulgata est Grammaticorum opinio) sed sententias tantummodo coniungi contendunt (post Scaligerum de caus. L. L. XI. 165, et Sanctium, I. 18,) Vossius Anal. IV. 25, Methodi auctor. p. 516, et Ursinus, p. 1010. At contra accuratissimus Perizonius ad Sanct. l. c. et III. 14, 1, mihi ostendisse videtur nonnunquam et singula solum vocabula iis coniungi. In his enim et similibus, *Emi equum centum aureis et pluris; Saulus et Paulus sunt iidem;* non duplex, sed unica est oratio. Eandemque rationem esse existimo harum locutionum, *Inter os et offam* ap. Gell. XIII. 17. *Irae sunt inter Glycerium et gnatum* ap. Terent. Andr. III. 3, 20. *Est Iudaeam inter Syriamque, Carmelus* ap. Tac. Hist. II. 78, 4. Non ignoro INTER quandoque in his geminari: ut ap. Horat. Sat. I. 7, 11, *Inter Hectora Priamiden animosum atque inter Achillem Ira fuit capitalis:* et Epist. I. 2, 11, *Nestor componere lites Inter Peliden festinat et inter Atriden*, Cic. contr. Rull. II. 33, pr. *Videte quantum intervallum sit interiectum inter maiorum nostrorum consilia, et inter istorum hominum dementiam.* Videsis hac de re inter se digladiantes, hinc Bentleium ad Horat. l. cit. illinc Cuningamium nostrum Animadv. p. 244 et seqq. et Iohnson. Aristarch. Anti-Bentl. part. 2, p. 81, et p. 114: qui tamen omnes mihi nonnihil a rationis tramite deerrasse videntur: Bentleius, quod hanc loquendi formam, optimis etiam auctoribus usitatam, vitiosam atque Horatio [praesertim] indignam putet. Cuningamius, quod exempla adferat ple-

Praecipuae Coniunctionum significationes [2]) in Rudimentis per suas quaeque classes distributae enumerantur.

Coniunctioni accidunt tria, *Species*, *Figura* et *ordo*.

I. Pleraeque Coniunctiones *Primitivae* speciei sunt: ut, *Et*, *ac*, *sed*, *at*, *nam*, *si*, *seu*, *vel*, *nec*, etc. [3]).

Quaedam etiam *derivatae*: ut, *quod*, a *quis*; *verum* et *vero*, a *verus*; *modo*, a *modus*; *tamen*, a *tam*; *autem*, ab *aut*, etc.

II. Quaedam Figurae *Simplicis* sunt: ut, *at*, *nam*, etc. Quaedam compositae: ut, *atque*, *namque*, etc.

Componuntur autem Coniunctiones variis modis:

---

raque inepta, nec adversus Bentleium hilum facientia; qualia sunt illa, Virg. Aen. IX. 556, *At pedibus longe melior Lycus, inter et hostes, Inter et arma.* Tibull. II. 1, 67, *Ipse interque greges, interque armenta Cupido Natus:* et V. Flacci, V. 13, *Ecce inter lacrymas interque extrema virorum Munera*, etc. Neque enim in his, praepositio *inter* duos hinc et hinc terminos (quod Bentleius requirebat) vi sua et notione designat: sed contra *hostes et arma*, *greges et armenta*, *lacrymae et extrema virorum munera*, amplificatione, non Poetis modo, sed scriptoribus aliis omnibus frequentissima, pro una eademque re sunt posita. Errat denique, ut mihi quidem videtur, Rich. Iohnsonus, qui in hoc Horatii, *Inter Hectora Priamiden*, etc. duas diversas sententias statuit, hoc modo; *Ira fuit capitalis inter Hectora*, et *ira fuit capitalis inter Achillem.* Non enim (ut reponit Bentleius) *inter Hectorem fuit ira, atque iterum inter Achillem: sed semel et simul inter utrumque.* Restat igitur ut in his talibus praepositionem *inter* ἀλεονάζειν quidem, at non propterea vitiose positam esse dicamus.

2) Id tantum in genere de iis notandum, multas coniunctiones, sive pro diversa significatione, sive diverso quo eas accipimus respectu, Adverbiis; aut contra Adverbia coniunctionibus posse adnumerari: Sic *ac*, *atque* coniunctiones plerumque copulativae, post voces comparativas, *aeque*, *iuxta*, *perinde*; item post *idem*, *alius*, *aliter*, *contra*, *secus*, Adverbia comparandi sunt: ut, Virg. Aen. III. 236, *Haud secus ac iussi faciunt.* Nepos, XXIII. 2, 2, *Alia atque antea sentire.* Sic *cum* nunc coniunctio causalis est: ut, Ter. Phor. I. 4, 24, *Isthaec cum ita sint*: nunc adverbium temporis; ut, Cic. de Orat. III. 22, *Cum omnes gradus aetatis recordor tuae.* Sic *dum* coniunctio conditionalis; ut, Cic. Divin. II. 37, *Virtus, quae vetat spectare fortunam, dum praestetur fides*; pro *dummodo*: et adverbium itidem temporis; ut, Virg. Aen. II. 22, *Priami dum regna manebant*, pro *quando* vel *quamdiu*. Et similis multarum aliarum eiusmodi vocum ratio; de quibus consuli possunt Ursinus, p. 1087: item Tursellinus, Stewechius aliique, qui de particulis linguae Latinae ex professo scripsere. Porro *an*, *anne*, pro diverso respectu quo considerantur, vel coniunctiones suspensivae sunt, vel adverbia interrogandi: *deinde*, *denique*, *caeterum*, vel coniunctiones ordinativas, vel adverbia ordinis; *nempe*, *nimirum*, *scilicet*, vel coniunctiones declarativas, vel adverbia explanandi appellare possis.

3) Nonnulli *Speciem* ab coniunctionum accidentibus excludunt: quippe qui derivativas nullas esse volunt: si quae autem videntur, non coniunctionibus eas, sed aliis orationis partibus annumerandas: ut, *eo*, *quod*, *qui*, *quam*, *licet*, *uti*, etc.

1. Ex *nomine* et *verbo*: ut, *quantumvis*.

2. Ex *pronomine*: et (1.) Vel *adverbio*: ut, *ideo*. (2.) Vel *praepositione*: ut, *idcirco*, *quocirca*. (3.) Vel *syllabica adiectione*: ut, *quippe*.

3. Ex *adverbio*: et (1.) Vel *nomine*; ut, *utpote*. (2.) Vel *verbo*: ut, *quamvis*. (3.) Vel alio *adverbio*; ut, *quoniam*, ex *quom*, sive *cum* et *iam*. (4.) Vel *coniunctione*; ut, *neve* (per Apocopen, *neu*); *neque* (unde *nec*); *quandoquidem* [4]). (5.) Vel *syllabica adiectione*: ut, *itaque*; *quidem*, ex *qui* et *dem*.

4. Ex *praepositione*: et (1.) Vel *pronomine*: ut, *praeterea*, *propterea*, (2.) Vel alia *praepositione*: ut, *insuper*.

5. Ex *coniunctione*: et (1.) Vel *adverbio*: ut, *atqui*, ex *at* et *qui*; *sin*, ex *si* et *ne*; *etiam*, ex *et* et *iam*. (2.) Vel alia *coniunctione*: ut, *etenim*, *etsi*, *siquidem*, *tametsi*, (pro *tamenetsi*) *sive* (et per Apocopen *seu*,) *veruntamen*. (3.) Vel *syllabica adiectione*: ut, *atque*, *namque*, *nedum*; *sed*, per Apocopen ex *se*, i. e. *sine*, et *dum* [5]).

III. Ordo Coniunctionum est triplex, *Praepositivus*, *Postpositivus* et *Communis*.

1. *Praepositivi* ordinis sunt eae, quae primum in oratione locum obtinent: quales sunt, *Ac*, *atque*, *nec*, *neque*, *aut*, *vel*, *sive*, *at*, *sed*, *verum*, *nam*, *quandoquidem*, *quocirca*, *quare*, *sin*, *siquidem*, *praeterquam*, etc.

2. *Postpositivi*, quae secundo tantum [6]) loco ponun-

---

4) Sic *nisi* ex *ni* pro *ne* negativo et *si* deducit Ursinus, p. 1040.

5) *Equidem* utrum sit ex *ego quidem*, an ex *et quidem*, dubium est. Virgilius certe id non nisi verbo singulari primae personae iunxit: ut, Ecl. I. 11, *Non equidem invideo*. Aen. VI. 849, *Credo equidem*: quemadmodum et alii longe frequentius utuntur. Nonnullos tamen et optimae notae auctores, promiscue omnibus utriusque numeri personis *equidem* iunxisse constat: ut, Pers. V. 45, *Non equidem hoc dubites*. Lucan. VIII. 824, *Haud equidem immerito Cumanae carmine vatis Cautum*. Sallust. Catil. 56, *Iampridem equidem nos uera rerum vocabula amisimus*. Ibid. 60, *Scitis equidem, milites*. Plaut. Epid. IV. 2, 33, *Adolescentem equidem dicebant emisse*. Adde quod *ego* nonnunquam exprimatur: ut, Sallust. Catil. c. 50, *Equidem ego sic existimo*: et Iug. c. 10, *Equidem ego vobis regnum trado*. Quamobrem Vossius Anal. IV. 27, vel simplex existimat, vel si compositum est, valere *et quidem*. Confer Priscian. col. 1033; Servium ad Virg. Geo. I. 193, et Aen. I. 580; Cledonium, col. 1930, Linac. p. 823, Gifan. Observ. p. 82, Goclen. Observ. p. 253.

6) *Enim* tertio quandoque loco positum invenitur: ut, Cic. ad Attic. XIV. 6, *Odiosa illa enim fuerant, legiones venire*. Liv. XXXVI. 27, *Eo quoque enim mittendos fore legatos*. Lucret. II. 1146, *Omnia debet enim cibus integrare novando*. Nonnunquam et quarto: ut ap. eund. La-

tur; suntque haec quinque, *Quoque, quidem, autem, enim* [7]), *vero* [8]). Quibus adde, quae *Encliticae* vocantur, *que* [9]), *ve, ne*.

5. *Communis* denique, quae vel primo vel secundo loco indifferenter poni possunt: ut, *Etiam, equidem, licet, quamvis, quanquam, tamen, attamen, namque, quod, quia, quoniam, quippe, utpote, ut, uti, ergo, ideo, igitur* [10]), *idcirco, itaque, proinde, propterea, si, ni, nisi* [11]).

---

cret. III. 236, *Rara quod eius enim constat natura.* Vid. Gifan. Ind. Lucret. in voc.

7) Quamvis *enim* praepositum Soloecismi incuset Quinctilianus Inst. I. 5, non minus quam *autem* et *quoque*; invenitur tamen passim ap. Plautum, Terentium, Lucretium, nonnunquam et ap. Ciceronem et Livium, sed sensu fere adversativo pro *at enim* acceptum: ut, Plaut. Epid. V. 2, 36, *Enim isthaec captio est.* Id. Trin. V. 2, 10, *Enim me nominat.* Ter. Phorm. V. 8, 91, *Enim solus nequeo.* Id. Hec. II. 1, 42, *Enim lassam oppido tum esse aiebant.* Lucret. VI. 1275, *Enim praesens dolor exsuperabat.* Cic. Attic. IV. 12, *Enim auctionem Larini video.* Liv. XXXIV. 32, *Enim ut iam ita sint haec, quid ad vos Romani?* Vid. Gifan. Ind. Lucret. Parei Lex. Crit. p. 415, Voss. Anal. IV. 26, in primis vero Gronovium utrumque ad Livii et Ciceronis locc. citt. In illo autem Taciti Hist. IV. 11, 7, *Asiaticus* (*enim is libertus*) *malam potentiam servili supplicio expiavit; enim* pro *autem* positum videtur.

8) *Vero* etiam, sed quatenus asseverandi adverbium est, praeposuerunt Terent. Adelph. III. 4, 23. De. *An quicquam est etiam amplius?* He. *Vero, amplius.* Id. Eun. III. 1, 12. Gn. *Rex te ergo in oculis gestare.* Th. *Vero: credere omnem exercitum, consilia* [al. *verum.*] et Cic. Div. I. 46, *Vero, mea puella, tibi concedo meas sedes.* Id. Tusc. II. 11, M. *Fuisti saepe credo in Scholis philosophorum.* A. *Vero, ac libenter quidem:* et ita alibi, notante Gebhardo.

9) *Que* interdum alteri voci iungitur, quam nativus sententiae ordo exigebat, ut, V. Flacc. I. 100, *Omnis avet, quae iam bellis spectataque fama Turba ducum;* pro *spectata bellis famaque.* Horat. Car. II. 19, ult. *Ore pedes tetigitque crura;* pro *tetigit pedes cruraque.* Sic Id. car. sec. v. 22, *Ut cantus referatque ludos:* Et Art. v. 178, *Semper in adiunctis, aevoque morabimur aptis:* et Tibull. I. 3, 56, *Messalam terra dum sequiturque mari.* At id prorsus ineptum, cum Enclitica priori vocum per copulam iungendarum, nulla alia interveniente, apponitur; ut in hoc Alexandri, *Dant duo bos, impos, compos, custosque, sacerdos,* pro *custos, sacerdosque:* et si quis de Deo sic scripserit, *Marteque morte potest domuisse ducesque monarchas;* pro *Marte morteque, duces monarchasque.* Confer Voss. Anal. IV. 26, sub fin. Maior. de var. orat. p. 568; Laur. Vall. de recipr. *sui* et *suus* c. 6, et in eum Bad. Ascensium. Idem porro Vossius tanquam insolens notat illud Plauti Capt. II. 2, 63, *Est profecto Deus, qui quae nos gerimus, auditque et videt.* [Cfr. Broukh. ad Tibull. III. 6, 48. et Heindorf. ad Horat. Sat. I. 6, 48.]

10) *Quamvis, quanquam, quod, quia, ut, uti, si, ni, nisi,* primo loco; *tamen* et *igitur* secundo, frequentius ponuntur. Et quidem de Igitur *dubitari posse* ait Quinctilianus, loc. supra laudato, an semper postponendum sit; *cum apud alios,* addit, *sit etiam frequens, apud alios nunquam reperiatur.*

APPENDIX.

DE *FIGURIS DICTIONIS.*

Figura Dictionis generali voce **Metaplasmus** nominatur.

Est autem *Metaplasmus* literae vel syllabae in voce additio, detractio vel immutatio.

Eius species sunt decem: *Prosthesis*, *Epenthesis*, *Paragoge*, *Diaeresis*; *Aphaeresis*, *Syncope*, *Apocope*, *Crasis*; *Metathesis* et *Antithesis*.

Ex his quatuor vocem augent, *Prosthesis*, *Epenthesis*, *Paragoge* et *Diaeresis*: quatuor imminuunt, *Aphaeresis*, *Syncope*, *Apocope* et *Crasis*: duae denique immutant, *Metathesis* et *Antithesis*.

1. **Prosthesis** est appositio literae vel syllabae ad principium dictionis: ut, *gnavus*, pro *navus*; *tetuli*, pro *tuli* [1]).

2. **Epenthesis** est interpositio literae vel syllabae in medio dictionis: ut, *alituum*, pro *alitum*; *relligio*, pro *religio*; *induperator*, pro *imperator* [2]).

---

11) Poetae nonnunquam praepositivas etiam, *Et*, *atque*, *nec*, *neque*, *sed*, *siquidem*, *vel*, et alias forte, postponunt: ut, Virg. Aen. IX. 403, *Suspiciens altam Lunam et sic voce precatur.* Horat. Sat. I. 4, 107, *Cum me hortaretur, parce, frugaliter atque Viverem uti, contentus eo quod mi ipse parasset.* Virg. Ecl. IV. ult. *Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est.* Id. Aen. I. 353, *Ipsa sed in somnis inhumati venit imago Coniugis.* Id. Geo. II. 321, *Prima vel autumni sub frigora.* Stat. Sylv. III. 8, 151, *Hunc siquidem amplexu semper revocante tenebas.* Confer Priscian. col. 1034, et Ursin. p. 1043. Atque etiam prosae scriptoribus interdum postponi notat Lipsius, Elect. II. 19: ut Flor. II. 6, *Nec praeter quod in bullis, singulis atque annulis erat, quicquam sibi auri reliquere:* ita enim legendum vult ille, non, ut vulgo, *cingulis.* Gell. I. 2, *Aquis undique, canoris atque avibus, personante*, scil. *villa.* Id. XIX. 19, *Nihil de periculo, de saevitia atque remissum.* At vid. Gronovium, haec omnia aliter aut legentem aut explicantem.

1) Dubitatur priusne fuerit *gnavus* an *navus.* Ursino part. post. Append. E. p. 283 aliisque, placet *gnavus* a Graeco esse γναφεὺς, i. e. *fullo*, proindeque *navus* per Aphaeresin primae literae dictum: contra Vossius, qui a *navis cursu* vocem deducit, *g* literam κατὰ πρόσθεσιν hic adscitam agnoscit. * Neque satis firmum exemplum videtur *tetuli:* fieri enim potest, ut prius *tetuli* quam *tuli* antiqui dixerint. * Magis in rem apposita sunt *stlata*, navigii genus, pro *lata;* item *stlitem*, *stlocus*, *stritavus*, quae antiqui, pro *litem*, *locus*, *tritavus*, dicebant, teste Festo.

2) In voce *induperator;* ut et in *indugredi*, *indupedita*, sive, ut aliter et rectius scribitur, *endogredi*, *endopedita*, ap. Lucret. I. 83, VI.

3. **Paragoge** est appositio literae vel syllabae ad finem dictionis: ut, *med*, pro *me* [3]); *dicier*, pro *dici* [4]).

4. **Diaeresis** est divisio unius syllabae in duas: ut, *aulai*, pro *aulae*; *dissoluisse*, pro *dissolvisse* [5]).

5. **Aphaeresis** est literae vel syllabae a principio vocis ablatio: ut, *natus*, pro *gnatus* [6]); *conia*, pro *ciconia* [7]), Praenestinorum lingua [8]).

6. **Syncope** est ablatio literae vel syllabae e medio vocis: ut, *caldus*, pro *calidus*; *aspris*, pro *asperis*; *carectum*, pro *caricetum*; *lamna*, pro *lamina*; *puertia* pro *pueritia*; *porge*, pro *porrige*; *surpuerat*, pro *surripuerat*: item, *periclum*, *vinclum*, *poclum*, *seclum*, *circlus*, etc. pro *periculum*, *vinculum*, etc.

1008, etc. nulla proprie Epenthesis est: antiquis enim *indu*, vel potius *endo*, praepositio est, pro *in*; ut Enn. ap. Gell. XII. 4, *Endo foro lato sanctoque senatu*. Id. ap. Macrob. Saturn. VI. 2, *Endo mari magno*. Lucret. II. 1094, *Quis habere profundi Endo manu validas potis est moderanter habenas*: et ita passim in legg. 12 tabb. ut, Sei. endo. iovs. vocet. atque. eat. sei. calvitur. pedemve. struit. manom. endoiacitod. i. e. *Si in ius vocet, atque* [h. e. *statim*] *eat. Si calvitur* [h. e. *frustratur*, sive *moras nectit*,] *pedemve struit* [vel. *aufugit*,] *manum iniicito*. Confer Gifan. Ind. Lucret. * In vocibus *religio*, *retulit*, *reliquias*, et similibus, nulla consonantis geminatione ad syllabam producendam opus esse docet Vossius Art. Gramm. II. 19, et Ursin. Tom. II. Append. p. 151 et 284, multoque minus ut *Iuppiter*, *quattuor* scribamus, in quibus prima nunquam brevis invenitur.

3) Haec literae D ad finem vocis adiectio apud priscos frequentissima erat: ut in legg. 12 tabb. Ioured. ceisos. ostod. i. e. *iure caesus esto*. sed. frauded. estod. i. e. *se* [sive *sine*] *fraude esto*: et in columna Duilii, In altod. marid. i. e. *in alto mari*. navaled. praedad. poplom. romanom. donavet. i. e. *Navale* [vel *navali*] *praeda populum Romanum donavit*, etc.

4) Male huc referunt Despauterius et alii *potestur*, pro *potest*: UR enim non otiosa syllabae adiectio, sed passiva verbi terminatio est, eodem modo quo *poteratur*, *possetur*, pro *poterat*, *posset*, antiquiores dicebant. Vid. supra p. 277. n. 54.

5) In *dissolüisse*, pro *dissolvisse* et similibus, item in *silüae* ap. Horat. Car. I. 23, 4. pro *silvae*, V consona in U vocalem per Antistoechon sive Antithesin mutata dici potest. Sic *iam* ap. Plaut. Prol. Asin. pr. *Hoc agite sultis, spectatores, nunc ïam*: J in I converso duarum syllabarum fit. Atque hinc esse, quod *etiam* coniunctio, ab *et* et *iam* composita, trissyllaba sit, existimat magnus Vossius, Anal. IV. 27.

6) Est enim ab antiquo *geno*, et hoc a Gr. γένομαι. Non igitur *gnatus*, pro *natus*, per Prosthesin, ut quidam volunt; sed contra, *natus*, pro *gnatus*, per Aphaeresin dictum est.

7) Plaut. Truc. III. 2, 23. Sic *rhabo*, pro *arrhabo*, ap. eund. ibid. v. 20 *sparagi*, pro *asparagi*, ap. Nonium, XVII. 1, ex Varrone.

8) Huc etiam vulgo referunt, *mitte*, pro *omitte*; *pone*, pro *depone*; *temnere*, pro *contemnere*. Sed potius dicendum hic simplex pro composito accipi.

9) Vid. supra lib. I. cap. 2. reg. 5 et 63.

¶ Huius figurae usus latissime patet, praesertim in genitivis pluralibus nominum: ut, *Aeneadum*, *coelicolum*, *Deum*, *liberum*, *serpentum*, *cladum*, *currum*, *nurum*, etc, pro *Aeneadarum*, *Deorum*, *serpentium*, *curruum*, etc. [9]). Item in praeteritis verborum in VI, temporibusque ab eo formatis: ut, *amasti*, *amaram*, *amassem*, *amaro*, *amasse*; *implesti*, *implerunt*; *petii*, *petiisti* et *petisti*; *petiisset* et *petisset*; *audieram*, *audiisse* et *audisse* [10]): idque non in carmine modo, sed soluta etiam oratione. Ab *eo* autem composita longe frequentius per Syncopen, quam aliter, efferuntur: ut, *abii*, *perii*, *redii*, etc. raro vel nunquam, *abivi*, *perivi*, *redivi*.

Not. 1. Praeterita dissyllaba [11]) (praeter haec quatuor,

---

10) De his, Not. 1. In praeteritis primae coniugationis Syncopen non admittit prima persona singularis numeri. An vero et tertia singularis, aut prima pluralis eam recipiat, merito dubitatur: in illo enim Virgilii Aen. III. 2, *Ceciditque superbum Ilium*, *et omnis humo fumat Neptunia Troia*, rectius cum Servio *fumat* praesentis temporis, quam cum Probo praeteriti, pro *fumavit*, statueris. Vel enim, quod Servius addit, Enallage temporis est, ut in illo eiusdem Aen. II. 12, *Quanquam animus meminisse horret*, *luctuque refugit*, ubi pro praesenti praeteritum ponitur; vel rei continuatio significatur: *nam ruina fit brevi*, *fumus vero longo permanet tempore.* Idemque forte existimandum de illo Terentii, Adelph. III. 3, 10, *Omnem rem modo seni*, *quo pacto haberet*, *enarramus ordine:* in quo quidem *enarramus*, pro *enarravimus*, per Syncopen dictum vult Donatus: at praeter necessitatem, inquit Ursinus, part. I. pag. 662: ut et in aliis quae ad eum Terentii loc. congessit Guyetus. Not. 2. In verbis in IVI usitatius longe in secundis personis, itemque plusquamperfecto subiunctivi et perfecto infinitivi, *i* alterum tollitur, quam geminatur: ita frequentius dicitur, *audisti*, *audissem*, *audisse*; quam *audiisti*, *audiissem*, *audiisse*, etc. [Vid. Goerenz. ad Cic. Acad. I. p. 1.] In aliquibus usu plane abiicitur geminatio. Non enim temere reperias, ex. gr. *sciisti*, *sciissem*, *sciisse*; sed *scisti*, *scissem*, *scisse*. Not. 3. Sunt contra, quibus plenis lubentius quam imminutis utuntur oratores: ut, *audivi*, *munivi*, *nutrivi*, *quaesivi*. Not. 4. Usus optimus dicendi magister, in his, ut in aliis omnibus, in consilium adhibendus. Sic *arimus* et *aritis*, quae aliis paulo insolentiora sunt, pro *averimus* et *averitis*, frequenter utitur Livius; ut, *maturarimus*, *vindicarimus*, *necarimus*, *oppugnarimus:* II. 38, XXI. 44, XXVI. 13, *crearitis*, *honoraritis*, *existimaritis*, *comprobaritis:* I. 17, X. 7, XXI. 43, XXXVII. 54. Eiusdem sunt *decresset*, *decresse*, *quiesse*, *assuesse*, *consuestis*, *delesse*, *desisse*, *concisse*, *sirit*, *sissent*, etc. quae aliis prosae scriptoribus integra plerumque proferuntur; *repudiaritis* tamen et *siris* usus et Cicero pro Deiot. c. 11, et Tusc. I. 44.

11) Ea praesertim quorum praesentibus (ut docet Priscianus lib. X. col. 885.) inest *v* consonans: ut, *lavo*, *faveo*, *solvo*; *volvo*; neque enim *lasti*, *fasti*, *solsti*, *volsti*, patitur Latini sermonis munditiee. His eum et *moveo* adiungere ait Ursinus, part. I. p. 661, at falso: continuo enim subiicit Priscianus se *submosses*, et *commorit* ap. Horatium per concisionem dicta invenire. Addere poterat non apud Poetas modo, Virg. Aen. IV. 367, *admorunt*; Silium, XVII. 224, *amorim*, Terent. Phor. I. 2, 51,

Scisti, *nosti*, *flesti*[12]), *flasti*) Syncopen vix admittunt. Neque enim, *mosti*, *nasti*, *isti*, *tristi*, pro *movisti*, *navisti*, *ivisti*, *trivisti*, extra compositionem[13]) usquam legimus.

Not. 2. Apud Poetas a praeteritis etiam in SI aut XI terminatis, Syncope haud raro invenitur: ut, *evasti*, *percusti*, *surrexe*, apud Horatium; *extinxti*, *extinxem*, *vixet*, apud Virgilium, etc. pro *evasisti*, *percussisti*, *surrexisse*, *exstinxisti*, *exstinxissem*, *vixisset*[14]).

7. Apocope est ablatio literae vel syllabae a fine vocis: ut, *ingeni*[15]), *peculi*, pro *ingenii*, *peculii*; *inger*[16]), pro *ingere*; *famul*, pro *famulus*[17]); *volup*[18]), pro *volupe*; *tanton'*, *men'*[19]), pro *tantone*, *mene*[20]).

---

commorat: sed ipsum Ciceronem, *commossem*, *commosset*, *commosse*, *commorit*. Vid. eum pro Planc. c. 37, extr. in Verr. III. 18, pr. et Fam. VII. 18, sub fin. et VIII. 15, pr. *Admosse* etiam ap. Livium, sed loco non indicato, notat sive Bangius sive Ursinus: et *emostis* ap. eund. XXXVII. 53, ex vett. codd. restituit Gronovius.

12) *Flasti*, pro *flavisti*, meminit Despauterius, p. 172; et *nesti*, pro *nevisti*, Priscianus l. cit. sed utriusque exemplum desidero.

13) At in horum compositis plerisque Syncope haud raro invenitur: ut, *renarint* ap. Horat. Epod. XVI. 25: *obtriesset*, *consuestis*, *delesse*, *conscisse*, *descisse*, *decresse*, et alia de quibus diximus not. 21, ap. Livium. *Abisti*, *redisti*, *peristi*; vel *abiisti*, *rediisti*, *periisti*, etc. fere semper utimur, vix aut rarissime, *abivisti*, *redivisti*, *perivisti*. De compositis verbi *moveo* iam animadversum.

14) Talia sunt, *dixti*, *intellexti*, ap. Comicos: *direxti* ap. Virg. Aen. VI. 57: *consumpsti* ap. Propert. I. 3, 37: *luxti* ap. Catull. LXIV. 21: *surrexti* ap. Martial. V. 80: *advexti* Plaut. Merc. II. 3, 56: *emunxti* Id. Most. V. 1, 60: *occlusti* Plaut. Trin. I. 2, 151: *immisti* Sil. XVII. 354: *protraxtis* Id. XVI. 84, etc. Sunt et alia minus usitata: ut, *iusso*, pro *iussero*; *dixis*, pro *dixeris*: item *recesset*, *abscessem*, *affixet*, *traxe*, *fluxe*, *illexe*, *produxe*, *promisse*, etc. pro *recessisset*, *abscessissem*, etc. de quibus vid. supra lib. III. cap. 2. n. 96, et confer Dausquium Orthogr. To. I. p. 129; Voss. Anal. III. 42; Ursin. To. I. p. 661. Singulare est *discisset*, pro *discidisset*, ap. Silium, XI. 458. *Tum Deus ut liquidi discisset stagna profundi*; quem ad locum vid. Drakenb.

15) In his Crasin potius quam Apocopen agnoscit Ursinus To. II. Append. p. 286.

16) Apud Catull. XXV. 2.

17) Sic *famul optimus* Ennius ap. Non. II. 322: *famul infimus* Lucretius, III. 1048, dixere.

18) *Volup*, pro *volupe*, usus non tantum Ennius ap. Gell. XII. 4, et Plaut. Asin. Prol. 1. Menaech. IV. 3, 3, et Mil. III. 1, 130: sed Terentius etiam Hec. V. 4, 17, *Bene factum et volup est*: nisi potius scriptum fuerit *volup' est*, aut *volupest*, *e* per Synaloepham extrito.

19) Haec vulgo Apostrophus dicitur, quae nota est reiectae vocalis. Nonnunquam autem cum Syncope concurrit: ut, *viden'*, *vin'*, *dixtin'*; pro *videsne*, *visne*, *dixtine*. Huc etiam revocari potest literae *s* apud veteres poetas abiectio, metri gratia facta: ut in illo Ennii ap. Gell. XX. 10, *Spernitur orator bonus, horridu' miles amatur*, pro *horridus*.

8. **Crasis**, quae et **Synaeresis** vocatur [21]), est duarum vocalium, ad diversas syllabas pertinentium, in unam syllabam contractio: ut, *Thesei*, *aureis* dissyllaba, pro *Thesei*, *aureis* trissyllabis; *vemens*, *prendo*; pro *vehemens*, *prehendo*; *Phaethon*, pro *Phaëthon* [22]).

9. **Metathesis** est literae vel syllabae transpositio: ut, *pistris*, pro *pristis*; *Lybia*, pro *Libya* [23]).

10. **Antithesis** est literae pro litera positio: ut, *faciundum*, pro *faciendum*; *optumus*, pro *optimus*, et apud antiquiores *olli*, pro *illi*; *vorto*, *voster*, *volnus*, *voltis*; pro *verto*, *vester*, *vulnus*, *vultis*.

Hae Figurae istis versiculis continentur:

Prosthesis *apponit capiti, sed* **Aphaeresis** *aufert.*
Syncopa *de medio tollit, sed* **Epenthesis** *addit.*
Abstrahit **Apocope** *fini, sed dat* **Paragoge.**
Constringit **Crasis**, *distracta* **Diaeresis** *effert.*
Litera si legitur transposta, **Metathesis** *exit.*
Antithesin *dices tibi litera si varietur.*

---

20) At plane insolentes sunt Apocopae istae ap. eund. Ennium, quae memorat Ausonius in Monosyll. *Replet te laetificum gau*, pro *gaudium*: *Divum domus altisonum coel*, pro *coelum*, et *Endo suam do*, pro *domum*. Cuius generis et plura suppeditat Dausquius Orthogr. To. I. p. 131.

21) Quidam Synaeresin a Crasi distinguunt, ut haec duarum vocalium sit in unam collisio; ut, *Corus*, pro *Caurus*; *Plotus*, pro *Plautus*; *proles*, pro *prooles*; *tibicen*, pro *tibiicen*; *cludo*, pro *claudo*, etc. illa duarum vocalium in diphthongum contractio: ut, *Oilei*, *Persei*, pro *Oileï*, *Perseï*.

22) In his, *abiete*, pro *abiete*; *tenvia*, pro *tenuia*, et similibus apud Poetas, in quibus *i* et *u* vocales in consonantes *j* et *v* mutantur, tam Crasis quam Anthithesis est.

23) Non recentiores modo, sed antiquiores etiam, Charisius, col. 249, et Diomedes, col. 437, pro Metatheseos exemplo adferunt, *Thymbre*, pro *Thymber*; *Evandre*, pro *Evander*: sed illi vocativi sunt a nominativis in US, *Thymbrus*, *Evandrus*. Vid. lib. 1. c. 2. reg. 20. n. 54.

PRAEFATIO EDITORIS.

Saeculum fere praeterlapsum est, ex quo primum in lucem emissae sunt quas nunc typis repetendas curavimus Ruddimanni Institutiones Grammaticae Latinae. Nam prima operis pars anno superioris saeculi vigesimo quinto, altera autem sex annis post prodiit *). Cuius libri praestantia mirum

*) Sub hoc utraque titulo: *Grammaticae Latinae Institutiones, facili atque ad puerorum captum accommodata methodo perscriptae. Additae sunt in provectiorum gratiam notae perpetuae, quibus non solum Latini sermonis praecepta plenius explicantur, sed et ea pleraque omnia, quae a summis grammaticis aliisque ad hanc artem illustrandam sunt observata succincte simul perspicueque traduntur. Perfecit et suis animadversionibus auxit Thomas Ruddimannus, A. M.* Pars I. Edinburgi, in aedibus auctoris, MDCCXXV. 8. min. (Contin. paginas 330.) Pars II. Ibid. DCCXXXI. 8. min. (Cont. pag. 388.) — Quae in hoc opere illustrantur generalia artis praecepta, ea separatim exhibentur in minore libro: *Grammaticae Latinae institutiones facili et ad puerorum captum accommodata methodo perscriptae. Thoma Ruddimanno auctore.* Editio decima quinta. Edinburgi, excudebat C. Stewart academiae typographus. Veneunt ap. Mundell et filium 1804. pagg. 296. 8. min. Leguntur tamen in eo etiam quae ad Orthographiam et Prosodiam pertinent praecepta, in maiore opere plane omissa. Addimus denique indicem libri Rudimentorum inscriptione ornati atque in Institutionibus nostris saepissime memorati: *The rudiment of the Latin tongue, or a plain and easy introduction to Latin grammar. by Thomas Ruddiman. Edinburgh.* 1812. *acc. prima morum et pietatis praecepta.*

est quod nostrorum hominum notitiam tam diu effugit, quandoquidem praeter Frid. Aug. Wolfium et Conradum Leopoldum Schneiderum nemo quisquam Germanorum eum vel laudavisse vel usu cognitum habuisse videtur. Et tamen, quoniam omnis cuiusque linguae cognitio proficisci debet a diligenti usus loquendi observatione, quod aliud huius generis opus iuventuti Latinarum litterarum studiosae, quin etiam earum magistris, maiore iure commendari potuerit, equidem novi nullum. Nam tanta diligentia in colligendis, sapientiaque in disponendis Latinae linguae opibus usus esse reperitur Ruddimannus, quanta haud scio an nemini, praeter I. Gerard. Vossium, coniuncta quidem, tribui recte possit. Quod iudicium quum nuper de eo publice tulisset etiam Schneiderus Praefat. Gr. Lat. T. I. p. X. tanto maius illius operis apud multos motum est desiderium, quod hic tristissimo fato telam, quam ipse pertexere inchoaverat, relinquere coactus est. Sed veremur, ne pauci admodum eorum, qui librum utilissimum possidere cupiant, ita satisfacere possint votis suis, ut eum ex ipsa Britannia arcessant, ubi et rarus admodum esse perhibetur et tam insano pretio venit, ut nonnisi bene numati eius usum sibi comparare posse videantur. Quocirca non dubito, quin bibliopola honestissimus, qui eum suis sumtibus typis repeti voluit, multorum inierit gratiam. Meam autem quod attinet

operam in hac editione praestitam, prima haec fuit cura, ut exemplar Edinburgense quam accuratissime describeretur. Itaque nihil mutavi vel omisi, praeterquam quod Anglicam versionem vocabulorum in etymologica potissimum parte illustratorum vel abieci vel, sicubi opus videretur, in Germanicam mutavi. Quod quidem eo minus reprehensum iri spero, quia in locum inutilis illius versionis successit supplementum plane necessarium. Etenim quum universum grammatices ambitum in quatuor partes descripsisset Ruddimannus, nonnisi Etymologiam et Syntaxin his Institutionibus illustravit, Orthographiam et Prosodiam, nescio qua de caussa, attingere noluit. Cui malo ut aliqua saltem ratione mederer, hanc utramque partem ex Institutionibus supra memoratis breviter ab eo descriptam addere placuit. Sed ne sic quidem opus absolutum videri poterat. Nam quum huiusmodi libris multum desit ad usus commoditatem atque facilitatem, si destituuntur accuratis et plenis verborum rerumque indicibus: et capitum singulorum conspectum exhibere et verborum indicem locupletissimum conficere statui. Denique passim inserui adnotatiunculas, quibus, si quae minus recte disputata esse viderentur, ea corrigerem atque supplerem. Quae a Ruddimanni oratione uncinis quadratis apposito plerumque siglo G. St. distinctae sunt. Quodsi fortasse eas et pauciores et breviores esse mireris, neque nimia disputationum mole

onerandum esse librum iam satis amplum arbitrabar, et peculiari Appendice quosdam Etymologiae ac Syntaxeos locos accuratius pertractare mihi proposueram. Ceterum finem praefandi facturus non possum quin duorum librorum faciam mentionem, quibus qui utentur, uberiores de rationibus atque caussis formarum et constructionum a Ruddimanno collectarum disputationes non multum desiderabunt. Sunt autem hi: *Ueber die Lateinische Declination und Coniugation. Eine grammatische Untersuchung von D. C. L. Struve.* Königsberg, 1822. 8. et *C. G. Zumpt's Latein. Grammatik,* 2te Ausg. Berlin, 1820. 8. quos libros par est in omnium adolescentium manibus versari, qui ultra vulgus sapere cupiunt.

Lipsiae mense Martio
MDCCCXXIII.

M. GODOFREDUS STALLBAUM.

RUDDIMANNI PRAEFATIO
AD PARTEM PRIMAM.

Etsi non ignorem, *Lector benevole*, quantum famae suae periculum sit aditurus, qui eruditissimo hoc ac perspicassimo seculo, quoque omnes artes et scientiae ad summum quasi culmen perductae videntur, cramben hanc *Grammaticam* recoquere voluerit: tua tamen aequitate fretus futurum confido, ut postquam consilii mei rationes, quaeque me causae eo impellebant, tibi aperuero, labores meos, neque in se ingratos, neque iis, quorum commodis sunt destinati, inutiles velis existimare. Atque, ut ambagibus semotis ad rem ipsam protinus accedam: Cum ante annos aliquot, et ipse animadverterem, et alii itidem conquesti essent, post *Despauterii* Grammaticam Latinam e Scholis nostris tantum non profligatam, alias in eius locum et novas et varias successisse, ut priore illa non multum potiores, ita methodo tradendique ratione, ut quidem videbatur, inferiores: animum tandem meum ea cupido incessit, ut huic rei et ipse manum admoverem, et commodius aliquod accuratiusque huius artis, si possem, systema concinnarem. Et id quidem eo facilius factu arbitrabar, quod aliquid eiusmodi antea tentassem, mihique insuper praesto adesset satis larga earum rerum, quae ad illud

requiruntur, copia et facultas. Non hic ingenium meum doctrinamque intelligo, quae in me sentio perquam exigua ac mediocria esse: sed ea quae a libris subsidia petuntur, quaeque mihi plene ubertimque suppeditabat nobilis illa, quae Edinburgi est, *Iurisconsultorum Bibliotheca;* cui, omnibus fere bonis Auctoribus, iis praesertim qui *Humaniores* vulgo insigniuntur, refertissimae, proxime post Cl. virum *Io. Spottisvodium*, Causarum Patronum, per plures annos custos appositus sum. Huius opibus in primis suffultus hanc ego provinciam sum aggressus: quo autem modo eam obierim, quidque in hac re a me praestitum sit, proximum est ut expediam. Et primum omnium, ad praecipuos huius artis Magistros, tam veteres quam recentiores, me contuli; cunctosque, vel quorum laudatissima illa quam diximus *Bibliotheca* copiam praebebat, vel quos aliunde nancisci poteram, sedula ac diligente lectione pervolutavi: atque ex iis quae utilia ac observatione digna videbantur, in Adversariis primum descripta, posteaque ad usus meos translata, in hunc quem vides ordinem omnia digessi. In hoc autem censu, quanquam caeteros haud prorsus neglexerim, mihi ante alios nominandi sunt; e veteribus quidem, *M. Terentius Varro*, *A. Gellius*, *Festus Pompeius et Nonius Marcellus*: *item Fl. Sosipater Charisius*, *Diomedes*, *Priscianus*, reliquique quos duobus voluminibus disposuit ediditque *Helias Putschius*: e recentioribus autem, *Laur. Valla*, *Ant. Nebrissensis*, *Io. Despauterius*, *Tho. Linacrus*, *Iul. Scaliger*, *Augustinus Saturnius*, *Pet. Ramus*, *Nicod. Frischlinus*, *Eman. Alvarus*, *Franc. Sanctius*, *Caspar Scioppius*, *Io. Rhenius*, *Simon*

Verepaeus, *Tho. Farnabius*, *Io. Danesius*, *Novae Methodi* Auctor *Gallus*, et qui prae aliis omnibus memorari debuerat, Grammaticorum non sui tantum, sed omnium seculorum princeps, *Ger. Io. Vossius:* item nostra aetate viri doctissimi, *Iac. Perizonius*, *Geo. Henr. Ursinus*, et qui, si nimius aliorum contemptus abesset, si non primum, primis certe proximum, ob insignem ac pene improbam quam in hac re posuerit diligentiam, locum meretur, *Richardus Iohnsonus.* Neque hic popularibus meis suam laudem industriamque detractam volo: quamvis ut quod res est fatear, si unum *Iac. Carmichaelem* excepero, parum admodum lucis, nisi quod ipsi ex aliis prius hausissent, ex eorum mihi licuit laboribus foenerari. Et illi quidem a me supra laudati Scriptores licet egregiis suis monumentis rem Grammaticam mirum in modum illustrarint ampliarintque: non tamen his solis fidendum existimans, statui antiquos illos ac puriores *Latinitatis* fontes, id est, qui stante re Romana scripsere Auctores, adire; nihilque, nisi quod ii probarent sancirentque, admittere. Ex horum autem plerorumque non perfunctoria lectione, visus sum post plenissimas etiam aliorum vindemias, non contemnendam racemationem mihi relictam deprehendisse. Hinc vero et aliud ex alio consilium exortum est, quodque haud scio an mihi proprium et quasi palmarium liceat arrogare ut nimirum quae a Grammaticis e veteribus illis testimonia essent prolata, ea meis ipse oculis lustrarem, omniaque ad praestantissimarum Editionum, quantum fieri posset, stateram exigerem. Et mihi quidem hanc rem, quanquam taedii molestiaeque ple-

nam, eo accuratius faciendam existimavi; quod eam scirem a pluribus neglectam multos eosque foedissimos in Grammaticam Latinam errores invexisse. Dum enim, qui plerisque mos est, alii alios exscribunt, et a prioribus tradita posteriores secure arripiunt; fieri non potest, quin quae ab illis, pravorum codicum vitio, linguae omnium principi maculae erant adspersae, ab his hoc pacto propagatae, ei deinceps adhaerescant. Neque ab hoc malo, quamvis ei alias fortiter obviam ierint, se prorsus immunes praestiterunt *Vossius*, *Ursinus* et *Iohnsonus*: sed et ipsi, vel corruptorum exemplarium (quae praecipua *Iohnsoni* infelicitas est) fraude decepti, vel aliorum fidem incautius sequuti, e veri regione haud raro deerrarunt. Id quod Annotationibus nostris (neque enim exemplis hic est locus) abunde me reor legentibus ostendisse. Caeterum quo magis omnibus testata esset mea hac in re diligentia: simulque ut paucis illis, qui suis potius quam alienis oculis sapere volunt, quaerendi labor imminueretur: ubique fere curandum duxi, ut quaecunque a me, sive ex Auctoribus Latinis, sive ex *Grammaticis* aliisque loca proferuntur; eis vel versuum numeros, vel capitum et minorum etiam sectionum distinctiones, quae ab aliis saepius omissae erant, adiicerem.

Quod ad harum *Institutionum* Methodum attinet, cum ea se statim legentibus prodat, non est cur tua tempora longo sermone hic morer. Id mihi summatim dixisse suffecerit; duplicem me, vel duplici potius forma *Grammaticam* exhibere: alteram in tyronum, alteram in Praeceptorum gratiam ador-

natam. Illa, quam *Minorem* appellare possis, quamque propterea seorsum edendam curavi, generalia, et quae magis necessaria sunt artis praecepta, uno quasi contextu descripta complectitur. Haec vero, quam *Maiorem* dicere liceat, nulla alia re a priore illa distat, quam quod adiectas sibi habeat perpetuas *Notas* ac *Observationes*, quibus non tantum generaliores Latini sermonis regulae uberius explicantur; sed ea fere omnia, quae vel ab aliis tradita, vel a me ipso animadversa, ad hanc artem illustrandam pertinere videbantur, in quoddam quasi compendium sunt relata. Erunt nonnulli, sat scio, (id enim animo antea praeceperam) qui me in Annotationibus hisce iusto succinctiorem; alii contra, qui in textu, quem rudioribus ediscendum proposuerim, plus nimio prolixum criminabuntur. At prioribus illis facilis est responsio: non enim mihi grande volumen pertexere, sed summa tantum rerum fastigia sequi consilium fuit. Iis vero, qui pleniorem magisque explicatam quaerunt harum rerum notitiam, Scriptores eos ubique monstravi, unde eam, si velint, haurire possint. Ad posteriores autem quod attinet, non me pudet in his nomen meum profiteri, qui superesse sibi aliquid, quam deesse malint: meminerintque, ut primariam sermonis virtutem perspicuitatem, ita brevitati obscuritatem comitem quam saepissime esse coniunctam. Quin, ut paulo apertius rem loquar: nunquam mihi placuerunt eorum rationes, qui nescio quo facilitatis puerisque onus levandi praetextu, tot sibi *novas* docendi *vias*, tot *Grammatices compendia*, quorum nullus est modus, comminiscuntur. Nam, ut perpetuum illum novitatis pruritum, quaeque ex eo redundant mala,

praetercam; amplissima certe res est, latiusque suos fines extendit *Lingua Latina*, quam ut angustis hisce, quos illi constituunt, limitibus coarctari se patiatur. In hac quidem, ut in aliis rebus omnibus, modum tenendum esse lubens agnosco; atque id ego ut facerem ubique me comparavi, neque quidquam, quod eorum scire non interesset, pueris traderem. Quod si quaedam tamen, aut superflua, aut tardioribus ingeniis minus apta videantur; docto atque cordato Praeceptori omnia permitto, ut ea vel intacta prorsus transilire, vel in aliud tempus, pro arbitrio suo, differre queat. Superest, ut cum *primam* tantum *Grammaticae partem* hac tempestate edere potuerim, illos, quibus ea res curae est, hic in fine admoneam, mihi *caeteras* quoque eodem pacto totas fere descriptas ac paratas esse; meque cum bono Deo operam daturum, ut et eae, nulla mora interposita, praelo committantur, puerisque opportuno tempore in manus tradantur. Tu interea, *Lector benevole*, meos labores boni consule; mihique, si mereor, favere perge, ac vale.

RUDDIMANNI PRAEFATIO

AD PARTEM SECUNDAM.

Absoluta iam tandem, et in lucem emissa secunda *Grammaticarum* nostrarum *Institutionum*, cum adnexis *commentariis*, parte; priusquam ad eius lectionem aggrediare, paucis te in limine, L. B. compellandum duxi. Et id quidem eo magis necessarium visum, quod, quamvis in totius operis initio instituti mei rationes in genere exposuerim, in hac tamen praecipue *Grammatices* parte adornanda multa sint, quae pressiorem magisque peculiarem explicationem merentur. Ac primum, ne longiore exordio te morer, cum ex regulis Syntacticis alias observarem magis generales ac communioris usus, alias a vulgari loquendi consuetudine remotiores esse; methodo ab ea quam in Etymologia secutus sum nonnihil mutata, in *Grammatica* quidem *minore* has ab illis diversa characterum forma distinguendas statui; at in *Grmmmatica* hac *maiore*, cum id aliter minus commode fieri posset, regulas infrequentioris usus lineola ad oram libri apposita a caeteris secernere satis habui *). Id autem eo consilio a me factum, ut hoc discrimine posito, tum docentes, tum discentes, quae aliae aliis anteferendae, quibusque maior cura et di-

*) Has lineolas in hoc signum ☞ mutare placuit. G. St.

ligentia impendenda, internoscant: simulque ut hoc pacto, si non prorsus amoliri, minuere saltem queam eorum reprehensiones, qui me in hac, ut in caeteris Grammaticae partibus, plus iusto prolixiorem fuisse, nimiaque praeceptorum farragine tenellam puerorum aetatem onerasse queruntur. Haec nimirum gravis illa est, a quibusdam, iis praesertim qui nescio quae docendi compendia sectantur, mihi illata criminatio. At ea, si qua culpa est, magna ex parte hac quam facimus regularum distinctione iam sublata est; cum cuivis hoc pacto *Praeceptori* in proclivi sit, caeteris, quae minoris momenti videantur, vel penitus omissis, vel levius delibatis, iis tantum, quae communis sunt aut necessarii usus, inculcandis animum adiungere. Non ignoro nonnullos esse, qui adhuc mihi vitio tribuunt, quod hac etiam ratione librum, ut mole auctiorem, ita pretio cariorem reddiderim. Sed huic querimoniae depellendae satis foret, si id tantum responderem, multos esse libros, ad linguam *Latinam* capessendam necessarios, hoc ut mole maiores, ita impensiore pretio comparandos. Verum non id mihi agebatur, ut *Grammaticam* parvo aere parabilem (quanquam et hic intra modum me continui), sed ut eiusmodi methodo perscriptam exhiberem, quam optimam, et ad linguae notitiam adipiscendam maxime accommodatam existimaverim. Haec mihi praecipua, si non unica laboris meta proposita; quam si, prae caeteris quae in *Scholis* nostris teruntur, contigerim, quod de solito ampliore libri pretio illi obiiciunt, non multum morabor. Sed, ut ad rem propius accedam, animique mei sensum paulo planius aperiam; quod mihi potissimum, ut in aliis artibus, ita in *Grammatica* tradenda displicet, illud ipsum est, quod nonnulli tantopere venditant, *brevitatis* studium. Nam ut taceam, quae inde necessario fere fluat, docentibus, quam quod maxime, vitandam obscuritatem; ut et, nisi modus adhibeatur, multarum utilium *regularum* omissionem: non me parum et illud mo-

vebat, quod curta istiusmodi *Grammatices compendia*, cum exsanguia fere sint et ieiuna, utpote quae regulas non satis explicatas, *exemplaque* futilia, et ex trivio plerumque petita contineant, non eam, quam par est, in puerorum animos, ut ita loquar, vim incutiant; ac proinde quae in eorum memoriam hoc pacto, non infixa, sed tanquam in Danaidum dolium infusa sunt, protinus effluant et disperdantur. Ut igitur ab his incommodis, quantum possem, caverem; operam primum dedi, ut *regularum principalium* numerus iustus, ac pro linguae varietate communique usu satis amplus esset. Deinde, ut firmius illae tenaciusque animo inhaerescerent, duplici eas sermonis genere: id est, tum ligato, tum soluto, altero memoriae, altero intellectus gratia, enarratas exhibui. Postremo, cum recte loquendi, si quid aliud, facultas praecipue ac fere unice imitando perficiatur, frustraque praecepta tradantur, nisi usus et exercitatio accedant: idcirco, et ut res ubique dilucidior evaderet, singulis *regulis* trina plerumque *exempla*, eaque non ex ingenio, ut multis solitum, conficta, sed ex probatissimis *Latinitatis* auctoribus deprompta adieci. Et ut haec *exempla* maiorem vim haberent, altiusque in puerorum mentibus radices agerent, curandum insuper existimavi, ut ea ex sententiis gravibus et argutis, et vel ad morum vel ad sermonis cultum conducentibus, ut plurimum constarent. Est et alius, a me haud praetereundus, qui ex hoc instituto capi possit, fructus; ut nimirum, si haec exempla sedula ac saepius repetita lectione discentium memoriae indita fuerint, ea regularum ipsarum vices supplere queant. Ita *v. g.* si cui animo exciderit, quem post se casum petant *succenseo* vel *nitor*; ex hoc Silii dicto, *Succensere nefas patriae*, aut ex isto Claudiani, *Virtute decet non sanguine niti*, memoriae obversantibus, statim occurret alterum dativum, alterum ablativum post se exigere. Ut interim sileam quam plurimas Linguae *Latinae* phrases, purissimasque

loquendi formulas in mente tanquam thesaurum quendam hac ratione repositas.

Et haec de via, quam in hac secunda Grammatices parte tradenda instituimus, dicta sint. Proximum est ut de *Commentariis* ei iam adnexis, consilioque in eis nostro nonnihil addamus. Et quidem duo praecipue erant, quae in his conficiendis prae oculis habuimus. Primum autem fuit, ut ea quae in textu paulo succinctius, vel minus perspicue tradita essent, uberiore in his *Commentariis* explicatione illustrarentur. Alterum vero, et quod potissimum in his nobis propositum, erat, ut ii *Grammaticae minoris* supplementum quoddam essent, id est, ut utraque, quasi in unum corpus coniuncta, plenissimum, quoad eius fieri posset, *Syntaxeos Latinae*, quatenus scil. ea ad artem, seu certa quaedam loquendi praecepta reduci queat, *Systema* exhiberent. Quamvis vero nihil fere quod eum in finem vel aliorum labores, vel mea ipsius sedulitas suppeditaret, quod sciam, omiserim; non tamen adeo sum mihi *Suffenus*, ut me rem penitus peregisse, nihilque sequentium industriae reliquisse prae me feram. Ne mihi nimium in hoc negotio placerem, satis superque admonuerunt virorum etiam doctissimorum, qui in hac palaestra ante me desudarunt, inanes saepe gloriae et hallucinationes. Cuius rei, ut alia quae passim in his *Annotationibus* exstant, praeteream, documentum sit, instar omnium, insignis, ne quid gravius dicam, *Richardi Iohnsoni*, viri alias in his literis exercitatissimi, et diligentissimi, iactantia, qui in *Noctibus* suis *Nottingamicis* p. 16. de *adiectivis verbalibus* aliisque genitivum regentibus, qualia sunt, *praestans animi*, *egregius fati*, *fessus viarum*, agens, eorum numerum ad centum fere et septem coërcet; cum tamen nos eo in loco eiusmodi adiectivorum numerum duplo quem is statuit auctiorem ostenderimus. Neque haec a me *Iohnsoni*, vel cuiusquam alterius vituperandi, sed mei vel

defendendi vel excusandi gratia, dicta sunt; ut sicubi et ipse lapsus fuerim, quod quin saepius acciderit caveri potuisse vix sperem, faciliorem apud viros cordatos et conditionis humanae memores mihi veniam pararem.

Sed, ut ad alia quae in hac *Praefatione* dicenda erant, me convertam; illud insuper monendum habeo, me non uno semper et aequabili tenore in his *Commentariis* processisse, sed in his quae magis trita essent, leviori brachio usum; in illis vero, quae dubia vel controversa, aut in vulgus minus cognita viderentur, maiorem curam, ac proinde *ampliorem* copiam adhibuisse. Quod ad *Syntaxeos causas* attinet, quanquam eas haud prorsus neglexerimus, cum tamen illae *Philosophici* magis quam *Grammatici* iuris visae essent, satis habuimus strictius eas ac summatim indicasse, penitiorem disquisitionem ex *Sanctio*, *Scioppio*, *Perizonio*, *Ursino*, aliisque, qui id praecipue egerunt, petendam relinquentes. Caeterum, ut hic quod iamdudum de hac re sentio libere dicam; quamvis hanc, quae in Linguae *Latinae* rationibus indagandis opera ponitur, minime damnem; sed eam provectioribus et linguae usum callentibus oppido et iucundam et utilem putem: non possum tamen eam probare, quae iam pridem invaluit apud nonnullos, consuetudinem, qui omnia ad primigeniam suam (si Diis placet) naturam revocantes, pueris, totius adhuc linguae ignaris, reconditas illas et *Philosophicas* loquendi *rationes*, nec ipsis satis explicabiles, ubique obtrudunt. Hoc pacto nullas in *Syntaxi Latina* regulas admittunt, praeterquam paucas illas, quas *fundamentales* ac *generalissimas* vocant, quaeque non *Latinae* magis, quam cuivis fere alii linguae sint communes. Has quidem regulas discentibus proponi haud reprehendo; sed iis perpetuo atque unice inhaerere, caeterasque, quae Linguae *Latinae* propriae sunt, eamque ab aliis linguis distinguunt, plane omittere, nihil propemodum

aliud est, quam *linguam* quandam *imaginariam*, et quae nusquam gentium est vel fuit, pro *Latina* nobis procudere. *Atqui omnes*, inquiunt, *Grammaticorum regulae, praeter generales illas*, quas ii solas recipiunt, *vitiosae omnino ac falsae sunt.* Id vero est quod prorsus nego: neque enim, si regula aliqua *elliptica* sit, eam continuo falsam esse necesse est. Ita, *v. g.* verissima regula est, adiectiva, quae mensuram vel spatium significant, accusativum adsciscere; neque, ad linguae usum quod attinet, hilum interest, utrum suapte vi, an praepositionis per *Ellipsin* suppressae isthaec adiectiva casum eum adsciscant. Ea nimirum (ut ab eruditissimo Ursino adnotatum) alia quaestio est, neque cum priore confundenda, „Talia igitur (pergit ille) pueris intempestive qui ingerunt, quid aliud quam Herculis iis cothurnos aptant, neque gradus secundum aetatem discendorum fieri patiuntur. A prima certe aetate non exspectandum, quod postrema vix consequitur. Proinde cum ne doctissimi quidem viri in causis Latinae linguae reddendis per omnia consentiant, a pueris talia quis exigat?“ Haec summa cum ratione Ursinus; quibus et illud adiicio, non minus linguae *Latinae* genio vim eos inferre, qui has praepositionum aut aliarum vocum Ellipses ubique supplent (quod facere licere eas perpetuo crepando pueri existimant,) quam si primarias illas loquendi leges violarent: hoc est, ut exemplis utar, adversus *Latinam* consuetudinem iuxta peccant, qui pro *Candidior nive*, *Poenitet me peccati*, *Utor libro*, *Scribo calamo; Candidior prae nive*, *Negotium peccati me poenitet*, *Utor ex libro*, *Scribo cum calamo*, dicunt: ac si *Animalia currit*, pro *currunt; Credebant sermoni cui loquutus est*, pro *quem*, dicerent. Haec enim posteriora, quanquam structura *Latina* omnino respuat, usus tamen *Graecorum* non permittit solum dici, sed postulat, *Ζῶα τρέχει*, pro *τρέχουσι; Ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν*, pro *ὅν*. Pos-

sum et alia pravi huius et praeposteri moris incommoda, si otium esset, hic referre; sed haec prudentioribus suffectura existimo.

Caeterum huic Editioni duas *Appendices* subnexui; alteram *de Analysi*, tum *analogica*, tum *syntactica;* alteram *de Ratione orationem distinguendi, seu interpungendi.* Atque hanc quidem posteriorem, ut suus cuique illibatus per me stet honos, acceptam pene totam referre me fateor ingenioso admodum de hac re libello (Auctorem D. Wardum Ephr. Camerarius in sua Cyclopaedia memorat) nuperae Elementorum Rhetoricorum Ger. Io. Vossii Editioni Londinensi Anno 1724 subiuncto: qui licet a vulgari consuetudine multum recedat; cum tamen huic materiae, antea satis abstrusae, novam lucem affudisse visus esset, eum in omnibus, servatis ut plurimum ipsius verbis, sequi, atque tanquam purpureum pannum, caetero forsan operi pretium conciliaturum, assuere non dubitavi.

Reliquum est, ut me qua possim tibi L. B. excusem, quod hoc quicquid est operis serius multo, quam tua expectatio meaque vota ferebant, typis sit evulgatum. Neque hic protritas illas morandi causas, catenatos scil. meos labores, eamque aliorum negotiorum, quam muneris mei partes mihi molem imponunt, quanquam id vere, si quis alius, possem, nunc allegabo. Neque materiae tractatae amplitudinem difficultatemque, quae mihi licet maxima, opinione tamen maior iniecta est, hic causabor. Alia mihi fuit magisque peculiaris huius cunctationis ratio: nimirum, cum jam ad praelum paratus esset hic alter *Commentariorum* meorum tomus, deque eo quam utili possem forma et methodo edendo cum amicis (ut fieri solet) sermones communicarem; auctores illi mihi fuerunt, ut in hac i. e. principe *Grammatices* parte illustranda liberius paulo, quam in *Etymologia* fecerim, stylo indulgens, plenius magisque enucleate rem exequerer, neque tam frequen-

ter, quam illic factitatum, ad alios de hac re Scriptores legentes ablegarem. Id enim ipsius prae caeteris dignitatem requirere, hacque eadem opera, si aliorum per multa volumina sparsae observationes in unum quasi fasciculum colligerentur, magnopere Lectorum commodo prospectum, ipsorumque sumptibus parcitum iri. Quid multa? apud me tantum valuerunt eorum rationes, ut rem omnem in manus denuo sumere, et ad incudem quasi revocare sustinuerim. Quantum autem non temporis modo, sed taedii etiam molestiaeque mihi hoc pacto devorandum fuerit, cogitari quam exprimi facilius est. Id certe affirmare licet, librum ex hac nova recensione omnibus suis numeris magis absolutum, itaque locupletiorem redditum, ut iam ex adverso mihi metuendum sit, ne grandior in quam hac ratione excreverit ipsius moles inter praecipua eius vitia habeatur. Utcunque vero sors se tulerit, iacta est alea, omniaque iudicio tuo, Lector benevole, quo solo mihi aut standum aut cadendum est, permissa. *Vale.*

F. H. L. DONCKERMANNI

COMMENTATIO

DE

HODIERNO LINGUAE LATINAE USU IN LITERIS DOCTRINISQUE TRADENDIS.

Stulta haec invidia est, cui cuncta recentia sordent;
Invida stultitia est, cui nova sola placent.

JO. OWEN.

LUGDUNI BATAVORUM,
APUD S. ET J. LUCHTMANS,
ACADEMIAE TYPOGRAPHOS.
MDCCCXXVI.

SUMMARIUM

HUJUS COMMENTATIONIS.

I. Communis omnium eruditorum sermonis utilitas docetur.

II. Qualis ejusmodi sermo esse debeat.

III. Mortua, an vivens lingua in civitate literaria sit praeferenda, disquiritur.

IV. Hujus Commentationis ratio exponitur.

V. Commoda, quae vernaculae linguae usus habet, sunt sequentia:

1. ea adhibita nemo domesticae linguae peritus a qualibet rerum scientia arripienda aut tradenda prohibetur.
2. De singulis atque universis doctrinis innumera librorum multitudo prodit.
3. Hodie nulla natio suas res literasque, ut olim, fastidit.
4. Hinc excultae hodiernae linguae patriae amorem non tantum auxerunt, sed ab exteris quoque addisci coeperunt.
5. Illud praesertim *Francicae* linguae cultura et propagatione ostenditur.

VI. Cum Latinae linguae usu haec conjuncta sunt commoda:

1. Olim facilior erat aditus ad omnes Europae Academias ac sermone communi cogitata sua Eruditi commode inter se communicabant.
2. Eruditorum scripta, non in alias linguas versa, ubique gentium legebantur, quum hodie multa multis incognita maneant.
3. Antiqua hodie pro novis minus facile venditarentur, si de disciplinis abstrusis ac severioribus plura Latine scriberentur.

4.

4. Ubi vernaculus sermo Latino substituitur, ibi periculum est, ut saluberrimi fructus, quos diligens antiquarum literarum studium et grammatica institutio afferre solent, amplius percipiantur, atque interpretationibus solis opera detur.

5. Tum egregii libri, de omnibus disciplinis *Latine* conscripti, a nemine fere legentur.

6. Tandem accidet, ut diversitate sermonis viri docti magis dissideant, et eorum quisque, patriae solo adstrictus, exteras Academias illustrare nequeat.

7. *Carpentarii* ac *Dalembertii* opiniones, hodierno linguae Latinae usui contrariae, infirmantur ac diluuntur.

VII. Ex dictis efficitur, et patrio et Latino sermoni cultum diligentem esse tribuendum, sed ita, ut suus cuique assignetur locus.

VIII. Disputationes de rebus reconditis ac vulgi captum superantibus *Latine* sunt instituendae.

IX. Idcirco *Latine* explicentur

Metaphysica,

Hermeneutica sacra,

Theologia { dogmatica, polemica,

X. Salutis publicae causa postulat, ut *Latine* etiam doceantur

Pathologia,

Therapia,

et

Materia medica.

XI. *Latine* quoque tractanda est

Jurisprudentia Romana

ejusque historia.

XII.

XII. Iis, qui Latinam linguam satis intelligunt, *Latine* exponantur

Graeci ac Latini scriptores,
Archaeologia,
Geographia, Historia, Mythologia antiqua.
Item literae Orientales.

XIII. Promiscue sive *patrio*, sive *Latino* sermone enarrari poterunt

Historia universalis, politica, ecclesiae Christianae, philosophiae, medicinae, naturalis,
Chemia,
Physica,
Mathesis,
Logica.
Jus Naturae, gentium, publicum.
Ethica philosophica et Christiana
Institutio religionis Christianae.
Anatomia,
Physiologia,
Chirurgiae pars mechanica,
Ars obstetricia.
Medicina politica, forensis, veterinaria.

XIV.

XIV. *Patria* lingua tradatur, praeter institutionem puerilem et popularem,

Grammatica, Rhetorica, Poëtica } recentior.
Historia, Antiquitas } patria.
Geographia nova,
Statistica
Oeconomia } politica, ruralis.
Technologia,
Diaetetica.
Jus hodiernum } civile, criminale, mercatorium
Methodus procedendi;
Praxis juridica.
Catechetica,
Homiletica
Cura pastoralis.

XV. In quibus Academiis sive Latini, sive patrii sermonis usus, secundum praescriptam normam introducendus, aliquam allaturus sit molestiam, ibi lento gradu procedendum erit.

XVI. Licentia docendi eas disciplinas, quas *Latine* tradendas esse placuerit, nemini in posterum concedatur, qui non bene Latine et dicere et scribere possit.

XVII. Propter diversam omnium fere nationum pronuntiationem, lingua Latina hodie in eruditorum colloquiis non levem habet difficultatem.

XVIII. Huic difficultati occurrendi causa proponitur concilium virorum Latini sermonis peritissimorum, ex variis civitatibus congregandum, quod alias praeterea utilitates afferre possit.

E R R A T A.

Pag. 5. *lin.* 22. etiam divinarum *lege* etiam rerum divinarum
—— 18. — 8. illas *lege* illae

I.

Quum sermonis similitudo homines, quamvis incognitos, arctius conjungere, ejus autem dissimilitudo diversarum gentium cives disjungere, imo suspicionem quandam atque malivolentiam inter illos excitare soleat, vel eo nomine optandum foret, ut in universa eruditorum civitate unus tantum vigeret sermo, quo quod quisque vel meditatione vel experientia in qualibet doctrinarum parte verum esse reperisset, illud inter omnes communicaretur. At vero multo majus inde redundaret commodum: quippe haud exigua brevis vitae pars ad veras rerum notiones inquirendas confirmatasque in usum hominum convertendas utilius adhiberetur, quam ad complures alienigenarum linguas addiscendas. Hodie nimirum, quum pleraeque Europaeorum populorum linguae magis quam olim sint excultae, quicunque egregia exterorum scripta perlustrare cupiat, cogitur eorum linguis operam navare.

Egregie vero hanc meam sententiam confirmant ea, quae ante hos duodecim annos elegantissime dixit *Henricus Constantinus Cras* (1), clarissimum quondam Athenaei Amstelodamensis Lu-

(1) In disputatione pro linguae Latinae inter eruditos usu, quae principem locum tenet in Commentariis Latinis ab Instituti Hollandici Classe tertia editis. Vid. etiam quae anno LXXV superioris seculi hac de re disseruit doctissimus *Petrus Dreux* in oratione de Latina in republica literaria communi lingua servanda, quam habuit Zutphaniae, quum Scholarum moderamen capesseret, p. 17 et seqq.

Lumen: „Socrates fertur rogatus, cujas esset, se mundanum esse respondisse. Praeclara vox tantoque viro digna! Atqui nostra pariter aetate philosophi, minime contemnendi illi quidem, de una cunctarum gentium majore civitate, de communi republica et perpetua pace, de cosmopolitismo magnifice disseruerunt. Quidquid hujus rei sit; sive hoc suave somnium est putandum, aut pium votum, sive pro idea habendum, ad cujus perfectionem, utcunque ab ingenii humani imbecillitate remotam, nos ratio jubet contendere, equidem sic statuo, esse omnino doctorum virorum, per omnem Europam dispersorum, unam quandam rempublicam literariam, unamque quasi civitatem, cujus cum tot cives, quot eruditi sint, profecto necesse est, ut horum civium cunctorum sit una quaedam communis lingua, quae non tantum universae hujus doctae societatis pulcherrimum vinculum sit, sed oppido aptissima ratio, qua suas opiniones, conjecturas, judicia sibi invicem eruditi impertiantur, suosque labores et vigilias ad communem universi generis humani fructum referant."

II.

Quaeritur autem, qualis esse debeat communis ille civitatis literatae sermo? Equidem si novam linguam fingi liceret, vellem eam esse talem, quae facile pronuntiari et addisci posset; cujus proinde vocum inflexio et constructio esset quam simplicissima, quae et cuivis notioni aptissimum contineret signum et ad novas res novis nominibus significandas maxime foret idonea; talem denique, qua suam quisque sententiam plane ac perspicue, suaviter, et si opus foret, graviter expromere posset. Sed mittamus hoc vigilantium somnium, quod dubito, an unquam verum evadere atque effici possit (2).

III.

(2) De variis linguam universalem constituendi conatibus, vid. D. G. Morhofii Polyhistor. Vol. I. lib. I. cap. 2 et 3.

III.

Jam vero alia exsistit quaestio: utra linguarum, quae usu quotidiano vigeat, an ea, quae ex priscorum scriptorum monumentis hauriatur, communi eruditorum usui sit accommodatior? Illa quidem facilius percipitur, sed progredientibus annis multifariam immutatur; haec contra ad firmam stabilitatem perducta atque in probatissimorum auctorum voluminibus conservata, quamvis ab imperitis non nunquam misere mutiletur, semper ad veterem puritatem restitui potest. Talis merito censetur Latina lingua, quae imperii Romani terminis dilatatis a subjectis gentibus adoptata, inde a renatis literis commune fuit eruditionis propagandae instrumentum, atque etiam nunc a viris doctis passim adhiberi solet; quamquam argumentis omni exceptione majoribus probari possit, humanitati doctrinaeque melius fuisse prospectum, si elegans Atheniensium oratio hunc principatum obtinuisset. „Alia longe ratio, illustris *Jo. Laur. Mosheim* (3) inquit, et fortuna est linguarum, quae in usu esse desierunt et linguae mortuae appellantur. His ipsa mors im-

(3) De hodierna Romani sermonis in patria nostra existimatione: quae commentatio, *Noltenii* Lexico linguae Latinae antibarbaro primum praemissa, postea cum aliis ejusdem in Academia Georgia Augusta Cancellarii opusculis a *J. P. Millero* iterum edita est Hamburgi 1751. Quae de lingua Latina, ab eruditis recepta, breviter dixi, confirmantur et explicantur ab eodem Moshemio in Dissertatione de Linguae Latinae cultura et necessitate §. 16. quae primum Uberti Folietae libris III de usu et praestantia L. L. praefixa, postea in volumine, quod modo memoravi, repetita est. Continet illud praeter alias commentationes etiam orationes ad res Academicas pertinentes, lectuque dignas. Oportuisset autem editorem curare, ut non innumeris typothetae mendis contaminatum prodiisset illud volumen. Quod hoc loco non commemoravissem, nisi his quoque diebus saepe reprehendenda esset sive negligentia editorum, sive avaritia bibliopolarum, qui superioris aevi scripta non correcta, sed novis erratis plena denuo in lucem proferunt.

immortalitatem parit: facit nempe, ut communi lege solutae, formam quam habent, constanter servent, nec amplius mutationis aliquid subeant. Cujus rei hic fructus est minime contemnendus, ut pulchra semper, grata, luculenta maneant, incertamque et mobilem rerum humanarum conditionem effugiant, quae illis semel scite et pulchre in literas relata sunt (4)."

I V.

Verum multi ubique gentium reperiuntur haud ignobiles viri, qui hoc amplissimo imperio Latium spoliare conati sint. Quid? apud plerasque nationes Latina lingua fere obsolevit, quum plurimi eorum, qui in Academiis doctrinas profitentur, vel scriptis eas amplificare student, vernaculo utantur sermone (5) et bibliopolae libros latine scriptos suis sumtibus edere saepe graventur. In Belgicis tamen Academiis et Athenaeis Latina lingua ad omnes fere doctrinarum partes etiamnum adhibetur (6).

Operae igitur pretium mihi visum est, denuo inquirere, quae de illa ratione, hodiernis linguis literas doctrinasque tradendi, in utramque partem disputari possint, ut ita appareat, an ille Latinae linguae usus omnino sit tollendus.

V.

(4) Eandem sententiam comta oratione de monumentis publicis Latine inscribendis exposuit *P. Joannes Lucas*, quam *G. H. Ayrer* adjunxit *Antonii Blackwalli* commentationi de praestantia classicorum auctorum. Lips. 1735.

(5) Vid. *G. Stollii* introductio in historiam literariam, quam latine vertit *C. H. Langius*, P. I. c. 2. §. 50, 51.

(6) Vid. Clar. *Cras* Disp. laud. p. 20 seqq. Lectu quoque digna sunt, quae illustrissimus ejusdem viri quondam Discipulus, *J. M. Kemper*, disseruit in oratione de prudentia civili in promovenda eruditione, quam habuit Harderovici 1801. p. 29—32.

V.

Primum igitur quae commoda vernaculae cujusque gentis linguae usus habeat discipiamus.

1. Non dubium est, homines plerumque et ea, quae ipsi sentiant facilius eloqui, et quae alii dicant, rectius intelligere, illo adhibito sermone, quem inde a teneris, ut ajunt, unguiculis usuque quotidiano perdidicerint, quam aliena quaque lingua, nedum fere intermortua. Quare postquam in Francia, Germania ac Britannia, aliisque terris domestica lingua literis artibusque illustrandis fuit adhibita, duplex exstitisse videtur emolumentum. Hinc enim ad eruditionis penetralia, ante non nisi Latine doctis pervia, cuivis discendi studioso aditus est patefactus (7); deinde illi, qui doctorum munere funguntur, vel libros sunt edituri, Latini sermonis inscientia haud impediuntur, quominus doctrinae suae copiam cum auditoribus aut lectoribus perspicue et ornate communicent. Praestat sane sua lingua recte uti, quam alienam inscite usurpando minus intelligi, aut doctioribus esse deridiculo (8).

2. Jam immensus in quovis disciplinarum genere exstitit librorum proventus, quibus non tantum variae res, quae ad muliercularum plebisque captum accommodatae videntur, sed abstrusiores etiam divinarum humanarumque notiones patrio sermone traditae sunt. Neque singulas tantum eruditionis partes viri acutiores et usu experti persecuti sunt, sed universas quoque Encyclopaediis complexi.

Quanta bonorum librorum seges nunquam provenisset, si patriis literis cogitata mandari non licuisset.

3. Unde praeterea factum esse videtur, ut domesticarum re-

rum

(7) Vid. venerandi *J. F. W. Jerusalem* oper. postum. Germanice scriptor. T. II. p. 322. seq. Brunswigae 1793.

(8) Conf. *Moshemii* Dissert. de L. L. cultura et necess. §. 2. et ejusdem commentatio de hod. Rom. serm. existim. p. 16 seq. (p. 330 seq.)

rum literarumque fastidium apud gentes, quas modo dixi, ad-modum sit imminutum, quin omnino superatum (9), ita ut de hodierna quaque lingua idem fere valeat, quod de Latina *Cicero* (10) dixit, non tam praeclarum esse scire eam, quam turpe nescire.

4. Ex quo viri elegantiores vulgari sermone doctrinarum fines amplificare studuerunt, suam ac discipulorum orationem non modo copiosiorem et politiorem reddiderunt, sed effecerunt quoque, ut, quo cives linguae suae dignitatem magis agnoscerent, eo patriae libertatisque amantiores fierent (11). Hinc etiam ab exteris gentibus eorum lingua coli et addisci coepit atque non exiguus honoris cumulus ipsis inde accessit. Quicunque enim eruditorum cognoscere cupit, quidquid ad varias disciplinas illustrandas Franciae, Germaniae ac Britanniae protulerunt ingenia, harum nationum linguis addiscendis operam dare solet.

5. Nonne Francica lingua, postquam sub Ludovico XIII et XIV prorsus expolita et ad stabiliorem formam est perducta (12), communis fere omnium cultiorum gentium facta est (13)? Quod pro-

(9) Ven. Jerusalem l. l. p. 333 seqq.
(10) In Bruto cap. 37.
(11) Vid. *Arn. Herm. Lud. Heeren* operum historicorum (quae germanice conscripta prodierunt Gottingae 1821) T. II, p. 17 seqq. ubi dignissimus ille magni *Heynii* gener eximie demonstrat cujusque nationis, quamvis bello devictae, si nomen suum dignitatemque nativam tueri cupiat, potissimum esse, linguam patriam colere, nec alienam praeferre. Idem quam disertissime persuasit quoque Clar. *Barth. Henr. Lulofs* in oratione aditiali, quam Belgice habuit Groningae d. xv Novembris 1815.
(12) Quae fuerint merita Academiae Francicae de patria lingua excolenda, concinna oratione praedicavit celeberrimus *de la Condamine*, quum anno 1761 illius Academiae socius reciperetur; vid. Choix de Discours de réception à l'Académie Françoise T. I. p. 345 seqq. à Paris 1808.
(13) Vid. *P. Bayle* Nouvelles de la République des lettres, mois

profecto non contigisset, si cum in Regum colloquiis Legatorumque conciliis, tum in literatorum doctorumque Scholis consuetudo Latina lingua utendi perpetuo et ubique servata fuisset. Quis vero non vidit, quantum et in bello, et in pace Francici sermonis propagatio isti nationi saepius attulerit praesidii et adjumenti? Francos enim huic facilitati, qua ubique gentium intelliguntur, non minus, quam ingenii dexteritati frequentes ac paene incredibiles armorum successus debere equidem putaverim. Parum quidem abfuit, si non unanimi Regum Nationumque virtute Corsicanus iste Dominator fuisset oppressus, quin subjecti populi ad publica negotia peragenda Francicam linguam adhibere coacti fuissent. Quo facto domesticus eorum sermo a primorum ordinum hominibus contemtus atque infimae plebi relictus fuisset, nisi forte a praeclaris poëtis, oratoribus atque historiographis excultus ad stabilem quandam formam jam pervenisset (14).

VI.

Non contemnenda quidem sunt ista bona: verum et suis laborat incommodis patriae linguae usus in doctrinis literisque propagandis.

1. Primum enim, quamdiu in Europae Academiis Latinus vigebat sermo, cuivis artium humanitatisque studioso erat in proclivi, celeberrimas quasque literarum universitates adire omniumque nationum eruditi epistolarum et sermonis commercium sine molestia exercebant. Praeclare igitur elegantissimus germanae latinitatis vindex, *Marc. Ant. Muretus* (15), „ ut peregrinantibus,

mois d'Août 1684. Oeuvres diverses T. I. p. 113. ubi Carpentarii liber de excellentia linguae Francicae recensetur.

(14) Vid. *Cras* l. l. p. 18 seq. *Heeren* l. l. p. 20 — 23.

(15) Orat. XVII. edit. Ruhnken. (XX. edit. Patavinae 1741.)

bus, ait, optabile esset reperire genus aliquod nummorum, cujus eadem apud omnes aestimatio esset, multoque libentius uterentur iis, quam illis, qui tertio aut quarto quoque die cum detrimento et cum molestia mutandi sunt; cum ibi tantum utiles sint, ubi imperat is princeps, cujus in ditione cuduntur: ita nemo non videt, quanto commodius sit, uti ea lingua, quae in omni gente et natione reperit aliquos, et quidem non ex fece vulgi, sed ex quaque honoratissimos quosque, a quibus sine interprete intelligatur, quam iis, quae simul atque pedem ex hac aut illa provincia extuleris, alios atque alios interpretes requirunt."

2. Deinde illa aetate, qua virorum doctorum scripta non nisi Latino habitu prodibant, legebantur egregii de quovis doctrinarum genere libri, non ab aliquo interprete, tam rerum quam linguarum imperito, misere depravati, sed nativa illa integritate, qua ex intimo auctoris animo in lucem prolata erant. Nostro autem tempore multa exterorum opera plerisque eruditis plane incognita manent, vel quod lingua, qua conscripta sunt, vulgo minus intelligitur, vel quod multi reperiuntur viri docti, qui praeter patriam latinamque non intelligant aliam, vel denique, quod hilarioris ac levioris potius, quam severioris et gravioris argumenti opera, quae apud exteros eduntur, in alias linguas transferri solent. Hinc non raro accidit, ut quae in quovis doctrinarum genere, v. c. *Belgice* prodeunt scripta, quamvis egregia, peregrinis quasi non scripta habenda sint. Quod autem Germaniae eruditi ea fere negligere solent, mirum videtur, quum nullum dubium sit, quin hi, si velint, Belgicam linguam tam facile discere possint, quam Belgae Germanicam. Harum enim linguarum tanta est convenientia, ut sorores videantur germanae, sed diversa ratione institutae atque informatae. Sed eadem erit querela auctorum, qui Suecice ac Danice libros vulgaverunt. Neque illa, quae Italia profert scripta, quamvis Latine docto intellectu facilia, ubique leguntur.

Ve-

Verissime itaque Celeberrimus ait *Cras* (16): „ Baco Verulamius, magnus ille verae methodi vindex, si Anglice, Vieta mathematicus si Gallice, Keplerus si Germanice, Grotius Vossiusque Belgice, ceteri quoque egregii viri si suae quique nationis propria lingua immortalia ingenii monumenta vulgassent, quam angustis sane cum regionum tum aetatum terminis tantorum virorum vigiliarum atque laborum fructus fuissent conclusi? Quam parum ad proferendos doctrinarum fines profuissent? Boerhavius, lumen illud et decus medicinae chemiaeque primus instaurator, Gaubius item, Albinus, Noodtius, Schultingius, Vitriarius, hi praeclari viri si Belgice docuissent, putabimusne tam magna confluentium undique alienigenarum frequentia, Germanorum, Hispanorum, Anglorum potissimum, Lugdunensem Batavorum Academiam celebratam fuisse? Qui quidem peregrini ex illa Schola Batava perceptas auditu doctrinas ac lumina in alias terrarum orbis partes transtulerunt et longe lateque disseminarunt."

3. Porro si frequentior esset consuetudo Latine scribendi, ac

(16) Disp. laud. p. 7. Non parum ponderis mihi afferre videtur Dalembertii, philosophi acutissimi, auctoritas; quare non possum non ipsius interserere verba, quae paullo asperiori de latinitate hodierna sententiae subjunxit: La plupart des Géometres, des Physiciens, des Médecins, la plupart enfin des Académiciens de l'Europe, écrivent aujourd'hui en Langue vulgaire. Ceux même qui voudroient lutter contre le torrent, sont obligés d'y céder. Nous nous contenterons donc d'exhorter les Savans, et les corps Littéraires qui n'ont pas encore cessé d'écrire en Langue Latine, à ne point perdre cet utile usage. Autrement il faudroit bientôt qu'un Géometre, un Médecin, un Physicien fussent instruits de toutes les langues de l'Europe depuis le Russe jusqu'au Portugais; et il me semble que le progrès des sciences exactes doit en souffrir. Le tems qu'on donne à l'Etude des mots est autant de perdu pour l'Etude des choses; et nous avons tant de choses à apprendre, tant de vérités à chercher, et si peu de tems à perdre." Mélanges de Littérature, d'Histoire et de Philosophie T. V. p. 491. Amsterd. 1768.

ac Latine scriptos legendi libros, qui ad severiores abstrusioresque disciplinas pertinent, non tot rerum notiones, jam olim traditae, vulgari lingua recoquerentur et quasi novae Latina non legentibus venditarentur; sed multis parceretur horis, quae in nimia, qua hoc seculum premitur librorum copia, sine fructu perduntur atque adeo diligentiori ac repetitae optimorum librorum lectioni eripiuntur.

4. Tum verendum est, ne antiquarum literarum studium quotidie magis negligatur, si Latina lingua desinat esse commune disciplinarum instrumentum. Nam apud quas gentes vernaculus sermo in Academiis adhibetur ad quaslibet doctrinas tradendas, multi inveniuntur, qui ex veteribus, verae cum elegantiae, tum sapientiae fontibus, vel leviter admodum, vel nunquam haurire soleant, sibi persuadentes, se ex veterum monumentorum interpretationibus ceterisque novis copiis multo suavius atque utilius cognitionis ac scientiae sitim explere posse.

Huc pertinent *Jacobi Facciolati*, Seminario Patavino quondam praefecti, graviter dicta (17): „Vetus, inquit, est aliquorum opinio, eorum praesertim, qui se praeter ceteros sapere arbitrantur, scientias artesque omnes, quae ingenuis adolescentibus tradi solent, vernacula cujusque provinciae lingua expli-

ca-

(17) In oratione de sacrae scripturae studio cum veterum linguarum studiis conjungendo, cui *Jo. Erh. Kappius* in Clarissimorum virorum orationibus selectis primum locum tribuit. Vid. quoque *Petri Drouxii* orat. laud. p. 22. seqq.

Commoda vero, quae probae classicorum auctorum versiones cum ad linguam patriam excolendam, tum ad homines, antiquarum literarum ignaros, erudiendos afferre possint, exposuit Venerandus *Jerusalem* l. l. p. 316, seq. Quam difficilis autem sit ars alienigena opera convertendi praeclare docuit acutissimus *Dalembert.* in dissertatione, quam selectorum Taciti locorum versioni praemisit, Miscellaneorum literar. Tomo III. Neque legisse poenitebit ea, quae *Ant. Blackwall* in libro de classicorum scriptorum praestantia, interpretationibus non assequenda, subtiliter disseruit, in primis c. 5. §. 7.

cari oportere, ne florentissima aetas latinitatis addiscendae labore frangatur, quae geometricis et geographicis studiis, multo gravioribus, opportunissima esset; quod si quis Latina monumenta cognoscere velit, tam multas esse interpretationes ajunt, tam certas, tam fideles, tam ornatas, ut nihil melius ex ipso Latinorum scriptorum ore, si quando ex suis tumulis excitentur, accipi possit. Ac de scientiis quidem sine Latinis literis addiscendis nihil ajo, nihil nego; quod autem de Latinis monumentis dicitur, facile patior, sin autem de genere omni, vereor, ne homines isti non solum otio suo, sed etiam patientia nostra turpiter abutantur. Cum enim poëtica et oratoria non tam rerum quam verborum artificio constent; et cujusque sermonis figurae quaedam propriae sint, modo syllabarum sono, modo vocum ambiguitate, modo ipsa positione formatae, qui fieri potest, ut Latina carmina et orationes suis verbis, suaque constructione spoliatae non suam quoque naturam exuant? Utcunque tamen est, juvit et oratorum et poëtarum opera in alias migrare linguas, ut bona pars hominum domesticis commodis et otio superfluentes, desidiam legendo fallerent, et, quandoquidem eruditione carerent, aliquam saltem eruditionis umbram consectarentur. At vero si quis est ad docendum vocatus, qui interpretationes hujusmodi impigrae juventuti proponat, et ad Latinas exedras afferat, nae ille aut barbarus est, aut insanus, aut pestis aliqua longe deterrima, ad tenellas animas labefactandas scholis affusa." Certissimum enim est, accurata Latinorum auctorum explicatione, cum Grammatices studio conjuncta, memoriam, ingenium, judicium veri ac sensum pulchri in primis exerceri, acui et confirmari, ac praeterea mirabilem, qualescunque superandi difficultates, perseverantiam adquiri (18). Docentur quidem fere ubique in Scholis, Gymna-

(18) Haec Latinae linguae discendae commoda demonstrantur etiam a Viris gravissimis *J. P. Frankio*, system. politiae medicae, (Germanice conscripti) Vol. VI. t. 1. p. 559. et *L.*

nasiis et Academiis Latinae literae et ad priscorum exemplarium lectionem diligentem excitantur adolescentes; verum ad plenam atque interiorem cujuslibet sermonis notitiam nemo facile perveniet, nisi et animi sensa pure copioseque eodem exprimere didicerit (19). Qui autem antique dicere valet, antique etiam cogitabit et priscorum mentem planius percipiet (20); quemadmodum ille demum bene Latine scribit et loquitur, qui Latine cogitat, nulla vernaculae linguae ratione habita.

Neque mirum sit, fore ut antiquarum literarum studium in dies magis languescat atque judicandi subtilitas diminuatur, si Academicus earum usus prorsus aboleatur, ubi doctrinarum professores et alumni non amplius necessitate quadam obstringuntur, Latinum sermonem in scholis ac disputationibus adhibendi (21).

5.

L. H. Friedländero de institutione ad medicinam libr. II. tironum atque scholarum causa edit. §. 34, seqq. Halae 1825. Conf. Clar. J. A. Ernesti prolusio de artis bene cogitandi et bene dicendi conjunctione; opuscul. orator. L. B. 1762 editorum p. 140 et seq. Apprime graviter antiquarum literarum causam egit facundissimus Abbas *Maury*, in oratione, quam anno 1785 habuit, quum Academiae Francicae socius reciperetur: Choix de discours de réception à l'Académie Françoise T. II. p. 275—278.

(19) Latine loquendi et scribendi facultatem in puerili institutione non separandam esse etiam atque etiam contendit eloquentissimus *Aug. Buchnerus*, oration. Academ. p. 720. Lips. 1727. Conf. *Thomae Crenii* notas ad *Johannis Schefferi* de generosi nobilisque informatione literaria Dissertationem, p. 465, inter Scriptores de Philologia editos Lugd. Bat. 1696. Nuperrime sententiam meam de Latina oratione excolenda eximie confirmatam cognovi doctissimi *C. A. Scherlitzii* commentatione de Latine loquendi usu e scholis haudquaquam tollendo. Halae 1825.

(20) Conf. *Fred. Creuzeri*, Viri clarissimi, liber, germanice conscriptus, de studio antiquitatis academico, p. 40 seqq. item *Heeren* l. l. p. 21. *Jo. Clerici* artis criticae P. II. S. I. c. 2. §. 37 seqq.

(21) „Advolant ad Academias Juvenes Gallo-Germani, qui

5. Tum vero non aliter fieri poterit, quin tot volumina, variae doctrinae plena, quae inde a renatis literis Latine prodierunt, a nemine lecta, eo abeant ubi piper et thus venduntur. Nam nisi quis singulari discendi cupidine trahatur, parum suavitatis afferet lectio librorum, minus cognito sermone conscriptorum (22).

6. Atque tandem Latine loquendi ac scribendi usu penitus sublato, ruptoque illo vinculo, quo cuncti civitatis literariae socii olim inter se continebantur (23), discrepantia linguarum cum doctorum virorum animos a se invicem abalienabit, tum in posterum prohibebit, quominus ad docendi munera capessenda peregre veniant celeberrimi quique viri, quondam totius mundi cives, jam jam natali solo, tamquam glebae, adscripti. Incredibile bonarum artium et doctrinarum humanitatisque detrimentum!

7. At vero unus itemque alter nobis, linguae Latinae causam

qui linguam Latinam vix primis gustarunt labiis, ut dixeris has aves ex peregrinis ad nos esse allatas. Accedunt saepe ad Musarum in Academiis subsellia juvenes, qui praeter Germanicam seu patriam linguam vix primas sermonis Latini lineas intelligunt, et qui praeter voces *vivat* et *pereat* nihil elegantiae Latinae secum adferunt." Ita anno superioris seculi LII querebatur *Jo. Rud. Kiesling* in comment. de peregrinarum linguarum in re literaria usu, culturae linguae Latinae maxime noxio, quae reperitur in Actis Societatis Latinae Jenensis Vol. I. Videant illi, quibus res literaria curae est, num ad nostram quoque aetatem eadem pertineat querela. Iidem vero, non dubito, ea commentatione perlegenda haud parum delectabuntur. Quantopere autem Graecarum Latinarumque literarum neglectus philosophiae percipiendae obsit, extra omnem dubitationis aleam posuisse mihi videtur Cel. *J. A. Ernesti* in orat. de studiis philosophiae discendae docendaeque regendis: opusc. orator. p. 76 seq.

(22) Vid. *Moshemii* dissert. laud. §. 16. p. 43. (316).

(23) Vid. *Dan. Wyttenbach*, viri immortalis, in vita Ruhnkenii p. 96. *C. Villers* Coup d'oeil sur l'état actuel de la littérature ancienne et de l'histoire en Allemagne, p. 2 et seq.

sam agentibus, se obtulit adversarium. Primum *Capentarius* (24) Francicam Linguam Latinae anteponens, huic propter inversum vocabulorum ordinem ambiguitatem obscuritatemque objicit. Ecce argumentum, quo illud crimen probet: Ex narratione quadam de rebus, anno CIƆIƆCLXXV per universam Europam gestis, hanc depromsit sententiam: *Sub idem tempus nunciatum fuit Turcas captivos Polonos trucidasse.*

Verum quis Latinae linguae peritus nescit, mutata constructione ambiguum illud facile vitari potuisse? Nam pro varia scriptoris mente, dicendum fuisset, vel, *Turcas captivos a Polonis trucidatos esse;* vel, *Polonos captivos a Turcis truc. esse;* vel, *Turcas a captivis Polonis truc. esse;* vel, denique, *Polonos a Turcis captivis truc. esse.* Injuste ergo linguae Latinae crimini datur, quod peccavit scriptor quidam Germanus perspicuitatis negligentior.

Neque Latini sermonis dignitati quidquam derogasse videtur *Dalembertius* (25), contendens, bene Latine scribere posse hodie neminem, quoniam Latinae orationis copia paucis antiquorum scriptorum monumentis sit conclusa ac multorum vocabulorum differentiae plane ignorentur. Quamvis concedamus *priscos* scriptores non omnia complecti verba, quae ad disputandum de quibuslibet artibus et doctrinis necessaria sint, item multorum vocabulorum significationem esse obscuram, sufficit, quod nullo modo negari potest, inde a medii aevi barbarie depulsa floruisse viros quam plurimos, qui de quovis doctrinarum genere ita scripserint, ut ad classicorum auctorum castitatem proxime accesserint; certe ut non minus eorum, quam Ciceronis, Livii, Celsi, Plinii, aliorumque vigentis Latinitatis auctorum sententia clare percipiatur (26). Neque dubium

(24) De l'Excellence de la langue Françoise par *M. Charpentier.* à Paris 1683. Vid. *P. Bayle* nouv. littér. mois de Sept. 1684. Oeuvr. div. T. I. p. 122.

(25) Libri in nota 16. laud. p. 474. seqq.

(26) Fusius hoc exposuit Cl. *Cras* disp. laud. p. 12.

bium est, si optimorum auctorum diligenti lectioni, accuratae observationi atque prudenti imitationi addatur sermo Doctorum emendatior, quin Latina dictio excoli possit perinde ac hodierna quaelibet lingua, quae item parentum, praeceptorum ac familiarium consuetudine bonorumque librorum lectione addiscitur. Quamvis non possit negari, quod ait *Dalembertius*, difficile esse linguam peregrinam ita perdiscere, ut pure eleganterque dicere valeas; tamen haec Batavorum tellus tres protulit viros, quorum facultatem Francice dicendi ac scribendi ipsi Franci admirati sunt, scilicet, *Justum van Effen*, *Franciscum Hemsterhuis* et *Henricum van Swinden*? Ita quum *Danielis Wyttenbachii*, *Henrici Constantini Crassi* ac *Sebaldi Justini Brugmansii* facundiam Romanam cognoverimus, ut aliorum sive defunctorum sive adhuc viventium praeclara nomina taceamus, certissimum nobis est, ingenio ac studio hodie etiam eo perveniri posse, ut de cognita quavis materia Latine disputetur.

VII.

Ex iis, quae in utramque partem de lingua et patria et Latina colenda disputavimus manifestum erit, neutram esse negligendam, neque utram, exclusa altera, ad literas doctrinasque tradendas, adhiberi, quin noceatur eruditioni atque humanitati.

Jam vero quaeritur, quid in re tam ancipiti fieri oporteat? Mediam viam, quippe plerumque optimam, etiam hic ingrediamur. Id scilicet agendum puto, ut patria lingua magis in dies excolatur, ac simul omnis ordinis atque aetatis hominibus cum docendis, tum delectandis inserviat; nec minus cavendum esse, ne communis eruditorum sermo obsolescat, neque ad interiorem subtilioremque doctrinam per omnes terrae regiones propagandam usurpari desinat (27). Quod effici posse mihi videtur

(27) Vid. praeced. §. num. 2. ac nota 16, cui addatur *Dalembertii* praefatio Encyclopaediae praemissa, atque Miscellaneor. literar. T. I. inserta, cujus maxime videatur p. 151 seqq.

detur, si utriusque linguae regnum suis circumscribatur finibus.

Eandem comperio esse sententiam Viri Clarissimi *Heeren* (28), patriam linguam strenue propugnantis. Cujus verba, Latine conversa, huc fere redeunt: „ Quae Shakespearii finxit ingenium, illa potissimum sunt Britannorum, quae Newtonii invenit acumen, quarumlibet nationum, doctrina aliqua imbutarum. Non temere itaque ad homines subtiliore scientia excolendos Europa communem receperat sermonem, cujus neglectus non patriae linguae cultura, quamvis ceterum utilissima, compensari poterit. Communi illo doctorum sermone id, quod cuique nationi proprium est, suis, ut par erat, finibus terminabatur; atque illud, cujus proprietatem cuncti populi jure sibi vindicant, inde selectum, universorum inserviebat commodis. Si autem quotquot Europam incolunt nationes suas quaeque linguas adhibendo ea, quae norunt, inter se communicant, hoc efficiunt, ut minus celeriter, neque omnibus populis innotescant, quamquam hoc modo linguarum hodie vigentium notitia per terrarum orbem latius spargatur."

VIII.

Quamvis vero ab omni humanitate atque liberalitate non ita sim alienus, ut plebeculam a doctrinarum cultu prorsus excludendam esse censeam; prudentissimum tamen mihi videtur consilium, subtiliores de rebus abditis disputationes eruditorum ordini magis reservandi, quam cum exotericis ineptisque judicibus communicandi. Quid enim statuent indocti, si virorum, eruditione insignium, de rebus gravissimis dissensiones ipsis innotuerint? Quantopere etiam sui ordinis dignitati nocuerunt, hodieque nocent illi inter eruditos, qui sibi contradici graviter ferentes, non argumentorum pondere utuntur, sed verba contumeliosa in adversarios jactant, non Latino sermone, quo citra eruditorum terminos illud opprobrium subsistere posset, sed ver-

(28) Libro laud. p. 29.

verbis ejusmodi, quae imperitis quoque satis demonstrent, esse inter viros doctos tales, qui quandoque insaniant (29). Ne tamen quis putet, me linguae Latinae tribuere jus, quo utantur eruditi ad se invicem maledictis proscindendum, ut festive ait *P. Bayle* (30). Equidem malim, ut, quo quis sibi videatur doctior, eo magis re atque verbis confirmet *Ovidianum* illud (31):

Ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Utatur adeo, ut virum probum decet, jure, quod cuivis Civitatis literariae socio competit (32), falsas aliorum opiniones, sine iracundia, refutandi.

I X.

Quibus rationibus ductus equidem arbitror, et voce et literis non nisi Latine explicandas esse *metaphysicam*, *hermeneuticam sacram*, *theologiam dogmaticam*, et *polemicam*. Idem fere censuit jam ante hos octoginta annos illustris Moshemius (33): „Certissimus, inquit, ego sum, non expedire reipublicae; ut quaecunque inter viros eruditos quaeruntur et disputantur, omnia promiscue sermone populari explicentur et cunctis legenda exhibeantur." — Reliqua fusius exposita hic repetere non vacat; quamquam non dubito, quin is, qui ea legerit, me-

(29) Conf. *J. M. Gesneri* opuscul. minor. T. I. p. 109 seqq. Vratisl. 1743.
(30) Nouvelles de la Rép. des lettres, mois de Mai, 1686 oeuvres div. T. I. p. 568.
(31) Ex Ponto L. II. Ep. IX. v. 47, seq.
(32) Vid. *Bayle* Dictionn. histor. et crit. in v. CATIUS, D.
(33) Commentat. laud. p. 20 seqq. (p. 333 seqq.) conf. ejusdem Viri disp. laud. §. 15. Eadem fuit opinio doctiss. *Petri Dreux* orat. cit. p. 28 seqq.

mecum sentiat, orbis terrarum tranquillitati ac saluti non male consultum fuisse, si dehinc philosophi ac theologi prudentis senis consilio paruissent.

X.

Neque minus saluti ac vitae humani generis, quam verae medendi scientiae, prodesse mihi videtur, quod *pathologia*, *therapia* et *materia medica* Latino sermone exponantur; nusquam enim imperfecta rerum notitia periculosior est, quam in curanda hominum valetudine. Jam vero si illas, quas dixi, partes medicinae eadem explicantur lingua, quam sutores quoque norunt, multis, qui opificio, aut arte aliqua vitam sustentare nesciunt, praebetur occasio, quantulamcunque morborum ac remediorum cognitionem acquirendi, ut eo facilius medicos se profitentes, stultos decipiant homines, qui tonsoribus et circumforaneis potius, quam vere doctis medicis vitam suam credere solent. Deinde hac ratione quibuslibet aegrotantibus, qui medico morbum suum committere timent, via munitur, qua sanitatem non restituant, sed plane evertant; quoniam nec morborum genera recte distinguere sciunt, nec remediorum efficaciam cognoscunt. Si praeterea non communi eruditorum lingua infensae corporis animique affectiones describuntur, adeo ut a quolibet, vel indoctissimo, legi possint nosographiae, non raro evenit, ut, qui in ejusmodi incidant libros, vana angantur opinione, quasi hoc illove malo ipsi correpti sint. Tandem, ut in theologia et philosophia, sic etiam in medicina sunt problemata, inter solos eruditos dirimenda, non indoctae turbae arbitrio proponenda.

Verum audio aliquem objicientem: si morborum natura atque curatio non, nisi Latine explicentur, quid fiet de Chirurgorum majore parte, Latinarum rudi literarum? Hoc enim tempore *Chirurgia* latius patet, quam vocis etymologia indicat, praecedentiumque seculorum ignorantia volebat. Chirurgum enim nunc

non

non *manu* tantum, sed etiam *ratione* uti oportet, ut ipse sine medici consilio, probe cognoscat, quo auxilio, quare et quando opus sit. Illius itaque ars cum medicina, proprie sic dicta, hodie tam arcte conjuncta est, ut ab ea divelli nequeat et difficile sit pathologiae medicae et chirurgicae limites accurate definire. Imo rusticorum ac militum morbi cujuslibet generis Chirurgorum curae ut plurimum committuntur. — Ejusmodi adversario responderi possit: Gratulemur seculo nostro, quo Chirurgia ab illiberali tonsorum munere magis magisque separatur! Existimamus enim Chirurgis non magis quam Medicis licere esse mediocribus, ac propterea omni studio cavendum esse, ne inepti indignique homines chirurgiam exerceant. Quod certe prohibebitur, si publice statutum erit, ne quisquam ad chirurgiae studium admittatur, qui non antea, Latinam linguam bene doctus, mentem praeparaverit (34) ad varias percipiendas disciplinas, quibus Chirurgum instructum esse oportet. Minus quidem convenire putaverim, si chirurgiae studiosos in peremtorio demum examine probare oportet, se Latinae linguae tam peritos esse, ut libros, quorum lectio ipsis necessaria sit, satis intelligant. Haud enim scio quid prohibeat adolescentes, antequam ad chirurgicas scholas accedant, quominus accurata linguae Latinae cognitione imbuantur. Ut vero non desint, qui ad illam artem se applicent, nec oppida, pagi exercitusque proborum Chirurgorum auxilio careant, necesse erit, ut Chirurgis, quorum scientia ac peritia probata sit, justum decernatur salarium (35).

XI.

(34) Vid. Supra VI. 4.

(35) Illis, qui scire velint, quanti Civitatis intersit, rem medicam bene constitutam esse et quid Gubernatores rerum publicarum facere oporteat ad eam bene ordinandam, praeter immortale *J. P. Frankii* systema politiae medicae, (Germanice scriptum, Belgice et Francice versum) etiam atque etiam commendo doctissimi. Ludov. Jos. Schmidtmanni librum: *Ausführliche practische Anleitung zur Gründung einer vollkommnen Medizinal-Verfassung und Polizey*, 2 voll. Hanoverae 1804. Memo-

X I.

Jurisprudentiam Romanam ejusque *historiam* Latino sermone tractandam esse puto, quia utriusque studium arctissime cum eo conjunctum est et tanto penitius perspici posse videtur, quanto minus prisca illa lingua adhibita ab antiquitate abducuntur auditores vel lectores. Pertinet praeterea jurisprudentia Romana ad universam civitatem literariam, quoniam omnis hodiernae legis lationis est fundamentum, adeo ut nemo jurisconsulti nomine vere dignus censeatur, qui ex priscis illis fontibus non hauserit justitiae rationem (36). Nusquam certe, ait Facciolatus (37), Vir eruditissimus, quam in Romana jurisprudentia clarius apparent civium negotia, personarum gradus, rerum divisiones, acquirendi modi; nusquam publica et privata crimina, poenaeque criminibus constituendae; nusquam officii veraeque virtutis munus; nusquam demum cetera, quae humanam societatem tollere, tuerive possunt: atque haec quidem ad omnem civilis administrationis formam apposite scripta, quia nullus est rerum status, in quo Roma, perpetuis agitata motibus, aliquando non fuerit." Quamobrem in ejusdem orationis exordio non temere dixit: „Fidenter affirmateque oportere constituo, *gentes omnes Romanis legibus operam dare, sed suis vivere.*"

X I I.

morabilis ibi vol. II. p. 51. exstat catalogus primariorum virorum, qui de rebus medicis *Latine* scripserunt, quorum egregia opera ab iis negligantur necesse est, qui Latinarum literarum sunt expertes.

(36) Ad studium juris Romani, „utpote *per se* quoque supra omnia civitatum jura dignissimi nosci," *Lud. Aub. Maurerium*, Legati Francici apud foederatas Belgii Provincias filium, magnopere exhortatur *Hugo Grotius*, Epist. ad Gallos 156. Vid. etiam Clar. H. G. Tydeman Orat. de eo, quod nimium est in studio Juris Rom. p. 7 seq. Daventr. 1802. Ejusdem Orat. de jure Rom. Justinianeo opportune instaurato. p. 36 seq. Leov. 1803.

(37) Oration. Select. supra, VI. memoratarum XXIII.

XII.

Latinarum Graecarumque literarum elementa vix quidem aliter ac vernaculae linguae adjumento doceri possunt, multumque ad patriae orationis elegantiam adjuvandam confert exercitium veteres auctores in hodiernas linguas quam diligentissime vertendi (38). *Interiorem* autem *veterum auctorum mentem*, *antiquam historiam*, *mythologiam* et *geographiam*, item *archaeologiam* Latina oratione, illis, qui eam satis intelligant, rectius clariusque exponi, nemo humanitatis ac literarum non planc expers dubitaverit. Omnia igitur huc pertinentia, nisi quae tironum institutioni sint accommodanda, Latine explicentur (39).

Orientales etiam literae, quum in Europa certe eas eruditi soli curent, Latina lingua tradantur.

Haec tamen, quae de Latinae linguae usu statuo, ita accipiantur velim, ut non videar rerum antiquarum notitia, quantum vitae hominum communi artibusque plasticis prodesse possit, illiteratos fraudare velle.

XIII.

(38) Vid. G. F. A. *Wendeborn* de statu civitatis, religionis, eruditionis artiumque in Magna Britannia exeunte fere Sec. XVIII. edit. Germ. T. IV. p. 43 seqq. idem liber Belgice prodiit Campis 1790. Conf. supra not. 17.

(39) Vid. *Cras* Disp. laud. p. 16 seqq. *J. A. Wolfii* Praefat. ad M. T. Ciceronis Orat. IV. p. 13. quem locum ibi transscriptum legimus. Dignissima item quae legatur est praefatio Miscellanearum Observationum in Auctores veteres et recentiores, volumini primo praemissa, cujus auctor habetur *P. Burmannus*. Cui igitur eadem stat sententia, ille sane probabit consilium Virorum doctissmorum *Bake*, *Geel*, *Hamaker*, atque *Hofmanni Peerlkamp* Bibliothecam criticam novam edendi, qua literas cum Graecas et Latinas, tum Orientales complexi sunt, disciplinas quoque proxime cum iis conjunctas. Ejus alterum volumen mox proditurum esse apud Luchtmansios accepimus.

XIII.

Praeter has autem doctrinarum partes, quas Latine docendas esse censeo, sunt aliae multae, quas propter publicum earum usum etiam sua cuique vernacula lingua explicare quodammodo integrum sit. Ad hanc vero doctrinarum classem referri posse opinor *historiam universalem*, *historiam politicam*, *historiam ecclesiasticam historiam philosophiae* ac *medicinae*, *historiae naturalis* varias partes, *chemiam*, tam *theoreticam*, quam *practicam*, *physicam experimentalem*, *mathesin*, *logicam*, *jus naturae*, *gentium* ac *publicum*, *ethicam* cum *philosophicam*, tum *christianam*, *institutionem religionis christianae*, *anatomiam*, *physiologiam*, *chirurgiae partem mechanicam*, atque adeo *artem obstetriciam*, denique *medicinam politicam*, *forensem* ac *veterinariam*.

Omnes enim hae disciplinae, sine aliquo reipublicae detrimento vulgari sermone traduntur, neque eruditorum civitati sunt propriae; sed earum aliae cunctis hominibus, ingenium acuere ac supra vulgus sapere cupientibus, utiles sunt, aliae ad artes elegantiores probe excolendas, vel ad opificia exercenda, alia ad munera quaedam civilia et militaria administranda necessariae. Quamobrem, si forte eveniat, ut illi, qui una pluribusve earum doctrinarum prae aliis excellant, Latinae orationis minus sint periti, his id concedatur, ut domestica lingua eam, easve tractent. Nihil enim ineptius excogitari possit, quam barbare et difficulter malle Latine dici, quam pure et facile vulgari sermone (40).

Ne tamen res eruditorum publica ex hac licentia aliquid detrimenti capiat, necesse est, ut quidquid augmenti cuilibet il-

la-

(40) Vid. *J. F. la Harpe*, Cours de Littérature Vol. XVI. p. 399. Paris 1805. Cui tamen auctori acutissimo non concedimus, ut propter abusum omnino tollatur usus linguae Latinae Academicus.

larum doctrinarum, quas modo memoravi, sive experientia, sive ingenium attulerit, communi doctorum sermone innotescat, atque ita caveatur, ne viri docti, quorum interest progressus doctrinarum diligentius persequi, porro cogantur praecipuas e recentioribus linguis memoria comprehendere. Si quis autem forte objiciat, novas multarum artium ac disciplinarum vitaeque communis terminos difficillime vel plane non bene Latine exprimi posse, hunc etiam atque etiam invito, ut legat ea, quae viri Latinae linguae peritissimi *Moshemius* (41), *Cras* (42) aliique (43) responderunt.

XIV.

(41) Dissert. laud. §. 9.
(42) Disputat. laud. p. 13 seqq.
(43) Ubert. Folieta de usu et praestantia linguae Latinae p. 166. edit. Moshemianae.
C. A. Heumanni Epistola de jure Linguam latinam novis vocabulis augendi. Gott. 1719. *G. Stolli* introductio in histor. literar. P. I. c. 2. §. 25. *Noltenii* Lexicon L. L. antibarb. in v. *angelus*, *camerarius*, *cancellarius*, similibusque, in primis p. 656 seqq. ubi *philosophica*, et p. 752. ubi *theologica vocabula* quomodo sint *latine* reddenda docetur. *Schelleri* praecepta styli bene Latini P. I. c. 2. p. 144. Praeter hos ex Theologorum, Jurisconsultorum ac Philologorum ordine auctores gravissimos non possum non provocare ad judicium Viri celeberrimi *Friedländeri*, qui in inclyta Academia Halensi hodie medicinam docet. Hic in operis egregii, cujus titulum supra not. 18. exhibui, praefatione, p. VII seq. postquam alias causas, cur Latine scripserit librum suum, protulit: „Praeterea, inquit, scripto meo demonstrare conatus sum, posse Latine ejusmodi res, vel cogitationes in arte nostra exprimi, quae vulgo barbaris et maxime ineptis nominibus circumferuntur, et quae, etsi a veterum ingenio remotissimae, antiqui tamen sermonis colorem et formam haud videntur respuere. Quam vero ad rem et antiqua cogitandi ratione opus est, h. e. simplici, sincera atque verborum calamistris et argutiis minime impedita; ad quam si plurimorum nostrae aetatis philosophorum et medicorum decreta et commenta revocaveris, ea cropero tantum verborum sonitu atque mira insolentia et novitate contineri apparebit. Itaque multa, quae ab imperitis nova existimantur et in-

XIV.

Tandem pervenimus ad eas disciplinarum ac literarum partes, quas vulgari rectius, quam Latino sermone doceri autumaverim.

Praeter illas doctrinas, quibus puerilis aetas imbuenda est, et quae facere possunt ad universum populum meliorem, humaniorem ac prudentiorem reddendum, mea quidem sententia, hunc in ordinem referri oportet *Grammaticam*, *Rhetoricam ac Poëticam recentiorem*, *historiam* et *antiquitatem patriae*, *geographiam novam*, *statisticen*, *oeconomiam* cum *politicam*, tum *ruralem*, *technologiam*, *diaeteticam*, *jus hodiernum*, tam *civile*, quam *criminale* et *mercatorium*, *methodum procedendi* et *praxin juridicam*, *institutionem homileticam*, *catecheticam*, et *curam pastoralem*.

Ut enim antiqua antiquorum sermone, sic nova novis dictionibus, facilius ac melius explicantur. Deinde multi, qui recentiores literas novamque historiam sua lingua commode ac probabiliter tradunt, saepe minus idonei sunt, cogitationes suas Latine explicando. Ut vero illae disciplinae, quae ad communem vitae usum pertinent, veluti oeconomia, tam politica, quam ruralis, technologia ac diaetetica eo sermone, qui vulgo notus est, doceantur, insuper publica suadet utilitas.

Illas denique jurisprudentiae ac theologiae partes, quas postremo nominavi, patria cujusque nationis lingua tradendas esse existimo propterea, quod eaedem proxime sunt conjunctae cum explendo munere tam judicis, et causidici, quam sacerdotis et oratoris sacri, simulque hoc efficietur, ut suo quisque sermone cogitata mentis plane copioseque explicare discat de rebus, quarum scientia ad futurum munus maxime requiritur (*). Non enim

inaudita, detracto verborum altisonorum nimbo, in vulgares sententias dissipantur, a quibus equidem, non semper nova, at verissima tamen, neque vulgari modo et pervagato exprimere conatus, alienissimus censeri aveo."

(*) Vid. Supra, V. 4.

enim Latinè, sed vulgari lingua in foro causae aguntur et in aede sacra religionis praecepta exponuntur. Accedit, quod omnes hodierni juris codices non Latina, sed patria cujusque nationis dictione sunt conscripti.

Ceterum in his quoque disciplinis hoc teneatur velim, ut, quod quisque ad universam eruditorum Civitatem permanare, aut posteritatem intelligere cupiat, Latino sermone literis mandet vel mandandum curet.

XV.

Haec fere habui, quae de Latinae linguae usu tuendo dissererem. Vereor autem, ne modus ac fines, quos ei praescripsi, reliquis Europae regionibus minus conveniant, quam Belgio nostro. Hic enim, ut supra dixi (44), in Academiis atque Athenaeis perpetuus adhuc mos viget, doctrinas paene omnes Latino sermone tradendi, quod contra fit alibi. Neque dubium est, quin illi inter doctores publicos, quibus Latine loquendi scribendique copia et facultas deest, libertate gavisuri sint, qua ipsis in tractanda doctrina sua permittatur sermone uti, sibi magis noto ac familiari. Si autem forte inveniantur, quibus multorum annorum consuetudo difficultatem quandam attulerit, de disciplinis, quas tractant, vulgari sermone disputandi, his concedatur, dum munus suum explent, suo more pergere. Artium enim doctrinarumque studia vim qualemcunque respuunt. Praestat quidem plerumque aedificium, cujus formam mutandam esse judicemus, sensim emendare, quam funditus evertere, ne cogamur per aliquot tempus sub frigido coelo degere. Quam ob rem in ceteris Academiis, in quibus doctrinae jam inde a multis annis Latine doceri desierunt, Professoribus praesentibus haec detur venia, ut, qua adhuc soliti sint, lingua, in Scholis suis utantur; quamquam persuasissimum mihi sit, reperiri etiam nunc haud paucos, qui Latino aeque bene ac patrio sermone dice-

(44) IV.

cere valeant. Hoc quidem modo et doctores et discipuli Academici per totam eruditorum civitatem sensim assuefient Latino sermoni usurpando.

XVI.

Id vero posthac providendum est, ne docendi eas disciplinas, quas in Academiis non nisi Latine tradi placuerit, concedatur licentia ulli, qui facultate destitutus sit, de rebus, eo pertinentibus, bene Latine et dicendi et scribendi. Utraque enim facultas in doctore Academico conjuncta sit necesse est; quandoquidem viva vox mentem altius intrat, quam elaboratae commentationis praelectio (45); et saepe in instituendis examinandisque discipulis extemporali disputationi datur occasio, Quamobrem in diplomatibus Academicis nominatim memorandum foret, eum, qui *Doctoris* honore ornaretur, bene Latine scribendi ac dicendi facultate valere, si eam facultatem revera probasset; sin minus, haec mentio omittenda esset. Latina autem loquendi exercitatione etiam propterea maxime opus est, quod sic restitui poterit vinculum, quo cunctarum nationum eruditi quondam inter se colligabantur. Quod eo magis efficiendum esse arbitror, quo saepius animadverterim viros doctos diversarum nationum congredientes, quorum alter praeter popularem sermonem nullum hodiernorum, nec alter Latinum sermonem satis callebat, ut eo ad colloquendum uti auderet.

XVII.

Quum jam in virorum doctorum colloquia inciderim, non possum non mentionem facere difficultatis haud levis, qua illa non nun-

(45) Vid. *Quinctiliani* Instit. Orat. L. II. c. 2. Clar. *L. A. Warnkoenig* Institution. Juris Rom. privati, Praef. p. X seq. edit. II. quae Leodii prodiit 1825.

nunquam impediuntur. Quis enim nescit, hominibus peregrinantibus, quamvis domi in Latina oratione abunde exercitatis, eam nulli fere utilitati esse, idcirco tantum, quod, ob diversam pronuntiationem, Latine loquentes neque intelligunt, neque intelliguntur, nisi postquam per aliquod tempus adhibita animi attentione peregrinae pronuntiandi rationi se adsuefecerint atque accommodaverint? Ut, quale quantumque hoc sit incommodum percipias, finge, viros Latine perquam doctos ex Italia, Francia, Anglia, Germania atque Hollandia oriundos, in eundem locum convenisse, singulos domestica appellandarum literarum ratione, ut solent, Latinas voces proferentes. Quis Latinae linguae rudis hujusque diversitatis ignarus, quum eos audiret confabulantes, crederet, eadem lingua illos omnes uti (46)? Nonne illi ipsi viri docti, si ex tali congressu aliquid vellent capere emolumenti, vel instar mutorum signis, aut literis inter se colloqui, vel de linguae Latinae vocibus eodem modo efferendis transigere deberent?

XVIII.

Quod si autem volentibus atque adjuvantibus praecipuarum ci-

(46) *P. Bayle* ex Hennini Dissertatione de linguae Graecae pronuntiatione refert, *Jos. Scaligerum*, quum Hibernus quidam eum Latine alloqueretur, putavisse illum Hibernice loqui atque adeo dixisse: *Domine, non intelligo Hibernicam linguam.* Nouv. de la Rép. des lettres, mois de Novembre. Oeuvr. diverses T. I. p. 164. Conf. p. 266. ib. ubi *Erasmi Roterodami* facete dictum occurrit, quod legitur in ejus dialogo de recta Latini Graecique sermonis pronuntiatione p. 234. seq. L. B. 1643. In *S. Havercampi* Sylloge Scriptorum de Ling. Gr. pronunt. p. 173. L. B. 1740. De *Anglorum* linguae Latinae pronuntiatione vid. *Wendeborn* libri supra in nota 38. laud. T. II. p. 331.

Praeterea vid. *J. Lipsii* de pronuntiatione L. L. dialogus, quem cum Th. Bezae commentar. de pronunt. Gr. L. excudit *H. Stephanus* 1587.

civitatum Rectoribus eveniat, ut virorum Latine bene doctorum concilium aliquando habeatur, non solum Latinae linguae pronuntiatio ad unam magisque genuinam ac probabilem formam redigi, sed etiam tota Latinitas ab infinitis barbarismis (47) quibus contaminari solet, purgari posset. Non minus profecto hodie verum est, quod multiplici doctrina insignis *Ger. Jo. Vossius* (48) queritur, multis, etiam non infimi nominis, in loquendo scribendoque excidere tam multa, quae veteres illi Romuli nepotes nunquam dixissent. Quod malum duabus tribuit causis: „usque adeo, inquit, sordere coepit omnis literaturae honos neque id juventuti modo, a labore ad otium proclivi, sed subinde etiam studiorum praefectis, qui saepius hasce literas, tanquam canis Nilum, tantum degustarunt, ac docendi provinciam suscipiunt, antequam didicerunt. Utinam haec magis ad animum revocarent, qui ad clavum sedent Rerum publicarum! Non tantopere peccaretur magistrorum inscitia pravaque institutione. Quamquam aliud etiam est, quo gliscat hoc malum: videlicet quotidianus Latini sermonis usus cum iis, quibus studia literarum non maturuerunt. Nam assidue tales audiendo simili adsuescimus sermoni, ipsi perperam loquentes, perperam discimus scribere. Ut mihi propemodum causam suam probent, qui arbitrantur, Latine loquendi morem, *qualis quidem obtinet vulgo*, non minus officere linguae castimoniae, quam prodesse. Equidem de me ipso istoc dixero, saepius mihi obtigisse, ut cum semibarbaris cogerer βαρβαρίζειν, si intelligi vellem: quandoque etiam scientem deterius locutum, ne exprobrare inscitiam aliis viderer, quibus minus otii tractandis hisce literis fuisset. Interdum etiam, dum rerum momenta solum attendo, video ex vulgari con-

(47) De barbarismis vid. Moshemii Dissert. laud. §. 6. Plures auctores exhibet Vir celeb. *Chr. Dan. Beck* in artis Latine scribendi praeceptis, p. 16 seq.

(48) In praefatione praestantissimorum librorum de vitiis sermonis et glossematis Latino-Barbaris. Amst. 1640.

consuetudine, adhaesisse illud verbi, quod soleam improbare. Sed nunquam magis, video, dicam, an indignor, quam si etiam in editis mihi videam pravo loquendi more abrepto, excidisse, quod serio ipse damnem.

—— *Adeo in teneris consuescere multum est.*"

Verum illa vitiositas, quae ex perverse loquentium consuetudine contrahi solet, a Virorum Latine peritissimorum atque ex diversis nationibus congregatorum conventu non metuenda erit. Quas enim ex sua quisque lingua discendi formulas in Latinam orationem transtulerit, illae animadvertentur ab alienigenis eo facilius, quo magis eorum sermones discrepant; v. c. Germanismos Francus acutissime odorabitur, ut hujus lapsus Germanus.

Neque periculum erit, ne dicta illa comitia in eas incurrant reprehensiones, quibus *Civitatem Latinam*, sive *Tulliopolin* improbavit Clar. *Chr. Aug. Heumannus* (49). Possunt enim Reges, dummodo velint, eo ablegare doctissimos maximeqne idoneos viros, qui domesticarum literarum studio minime obfuturi sint, hoc solum acturi, ut Latina lingua non ad opificum, sed eruditorum usum, quantum fieri possit, apta reddatur. Atque ita nostro consilio minime obstant ea, quae Hispanus ille *Sanctius* (50) disputat de Latinitate colloquiis corrumpenda. Quod vero *Pauli Manutii*, *Petri Maffei*, aliorumque *Italorum* attinet metum, ne Latine familiariter loquendo contaminarent orationem, illum revera inanem fuisse probavit illustris *Moshemius* (51).

Si praeterea ad talem virorum doctorum conventum ex omnium disciplinarum Professoribus delegati undique confluerent,

(49) Poecile, T. I. p. 98 seqq. Conf. *Morhofii* Polyhistor, Vol. I. L. II. c. 9.

(50) Minerva, edit. Perizonii p. 855 seqq.

(51) In nota ad §. XII. libri Morhofiani de pura dictione Latina, Hanoverae 1725.

rent, duo negotia, utilissima quidem, sed singulorum hominum viribus majora, effici possent; quorum unum foret, ut *Nomenclator*, qualem *Hadrianus Junius* edidit, copiosior atque emendatior adornaretur (52); alterum ut de novis vocabulis, quibus nova inventa significentur, secundum analogiam formandis (53), virorum tam rerum, quam linguarum peritissimorum consensus conspiraret.

Ejusmodi denique hominum, varia doctrina praestantium, coetus, si identidem iterarentur, pariter ad omnium, quarum interesset, civitatum notitiam perferretur, quidquid per totum terrarum orbem in universo doctrinarum ambitu novi inventum, usu comprobatum ac literis mandatum esset. Quod consilium maximopere adjuvaretur, si eundem doctorum comitiorum locum peterent omnium gentium Bibliopolae primarii, permutaturi, vel emturi venditurique libros, ad universam eruditionem pertinentes.

Quod-

(52) De tali consilio digna est, quae legatur *Jo. Matth. Gesneri* disquisitio, Actis Societatis Latinae Jenensis inserta, Vol. I. De nomenclatoribus consulatur *Morhofii* liber de pura dictione. cap. V.

(53) De hac licentia imponendi nova novis rebus nomina vid. *Cicero* de finib. bon. et mal. L. III. c. 1. extr. Mureti variar. Lection. L. XV. c. 1. *F. A. Halbaueri* Diss. de sectis imitatorum, quam collectioni praestantissimorum opusculorum de imitatione oratoria praemisit, §. 15. aliosque auctores ibi laudatos. Adde *Noltenii* Lex. antibarb. p. 772. item auctores in nota 43 allatos.

Quodsi mihi contingat, ut Viri, tam aequitatis amantes, quam doctrina insignes, judicent, me hac commentatione probabilem aliquam indicasse viam ac rationem, qua contrariae de hodierno Latinae linguae usu opiniones inter se conciliari, et varia ejus impedimenta superari possint, me haud poenitebit, quod post alios eosque gravissimos viros meam sententiam in medium protulerim. Hoc autem sibi persuadeant Lectores benevoli, meam opinionem mihi non tantopere placere, ut fines linguae Latinae positos pro certis habeam, quos ultra citraque nequeat consistere rectum. Pergratum denique mihi erit, si adbibitis ejusmodi auxiliis, qualia proposui, universam Eruditorum civitatem eodem, quo majorum nostrorum memoria, communis sermonis vinculo aliquando rursus colligatum iri sperare potero.

